Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

CONCIONES
Siue
CONCEPTVS THEOLOGICI,
AC PRÆDICABILES,
De præcipuis Sanctorum Festiuitatibus.

AVTHORE
R. D. PETRO BESSÆO SS. TH. DOCTORE,
Coll. Rom. Soc. Regis Galliarum Oratore. Jesu

Nunc primùm coniunctim editi, Concionibus per octauam Vener. Sacramenti suo ordine intersertis;

Accessit Tractatus duplex:

I. De Communione sub vna & vtraque specie, ex Ill.mi Card. Bellarmini, R. P. Martini Becani, aliorumque opusculis, &c.
II. De Sanctorum cultu.

Tomus Tertius.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Sumptibus IOANNIS KINCHII,
ANNO M. DC. XVII.

APPROBATIO.

CONciones haſce R. & doctiſſimi viri Petri Beſſæi, Chriſtianiſſimi Galliarum Regis Concionatoris ordinarij, in Latinam linguam non ineleganter verſas, cum veræ Catholicæ fidei nihil contrarium proferant, luce ad multorum vtilitatem dignas cenſeo. Signatum Coloniæ Agripp. 11. Sept. 1614.

HENR. FRANKEN Sierſtorpffius S.S.Th.D. Gymn. Laurent. Reg. librorum Cenſor.

APPROBATIO.

HOS ſermones D. Petri Beſſai Doctoris Theologi per Aduentum & Feſtiuitates quaſdam habitos à duobus S. Theol. Magiſtris Pariſienſibus antehac probatos, eorumque approbatione præuia impreſſos, vtiliter recudi poſſe cenſui. Duaci die 24. Ianuarii, 1607.

BARTHOLOMÆVS PETRVS
S. Th. Doct. & in Vniuerſ. Duac. Profeſſ.

Admodum Reuerendo Domino,

D. GOSVVINO SCHRICHIO, SS. THEOL. LICENTIAT. REGALIS Ecclesiæ B. Mariæ Virginis apud Aquisgranenses Canonico & Archipresbytero, Domino suo honorando.

PHilosophi aiunt, Reu.^de Domine, maximam huius Vniuersi pulchritudinem in ordine consistere. Vnde, quod vnum ad operis huius elegantiam deesse videbatur, visum est faciendum, vt meliori ordine quàm antea digestum in lucem emitteretur, donec autor ipse pauca adhuc quæ requiruntur, integrè compleat. Cæterum quòd redeamus illud Reu.^de admodum D.^ni V.^ræ consecratum, idem affectus effecit, quo veluti post diuturna nubila solem, ita post diuturnam Eclypsim rediuiuam Aquensis Reipubl. lucem optamus: Idq; Reu.^de admodum D. V.^a, quæ Synodi Ecclesiastici Caput existit, industriâ mediante. Quare iterum iterumque rogamus, vt Deus annuat votis, quæ colentibus animis eum in finem assidue, adeoque pro incolumitate R.^de admodum D. V. nuncupamus. Coloniæ Agrippinæ, ex officina nostra, Anno salutis M.DC.XVII.

Admodum R. V. D.

Obseruantissimus

IOANNES KINCHIVS

Ciuis ac Bibliopola Colonienſ.

INDEX SEV ARGVMENTA CONCIONVM DE FESTIS.

In Festo Natiuitatis Christi.

INcarnationem & Natiuitatem Christi hominibus plane esse incomprehensibilem, Angelis autem stupendam. Circa eam hæreses. Duæ Christi Natiuitates. Verbum incarnatum confertur costæ & ossi Adami. Figuræ variæ allegantur & explicantur.

In Festo S. Stephani.

De martyrii dignitate & excellentia disserit. Deinde de lapidationis supplicio, quo occubuit S. Stephanus, agit, & de S. Stephani præstantia, qui variis rebus comparatur. De cœlis apertis prolixe disserit.

In Festo S. Ioannis Apostoli & Euang.

De beneficiorum Dei memoria, & de S. Ioanne agitur, & deinde Euangelica lectio explicatur, in qua de curiositate agitur, & vtrum S. Ioannes mortuus sit disputatur.

In Festo SS. Innocentium.

De bello Christi & Diaboli edisserit, deinde Euangelium exponitur. De dolore Iosephi & Mariæ in discessu in Ægyptum. De Herodis crudelitate, deque innocentibus & eorum martyrio.

In Festo Circumcisionis.

De Circumcisione veteris legis, & Christi, eiusque nominibus, deque nominis Iesu Maiestate, & contra blasphemos.

In Festo Epiphaniæ.

De Regum dignitate. Magi qui fuerint, & vnde venerint. De vocatione gentium, & quæ in his Magis imitanda.

In Festo Purificationis B. V. Mariæ.

De humilitate agitur primum in genere, deinde particulatim in Euangelii explicatione de Christi & Mariæ submissione, & à peccatis immunitate.

In Festo

Necessariam fuisse generi humano Christi incarnationem. Deinde in Euangel. explicatione agitur de legato Dei Angelo Gabriele, & variæ figuræ adferuntur incarnationem Christi designantes.

De Ferijs Paschalibus require in Dominicali.

In Festo S. Marci.

Multis ac variis veteris Testam. figuris Euangelistarum dignitas probatur, deinde quatuor tantum Euangelistæ asseruntur, qui diuersis rebus assimilantur. Euangelicæ legis perfectio describitur. Postremo multa præclara de S. Marco recensentur.

In Festo Ascensionis Christi.

Exemplo ab Impp. Roman. triumphis sumpto mysterium Ascens. Christi admirabile comprobatur. Ipsa quoque Christi Ascensio depingitur, cum suis circumstantiis, eiusque variæ causæ afferuntur, & figuræ per ipsam impletæ recensentur.

Festum Pentecostes cum ferijs require in Dominicali.

In Festo SS. Trinitatis.

De Dei natura & essentia incomprehensibilis. Mysterium SS. Trinitatis torrens inuadabilis. De veterum Gentilium cæcitate circa Dei cognitionem & per quæ Deus cognoscitur. Multa deinde de SS. Trinitatis mysterio.

In Festo Ven. Sacramenti.

Timide de Deo rebusque diuinis loquendum, nec mysteria diuina curiose indaganda: Fides optimus magister, & cœlestis facula. De Dei amore in institutione Ven. Sacramenti. Septem Sacramenta 7. Planetis similia & septem spicis Pharaonis. Varij tituli Ven. Sacram. & effectus.

Concio II. de Ven. Sacram.

Inter omnia Christianæ fidei mysteria institutionem Vener. Sacram. excellere, cum per eam Deus cum hominibus habitet, quod Ecclesiæ præcipuum honorem conciliat. Quinam hæretici realem Christi præsentiam in Sacram. Euch negauerint. Caluini hæresis circa hanc refertur & exploditur, vanisq; rebus assimilata depingitur. Caluinisticæ cœnæ inanitas proponitur. Eucharistiam esse testament. Christi, Realis Christi præsentia probatur.

Concio III. De Ven. Sacramento.

Multa de fide præmittit, cuius præcipua est excellentia in hoc Sacram. Transsub-

ſtantiatio quam ſit hæreticis exoſa narratur, quæ tamen Euchar. fundamentum, & teſſera Catholicorum eſt variisq; argumentis ſtabilitur.

Dominica infra octauam Ven. Sacramenti.

De Dei liberalitate in ſuſtentatione hominis, quæ confertur cum magnificentia Salomonis & magis eluceſcit in inſtitutione epuli Euchariſtici, ceu cœnæ Dominicæ, & cur ita vocetur. De tribus vitiis ab Euchar. perceptione impedientibus, auaritia ſcilicet ambitione & luxuria.

Concio V. infra octauam Ven. Sacram.

Venerabile Sacram. triumphorum Chriſti memoria. Chriſti corpus quomodo in Euch. præſens ſit. Variæ circa hanc rem conſiderationes. Caluiniſtarum & Lutheranorum error. Omnipotentia Dei Articulorum Symboli fundamentum.

Concio VI. infra octauam Ven. Sacram.

Nihil magis hominem obligare ſuo benefactori, quam alimenti & ſuſtentationis memoriam, ob quam etiam Deus à nobis adorari mereatur, ideoque ingratos maxime odibiles eſſe. Hinc magis patere, quantopere Deo obſtricti ſumus, qui non tantum corpus ſed & animam noſtram tam pretioſo cibo nutriat. Deinde tranſit ad effectus Vener. Sacram. enumerandos, quos varios eoſque præſtantes recenſet.

Concio VII. infra octauam Ven. Sacram.

Dignitatem & honorem quem homo percipit in perceptione huius Sacramenti declarat quam ſollicita cum præparatione ad illud percipiendum accedere debeat. De communione ſub vna vel duplici ſpecie etiam agit; & de indigne communicantibus.

Concio VIII. in ipſa octaua Ven. Sacram.

Contra hæreticos ſacrificium deteſtantes agit, deinde Miſſam eſſe ſacrificium probat ex variis ſcripturæ locis & figuris eamque Chriſtum inſtituiſſe & primum omnium celebraſſe, & poſt eum ipſos Apoſtolos.

In Feſto Natiuitatis S. Ioannis Baptiſtæ.

De magna dignitate & ſanctitate S. Ioannis agit, qui ſolus Hierarchiam in cœlo conſtituat, nulli Sanctorum comparandus. De amore ipſius erga Chriſtum, & Chriſti erga ipſum.

In Feſto SS. Petri & Pauli Apoſtolorum.

Duodecim Apoſtolorum figuræ. Item Petri & Pauli. Deinde S. Petri epitheta & ſanctitas, poſtea vero S. Pauli dignitas proponitur.

In Feſto Viſitat. B. Virg. vide conciones B. V.

In Festo S. Mariæ Magdalenæ vide Feriam V. post Dom. V. in Quadragesimali.

In Festo S. Jacobi Apostoli vide Fer. IV. post Dom. I.

In Festo Assumptionis B. Mariæ Virg.

Mariam esse opus Dei primarium. Deinde de ipsius morte & assumptione in cœlum cum corpore pulchre & prolixe disserit, deq; gloria eius & cultu agit.

Festum S. Laurentij & S. Barthol. desideratur.

In Festo Natiuitatis B. Mariæ Virg.

Natales hominum dies non tam cum gaudio celebrandos quam lacrymis prosequendos docet. De natali B. Virg. cuius dignitatem & figuras recenset.

Festum S. Matthæi desideratur.

In Festo S. Michaelis Archangeli.

De Angelorum officiis & ordinibus, numero & pulchritudine, deque consolatione quia homines consolantur in tentationibus. Michaelem Archangelum esse omnium aliorum primum, eiusque opera & effecta recenset.

In Festo S. Lucæ Euangelistæ.

De Apostolorum & Euangelistarum dignitate, ex variis figuris allatis & probatis agit, & de S. Lucæ præstantia, qui sit Philosophus, Theologus, medicus & pictor, disserit.

Festum S. Simonis & Judæ desideratur.

In Festo omnium Sanctorum.

De mercede bonorum operum, de beatitudine, & ad eam viis agitur. De voluntaria paupertate, benignitate, patientia.

In commemoratione omnium Fidelium defunctorum.

De morte, eiusq; memoria. Orandum pro defunctis, & pro quibus, deq; purgatorio vbi sit, & eius pœnis. Filiorum ingratitudo in parentes. Hæreticorum crudelitas, qua Iudæos, Turcas, Ethnicos & omnium ætatum Christianos (qui pro defunctis orant) superant.

In Festo

In Festo S. Marcelli

Potest esse de communi Sanctorum. De boni Episcopi virtutibus, eorumque comparationibus. Laudes & encomia S. Marcelli.

In Festo S. Martini.

De virtutibus Episcopo necessariis. De eximiis S. Martini dotibus eiusq; laudes.

Festa S. Catharinæ, & S. Andreæ desunt.

Tractatus Duo siue Appendiculæ aliunde desumpti, supplementi loco.

I. De Communione sub vna & vtraque specie, ex Illustriss. Card. Bellarmini & R. P. Martini Becani aliorumq; opusculis, *require post concionem octauam de Ven. Sacramento.*

II. De Sanctorum cultu.

IN

IN FESTO NATIVITATIS CHRISTI.

PARTITIO.

I. *De mysterio Incarnationis generatim.*
II. *De gemina Christi generatione.*
III. *De generatione in tempore figura.*
IV. *Nostra inde documenta figuris illustrata.*
V. *De inuoluto panniculis Iesulo.*
VI. *Magna, mira & lata in illius natiuitate acciderunt.*

Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Ioan. 1.

FIGVRA.

Gen. 7. CELEBRIS ille diuinæ iustitiæ præco, & humani generis ex parte pditi reparator, Noe, quem Poetæ bifrontem, & bicipitem Ianum appellant, quod & mundi statum qui ante diluuium fuerit, & qui post diluuium, viderit; cum diuino iussu arcam cum suis intrasset, vniuersum hominum quod restabat genus, diluuio & fluctibus eripuit, & in tuto collocauit. Figuram hanc hodie reipsa adimpletam cernimus Auditores. Videmus hic namque, vt Iesus Christus, verus ille Noe, ex diuino decreto, quod ab ipsa mundi constitutione latum erat, humanitatis nostræ arcam ingrediens, ab æternæ damnationis diluuio vniuersum genus hominum eripiat, & in libertatem asserat. O diem facilem! ô fortunatum nũtium, diem, in qua Verbum fit caro, homo in diuinam naturam cooptatur, qua denique virgo intacto parit pudore! diem plenum miraculis & portentis, in qua Vnigenitus æterni Dei filius nascitur ex Virgine, quando tugurium ei loco palatii, præsepium loco cunarum, fœnum & palea loco stragulorum, & araneatum telæ loco aulæorum, bos & asinus loco sociorum, pastores loco inuisentium fuere. diem, qua decantanda sunt natalia, & millies decantanda, idque summo cum iubilo & exultatione. Quod vt accuratius maiorique cum fructu fiat Christi mihi incarnatio, aduentus, natiuitas, & quidquid admirabile in eodem accidit, modo cœlitus gratia suggeratur, & gloriosa illa puerpera mater Saluatoris precibus nobis suis auxilietur, latius deducenda sunt: quamobrem Bethlehem vnanimes adeamus, & communi eam salutatione compellemus:

AVE MARIA.

I. Isaias propheta cum Incarnationis filii Dei *Isai. 53.*

Dei ordinem, eiusque generationis seriem, & quicquid in eiusdem ortu accidit, recensere decreuisse, communi narrandi describendique ordine relicto, admirans exclamauit; *Quis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui reuelatum est? generationē eius quis enarrabit? quia abscissus est de terra viuentium?* Quod ipse olim de æterna vel etiā temporali verbi Dei generatione admirans dixisti Propheta, idem hodie de illius ego natiuitate dicere compellor, atque exclamare, *Quis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui reuelatum est? natiuitatem eius*, partum Virginis, & admirabilem eius in hunc mundum introitum *quis digne enarrabit?*

Lib. de Patriarch. Benedict. Num. 23. Refert Ambrosius occultum & obscurū esse, vnde Rhinoceros animal illud ferocissimum trahat originem. animali huic in scriptura collatus repetitur Deus, *fortitudo eius similis est Rhinocerotis*; Vt hinc manifestum fieret, natiuitatis eius quo ad diuinitatē secreta & arcana ab humano ingenio intelligi & percipi non posse, sed obscurissima esse, ac penitus ignota. Verbū Patris, Auditores, verus Rhinoceros est, sed fortis & omnipotens, cuius origo, nec in quantum Deus, nec in quantum homo, a quoquam potest agnosci. est namque secretum penitus latens & absconditum.

Sapientissimus etiam mortalium Salomon, quippe qui cœlitus sapientiam nactus erat, hic insciriam suam & ignorantiam confitetur: ait enim, tria se ad intelligendum difficilia, & ingenii captum excedentia reperisse, quartū autem penitus incōprehensibile. Audiamus eius verba: *Tria* *Prou. 30.* *sunt mihi difficilia, & quartum penitus ignoro; viam aquilæ in cœlo, viam nauis in medio mari, viā colubri super petram & viam viri in adolescentia.* prima hæc difficultas designabat Christi in cœlum ascensum, secunda eiusdem passionem, gloriosam illius resurrectionē tertia, & postrema natiuitatē eius; quando nimirū humanam naturā indutus magna subtilitate & occulte admodum, per sacratissimū Virginis vterū nullo in eodem transitionis suæ relicto vestigio, *Psal. 76.* pertransiuit. *& vestigia eius nō cognoscentur.*

Quid porro mirum cæcutire hic Salomonem, cum ipsimet Cherubim spiritus illi perspicacissimi, inque omni scientiarum genere versatissimi eam à primo creationis suæ tempore, nihil hic omnino intellexerint, sed aperte confessi sint, captum hoc suum penitus superare. Legimus enim in Ezechiele, portentosa illa animalia facta in cœlis voce, attonita stetisse alasque submisisse. *Cum fieret vox super firmamentū, quod erat super caput eorum, stabant animalia, & submittebant alas suas.* Porro vox illa *Ezech. 1.* quæ in cœlo audiebatur, quæque animalibus admirationem incutiebat, erat vox, illa, *Verbum caro factum est*; vox inquam qua denuntiabatur filius Dei nasciturus. nam subiicitur mox, *Et similitudo hominis erat super firmamentum.* Ad vocem hanc Cherubim consternati & perculsi, intellectus alas submittunt, negantque sibi ad mysterii huius amplitudinem inuestigandam mentis acumen sufficere.

Et sane Cyprianus, celeberrimus ille Ecclesiæ Doctor, humano natiuitatem hanc ingenio negat cōprehendi posse, ait enim, *Serm. de Christi natali.* *In cæteris mirabilibus quocumq; modo aliqua sutu faciunt rationes, hic solum me complectitur stupor.* Id est, Aliquo quidem modo reliqua Christianæ religionis mysteria comprehendi possunt, sed Incarnationis & natiuitatis filii Dei penitus nequit intelligi, omnemque humani ingenii captum excedit, vt non nisi admirationem quādam relinquat. Vnde Ecclesia, verba illa, *Et homo* *Ioan. 1.* *factus est*, pronuntians, velut in admirationem & exstasim rapta, genua in terra figēs, se humiliat & prosternit. Et quis obsecro hæc audiendo non admiretur?

Salomon Rex postquā superbum illud & magnificum templum exstruxisset, & Arcam Domini sub alis Cherubim collocasset, innumerasque victimas immolasset, cum templum gloria Domini repletum cerneret, iuxta quod olim Deus promiserat, genibus in terra positis, & palmis in cœlū extēsis, alta voce inclamare cœpit *Ergone credibile est, vt habitet Deus cū homi-* *2. Par. 6.* *nibus terram.* S: Salomō Deum cum hominibus commorari tantopere miratus est,

idque

idque nonnisi in nebula & spissa caligine; quid obsecro dixisset, fecissetque, si quod nos hodierna die videmus, vidisset, Æternum nempe Patris Verbum carnem induere, hominem fieri, nasci vt hominem, atque inter homines & cum hominibus conuersari?

Magi Chaldæi, cum Nabuchodonosoris somnium interpretari nõ possent, aut quid designaret diuinare, inscitiam suam libere confitentes dixêre, *Sermo quem tu quæris Rex, grauis est, nec reperietur quisquam, qui indicet illum exceptu Diis, quorum non est cum hominibus conuersatio.* Non putabant ecce hi fieri posse, Deum cum hominibus commorari, sed errant, & nimium quantum errant. veniant enim mecum, & ostendam eundem è virgine nasci in stabulo, & hominem factum, atque adeo cum bestiis conuersatum: & hoc ipsum obstupescant. Quod autem vos, ô Magi, non potestis comprehendere aut credere, Prophetæ nobis nostri à longo tempore designarunt. Baruch in primis. *Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est*, item Ieremias: *Habitabo vobiscum in loco isto*: quin etiam David: *Vt inhabitet gloria in terra nostra* & post omnes Euangelistas, qui eundem cum hominibus agentem conspexit, *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis*, non quidem in rubi flamma, aut in nube, vt olim in vertice Sinai, sed in nostra humanitate, carne mortali, atque inter Virginis brachia. O sublime mysterium, ô miraculum omnium miraculorum maximum! ô torrentem imperuium & intranabilem! cuius olim Ezechiel figuram vidit.

Baruc. 3. Ierem. 7. Psal. 84. Ioan. 1.

Ezech. 37. Ostendit huic olim Dominus torrentem rapidissimum, qui è domo Domini emanabat: hunc cum diuino iussu transiret, aquæ primum talorum, deinde genuum, mox lumborum tenus ascendebant, sed cum procederet vlterius & caput vnda transcenderet, ni ab Angelo esset eductus, immersus periisset.

Torrens hic Auditores Sacræ Scripturæ scientiam designat: quem cum ingredimur, mundi creationem in ipsa ripa deprehendimus, quum facile quisq; intelligit; & in qua aqua non nisi ad genua vsque pertingit. nam & Plato & Aristoteles eandem perspectam habuere.

Sequitur deinde primi parentis status, iustitia inquam illa originalis, illius amissio, & omnis posteritatis ruina: est hic torrens nonnihil profundior, sed si vlterius etiam progrediamur, nostræque redemptionis, Verbi Incarnationis, natiuitatis filii Dei idque ex Virgine, mysterium attingimus; aqua in tantum excrescit, torrens adeo insurgit, nulla vt arte tranari possit, aut transuadari, id est, à nullo etiam subtilissimo intelligi hæc omnia queant: quotquot enim temere eũdem tentare, aut ingredi præsumsere, naufragium misero sane exemplo passi sunt. Imprimis impius Cerinthus, qui sub Traiani vixit imperio, cum hunc inconsulto ingressus esset, paruuli huius diuinitatem negans, (ad cuius hæresim confutandam Ioannes, referente Hieronymo, Euangelium suum scribere adorsus est) misere submersus est. Mox infelix ille Cerdõ, qui duos in rerum natura deos, bonum vnum, alterum malum, constituens, (à quo, teste Tertulliano, Marcion hæresim hausit) negat hunc verum hominem esse, vt docent Epiphanius, Irenæus, Augustinus lib. 10. de consensu Euangelistarum, & lib. de Hæresibus.

In catalogo de scrip. Eccles.

Hæreses diuersæ circa Dei Filii incarnationē.

Manes Persa, cuius peruersa dogmata plusquam centum annorum spatio, Arabiam, Ægyptum, Africam occuparunt, nouem quoque annis Sancti Augustini mentem dementarunt; credebat, hunc non nisi imaginarium hominem esse, ac spiritum quemdam in corpore phantastico conclusum.

Valentinus, qui anno post Christum natum centesimo quinquagesimo, sub Antonini imperio, Romæ prodiit, cuiusque errores Irenæus recensuit, asserebat, corpus eum suum cœlo attulisse non vero è Virgine assumpsisse. Nestorius Constantinopolitanus Patriarcha, is inquam, qui Mariam Θεοτόκον, id est, Deiparam, debere appellari & Deũ à Iudæis crucifixũ negabat, quique in Synodo Ephesina, præsidente eodem Cyrillo Alexandrino, condemnatus

 fuit

fuit & in ordinem redactus impie docebat, duas in eodem personas, non secus ac naturas exstitisse. Eutyches vero è contra adstruebat, duas hasce naturas inter se permixtas esse, & vnam in alteram humanitatem nempe in diuinitatem, commutatam. Arrius deniq; Alexandrinæ Ecclesiæ Diaconus, quem centum octodecim Patres Niceæ in Bythynia congregati cõdemnarunt, cuiusque hæresis totum pene Orientem infecit, & trecentis & amplius annis in Ecclesia perdurauit, (donec monachus quidam Arrianus, Sergius nomine, Alcoranum composuit, quo Mahumetanorum errores per orbem diffusi sunt) is inquam Arrius docuit, Christum non nisi meram, ac puram creaturam esse, nihilque eum diuinitate habere commune. O blasphemiarum plaustra! ah tristia horum omnium naufragia.

Hic igitur torrens tranari nequit, & vt rem apertius dicam, hoc à nemine mysterium comprehendi potest. Si enim sensus exteriores in consilium adhibeas non videt nisi paruulum, qui in stabulo, cæterorum more infantium, plorat & vagit. si rationem adeas, dicet libere, sibi hic hærere aquam, & nescire, quomodo qui æternus est nascatur in tempore, qui impassibilis, patiatur; qui infinitus, certis limitibus & finibus circumscribatur; & quomodo homo qui ne quidem leo fieri potest, in diuinã naturam cõuerti queat. Quantæ hic voragines & abyssi, proh quanta profunditas?

Helisæus Propheta corpus suum in corpus pueri viduæ extensurus, membraque membris adapturus, occlusit ostium, ne cui hoc patesceret, sed occultum permaneret. Designabat hoc admirabilem verbi diuini cum humanitate nostra vnionem, illiusq; magnitudinis ad nostram paruitatem proportionem; per quam nos, velut paruulos mortuos resuscitauit. Voluit autem omnia hæc quam secretissime peragi, ne cui hoc mysterium vel Angelorum vel hominum innotesceret. Hoc nempe ænigma est olim

Iudic. 14. à Samsone Philisthæis, id est, hominum intellectui, datum; *Verbum enim caro factum est*, tantam difficultatẽ includit, quantam *Leo melle plenus.* Hoc Euangelista vobis hodie ad diuinandum proposuit, *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis*: in quo & ipse interpretis munere fungens, dupliciter distinguam primo natiuitatis huius triumphum, & historiæ seriem latius deducam; deinde quicquid in eadem eximium & admirabile contingit, aut etiam delitescit, exponere conabor.

II. *Duæ in Christo natiuitates.*

Principio igitur, antequam longius procedar, & linus in ventos laxem, quo mysterium hoc melius intelligatur, scire vos in primis velim, duas in Christo natiuitates, quemadmodum & duas generationes esse, æternam vnam & alteram temporalem: illa, ab æterno genitus, è fæcunda Dei Patris memoria velut sinu, & Verbum natus est; hac vero in tempore de Spiritu conceptus, sacratissimo virginis vtero, & homo, prodit. A priore Ioannes Euangelium suum exorsus est, *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum*, in secundam vero desinit, *Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis.* Hac natus est, vt homo è fœmina, illa vero vt Deus è Virgine: hæc causa est, vt instar paruuli pannis obuoluatur, illa, vt velut Deus ab Angelis adoretur: hæc vt instar inopis & miselli iaceat in præsepio, illa vt à Magis adoretur, à stella noua denuntietur, à pastoribus velut omnipotens ac totius vniuersi Creator inuisatur. E quibus omnibus conuincitur, duplicem illius natiuitatem esse.

Nam vt in veste aliqua auro picta, quæ bysso tenuissima cooperta sit trãsparet per foramina & incisiones interdum splendor ille interior & rutilans aureorum filamentorum fulgor: Ita hodie in pretiosa illa diuinitatis veste, quæ sub vili humanitatis nostræ velamento cooperta latet, elucet interdum per foramina carnis nostræ eiusque opera diuinus quidam maiestatis & magnitudinis fulgor. An non enim ingens splendor est, Herodem regem potentissimum tremere, reges ab vltimo oriente ad orandum venire, stellas occurrere, Pastores confluere, Angelos in terram descendere? an non ex his omnibus diuinitatis quidam radii elucent?

Paucis-

Psal. 61. Paucissimis verbis vtramque hanc natiuitatem Psaltes expressit, *semel locutus est Deus, duo hæc audiui, quia potestas Dei est, & tibi domine misericordia.* Quod exponens Augustinus ait. *Quomodo semel locutus est Deus, & secundo sonuit, nisi quia Verbum intransgressibile procedens à corde Patris suscepit carnem, vt esset homo in vtero matris?* Quibus è verbis duo mysterii huius mirabilia colligere est; primo potestatem quandam in Deo admirabilem, qua in tantum naturam nostram exaltauit, vt eam verbo diuino cõiunxerit, secundo misericordiam quandam infinitam, quo verbum suum humiliatum exinanitum voluit, nostræ id naturæ copulando.

In oratione contra Iudæos & Arrianos.

Et quamuis vtrumque hoc admirabile sit, longe tamen admirabilius est, diuinam maiestatem adeo humilia, tanquam hominum naturam ad tantum decus & honorem euectam cernere. Quod & Leo magnus credidit, à quo ipse hausi, *mirabilior fit nobis in Deo humilitas, quam potestas & difficilius capitur diuina maiestatis exinanitio, quã seruilis forma in summa prouectio.* Quod Euangelista, duobus verbis innuit, verbum caro factum est.

Ait aperte, *Verbum,* & non *filius,* vt ita generationem quandam spiritualem insinuaret, nihilque carnale menti, aut corporeum occurreret, nam quamuis vere sit filius, non tamen cogitandum est, eodem cum à Patre, quo ceteri, modo genitum; sed alio quodam occultiori & nobiliori: Vnde bene vates regius, *Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te,* id est, in magno illo æternitatis die, quæ nocte careat, tempore illo admirabili, quod omnia complectitur, in quo nullum præteritum, aut futurum, & cui omnia velut præsentia sunt. Addit etiam; *dixit:* quia verbum Dei illius generatio est, os eius mens eius est, atque actus ille, quo filius producitur loquela, aut verbum a sanctis Patribus appellatur.

Psal. 2.

Pater igitur æternus, omnem suam essentiam cognoscens, filium quendam ab æterno progignit, qui Verbum dicitur, eo quod per modum intelligentiæ procedit, filium quoque connaturalem, quia eiusdem cum Patre naturæ est genitus, atque is ipse, qui hoc modo ab æterno natus est, hodie in tugurio magna in mẽdicitate nascitur, *Et Verbũ caro factum est.* Rei historia ita sese habet.

III. Gloriosissima Virgo cum grauida & vterum ferens è Nazareth in Bethlehem, cum fidelissimo corporis sui custode Iosepho descẽdisset, Augusti Cæsaris edicto obsecutura, quo vniuersus orbis describebatur, & vnusquisq; in ciuitate sua profiteri nomen debebat; cum pariendi iam tempus aduenisset, nec locus in diuersoriis propter affluẽtem hominum à cunctis locis multitudinem sufficeret, stabulum & tugurium, in quo animalia stabulabãtur, ô rerum inopia! ingredi coacta est, & in eo peperit filium suum primogenitum, quem pannis inuoluit, & in præsepio reclinauit.

O beatum partum, ô felix puerperium, ô tempus tot votis & suspiriis veterũ patrum expetitum. Hic scilicet figuræ veteres adimpletæ sunt, & quidquid olim præsignarum, hodie reipsa contigit. Videte enim, vt Noe noster, finito damnationis diluuio, arca vtero inquam Virgineo, egrediatur, quo humanum genus restauret, homines in veram libertatem asserat, & à damnatione immunes reddat.

Figuræ veteres in CHRISTI natiuitate completæ.

Videte laterculum, monte hodie descendentẽ, à nemine tamen impulsum, qui statuam comminuet, suaq; magnitudine vniuersum terrarum orbem replebit. Lapis hic Christum designat (*petra autẽ erat Christus*) qui hodie vtero Virginis, quæ in sacris literis mõtis nomine sæpius appellatur, (*Mons in vertice montium*) sine vllo hominum adminiculo, sed cooperãtẽ tantum Spiritu S. descendit, qui peccati idolum destruet atque euertet; & nominis sui gloria orbem replebit, nam *à solis ortu vsq; ad occasum; laudabile nomen Domini.* Videte hic opulentum illum fluuium, qui instar torrentis rapidissimi paradiso voluptatis emanat: videte inquam, Dei filium, qui è virgine, quæ vere paradisus voluptatis est; hodie egreditur, fluuium illum infinitas secum diuitias trahentem, torrentem illum aquæ viuæ, quæ animas nostras perlauabit, peccatorũ ma-

Psal. 112.

culas eluet, mundumq; vniuersum fœcundum & vberem reddet, fluuium illum admirabilem, de quo in Ecclesiastico legimus, *Ego quasi fluuius Dorix, ego quasi aquaductus exiui è paradiso.* Eccl. 24.

Nunc ad oculum patet ænigma illud obscurissimum, quod Ioannes olim in Apocalypsi sua proposuit: *Vidi*, inquit, *alium Angelum fortem descendentem de cœlo, amictum nube, & iris in capite eius.* Angelus hic, Auditores, Iesu Christi, qui vere Angelus testamenti est, imaginẽ gessit. hic enim cœlo cum descendisset (*à summo cœlo egressio eius*) nocte hac virgineo egreditur vtero, carnis nostræ nube coopertus, crucis aliquando iridem in capite gestaturus, quæ vere arcus cœlestis est, ac pacis inter nos & patrem illius initæ symbolum. Apoc. 10. Psal. 18.

Prædixit olim Isaias venturũ aliquando tempus, quo Dominus super nubem leuissimam veheretur, itaq; Ægyptum ingrederetur, ad cuius ingressum omnia illius simulachra comminuta in terram deciderẽt. Audiamus oraculum. *Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum, & commouebuntur simulachra Ægypti à facie eius.* Post longam disquisitionem videntur hæc omnia mihi hoc natali Domini die contigisse, hodie quippe paruulus ille, qui in præsepi vagit, humanitatis nostræ nube, & quidem leuissima, quia nullo peccati pondere grauatur, vectus Ægyptum mundi huius ingreditur, & ecce ad eius introitum omnia idololatriæ simulacra, & mundi idola prosternuntur in terram, & inimici nostri in fugam se coniiciunt. Psal. 19.

Hodie quoq; omnia omnium prophetarum oracula finẽ accipiunt, & vera fuisse cõprobantur, vt inprimis illud Malachiæ, *Orietur vobis Sol iustitiæ.* Non immerito autem gloriosam hanc Domini natiuitatem soli exorienti comparârat. nam quemadmodum sol mane exoriens, & in nostro horizonte apparens, relictis Antipodum sedibus, idem omnino sol est, qui hactenus & ab initio fuit, quamuis nobis recenter oriens, nouus esse videatur. Ita quoq; Dei filius, tametsi hodie natus ex virgine, esse nõ incipit, erat quippe ab æterno: *In principio erat verbum, & verbum erat apud DEVM;* hodie tamen nobis recenter exoritur, nostram indutus carnem, humanaq; natura circumuestitus. *Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis.* Eadem loquendi ratione vsus est Zacharias, quem etiam prophetam appellare licet, *visitauit nos oriens ex alto;* non ait tantum *oriens*, sed subiungit *ex alto*: quod is, qui filius erat Altissimi, cœlo descendens, terramq; visitans, homo factus hominibus sese ostenderit. Malach. 4.

Vterque vates ecce Christi Natiuitatem soli exorienti comparat, forsitan, vt innueret, idem hic omnino contingere, quod olim Ezechiæ regis tempore accidit. Hodie namque sol iustitiæ solitum cursum interrumpit, decemq; gradibus retrocedit. Ipse quippe Dei filius hominem induens infra nouem Angelorum choros descendit, *Minuisti eum paulo minus ab Angelis*, & mox, *verbum caro factum est*, an nõ igitur decem gradibus retrocessit? O quanta humiliatio, quanta retrocessio! is qui æterno Patris sinu egredi solebat, hodie temporali Virginis vtero egreditur: dicitur namque, *Et peperit filium suum primogenitum.* 4. Reg. 20.

Hodie quoque completur, quod in ipso mundi exordio contigit, quando nimirum Adæ dormienti Dominus costam abstulit, ac nouam eius loco carnem indidit, quo facto excitatus protoplastus oculosque in Euam coniiciens, ait: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea.* Hac de re ad Ephesios agens Paulus, mysterium hic magnum latitare insinuat, *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo.* Omnes enim Patres, & imprimis Augustinus, docent maximum hic ab initio mysterium designari, quod in verbi incarnatione & admirabili eius è Virgine Natiuitate contingere debebat. Pater siquidem æternus, vna è costis suis, id est, verbum suum, quod in intellectus eius sinu delitescebat, carne nostra mortali cooperuit, idq; vnione quadam admirabili. Nam verbum & caro post hanc copulam nonnisi vnam hypostasim constituebant, adeo vt Deus factus sit homo, & vicissim homo Deus, & verba illa Adæ vsurpare potuerit, *Hoc nunc os ex ossibus* Gen. 2. Ephes. 5.

bus meis, & caro de carne mea. Non possum autem satis similitudinem hanc demirari, quæ tam scite Verbum carnem factum, & humanitate nostra circũdatum, ossi, quod carni & corpori vnitum est, comparet.

1. Verbum incarnatum confertur costæ & ossi Adæ. Primo, sicuti os vel costa sub carne semper aut pelle delitescit, ita verbũ illud Dei, carni humanæ annexum semper sub eadẽ latitat, corporisque nostri densitate veluti tenebris quibusdam obsidetur: quo allusisse visus est Psalmista, dum canit: *Qui posuit tenebras latibulum suum*, ac multo apertius Isaias, *Vere tu Deus absconditus*, sub mortali humanæ naturæ pelle delitescens. *Psal.* 17. *Isai.* 45.

2. Secundo, Sicuti ossa iuxta medicos, natura sua nullum sentire dolorem queunt, cum nulla anima sensitiua, sed sola vegetatiua, prædita sint adeo, vt quamuis aliquem interdum cruciatum sentiant, hoc non è natura sua, sed propter carnem, cui vnita sunt, fiat. Ita Verbum Patris ex se nullum dolorem aut cruciatum sentire, nullum laborem perferre, nihil pati, etiam in præsepio positum, poterat. Sed penitus impassibile erat: adeo vt quidquid hodie in stabulo ferat, totoque vitæ tempore passurum sit, carni nostræ quam sibi adaptauit, sit adscribendum. Vnde in passione illius adimpletam illam prophetiam legimus, *Os non comminuetis ex eo*: eo quod os illud Verbi diuini in cruce semper integrum & immutabile permansit, nulli læsioni, aut vulneri obnoxium. *Ioan.* 19.

3. Tertio, quemadmodum ossa in corporum nostrorum compositione & compaginatione carnem exteriorem sustentant, vt doctissime demonstrat Aristoteles, non secus quoque Verbum illud diuinum in paruulo illo, qui hodie nascitur, instar ossis semper se gessit: ipsum namque carnem illius sustentauit, ipsum fuit, quo subnixus actiones illas admirabiles, quibus salutem nostram operatus est, edidit, vnde Dominus IESVS CHRISTVS, velut homo, sibi ipsi, vt verbo, loquens ait apud Prophetam, *Diligam te Domine*, ô verbum æternum, in sempiternum, quia tu es *fortitudo mea*, robur & auxilium meum, *Dominus firmamentum meum*, atque Deus meus, & omnibus in rebus protector & vindex, qui portat omnia verbo virtutis suæ. Hoc igitur os, verbum hoc, Deus denique ille, humanitatis nostræ carne vestitus, hodie ventre virginali egreditur, pannis inuoluitur, & in præsepio reclinatur. *Arist.* 2. *de par. anim.* *Psal.* 17. *Hebr.* 1.

Totus hic orbis obstupescat, hoc demiretur, hic præ admiratione mortales deficiant & consternentur. Abacuc quidem Propheta natiuitatem hanc & paupertatem verbi Dei demiratus animo concidit & expauescit: Ita namque secundum Septuaginta eius verba leguntur: *Consideraui Domine opera tua, & expaui, in medio duorum animalium cognosceris*, qui medios inter Angelorum choros versari solebas. Et quis obsecro, non miretur, Domine, cum te in tanta paupertate nascentem videat, in stabulo loco palatii, in præsepio loco throni reclinatum, in palea loco aulæorum extensum, à pastoribus loco purpuratorum stipatum. Quid, Domine mi, quid nasceris in tugurio, viuis in deserto, in cruce denique nudus morieris? quis hic non obstupescat, quis ad tantam tuam paupertatem non expauescat? *Abac.* 3.

Admiratur Propheta vile id duorum animalium consortium, *In medio duorum animalium cognosceris*, & merito; quis enim hoc vidit vnquam? simul etiam magnum aliquod mysterium innuebat. Vetuit olim Deus agros asino & boue vni iugo copulatis proscindi. *Non arabis in boue simul & Asino*: Hoc nempe in Messiæ aduentum reseruabatur; videte namq; vt tugurium subeat, præsepio se admoueat, bouem & asinum combinet & vni iugo adcopulet, vt vastum mundi huius agrum proscindat, crucis suæ vomere inculta eius arua subigat & præparet, quo sementem Euangelii suscipiant. Quis non obstupescat hæc omnia perpendens, & Deum in præsepio reclinatum videns? *Deut.* 22.

Regina Sabæa, visa Salomonis maiestate, ministrantiumque decore & ornatu, adeo obstupuit, vt Spiritus vltra in ea non remanserit. Quo quæso stupore eadem fuisset perculsa, si nostri Salomonis paupertatem intuita fuisset, si eum pannis vilibus inuo- *2. Paral.* 2.

inuolutũ, in fœno iacentem, in duro præsepio reclinatum conspexisset? Si inquam filium Dei in stabulo ventis peruio & putido natum, inter animalia constitutum vidisset? tunc scilicet præ stupore non fuisset Spiritus vltra in ea.

Dan. 10. Daniel Propheta cum Angelũ splendidis indutum vestibus conspiceret, in tantũ expauit, vt exanimis in terrã conciderit, & dixerit: *Domine mi, in visione tua dissolutæ sunt compages meæ, & nihil remansit in me virium, & quomodo poterit seruus Domini mei loqui cum Domino meo? nihil enim remansit in me virium, sed & halitus meus intercluditur.* Quid? vnius Angeli conspectus si sanctissimum virum potuit percellere, quomodo omnium Angelorum Regis eum paupertas perculisset, qui tanta modo in egestate, in stabulo iacet, medius inter animalia. Merito igitur hic homines simul & Angeli obstupescant.

IV. Prodeant iam in scenam figuræ veteres, sed elucidatæ, & iam non amplius figuræ. Hodie scilicet Arca Testamenti sub pellibus sita est, i. diuinitas sub humanitatis nostræ delitescit pellibus: quamobrem ad cõfusionem nostram merito illud Dauidicum dicere possumus: *Videsne quod ego*
2. Reg. 7. *habitem in domo cedrina & arca sit in medio*
2. Reg. 2. *pellium? & illud* Vriæ, Arca Domini in deserto exposita est cœli iniuriæ, ac sub tentoriis militaribus, & dominus meus Ioab super faciem terræ manet. Sacræ sc. humanitatis Domini nostri arca Regum & principum palatiis eiecta diuersorioq; carens, in stabuli deserto commoratur: & summus ille dux Christus, carnis nostræ loricam indutus, super dura in tugurio, inter bouem
3. Reg. 22. & Asinum iacet. Hodie Rex Israel, bello decertaturus, habitum mutat, id est, hodie Filius Dei, summus ille regum Rex colorem, schema, & maiestatem exuit, & alium habitum assumit, cum Deus esset, homo, eum magnus, paruus; cum opulentus, pauper effectus est, bellum & conflictum cum peccatis, ac Diabolis initurus.

Exod. 4. Hodie munus illa Mosis sinu educta lepra inficitur: id est, hodie filius Dei æternitatis sinu eductus, dextra illa Patris, formã peccatoris, qui spiritualiter leprosus est, induit; vnde Isaias, *Nos putauimus eũ quasi* Isai. 53.
leprosum. Obseruauit idipsum Psalmographus, dum ait, *Hæc mutatio dextræ excelsi.* Psal. 76.
Ille siquidem, qui in Angelos cæteræ dominium solebat, bestiis hodierna die obsequitur; ille qui cœlos & cœlestia habitacula incolere solebat, in stabulum se recipere compellitur; ille, cuius maiestatem & nutum tota terrarum machina tremere solebat, coram bestiis hodie plorat & contremiscit. O rerum vices, ô subitã metamorphosim! ecquæ Deus bone hæc mutatio! Exclamare igitur cum Psalmographo potero, & cum Patre cœlesti expostulare; *Vt quid auertis manum tuam, & dextram tuam de medio sinu tuo*, vt eam mundo in summa Psal. 73.
nuditate manifestes?

Legitur Alexãder Macedo, Perside subacta, Persicum etiam habitum assumpsisse, Macedonico tamen cultu nõ omnino neglecto; quo vtriusque sibi gentis amorem & beneuolentiam cõciliaret. Ecce potentissimus illi cæli ac terræ Monarcha Christus Iesus, mundi limites ingressus, vt in hominum sese amicitiã insinueret, eorumque animos demulceret, humano se more vestiuit, humanum schema & formam induit, vestem inquam discolorem, quæ tum ad diuinitatem, tum ad humanitatem referri queat. *Et verbum caro factum est*, & a- Phil. 2.
libi manifestius, *Et habitu inuentus vt homo*; vti ad oculum videre possumus: iacet enim in præsepi pannis inuolutus.

Ionas Propheta cum Niniuen ingressus per plateas ac vicos inclamasset, *Adhuc* Ion. 3.
quadraginta dies, & Niniue subuertetur; Rex, vt flagellum quod Dominus parabat, auerteret, vrbisque & regni cladem auerruncaret, purpuram exuit, sacco & cilicio lumbos accingit, cinere & sordibus caput conspergit, omnemque fastum regium repudiat ac fastidit. Simile quid hodie videbimus, Auditores. Inclamabat siquidem æterna iustitia, pereat nefanda illa Adami progenies, vindictam & flagellum perfida illa præuaricatio promereatur, damnetur homo, supplicium contumaces illi luant, & ecce confestim summus ille cœlorum

Monar-

Monarcha loco se proripit, Patris furorem & iram mitiget, palatio suo egreditur, S S. Trinitatis thronum deserit, diuinitatis splendorem ac maiestatem exuit; & sacco se humanitatis nostræ cooperiés, ac mortalitatis nostræ cineribus caput aspergens, in præsepio extensus & pannis inuolutus iacet.

Exod. 33. Hebræi cũ idololatria mania in præceps acti vitulum aureũ diuinis affecissent honoribus, eũq; velut libertatis vindicẽ omniumq; bonorum largitorẽ nequiter adorassent, præcepit Deus vt in corde contrito & humiliato ad se conuerterentur, omnem ornatum extrinsecum deponerent, aurum & monilia reiicerent, & ciliciis membra edomarent, si pacato vti vellent numine, quod & ita factum est. Idololatriæ crimen incurrerat homo creaturam creatoris loco adorando, diuinamque iustitiam in se prouocauerat; & ecce vnigenitus Dei filius, vt Patris iram auerteret, furorisq; illius æstum exstingueret; magnificentiam illam regiã diuinam maiestatem ad tempus seponit, inque stabulo pœnitentiæ veste indutus nasci voluit.

Exclamare igitur libere potero, ô ingẽs humilitas! ô amor ineffabilis! ô paupertas extrema! ô mutatio penitus admirabilis! vt nimirũ is qui Angelos inter agere consueuerat, medius inter diuinas personas esse, in throno gloriæ considere; modo in stabulo habitet, in fœno & stramine extensus sit, inter bestias agat, & in præsepio aulam teneat. *Heu quantum mutatus ab illo Hectore!* Explicat hanc metamorphosim egregie Cyprianus, *Panniculi pro purpura, pro bysso in ornatu regio lacinia cõgeruntur*, vt ita humilitatem disceremus. Hinc mater eius voluntati satisfacere volens, & eiusdem cum illo desiderii, *pannis eum inuoluit*.

Ser. De Natiui. Christi.

V. Quatuor de causis homines conquerebantur.

Quot nobis mysteria declaratis ô panniculi, ꝙ occulta & arcana Sacramenta inuoluitis! Quatuor olim de causis homines de Deo conquerebantur: primo quod esset quodammodo inaccessibilis, & nõ nisi magno sudore ac difficultate inueniretur. Atq; hinc clamabat ad Dominũ Dauid, *Fuerunt sunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dũ dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus?* Optat ecce, vt Deus humana forma indutus hominibus sese manifestet. Deinde quod manus eius nimis essent graues. Ita. n. de eisdem conquestus est Iob, *Manũ tuam longe fac à me.* Tertio ꝙ nimis esset in loquendo austerus & durus. Hinc Hebræi dixere Moysi, *Ne loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur.* Postremo, quod tametsi placidũ se demonstraret, super thronũ tamẽ plenus maiestate & gloria consideret; vnde Isaias: *Vidi Dominum super solium excelsum & eleuatum, & Seraphim stabant, & clamabant Sanctus:* At desinãt iã de Deo cõqueri mortales, omnia iam cõmutata sunt. Annuntiant siquidem hodie Angeli hominibus: *Inuenietis infantẽ pannis inuolutum & positum in præsepio.* Quasi dicerẽt, Eia Pastores, nolite iam amplius de Deo vestro conqueri, inuenietis quippe eum nõ iam in cœlis tonitrua fabricantem, sed vt paruulum vagientem: manus etiam eius iam non amplius graues, aut plumbeæ sunt, sed pannis & laciniis inuolutæ: nõn iam solio sublimi sedens conspicitur, sed in præsepi durissimo reclinatus: nõ iam circũstant eum Angeli, sed bruta animalia. Accedite igitur ad eũ, hunc Deum affamini mortales, maiestatem eius nolite perhorrescere, aut manuum illius seueritatem metuere; has namq; mater & totum simul corpusculum pannis inuoluit, & reclinat in præsepio.

Psal. 41. 2. *Iob. 13.* *Exod. 20. 4.* *Isa. 6.*

O panni, ô præsepe, ô tugurium penitus admirabile! videte obsecro Auditores, vt generosus ille & inuictus Samson in sinu virginis ligatus & vinctus ludat: nimius erga Dalilam, id est, humanũ genus, amor his eum vinculis irretiuit. Quis vmquam crediderit, inuictissime Samson, amore te ita fascinãdum, vt fœmineis brachiis stringereris? itane amoris incendium in animo tuo exarsit? Dixit olim nescio quis, *Amare & sapere vix Deo conceditur*; ad eundẽ quoque modum dicere possumus, amorem Dei erga humanum genus stultitiam & insaniam mũdanis hominibus videri. Quod innuit Apostolus dicens: *Nos a. prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam.* Mundani nempe

Iudic. 16. *1. Cor. 1.*

nempe stultum esse aiunt, summi Dei filium nasci in stabulo, in præsepi vagire, inter bestias plorare, ac deinde in cruce summa cum ignominia emori. Sed quam perperam ac stulte iudicatis! *nam quæ stulta sunt mundi, elegit Deus vt confundat sapientes.* quod nempe vos stultum existimatis, paruulus hic velut sapientissimum & subtilissimum amplectitur.

(*Iob. 38.*) Hodie quoq; quæstio illa Iob soluta est, *Quis conclusit, inquit, ostijs mare, quando erumpebat quasi de vulua procedens? cum ponerem vestimentum eius & caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem?* Mare hoc Dei verbū appellare possumus, mare, inquā, a quo omnia gratiarum ac charismatum flumina originem sumunt, & in quod iterum deuoluuntur. Hoc ipsum in vtero virginis veluti repagulis quibusdam coactum fuit ac retētum, & in eodem carnem nostram induit: sed nocte hac egressum & erumpens, perq; omnes mundi sese regiones diffundens, pannis infantiæ obuoluitur.

Noli iam amplius ô Adam Dei vocem veritus sub arboribus delitescere, eo quod nudus sis; aduenit enim qui nuditatem tuam coperturus est, panniculis quippe suis eam tegere iā cœpit. Ecce aliud: primus ille Adā (*Gen. 2.*) Paradiso terrestri exactus, mortuorum animalium pellibus sese vestiuit, quo se mortalem ostenderet: & ecce, ad hunc modum secundus Paradiso cælesti vltro egressus panniculis inuoluitur, quo demonstret se moriturum, & sindone munda inuoluendum. Quin etiam is ipse, qui modo pannis hic iacet obuolutus, vestibus aliquando nudatus in crucem agetur: & ille qui Cherubim splendore circumcingit, qui lilijs agros vestit, qui auibus plumeas vestes concedit, qui operit cœlum nubibus, non nisi vilibus pannis inuolutus serpit in præsepio.

Quid? nasci in stabulo, in præsepio delitescere? quot hic reguntur mysteria, & quidem arcana? Homo namq; cum felicitatis suæ & splendoris ignorans, brutalem naturam induisset, immortalitateq; & beatitudine cœlesti, ad quam destinatus erat, excidisset, mortalis effectus est, & miserrimus: (*Psal. 48.*) *Homo*, inquit Psaltes, *cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus* Atq; ideo Redemptor hominis mūdum ingressus, ad stabulū diuertit & bestiarum sodalitio gaudere incipit. Vnde idē qui supra, (*Psal. 35.*) *Homines & iumenta saluasti Domine quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.*

(*Luc. 10.*) Laudatur in Euangelio Samaritani pietas, qui hominem à latronibus vulneratum & spoliatum equo impositum in stabulum duxit, rationemque illius haberi præcepit. Hæc hodierna die parabola vere contigisse dicenda est, puer hic quem videmus Samaritanus est, & quidem benignissimus & in miseros mortales propensissimus: hunc miserum humanum genus, à peccato & diabolis, animæ prædonibus, spoliatum gratiis, & miserrime sauciatum, in stabulum duxit, vt ab eodem salutem & sanitatem consequatur, vulneribus medelam, & gratiarum recuperationem inueniat. Ideo cum Mater reclinauit in præsepio, & exclamare compellor.

VI.

O stabulum regium, ô pannos diuinos, ô præsepium aureum, ac longe splendidius & augustius quam Romana Capitolia! Equorum curriliū præsepia quadraginta millia & duodecim millia equestrium erāt Salomoni: at nihil hæc omnia sunt, si cū Christi tugurio & stabulo conferantur. Extollit splendorem eius omnibusque regum palatiis anteponit Bernardus, dicens. (*Serm. 14 in vigilia natiu. Dom.*) *Absconde Maria noui fulgorem solis, pone in præsepio, inuolue pannis infantem: nam & ipsi panni diuitiæ nostræ sunt; pretiosiores siquidem panni Saluatoris omni purpura, & gloriosius hoc præsepe, auratis regum solijs; ditior paupertas cunctis opibus, cunctisque thesauris sæculi.* O meditationem tanto viro dignissimam. Aliam non minus piam & luculentam habet de eodem (*In ser. quodam.*) stabulo Fulgentius Episcopus Afer, *Archelaus Herodis filius natus est in palatio, Christus in diuersorio, Archelaus natus in lecto est positus; Christus autem in præsepio est reclinatus, ille pretiosis inuolutus est sericis, iste vilissimis inuolutus est pannis: & tamen ille contemnitur, iste quæritur, & inuictus suppliciter adoratur.* Id est, maiori in precio sunt stabulum Christi, quam Archelai palatium, viles laci-

niæ

niæ quam vela byssina & aulæa aulæ; præsepium illud mucidum, quam solia Principum; maioris denique æstimantur bos & asinus, quam tota Herodis cohors.

Insignis meditatio. Egredere igitur anima mea, egredere superbis illis mundi palatiis, & stabuli huius limen supplex & in terram prostrata exosculare: descende cum pastoribus de vanitatum tuarum collibus, & ad præsepium hoc accede, hic paulisper morare, & res penitus admirabiles intelliges. Ille namque paruulus, qui in præsepio iacet recens natus, qui vix ocellos aperit, qui panniculis inuolutus, est qui tam tenere vagit & plorat, in quantum homo, nouit quidquid scire potest, sapientissimus est ac peritissimus, Platonem confunderet, Aristotelem argueret inscitiæ, Angelos doceret, de illo namque scriptum est, *Et vidimus gloriam quasi vnigeniti à Patre plenum gratiæ & veritatis.* Verum in quantum Deus, tametsi in præsepio iaceat, humeris vniuersam mundi machinam sustentat, totum orbem numine suo flectit ac moderatur, cœlestes orbes impellit, ventorum habenas remittit & contrahit, denique omnia regit atque administrat. O puer vere admirabilis! inspice obsecro anima, intuere propius & accuratius, ille quem cernis digitulus cœlos condidit, illa lingula quæ nondum fari potest, legem quam omnes obseruent, necesse est, promulgauit, ocelli illi semipatuli limbum Patrum penetrant, atque inspiciunt, quidquid rerum in orbe agatur. *Oculi eius super gentes respiciunt.* O prodigia, ô mirabilia, sed heus, secundum me orationis stadium ingressum aduerto, cursum igitur prosequar.

Ion. 1.

Psal. 65.

Sane cum omnia quæ in admirabili Saluatoris nostri natiuitate contingunt prodigia perpendo, nullum esse diem censeo, qui cũ hoc conferri queat, ille namq; omniũ pulcherrimus, ille dies nouus ac penitus admirabilis. Quidquid enim hic pspicio, miracula & prodigia sunt, naturæ siquidẽ hic leges & iura violantur, & omnia misteriis scatent. An non enim admirabile est, Dei filiũ hominis filium? fieri an nõ portẽti simile, eum qui ante omnia sæcula fuit, in medio sæculorum nasci? eum, qui fœcunda Dei patris memoria egressus est, vtero prodire virginali? eum cuius magnitudinem cœlum non capiebat, stabulo cõtineri? eum qui posuit in sole tabernaculũ suum, hodie in præsepio thronum figere? de eo denique de quo ante occinebatur, *In principio erat verbum*, iam cani, *& Verbum caro factum est*, ô res penitus nouas & admirabiles!

Hodie scilicet omnia mutata sunt: ipsa nempe temporalis in æternitatem, seruitus in libertatem, mors in immortalitatẽ, humanitas in diuinitatem, peccatum in gratiam, contemptus in gloriam, paupertas in affluentiam, infirmitas in robur transiit. O admirabilem metamorphosim! sed audiamus & aliam longe magis admirandam. Hodie siquidem hinc Deus fit homo, immortalis mortalẽ se reddit impatibilis ad patiendũ se disponit, qui infinitus est, certis vult limitib. ac finibus circumscribi. Illinc vero homo in Deum transformatur, creatura in creatorem, temporis subditus spatio in æternum, seruus fit Dominus, & qui pauperrimus erat, diuitiis amplissimis donatur. Hodie quin etiam Angeli descẽdunt cœlo, nouæ in cœlo stellæ collucent, virgo parit, anima quædam creata vnico momento gratia repletur, hodie denique Deus per filium nobis locutus est, vt bene obseruauit Apostolus, *nouissime autem locutus est in Filio.* Hebr. 1.

Quid igitur mirum, totum hodie mundum in admirationem rapi? Vniuersus terrarum orbis Augusti edicto describitur, pax per omnes mundi angulos dominatur, atque ideo, vt scribit Orosius, Iani templum ab Augusto occlusum est, vt nimirũ Psalmographus veritatem dixisse cõprobaretur: *Orietur in diebus eius iustitia & abundãtia pacis:* Idẽ Imp. vetat, ne quis Domini sibi nomen arroget: Tres Magi stellæ ductu ab extremis orbis finib. in Bethleem pficiscũtur, Herodes Ierosolymis tremet, Doctores legis & Scribæ Prophetarũ oracula cõsulunt: Nouus adhæc in oriẽte Planetes exoritur, pastores Angelicã sympho-

Lib. 6. contra gentes

Sap. 22.

Psal. 71.

niam audiunt, bos & asinus infantem proni adorant, vineæ Engaldi flores emittunt, idola ad terram deiiciuntur, sol in tres scindi partes visus, fons Romæ oleum scaturit, & in Tiberim sese exonerat, ô diem prodigiis & portentis plenum!

Diem inquam, qua quidquid olim de Virgine gloriosa iam ab ipso mundi exordio prædictum est, completum cernimus. Gen. 2. Primus humani generis parens Adam è terra virgine formatus est; secundus è Matre Gen. 20. virgine nascitur. Primum Isaac sterilis Exod. 3. vetula genuit, secundum tenera virguncula: Iudic. 6. hodie rubus ardet, & non comburitur: hodie vellus Gedeonis circumcirca irroratur, & tamen non madescit. Hodie Maria porta fuit, de qua in Canticis. O igitur dies felicissima, dies quæ hominibus lætitiam attulit, quod Redemptorem inuenerint, Angelis, quod Dominum nacti sint, Patribus limbo detentis, quod Messiam aduenisse iam sciant. Quodnam enim illos sensisse gaudium putatis, cum desideratum illum cunctis gentibus natum audiuêre, de illis scripsisse censeo Psalmographum, dum canit, *Vox exaltationis & lætitiæ in tabernaculis iustorum.* Psal. 117. Quosdam eorum audire dicentes videor, vt in primis Adamum, Ecce hic arbor vitæ. Ecce hic arca, inquit, Noe, quæ nos omnes diluuio eripiet. Ecce dicit Abraham, seminis mei benedictio. Ecce, addit Iacob, scala cuius vnum cacumen vidi cœlum, alterum terram ferire. Ecce hic, exclamat Moyses, rubus meus ardens. Ecce hic, ait Isaias, flos de radice Iesse. Ecce hic, subnectit post omnes Daniel, lapis de monte auulsus. His aut similibus, inter se verbis illos vsos meditari possumus, sibiq; mutuo de Saluatoris aduentu gratulatos. Hæc scilicet apud limbi incolas exultatio & iubilus.

An non & tu iubilare potes ô homo, & iô pæan concinere, cum videas hodie naturam tuam ad tantam dignitatem euectam? In posterum enim Angeli huic sese submittent, hominibus cultum & venerationem exhibebunt, cum ipsis prius homines honorem exhibuerint. Tantum enim abest, vt Angeli ante hunc diem ad pastores accederent, vt ab ipsis ducibus, regibus, & Prophetis adorari se permiserint. Vnde Abraham, tres vidit, & vnum adorauit. Verum cũ post Domini natiuitatem Ioannes vnũ Gen. 18. eorum adorare voluisset, inhibuit ille, & ait, *caue ne feceris, conseruus tuus sum.* Hinc Apoc. 19. Lucifer, teste Bernardo, inuidiæ suæ & æmulationis sumpsit exordium, & aduersus Serm. 17. diuinitatem cõiurationem iniit: cum enim reuelatione didicisset. Deum aliquando in humana forma cum hominibus conuersaturum, videretque sibi eandem sub Deo latitantem adorãdam esse iam (quia legem tulerat Pater æternus. *Et adorent eum omnes Angeli eius* similiter) secum statuit, cœlo Heb. 1. cœlestiq; beatitudine carere potius, quam Deum incarnatum adorare, hominumque ideo fœlicitati, ac sorti inuidere cœpit.

Celebrem igitur hodie cum gaudio Natalem Domini, quia dies hic in causa est, vt iam de illo, de quo canebatur, *lumen de lumine*, canatur, *& homo factus est*, Inualescet in posterum in omnibus mundi academiis verax illa propositio, *Deus est homo*, & è conuerso illa, *Homo est Deus*. In posterum siquidem Athenis Deus ille ignotus annuntiabitur, Romę verum esse comprobabitur, quod fieri nemo posse existimabat, Virginem peperisse Hierosoly. sermo erit venisse Messiam, & per vniuersum terrarum orbem spargetur admirabilis illa filii Dei incarnatio & Christi natiuitas. Dixi Romæ mentionem fore Virginis quæ peperisset, quia Innocentius III. scriptis prodit Apollinem in templi pacis, quod Romani exstruxerũt, dedicatione, sciscitantib. quando templum hoc interiturum esset, respondisse, quando Virgo sine virginitatis violatione pareret: quod cum Romani fieri non posse crederent, illud æternum fore augurabantur, sed hodiernus Virginis partus ipsum ad solum prostrauit & euertit.

Hæc igitur curiosis prodigiorum huius diei indagatorib. dicta sufficiant; satis sit hodie Verbum carnem factum esse, hodie temporalem filii Dei natiuitatem esse, quæ quam proxime ad illam æternam accedit. In hac enim Pater seipsum inspiciens, filii ipsius

ipsius conceptum generat, qui cum accidens esse nequeat (nulla enim accidentia in Deo) manet substantia, cumque alia substantia quam suiipsius esse nō possit (Deus enim simplex est, non compositus) Deus est non secus ac Pater. In illa vero cum vna natura iam indiuiduata sit, seque supponere cupiat, diuina eam hypostasis sustentat, & eā in se terminans, & subsistere faciens, efficit, vt quoniam vna eademque persona duabus naturis est insignita; & homo fiat Deus, & Deus homo: Hic scilicet omnium mirabilium abyssus est.

Præterea in hac æterna Dei Verbi generatione & natiuitate manifestum est, diuinam essentiam ad intra tribus personis cōmunicari, tresque personas in vna eademque essentia communes esse: verum in illa temporali vnam personam duab. se naturis ad extra communicare, duasq; naturas vni personæ communes reddi: illic Verbum consideratur increatum, at hinc incarnatū; illic pure Deus & solus Deus, hic Deus simul & homo. Ab æterno nonnisi vnus est Deus, & tres personæ, in tempore vnicus est Iesus Christus, & duæ naturæ. In magno illo æternitatis die, Pater & filius, ac Spiritus S. non nisi vnum creatorem constituunt, ac celebri & admirabili Natalis Domini die Deus & homo vnum constituunt Redemptorem: in priori omnia naturæ iura violata sunt, tria non nisi vnam efficiunt essentiam, tres qui sunt Deus, tres tamen Deos non statuunt, vna quoque eademque natura in tribus personis subsistit, aliaque accedere admirabilia: In posteriori omnia mundi huius iura euertuntur duabus sc. substantiis in vna hypostasi consistentibus, vna vero natura sine propria substantia subsistēte, duobus Esse perfectis, non nisi vnam eandemq; personam constituentibus; aliisque prodigiis miraculisque accedentibus, quæ quatuor hisce verbis continentur. *Et verbum caro factum est.* O natalem prodigiis & mirabilibus scatentem! equidem toto vitæ meæ tempore nihil tantopere prædicabo & demirabor.

Vestras quoq; hic partes agite Christiani, in aduentu Messiæ cantate, cum Angelis concinete, eorum vos cantui adaptate; iubilate Deo in natali filii Dei, verbi incarnati mirabilia per omnia diuulgate, merita passionis nati promulgate, eius gloriā decantate, cum pastoribus eum inuisite, & in stabulo hoc iacentem eum adorate. Hic discite humilitatem, paupertatem, ac mundi contemptum, sublimen hanc philosophiam, etiamsi mutus sit, edocebit, stabulum ipsum schola est, præsepiū suggestus, lachrymæ gestus, ipse vagitus eloquentia; Discite præclarā hanc ab hoc Doctore lectionem: & vti varii præceptorum suorum mores & naturam imitati sunt, vt Aristotelis gibbū Peripatetici, Cyri nasum Aquilinum Persæ, ita vos humilitatem, ac cæteras Iesu Christi virtutes, quas hic in stabulo demonstrat, æmulamini.

Alexander Macedo Persidem subiugaturus, magnam niuium vim in itinere offendit, adeo vt totum agmen retrogredi fuerit coactum; sed cum omnes itineris difficultate perculsos & deterritos videret, equo descendens, primus se in niues coniecit viam parauit, obstacula remouit; & ecce omnes mox regia constantia animati, eiusque gloriam æmulantes, subsecuti sunt, ac difficultatibus sese exposuere. Respicite, ô Christiani milites, ducem vestrum, regem vestrum niues calcantem, respicite, vt acerrimum frigus patiatur, mūdi vanitates conculcet, humilitatē ac paupertatem complectatur. Quis obsecro eū non sequatur? quis hic honore non ducetur? id est; Quis non erubescet, superbiam consectari, & insolescere, cum regem tantum adeo humiliatum cernat? quis mundum ad exemplum Principis sui non contemnat? *Curtius li. 5.*

Puer Ionathæ filii Saul dominum per saxa & loca confragosa serpentem, quo Philistæos inuaderet, magna cum fiducia & constantia sequebatur armiger quoq; Saulis cum dominum gladio incumbentem vidisset, eadē temeritate ductus incubuit, & suo, suique tortor & carnifex exstitit. Et ecce dominus noster, Princeps noster, ac Rex noster Iesus Christus nos deducit non *1. Reg. 14.* *1. Reg. 31.*

per montes & rupes, sed ad solam humilitatem, non ad mortem, verum ad vitam, vanitatem, superbiam, diuitias profligare gestiens; quis vero adeo vecors & iners erit, qui eum sequi detrectet? ipse quũ paupertatem amet, quis diuitias ambiat; ipse cũ humilitate gaudeat, quis honores mundi desideret? vestrum igitur Ducem sequamini generosi milites, ac toto vitę tempore natalitiũ Domini ac genethliacũ cōcinite.

Æquum est, ô desideratissime & exoptatissime Messia, ô vnica spes ac desiderium nostrum, æternum vt cantemus, cum ipse sis, qui toti mundo salutem attulisti, cum ipse sis, qui humanitatis nostræ arca ingressus, ab æternæ nos damnationis naufragio eripuisti; cum tu sis, qui cum ante & post diluuium, id est, peccatum vixeris, ecclesiæ tuæ vineam plantasti, eiusq; vino, id est, amore inebriat⁹, mortis somno in crucis arbore, & hodie patientiæ sopore in stabulo oppressus iacuisti, ac nuditatem tuã, paupertatem, omniumq; rerum contemptum ostēdisti, atq; ideo à scelerati Cham progenie, id est, infidelibus, perfidis Christianis, atq; adeo vniuerso mundo delusus fuisti. O Christe, olim Verbum increatum, & mundo Verbum incarnatum; Verbum q̃ fit caro, vt nos Spiritus efficiat & Angelos; Verbum quod humanitatem induit, nobis vt diuinitatem cōferret; quod se humiliat, quo nos exaltet; quod fit homo, quo nos efficiat Deos; quòd cœlo descendit, quo nos eodem ascendamus, quod in stabulo iacet, nos vt cœlo inserat; quod in præsepio reclinatum est, nos vt in regio throno collocet; quod inter animalia conspicitur, quo Angelorum consortio gaudeamus. O Messia, Christe, ac Domine vere admirabilis, ac digne, qui in perpetuum celebreris, gratiam obsecro nobis concede, vt humilitatem tuam agnoscere, paupertatem imitari, vitæ tuæ seriem sequi valeamus, vt laudes tuæ nostra sint in posterum carmina, tua mirabilia, quæ edis opera, nostra admiratio, tuæ virtutes nostra imitatio, tuaq; agendi ac viuendi ratio nostra disciplina, ac toties Messiam & Natalitia Domini in hoc mundo in stabulo nati decantemus, vt eadem in cœlo quoque vbi regnat in gloria, aliquando canere valeamus, ad quod nos perducant Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. Amen.

IN FESTO S. STEPHANI PROTOMARTYRIS.

Partitio.

I. *De præstantia Martyrij.*
II. *De supplicio lapidationis & Martyrum fortitudine.*
III. *De inuicto Protomartyrio S. Stephani.*
IV. *De visis cœlis apertis.*
V. *De intendente in cœlum.*
VI. *De orante pro suis lapidatoribus.*

Video cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei. Actor. 7.

F I G V R A.

INNOCVVS Israelita Naboth, cum perfido Regi Achab, quam à maioribus acceperat vineam nollet cedere, impiæ Iesabelis astu accusatus & circumuentus, regio tandem edicto lapidibus obrutus fuit, & extinctus. 3. Reg. 23 Hodie nouus quidam Israelita, Leuita scilicet Stephanus, ob Ecclesiæ, quæ vere Iesu Christi Patris nostri cœlestis vinea est, defensionem nefarie accusatus, perfidæ Synagogæ, quæ gentibus dominatur, iussu & imperio ad lapides condemnatur, & condemnatus occubuit. O iudicium iniquum! ô cruentum martyrium! ô mortem nimis ab atrocem! cetera, quæ ad eandem spectant, scietis, si Spiritus S. opem inuocauerimus, ac Deiparam solitis verbis salutauerimus; dicamus igitur omnes vnanimi voce:

AVE MARIA.

Tanti semper à Sanctis olim Patribus, Auditores, in Ecclesiis diuinum illud martyrii priuilegium habitum est, nihil vt aut excellentius, aut quod maioris meriti foret, in Christiana posse religione reperiri censue- I. Martyrij dignitas.

a.2.q.12. art.24. censuerit. Huius opinionis fuit Angelicus Doctor Thomas, qui nimirum Martyrum triumphos, ipsis Confessorum ac Virginũ trophæis & coronis, aliorumque Sanctorum gloriæ longe anteponit. Et merito, hoc namq; & ipse Redẽptor mundi Christus olim confirmauit, dicens: *Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis*: hoc porro faciunt gloriosi Christi Martyres, qui ob amorem & honorem Dei, & ad zelum suum demõstrandum, vitã suam prodigunt, gladioque carnificis exponunt. sunt igitur illi omnium Sanctorum maximi ac perfectissimi. Vel dicere forsitan voluit, Charitatẽ omnium meritorũ principium ac fontem esse, & quo illa maior est & amplior, eo & meritum maius esse & efficacius; quiq; maiorem in hoc mundo charitatẽ demonstrarunt, maiores quoque in gloria ac beatitudine in altero fore. At præclara hæc virtus in martyribus maxime renitet ac splendet: *Maiorem namq; caritatem nemo habet, quam vt animam suam quis ponat pro amicis suis*. Per transennam vos hic notare velim animam hic pro vita capi, vt & in illis verbis: *Qui diligit animam suam, perdet eam*. Vnde efficere possumus, nobiles illos athletas, qui in charitate primi ac summi sunt, in meritis etiam primos esse. quod ita demõstro. Quid enim in mundo haberi queat generosius, nobilius, excellentius, aut meritorium magis, quam vitam & sanguinem vltro prodigere? quid maiori in hac vita mercede dignum?

(Ioan. 15.)

(Martyrium charitas cæterorum Sanctorum charitate maior.)

Matth. 19. Christus cum in Euangelio de Apostolorum præmio ac mercede ageret, ait, *Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, vel sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem & filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitã æternã possidebit.* Nihil de illis ais Domine, qui propter gloriã nominis tui vitam propriam relinquent? quas illis laureas, quas coronas, quam mercedem constituisti? Nemo dubitet. Si enim tantum præmium daturum se spopondit iis qui vel domum, agrum, vxorem relinquerent, maiora profecto seruauit vitam offerentibus, vt meritum hoc maius est & amplius, ita quoq; merces illius maior & amplior sit oportet.

Gen. Cum Abrahæ Deus olim zelum & amorem vidisset, quo vnicum filium Isaac immolare decreuerat, tanti eum fecit, tantique meriti censuit, vt diceret, *Per memetipsum iuraui, quia fecisti hanc rem, & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me, benedicã tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli.* Si tanti Deus vnicam Patriarchæ huius voluntatem, obedientiamque fecit, quanti obsecro faciet promtitudinem Martyrum, qui, vt eidem obedirent, amoremque suum testarentur, seipsos in Sacrificium & holocaustum, obtulêre? de quibus verba illa Psalmographi vsurpare debemus, *Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis*. (Psal.)

Promisit olim Christus amplissimã mercedem iis qui in nominis illius honorem, vel vnum aquæ frigidę calicem pauperi darent. Audiamus promissum: *Et quicunq; potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, nõ perdet mercedem suam.* (Mat.) Vnde efficio: si Dominus propter vnũ aquæ frigidæ haustum tam amplam se mercedem daturum promisit, ampliorem profecto dabit eis, qui propter amorem & gloriam nominis illius, omnem suum sanguinem effundent, vitamque crudelissimo Martyrio finient. ecquæ namq; inter aquam & sanguinem inter eleemosynam & vitam comparatio aut similitudo? an non enim plurimum inter se differunt dare frigidam, & calentem effundere in signum amoris sanguinem? Nihil igitur est quod Martyrum meritis æquiparetur, aut quod maiorem à Deo mercedem exigat.

Exo. Sephora Moysis vxor, cum, vt mariti vitam conseruaret, qui Deum negligentia sua ac tergiuersatione offenderat, filios circumdisset, ait, *Sponsus sanguinum tu mihi es*. (Alle[...] infi[...]) quasi dixisset: Iam reipsa ostendi, ô marite, quo te affectu prosequerer, filiorum. s. sanguine in vitæ tuæ defensionem effundẽdo; æquũ iam igitur est vt reciproco me amore diligas. Si fœmina his apud maritũ verbis ob aliquot sanguinis guttas in circũcisione effu-

cilas eluet, mundumq; vniuersum fœcundum & vberem reddet, fluuium illum admirabilem, de quo in Ecclesiastico legimus, *Ego quasi fluuius Dorix, ego quasi aquaductus exiui è paradiso.* Eccl. 24.

Nunc ad oculum patet ænigma illud obscurissimum, quod Ioannes olim in Apocalypsi sua proposuit: *Vidi*, inquit, *alium Angelum fortem descendentem de cœlo, amictum nube, & iris in capite eius.* Angelus hic, Auditores, Iesu Christi, qui vere Angelus testamenti est, imaginē gessit. hic enim cœlo cum descendisset (*à summo cœlo egressio eius*) nocte hac virgineo egreditur vtero, carnis nostræ nube coopertus, crucis aliquando iridem in capite gestaturus, quæ vere arcus cœlestis est, ac pacis inter nos & patrem illius initæ symbolum. Apoc. 10. Psal. 18.

Prædixit olim Isaias venturū aliquando tempus, quo Dominus super nubem leuissimam veheretur, itaq; Ægyptum ingrederetur, ad cuius ingressum omnia illius simulachra comminuta in terram deciderēt. Audiamus oraculum. *Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum, & commouebuntur simulachra Ægypti à facie eius.* Post longam disquisitionem videntur hæc omnia mihi hoc natali Domini die contigisse, hodie quippe paruulus ille, qui in præsepi vagit, humanitatis nostræ nube, & quidem leuissima, quia nullo peccati pondere grauatur, vectus Ægyptum mundi huius ingreditur, & ecce ad eius introitum omnia idololatriæ simulacra, & mundi idola prosternuntur in terram, & inimici nostri in fugam se coniiciunt. Psal. 19.

Hodie quoq; omnia omnium prophetarum oracula finē accipiunt, & vera fuisse cōprobantur, vt inprimis illud Malachiæ. *Orietur vobis Sol iustitiæ.* Non immerito autem gloriosam hanc Domini natiuitatem soli exorienti comparârat. nam quemadmodum sol mane exoriens, & in nostro horizonte apparens, relictis Antipodum sedibus, idem omnino sol est, qui hactenus & ab initio fuit, quamuis nobis recenter oriens, nouus esse videatur. Ita quoq; Dei filius, tametsi hodie natus ex virgine, esse nō incipit, erat quippe ab æterno: *In principio erat verbum, & verbum erat apud DEVM;* hodie tamen nobis recenter exoritur, nostram indutus carnem, humanaq; natura circumuestitus. *Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis.* Eadem loquendi ratione vsus est Zacharias, quem etiam prophetam appellare licet, *visitauit nos oriens ex alto*; non ait tantum *oriens*, sed subiungit *ex alto*: quod is, qui filius erat Altissimi, cœlo descendens, terramq; visitans, homo factus hominibus sese ostenderit. Malach. 4.

Vterque vates ecce Christi Natiuitatem soli exorienti comparat, forsitan, vt innueret, idem hic omnino contingere, quod olim Ezechiæ regis tempore accidit. Hodie namque sol iustitiæ solitum cursum interrumpit, decemq; gradibus retrocedit. Ipse quippe Dei filius hominem induens infra nouem Angelorum choros descendit, *Minuisti eum paulo minus ab Angelis*, & mox, *verbum caro factum est*, an nō igitur decem gradibus retrocessit? O quanta humiliatio, quanta retrocessio! is qui æterno Patris sinu egredi solebat, hodie temporali Virginis vtero egreditur: dicitur namque, *Et peperit filium suum primogenitum.* 4. Reg. 20.

Hodie quoque completur, quod in ipso mundi exordio contigit, quando nimirum Adæ dormienti Dominus costam abstulit, ac nouam eius loco carnem indidit, quo facto excitatus protoplastus oculosque in Euam coniiciens, ait: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea.* Hac de re ad Ephesios agens Paulus, mysterium hic magnum latitare insinuat, *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo.* Omnes enim Patres, & imprimis Augustinus, docent maximum hic ab initio mysterium designari, quod in verbi incarnatione & admirabili eius è Virgine Natiuitate contingere debebat. Pater siquidem æternus, vnā è costis suis, id est, verbum suum, quod in intellectus eius sinu delitescebat, carne nostra mortali cooperuit, idq; vnione quadam admirabili. Nam verbum & caro post hanc copulam nonnisi vnam hypostasim constituebant, adeo vt Deus factus sit homo, & vicissim homo Deus, & verba illa Adæ vsurpare potuerit, *Hoc nunc os ex ossibus* Gen. 2. Ephes. 5.

bus meis, & caro de carne mea. Non possum autem satis similitudinem hanc demirari, quæ tam scite Verbum carnem factum, & humanitate nostra circũdatum, ossi, quod carni & corpori vnitum est, compatet.

1. Verbum incarnatum confertur ossi & ossi Adæ. Primo, sicuti os vel costa sub carne semper aut pelle delitescit, ita verbũ illud Dei, carni humanæ annexum semper sub eadẽ latitat, corporisque nostri densitate veluti tenebris quibusdam obsidetur: quo allusisse visus est Psalmista, dum canit: *Qui posuit tenebras latibulum suum,* ac multo apertius Isaias, *Vere tu Deus absconditus*, sub mortali humanæ naturæ pelle delitescens. *Psal.17. Isai.45.*

2. Secundò, Sicuti ossa iuxta medicos, natura sua nullum sentire dolorem queunt, cum nulla anima sensitiua, sed sola vegetatiua, prædita sint adeo, vt quamuis aliquem interdum cruciatum sentiant, hoc non è natura sua, sed propter carnem, cui vnita sunt, fiat. Ita Verbum Patris ex se nullum dolorem aut cruciatum sentire, nullum laborem perferre, nihil pati, etiam in præsepio positum, poterat. Sed penitus impassibile erat: adeo vt quidquid hodie in stabulo ferat, totoque vitæ tempore passurum sit, carni nostræ quam sibi adaptauit, sit adscribendum. Vnde in passione illius adimpletam illam prophetiam legimus, *Os non comminuetis ex eo*: eo quod os illud Verbi diuini in cruce semper integrum & immutabile permansit, nulli læsioni, aut vulneri obnoxium. *Ioan.19.*

3. Arist.2. de par.anim. Tertio, quemadmodum ossa in corporum nostrorum compositione & compaginatione carnem exteriorem sustentant, vt doctissime demonstrat Aristoteles, non secus quoque Verbum illud diuinum in paruulo illo, qui hodie nascitur, instar ossis semper se gessit: ipsum namque carnem illius sustentauit, ipsum fuit, quo subnixus actiones illas admirabiles, quibus salutem nostram operatus est, edidit, vnde Dominus IESVS CHRISTVS, velut homo, sibi ipsi, vt verbo, loquens ait apud Prophetam, *Diligam te Domine*, ô verbum æternum, in sempiternum, quia tu es *fortitudo mea*, robur & auxilium meum, *Dominus firmamentum meum*, atque Deus meus, & omnibus in rebus protector & vindex, qui portat omnia verbo virtutis suæ. Hoc igitur os, verbum hoc, Deus denique ille, humanitatis nostræ carne vestitus, hodie ventre virginali egreditur, pannis inuoluitur, & in præsepio reclinatur. *Psal.17. Hebr.1.*

Totus hic orbis obstupescat, hoc demiretur, hic præ admiratione mortales deficiant & consternentur. Abacuc quidem Propheta natiuitatem hanc & paupertatem verbi Dei demiratus animo concidit & expauescit: Ita namque secundum Septuaginta eius verba leguntur: *Considerani Domine opera tua, & expaui, in medio duorum animalium cognosceris*, qui medios inter Angelorum choros versari solebas. Et quis obsecro, non miretur, Domine, cum te in tanta paupertate nascentem videat, in stabulo loco palatii, in præsepio loco throni reclinatum, in palea loco aulæorum extensum, à pastoribus loco purpuratorum stipatum. Quid, Domine mi, quid nasceris in tugurio, viuis in deserto, in cruce denique nudus morieris? quis hic non obstupescat, quis ad tantam tuam paupertatem non expauescat? *Abac.3.*

Admiratur Propheta vile id duorum animalium consortium, *In medio duorum animalium cognosceris*, & merito; quis enim hoc vidit vnquam? simul etiam magnum aliquot mysterium innuebat. Vetuit olim Deus agros asino & boue vni iugo copulatis proscindi. *Non arabis in boue simul & Asino*: Hoc nempe in Messiæ aduentum reseruabatur; videre namq; vt tugurium subeat, præsepio se admoueat, bouem & asinum combinet & vni iugo adcopulet, vt vastum mundi huius agrum proscindat, crucis suæ vomere inculta eius arua subigat & præparet, quo sementem Euangelii suscipiant. Quis non obstupescat hæc omnia perpendens, & Deum in præsepio reclinatum videns? *Deut.22.*

Regina Sabæa, visa Salomonis maiestate, ministrantiumque decore & ornatu, adeo obstupuit, vt Spiritus vltra in ea non remanserit. Quo quæso stupore eadem fuisset perculsa, si nostri Salomonis paupertatem intuita fuisset, si eum pannis vilibus inuo- *2.Paral.2.*

inuolutũ, in fœno iacentem, in duro præsepio reclinatum conspexisset? Si inquam filium Dei in stabulo ventis peruio & putido natum, inter animalia constitutum vidisset? tunc scilicet præ stupore non fuisset Spiritus vltra in ea.

Dan.10. Daniel Propheta cum Angelũ splendidis indutum vestibus conspiceret, in tantũ expauit, vt exanimis in terrã conciderit, & dixerit: *Domine mi, in visione tua dissolutæ sunt compages meæ, & nihil remansit in me virtũ, & quomodo poterit seruus Domini mei loqui cum Domino meo? nihil enim remansit in me virium, sed & halitus meus intercluditur.* Quid? vnius Angeli conspectus si sanctissimum virum potuit percellere, quomodo omnium Angelorum Regis eum paupertas perculisset, qui tanta modo in egestate, in stabulo iacet, medius inter animalia. Merito igitur hic homines simul & Angeli obstupescant.

IV. Prodeant iam in scenam figuræ veteres, sed elucidatæ, & iam non amplius figuræ. Hodie scilicet Arca Testamenti sub pellibus sita est, i. diuinitas sub humanitatis nostræ delitescit pellibus: quamobrem ad cõfusionem nostram merito illud Dauidicum dicere possumus:

2.Reg.7. *Videsne quod ego habitem in domo cedrina & arca sit in medio*

2.Reg.2. *pellium? & illud* Vriæ, Arca Domini in deserto exposita est cœli iniuriæ, ac sub tentoriis militaribus, & dominus meus Ioab super faciem terræ manet. Sacræ sc. humanitatis Domini nostri arca Regum & principum palatiis eiecta diuersorioq; carens, in stabuli deserto commoratur: & summus ille dux Christus, carnis nostræ loricam indutus, super dura in tugurio, inter bouem

3.Reg.22. & Asinum iacet. Hodie Rex Israel, bello decertaturus, habitum mutat, id est, hodie Filius Dei, summus ille regum Rex colorem, schema, & maiestatem exuit, & alium habitum assumit, cum Deus esset, homo, cum magnus, paruus; cum opulentus, pauper effectus est, bellum & conflictum cum peccatis, ac Diabolis initurus.

Exod. 4. Hodie manus illa Mosis sinu educta lepra inficitur: id est, hodie filius Dei æternitatis sinu eductus, dextra illa Patris, formã peccatoris, qui spiritualiter leprosus est, induit; vnde Isaias, *Nos putauimus eũ quasi leprosum.* Isai. 53. Obseruauit idipsum Psalmographus, dum ait, *Hæc mutatio dextræ excelsi.* Psal. 76. Ille siquidem, qui in Angelos exercere dominium solebat, bestiis hodierna die obsequitur; ille qui cœlos & cœlestia habitacula incolere solebat, in stabulum se recipere compellitur; ille, cuius maiestatem & nutum tota terrarum machina tremere solebat, coram bestiis hodie plorat & contremiscit. O rerum vices, ô subitã metamorphosim! ecquæ Deus bone hæc mutatio! Exclamare igitur cum Psalmographo potero, & cum Patre cœlesti expostulare; *Vt quid auertis manum tuam, & dexteram tuam de medio sinu tuo*, vt eam mundo in summã nuditate manifestes? Psal. 73.

Legitur Alexãder Macedo, Perside subacta, Persicum etiam habitum assumpsisse, Macedonico tamen cultu nõ omnino neglecto; quo vtriusque sibi gentis amorem & beneuolentiam cõciliaret. Ecce potentissimus illi cæli ac terræ Monarcha Christus Iesus, mundi limites ingressus, vt in hominum sese amicitiã insinueret, eorumque animos demulceret, humano se more vestiuit, humanum schema & formam induit, vestem inquam discolorem, quæ tum ad diuinitatem, tum ad humanitatem referri queat. *Et verbum caro factum est*, & alibi manifestius, *Et habitu inuentus vt homo*; vti ad oculum videre possumus: iacet enim in præsepi pannis inuolutus. Phil. 2.

Ionas Propheta cum Niniuen ingressus per plateas ac vicos inclamasset, *Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur*; Ion. 3. Rex, vt flagellum quod Dominus parabat, auerteret, vrbisque & regni cladem auerruncaret, purpuram exuit, sacco & cilicio lumbos accingit, cinere & sordibus caput conspergit, omnemque fastum regium repudiat ac fastidit. Simile quid hodie videbimus, Auditores. Inclamabat siquidem æterna iustitia, pereat nefanda illa Adami progenies, vindictam & flagellum perfida illa præuaricatio promereatur, damnetur homo, supplicium contumaces illi luant, & ecce confestim summus ille cœlorum Monar-

Monarcha loco se proripit, Patris furorem & iram mitiget, palatio suo egreditur, SS. Trinitatis thronum deserit, diuinitatis splendorem ac maiestatem exuit; & sacco se humanitatis nostræ cooperiés, ac mortalitatis nostræ cineribus caput aspergens, in præsepio extensus & pannis inuolutus iacet.

Exod. 33. Hebræi cũ idolo latria mania in præceps acti vitulum aureũ diuinis affecissent honoribus, eũq; velut libertatis vindicẽ omniumq; bonorum largitorẽ nequiter adorassent, præcepit Deus vt in corde contrito & humiliato ad se conuerterentur, omnem ornatum extrinsecum deponerent, aurum & monilia reiicerent, & ciliciis membra edomarent, si pacato vti vellent numine, quod & ita factum est. Idololatriæ crimen incurrerat homo creaturam creatoris loco adorando, diuinamque iustitiam in se prouocauerat; & ecce vnigenitus Dei filius, vt Patris iram auerteret, furorisq; illius æstum exstingueret; magnificentiam illam regiã diuinam maiestatem ad tempus seponit, inque stabulo pœnitentiæ veste indutus nasci voluit.

Exclamare igitur libere potero, ô ingẽs humilitas! ô amor ineffabilis! ô paupertas extrema! ô mutatio penitus admirabilis! vt nimirũ is qui Angelos inter agere consueuerat, medius inter diuinas personas esse, in throno gloriæ considere; modo in stabulo habitet, in fœno & stramine extensus sit, inter bestias agat, & in præsepio aulam teneat. *Heu quantum mutatus ab illo Hectore!* Explicat hãc metamorphosim egregie Cyprianus, *Panniculi pro purpura, pro bysso in ornatu regio lacinia cõgeruntur*, vt ita humilitatem disceremus. Hinc mater eius voluntati satisfacere volens, & eiusdem cum illo desiderii, *pannis eum inuoluit.*

Ser. De Natiui. Christi.

V.
Quatuor de caussis homines conquerebantur.

Quot nobis mysteria declaratis ô panniculi, quod occulta & arcana Sacramenta inuoluitis! Quatuor olim de caussis homines de Deo conquerebantur. primo quod esset quodammodo inaccessibilis, & nõ nisi magno sudore ac difficultate inueniretur. Atq; hinc clamabat ad Dominũ Dauid, *Fuerunt sunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dũ* *Psal. 41. 4.* *dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus?* Optat ecce, vt Deus humana forma indutus hominibus sese manifestet. Deinde quod manus eius nimis essent graues. Ita .n. de eisdem conquestus est Iob, *Manũ tuam longe fac à me.* *Iob. 13.* Tertio quod nimis esset in loquendo austerus & durus. Hinc Hebræi dixere Moysi, *Ne loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur.* *Exod. 20. 4.* Postremo, quod tametsi placidũ se demonstraret, super thronũ tamẽ plenus maiestate & gloria consideret; vnde Isaias: *Isa. 6.* *Vidi Dominum super solium excelsum & eleuatum, & Seraphim stabant, & clamabant Sanctus:* At desinãt iã de Deo cõqueri mortales, omnia iam cõmutata sunt. Annuntiant siquidem hodie Angeli hominibus: *Inuenietis infantẽ pannis inuolutum & positum in præsepio.* Quasi dicerẽt, Eia Pastores, nolite iam amplius de Deo vestro conqueri, inuenietis quippe eum nõ iam in cœlis tonitrua fabricantem, sed vt paruulum vagientem: manus etiam eius iam non amplius graues, aut plumbeæ sunt, sed pannis & laciniis inuolutæ: nõn iam solio sublimi sedens conspicitur, sed in præsepi durissimo reclinatus: nõ iam circũstant eum Angeli, sed bruta animalia. Accedite igitur ad eũ, hunc Deum affamini mortales, maiestatem eius nolite perhorrescere, aut manuum illius seueritatem metuere; has namq; mater & totum simul corpusculum pannis inuoluit, & reclinat in præsepio.

O panni, ô præsepe, ô tugurium penitus admirabile! videre obsecro Auditores, vt *Iudic. 16.* generosus ille & inuictus Samson in sinu virginis ligatus & vinctus iudat: nimius erga Dalilam, id est, humanũ genus, amor his eum vinculis irretiuit. Quis vnquam crediderit, inuictissime Samson, amore te ita fascinãdum, vt fœmineis brachiis stringereris? itane amoris incendium in animo tuo exarsit? Dixit olim nescio quis, *Amare & sapere vix Deo conceditur*; ad eundẽ quoque modum dicere possumus, amorem Dei erga humanum genus stultitiam & insaniam mũdanis hominibus videri. Quod innuit Apostolus dicens: *Nos .n. prædicamus* *1. Cor. 1.* *Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam.* Mundani

nempe stultum esse aiunt, summi Dei filium nasci in stabulo, in præsepi vagire, inter bestias plorare, ac deinde in cruce summa cum ignominia emori. Sed quàm perperam ac stulte iudicatis! *nam quæ stulta sunt mundi, elegit Deus vt confundat sapientes.* q; nempe vos stultum existimatis, paruulus hic velut sapientissimum & subtilissimum amplectitur.

Iob. 38. Hodie quoq; quæstio illa Iob soluta est, *Quis conclusit, inquit, ostijs mare, quando erūpebat quasi de vulua procedens? cum ponerem vestimentum eius & caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem?* Mare hoc Dei verbū appellare possumus, mare, inquā, a quo omnia gratiarum ac charismatum flumina originem sumunt, & in quod iterum deuoluuntur. Hoc ipsum in vtero virginis veluti repagulis quibusdam coactum fuit ac retētum, & in eodem carnem nostram induit: sed nocte hac egressum & erumpens, perq; omnes mundi sese regiones diffundens, pannis infantiæ obuoluitur.

Noli iam amplius ô Adam Dei vocem veritus sub arboribus delitescere, eo q; nudus sis; aduenit enim qui nuditatem tuam cooperturus est, panniculis quippe suis eam tegere iā cœpit. Ecce aliud: primus ille Adā

Gen. 2. Paradiso terrestri exactus, mortuorum animalium pellibus sese vestiuit, quo se mortalem ostenderet: & ecce, ad hunc modum secundus Paradiso cælesti vltro egressus panniculis inuoluitur; quo demonstret se moriturum, & sindone munda inuoluendum. Quin etiam is ipse, qui modo pannis hic iacet obuolutus, vestibus aliquando nudatus in crucem agetur: & ille qui Cherubim splendore circumcingit, qui liliis agros vestit, qui auibus plumeas vestes concedit, qui operit cœlum nubibus, non nisi vilibus pannis inuolutus serpit in præsepio.

Quid? nasci in stabulo, in præsepio delitescere? quot hic reguntur mysteria, & quidem arcana? Homo namq; cum felicitatis suæ & splendoris ignorans, brutalem naturam induisset, immortalitateq; & beatitudine cœlesti, ad quam destinatus erat, excidisset, mortalis effectus est, & miserrimus:

Psal. 48. *Homo*, inquit Psaltes, *cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumētis insipientibus*. Atq; ideo Redemptor hominis mūdum ingressus, ad stabulū diuertit & bestiarum sodalitio gaudere incipit. Vnde idē qui supra, *Homines & iumenta saluabis Domine quemadmodum multiplicaui misericordiam tuam Deus.* Psal. 35.

Laudatur in Euangelio Samaritani pietas, qui hominem à latronibus vulneratum & spoliatum equo impositum in stabulum duxit, rationemque illius haberi præcepit. Luc. 10. Hæc hodierna die parabola vere contigisse dicenda est, puer hic quem videmus Samaritanus est, & quidem benignissimus & in miseros mortales propensissimus: hunc miserum humanum genus, à peccato & diabolis, animæ prædonibus, spoliatum gratiis, & miserrime sauciatum, in stabulum duxit, vt ab eodem salutem & sanitatem consequatur, vulneribus medelam, & gratiarum recuperationem inueniat. Ideo eum Mater reclinauit in præsepio, & exclamare compellor. VI.

O stabulum regium, ô pannos diuinos, ô præsepium aureum, ac longe splendidius & augustius quam Romana Capitolia! En quotum currilū presepia quadraginta millia & duodecim millia equestrium erāt Salomoni: at nihil hæc omnia sunt, si cū Christi tugurio & stabulo conferantur. Extollit splendorem eius omnibusque regum palatiis anteponit Bernardus, dicens, *Absconde Maria noui fulgorem solis, pone in præsepio, inuolue pannis infantem: nam & ipsi panni diuitiæ nostræ sunt; pretiosiores siquidem panni Saluatoris omni purpura, & gloriosius hoc præsepe, auratis regum solijs; ditior paupertas cunctis opibus, cunctisque thesauris sæculi.* Serm. 1. in vigilia natiu. Dom. O meditationem tanto viro dignissimam. Aliam non minus piam & luculentam habet de eodem stabulo Fulgentius Episcopus Afer. *Archelaus* Herodis filius *natus est in palatio, Christus in diuersorio, Archelaus natus in lecto est positus, Christus autem in præsepio est reclinatus, ille pretiosis inuolutus est sericis, iste vilissimis inuolutus est pannis: & tamen ille contemnitur, iste quæritur, & innutus suppliciter adoratur.* In ser. quo dam. Id est, maiori in pretio sunt stabulum Christi, quam Archelai palatium, viles lacinia

niæ quam vela byssina & aulæa aulæ; præsepium illud mucidum, quam solia Principum; maioris denique æstimantur bos & asinus, quam tota Herodis cohors.

Psal. 18. — Insignis meditatio.

Egredere igitur anima mea, egredere superbis illis mundi palatiis, & stabuli huius limen supplex & in terram prostrata exosculare: descende cum pastoribus de vanitatum tuarum collibus, & ad præsepium hoc accede, hic paulisper morare, & res penitus admirabiles intelliges. Ille namque paruulus, qui in præsepio iacet recens natus, qui vix ocellos aperit, qui panniculis inuolutus, est qui tam tenere vagit & plorat, in quantum homo, nouit quidquid scire potest, sapientissimus est ac peritissimus, Platonem confunderet, Aristotelem argueret inscitiæ, Angelos doceret, de illo namque scriptum est, *Et vidimus gloriam quasi vnigeniti à Patre plenum gratiæ & veritatis.* (Ion. 1.) Verum in quantum Deus, tametsi in præsepio iaceat, humeris vniuersam VI. mundi machinam sustentat, totum orbem numine suo flectit ac moderatur, cœlestes orbes impellit, ventorum habenas remittit & contrahit, denique omnia regit atque administat. O puer vere admirabilis! inspice obsecro anima, intuere propius & accuratius, ille quem cernis digitulus cœlos condidit, illa lingula quæ nondum fari potest, legem quam omnes obseruent, necesse est, promulgauit, ocelli illi semipatuli limbum Patrum penetrant, atque inspiciunt, quidquid rerum in orbe agatur. *Oculi eius super gentes respiciunt.* (Psal. 65.) O prodigia, ô mirabilia, sed heus, secundum me orationis stadium ingressum aduerto, cursum igitur prosequar.

Sane cum omnia quæ in admirabili Saluatoris nostri natiuitate contingunt prodigia perpendo, nullum esse diem censeo, qui cũ hoc conferri queat, ille nãmq; omniũ pulcherrimus, ille dies nouus ac penitus admirabilis. Quidquid enim hic pspicio, miracula & prodigia sunt, naturæ siquidẽ hic leges & iura violantur, & omnia misteriis scatent. An non enim admirabile est, Dei filiũ hominis filium? fieri an nõ portẽti simile, cum qui ante omnia sæcula fuit, in medio sæculorum nasci? eum, qui fœcunda Dei patris memoria egressus est, vtero prodire virginali? eum cuius magnitudinem cœlum non capiebat, stabulo cõtineri? eum qui posuit in sole tabernaculũ suum, hodie in præsepio thronum figere? de eo denique de quo ante occinebatur, *In principio erat verbum,* iam cani, *& Verbum caro factum est,* ô res penitus nouas & admirabiles!

Hodie scilicet omnia mutata sunt: ipsa nempe temporalis in æternitatem, seruitus in libertatem, mors in immortalitatẽ, humanitas in diuinitatem, peccatum in gratiam, contemptus in gloriam, paupertas in affluentiam, infirmitas in robur transiit. O admirabilem metamorphosim! sed audiamus & aliam longe magis admirandam. Hodie siquidem hinc Deus fit homo, immortalis mortalẽ se reddit, impatibilis ad patiendũ se disponit, qui infinitus est, certis vult limitib. ac finibus circumscribi. Illinc vero homo in Deum transformatur, creatura in creatorem, temporis subditus spatio in æternum, seruus fit Dominus, & qui pauperrimus erat, diuitiis amplissimis donatur. Hodie quin etiam Angeli descẽdunt cœlo, nouæ in cœlo stellæ collucent, virgo parit, anima quædam creata vnico momento gratia repletur, hodie denique Deus per filium nobis locutus est, vt bene obseruauit Apostolus, *nouissime autem locutus est in Filio.* (Heb.)

Quid igitur mirum, totum hodie mundum in admirationem rapi? Vniuersus terrarum orbis Augusti edicto describitur, pax per omnes mundi angulos dominatur, atque ideo, vt scribit Orosius, Iani templum ab Augusto occlusum est, vt nimirũ Psalmographus veritatem dixisse cõprobaretur: *Orietur in diebus eius iustitia & abundãtia pacis:* Idẽ Imp. vetat, ne quis Domini sibi nomen arroget: Tres Magi stellæ ductu ab extremis orbis finib. in Bethleem pficiscũtur, Herodes Ierosolymis tremet, Doctores legis & Scribæ Prophetarũ oracula cõsulunt: Nouus adhæc in oriẽte Planetes exoritur, pastores Angelicã symphoniam

niam audiunt, bos & asinus infantem proni adorant, vineæ Engaldi flores emittunt, idola ad terram deiiciuntur, sol in tres scindi partes visus, fons Romæ oleum scaturit, & in Tiberim sese exonerat, ô diem prodigiis & portentis plenum!

Diem inquam, qua quidquid olim de Virgine gloriosa iam ab ipso mundi exordio prædictum est, completum cernimus. Gen. 2. Primus humani generis parens Adam è terra Gen. 20. virgine formatus est; secundus è Matre Exod. 3. virgine nascitur: Primum Isaac sterilis vetula Iudic. 6. genuit, secundum tenera virguncula: hodie rubus ardet, & non comburitur: hodie vellus Gedeonis circumcirca irroratur, & tamen non madescit. Hodie Maria porta fuit, de qua in Canticis. O igitur dies felicissima, dies quæ hominibus lætitiam attulit, quod Redemptorem inuenerint, Angelis, quod Dominum nacti sint, Patribus limbo detentis, quod Messiam aduenisse iam sciant. Quodnam enim illos sensisse gaudium putatis, cum desideratum illum cunctis gentibus natum audiuêre, de illis scripsisse censeo Psalmographum, dum canit, *Vox exultationis & lætitiæ in tabernaculis iustorum.* Psal. 117. Quosdam eorum audire dicentes videor, vt in primis Adamum, Ecce hic arbor vitæ. Ecce hic arca, inquit, Noe, quæ nos omnes diluuio eripiet. Ecce dicit Abraham, seminis mei benedictio. Ecce, addit Iacob, scala cuius vnum cacumen vidi cœlum, alterum terram ferire. Ecce hic, exclamat Moses, rubus meus ardens. Ecce hic, ait Isaias, flos de radice Iesse. Ecce hic, subnectit post omnes Daniel, lapis de monte auulsus. His aut similibus, inter se verbis illos vsos meditari possumus, sibiq; mutuo de Saluatoris aduentu gratulatos. Hæc scilicet apud limbi incolas exultatio & iubilus.

An non & tu iubilare potes ô homo, & iô pæan concinere, cum videas hodie naturam tuam ad tantam dignitatem euectam? In posterum enim Angeli huic sese submittent, hominibus cultum & venerationem exhibebunt, cum ipsis prius homines honorem exhibuerint. Tantum enim abest, vt Angeli ante hunc diem ad pastores accederent, vt ab ipsis ducibus, regibus, & Prophetis adorari se permiserint. Vnde Abraham, tres vidit, & vnum adorauit. Verum Gen. 18. cũ post Domini natiuitatem Ioannes vnũ eorum adorare voluisset, inhibuit ille, & ait, *caue ne feceris, conseruus tuus sum.* Apoc. 19. Hinc Lucifer, teste Bernardo, inuidiæ suæ & æmulationis Serm. 1. sumpsit exordium, & aduersus diuinitatem cõiurationem iniit: cum enim reuelatione didicisset, Deum aliquando in humana forma cum hominibus conuersaturum, videretque sibi eandem sub Deo latitantem adorãdam esse iam (quia legem tulerat Pater æternus. *Et adorent eum omnes Angeli eius* Heb. 1. similiter) secum statuit, cœlo cœlestiq; beatitudine carere potius, quam Deum incarnatum adorare, hominumque ideo fœlicitati, ac forti inuidere cœpit.

Celebrem igitur hodie cum gaudio Natalem Domini, quia dies hic in causa est, vt iam de illo, de quo canebatur, *lumen de lumine*, canatur, *& homo factus est.* Inualescet in posterum in omnibus mundi academiis verax illa propositio, *Deus est homo*, & è conuerso illa, *Homo est Deus.* In posterum siquidem Athenis Deus ille ignotus annuntiabitur, Romę verum esse comprobabitur, quod fieri nemo posse existimabat, Virginem peperisse Hierosoly. sermo erit venisse Messiam, & per vniuersum terrarum orbem spargetur admirabilis illa filii Dei incarnatio & Christi natiuitas. Dixi Romæ mentionem fore Virginis quæ peperisset, quia Innocentius III. scriptis prodit Apollinem in templi pacis, quod Romani exstruxerũt, dedicatione, sciscitantib, quando templum hoc interiturum esset, respondisse, quando Virgo sine virginitatis violatione pareret: quod cum Romani fieri non posse crederent, illud æternum fore augurabantur, sed hodiernus Virginis partus ipsum ad solum prostrauit & euertit.

Hæc igitur curiosis prodigiorum huius diei indagatorib. dicta sufficiant; satis sit hodie Verbum carnem factum esse, hodie temporalem filii Dei natiuitatem esse, quæ quam proxime ad illam æternam accedit. In hac enim Pater seipsum inspiciens, sui-ipsius

ipsius conceptum generat, qui cum accidens esse nequeat (nulla enim accidentia in Deo) manet substantia, cumque alia substantia quam sui ipsius esse nō possit (Deus enim simplex est, non compositus) Deus est non secus ac Pater. In illa vero cum vna natura iam indiuiduata sit, seque supponere cupiat, diuina eam hypostasis sustentat, & eā in se terminans, & subsistere faciens, efficit, vt quoniam vna eademque persona duabus naturis est insignita, & homo fiat Deus, & Deus homo: Hic scilicet omnium mirabilium abyssus est.

Gen. 18. Apoc. 19. Serm. 112.

Præterea in hac æterna Dei Verbi generatione & natiuitate manifestum est, diuinam essentiam ad intra tribus personis cōmunicari, tresque personas in vna eademque essentia communes esse: verum in illa temporali vnam personam duab. se naturis ad extra communicare, duasq; naturas vni personæ communes reddi: illic Verbum consideratur increatum, athinc incarnatū; illic pure Deus & solus Deus, hic Deus simul & homo. Ab æterno nonnisi vnus est Deus, & tres personæ, in tempore vnicus est Iesus Christus, & duæ naturæ. In magno illo æternitatis die, Pater & filius, ac Spiritus S. non nisi vnum creatorem constituunt, ac celebri & admirabili Natalis Domini die Deus & homo vnum constituunt Redemptorem: in priori omnia naturæ iura violata sunt, tria non nisi vnam efficiunt essentiam, tres qui sunt Deus, tres tamen Deos non statuunt, vnā quoque eademque natura in tribus personis subsistit, aliaque accidere admirabilia: In posteriori omnia mundi huius iura euertuntur duabus sc. substantiis in vna hypostasi consistentibus, vna vero natura sine propria substantia subsistēte, duobus Esse perfectis, non nisi vnam eandemq; personam constituentibus; aliisque prodigiis miraculisque accedentibus, quæ quatuor hisce verbis continentur. *Et verbum caro factum est.* O natalem prodigiis & mirabilibus scatentem! equidem toto vitæ meæ tempore nihil tantopere prædicabo & demirabor.

Heb. 1.

Vestras quoq; hic partes agite Christiani, in aduentu Messiæ cantate, cum Angelis concinete, eorum vos cantui adaptate; iubilate Deo in natali filii Dei, verbi incarnati mirabilia per omnia diuulgate, merita pusionis nati promulgate, eius gloriā decantate, cum pastoribus eum inuisite, & in stabulo hoc iacentem eum adorate. Hic discite humilitatem, paupertatem, ac mundi contemptum, sublimen hanc philosophiam, etiamsi mutus sit, edocebit, stabulum ipsum schola est, præsepiū suggestus, lachrymæ gestus, ipse vagitus eloquentia. Discite præclarā hanc ab hoc Doctore lectionem: & vti varii præceptorum suorum mores & naturam imitati sunt, vt Aristotelis gibbū Peripatetici, Cyri nasum Aquilinum Persæ, ita vos humilitatem, ac cæteras Iesu Christi virtutes, quas hic in stabulo demonstrat, æmulamini.

Alexander Macedo Persidem subiugaturus, magnam niuium vim in itinere offendit, adeo vt totum agmen retrogredi fuerit coactum; sed cum omnes itineris difficultate perculsos & deterritos videret, equo descendens, primus se in niues coniecit viam parauit, obstacula remouit; & ecce omnes mox regia constantia animati, eiusque gloriam æmulantes, subsecuti sunt, ac difficultatibus sese exposuere. Respicite, ô Christiani milites, ducem vestrum, regem vestrum niues calcantem, respicite, vt acerrimum frigus patiatur, mūdi vanitates conculcet, humilitatē ac paupertatem complectatur. Quis obsecro eū non sequatur? quis hic honore non ducetur? id est, Quis non erubescet, superbiam consectari, & insolescere, cum regem tantum adeo humiliatum cernat? quis mundum ad exemplum Principis sui non contemnat?

Curt. li. 5.

Puer Ionathæ filii Saul dominum per saxa & loca confragosa serpentem, quo Philistæos inuaderet, magna cum fiducia & constantia sequebatur armiger quoq; Saulis eum dominum gladio incumbentem vidisset, eadē temeritate ductus incubuit, & suo, suique tortor & carnifex exstitit. Et ecce dominus noster, Princeps noster, ac Rex noster Iesus Christus nos deducit non

1. Reg. 1. Reg.

censueret. Huius opinionis fuit Angelicus Doctor Thomas, qui nimirum Martyrum triumphos, ipsis Confessorum ac Virginũ trophæis & coronis, aliorumque Sanctorum gloriæ longe anteponit. Et merito, hoc namq; & ipse Redẽptor mundi Christus olim confirmauit, dicens: *Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis*: hoc porro faciunt gloriosi Christi Martyres, qui ob amorem & honorem Dei, & ad zelum suum demõstrandum, vitã suam prodigunt, gladioque carnificis exponunt. sunt igitur illi omnium Sanctorum maximi ac perfectissimi. Vel dicere forsitan voluit, Charitatẽ omnium meritorũ principium ac fontem esse; & quo illa maior est & amplior, eo & meritum maius esse & efficacius; quiq; maiorem in hoc mundo charitatẽ demonstrarunt, maiores quoque in gloria ac beatitudine in altero fore. At præclara hæc virtus in martyribus maxime renitet ac splendet: *Maiorem namq; caritatem nemo habet, quam vt animam suam quis ponat pro amicis suis*. Per transennam vos hic notare velim animam hic pro vita capi, vt & in illis verbis: *Qui diligit animam suam, perdet eam*. Vnde efficere possumus, nobiles illos athletas, qui in charitate primi ac summi sunt in meritis etiam primos esse. quod ita demõstro. Quid enim in mundo haberi queat generosius, nobilius, excellentius, aut meritorium magis, quam vitam & sanguinem vltro prodigere? quid maiori in hac vita mercede dignum?

a. 2. q. 12. art. 24.

Ioan. 15.

Martyrium charitas cæterorum Sanctorum charitate maior.

Christus cum in Euangelio de Apostolorum præmio ac mercede ageret, ait, *Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, vel sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem & filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitã æternã possidebit.* Nihil de illis ais Domine, qui propter gloriã nominis tui vitam propriam relinquent? quas illis laureas, quas coronas, quam mercedem constituisti? Nemo dubitet. Si enim tantum præmium daturum se spopondit iis qui vel domum, agrum, vxorem relinquerent, maiora profecto seruauit vitam offerentibus, vt meritum hoc maius est & amplius, ita quoq; merces illius maior & amplior sit oportet.

Matth. 19.

Cum Abrahæ Deus olim zelum & amorem vidisset, quo vnicum filium Isaac immolare decreuerat, tanti eum fecit, tantique meriti censuit, vt dixerit, *Per memetipsum iuraui, quia fecisti hanc rem, & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me, benedicã tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli.* Si tanti Deus vnicam Patriarchæ huius voluntatem, obedientiamque fecit, quanti obsecro faciet promtitudinem Martyrum, qui, vt eidem obedirent, amoremque suum testarentur, seipsos in Sacrificium & holocaustum, obrulêre? de quibus verba illa Psalmographi vsurpare debemus, *Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis.*

Gen.

Psal.

Promisit olim Christus amplissimã mercedem iis qui in nominis illius honorem, vel vnum aquæ frigidę calicem pauperi darent. Audiamus promissum: *Et quicunq; potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli, amen dico vobis nõ perdet mercedem suam.* Vnde efficio: si Dominus propter vnũ aquæ frigidæ haustum tam amplam se mercedem daturum promisit, ampliorem profecto dabit eis, qui propter amorem & gloriam nominis illius, omnem suum sanguinem effundent, vitamque crudelissimo Martyrio finient. ecquæ namq; inter aquam & sanguinem inter eleemosynam & vitam comparatio aut similitudo? an non enim plurimum inter se differunt dare frigidam, & calentem effundere in signum amoris sanguinem? Nihil igitur est quod Martyrum meritis æquiparetur, aut quod maiorem à Deo mercedem exigat.

Matt.

Sephora Moysis vxor, cum, vt mariti vitam conseruaret, qui Deum negligentia sua ac tergiuersatione offenderat, filios circumdisset, ait, *Sponsus sanguinum tu mihi es.* quasi dixisset: Iam reipsa ostendi, ô marite, quo te affectu prosequerer, filiorum. s. sanguine in vitæ tuæ defensionem effundẽdo; æquũ iam igitur est, vt reciproco me amore diligas. Si fœmina his apud maritũ verbis ob aliquot sanguinis guttas in circũcisione effu-

Exo.

Alleg. insig.

ne effusas & propter aliquot doloris aculeos, qui eandem comitabantur, vti potuit; quanto maiori eadem ratione reperere apud Deum, verum animarum sponsum, poterunt Martyres, cum propter illius fidem, honorem, eiusq; gloriæ defensionem omnem sanguinem effuderint, seipsos, nō doloribus circumcisionis, sed crudelibus mortis suppliciis exposuerint. Horum igitur est dicere, *Sponsus sanguinum tu nobis es.* si enim Virgines & Confessores ames, Martyres profecto maiori te amore & affectu prosequi oportet, cum ob honorem & nominis tui gloriam sanguinem profuderint, & venas omnes euacuarint.

Gen. 4. Initio Geneseos dicitur sanguis Abel iniuste à fratre interfecti in cœlum clamare, vt eiusdem etiam clamore excitatus Deus dixerit, *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* Primus Martyr fuit Abel, idq; in lege naturæ; eiusque sanguinis clamor ab eo tempore designabat, sanguinē Martyrum de terra clamaturum. & quid? generositatem quandā singularem, animum infractum, caritatem admirabilem, patientiam incredibilem, ad hæc meritum infinitum quodque omnia merita antecelleret. Quod Euangelica parabola manifestum faciam.

Matth. 13. Martyrū merita parabola designātur. Agricola cum semen in terram iaceret, aliud cecidit secus viam, quod volucres cœli comederunt; aliud in loco saxosa & sterilia, in quibus præ humoris defectu exaruit; aliud inter vepreta & dumos, quod quidem excrescens exsurgere non potuit, sed suffocatum est; aliud cecidit in terram bonam & dedit fructū, sed tamen varium, aliud sc. centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimum. Hæc quidem nonnisi parabola est, sed quæ veritatem tamen aliquā includat; Ager siquidem ille mundum hunc designat, in quo magnus ille colonus, qui in altis habitat, tot creaturas, de rationalibus loquor, seminauit; sed omnes in idem solum non ceciderunt: aliæ enim in latam perditionis, infidelitatis, & idololatriæ viam delapsæ, à diabolis, tetris illis avibus, harpiisque rapacibus deuoratæ sunt: Videlicet Ethnici & Gentiles. Aliæ in petrā obstinationis, pernicaciæ, & exaruerunt: Iudæos intelligo. Aliæ hæresum spinis & errorum vepribus implicatæ crescere quidem cœpēre, sed tandem ab illis suffocatæ excrescere non potuēre: Etiam me tacente intelligetis hic hæreticos designari. Reliquæ vero, quæ in terram bonam ceciderunt, ipsi sunt fideles, qui in terra Ecclesiæ crescentes fructum afferunt vel tricesimū, vt Doctores, vel sexagesimum, vt Virgines, vel centesimum, vt gloriosi Martyres, qui plusquam cætera Euangelii & Ecclesiæ semina & excrescunt & fructum adferunt. Confiteamur igitur nihil cum martyrio, vel merito, vel dignitate conferri posse.

Genrium Doctor Paulus tanti olim Martyrium fecit, vt ceteris id rebus anteferret, quiq; se Apostolum prius nominare solebat, cum carceris sordes, imo delicias expertus esset, compedes terigisset, eculeos gustasset, relicto magnifico Apostoli nomine, aliud longe magnificentius assumpsit, vincti sc. & captiui, nomen sc. Apostoli Martyris appellationi postpoēs: *Ego Paulus vinctus Christi*; & *Ego vinctus in Domino*, & in Epist. ad Philemonem ciuem Colossensem, *Paulus vinctus Iesu Christi.* Imitatus sc. nobiles huius mundi, qui cum solito Baronum, Comitum, Marchionum nomine appellari soleant, si ducatum aliquem adipiscantur, relictis prioribus nominibus, nomē ab eo mutuantur: qui enim modo se Apostolum Christi Iesu, modo vas electionis, modo tubam Euangelicā, alias Doctorem gentium nominare consueuerat, cum in proxima ad martyrium via esset, cæteros titulos repudiat, & hunc velut eminentissimum & dignissimum assumit. Eph. 3. Eph. 4. ad Philem.

Dicta sunt hæc, & prædicta, quoniam hodie B. Stephani protomartyris solennitatem celebrat Ecclesia, qui cum in mortis articulo esset, lapidibus scil. ab antiqua & perfida synagoga obrutus oculos in cęlum sustulit, & antequam animam redderet, alta voce inclamat, *Video cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei.* Hæc mihi hodie ex Epistola verba delegi, ad gloriosi huius Martyris præconia decantanda quæ in tria membra dispertiar; primo scilicet de eius

de eius Martyrio acturus sum, deinde de diuino, quod in tormentis sensit, solamine, postremo illius erga inimicos charitatem affectumque demonstrabo, simulque vos exhortabor, illius vt exemplo iniuriarum obliuiscamini. Hæc autem ad B. Stephani gloriam, præconiumque non parum momenti allatura sunt.

II. Quod ad primum igitur spectat, tragici huius ac cruenti Martyrii historia in Apostolorum Actis descripta legitur. *Surrexerunt scilicet quidam de Synagoga quæ appellatur Libertinorum, Cyrenensium, & Alexandrinorum, & eorum, qui erant à Cilicia & Asia, disputantes cum Stephano:* cum vero argumentorum illius efficaciæ, rationum robori, spirituiq; qui in illo loquebatur, resistere se posse diffiderent, indigne ferentes à Diacono sibi ora obturari à verbis venêre ad verbera, inq; vitam eius conspirantes summiserunt viros, qui dicerent se audiuisse eum dicenté verba blasphemiæ in Moysen & Deum. Ad lapides itaq; condemnatus fuit, & saxis impetitus occubuit. *Et eijcientes eum extra ciuitatem lapidabant.*

Actor.6.

Hoccе porro supplicii genus, quo nullum apud Hebræos erat crudelius, ad solos blasphemos castigandos destinatum erat. Ita namque in Leuitico scriptum legimus: *Qui locutus est ad Moysen dicens: Educ blasphemum extra castra, & ponant omnes, qui audierunt, manus suas super caput eius & lapidet eum vniuersus populus.* Ipsa porro blasphemia, vt hoc obiter significem, homicidio anteponitur, tanquam peccatum grauius & magis detestandum: de hoc enim solum scriptum est: *Qui percusserit & occiderit hominem, morte morietur.* de illa vero: *Qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur, lapidibus opprimat eum omnis multitudo populi.* Sola ecce mors homicidis intentatur, sed saxeus imber blasphemis.

Leuit.24.

Blasphemi olim ad mortē lapidabantur.

Imo vero idem omnino in hos decretum erat supplicium, quod in idololatras. Si mihi autem credere detrectatis, credite sacræ scripturæ aperte id profitenti: *Si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur, populus terræ lapidabit eum.* Et quoniam idem vtriusque peccati supplicium est, necessario fateri oportet, eandem vtriusque malitiam & peruersitatem esse: solet enim supplicii grauitas delicti enormitati vt plurimum respondere. Tanta tamen sæculi nostri nequitia est, nihil vt plateis blasphemiâ audiatur frequentius; hæc sc. Gallica eloquentia est, hæc nobilium & aulicorum schemata & flores, hæc adolescentium rhetorica. O tempora, ô mores, ô sæculi labem & dedecus! ô agendi rationem nihil minus quam Christianum! vbinam modo lapides sunt & saxa? vbinam consueta illa supplicia? cur non obturentur fauces illæ tartareæ, blasphemias tam horrendas eructantes & euomentes? sed conglutinemus sermonem abruptum, & intra lineam redeamus.

Leuit.20.

Eodem quoq; supplicio contumaces olim milites & imperio parere detrectantes à ducib. in castris castigabantur. Hinc Iosue dux in obsidio Ierichuntino, vnum è suis nomine Achan filium Charmi ad lapides condemnauit, quod solus iniussu ducis vrbem deprædare ausus fuisset; omnia vero, quæ abstulerat igne consumpta sunt. *Ios.7.*

Idem etiam supplicium populus iniquis tributorum exactoribus, & harpiis illis regiæ gazæ erogauit. Hinc Aduram, qui super rationes Regis Roboam constitutus erat, sed populum tamen exhauriebat & depascebatur, ab vniuerso populo saxis obrutus exspirauit. *3.Reg.12.*

Nullum quippe apud Hebræos supplicio lapidum erat acerbius, nullumq; crudelius: adeo, vt cum Dominus pœnas, quibus iniquitatē Israel castigaturus erat, recenseret, lapidationem cæteris antepofuerit: *Iudicabo te iudicijs adulterarum, & effundentium sanguinem, & dabo te in manus eorum, & adducent super te multitudinem, & lapidabunt tē lapidibus, & trucidabunt te gladijs suis.*

Lapidario crudelissimum in lege Mosaica supplicium.

Ezech.16.

Quin & Apostolus Paulus cum in Epist. ad Hebræos tormenta ac supplicia enumeraret, quæ Martyres præferebant, lapides inter cetera velut præcipua ac maxime crudelia, recensuit: *Alij vero ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt.* Ipse quoq; populi

Hebr.11.

populi dux Moyses hoc inprimis exhortuit; cum enim in populi seditione turbas in se concitatas videret, magnoq; res suas in discrimine versari cum lacrymis ad Dominum conuersus obsecrauit, hoc vt à se supplicium auerteret: timebat enim ne populus efferascens lapidibus in se sæuiret, *Quid faciam populo huic? adhuc paululum, & lapidabit me*; tu igitur me defende, ac protege, eorumq; furorem mitiga.

Exod. 17.

Stephani patientia admirabilis.

Ceterum supplicij huius crudelitatem magnitudinemq; exaggerare volui, quod hoc ipsum & Protomartyr noster Stephanus subiert, verum tanto animo ac constantia, nullum vt ex eo tormentum sustinuerit, sed potius omni sentiendi vi priuatus fuisse, visus sit, ac saxa in rosas conuersa: *Lapides torrentis illi dulces fuerunt.* Quantoque magis sæuientium rabies inualescebat, tanto & illius robur magis crescebat: quoque plura tormēta patiebatur, quo & maiores ei cœlitus vires subministrabantur. Prædixerat sc. de illo, ac de omnibus in genere Martyribus Psaltes, *Mirabilis Deus in Sanctis suis. Deus Israel ipse dabit virtutem, & fortitudinem plebi suæ*; vt tormentis infracta & immobilis persistat.

Psal. 67.

Atq; ideo sacra scriptura fortitudinem, quæ vna è Spiritus S. donis est, Martyribus adscribit potius quàm ceteris; atq; in primis Apost. Paulus, qui hoc eos nomine compellat, Martyres *fortes, facti sunt in bello* vitæ huius. Hanc quoque lectulum Salomonis sexaginta fortes ex fortissimis Israel ambiunt, omnes tenētes gladios, & ad bella fortissima Mysterij huius abyssum, qui curiosius indagare voluerit, reperit, & ipso in limine per lectulum illum & thalamum regium, Ecclesiæ statum designari, per fortissimos illos Israel sanctissimos Martyres, qui exercitati ad prælia & certaminibus assueti, sanguinē suum pro Ecclesiæ tuitione profuderunt, vitamque impendere, quàm de eiusdem statione decedere maluerunt. Hos Deus velut excubitores constituit, arma iis tradidit, robur & animos subministrauit. Iterum hæc ipsa alio loco in Canticis explicata & figurata reperimus.

Hebr. 11.

Cant. 3.

Cant. 4.

Videre quippe licet, vt illic sponsa turris vndequaq; communita cōparetur, quæ ædificata est cum propugnaculis & munitionibus, ex qua mille clypei & vmbones dependeant, atq; omnis armatura fortiū. Per turrim hanc intelligite Ecclesiam, per munitionem & propugnacula charismata, & dona Spiritus S. per clypeos, fidem, fortitudinem, patientiam, constantiam, & animū, quæ sunt fortium, id est, martyrum, heroum illorum Ecclesiæ arma.

Israelitis cum Chananæis præliaturis, terrāq; promissionis armis paraturis, præcepit Deus fortissimos quosq; ex vniuersa multitudine, ac nucleum totius Israel vt segregarent. Ecce Mandatum, *Tollite summā vniuersæ congregationis filiorum Israel, omnium virorum fortium ex Israel.* Quod olim Mosi in deserto Sinai mandauit, in Ecclesia quoq; sua quotidie vult obseruari. Carnem quippe, mundum, diabolos debellaturus, simulque regnum cœleste suis paraturus, Martyres, veluti populi florem & totius agminis generosissimos, eligit.

Num. 1.

Iosue, qui populi Dei aliquanto etiam tempore conductor fuit, prælium commissurus, fortissimos totius exercitus admonuit, vt ceteros præcederent, ab hoste tuerentur, pro aliorū se salute discrimini offerrent. Vt hoc ipsum proposito adaptem, allegorice omnia capienda sunt. Deus quippe noster Iosue erit, armati illi & Herculei, qui præcedere iubentur, Martyrum imaginem gerent, qui virtute & cōstantia armati cœlitus euocantur, vt Ecclesiæ totius agmē ducant, prælium auspicentur, inimicorum cornua proterant, inq; fideliū defensionem arma semper velut primipili præferant.

Ios. 1.

III.

Eius hodierna die euidens exemplum in S. Stephano pleno gratia & fortitudine videre est, qui à Deo velut ceterorum fortissimus electus primus in stadium prosilit, saxa transgreditur, vitam, sed nō animum, sub glorioso Martyrio amittit. O generose tantorum futurorum pugilum ductor! ô tot Martyrum, qui hoc in bello sequi debent, Princeps! ô generose Christi athleta, qui hodie mortem explodis, qui mundi tormenta exsibilas, qui tyrannorum rabiem eludis, qui seditioni populari solus resistis,

Actor. 6.

resistis, & victor ne quidquam frendentibus omnibus euadis.

Iam ad oculum videre licet, quod Poeta olim aliud agens ait:

Ac veluti magno in populo cum sæpe coorta est
Vir. Æn. 6. *Seditio, sæuitq; animis ignobile vulgus.*
Iamq; faces & saxa volant, furor arma ministrat.

Videmus hic enim populum furentem, ad arma concitatum, videmus innocuo parari insidias, Diaconum vinciri, ferro ad palum alligari, lapidibus obrui, aerem saxis repleri, furorem vultu emicare, oculos ira scintillare, blasphemias ore nefando egeri, à furore quoque arma subministrari. Hodie quoque verum illud Lyrici fuisse comprobatur:

Si fractus illabatur orbis,
Impauidum ferient ruinæ.

Quantum enim inimicorum rabies crescit, tantû quoq; & martyris animus, & generosum illius pectus. Et sane cum infractum hunc Martyrem in tormentis, eiusq; robur nullis tormentis concussum conspicio, rupem aliquâ in medio mari constitutâ, q̃ fluctuum ventorumq; rabiem exsibilet, vel montem Atho qui trisulcum fulminis telum irrideat; & vt figuras omittam, columnam quandâ ferream, aut murû æneum, qui nullam oppugnationem perhorrescat videre videor; verbaq; illa Ieremiæ Prophetæ identidem vsurpare compellor: *Ego dedi te hodie in ciuitatem munitâ, & in columnam ferream, & in murum æneum super omnê terram: bellabunt aduersum te, & non præualebunt, quia ego tecum sum, dicit Dominus.* Stephanus ꝑfecto noster columna ferrea est, & murus æneus, quê nulla tormenta euincere, aut frangere potuerunt, sed cuius cum tormentis creuit & robur, & fortitudo.

Gen. 8. Arca Noe, ingens illa nauis, per quam totus orbis seruatus est, quo magis à procellis exagitabatur, eo etiam ferebatur altius, & Aquilonari rabiei magis resistebat, cœlo & nubibus inuidiam factura. Idem de Stephani nostri anima esto iudicium: in tormentorum namq; pelago hodie fluctuans, quanto magis à cruciatibus & persecutionib. impellitur, tanto & melius cadê sufferet, tormenta explodens cœloq; quam proxime accedens: in eius namque portu constitutus exclamat: *Video cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei.* O egregium pugilem, ac martyrem vere generosum, cui nullus par reperiatur!

Vidit Iacob dormiens scalam, cuius vna extremitas terram, altera cœlum tangebat, per quam Angeli ascendebant & descendebant. O mysteria nimium vera! Heri admirabilis illa scala Incarnationis toti mundo demonstrata fuit, quæ extremitate diuinitatis suæ cœlum, & altera humanitatis terram feriebat, per quam magni consilii Angelus Iesus Christus, vt eum Isaias vocat, cœlo descendit, vt cum eo vniuersus cælestis exercitus: hodie vero Stephanus eandem velut Angelus ascendit, *Intuentes autem omnes, qui sedebant in concilio, viderunt faciem eius tanquam faciem Angeli.* Gen. 28. Isai. 9. Act. 7. Exod. 28.

Inter omnia summi apud Iudæos sacerdotis ornamenta & insignia, eminebat ipsum Rationale, quo pectus illius muniebatur, cum Sancta Sanctorum ingrederetur, eratq; ex auro mûdissimo, quatuorq; gemmarum ordines côtinebat. Vestra mihi venia liceat Auditores Stephanum nostrum huic Rationali parem dicere, qui Domini nostri Iesu Christi pectus exornat, ille nimirum Rationale fuit ex purissimo caritatis auro conflatû, & varias virtutum gemmas & lapides complectens. Quot enim hodie eum lapides circumdant, quot saxa eum cingunt! vnde de ipso illud vsurpare liceat, *omnis lapis pretiosus ornamêtum tuum, & in medio lapidum ignitorum ambulasti,* caritateq; ardentium, quantum ad se, sed furore & rabie, quantum ad Iudæos accensorum. O Martyr victoriis turgide, ac trophæis nobilis! ô Martyrum omnium Princeps! ô omnium Ecclesiæ Cæsarum & Alexandrorum primus! Stephanus comparatur Rationali Pontificio. Ezech. 28.

Iacob Patriarcha cum in mortis articulo filiis benedicens singulis valediceret, primogenito hæc verba habuit: *Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei, prior in donis, maior in imperio.* Equidem omnia hæc de Stephano nostro iure vsurpem, & vocem cælitus audire Gen. 49. Item Ruben filio Iacob.

hodie videor, *Stephanus primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei, &c.* primogenitus scil. Martyrum, Ecclesiæ fortitudo, & initium persecutionum, quas fideles mei passi sunt; tu *prior in donis*, & charismatibus. tu namque primus cœlos apertos vidisti, etis quoque *maior in imperio*, omnium Martyrum videlicet maximus, summus in gloria, & in regno cœlesti primus. Nemini autem exotica, aut peregrina hæc expositio videatur. quid enim Ruben denotat aliud, quam *videns filium*, quod optime Stephano nostro quadrat, qui cœlo aperto Iesum filium Dei in gloria conspexit, audiamus, qui exclamet, *Video cœlos apertos, & filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei.* Deinde ille Martyrum omnium, qui Iesu Christi Patriarcharum omnium regis filii sunt, primogenitus extitit. quinimo asserere ausim de ipso versum illum Psalmistæ intelligendum. *Ego primogenitum ponam illum, excelsum præ regib. terra.* Ille quippe primus est, quem in doloroso & amaro Martyrii puerperio peperit, quem supra Hercules, Cæsares, Alexandros, & Reges vniuersi Deus euexit, ô honor summus & immortalis!

Act. 7. Psal. 88.

Solent ad summos honores euehi, qui in vrbis alicuius excidio, iam ariete muris deiectis, primi periculo se obiiciunt. Hinc Ioab, quod in excidio Ierosolymitano primis vallum conscendisset, totius exercitus Dux a Dauide beneficii memore est declaratus. Ita quoque Stephanus noster in expugnatione Ierusalem illius cœlestis, quæ nonnisi præliando capitur, (*nam regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*) cum primis periculis se obiecisset à Christo, iam aditu parato, Martyrum omnium Princeps, Omniumque fidelium primus & ductor à summo regum Christo est constitutus.

1. Paral. 2. Matth. 11.

Aminadab, Princeps totius trib. Iuda, is inquam qui in recta linea & sexu masculino à Iuda immediate descendit, vt è libris Paralipom. colligere est; eum vt Rabini veteres ex traditione maiorum & cum iis Genebrardus edocent, Israelitarũ Ægypto exeuntium primus mare rubrum ingressus esset, & cæteros, qui fluctus metuebant, marique se committere diffidebant, vt sequerentur, adhortatus esset, omnesque incolumnes traduxisset; Dominus beneficii huius & constantiæ memor nomen illius immortale reddidit, familiæ eius regnum dedit posteritatemq; illius sanctã reddidit. Expressit hoc Psalmographus in Psalmo, *In exitu Israel de Ægypto, &c.* dum ait: *facta est Iudæa sanctificatio eius.* Stephanus, velut nouus quidã Aminadab cum primus in mundi huius, qui velut Ægyptus est, egressu in rubrum Martyrii mare se coniecisset, post quem innumeræ Martyrum centuriæ ac myriades secutæ sunt, immortale sibi nomen peperit, Deusque memoriam illius ab interitu vindicauit. *In memoria æterna erit iustus*, imo & nomẽ illi regium tribuit. Stephanus enim Græce aliud nõ sonat, quam corona, ideoq; eum, vt omnium Martyrum primum ac Regem voluit haberi, *Excelsum præ regibus terræ.*

1. Paral. 2. Psal. 113. Psal. 111.

Cerui fretum aliquod tranaturi, vt Plinius & alii tradunt, quo in insulas desertas deueniant, hac vti solent industria: qui cæteris in robore præstare videtur, primus in vada se coniicit, huic mox alter cornuum onus imponit, secundo tertius, tertio quartus, si de cæteris, atque ita primi auxilio & ope mare tranando ad insulas perueniunt. Quid vetat hanc animalium industriã proposito nostro adaptare? Transuadandum erat procellosum illud Martyrii mare, vt in beatas ac fortunatas insulas ita aditus daretur: & ecce Stephanus, qui instar generosi cerui plenus gratia & fortitudine faciebat prodigia & signa magna in populo, primus in hunc Oceanum se coniicit, primus suppliciorum tormentorumque vndas ingreditur, & impetum earum frangit; huic Iacobus innititur, Iacobo Bartholomæus, huic Petrus & Paulus gloriosi illi Apostoli, atq; ita Stephano agmen, ducente & aquarum impetus retundente, omnes Martyrum manipuli rubrum illud mare tranabunt, terramque beatitudinis tandem obtinebunt. Ita namq; de se ipsis testantur. *Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium.*

Ceruorum industria in flumine tranando. Psal. 65.

Ipse

Ipse deniq; Stephanus est, qui callosum martirii tramitem facilem reddidit, qui primus vastum hunc Oceanum tentauit, q primus iter difficile ingressus est, in Lege naturæ primus Martyr fuit innocuus Abel, in lege Mosis primus Achimelech, quem cum octoginta aliis sacerdotibus vestibus sacris indutis Saul Rex nefarie occidit, inter Prophetas Zacharias, inter Apostolos Iacobus in lege Euangelica: atq; omnium primus Stephanus mortē oppetiit, corpus ictibus obiecit, tyrannorumq; rabiē elusit.

1. Reg. 20.

1 Reg. 22.

2. Reg. 23. Laudatur in sacris litteris summopere Banaias filius Ioiadæ viri fortissimi, q nimirum brumali tempore, cum omnis hominem fortitudo & vires solent deficere, ac manus præ frigore rigere leonē nihilominus manibus suffocarit. Et est profecto actus quidā heroicus ac singularis fortitudinis argumentum, tam cruētam belluam profligasse, manibus superasse, idq; hibernis diebus, quibus imbecilliores homines videntur, ac velut viribus destituti. Verum si Israelitæ illius fortitudo deprædicanda est, Stephani nostri robur maiorem profecto laudem meretur: ecce n. hic alterum Banaiam, q in media hyeme, & grauissimæ persecutionis tempore, frigidis tyrannidis niuib. omnia cooperientibus, mortem ipsam mori coegit, crudelem illam leænam, vel si ita vultis, Satanam Leonem illum ferocissimum suffocauit, adeo vt eum debellarit, & supplicem sibi redderet, lapidibus, quib. se petebat, obruens. O factum heroicum, ac vere masculum! ô facinus Samsone dignissimum! Audiamus vt opere peracto triumphet, vt victoriam cantet, vt plena voce intonet, *video cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei.*

IV. Stephanus cœlos apertos videt. Cum martyr itaq; noster palo affixus staret, manus pedesq; vinctus, nudatus, à carnificibus circumuallatus, lapidum imbre perplutus, oculis cœlum versus sublatis, & cor sursum erigens, nouum quid cōspicatus clamare cœpit, *video cœlos apertos, & Iesum, &c.* Perinde ac si dicere voluisset, sumite iā animos, mortales, cœli, qui iā à quinq; annorum millibus occlusi fuere, modo patēt, ferramēta & repagula ablata sunt, cardines & vectes ferrei remoti, nullusque amplius ante eorum introitum custos, Cherubin cum flammanti illa romphæa ante Paradisi aditum collocatus abscessit, liber datur aditus. Video namq; ianuas apertas, & Filium hominis, hominem illum morti aliquando adiudicatum, qui tanto tempore iratum Patrem senserat, hominem Verbo vnitum æterno, qui modo Deus est & cœlo continetur ad dextram virtutis Dei collocatum, ac proinde supra omnes Angelos, Cherubim, ac Seraphim euectum infinitæque gloriæ consortem. O conceptus admiratione dignissimos!

Gen. 28. Iacob lapidi indormiens prodigiosam scalam vidit, angelos quoque in eadem descendentes & ascendentes, aliasque visiones singulares. Hic vero Martyrum Patriarcha Stephanus, caput, pectus, totumq; corpus lapidibus habens impeditum, vidit scalam illam admirabilem, quę ad beatitudinem ducit, quam Christus ipse erexit; videt non Angelos, sed Angelorum Regem Christum, videt cœlos apertos, & gloriam quæ nobis destinata est. An non auditis vt inclamet, *Video cœlos apertos, &c.*

Iof. 10. Allusisse mihi videtur ad visionem quam vidit dux Iosue, quando in prælio constitutus solem media die stantem & hærentem conspexit, Domino nimirum voci hominis morem gerente. Stephanus enim, velut alter Iosue, medio in certamine positus, & lapidum grandinem expertus, solem iustitiæ in summo cœlo stantem videt, eius scilicet virtute constantiaq; in admirationem raptum, ipsos quin etiam cœlos aperientem, & omnes spiritus cælestes tam inuicti athletę robur obstupescant, quod ipse testatus ait, *Video cœlos apertos, &c.*

Doctor gentium Paulus cum de tribulationib. quas secum fideles omnes peterentur, ageret tantopere easdem exaggerauit, vt dicere nō erubuerit, Angelos, homines q; iisdem in admirationem raptos fuisse: *Spectaculū facti sumus mundo, Angelis & hominibus.* At Seph. nō modo ab Angelis, aut hominibus, omnibusq; creaturis se in Martyrio visum ait, sed ipsummet Creatorem, Deum ipsum, eius patientiæ spectatorem adfuisse. 1. Cor. 4.

Video Iesum, inquit, *stantem à dextris virtutis Dei*: quam in rem nouos conceptus proferamus.

Stephani verborum sensus exponitur.

Quando igitur eum hunc in modum clamantem audio, dixisse eum saltem innuisse autumo. Abrumpite vitam hanc carnifices, abrumpite, ictus ingeminate, saxa duplicate, obruite, sub lapidibus me sepelite, ossa hæc confringite; vt nimirum anima carceribus mundi huius egressa, cœlū quod modo patens conspicio, sine vllo obstaculo ingrediatur. Rumpite moras, nolite mortem differre, properate, viam cælum versus adaperite: quænā illic gaudia parata mihi contemplor? *non sunt condigna*, dixit olim Paulus, *passiones huius temporis ad futurā gloriam quæ reuelabitur in cœlis*, quod & Stephanus prius verbis illis, *Video cœlos apertos & Iesum stantem à dextris virtutis Dei*, significauit.

Rom. 8.

Cum læram hanc vocem percipio, impetus & ebullientes quosdam vapores animæ gaudio nimio transuersum actæ audire videor, quæ præ deliciarum ac lætitiæ magnitudine exclamet. Et vt qui longā ac diuturnā tempestate per Oceanum iactati vētis & fluctibus hinc illucque agitati, quamprimum vt eminus terram aspiciunt, Terra, Terra, Terra inclamant: (Cuius rei exemplum Maro in Troianis dedit) cum enim aliquot annis per mare Mediterraneum & Aegeum errassent, multaque discrimina adiissent, labores plurimos exantlassent, quamprimū vt Italia se in conspectum dedit, Italiam, Italiam inclamare cœperunt: sæpius nomen rei exoptatissimæ repetentes. Inhærent adhuc Poetæ verba & eorum clamor,

Italiam Italiam primus cōclamat Achates,
Italiam socij læto clamore salutant.

Ad eundem modum Stephanus, cum lōgo tempore in tormentorum Oceano iactatus, & Martyrii tempestate agitatus esset, eminus terram viuentium conspicatus, alta voce inclamat cælum, cælū, apertum illud eminus video; *Video cælos apertos & Iesum stantem à dextris virtutis Dei.*

Cū auribus sonus ille insonat, dicere mihi visus est, Quanta, Deus bone, beatitudo mea! & quę mea gaudia! quanta mea felicitas! qua nimirum video, quod ante me vidit nemo: video per apertas cæli ianuas Angelos, qui me intuentur, & innuunt, vt fortiter hosce supplicium perferam. Video quin etiam Iesum stantem, qui inclamare videtur, Bono animo es Stephane, *per multas tribulationes oportet intrare in Regnum cælorum.* Sume animos athleta, sustine saxa, equidem crucem sustinui; te quidem lapidibus obruunt, me cruci prius affixerunt: tu vides cælos apertos, ego eosdem tenebris coopertos: tu extra Ierusalem exspiras, ego in monte Caluariæ animam exhalaui: tu secus pedes adolescentis Sauli Martyrium pateris, ego in medio latronum in crucem actus sum. Erit igitur gloriosum, ducem tuum imitari, eamdem cum illo sortem subire. Quam in rem egregiæ mihi historiæ in mentem veniunt.

Actor. 14.

Phocion dux Atheniensis eum ab ingratā patriā ad mortem esset condemnatus, videretque in carcere alium, Tudippum nomine, simili supplicio adiudicatum, sed qui sortem suam non vsque adeo fortiter ferret, his eum verbis est consolatus, *Non tibi satis est, Tudippe cum Phocione mori?* Iisdem mihi verbis Dominus Iesus Stephanum visus est consolatus, cum lapidibus eum obrutum videret: Sume animos Stephane, est tibi non parua futura gloria cum Christo mori, eamdem cum Filio Dei fortunam subire, & sub saxis sepeliri, vti illa in monte Caluariæ in cruce exspirauit. Verbis itaque eum & signis est consolatus: de verbis quidem nullus in scriptura sermo, signa autem manifesta sunt, videt enim cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei.

O igitur felix, ac nimium beate Martyr! ô præ ceteris dilecte Deo pugil! nemo enim vmquam Sanctorum vidit quæ hodie tu vides. Omnes enim veteres percurre visiones, & parum non reperies. Noe quidem vidit Arcā, Abraham Angelos, Iacob scalam, Moyses rubum, Aaron virgam, Gedeō vellus, Iosue solem stantem, Ieremias virgā vigilantem, Ezechiel Seraphinos, Daniel giganteæ magnitudinis virū, atq; alii alii: at nemo cœlos vidit apertos, vt Stephanus

Nemo vmquam Sanctorum vidit quæ Stephanus vidit.

O do-

O donum singulare! ô prærogatiua regia! ô priuilegium nouum ac nemini concessum!

Vbinam modo es Paule? quomodo his
1.Cor.2. non contradicas? dixisti olim, *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se.* Diaconus tamen Stephanus eadem perfecte intuetur, videt cœlos apertos, officinā illam gloriæ & diuitiis refertā, & quidquid beatitudinis nostræ caput ac summum est. O aquila, ô lynceus oculus! qui elementa visu transscendere, planetarum orbes percurrere, & cœlum empyrcum oculis potest rimari, nobisq; in eodem præparatam gloriam perspicere dicitur, namque, *Intendens in cœlum vidit gloriam Dei, & filium hominis stantem à dextris virtutis Dei.*
Act.7.
V.

Merito oculos in cælum leuauit, è cælo namque omne solatium & auxilium expe-
Psal.122. ctandum est. Hinc Dauid Rex in afflictio-
Psal.120. nibus, angustiis constitutus oculos se cælum versus direxisse ait, *Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis*; item alibi: *Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi.* Ipse quoque Dominus Christus Lazarum resuscitaturus in cœlum intendit, quasi auxilium & opem, ad tantum tamq; singulare miraculum peragendum, cœlitus imploraturus, *Iesus autem eleuatis sur-*
Ioan.11. *sum oculis dixit.* Ipsa quoque Machabæorum mater, vt minimum natu in suppliciis animaret, solareturque mediis in suppli-
2.Mach.7. ciis constitutum ait, *peto, nate, vt aspicias in cœlum, ita fiet, vt non timeas carnificē istū.*

Et sane verissimum est, solum cœli aspectum, solam loci tam amœni contemplationem Thersites, in Hercules fortissimos commutare posse, timidos ad tormenta rapere, consolari afflictos, eosque in suppliciis reddere insensibiles. Ipse namque Hieronym. Eustochio Romanæ Virgini scribens, sola hac eam meditatione verum reperire solatium posse ait: *Egredere de carcere, & præsentis laboris tibi ante oculos pinge mercedem, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit:* Testis huiusce rei sit Apostolus, qui cum aliquam tantum illius scintillam
Act. 9. vidisset, præ gaudio & admiratione raptus exclamauit, *Domine quid me vis facere?* anne mundū deserere, mortē subire? Dic igitur num cœlestis gloriæ meditatio & intuitus magnopere ad animū alicuius confirmandum, aut robur suggerendum, conducant? Eius rei exēplū in athleta Stephano hodie manifestū est: cum enim cœlos apertos vidisset, felicitatemq; cœlestem iam ex parte gustasset, lapidum saxorumq; imbrē quasi insensibilis despexi, & clamauit, *Video cœlos apertos & Iesum stantē à dextris virtutis Dei.*

Quodnam vestrum hac de re iudicium Philosophi, quid de hac cœlorū reseratione dicitis ô Theologi. Quomodo verba illa hyperbolice prolata, *video cœlos apertos*, capienda sunt? anne cœli aperiri queunt, anne deduci ac reserari quasi fores: anne fenestras aut ianuas habent? nequaquā. Nihil horum in cœlos quadrat; sunt enim corpora incorruptibilia, quæ nec frangi nec aperiri queūt. adeo vt quod Stephanus hic ait, nō de vera quadam visione, aut sensibili corporum cœlestium quæ solida sunt & tanquam ænea, apertione intelligendum sit. Iob namque Propheta ait, *Solidissimi sunt cœli, & tanquam ære fusi*; quod & Iob.37.
ipsa confirmat ratio.

Vt enim aliquid per fissuram quamdam cœlestem conspiciatur, magnā sane eandē esse oporteret, ne forte visus deficiat humanus, & ipsum videri non possit, deinde splēdidissimi & micātissimi coloris, is enim obiectū visus est. atq; ita inutilis & frustra hæc cælorū apertio foret, quia cū cœli diaphana & trāsparentia corpora sint, res ipsa videretur, etiā sine vlla rima aut fissura; eo modo quo stellás quæ firmamento affixæ sunt, septem aliis orbib⁹ interpositis & earum aspectum nō impedientibus videmus. Adhęc si hoc se ita haberet, nō sine miraculo id cōtingere dicendum esse: necessarium nāq; foret, vel spatium interiectum vacuū manere, q̃ præter communes naturæ lēges est, quæ à vacuo nimium quantum abhorret: vel elementa ipsa, centro suo relicto, præter cōmunem rerum ordinem in altum sustolli, ad vacuum illud replendum.

Ostenditur cœlos aperiri nō posse.

Dicendū est igitur apertionem hanc ve- Ezech.1.
ram non fuisse aut realem, deinde cœlos Apoc.4.
numq̃ apertos fuisse: atq; etiā cum in scri- Matth.3.
ptura

ptura iisdem aperti leguntur, (vt apud Ezech. *Cœli aperti sunt, & vidi visiones*: in Apocalypsi quoque. *Ecce ostium apertum est in cælo*: item apud Mattheum, in baptismo Christi Iesu *cœli aperti sunt*.) id fieri, vel quod simpliciorũ se accommodare velit captui: veluti cum dictum est in diluuio cœli cataractas reseratas, vt ita ingentem pluuiã designaret: vel vt hinc manifestum fieret, eos, quos scribitur cœlũ apertum vidisse, imaginariam quandam visionem habuisse vel somniantes, vel vigilantes, per quam ipsis cœli aperti videbantur. Quamquam per hanc apertionem splẽdor quidam præter consuetudinem in aeria regione apparens, imaginationemque quod reuera in rerum natura non existat, demonstrans, intelligi etiam queat.

Visio Stephani nõ fuit vera visio, sed tantum imaginaria.

Atq; ita intelligenda est Martyris nostri visio, firmiterq; tenendum, præsertim accedente ratione, cœlos ei minime apertos visos, sed imaginariam tantum eorum apertionem fractionemque oculis illius fuisse exhibitam: ita namq; illos aeris partes feriebant, vt a se mutuo diuisæ & separatæ viderentur. quod fieri potest, si partes, quæ à seinuicem separatæ videntur densiores & lucidiores fiant, adeò vt visum sistere & ad se rapere queant, ipse quoq; aer interiectus rarescat. Hoc artificio pictores vtuntur, vt nobis ianuas fenestrasq; demonstrent, colorem album & lucidum feruiore aliqua nigredine circa extremitates obscurando. Atq; hunc in modum cælorum apertionem in Messiæ baptismo interpretatur doctissimus Suarez. Sed noua hic difficultas se se offert: neque. n. solos cœlo se apertos, sed gloriam etiam Dei vidisse ait, *Intendens in cælum vidit gloriam Dei.*

Tres sententiæ inter se discrepantes, de eo quod Stephanus viderit gloriam Dei.

Lyranus vir doctissimus, & in expositione difficultatum biblicarum peritissimus, cum in hũc locum incidisset, tres opiones adfert, quæ omnes visionẽ hanc Stephani diuersimode exponunt. Sunt enim aliqui qui hanc nõnisi de visione mentali intelligunt; atque ita Stephanum non modo Dei gloriã sed ipsam quoq; diuinitatem vidisse. vt & Paulus, cum ad tertium cœlum euectus est. Atque huius opinionis fuit Gregorius Nyssenus oratione de S. Stephano, Augustinus serm. 99. de diuersis: qui ait ipsummet Deum, quin & SS. Trinitatem à Stephano visam. Alii hic visionem quandam imaginariam capiunt: docent.n. Deũ in Stephani imaginatiua species quasdam proprias, eiusque essentiam repræsentare valentes efformasse, vt in multis Prophetis fecisse comprobatur: atq; hos sequitur multæ vir scriptionis lectionisq; Tostatus. Sunt denique & alii qui hic visionem tantum corpoream intelligi putant, qua Martyr hic Iesum & hominem tantum vidit; non quod oculi virtutem aliquam habuerint, qua Iesum Christum in cœlo empyreo constitutum viderint, visus sui viuacitate omnes cœlos penetrãtem: sed exteriorem quandam effigiem aut imaginẽ Christi, oculis eius oblatam, huius in eo visionis causam fuisse, eo propemodum modo, quo Angeli a facultatibus sensibilibus videre perhibentur: vt hæc tamen effigies ipsa diuinitas, nonnisi per puram quandam repræsentationem fuerit.

Placet hæc sententia doctissimo Caietano, eamq; & alii celeberrimi Doctores amplectuntur, vt gloriam Dei vidisse non sit, pure & simpliciter Deum vidisse, quia vulgarem illam scripturæ sententiam sequendo. *Deum nemo vidit vnquam*: sed solũ claritatem quamdam corpoream, vel splẽdorem exteriorem, Dei simul præsentiam includentem, quam Stephanus per lumen hoc agnoscebat, diuinitatis præsentiam ex repræsentatione speciei colligens. Respondet per omnia opinioni huic Sacra Scriptura, quæ sæpius loco gloriæ Dei accipit aliquid, quod præstantius & eminentius sit, imo vero vt ingentem aliquem splendorem exprimat, gloriam eum Dei interdum appellare consueuit. Atque imprimis, vt id manifestum faciam, tertio Regum legitur tẽplum perfectum à gloria Dei impletum esse, item in Exodo de tabernaculo Mosis, & in Euangelio, de splendore illo eximio, qui pastorem oculis in Iudeæ montibus perstrinxit. Confirmat hoc testimonio suo Hieronym. atq; *Significat & aliud in scripturis diuinis gloria, cum augustius aliquid* atque

3. Reg. 8.
Exod. 40.
Luc. 2.
Lib. 3. c. 5. Epist. ad Galat.

atq; diuinius se præbet obtutibus. Cōcludamus igitur, per omnes illas visiones, quibus diuinitas aut Dei gloria visa declaratur, & hanc quam & Stephanum vidisse dicimus, non designari aliud, quam ingentem quendā splendorem in medio aeris apparentem, qui se oculis illius offerret, qui Deum haud procul abesse significaret. Itaque hæc, *Video cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei,* intelligi debere: quod facite, interea ipse ad vltimam orationis partem descendam.

VI. Stephanus pro inimicis suis orauit. Generosus ille & infractus Martyr cum spiritum iam extremum duceret, contusus & collisus, totoq; corpore laceratus, manus in cœlum sustulit, proq; inimicis & tortoribus deprecari cœpit: *Domine Iesu, suscipe spiritum meum, & ne statuas illis hoc peccatum.* Duo à Domino petiit, suam & inimicorum salutē, tamq; hæc quam illa cara ei extitit. O charitas admirabilis, & incredibilis! de inimicorum ecce salute sollicitus est, & propriam negligit. Didice at id à summo illo doctore, qui idipsum in cruce moriens, a Patre postulauit.

Luc. 23. *Pater, ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt:* peccatum illorum fateor, ingens est, sed maior eorū ignorantia est; quā malitia. putant quippe se latronem, superbum, vinosum, Pseudoprophetam cruci affigere, sed Messiam suum Filium Dei, mundi redemptorem occidunt.

Inuectio in inimicitias & vindictā. Matt. 5. O igitur detestandæ inimicitiæ, ô abominanda vindicta! ô pestilens ac perniciosa iniuriarum memoria! anne adhuc dominabimini? adhuc in vsu eritis: Iesus Christus pro inimicis deprecatus est. Stephanus iniuriarū obliuiscitur, & tamen alicuius erit audacia & impudētia, qui earū recordetur? Filius Dei & Patromartyr, ac Martyrū Princeps pro inimicis carnificib. supplicant: & homines eosdē oderint, & vindictam de iis sumere desiderent? An nō in praxim reducetur sententia illa Euangelica, *Ego autē dico vobis, diligite inimicos vestros.*

Luc. 6. Gen. 49. O furores brutales, ô choleræ tartareæ, ô odia cœlo exosa, & Diabolo parogenita! Hinc Iacob Patriarcha cū in mortis articulo versaretur, omnesq; filios astantes benedictionem paternā præstolantes videret, Simeonē & Leui acriter castigauit, dicens: *Simeon & Leui, fratres vasa iniquitatis bellantia, in consiliū eorum non veniat anima mea & in cœtu illorū non sit gloria mea, maledictus furor eorum, quia pertinax & indignatio eorum, quia dura.* Erant quippe hi pleni iracundia & cholera, iniuriarumq; illatarum obliuisci haudquaquā poterant: fuerant hi: nimirum, qui Principem Sichimitarū vindice manu interfecerant, vrbem diripuerant, muris denudauerāt, incolas ferro deleuerant, quod in sororem eorum Dinam iniurii extitissent. Quamobrē pius ille senex, cum in morte horum reminisceretur, indignans maledixit illis, *maledictus furor eorum, quia pertinax, &c.* O igitur maledictus furor! ô pertinacia detestanda! ô iram nimis obduratam! Nolebat scilicet Patriarcha ille, filii vt vindictam meditarentur, deque iniuriarum vltione cogitarent.

Ipsequoq; Pater cœlestis nihil tantopere à suis postulat, quam vt amicitias colant, cōcordiam inter se seruent, pacē & charitatem mutuam, iniuriarumq; obliuionē amplectātur. Hinc factum puto, quod olim acetabula sibi argentea a Principibus tribuū in dedicatione tabernaculi offerri voluerit. Designabat sc. hæc figura, tunc cū Deo animam, tabernaculū illud præstantissimū dedicamus, cordis nostri acetabulum eidem offerri debere, vasculum illud amaritudine, cholera, felle, bile, vlciscendi desiderio plenū, O triste & acre acetum, q̄ amarum absinthium! Audite, vt hanc à nobis oblationem Deus desideret, *fili, præbe mihi cor tuum:* vt porro demōstraret, acetabuli instar illud esse ait, *mihi vindictam, & ego retribuam,* id est, offer mihi cor tuum, da mihi acetabulum hoc, vindictas illas, iras, indignationes, iniuriarum vltiones, in me trans fer furores illos particulares. Leuit. 7. Prou. 23. Rom. 12.

Num. 6. Inter cæteras quas olim leges Deus stabiliuit, erat & illa, *Vir siue mulier cum fecerint votū, vt sanctificentur, & se voluerint Domino consecrare, à vino & omni quod inebriari potest, abstinebunt, acetū ex vino, & ex qualibet alio potione, & quidquid de vua exprimitur, non bibent.* nō tam acetum, q in vsu hominū est, lex hæc respicit, quā acetum illud spirituale, id est, cholerā, & iram, vel ā cordis acredinē, qua ebriatur, turbatur, & cuius fumosis vaporib. & acrimonia rationis vsus offuscatur. Designat

igitur lex hæc, omnes, qui se cultui diuino mancipant, à fumoso illo vino, quod caput opplet vaporib. & cor vindictæ cupiditate, animasq; inebriat, sibi cauere, & ab aceto illo teterrimo diligentissime abstinere debere.

Matt.27. Marc.15. Luc.23. Ioan.19.

Cur putatis redemptorem nostrum Christum in cruce pendentem, cum in mortis periculo & vitæ termino constitutus esset, acetū sibi offerri voluisse, cum præ suppliciorum acerbitate exhaustus plena voce inclamasset, *Sitio?* Indicare voluit, se salutis nostræ siti laborantem, & propemodum mortuum inque alterum mundum abeuntem, fel & acetum, id est, lites & rixas, vindictæ cupiditatem, vltionisq; sitim furores & iras, quæ in mundo erant absumere, ac seeū deferre voluisse. Quā amātæ spongiæ acetoq; plenæ sunt, animæ ita furore saturatæ & perpotatæ, eia agite, Iesū Christo easdem offerte, delectatur idipsum bibendo, laborat adhuc siti, refici vult, audite quæso, vt exclamet *sitio.*

Cant.4.

Sponsus ille in Canticis sponsæ suæ venustatē ac pulchritudinē demiratus, inter cætera ait, oculos illius esse adinstar columbarū. Columba animal mundissimum est, quod felle & cholera caret: ita anima, que per spōsam hanc designatur, felle & vindictæ appetitu carens, castitatē diligens, merito laudari, & à Deo diligi ac foueri debet, atq; huiusmodo cum fuerit B. Stephani, idq; singulari Dei priuilegio, merito cœlos apertos videt. Vnde manifeste colligi potest, patere cœlum iis, qui pro inimicis Deum deprecantur, iniuriasq; adm ssas in se, facile remittunt. Audite nāque, vt clamet, *Ne statuas illis hoc peccatū.*

Romanæ eloquentiæ parēs, ac Princeps Tullius cum Q. Ligarium, quod à Pompeii partib. stetisset in senatu corā Iulio Cæsare dictatore defenderet, his apud eum verbis adulando vsus est, *Nihil obliuisci soles, nisi iniurias.* Id est, ipsa te trophæa & de hostibus partæ victoriæ admirabilē ac celebrem reddunt, verum quod inimicis ignoscas, iniuriarum obliuiscaris, cū omnib. in gratiā redeas, longe te ad mirabiliorē ac prope Deum constituis. Quando potiori iure de Christianorum Cæsare de Martyrum Principe Stephano eadem vsurpem, *nihil obliuisci soles Stephane, nisi iniurias:* inimicis ignoscis, pro persequentib. Deo supplicas, vitam iis postulas, qui mortem tibi inferre satagunt. O charitatem penitus admirabilem!

Aristidis in patriam amor.

Immortali præconio Aristidem celebrat Græcia hic namq; cum ab ingrata patria in exilium actus & iam vrbe egressus esset, genibus in terram prostratis, oculisq; ad cœlum erectis deos orauit, ne inutiam hanc in se innocuum admissam digna castigatione punirent, aut quid grauius in patriam statuerent. Noli in tuorum laudib. enarrandis insanire ô Græcia: Stephanus namq; noster amplius quid hodie præstat: cum enim non modo ad exilium, verum ad mortē crudelissimā condemnatus esset, iam in extremo vitæ cōstitutus, in genua procubuit, oculos, & cor ad Deū sustulit, ei supplicat, inimicis vt ignoscat, iniuriarumq; admissarum memoriam deponat. Orat enim, *Ne statuas illis hoc peccatum.*

Eia agite Christiani, vt tandem aliquando optatum portum ingrediamur, hæc omnia in vestram vtilitatē conuertite, discite obsecro è morte & Martyrio protomartyris huius, qua ad beatitudinem perueniatur via: alii per crucem, per gladium alii, per saxa eodem pertigit. Vera igitur Apostolorum sententia est, *Per multas tribulationes oportet intrare in regnum cœlorum.* Discite, inquam, à generoso illo pugile, à strenuo illo athleta, charitate & clementia pleno, inimicos vestros diligere, ignoscere, qui vos ad iracundiam prouocarunt, iniuriarum memoriam deponere, lites & rixas euitare, vindictamq; non sitire. Hac namque ratione datur cælos videre apertos, & ad beatitudinem pertingitur.

Tu vero ô gloriose & coronate Stephane, Martyrum Patriarcha, Ecclesiæ primogenite, primæ fidei nostræ testis, fidelium honor, gratiam nobis impetra, tuo vt exemplo & imitatione ad fortiter agendum & patiendum incitemur, & ad virtutum tuarum prototypum vitam nostram componamus, tu inquam generosè Christi athleta, sacri Martis pulle, fidelium Hercules, Heroum illorū sanctorum gloria, infracte, immobilis, inuincibilis, qui in fortitudinis signum, palmā, strenuitatis victoriæq; symbolum (quo enim illa plus opprimitur eo, & sublimi⁹ erigitur:) manibus & coronam capite gestas, quod & no-

nomine tuo præfers: in signum sc. imperii, dominii, ac regiæ potestatis, in signum inq̃, esse te Martyrum omnium caput ac regẽ. Tu itaq; Deo dilecte, præ cæteris Sanctis priuilegiis donate, eo quod cœlos apertos videris, quod nulli vnquam sanctorum datum est, succurre, auxiliare nobis, nostrumq; patrocinium suscipe. Precibus tuis impetra, vt quẽadmodum Iudæorum ferocientium saxa constantia tua superasti, nos quoq; per persecutionem mundi huius saxa cum victoria transeamus: & vt ipse & vitam & sanguinem amisisti: ita nos, quamuis vtrumq; cõmode præstare nequeamus, carnalis saltem appetitus sanguinem, concupiscentiæq; robur amittamus. Deniq; quemadmodum inimicis iniuriam remisisti, proq; iis Domino supplicasti, qui te ad supplicium trahebant, ita nos amemus, qui nos odio persequuntur, benefaciamus malefacientibus, omnesq; iniurias, tua potissimum imitatione, obliuionis tumulo condamus: vt post crudele vitæ huius Martyrium, cœlos quoq; ad tui exemplum apertos videre, & tecum cœlesti beatitudine perfrui mereamur: cuius nos participes efficiat, qui viuit & regnat cum Deo Patre & Spiritu sancto, Redemptor noster Christus, Amen.

IN FESTO S. IOANNIS EVANGELISTÆ.

Partitio.

I. *De gratitudine.*
II. *De nonnullis S. Ioannis prærogatiuis.*
III. *De nomine dilecti & accubitu supra pectus Domini.*
IV. *De tutela Matris Iesu Ioanni credita.*
V. *De quæsito: Quid autem hic.*
VI. *De S. Ioannis permanentia.*

Hic est discipulus, quem diligebat Iesus. Ioan. 21.

FIGVRA.

Gen. 37. IAcob, Patriarcharum veterum decus & ornamentum inter duodecim quos habebat filios, Ioseph minimum natu potissimum diligebat maioriq; quam cæteros amore & affectu prosequebatur. Ita Christus minimũ natu, Ioannem inter duodecim Apostolos maxime dilexit & fouit. Ille nimirum carissimus illius discipulus, Christi deliciæ, amor Verbi incarnati, ac Messiæ gaudium ac solamen erat, amicitiam hanc & singularis huius amoris nexum, imo prærogatiuas illius ac priuilegia mox exponam, si Pneumatis sanctissimi opem & auxilium, gloriosæq; Deiparæ patrocinium postulauerimus. Atque ideo supplices Angelicam illi salutationem impertiamur, vnanimiter dicentes:

AVE MARIA.

Fuit ea Sanctorum Patrum consuetudo, nullo non tempore ac loco, beneficiorum cœlitus acceptorum recordari, eorumq; memoriam semper in animo, vt ita ingratitudinis notam subterfugerent, conseruare. Ita Dauid Rex agere solebat, qui sæpenumero omnes ad beneficiorum diuinorum memoriam excitare gestiens, dicebat. *Venite, audite, & narrabo omnes qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ.* Idipsum faciebat & Iacob Patriarcha: cum enim Esau frater paruulus illius vidisset, quæsissetq; cuius omnes hi liberi forent, respondit alter: *Paruuli sunt, quos donauit mihi Deus seruo tuo*, bonorum deinde suorum partem illi offerens, ait: *Accipe benedictionem, quam attuli tibi, & quam donauit Deus tribuens omnia.* Animaduertite quæso, vt cuncta in Deum omnium bonorum datorem largitorem refundat, eiusque liberalitatem deprædicet. Esau vero agrestis & barbarus, Deique oblitus nihil eidem ascribit, sed ingratitudine plenus ait, *Habeo plurima frater mi, tua tibi sint:* cum dicere è contra debuisset, plurima quoque mihi largitus est Dominus: at, quæ eius ingratitudo est, ait: *Habeo plurima.*

I. Veteres Patres beneficiorũ Dei semper memoriã conseruabant. *Psal. 65* *Gen. 33.* Iacob diuinorum beneficiorũ memor.

Hanc loquendi consuetudinẽ seruauit & Patriarcha Ioseph, cum enim ad regnum Ægypti euectus esset, ait: *Deus fecit me Dominũ vniuersæ domus Pharaonis, ac Principem in omni terra Ægypti.* Non ait, Pharao constituit me œconomũ domus suæ, aut huius me honoris

Gen. 41. Ioseph Deum agnoscit omnium datorem.

fors compotem fecit, aut hanc dignitatem prudentia promerui mea, sed omnia mihi elargitus est Deus, ipse hanc mihi gratiã præstitit, hæc ab illo profecta sunt, huic denique & non alteri omnia adscribenda sunt. Hinc in Genesi præclarum conceptum legimus.

Gen. 41. Nomina filiorum Ioseph mystica.

Idem Patriarcha cum duos filios haberet, vni nomen dedit Manasses, id est, *oblinisci me fecit Deus omnium laborum meorum* alteri Ephraim, id est, *crescere me fecit Deus in terra paupertatis meæ* O insignem in viro hoc sanctissimo beneficiorum agnitionem! non satis ei visum est, Deo ob accepta beneficia, & pericula depulsa immensas gratias agere, sed filiis nomina, quib. beneficii huius magnitudo designetur, quin etiam imposuit, vt perpetua horum in animo suo viueret memoria, ipsique filii hoc nomine accepto ad gratias toto vitæ tempore ob beneficia Patri collata agendas, non secus ac Pater excitaretur.

Iosf. 2.

Duo illi exploratores, quos Iosue vrbem Ierichо explorandam misit, mirabili industria & stratagemate beneficii à Raab accepti memoriam conseruare cōati sunt. Nam cum ipsa eos morti eripuisset dixissetque, *Iurate mihi per Dominũ, vt quemadmodũ ego misericordiã feci vobiscum, ita & vos faciatis cũ domo Patris mei.* Illi mox subintulerunt. *Innoxij erimus à iuramento hoc quo adiurasti nos. si ingredientibus nobis terrã signum fuerit funiculus iste coccineus, & ligaueris eum in fenestra per quã dimisisti nos.* Notate quæso stratagema, notate rei proprietatem, signum poni loco volunt, in quo beneficium accepere, vt tanto melius illius recordarentur, ingratitudinemque eo melius ex animo propulsarent.

Ipse quoq; Deus, quando homines huiusmodi artificia reperire nequeunt, eadem demōstrat & vltra suggerit, ne homines sui obliuiscantur, beneficiorumq; memoriã amittant, atq; ita ingratitudinẽ demonstrent. ꝙ historia è libro Iosue demonstrare contendam. Cum populus Israel sicco pede Iordanẽ transuadasset. & Dominus beneficii huius perpetuum exstare monumentum vellet, Iosue

Iosf. 4. Deus vult suorum beneficiorum me-

ait, *Elige duodecim viros singulos, per singulas tribus, & præcipe eis, vt tollant de medio Iordanis alueo vbi steterunt pedes sacerdotum, duodecim lapides durissimos, quos ponetis in loco castrorum, vbi fixeritis hac nocte tentoria.* Non vult duodecim hos ex vnica tribu eligi, sed è singulis singulos, vt ita demonstret, beneficium esse commune omnibus, vniuersosq; & singulis eiusdem debere reminisci. Non vult adhæc quoslibet lapides aut vulgares capi, sed durissimos, vt diutius superstes ita maneat memoria ipsaq; recordatio nullo vnquam æuo intermoriatur. Idem & in nouo testamento satis insinuatur: cũ enim Dominus in deserto quinq; hominum millia, duobus piscibus & quinq; panibus hordeaceis cibasset: Apostolos quæ superauerunt fragmenta, ne perirent, colligere præcepit Cur putem' principem illum munificentissimum tam anxie reliquias has colligi mandasse? an eum illiberalitatis accusabimus? an vt auarum & tenacem culpabimus? nequaquam. Sed ostendere voluit, se, vt in rebus necessariis dandis liberalis est & effusus, ita & in superfluis haud esse prodigum. vel, summum illum principem postquam beneficia in nos contulit, miracula nostri causa operatus est; velle, reliquias a nobis colligi, id est, eorum semper nos recordari, ac nullo vnquam tempore memoriam eorum mente deponere.

moriam vigere in animis hominum

Ioan. 6.

O ingens Christianorum ingratitudo! ô summa beneficiorum obliuio! qui postquam mille beneficiorũ genera accepere, vix vnius recordãtur, vix ob vnum aliquas datori gratias agunt. Assuerus Rex cum curis grauatus, totam noctem insomnem duceret, veterum annalium monimenta peruolutauit, in quos, quæ a subditis acceperat beneficia, fideliaq; eorum obsequia relata erãt: eum diligenter singula euoluisset, magnã erga omnes, quos nō dum digna mercede remuneratus erat, liberalitatẽ ostendit. O Christiani, Euangelica lex historia quædã generalis est. & annales, quibus omnia dona & gratiæ, quas à Deo accepimus, continentur. Sed heu quam paucas iis peruolutandis horas impẽdimus? quã parum temporis in earum cōpensatione insumimus? O pudor, ô dedecus & ingratitudo!

Esdr. 6.

Sed videte hic, vt Apostolus, Euangelista, Propheta vir peritus admirabilis, quo infamẽ ingratitudinis notã effugiat, donorumq; cœlestium memoriam immortalẽ in animo conseruet, beneficia prærogatiuasq; quas à Domino

Domino Iesu Christo accepit, exaggeret. Ait n. se discipulum illum esse quē Iesus diligebat, & præceteris cōplectebatur. Nihil porro aliud hodiernum Euangelium cōplectitur, *Hic est discipulus quē diligebat Iesus*. Vt porro latius deducam, primo sancti huius merita ac prærogatiuas recensebo, ac deinde historiæ Euangelicæ contextum exponam; aurem mihi accommodate, ad rem me accingam.

II. Ioannes hic, cuius hodie festum & memoriam celebrat Ecclesia, fuit Zebedæi filius, frater Iacobi Maioris, atque vnus è duobus, quos mater ambitione flagrans, in Iesu Christi regno eum Israel Rex constitueretur, sublimari voluit dicens, *Dic vt hi duo filij mei sedeant vnus ad dexterā & alter ad sinistram*. Inter Apostolos ille quidē fuit natu minimus, sed Euangelistarum summus, quod egregia figura exposuit Ezechiel Propheta, vidisse se namq; ait quatuor animalia, sed aquilam cæteris magnitudine præstitisse: *Et facies aquilæ desuper ipsorum quatuor*. Porro quatuor hæc animalia quatuor Euangelistas denotant, inter quos Ioannes per aquilam designatus, cæteris euolat sublimius. Ezech 1.

Ioannem vero per aquilam, quæ Imperialis auis est, designari testis est Hieronym. prologo super Matth. August. lib. 1. de Consensu Euangelistarum cap. 6. & Hom. 1. in Apoc. & Greg. Magnus li. 31. c 33. Vt enim aquila fulmina, ita nec ille tribulationes aut tormenta exhorruit: vt irretorto & nō conniuenti lumine solares radios intuetur, nec splendori cedit, ita quoq; ingenium Ioannis, quod nubes transcendit, solemq; iustitiæ infracto & pertinaci oculo perspexit, cedere nescivit. Est namq; ingens illa aquila, quæ adusq; Libanū montē, i. ad summum diuinitatis euolauit, & magnæ illius cedri medullam, i. ror Verbum Patris æterni imbibit, in cuius cognitione tā sublime euolauit, vt nō cæteros modo Euangelistas sed seipsum quoq; superarit. Conceptus huius formam Ezech. Propheta adaptauit dicens, *Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis & varietate venit ad libanum, & tulit medullam cedri*.

Ezech 17.

Cum vero de auibus & volatu mentio incidit, de aquila nostra merito illud Psalmistę occinere possumus, *Ascendit super Cherubim, volauit super pennas ventorum*. Per ipsos Cherubim August. hic sententiæ multitudinem designat, atq; in hunc modum Ioannes omnem sententiā tam naturalem quam supernaturalē, quæ vel Apostolis vel Euangelistis cōmunicata erat, longe superasse dicendus est. Deinde per duos illos Cherubim, propitiatorium alis suis coo perientes, cōmuniter duæ in Christo Iesu naturæ intelliguntur, super quas summus hic Euangelista sublimi quadam cognitione euolauit. Per pennas has ventorum, Angelorum & Apostolorum scientiam denotari docent plerique, quam idem Euangelista transcendit.

III. Fuit ipse Doctor in omni scientiarum genere versatissimus, edoctus in Spiritus Sancti schola, non Platonis, Aristot. Socratis aut aliorum, sed Iesu Christi discipulis. *Hic est discipulus quem diligebat Iesus*. Ioan. 21.

O prærogatiua singularis, & honor eum nullo æquiparandus! O incōparabilis discipuli huius felicitas, Iesum præceptorem habuisse! Si n. beatum se & felicem existimauit Philippus, quod Alexander filius Aristotelem nactus fuerit: maior profecto discipuli huius gloria & beatitudo est, quod Filiū Dei magistrum illum Angelorum Doctorem habuerit. Quam merito igitur cum Propheta exclamem: *Beatus quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum*: Beatus Ioannes qui in schola tua fuerit edoctus. Psal. 93.

O doctum discipulum! & in omni scientiarum genere versatissimum; doctissima illius scripta fidem faciunt, & in primis Euangelium, quod post cæteros Euangelistas scripsit, & ipsum doctissimum ac profundissimū: tres item illæ epistolæ subtilissimæ ac Theologiam reconditā spirantes: Apoc. illa profunda, in qua tot Sacramenta mysteriaq; quot verba & apices, vt asserit Hieron. Imo tanta illius doctrina fuit; vt ipsimet Angeli teste Chrysost. multa abscondita, & abstrusa ab eo didicerint. Ideo factū puto, vt Marcus eum filium tonitrui appellarit. Tam profunde. n. de Deo deq; diuinitate locutus est, vt tonitrui potius quam vox humana fuisse videatur. Ad quod Propheta alludens ait; *Vox tonitrui tui in rota*. nam Euangelicæ prædicationis; ac præsertim Ioannis vox tam alte insonuit, vt toni-

Scripta Ioannis varia doctrina referta.

Epist ad Paulinam.

Mar. 3.

Psal. 76.

tonitruum quoddam per rotam fremens & per orbē terrarum intonans fuisse quis dixerit, quando in omnē terrā exiuit sonus eorū.

At nondum hic quiescimus, nam præter singularem illam doctrinam, habuit & Prophetiæ donum, quod è scriptura adstrui potest. initio enim Apocalypseos scriptum legimus, *Beatus qui audit verba Prophetiæ huius, & seruat quæ in ea scripta sunt.* (Apoc. 1.) O quemnam Prophetam! nō habuit vetus testamentum similem: quicunq; enim olim Prophetæ exstiterunt, non nisi eminus Deum viderunt: hic autem manu eum tetigit, & super pectus eius recubuit, omnia ab illo hauriens quæcumq; Ecclesiæ militanti euentura vaticinatus est.

Quatuor Martyrii genera Ioannes pertulit.

Potest quin etiam inter Martyres recenseri: quatuor namq; Martyrii genera sustulit. Primum Dominicæ passionis tempore, cum sub cruce consisteret: hinc quippe patiebatur magister, & ipse illinc: vt quatuor Euangeli-
1. stæ vnanimi consensu tradunt. 2 Venenum
2. mortiferum bibere coactus quod ad mortem
De patrib. noui Testamenti. violentam referri debet: ita omnis testatur antiquitas, & in primis Isidorus Hispalensis. Hinc pictores calicem ei in manus cum colubro affingunt: vel potius, quod Dominus
3. olim ipsi vt & fratri dixerit, *Calicem meum bibetis.* 3. Imperatoris Domitiani tempore in Insulam Pathmos in mari Ægeo sitam relegatus fuit, in qua omnes Apocal. suæ visiones vidit: porro ipsum exilium ad mortem ciui-
4. lem vt IC. loquuntur, referendum est. 4. Nono Domitiani anno, cum Romā Epheso ductus esset idq; suadente Apollonio Tyaneo Magno, (de quo Philostratus admiranda quædā refert, præsertim ea quæ Ephesi gessit quando nimirum Imp. obitus diem, dæmone id suggerente, prædixit ob quod statuā promeruit) Domitiani iussu in feruentis olei dolium coniectus est, è quo sine vlla læsione aut detrimento, non sine singulari miraculo emersit. Testatur hoc magnus Ecclesiæ Doctor Hieron. & ante eum Tertullia. Apost. (Lib. de Præscript hæretic.) *Ioannes posteaquam in oleum igneum demersus nil passus est:* An non hæc quatuor mortis & Martyrii genera sunt?

Absurdum porro est, Martyris eū nomine indignū dicere, eo quod vitam nō amiserit. Sed è contra dicendū numquā Deum in Sanctorum suorū perniciem aut detrimentū edere miracula: atqui si Ioannes Martyr dici nō possit, eo quod in suppliciis mortuus nō fuerit: ingēs illud miraculū, quo feruenti dolio ereptus est, magno illius damno contigerit, atq; egregia Martyrii eum corona priuarit. Huc accedit, quod Ioannes Chrysost. (Homil. 66. super Matt. & 27 super epist. ad Hebr.) pro huius rei veritate decertans, duob. in locis asserat Dominum Ioanni & fratri eius Iacobo martyrii coronā pollicitū esse, his verbis, *Calicem meū bibetis:* quod nōnisi de martyrio potest intelligi. Adhæc quanta illi facta esset iniuria, ecquod dedecus & ignominia foret, cæteris Apostolis Martyrum laurea coronatis soli huic eandem denegatam fuisse? Vere igitur Martyr fuit, ac penitus cœlestis ac diuinus, & quod præ cæteris æstimandū, *est discipulus quem diligebat Iesus.*

Quis vmquā mortalium imo & Angelorū hoc nomine donatꝰ fuit? (Heb. 1.) Si. n. Paulus, vt Messiæ dignitatem innueret, eumq; Angelos excedere ostenderet, ait, *Tanto melior Angelis effectus quanto excellentius præ illis nomen hæreditauit:* Apost. hic profecto cæteris hominū & Angelorum tanto dignior & eminentior dicendus est quanto gloriosius & nobilius nomen, deliciū, s. Christi Iesus adeptꝰ est. Quin etiā si sapiens olim dixerit, *Melius est nomē bonū quam diuitiæ multæ:* (Prou. 22.) nobile illud Ioannis nomē (*quem diligebat Iesus*) merito omnia hominū nomina, omnesq; qui in mūdo sunt titulos, dignitate & excellētia ātecellet. adeo vt de illo dicere nō vereat, *Et dedit illi nomē, quod est super omne nomen:* nā post Messiæ nomē nullū est inter homines aut maius aut excellētius: imo vnū & idē cū illo videtur esse.

Solent amici in omnib. rebus sibi similes esse, ipsaq; similitudo veræ amicitiæ fundamentū est: imprimis autē Deus omnes quos amat & cōplectitur sibi esse vult quā simillimos. Vnde Paulus, *Quos præsciuit & prædestinauit cōformes fieri imaginis filij sui.* (Rom. 8.) Christus igitur Ioannē è toto corde & anima diligens, idē eum secum nomē habere voluit. In veteri n. & nouo Testamēto hoc semper Filii Dei & Messiæ nomen fuit. nam in Psalmis legimus, *dilectus quemadmodū filius vnicorniū.* (Psal. 28.) In Canticis quoq; toties hoc nomine à sponsa cōpellari se gaudet, *Dilectus meꝰ mihi & ego illi,* (Cant. 2.)

quin

quin & in Euangelio summi Patris ore pronunciatum est, *Hic est Filius meus dilectus, in* Matt. 5.
quo mihi bene complacui. & in Euangelio de Transfiguratione, *Hic est Filius meus dile-* Matt. 17.
ctus in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Et ecce, delicium illius idem nomen sortitus est, *Quem diligebat Iesus.* Ratio est, quod inter amicos omnia debeant esse communia, & paria, idem nomen, cor idem, voluntas vna; similitudo & communio in omnibus.
2. Reg. 16. Magni in libris Regum fit amicitia Chusai Arachitæ cum Dauide: hinc eum eius mētio fit, dicitur: *Cum autem venisset Chusai Arachites, amicus Dauid.* At amor & dilectio, qua Christus Ioannem est prosecutus, longe maior & eminentior est. Quænam enim inter Dauidem & Christum comparatio? quænam inter filii Dei & Regis alicuius amorem similitudo? quid commune habet dilectio Regis terreni, & totius mundi Monarchæ? Ioannes noster à Christo diligitur, *Quem diligebat Iesus.*

Deut. 33. Dixit olim de Beniamin, Moyses, qui Rachelis matris delicium erat, *Beniamin amantissimus Domini inter humeros requiescit.* At potius hoc de Iesu Christi delicio Ioanne dicere poterimus. Fuit ille inter filios Iacob natu minimus, hic inter discipulos Iesu Christi; ille inter humeros requieuit, hic supra pectus in cœna recubuit. O euidens amoris indicium! ô affectum singularem! quam iucundum porro spectaculum fuit, videre Ioannem inter omnes Apostolos electum, in vltima cœna, supra sacrum Christi pectus, omnis sapientiæ fontem, recumbentem? Quid hoc est, Iesu bone, aliud non habes, cui caput inclines quam humeros Ioannis? & ad tantam hominem dignitatem euehi suum vt caput in pectus Dei reclinet? An non igitur cum Apostolo exclamare liceat, *quod nec oculus vidit, nec auris* 1. Cor. 2.
audiuit, nec in cor hominis ascendit huic simile? & cū cæco, de quo in Euangelio Ioan. 9. dicere, *A sæculo nō est auditū,* tā familiariter habitos, vt in eius pectore fessū caput reclina- Marc. 1.
rent? O amor, honor, ô prærogatiua & paradoxa! Ioannes Baptista materno in vtero sanctificatus, in deserto viuēs, quo nullus inter natos mulierū maior exstitit, indignum se existimat, qui corrigiam calceamentorum Luc. 7.
Messiæ solueret. Maria Magdalena post tot Ioan. 10.
effusas lacrymas, editaq; suspiria ac singultus, secus pedes Domini prostrata iacet nec faciem illius audet intueri. Thomas Apostolus digito vulnera illius tangere, aut summam cutem perstringere veretur. S. quoque Petrus Apostolorum Princeps accedere ad illum vix audet, sed in genua procidens ex- Luc. 5.
clamat, *Exi à me Domine, quia homo peccator sum.* Ioannes tamen familiaritatem nouam assumit, corpus illius sibi commune reddit, in sinu illius reclinatus dormit, super pectus illius recumbit, osculatur, amplexatur, ac mille amoris ei ostendit indicia. ô noua amoris argumenta! ô familiaritas admirādā! ô dilectio incōparabilis & inaudita!

Sponsa illa in Canticis, quod à dilecto Cant. 2.
amplecteretur, & stringeretur, gloriatur. & gaudens apud omnes ait: *Laua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* At maior profecto Euangelistæ nostri est gloria, cui maiorem vnigenitus Dei amorem ostendit, vt scil. ab ipso diligatur, foueatur, stringatur, quodq; communes amicitiæ limites transcendit, familiariter in sinu illius recūbat, ô dilectio, cui nulla vnq̄ par exstitit!

Iacob Patriarcha, cum lapidi innixus somnum caperet, admirabiles visiones habuit, Gen. 8.
Ioannes cū Petræ fundamentali, Iesu Christo inquā, inniteretur, mirificas procul dubio reuelationes percepit. Ex hoc nimirum Oceano tot mysteria hausit; ex hoc promptuario tātam doctrinā deprompsit; ex hoc Parnasso tam præclara vaticinia & oracula deduxit; hæc enim academia tam doctum effecit, vt totus doctrinam orbis obstupescat, dicens, *Hic est discipulus, quem diligebat Iesus,* Plutarch.
quippe supra pect⁹ in cœna recubuit. Aquila cum oua excludit, pullum qui ex ouo cordi quam proximo prodit, plus cæteris diligere & fouere solet, vt hoc materiæ nostræ adaptemus, dicendum est, cum iuuenis hic discipulus cordi aquilæ illius, de qua dictum est, *sicut aquila prouocans, ad volandum pullos* Deu. 32.
suos: tam vicinus sit non, esse mirandum, si tam tenere ab illa diligatur, tam amanter stringatur, si de eo dicatur, *hic est discipulus quem diligebat Iesus?*

Disci-

IV. Discipulum ter ac quater beatum! an non enim magnæ felicitatis argumentū, Verbo æterno tam vicinum, diuinæ maiestati adeo gratum, mundi deniq; Redemptori adeo familiarem esse, vt intra pectoris eius sinus recipiatur? Nihil hæc sunt quæ hactenus diximus, Auditores, aut saltem exigua admodum, si cum iis, quæ mox dicturus sum, conferantur. Quidquid enim dictum est, non nisi ad familiaritatem ordinariam & communem referri potest: sed quod modo dicturus sum, communem familiaritatis ordinem longe excedit. Fuit, fuit, Ioannes custos, ac veluti tutor Virginis, tutela Deiparæ, primus inter Reginæ cœlorum asseclas & clientes. Huic scilicet vni illam Christus moriens legauit ac commisit, illius manus ac potestatem tam nobile pignus, thesaurum adeo luculentum, & tanti margaritam pretii consignauit. Cum enim in cruce suspensus, non nisi duo sua in potestate haberet, quorum illi dispositio libera foret, quæq; vnice diligebat, animam & matrem, illam Patri & hanc discipulo carissimo commendauit, quam ille tanto amore & cultu prosecutus est, vt toto vitæ tempore eandem non deseruerit, eandem circumquaq; prout Ecclesiæ bonum, & necessitas fidelium postulabat, secum ducens, & in Asiam illam secutus fuerit, vt colligere est ex Epistola quadam synodali è concilio Ephesino ad clerum Constantinopol. missa. Vobiscum igitur statuite, num discipulus ille à Christo fuerit dilectus, cum eum tebiam caræ, matris inquā suæ tutorem, & custodem constituerit?

Si felicitatē suam Ioseph magnifecerit & celebrarit, quod quidquid Putiphar Ægypti præfectus possideret, suæ curæ commissum fidei, adeo vt non sine admiratione Dominæ dixerit: *Ecce dominus meus omnibus mihi traditis ignorat, quid habeat in domo sua, nec quidquam est, quod non in mea sit potestate.* quis pro merito honorem ac felicitatem discipuli huius admiretur, cui Dominus Iesus, quod in hac vita habeat carissimum, matrem inquam in tutelam, custodiam ac protectionem dedit?

Gen. 48. Iacob Patriarcha cum mortem sibi instare cerneret, vt amorem quo Ioseph filium plus cæteris fratribus diligebat, testatum faceret, hac eum oratione compellauit. Figura. *En ego morior, & erit Deus vobiscum, reducet q; vos in terram patrum vestrorum, do tibi partem vnam extra fratres tuos quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & in arcu meo.* Quam scite & apposite *Figura* hæc proposito meo quadrat! Iesus Christus Patriarcharum omniū Rex cum in mortis articulo cōstitutus esset, vt singularem, quo Ioannem natu minimum præ cæteris prosequebatur, Apostolis testatum faceret, pretiosum illi pignus, Mariam Virginem intelligo, potissimum in tutelam tradidit, quam in gladio crucis, & passionis arcu tulerat de manu Amorrhæi, id est, à peccati tyrannide, & captiuitate diabolica, quæ ab Amorrhæis infernalibus descendunt, præseruauit.

Cum Israelitæ terram Ægypti ingressi essent, & iam domum reuerterentur, scyphū argenteum sacco Beniamin natu minimi, Ioseph totius terræ dominus includi iussit; Gen. 44 Vestra id venia propositæ materiæ adaptabo, Quod Beniamin inter cæteros Iacobi filios, hoc Ioannes inter Apostolos erat, quippe nonnisi viginti erat annorum, cum Christus à mortuis resurgeret: Virgo autem Deipara erat scyphus ille argenteus pretii incōparabilis; ita namque interpretatur Rupertus locum illum Canticorum: *Vmbilicus tuus sicut crater tornatilis, nullis indigens poculis.* Cant. 7. O craterem pretiosum, sed ex argento purissimo, qui puritatis illius ac castitatis symbolum est condatum! Ille hodie in sacco, id est, in potestate iunioris huius discipuli & non aliorum inclusus reperitur. Anne igitur ad figuræ huius similitudinem & adaptationem aliquid videtur addi posse? Iam quanta discipuli huius dignitas sit, dispiciendum restat.

Aman, quod solus inter cæteros Aulicos à Regina Esther ad conuiuium vocatus esset, felicissimum se ac superis parem iudicabat, dixit enim: *Nullum alium Regina Esther vocauit ad conuiuium cum Rege, præter me.* Esth. 5. Si vnica ad epulas inuitatio insolescentem Purpurati huius animum ita commouit & euauit, quid de S. Ioanne dicendum est, qui tanto tempore, tamque familiariter cum

Ange-

Angelorum Regina ipsaque Dei matre commedit, bibit, & commoratus est: an non admirabilis ille ac singularis honor est? an non prærogatiua nemini concessa mortalium?

4. Reg. 2. Magni fecit Eliæ pallium Elizeus, quod ille magister, cum curru igneo in cœlū subueheretur, reliquerat. Equidem historiæ huic velut figuræ insistens, sacratissimam Virginē velut pretiosum exstitisse pallium dico, quod Iesu Christi carnem cooperuit, quod eandē texit & conseruauit: ipsa est pallium sub quo vniuersa Ecclesia velut sub vmbra delitescit: sed pallium, quod verus Elias Christus in igneum crucis currū, amore & charitate æstuantem subuectus charissimo suo discipulo, velut amoris & dilectionis tesseram reliquit, hoc porro donum omnia quæ reperiri possint dona, pretio & valore antecellit. Exclamem igitur iterum, ô honor singularis tam nobile pignus in tutela ac protectione habuisse?

2. Reg. 6. Si Dominus benedixerit Obededom Gethæo, quod tribus apud eum mensib. arca Dei diuerterit: quis quæso exprimat, quot gratias, charismata, & benedictiones discipulus ille quindecim annorum spatio, quib. virginē hanc veram arcā fœderis post Christi ascensionē, in custodia ac tutela habuit, receperit? si n. vnica Messiæ salutatione Ioannes Baptista matris in vtero sanctificatus

Luc. 1. fuit, quantum discipulū hunc ex longa cum Messiæ matre familiaritate & vsu virtutum sanctitatisq; contraxisse credendum est? an nō omnib. eum gratiis & charismatib. donatum, an nō larga & prodiga omnes in eum manu perfectiones collatas existimemus, cū discipulus fuerit quem diligebat Iesus.

Ios. 10. Hic me eloquentiam deficere doleo, Auditores, vt huius magnitudinē amoris exponam? vtinam mihi & lingua Ciceronis, Verba Demosthenis, Plutarchi facundia sit, ad dignitatē eius, nobilitatemq; celebrandā! Sed quid? materia vires excedit meas, & eloquentiam. Vnum hoc addam, ad discipuli huius

4. Reg. 1. felicitatem deprædicandam: si ad solam Iosue vocē sol in medio axe cursum stitit, ad Eliæ verba ignis cœlitus secundo delapsus est, qui tamen nonnisi de communi sanctorum numero erant, quid ad solum obsecro discipuli huius nutū fieret, si potentiam suam adhibere, priuilegiaq; ad effectum vellet cogere? si enim tanta fuit seruorum auctoritas, quanta amici futura est, & quidem intimi, ac discipuli illius, quem diligebat Iesus? plura hic non afferā, cum ad Euangelicā historiam ipsa me trahat oratio, & eiusdem dispositio.

Dominus igitur Christus cum S. Petro mortē prædiceret, Martyriiq; futuri mentionē faceret, dicens: *sequere me*, vt creatorē creatura, dominum seruus, pastorem ouis, præceptorē discipulus, ducem miles (idque non passib. corporalibus, vt quidē putauere Chrysost. ac Theophylact. nec moraliter id intelligēdo, vt sentit Theodo. Heracleota: sed per viam mortis & semitam crucis, vt Rupertus & alii exponunt) & Petrus hunc in modum intelligens, conuerteret se videsq; discipulū, quem diligebat Iesus, diceret: *Hic autem quid?* erat quippe cupidus scire, quid huic fieret, & num eandem secum subiret sortē, aut potius in vita permaneret, *Conuersus autem Petrus, vidit illum discipulum, quem diligebat Iesus, & dixit. Hic autem quid?* Varie ac diuersimode verba hæc intelligūtur & exponuntur. V. Euangelii textus exponitur.

In primis videtur hæc Petri interrogatio nonnullis curiositatem quandam includere: quod vitium hominibus quodammodo cōgenitum est ac naturale, dum ea, quæ ad alios spectant, scire volunt, quæ vero ad se, negligunt. Hoc in se deplorauit Psalmista, dum gemit, *Et lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum.* Verbis ait, non se quidem cæcutire, sed oculos in aliorum semper negotia coniectos habere, sua vero nequaquam perspicere posse. quasi diceret, in aliorum vitiis tam cerno acutum, quam aut aquila, aut serpens Epidaurius, & oculis iniunctis mala mea non peruideo, imo in iisdem & talpā & Andabata sum cæcior. Psal. 37.

Videtur porro scite curiosus mihi oculo omnium sensuum principi, visusq; domino, posse comparari: vt enim ille omnia perspicit, & contuetur, deq; omnibus coloribus diiudicat, seipsum vero videre non potest: ita curiosus, qui aliena perspicit acutissime, in domesticis vero cæcutit. atq; ita interpretabor verba illa Psalmogr. *Oculos habēt, & non videbunt*, id est, curiosi quidē oculos in capite Curiosus oculo comparatur.

Bess. de Sanct.

præferunt, vt aliorum facta explorét, seipsos vero & quæ ad se spectant, intueri nequeunt.

Primus humani generis parens & auctor Adam quamuis omnibus animalib. nomina idq; iuxta vniuscuiusq; naturam qualitatẽ, quã sapiẽtissime dederit, sibi tamẽ, nomẽ q vtcumq; naturæ responderet, indere nõ potuit: animalium quidẽ cæterorum naturam perspectam habens, suam vero penitus ignorãs. Adæ curiosum esse sentio persimilẽ: qui omnia quidẽ exteriora videat, aliorũ penetral a & adyta rimetur, de aliis facile diiudicet, sed in propriis stupidᵘˢ fit, & visus obtusioris, imperfectiones proprias ignorans, seq; ipsum nesciens, si hunc in modum verba Euangelii intelligantur, curiositatis Petrus culpandus erit, ipsaque Domini responsio, *si eum volo manere: quid ad te?* acriorem correptionem videbitur includere.

Videtur ex aliorum sentẽtia peritio hæc inuidiam aliq̃, aut leuem saltẽ æmulationẽ præ se ferre: censent enim Petrum dicẽdo, *Hic autẽ quid?* immortalitatẽ Ioanni contubernali suo inuidisse. Quasi diceret, si me ad mortẽ & crucem destinaueris Domine qd de Ioanne fiet? me moriente anne ille futurus immortalis? me patiente illene à supplicio eximetur? solusne ipse patiar? Deinde aiunt Petrum tunc cũ Dominus ei diceret: *Pasce oues meas*, id est, dum eum totius Ecclesiæ caput ac Pontificẽ cõstitueret, sociũ non quæsiuisse, nec dixisse: *hic autẽ quid*: at cum ad mortẽ, crucem, Martyriumq; vocatur, statim socium in cruciatibus postulasse, dicendo, *Hic autẽ quid?* id est, annon ille quem tantopere dil gis in mortis discrimine te non secus atq; ego sequetur? anne solus ego ad mortem & crucem vocor?

Solatium est misero habere pœnæ sociũ. Fabula de vulpe.

Ea nempe est hominum imbecillitas ac puersa consuetudo, honores vt solis sibi cupiant, in pœnis vero & cruciatib. socios exoptent: iuxta vulgatum illud verbum, *Consolatio est miserorum habere in pœnis pares.* Huc nõ insulse facere videtur apologus ille Æsopicus: vulpecula cum caudã nescio, quo casu amisisset, vnicum generis sui decus & ornamentum, atq; ideo corã cæteris cõparere vix auderet, in sociatum conuentu pſuadere cæteris cœpit, vt caudas velut mo.estas & incedẽtib. graues, quæq; non tantum o. namenti, quantũ molest æ & oneris afferret, præmordetent aut auellerent. Verum cũ illius versutia patuisset, dicerẽ vnanimes cœpere: Nisi ipsa cauda careres, nunq̃ nostras vt præscinderemus consuleres, sed nostra omnium infamia ac dedecore tuã velare gestis, & tollere Fabula hæc q̃uis fabulosa, docet miseros semper in cruciatib. socios & asseclas deposcere Atq; hæc quidẽ omnia q̃ appositissime.

Credere tamen non ausim, Apostolorum Principẽ atq; omniũ fideliũ caput, socii sui ac fratris sorti inuidisse, aut æmulatione quadã transuersum actum. Alias enim, & maxime in Domini transfiguratione, contrariũ demõstrauit: cum enim in mõte Thabor gaudio & voluptate ebrius gloriæ cœlestis speciemẽ vid sset, sibi soli hanc gloriã non ambiuit, sed Eliã & Mosem eius participes habere voluit: *Bonũ est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnũ, & Eliæ vnum.* Matt. 17. non ait de se solo locutus, *Bonum est me hic esse*, sed numero plurali vsus in communi postulat, charitatis signum demonstraudo, *bonum*, inquit, *est nobis hic esse.*

3. Sunt qui Petri hinc magnanimitatem, & ingentẽ erga proximum charitatẽ demõstrari posse putant: quod eum ad dignitatẽ illam euectus esset totius sc. Ecclesiæ caput, Christi in terris Vicarius, omniũ fideliũ pastor constitutus, amici sui Ioannis recordaretur, & de eo esset sollicitus à Christo petens, quid illi fieret, num vt Martyr moreretur, vel in vita permaneret: ideoq; ait: *Hic autem quid?* id est, Ecclesiæ mihi tuæ Domine curam tradidisti, gregẽ tuũ fidei meæ cõcredidisti: pastor ouium tuarum iã constitutus sum & animarum custos quoniã moriturum me pro tui nominis honore prænuntias, scire velim quid me mortuo de ouibus meis futurum sit, quid pastore prostrato oues facturæ? quid membra ablato capite? duce quid occiso milites? sed imprimis quid socio meo, quem tantopere diligis, & quem vt alterum me cõplector, fiet: *Hic autem quid?* Atque hæc præ cæteris mihi arridet expositio.

Mundani ad honores euecti [illegible] ob

Non im[illegible]atus est hic mundanos, qui ad aliquẽ dignitatis gradum euecti, & honores cõ[illegible] aliorum qui inferioris fortis & con dit[illegible] sunt, obliuiscuntur, imo & eorũdem [illegible]

contemnunt & vilipendunt. Hinc bene tritum sermone prouerb. *Honores mutant mores.* Verum peruersa, vt dixi, ea consuetudo est: Aequum namque esset, vt qui ad dignitates euehuntur, interdum perpenderent, nō tam propter se quam alios, honores sibi cælitus dari, vt nimirum minoribus & pauperibus succurrerent, quosque iniqua sors humi affigit, ope & auxilio subleuarent suo.

Non ita Ioseph Patriarcha se in honorib. gessit, sed ad totius Ægypti præfecturam euectus, suorum tamen non obliuiscebatur, sed ad fratribus succurrendum honores sibi collatos opinabatur. Hinc fratribus ait, *Pro salute vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum* Id est. Quamuis me, carissime fratres ad summum dignitatis gradum euectum, vos autem inopia laborantes cernatis, nolite tamē existimare, vestrū me obliuisci, scio ad salutem me vestram à Deo in Ægyptum destinatum esse, nec tam mea quam vestra causa ad honores hos euectum. Gen. 45.

Mardochæus quoque cum neptem suam Esther ad regiam dignitatē destinatam, à Rege Assuero adamatam, eique gratam esse cerneret, hic eam litteris compellandam censuit: Agnoscisne Esther cœleste beneficium? summi Monarchæ vxor facta es: sed noli idcirco extolli aut insolescere, aut tuorum extremo in discrimine versantium obliuisci, *Ne putes quod animam tuam liberes, quia in domo Regis es, Si enim nunc silueris*, nec populi tui necessitatē Regiæ maiestati aperueris, vt eidē succurrat: Fata viam inuenient, qua salutē ille inueniat & *per aliam occasionem* ab interitu *Iudas liberabuntur:* & è contra *tu & domus Patris tui* misere *peribitis. Et quis nouit, vtrum idcirco ad regnum veneris,* & regia coniunx facta sis, *vt in tali tēpore* necessitateq; *parareris*, populo tuo clypeus, tutela, ac defensio fores? Ecce vt honores ei datos psuadere conetur, ne suorum, ad imitationē mundanorū obliuisceretur, sed iisdē eo magis succurreret. Est. 4.

Atque vt cætera omittam hoc ipsa nos docet rerum natura & ordo. Ad quid enim creatos putamus cœlos, vt sc. sibi solis agant & ferantur? nequaquā, sed vt velut causæ generales, rebus inferioribus lumine suo & splendore, motu cæterisque influxib. succurrant. Ipsa rerum domini, omniumq; promptuaria & officinæ, elementa non solis sibi creata sunt, sed vt velut cōmunes patres & generales nutritii omnib. mundi membris adessent, omniaq; producerent. Ignis in sublime elatus omnia calore suo in hoc inferiori mundo conseruat, fouet & nutrit. Aër corpus illud simplex & subtile omnib. quæ hic viuūt halitum & respirationē concedit. Oceanus quoq; generalis illa officina aquarum, semper operatur, flumina hominum vsibus semper & continuo emittit, quib. reficiat sitientes, & agros fæcundet, cōmunis itaq; totius naturæ caupo est & pincerna. Deniq; terra, illa totius vniuersi dispensatrix, totū mundū nutrit, communes omnibus cibos præparat, nihil sibi seruat sed omnia apud illam cōmunia sunt. Quæ omnia edocent hominē quo ad maiores dignitates euectus est, eo & aliis se familiariorem reddere debere: quod cum fecerit luculentum charitatis actum & superbiæ quam maxime aduersantem demonstrabit. Natura docet magnos minoribus debere succurrere.

Reprehenditur in sacris literis ingens illa ingratitudo œconomi Pharaonis, cui cū Ioseph humanū se & benignū demōstrasset, interea dū ambo in carcere cōclusi gemerēt, eumq; libertate donandū prædixisset, & simul addidisset, *Tantū memento mei, cum tibi bene fuerit, & facias mecū misericordiam: vt suggeras Pharaoni vt educat me de isto carcere: quia furtim sublatus sum de terra Hebræorum, & hic innocens in lacum missus sum:* ille è contra ingratus extitit nam quāprimum vt carcere exemptus fuit, & pristinā in dignitatem restitutus, benefactoris sui oblitus est, cuius tamē meminisse semper debuerat & numquā sine ingratitudinis nota obliuisci, *Et tamen succedentibus prosperis, oblitus est interpretis sui.* Gen. 40.

Quod Cicero de hominib. olim in genere ait. *Non solum nobis nati sumus, sed ortus nostri partem patria, partem parentes, partem sibi amici vindicant:* ipsum ego de iis quos fortuna ad maiorem cæteris dignitatē euexit melius dicturus videor, quin etiā pauperū sustentatio, vt sacra profanis adiungam. Ipsa quin etiam charitas, teste Ioanne nostro, vitam vt impēdamus, exigit: *In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit,* In offici. 1. Ioan. 3.

& nos debemus pro fratribus nostris animas ponere: Quamuis ad honores euecti simus & summo in dignitatis gradu constitui, pauperibus nempe succurrendo, vitamque propriam ad eorum salutem & commodum impendendo.

Horum de numero erat sponsa illa in Canticis: hæc enim cũ Rex in cellaria sua inuitasset, vt inebriaretur: sodales & socias suas, quo tanti beneficii participes redderentur, sponsique præsentia secum fruerentur, etiam inuitauit: *Egredimini*, inquit, *filia Sion & videte Regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua.* Cant. 3.

Longior in his fui & prolixior, quod similẽ hic Petrus charitatẽ visus sit erga Ioannem demonstrasse. Cum enim Dominus Petro dixisset, vt in mortis se se via sequeretur, significans qua morte clarificaturus esset Deum: statim ille de Ioanne astante subintulit, *Hic autem quid?* Perinde ac si dicere voluisset: Cũ honorem quo me affectum is, pro tui nominis gloria moriendo, considero, me, inquam, qui tam ingratus tibi extiti; coram Iudæis te eum anathemate negaui, qui te in primo impetu cum cõprehenderis, deserui, & fuga mihi consului, qui deniq; in te contumeliosus & blasphemus fui: quid huic igitur si & quem tam tenere semper dilexisti, quẽ vt eot pprij ampleсtẽs, qui fidelis tibi semper extitit, imo ad crucem vsque te secutus est, & quæsiuit in monumento te iacentem? Si blasphemus & perfidus tantam gloriam consequitur, qualem amicorum intimus promerebitur, ? O profunda Philosophia!

Designare hic Apostolorum Princeps voluit, eos quos Dominus habet charissimos, maximis quoq; & pluribus ærumnis opprimi & aduersitatibus probari; atq; eas certissima diuini amoris esse argumenta. Hic Psalmograph. *Potũ dabis nobis in lachrymis in mensura*: id est non effundes integra tribulationum in caput nostrum flumina aut oceanos, sed easdem moderaberis & temperabis: atqui harum mensura est, vt qui plus cæteris diligitur, plus etiam affligatur: quique Deo carior est in mundo quoque maiores persecutiones toleret. Quod figura è libro Exodi deprompta manifestum faciet.

Psal. 79.

Afflictiones signa sunt amoris Dei erga nos.

Exod. 24.

Cum Moyses fœdus inter Deum & Israelitas iniret, indissolubileq; pactum pacisceretur: vniuersum populũ sanguine lustrauit, parte reliqua altare aspersit: *Tulit itaq; Moyses dimidiam partem sanguinis, & misit in crateras, partem autem residuam fudit super altare,* & mox, *Ille vero sumptum sanguinem respersit in populum, & ait, Hic est sanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus his.* Denotaut nouæ illæ & inusitatæ cærimoniæ, amicitiam Deum inter & homines effusione sanguinis firmari, non quidẽ Iesu Christi sed eorum, omnia sc. suppliciorum afflictionumq; genera tolerãdo. Porro inter bonos & improbos ingens discrimen est, quod hi nõnisi tribulationum sanguine aspergantur, illi vero qui vera Dei Altaria sunt sanguine toti madescant & perfundantur. Atq; hoc est quod S. Petrus voluit innuere: quasi diceret si ego Domine, cuius tanta fuit iniquitas, Martyrio coronari debeo, quantum supplicii & tormentorum hunc maneat necesse est, qui numquam à iustitiæ tramite deflexit: si ipse mortẽ violentã pati debeo: dilectus tuus Ioannes an non crudeliorem mortem subeat oportet? sed pergamus vlterius.

VI. Christi responsum.

Cum hunc in modum interogasset Petrus, ita subintulit Dominus, *si eum volo manere, donec veniam quid ad te?* quibus verbis significabat, Ioannem omnibus Apostolis superuicturum, nec morte violenta nec gladio tyrãnorum, nec crudelitate carnificum hinc abripiendum: seseque velle, diutius vt hoc in mundo cæteris Apostolis morte consumptis, commoretur.

Dauid cum è prælio domũ remeasset, omnes eum sui admonuerunt, domi vt maneret, nec se amplius bellorum discrimini, aut prælii aleæ committeret, *Non egredieris amplius nobiscum in prælium, ne extinguas lucernam Israel,* te namque occiso & extincto vniuersus Israel velut in tenebris & densa caligine versabitur. Vt hoc proposito meo adaptem, existimo Dominum idẽ omnino Ioanni, qui Ecclesiæ fax & lucerna erat dixisse? imo noluisse: vt post varia ac cruenta exhausta certamina, post epotum venenum, olei feruentis dolium, in Insulã desertam relegationẽ, iterum in prælium sese daret, tyrãnorum iterum 2. Reg. 21.

rum.

rum manus experiretur, ne ipso interempto Ecclesiæ vita & fax extingueretur. Nam quē admodum primi mundi incolæ, & humani generis fundamenta & propagines, lōgo viuebant tempore, vt multis procreatis liberis humanū genus propagarētita quoq; necesse erat, initio nascentis Ecclesiæ & in primordiis eius, aliquos Apostolos diutius hac in vita agere, vt ita Ecclesia ꝓpagaretur, ac plurimi spirituales Filii eidē nascerentur. Inter cæteros hac prærogatina donatus fuit Ioannes noster, qui vt Ecclesiasticæ historiæ tradunt nonaginta nouē annis, & triginta post Hierosolymorū excidium, ad vsq; Traiani Imperiū vixit, vt ipse tradit Hierony: Atq; ad hanc longæuitatem referri debent verba illa Christi, *Si eū volo manere donec veniā: qd ad te.*

Aetas Ioannis.

Id est, nolo eum Martyrio, sicut cæteri Apostoli, absumi, sed è contra volo morte vt naturali extinguatur. Te quidē Petre, & vos omnes qui hic adstatis qui passionis meæ tēpore, veluti effeminati & Thersitæ fuga dilapsi estis & me deseruistis, neu me ad mortē & ad montē vsque Caluariæ sequi voluistis: ad vsque mortem mihi iam oportet adhærescere quod prius facere detrectastis, iam faciatis pro meo nomine moriendo, atq; ita vestrum in me affectum testemini. Illos vero qui mihi tunc fidelissime adhæsere & assuete; vt Ioannes & mater mea charissima, ab huiusmodi mortis genere exemptos volo.

Hæc verba nōnullis causam dedere, dicēdi; nondum Ioannem mortū esse, sed cum Enoch & Elia in Paradiso terrestri seruati sub finē vt sæculi iterum ad vitā redeat, quo Anti Christo insolescēti omnesq; peruertenti aduersetur, & circumuentos ab eodē ad pœnitentiā conuertat. Ratio cui hi potissimū innituntur, è verbis Apostolorū petita est: cum enim Dominus hūc in modum Petro respōdisset: exiit sermo inter fratres, ꝙ discipulus ille nō moritur. Deinde, quod promisit illi Apocalypsi Angelus iterū ad vitā eum rediturum, quo populus pœnitentiā annuntiaret, *Oportet te iterū prophetare gentib. linguis & multis regibus.* Tertio ex eo ꝙ dixit olim in Euangelio Dominus, *Non transibit generatio hac donec omnia fiant:* quasi significare voluit, & ex omnib. tunc viuentib. fore vnum nēpe Ioannē Euangelistam qui nō prius moreretur, quam omnia fuissent peracta & completa, i. ꝙ iudicii dies aduenisset. Denique, ꝙ quemadmodū in lege naturæ Enoch, in lege Mosis Elias, non sunt mortui, sed alio translati, ita Ioannes in lege Euangelica eodē gaudet priuilegio. At debilia admodum hæc sunt fundamenta; nec vsque adeo firma aut valida, facilimeque euertenda.

Ioannes nondum mortuus iuxta aliquorum sententiam.

Apoc. 10. Luc. 12.

Sed altera & certior, & scripturis conformior opinio est, Ioannem vere quēadmodū cæteri mortalium, mortem gustasse; & commune omnib. naturæ debitum persoluisse: & quamuis omnes hæ rationes in spiciem verisimiles videantur, satius tamen est & salutarius, eum vere mortuum credere; & vna cum anima & corpore in cælo cum Beatis regnare. Hoc vt credam, Euangelistæ me verba inducunt: nam cum vidisset Apostolos ideo inter se dissentientes, & opinātes Ioannē nunꝗ moriturum, hanc vt opinionē mentibus eorum euelleret, mox adiungit, *Et non dixit Iesus: quia nō moritur, sed si eum volo manere.*

Probabilius est Ioannē mortuum est.

Deinde verba illa S. Scripturæ, *Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem?* & illa Pauli, *statutū est omnibus hominib. semel mori.* *Psal. 88.*

Hæc sunt quæ de vita, morte, gloria, prærogatiua sancti huius Apostoli, Euangelistæ, Prophetæ, Doctoris, Martyris, denique discipuli, quē diligebat Iesus, dici potuerunt. Cuius tanta sanctitas & dignitas fuit, vt ipsimet angeli, eum adhuc in terra ageret, eum vt sodalem & gloriæ consortē, agnouerint, imo illius se seruos professi sint: hinc in apocalypsi legitur Angelus quidam ei locutus, *Caue ne feceris, conseruus enim tuus sum.* Quem tantopere etiam Dominus Iesus dilexit, & à quo vicissim tam feruenter amatus est. & si prouerbium verum esse constat, *Omni tempore diliget, qui verus amicus est,* vere hunc verum Domini amicum appellare decet, qui eum in ꝓsperis & aduersis, in vita & morte, in iuuentute & senectute dilexit. Hunc igitur hodierna die inuocemus, vota supplicationesq; nostras illi offeramus, eiusq; preces expostulemus.

Apoc. 19.

Prou. 12.

O Ioannes penitus admirabilis, præ cæteris sanctis à Deo dilecte, qui inter omnes Apostolos deitciæ & amor Christi Iesu appellare meruisti, qui hoc inter cæteros Euangelistas,

listas, quod inter aues aquila, adeo vt sublime euolando soli, i. Deo, diuinitateque, vicinus factus sis. O aquila Euāgelica, de qua Iob propheta vaticinans ait: *In arduis ponet nidum suum, in petris manet, & inaccessis rupibus:* in summitate sc. diuinitatis, & sinu Christi Iesu, qui vere Ecclesiæ petra est requiescens. O cœlo Deoq; dilecte, qui obtinuisti, quod tam enixe olim in Canticis sponsa postulabat, *Pone me vt signaculum super cor tuū.* Domini tui cordi, vetut amoris tessera & symbolum, infixus. Tu es ô beate Ioannes, ad quem recurrimus, tu es cuius hodie opem & auxilium imploramus. Filii Iacob cum Ioseph fratrē Regi Pharaoni gratum & acceptū esse cernerent, audacter eū locuti sunt, suamq; necessitatem exposuere. Nos filii Iacob, cum te fratrem nostrum hodie in cœlesti aula Regem Regi gratum sciamus, ad te accedimus, opem & auxilium tuum postulamus, tuamque intercessionem exposcimus, fratrem tuorum preces, ô mitissime Ioseph, noli reiicere, aliquid in eorum gratiam præsta, fac obsecro, vt solius Dei amor, qui semper in animo tuo eluxit & exarsit in nostro quoque perpetuo exardeat, vt nimirum, illum eo, quo olim tu, amore complectentes in altero mundo etiam eo, quo tu eum modo vides, videre valeamus, quod beatitudinis nostræ caput est, ad quam nos sanctissima & indiuidua Trinitas conducat, Amen.

Iob. 39.

Gen. 44.

IN FESTO SS. INNOCENTIVM.

Partitio.

I. *De conatu Satanæ ad Messiæ aduentum impediendum.*
II. *De Iosepho monito, & fugam maturante.*
III. *De fuga ipsa.*
IV. *De infanticidio & infanticida.*
V. *De cæsis infantibus.*

Herodes videns, quoniā illusus esset à Magis, iratus est valde, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem, & in omnibus finibus eius, à bimatu & infra, Matth. 2.

FIGVRA.

2. Reg. 6.

DAuid Rex, cum Arcam Domini in ciuitatē Bethleem, quæ in tribu Iuda, duobus ab Ierosolymis, & viginti à Nazaret aberat miliaribus, & in qua ipse natus erat, conduxisset, varias Deo victimas immolauit, thymiamata plurima accendit, hostias & sacrificia obtulit. Quam porro præclara hæc figura est ad diram Innocentium stragem declarādam: Vix enim facta Humanitatis Christi Arca eam ipsam ciuitatē Bethleem intrauerat, quin statim infinitæ victimæ & grex immolatorum tener Domino, crudeli Herodis gladio, in sacrificium cadat: ipsi inquam innocentes, quos Herodes rabie & furore accensus hodie obtruncari & interfici iubet. Videre videor efferascentes carnifices, gladio tenera scrutantes viscera, ab ipsis matrum vberibus carissima auellentes pignora, sanguine natare compita, matrum eiulatum, & lamenta audire, ac variam vbique locorum stragem editam cernere. O triste nuntium! ô crudele ac miserandum spectaculum, ô cruentam tragediam, & stragem, tragico dignam decantari cothurno! Equidem hanc hodierna concione describere decreui. Adsis Spiritus paraclite, qui corda fidelium illustratione superna edoces, tuque ô gloriosa Deipara patrocinio nobis tuo succurre: interea dū Angelica te salutatione inuocam⁹.

AVE MARIA.

Nullum vnquam crudelius vel immanius aut metuendum magis bellum exstitit, quam ipsum quod Christus cum diabolo hoste suo iuratissimo gessit: cuius origo & causa non nisi immortale statui potest odium & inimicitia nullo vnquam tempore conciliabilis, quæq; iam ab ipso mundi primordio cœpit, & ad finem vsq; illius duratura est. Vix enim cœlum conditum erat, quin statim inter se decertare cœperunt, atq; inter se atrocissime digladiati: cuius belli successum, & victorias Christi Ioannes in Apocal. describit, *& factū est prælium magnum in cælo, &c.* In Paradiso quoq; terrestri iterum congrediuntur, & prœlia miscent, atq; ita miscent, vt perēne id bellum fore Deum prædixerit. *Inimicitias ponam inter te & mulierem, inter semen tuum & semen illius*, quæ nullo vnquam æuo finientur. I. **Bellum inter Christum & diabolum.**

Apoc. 12.

Hoc nōnisi Prophetice pronūciauit Deus sed longo post tempore Ioannes Euangelista emble- Apoc. 12.

emblematicos in Apocalypſ. ſua expreſſit; deſcribit ſiquidem mulierem parturientem, mulierem inquam quæ ſole vt chlamide veſtiebatur, lunam vero ſub pedibus tenebat, & in capite coronam duodecim ſtellarum habebat; hanc ſepticeps, pluribusq; inſtructis cornibus draco perſequebatur: *Et ecce draco magnus rufus, habens capita ſeptem, & cornua decem: & draco ſtetit ante mulierem, quæ erat paritura, vt cum peperiſſet, filium eius deuoraret.* Ecce ænigmatis huius expoſitionē. Mulier hæc virginis Deiparæ ſole iuſtitiæ circumamictæ, imago eſt, mundum qui per lunam deſignatur pedibus calcantis, deinde virtutibus per ſtellas ſignificatis coronatæ: hanc Filium Dei vtero geſtantem Satan Draco ille tartareus, tot capitibus inſtructus & cornibus, id eſt, mille nocendi artibus & ſtratagematis armatus, perſequitur, & quādiu mundi hæc machina conſiſtet, perſequetur. Figuræ vt videtis veteris huius belli & inimicitiæ plurimæ vbique occurrunt.

Gen. 24. Iacob & Eſau ſeſe mutuo materno in vtero calcibus impetebant, & ſemper quoad viuerent, inter ſe contendebant. Docemur hic Chriſtum & Diabolum ſemper inter ſe digladiari, & ab ipſa Natiuitate, ab ipſo in quam mundi primordio capitale inter ſe odium geſſiſſe, & hactenus gerere, ac crudeles inimicitias fouere. Bernard. cum motuum horum ac diſcordiæ cauſam & originem inueſtigaret, dicit eam à primo inſtanti, quo Angeli creati fuēre cœpiſſe. nam cum diuina reuelatione didiciſſent, Verbum Dei humanam carnem aſſumpturum, & vnigenitū Patris, hominis redimendi ergo, cœlo deſcēſurum, ſimulq; iuſſi eſſent eundem incarnatum adorare, *Et adorent eum omnes Angeli eius:* Lucifer, ſuperbia, faſtu tumens aſſociatis tibi aliquot eiuſdem mentis & voluntatis Angelis hoc facere recuſauit; ſed omnes exinde diuinitati aduerſantes, ipſam quoque ambierunt, firmiter ſecum ſtatuentes, hominem hunc nunquam agnoſcere, quaſi penitus indignum & à natura ſua nimium quantum alienum foret, Angelorum naturam humanæ ſubiectam eſſe, hominesq; vt ſuperiores agnoſcere. Ideo magna cum ignominia & infamia cœlo expulſi, & in tartara re- [illegible]

Belli huius cauſa.

legati, omni ratione accedente inuidia, impedire conati ſunt, Deus ne humanam naturam indueret, veriti ne ei ſe ſubmittere, ipſique homines Angelicæ dignitati præcellerent, cogerentur.

Atque ideo quamprimum, vt homo conditus eſt, & in Paradiſo terreſtri collocatus, eum diabolus aggreſſus eſt, & oppugnauit, ita vt expugnarit, & ad terram deiecerit, eumq; debellans, omnem illius poſteritatem inuiſibili ictu ſauciarit. *In quo omnes peccauerunt, & mortui ſunt.* Conabatur quidem nefandus ille ſicarius, omnem illam propaginem abolere, è qua nimirum hoſtis iuratiſſimus naſci debebat; aut ita ſaltem corrumpere & inficere, vt eam Deus indignam, è qua carnem ſumeret, cuiuſq; naturam ſibi copularet, iudicaret. Huc alludens in Euangelio Dominus Iudæis ſanguinem ſuum, & interitum ſitientibus, dicebat: *Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis perficere, ille homicida fuit ab initio.* Ex illo namque tempore varias excogitauit rationes, ad Meſſiam opprimendum, omnemq; progeniem, è qua naſci debebat, exſcindendam. Rom. 5. Ioan. 8.

Conſpiratione illa finita aliam eadem ex cauſa in Ægypto adornat: cum enim videret Hebræos, è quibus Meſſiam iuxta promiſſionem Abrahæ factam, naſciturum ſciebat, in Ægypto captiuos detineri; Pharaonem Regem exſtimulauit, omnes vt maſculos interfici, & in profluentem abiici iuberet, ſperans interfectis paruulis Meſſiæ quoque aduentum impediendum. Sed aliter viſum ſuperis, nam Moſes in profluentem coniectus ſubmerſioni eripitur, ſpemq; adfert mundo, Meſſiam, Satana nequidquam remoram obiiciente, venturum, atque æternum Patris verbum carnem noſtram aſſumpturum. Exod. 2. Gen. 22.

Cum nec hoc videret ad votum ſucceſſiſſe, noua conſilia machinabatur: nam furore & rabie percitus Regnum Iſrael ingreſſus, impiam Athaliam excitat, & velut in aciem produxit, vxorem ſc. Regis Ioram, & Ochoſiæ Matrem, quæ neſcio, quo œſtro in tranſuerſum acta ſuggerente Dæmone, omne ſemen regni interfecit, & Dauid poſteros deleret; conata eſt, ad hoc eam Satanas impellebat. 4. Reg. 11.

bat. Sciebat enim Messiam de familia Dauid, iuxta quod olim ei promiserat Dominus, nasciturum, Verum frustra fuit, diuina namque prouidentia euasit sicariorum manus Ochosias, filius Ioas, qui auxilio Ioiadæ Pontificis regnum paternum adeptus est.

Esth. 3. Neque ideo tamen animo concidit, nam cum omnia sua machinamēta irrita esse cerneret in Iudæa, longo post tempore Persidē ingreditur, & vnum è præcipuis Regni proceribus, Aman nomine, aggressus, tale ei aduersus Iudæos, è quibus prædictum erat Verbum Patris carnem assumpturum, odium infixit, vt nō prius quiescere potuerit, quam decretum à Rege Assuero obtinuisset, quo vniuersus Iudaicus populus, qui in eius ditionibus versabantur, morti crudelissimæ addicebatur. *Et literæ signatæ ipsius annulo missæ sunt per cursores regis ad vniuersas prouincias, vt occiderent atque delerent omnes Iudæos à puero vsque ad senem, paruulos & mulieres vno die.* Sed remoram obiecit Deus, nam Esther Regina Regi supplex facta populum ab interitu vindicauit, ac regium diploma obtinuit, quo omnes eorum hostes, & in primis Aman, interficerentur.

An nondum hic rabies eius & crudelitatis œstrum quieuit: verum cum nec hoc ex voto successisset, sed ipsum semen Iacob nihilominus celebre esset, nouo stratagemate vsus est. Nam cum probe nosset filium Dei carnem ex eo assumpturum, impium Antiochum excitat & extimulat, qui omnem posteritatem Iacob, & in primis Machabæos, qui ex semine regio & Pontificio descendebant, abolere firmiter decreuit. Verum & hæc machina disrupta in auras euanuit, magnoque suo dedecore Rex bellum iis moue-

Mach 2. re aggressus est: *quia Dominus dissipat consi-*
Sap. 32. *lia gentium, & non est sapientia, non est pruden-*
Prou. 21. *tia, non est consilium contra Dominum*, ô crudelia machinamenta! infelices conceptus! crudeles conspirationes! sed sunt profecto & aliæ, longeq; maiores.

Ecce namque sanguinolentus ille draco, cum sciret, quod maxime metuebat, iam factum esse, Messiam inquam, in hunc mundū venisse, Verbum carnē induisse, in Bethleem quoq; natum esse, hodie denuo, noua quadā ratione furit, insolescit, efferascit, superos & acheronta conciet, atq; omnem lapidē mouet, itaq; & rabie tumens Herodem, bipedum nequissimum armat, qui paruulos omnes, qui in Bethleem & eius finibus erant, interficiat, sperans vnâ cum his Iesum occidendum. O odium incredibile, ô bellum, cui nullum vnquam par exstitit! Tragicum & cruentum hoc spectaculum in Euangelii hodierni theatro exhibetur: audiamus loquentem prologum; *Herodes videns, quoniam illusus esset à Magis, iratus est valde, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem, & in omnibus finibus eius.* Vt autem ordine triste hoc argumentum repræsentem, primo, de Christi fuga in Ægyptum, de infanda infantium strage & exterminio, quæ duo Euangelii huius caput sunt, agendum erit. Aures benignas præbete, & lacrymas parate, interea dum lugubrem & luctuosam hanc materiam prosequor.

Euangelicus contextus & sensus hic est. Iudææ Rex Herodes, antipatri Ascalonitæ Idumæi, quem Iulius Cæsar bello Alexandrino confecto, in illo regno constituit, & senatusconsulto publice Regem Iudæorum declarauit, filius, cum infantium, qui in finibus Bethleemiticis erant, cædem concepisset, Ioseph Christi, vt quidem vulgo existimabant Pater ab Angelo in somnis admonitus fuit, vt matrem cum puero acciperet, & in Ægyptum fugeret, quo Herodis crudelitatem experiri non cogeretur, *Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum.*

II. Cur Angelus Iosepho potius q̄ Deiparæ apparuerit.

In historiæ huius limite stupefactus hæreo & maior, cur Iosepho potius quam Beatissimæ Virgini Angelus apparuerit. Et merito mirandum est; sed variæ statui huiusce rei causæ possunt. Primo, ne Virgo, audito, tam grande filio suo vitæ discrimen instare, insolito timore turbaretur; & audiens eum, quem Reges è longinquis regionibus profecti adorauerant, à rege Iudæorum ad necem quæri, grauissimū intrinsecus dolorem sentiret, fortasse etiam ne legatus ille cœlestis, qui lætissimum Virgini de filii Dei Incarnatione nuntiū attulerat, triste iam de filii fuga & exilio afferret. Quare cum tristes hasce

hasce literas matri prælegere non auderet, Patri easdem legendas tradidit.

Quid si etiam, vt hinc homines discerent, familiæ & rerum domesticarum rationem fœminis conuenire, sed grauioris momenti negotia soli viro quadrare? Hæc mihi ratio vsq; adeo non displicet, cum sciam Apostolū Tito præcepisse vxoribus & matronis, vt auctor esset, viris morē gerere, rerumq; domesticarū curam habere, dicens; *Tu vero loquere, quæ decent sanam doctrinam*: & quæ? *Adolescentulas vt filios suos diligant, prudentes, castas, sobrias domus curam habentes, benignas, subditas viris suis*. vbi notate, domus curam habētes, quia hæc potissimum ad vxorem spectat. (Tit. 2.)

Hinc veteri lege vetuit Dominus, mulier ne se veste virili indueret, nec vir veste fœminea, innuere volens, fœminarum non esse negotiis sese maritorum, quæ grauioris momenti esse solent immiscere, aut virili veste indui, id est, viri, officia subire, & relicta colu gladium assumere. (Deut. 22.)

Sapientissimum illum Romanor. Catonē trium potissimum rerum, cum in extremis esset, pœnitebat. Primo, quod aliquot dies in otio transegisset. Secundo, quod nauim conscendisset, cum per terram iter conficere potuisset. Tertio quod vxori arcana aliqua maioris momenti credidisset. Doceat tanti viri pœnitentia posteros, non esse cordati aut prudentis viri fœminam cum de reb. grauioribus agitur, in consilium adhibere.

Ob has forsitan causas, nuntius ille cœlestis, tam prægnans negotium, Christi sc. tuitionem & custodiam nuntiaturus prætérita Virgine, Iosephum adiit. Qui mox vt triste hoc mandatum audiuit, strato membra corripit, Virginem admonet, vt collecto puero in Ægyptum sese conferat: & dictum factū, eadem ambo nocte profecti in Ægyptū tendunt. Putat Abulensis, non ipsa illos nocte qua Angelus apparuit profectos, sed paucis post dieb. rebus sc. ad iter necessariis comparatis, vel loculis suis, quas in Iudæa relinquebant, prout poterāt & licebat, vtcumq; dispositis, quod duabus rationibus confirmat. Prima, quod nempe Ioseph domum & aliquam, licet tenuem & curtam, supellectilem haberet, de qua cum prius quam in iter se daret, disponere oportebat, alicui fido amico eandem interea dum abesset credendo. Secunda, quod honoris sui rationem habere debebat, ne quemquā repentino illo discessu & fuga nocturna, omnibus inscíis, neminiq; suorum, imo ne vicinis quidem, valedicendo offenderet: multi namque in deteriorem partem abitum illum occultum interpretati sunt. Quare vt hæc incommoda subterfugeret, aliquot cum diebus, postquam ab Angelo admonitus fuit, adhuc in Iudæa hæsisse oportuit. Sed non cuncunt hæ rationes, nec mihi magnus ille scriptor persuaserit, eadem illum nocte non abiisse. Verum sanior & melior sententia est eorum, qui eadem illum, qua responsum accepit, nocte in viam se dedisse credunt, atque huc posse trahi videntur verba Euangelistæ dicentis, *Qui consurgens*, eadem scilicet nocte, *accepit puerum & matrem eius*. Hæc porro promptitudo & alacritas insinuare videtur, eadem ipsa nocte, imo & eadem hora, illos qua nuntium accepere, profectos esse. (In cap. 2. Matth.) (Ioseph eadem nocte qua Angelus apparet discessit è Iudæa.)

Quot hic eos lacrymas profudisse credendum est, quot gemitus edidisse, quoties suspirasse! Tam citone (inquiebat hinc Virgo) fugere te oportet fili charissime ac dulcissime? in exilium proficisci, è patria pelli? mene teneram & iuuenculam in regionem ignotam & barbaram secedere? O subita ac repentina rerum vertigo! Paucis abhinc diebus Reges illum adorarūt supplices, Angeli seruierunt humiles, pastores ad eum accurrere propere, ipsa quin etiam animalia eumdem vt Deum agnouerunt! & ecce ipsi in eum reges insurgunt, omnes illi mortales insidias struunt. O tristem discessum! ô diem vere infelicem. Itane, (illinc dicebat gemebundus Ioseph) Pater omnipotens, tenellum illum infantulum recens natum, adhuc vagientem, in tam longinquas oras & ad gentem barbaram & immitem secedere? An non vereris, ne in media via exspiret, ne laboribus & ærumnis confectus emoriatur? an non cogitas, quænam ei in hoc exilio subeundæ difficultates, quot perferendæ molestiæ? (Dolor Ioseph & Virginis in hoc discessu.)

Cum Esau & Iacob simul proficiscerentur, ipseque Esau vrgeret Iacob vt properaret, & gregem cogeret; respondit Iacob, *Nosti Domine* (Gen 33.)

mine mi quod paruulos habeam teneros, & oues & boues fœtas mecum, quas si plus in ambulando fecero laborare, morientur vna die cuncti greges, precedat Dominus meus ante seruum suum, & ego sequar paulatim vestigia eius, sicut videro paruulos meos posse. Si Iacobo tantopere de grege suo sollicitus fuit, si laborem itineris animalibus suis grauem exhorruit; vt Iosephi nostri suspiriis mea quoq; addam, eiusq; expostulationib. meas adiungam, mirari me atq; adeo vniuersum orbem mecum, dico Pater æterne, non maiorem te fibi tui paruuli, innoxii Iesu, agni illius sine macula, adeo tenelli & mollis, & ouiculæ illius dulcissimæ, Deiparæ inquam Virginis rationem habere? an non vereris ne hæc omnia in præcipiti illa profectione emoriantur?

Quin & cum Angelo hoc expostulabo, deque eodem, quando eum dicentem audio, *Surge, accipe puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptum*, conquerar. Quid? quænam hodie illa tua loquendi ratio est ô Angele? quid ais? *Accipe puerum*, quin eum Deum nuncupas? cur eum non agnoscis vt Redemptorem, aut mundi Saluatorem? *Accipe puerum.* O titulos nimium plebeios ac viles, sublimia tamen in se mysteria continentes! Quid eheu! suades, quando hanc fugam suades? anne adeo maturandum est? morane omnis tollenda? an non te paruuli huius miseret? dixisse, meo quidem iudicio debebas. Vade Ioseph, comitante Deo, noli properare, puelli huius rationem habe, vide ne quid ei contingat aduersi: Sed dicis, Fuge, propera, matura, ad iter te accinge. *Surge, accipe puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptum.*

Alius sociorum tuorum cum Eliæ suggereret, vt Iezabelis Reginæ rabiem declinaret, quæ eum ad mortem quærebat, & quacunq; ei ratione insidiabatur, cum eum solatus esset ac dato cibo refecisset, ait, *Surge, comede, & ambula, longa tibi restat via.* Homini perfectissimo & validissimo tam modeste ait, *ambula*, quasi dixisset, ne ita properes Elia, vide ne te defatiges, incede sedato gressu, valetudinem tuam cura: tu vero sine vlla commiseratione ais, *Surge, accipe puerum & matrem eius, & fuge in Aegyptum.*

3. Reg. 19.

Siste lacrymas anima, interrumpe suspiria, desine ingemiscere: nihil quippe Angelus hic dicit, quod non cælitus in mandatis accepit: causas inuestigare desine, sed sufficiat tibi Redemptorem tuum & adhuc in cunis vagientem, tui seruandi ergo tam longinquum iter suscipere, & quadringentis fortassis passuum millib. à Iudæa distantem Ægyptum in qua septem annis agat, petere. Dixi, fortassis, quia nonnulli, quos Abulensis citat, immensam inter vtramq; regionem distantiam putant, iter iuxta libros Moysis & profectionem filiorum Israel ex Ægypto in terrã promissionis, quæ hodie Iudæa est, dimensi quam nonnisi quadraginta annorũ spatio confecerunt. Verum doctissimus Abulensis eosdẽ refutat, dum ait Gazam, quæ in Palæstinæ finibus sita est, Cairo, quæ olim Memphis, totius Ægypti metropoli, nonnisi septuaginta miliaribus distare, & centum ipsam Ierosolymam, regni Iudaici caput, à meditullio Ægypti.

Sed relicta loci distantia, certissimum est Redemptorem nostrum septem, aut ad minimum quinque annis in regione illa extranea mansisse, & tot annorum spatio peregrinationem illam consummasse. Atq; hæc est omnium propemodum veterum Doctorum opinio, vt Ammonii (qui Præceptor Origenis fuit) in harmonia Euangelica, Glossæ ordinariæ, Anselmi, S. Thomæ, Bonauenturæ, Alphonsi Tostati, & aliorum. Equidem ita temporum rationem ineo. Christus trigesimo secundo Herodis anno natus est, atque eodem in Ægyptum secessit, nec prius rediit, quam ille exspirasset, vt Matthæus tradit; tanto igitur annorum spatio cum Iosepho & Matre in Ægypto hæsit, quantum à trigesimo secundo Herodis anno vsq; ad mortem eius interfluxit: atqui ille trigesimo septimo regni anno extinctus est iuxta Eusebii supputationem. Sequitur ergo Christum nonnisi quinq; annis profugum & extorrem in peregrina regione mansisse.

In Matth. cap. 2. De vita Christi cap. 13. quæst. 19. in Matth. cap. 2.

VII.

Hæc igitur per transennam dicta sunto, & ad priorem iam meditationem redeamus, videamus inquam, vt redemptor meus adhuc tenellus tota nocte proficiscatur, quo me & vos omnes, & quotquot viuunt vixeruntq; mortales, in regionem deducat vbi nulla nox, sed perpetuo dies. Sæpe mecum tacitus de-

admiratus sum cur eum Psalmista nycticoraci comparet aut noctuę. Ita namq; ipse per vatis os de se locutus est *factus sum sicut nycticorax in domicilio.* Sed iam mirari desino. Noctua enim nonnisi noctu & luna splendente volare solet: imitatus est hanc Redemptor meus; ille enim pene semper volauit de nocte: dum nasceretur, intempesta è cœlo in terram nocte volando descendit, hodie medio noctis conticinio è Iudæa in Ægyptum volat, post triginta abhinc annos quadraginta diebus & noctib. in Palæstinæ deserto volitabit; ac paulo post, itidem sub noctis silētio, in horto oliuarum volabit, ac tunc lugubrem illum & querulum cantum edet, *Pater si possibile est transeat à me calix iste.* Psal. 101.

O igitur vere noctua, ô fili tenebrarum! id est, qui nonnisi nocte & tenebris volitas, quam cum nocte hac turbatum video, quam grauib. circumquaq; septum difficultatibus & angustiis: ante oculos occurrit iter tam longum ac difficile, à tergo imminet dira Herodis persecutio; hinc pater, illinc mater gementes, eiulantes, casumque suum deplorantes instant; denique vbique fatigatio, labor, ærumna, molestia, angustiæ, & hæ quidem paruulo vagienti adhuc subeundæ. O cælum, ô terra, ô figuræ!

Moyses vixdum natus erat, quin statim ad necem à Pharaone deposcitur, & in profluentem abiicitur. Ecce verus Moyses noster Iesus Christus, qui in cunis adhuc vagit & plorat, ab Herode ad mortē quæritur, & media nocte in tribulationum afflictionumq; torrentem deiicitur, ac velut profugus in Ægyptum destinatur. Sed ? iubet Deus, Angelus denuntiat, igitur parendum est. Exod. 2.

Quid consilii suggeris, ô Angele, iterum vt tecum loquar, Iosepho, cum eum vt fugiat admones? quando in terram incognitam ac barbaram, & in regionem extraneam eum destinas.

Quid ais Ioseph, cum ad hoc iterte accingis? Quid cogitas Virgo, quando voluntati diuinæ morem gerendo peregrinationem hanc sine vlla contradictione instituis? itane patiemini filium extrottem in alienas oras secedere? Iacob Patriarcha, quamuis duodecim haberet filios, nonnisi summis suorum precibus fatigatus filium Beniamin in Ægyptum frumenti compatandi gratia voluit dimittere, & tu gloriosa Mater, quæ nonnisi vnicum hunc filium habes, itane quam primū sine vlla difficultate permittes, vt tam longinquum iter instituat, & quidem in Ægyptum? An ignoras in Ægypto maiores olim tuos tam graui seruitute pressos? An ignoras huius paruuli delendi ergo, omnes Ægypti primogenitos interfectos? Eheu! sacratissima Mater furorem & rabiem quidem deuitas Herodis, sed illic Pharaonem crudeliorem longe & truculentiorem reperies. Gen. 42.

Sed cessent iam inanes speculationes meæ, omnia hæc mysterio non vacant, erat siquidem iter hoc in primis necessarium, vt verum fuisse Prophetæ oraculum comprobetur, dum ait, *Ex Aegypto vocaui filiū meum.* Et quamuis hoc sensu litterali de exitu populi Israel de Ægypto dici & intelligi queat, qui inter omnes mundi nationes, vt Filius Charissimus à Deo fouebatur; allegorice tamen de Iesu Christo intelligendum est, qui postquam diu in Ægypto permāsit, post Herodis mortem in terram Iuda à Deo per Angelum reuocatus fuit. Aliquid quoq; innuit Psalmographus. *Ecce elongaui fugiēs & mansi in solitudine.* in Ægypto scilicet, Religionis & cultus Dei experte, idololatria infami, in qua serpentes, Apis, Anubis, Crocodili, aliaque monstra adorantur: adeo vt vasta & horrida quædam solitudo & desertum monstris plenum ipsa fuisse videatur. Necesse igitur erat, Christum in Ægyptum deferri, vt prophetarum oracula complerentur.

Ose. 11. Christi iter in Ægyptum à Prophetis prædictū fuit.

Psal. 54.

Erant adhæc rationes quædam prægnantes & validæ, quæ Christum in Ægyptum regionem illam barbarā vocabant. Prima, Fuerat Ægyptus olim grauib. & insignib. plagis percussa; necesse igitur, magnum illum medicū eamdem visere, qui passiones morbidas depelleret, vulnera sanaret, & perfectam sanitatem eidem afferret. Secunda, Omnes illius primogeniti olim ab Angelo interfecti fuerant, requirebatur igitur primogenitus creaturarum eamdem ingressus damnum prius repararet. Tertia, Vexauerunt eam tenebræ spississimæ, quæ & manib. poterant palpari, oportebat itaq;, solem iustitiæ eidem afful-

Demonstratur rationibus necessario Christum Ægyptum ingredi debuisse.

gere, qui tenebras dispelleret, & nouam lucem induceret.

Non igitur frustra Ægyptum ingressus est; aut inanis eius introitus fuit: tradit Hieronymus, Christo eamdem intrante, omnia mox idola non sine miraculo ad terram concidisse; quod dudum antea prædixerat Euangelicus Propheta Isaias: *Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum, & commouebuntur omnia simulachra Ægypti à facie eius.* Quod & variis figuris cōfirmabo. Isai. 19.

Arca Domini cum terram ingrederetur Philistinorum, qui idolis immolabant; Dagon simulacrū protinus ad terrā corruit in varias partes comminutum. Itaq; quoq; Christo, vera Arca testamenti, hodie Ægyptum ingrediente, non Dagon, sed omnia totius regni idola ad terram conciderunt. Et vt filiis Israel Ægypto egredientibus nulla in vniuerso regno domus exstitit, quæ non cladem persenserit; ita Christo Filio summi Patris, hodie Ægyptum intrante, nullum ibidem templum aut fanum fuit, cuius idola non fuerint ad solum deiecta. Cæterum hanc simulacrorum euersionem præter Sacræ Scripturæ & Sancti Hieronymi auctoritatem, confirmant magnæ auctoritatis Doctores, Bonauentura de vita Christi, c. 12. Dionysius Carthusianus, in Isaiæ cap. 19. D. Athanasius oratione de verbi incarnatione. S. Cyrillus Hierosolymitan. Catechesi 10. & Origenes Homil. 3 de Diuersis.

1. Reg. 5.
1. Reg. 4.
Exod. 12.

1. Reg. 20. Iaceant idola in terram prostrata, & ad Christi fugam nostra se cōuertat oratio. Fuit hæc ipsa longo ante tempore in Dauide præsignata. Hic cum in ciuitatem Naioth in tribu Beniamin in Ramatha sitam venisset, vt eam ab inimicorū obsidio liberaret; fuga sibi cōsulere coactus est, eo quod Saul tergo immineret. Quam vere per illam Regis fugam, Christi veri Dauid fuga designatur: hic enim cum è cœlo in terram Israel, vt eam à dira captiuitate solueret, descendisset, statim vt in murorū illius conspectu fuit, recedere fugaque sibi consulere coactus est, ne in crudeles Herodis manus incideret. An nō vestro iudicio figura hæc cū figurato optime coincidit? & an non fuga hæc maiori etiā admiratione dignissima est, ac diligentissime sequenda?

Quid est enim, vt, Domino fugiente, & quidem in exteras regiones, innocentes pueri tyrannicæ crudelitati victima cadant? quid hic est, Domine, vt iugulatis militibus dux se prælio subducat? anne agnos innocuos mactari, & pastorem procul ab iis recedere? Illene Dux est. Pater æterne, quem olim exercitus tui ductorem futurum prænūtiasti. *Ecce testem populorum dedi eum, ducem ac præceptorem gentib.* Tune ille pastor es Christe, quē te olim in Euangelio esse dixisti? *Ego sum pastor bonus, bonus pastor animam suam dat pro ouib suis: mercenarius autē, & qui non est pastor, videt lupū venientē, & fugit, quia mercenarius est.* Illene dux dicendus, qui fugit, cum in prælium descendendū est, cum manus cōserendæ? Illene pastor, qui vbi lupū videt, fugit, oues lanienæ destinat, & se in tutū proripit? O profunda diuinorū iudiciorū abyssus, ô secreta impenetrabilia! Imitatur siquidē paruulus ille cordatum ac prudentem reiq; bellicæ peritissimū ducē, qui eū pedites strenue pugnantes videt, quamuis aliqui, hoste sæuiente, ad terram concidant, non ideo tamen percellitur, aut animum contrahit: sed prælio sese ad tempus subducit, vt equitatū in prælium aduocet, quo cum illo vehementius in arma ruat, & hoste profligato victoriam amplissimam referat. Paruulus ille, sed tamen sapientissimus, ad eundem prorsus modum agit. Videns enim peditatum suum, id est, innocentes, strenue decertare, quamuis plurimi, tyranni gladio cadant, animo tamen non concidit, sed ad tempus in Ægyptū secedit, vt equitatum, nobiles, fortissimos quosq; milites Apostolos, Martyres, Confessores, Doctores, & Virgines ad præliandum hinc inde sparsos colligat, quibus strenue pugnantib. & inimico suo capitali profligato, victoriam nobilissimam reportabit. Sed iam satis superq; de peregrinatione hac Ægyptiaca locuti sumus, tempus postulat, vt de innoxiorum strage latius agamus, vt initio promisimus. Vos solita me beneuolentia prosequamini, equidem auspicabor. Isai. 55. Ioan. 10.

Herodes Rex rabie tumens, & crudelitate efferascens audito, Iesum Christum natum esse, & quidem Regem Israel & totius mundi Monarcham, metuens, ne ab eodem regno pellere-

pelleretur, coronaq; & sceptro priuaretur, & cognito à scribis & legis doctoribus, in Bethleem cum Iuda nasciturum, prout Prophetæ prædixerant, elusum se à magis videns, quib. per Ierosolymam reuertentibus certiorem se futurũ sperabat, adeo cómotus est, vt præ ira & inuidia, paruulos omnes, qui erant in Bethleem, & omnibus finibus à bimatu, & infra, occidi præceperit: sperans scilicet in communi hac strage, & Christum interficiendum, ac tot inter cadauera, & hunc futurum.

Hierem. 9. Tristem hanc & lugubrem tragœdiam prosecuturus, Hieremiæ Prophetæ verba mihi videor posse repetere, quibus ille Ierosolymitanum excidium deplorauit, *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei?* & parodice dicere: Quis caput in Oceanum conuertat, & oculos meos in flumina, vt tot innocentes gladio tyrannico interfectos deplorem?

Threm. 2. Idem Propheta cum stragem Ierosolymitanorum per Chaldæos editam, qui & paruulos ab vberibus matrum auulsos interemerant, describeret, his verbis vsus est? *Defecerunt præ lacrymis oculi mei, conturbata sunt viscera mea, cum deficeret paruulus & lactens in plateis, cum exhalarent animas suas in sinu matrum suarum.* Quanto potiori iure verba hæc de strage Bethleemitica vsurpem, quam nefarius ille carnifex Herodes circumquaque edidit, dicens: *defecerunt præ lacrymis oculi mei, conturbantur viscera mea*, cum tot paruulos tyranni gladio concidentes, tot tenellos è cunis raptos, & vberibus matrum auulsos sanguine madentes, vulneribus deformes, vel intra matrum brachia interemptos, vel per agros sparsos video?

Nunquam similem me apud vllum historicum stragem legisse memini, nusquam gentium tot pro Christi nomine occisi traduntur, Menologium Græcorum quatuordecim hic millia interfecta tradit. O crudelitas, ô crudelis impietas Ioãnes centũ quadraginta quatuor millia eorum in Apocalypsi enumerat: ne autem in numero qui decepit, multos fallat, eius hic verba producam: *Et vidi, & ecce Agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta millia habentes nomen eius, & nomen patris eius, scriptum in frontibus suis.* Vt autem certo illi constaret, quinam hi forent, vocem cœlitus audiuit. *Hi empti sunt ex omnibus* (aliis hominibus) *primitiæ Deo & agno, & in ore eorum non est inuentum mendacium, sine macula enim sunt ante thronum Dei*, O stragem crudelem! ò lanienam inauditam!

De Manasse Iudæorum Rege scriptum est, *Impleuit Ierusalem cruore innocentum*: verum hoc de Herode, sicario illo sanguinario, de sanguisuga illo Innocentum, de homicida illo truculentissimo, qui hodie vrbem Bethleemiticam cruore Infantium complet, potius dicendum est. Est hoc namq; quoddam furoris tyrannici, & regiæ crudelitatis indicium. Vnde Euangelista, *iratus est valde, & mittens occidit omnes pueros.* O maledictus furor, ô crudelis ira, quę tot infantium stragem causatur! Ita olim exclamauit Iacob Patriarcha, audita cæde quã Simeon & Leui filii eius in ciuitate Sichem patrauerant, cuius incolas ferro deleuerant, *maledictus furor eorum.* Sed melius ita exclamaturus videor in ira & truculentia Herodis, adeo, vt Augustus Cæsar, illa audita in qua ne quidem proprio pepercit filio, iocans dixerit: Herodis se porcum quam filium esse malle, eo quod vt rigidus Iudaicæ legis obseruator sues ne quidem tangere auderet, in filium tamen cruentas manus inii cere non vereretur. 4. Reg. 24. Gen. 49. Macrobius lib. 2. Satur. c. 4.

Abimelech, filius Gedeonis ducis, cum septuaginta è fratrib. occidisset, vno superstite Ioatham, qui in spelunca delituit, quo postea ad dignitaté ampliorem eueheretur, is inquã tyrannus Sichimitis deinde exosus fuit, qui eum velut impium ac sceleratum fratricidã detestari & abominari cœpere. Si ciues illi videntes tot fratrum funera adeo indignati sunt, si tyrannũ exosi sunt: quod septuaginta fratres iugulasset, quo ira regni compos fieret, quis nostrũ quæso impium Herodem nõ detestetur? quis in illius immanitatem non debacchetur? quis ob illius furores non indignetur? qui nõ septuaginta adolescentes, sed plus quam centũ Innocentiũ millia per sica- Iudic. 9. Crudelitas Abimelechi.

gios suos hodie iugulari præcepit, quo stabilem regni sedem efficeret. Christus tamẽ illius rabiem euitauit, quem nimirum Deus ad Israel & totius mundi regnum reseruauit.

Apoc. 12. O nimis! ah eruendum Principem, ô truculentum Herodem! eius figuram & typum ad oculum videre qui desiderat, Apocalypsim legat, vbi draco tot capitib. & cornib. minax, mulierem parientem persequitur, vt eum peperisset, filium illius deuoraret. Mulier hæc Ecclesiæ typus est, quæ post tot eiulatus, & veterum patrum clamores tandem aliquãdo Messiam en xa est, sed fera illa bellua Herodes, editũ perdere, & gladio consumere satagit Sed in irritum cadent hæc omnia, eiusq; molimina prorsus inania futura sunt. Ita nãque è veteris testamẽti figura augurari licet.

Exod. 23. Vetuit olim in Lege Dominus hœdum occidi, quam diu materna adhuc sugeret vbera. Multi summæ auctoritatis doctores modo hoc figuram modo Prophetiam esse dicunt, omnes tamẽ vnanimiter de Christo intelligunt, quod agnus ille sine macula aut contagio, cum cæteris innocentibus mori non debuerit, aut quamdiu maternis adhuc ab vberibus pendebat, neu prius, quam ad virilem ætatem peruenisset, ac tum demum morte crudelissima afficiendum. Huius opinionis

qu. 90. in Exodum. 1. q. 102. c. 6. sunt Augustinus, & S. Thomas. Ipse porro Herodes est, qui hanc tempestatem ciet, id est, qui tot paruulos neci tradit.

Ion. 1. Ionæ Prophetæ mare conscendentis, sed exorta tempestate in mare deiecti, casum hic renouari video. Verus enim Ionas Christus mundi huius mare hodierna die cõscendens turbulentam & grauem tempestatem experitur, quæ in Ægyptum vsq; eum detulit, atque hanc Herodes impius concitauit. Vnde

Psal. 68. vaticinatus Dauid ait: *Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me.*

Ecce hic etiam gladium, quem se in terras

Matth. 10. inuecturum dixit Dominus, *Non veni pacem mittere, sed gladium.* Nam a primo Natiuitatis eius die nonnisi de cæde, strage, infanticidio sanguine profundẽdo fit sermo: ex eo tẽpore grassari cœpere carnifices, plateæ natare sanguine, cadauera per agros spargi, lacrymis domus perfundi: Vrbes quoq; perturbari, ac noua quadã ratione concitari, reges sibi metuere, Herodes rabie efferascere, quia mox vt viuere cœpit, gladii tortorũ sanguine stillantes, per vrbes & agros deseuiere, innoxii puerculi ad necem quæruntur, Matrum in brachiis, nutricum ad mamillas, patrum in thalamo, ipsis deniq; cunis obtruncãtur. Adeo vt merito de Bethleem, quod olim de Ierosolymis Psaltes, dici queat, *Posuerunt* satel- Psalm. 78.

lites Herodiani *morticina seruorum tuorum* Innocentium, *escas volatilib. cœli, carnes sanctorum tuorum bestiis terræ effuderunt sanguinẽ ipsorum tanquam aquam in circuitu Bethleem, & non erat qui sepeliret.*

Sunt hi primi Ecclesiæ fructus, qui quamuis nondum maturuissent ab arbore tamen persequutionum insurgentium violentia auelluntur, aut decutiuntur. De quibus olim locutus videtur Propheta Michæas, dicens: Mich. 7.

Præcoces fructus desiderauit anima mea. Primæ quoq; victimæ Christo immolatæ, ante illius namq; aduentum filios suos ad omnem impietatem parentes erudiebant, ac sæpe etiam idolo Moloch vltro immolabant, vt in Psalmis legitur: *Immolauerunt filios suos dæmonius, & non Deo.* Verum hi vere filii cœlestes, Psal. 105.

vero Deo in sacrificium offeruntur & immolantur. Quã bene id olim prędictum erat, *Innocentes & recti adhæserunt mihi.* Ita ab Euangelista: *sinite paruulos venire ad me, talium est n. regnũ cœlorũ,* & in Apocal. *Hi sunt, qui sequuntur agnum quocunque ierit.* Sed addam & alia. Psal. 24. Matth. 19. Apoc. 14.

V.

Hodie quoq; prima Ecclesiæ Christianæ fundamenta iacta sunt, vt quidem Isaias olim prædixit de Euangelicæ namq; Ecclesiæ statu vaticinatus ait: *Paupercula tempestate conuulsa, & absq; vlla consolatione, ecce ego sternã per ordinẽ lapides tuos, & fundabo te in sapphiris.* Inops Isai. 54.

profecto & paupercula erat Ecclesia, donec eam Christus ditauit variis dein hæresum & persecutionum procellis fuit agitata, sed sapphiris fundata conuelli non potuit. Lapis hic teste Plinio, cœli colorẽ imitatur, aureis item Lib. 37. c. 9.

venis & notulis interpolatus est, qui lumen ei & splendorem admirabilem cõciliant, huiusmodi lapidẽ esse dico Innocentes, qui propria quidem voluntate Martyres non fuere, sed cœlo volente & disponente, atq; à cœlo, vt sapphiri omnẽ colorẽ mutuati sunt. Porro venulæ illæ aureæ sanguinis guttas designarunt,

guarunt, qui effusus magno iis ornamento fuit, meritumq; incomparabile peperit, veri igitur sapphiri sunt, quibus Ecclesia fundata est sanguis siquidem cœmentum, caritas & amor calx, corpora & tenella illa membra, lapides maiores & antes, è quibus ædificium Ecclesiæ compactum est. Aliud quod magis ratum sit, adiungamus.

In ignis cōceptus. Cum ignis aliquis ingens accendendus est, paleæ prius & festucæ lignaq; minora flammam concipiunt, atq; ita paulatim ille ad ligna maiora progreditur, & magnū parit incendium. Ad eundem plane modum, persecutionum ignis, qui tantum per orbem in iustorum afflictione excitare debebat incendium, hodie ab Innocentibus velut à sulphuratis & festucis incipit, qui paulatim excrescens, ipsa tandem ligna maiora, Apostolos & Papas aliosq; innumeros Martyres corripiet omniaq; exurens admirabile tandē incendium, & conflagrationem quocumq; locorum & gentiū sparsam excitabit. Atq; huc forsitan respexit Dominus, cum in Euange-
Luc. 12. lio diceret *Ignem veni mittere in terrā, & quid volo, nisi vt ardeat?* Intelligite hoc quomodocunq; tandem placuerit, equidem de igne persecutionis commode exponi posse existimo: hunc hodie excitat & accēdit Herodes. Quis igitur tantam truculentiam & barbariem non damnet ac detestetur?

4. Reg. 8. Benadad Syriæ Rex cum morbo afflictus grauiter decumberet, & vnum ex optimatib. suis nomine Hazael eum quadraginta camelis auro onustis ad Helizæum Prophetam in Israel, vt eum de morbo sciscitaretur, destinasset, Propheta, vt eum vidit, lacrymari cœpit, quod mala plurima filiis Israel esset illaturus: Cumq; diceret Hazael, *Quare dominus meus flet?* ait, *Quia scio quæ facturus sis filiis Israel mala, ciuitates eorum munitas igne succēdes, & iuuenes eorum interficies gladio, prægnātes divides.* Quibus Syrus auditis indignatus ait, *Quid enim sum seruus tuus canis, vt faciam rē istam magnam?* Hæc obsecro, ponderemus Christiani, si Elizæus, Spiritu Prophetico mala, quæ Hazael facturus erat, præsagiens, fleuerit ipse quoq; carnifex his auditis, non hominem, sed canem censuerit eum, qui tantam feritatē exerceret, qui nos à lacrymis temperemus, cum truculentam Herodis tyrannidem oculis videamus? vbinam modo sunt lacrymæ, suspiria gemitus? an nō hunc cane & angue peiorem, furibunda tigride truculentiorem, Panthera ferociorem existimabimus? *Qui iratus est valde, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem. &c.*

Horresco referens hæc prodigia. Vidisses in tristi hoc infanticidio sæuientes carnifices, furentes milites, in innoxia illa corpora stricto gladio grassantes, hæc parieti illidentes, illa pedib. proterentes, ventreq; cōculcantes, alia suffocantes. Hos vidisses è cunis rapi, illos à matrū vberib. auelli, alios à nutricibus violenter extorqueri. Quis talia fando temperet à lacrymis? audiuisses eiulatū lugubrē per vniuersam Bethleem, vidisses miseras illas matres passis crinibus, manib. ad cœlum sublatis, oculis madentibus, gemebundas, eiulātes, per vicos & plateas discurrere, ruere, totaq; vagari vrbe furibūdas, Tigris vt amissis catulis. Præuiderat hæc Propheta cum diceret, *Vox in Rama audita est ploratus & vlulatus Rachael plorans filios suos, &c.*

Si mater illa, de qua in libris Regum men- Ierem. 31.
tio, audita Salomonis Regis sententia, quā 3. Reg. 3.
puer de quo cum æmula cōtendebat, gladio diffindendus iudicabatur, intrinsecus cōmota fuit, si Rege ad pedes procidit, ne tam crudeli in innocuū sententia animaduerteretur, dicens, *Obsecro Domine, date illi infantem viuum, & nolite interficere eum.* Quem sensisse dolorem animiq; angustias putatis miseras illas matres cum suos corā oculis filios iugulari viderent, & ad supplicium prius rapi, quā casum suum deplorare valerent? an non hoc ad miseras illas exanimandas sufficiat?

Si enim Agar Abrahæ ancillæ viscera cō- Gen. 21.
mota sunt, vbi Ismaelē expirantē vidit, adeo vt morienti adesse noluerit, sed furēti ac lymphatæ similis & vagans, aera clamoribus, gemitibus nemora repleuerit? de qua scriptura ait, *Non videbo morientem puerū, & sedens cōtra leuauit vocem suam & fleuit.* Quot obsecro lacrymas fudisse, quot planctus & suspiria edidisse verisimile est matres illas Bethleemiticas, quē in animis dolorē, cruciatū, afflictionemq; sensisse, cū ante oculos charissima sua pignora tā crudeli sacrificio iugulari viderēt.

Dum

3. Reg. 11. 4 Reg. 23. Ierem. 32. Dum sacrificuli Moloch paruulos viuos idolo suo offerrent, ne parentes, audito eorū clamore, fletu & eiulatu, ad cōmiserationem cōmouerentur eosq; manibus occidentium eriperent, tympanis strepebant & sistris. At nihil horū in Bethleemitica strage & infanticidio peragitur; audiunt siquidem suis matres aurib. eorum planctus, eiulatus, ploratus, & miseras nænias, atq; oculis vident ceruicibus eorum gladios inseri: vident viscera ferro nudari & sanguine puerili solum madescere. Quem hic dolorem sensisse, quem cruciatum pertulisse credendum est?

Felices animulæ, beata tenella corpuscula, quæ lucis ipso in limine ceu turbo nascentes rosas Christi insecutor sustulit: felices vos iterū ac tertio felices voco, qui mundi huius mare vix ingressi, & corporis huius naui vix conscensa, ad portum peruenistis, & procellas cōtempsistis. O ter beatos martyres! hoc enim mihi vos appellare nomine licet: nam quamuis vobis ad Martyrium propter ætatē credendi in Deum defuerit voluntas, habuistis tamen carnem quā pro nominis eiusdē gloria offerretis. Ita namq; vos allocutus est Augustinus, *Nō habebatis ætatem qua in passurū Christum crederetis, sed habebatis carnem, in qua pro Christo passuro passionē sustineretis.* Nec dicendum est, rationis vsum, vt Martyrium sustinerent, iis ante tempus datum esse, aut discretionem præuenisse ætatem, vt aliqui, quos D. Thomas refutat credere voluerunt: verum ipsa diuina gratia ac fauor cœlestis in effusione sanguinis propriæ voluntatis actū suppleuit, vti in paruulorum baptismo solet contingere. Et quoniam Martyrium, vt idem Doctor ait, vim confert ex opere operato non secus ac Sacramenta; in proprio idcirco sanguine baptizati fuere, iisdemq; gratiis donati quæ recens baptizatis conferuntur, quibus tamen rationis vsus, aut propria voluntas, diuina dispensatione cum paruulis, nullo modo necessaria est. Vere inquā Martyres, atq; præ cæteris Martyribus honore & gloria digni: cæteri enim nonnisi ob fidem & gloriam nominis Christi passi sunt; vos vero propter ipsummet Christum, & vitæ eiusdē defensionem. Et quemadmodū capite in discrimine versante, brachium, occulto quodā naturæ instinctu, ictui se, in illius defensionē obiicit, omniaq; mēbra periculo se, vt ipsum defendatur, opponunt; Ita quoq; Christo vitæ discrimen hodie adeunte, ac mortis in periculo versante, Christo inquam qui fidelium omnium caput atq; Ecclesiæ vertex est, ecce innocentes, diuino quodam instinctu, velut membra quædam pro eiusdem defensione arma capiunt, pro eodem martyrium subeunt, vtq; ei vitam conseruent, suam prodigunt ac mortem æquo animo patiuntur.

Innocentes vere sunt Martyres.

22. qu. 124. art. 1. ad. 1.

Simile.

Sed iam desino, Christiani, hora iam elapsa silentium mihi indicit, vtq; finem imponam suadet. Hæc igitur animo insculpta gerite, hæc diligenter perpendite: cogitate quæso fugam dulcissimi Iesu, ac triste illius exilium ac peregrinationē in Ægypto. Videte vt iam inde à teneris vnguiculis, ab ipsa natiuitate vestri causa, laboret, vt ab ipsis cunis, ab ipsa infantia pro vobis pati & affligi voluerit. Ita namq; de se apud Prophetā locutus est. *Pauper ego sum, & in laboribus à iuuentute mea*, ait *in laboribus*, non *in labore*. fuit enim in labore cum Herodes eum ad necem conquireret, in labore cum matrem laborantem & afflictā, Ioseph sollicitum & anxium, Innocentes sui causa ad necem deposci, & crudeliter iugulari cerneret: Atq; hæc omnia ab ipsa infantia; vos tamen nihil pro eius nomine pati, nisi dū grauior ætas ingruit, desideratis. Christus vestri causa ab ipsa natiuitate pati incipit, vos vero omnem pœnitentiam prorsus reiicitis. O ingratitudinem incomparabilem!

Perpendite adhæc, & oculis quodammodo vestris subiicite tristem illam innocentiū stragem & cogitate, vt Samson è maxilla leonis examen apum prodire vidit, ita Christū, è truculentis Herodis manibus, Erimanthio leone crudelioris, nobile illud Innocentium examen, qui verę quædam apiculæ sunt, eduxisse, quæ hodierna die alueari corporis huius egrediētes, aera petunt, vt ad æternā beatitudinem euolent. Laudate igitur strenuos illos pugiles, animum eorum extollite, Martyrium obstupescite, virtutem & fortitudinē imitamini, deniq; eorum preces & auxilium postulate, ac mecum omnes dicite,

O beati Innocentes! ô felices paruuli, primitiæ natiuitatis Filii Dei, fructus præcoces non-

nondum maturi. O egregii athletæ! qui prius coronam quā comam in capite habetis, qui in sanguine vestro baptizati prius cœlū quā terram tetigistis, prius potiti triumpho quā militiam ingressi. O generosi milites, qui sine conflictu palmam, & sine certamine aureolā promeruistis! O cæli deliciæ! ô primi flores Ecclesiæ Dei, quos turbo quidā persecutionis, priusquam emarcuissetis, deiecit. O sapphiri rutilantes & splendentes, quos quamuis tyrannos mundo velut quisquilias eiecit, cœlorum tamen Rex velut Ecclesiæ suæ fundamenta, delegit. O illustres martyres, qui corpusculorum vestrorū stolas hodie in sanguine agni lauistis, & gloriosi iam in cœlo ante thronū maiestatis eius viuitis! pro nobis omnib. apud Deum intercedite, vos, qui Herodis minas & rabiem contemnentes, ad mortem vsq; constantes permansistis. Habemus & nos tyrannos decuplo truculentiores, qui nobis imminent, & comminantur, vestris igitur precibus obtinete vt iisdem prostratis, victoriam obtinentes, ac triumphum agentes, tandem portum, quem vos feliciter ingressi estis, ipsum inquam æternæ Beatitudinis portum ingredi mereamur; ad hunc igitur vitæ nostræ cymbam S.S. Trinitas dirigere dignetur, Amen.

IN FESTO CIRCVMCISIONIS DOMINI.

Partitio.

- I. *De circumcisione veteris legis.*
- II. *De circumciso Iesu.*
- III. *De causis circumcisi.*
- IV. *De circumcisi sanguine.*
- V. *De amore circumcisi.*
- VI. *De nominis Iesu admirabili dignitate.*
- VII. *De eiusdem magnitudine & merito.*
- VIII. *De Kal. Ianuariis, ac spirituali circumcisione.*

Postquam impleti sunt dies octo, vt circumcideretur puer, vocatum est nomen eius Iesus, Luc. 2.

Diss. de Sanctis.

FIGVRA.

Voluit olim in veteri lege Deus, vt primo mensis die, quem principium mensiū, deinde esse iussit, agnus absq; macula, masculus, & anniculus immolaretur, eiusq; sanguis effunderetur: idq; in perpetuum liberationis argumentum, qua Israelitæ ab Angelo exterminatore incolumes, solis Ægyptiis plagam sentientib. seruati sunt. Hodie quoq; totius anni mensium primi est initium, quo Christus Iesus, agnus ille sine macula, diuina ita disponente voluntate, sanguinem suum pretiosum cœpit effundere; verū sanguinem redemptionis nostræ augurium, salutis nostræ pignus, atque euidens inimicorum nostrorum ruinæ spirituumq; exterminantium ab anima nostra depulsionis signum & præsagium. Hæ sunt strenæ, quas Iani Kalendis Iesus paruulus amicis mittit. O beatæ Kalendæ ô bona ac dextera auguria & strenæ Rege summo dignæ! Pluribus de iisdem agemus, si solitum S. Spiritus auxilium, & Reginæ nostræ intercessio, antequam prouehamur in altum, & vela in ventos laxemus, non defuerint. Salutationis igitur Angelicæ strenam vnanimes ad eam destinemus. *Exod. 12.*

AVE MARIA.

Inter omnia legis Mosaicæ Sacramenta nullum aut nobilius, aut magis necessarium ipsa paruulorum circumcisione extitit. Cuius decretum iam inde ab ipso diluuio sancitum est, idque, ne fieret, in æternæ damnationis pœnam. Ita namque Abrahæ Patriarchæ Dominus in Genesi legitur locutus, *Infans octo dierum circumcidetur in vobis, masculus cuius præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illius de populo suo.* Vnde colligi facile potest, quam necesse foret paruulos circumcidi, cum tam graues minæ incircumcisis intententur. Variæ autem institutionis illius rationes dari possunt. *I. Circumcisio in veteri lege in primis necessaria. Gen. 17.*

Prima fit, vt per hanc Filii Dei a gentibus & barbaris dignoscerentur: ita quidem Chrysostomus, *Ex circumcisione*, inquit, *hac fuit vtilitas, & quod ex hoc signo essent Iudæi cognoscibiles, & ab aliis gentibus sequestrarentur.* *Hom. 40. in Genesim. Lib. 4. de Hæres. c. 30.*

non nos, qui circumcisi sumus ab incircumcisis, quales sunt Philistiim, quarum filias adamare diceris, toto cœlo distat: non sunt connubia illa honesta, ne dum licita. An non igitur circumcisio signum, quo electi à reprobis dignoscuntur?

Ios. 5. Cum Hæbræi, deserto egressi, circumcisi iam essent, Deus his ducem Iosue verbis allocutus est. *Hodie abstuli opprobrium Aegypti à vobis.* Idest, Hactenus barbaris Ægyptiis similes exstitistis, adinstar eorum nō circumcisi, sed hodie omne hoc opprobrium per circūcisionem abstuli, quæ immortalem vobis apud omnes, qui vos visuri sunt, gloriam afferet, cum vos non barbaros, non paganos, nō idolorum cultores, sed veri Dei cultores confitebuntur. Circumcisio igitur semper signū & nota fuit: atq; hæc prima institutæ illius ratio est, iam alteram proferamus.

Circumcisio erat velut fidei professio. Erat adhæc aperta fidei protestatio, ac publica veræ religionis, & veri Dei cultus professio, qualis modo baptismi sacramentū est. Ita id esse testatur, D. Thomas, quod ab Apostolo Paulo didicerat, dū Rom. 4. ait. *Abrahā accepit circumcisionē tanquā signaculū fidei.* Omnis n. qui circūcidebatur, integram totius legis obseruationē hoc ipso profitebatur, vt qui baptismo tingitur, totius legis Euangelicæ. Quod Apostolus Galatis scribens, satis insinuauit, *Testificor omni homini circumcidenti se quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ*, & in primis, quod sacramentū hoc sit signū fidei, qꝫ & ipse credo, nam sine fide impossibile est placere Deo. Atq; hac Dominus semper signo quodā exteriori testatā voluit.

3. 1. 70. artic. 3.

Gal. 5.

Doctissimus iuxta ac sanctissimus Rupertus in Cantica Canticorum cōmentatus, ait pulchram illam Abisai Sunamitidem, quæ Dauidi ad calefacienda mēbra præ senectute frigida, data erat, fidei typum exstitisse, quæ velut filia quædā cœlestis, sub symbolo circumcisionis, legi Mosaicæ, in qua omnia frigida erant, ad ignem charitatis accendendū, & frigida cæremoniarū membra calefacienda, donata fuit. Ecce & tertiam rationē.

Accedit huc, quod ipsa circumcisio signum esse debebat eius quam Christus octauo vitę die in tenello suo corpore pertulit. Ita docet

lib. 10. c. 8. doctissimus Galatinus, dum ait, Circumcisionem Moysis nonnisi vmbram & typum Euangelicæ fuisse, id est, eius quam Christus suo in mundum aduentu terminaturus aduenerat, atque hoc modo intelligenda sunt verba illa Ioannis, *Lex per Moysem data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* Item Pauli: *Cum venerit quod perfectum est, euacuabitur, quod ex parte est:* id est, cum lex Euangelica mundo affulserit, Mosaica finem habebit, & quamprimum vt circumcisio in Messiæ corpore peracta fuerit, prior illa velut imperfecte abolebitur.

Ioan. 1.

1. Cor. 13.

II. Atque hæc omnia hodie completa sunt, legimus siquidem in Euangelio: *Postquam impleti sunt dies octo, vt circumcideretur puer, vocatum est nomen eius Iesus.* Vt Euangelii huius sensum breuiter & ordine exponam, primo de hac Christi circumcisione, ac deinde de nominis illius Regii & penitus admirabilis impositione agendum erit, ac duobus hisce capitibus stetnam, quam hodierna vobis die dare decreui, circumscribam.

Quod ad primum igitur attinet, Lucas Euāgelista cum totius rei seriem referret, ait, Dominum octauo post natiuitatem suā die circumcisum, sed non addit, Quo in loco, aut à quo. De loco errauit, Hilarius, Pictauorum Episcopus, Aquitaniæ nostræ decus, tantæq; doctrinæ & auctoritatis vir, vt cum in dialogo contra Luciferianos Hieron. mūdi tubam, totius orbis deucalionem, & in epistola ad Galatas, Romanæ eloquentiæ torrentem, appellare non dubitauit, fallus est, inquam, cum in Psalmum CXVIII. cōmentans ait, in templo eum fuisse circumcisum. At tantum abest, vt hæc ab omnibus opinio suscipiatur, vt nullā vel minimā veritatis speciē habeat. Puer n. recens natus ante quadragesimū post natiuitatē diem tēplo inferri nō poterat, nam interea temporis tēpli ingressum, & puero & matri lex prohibebat. Fieri deinde non poterat, vt omnes qui per orbem nascebantur pueri è Iudæis, octauo ad circūcisionem recipiendam die ad templum properarent, nam qui in remotiorib. orbis partibus commorabantur, tantillo dierum spatio Ierosolymam venire non valebant. Excipiebantur igitur illi ab hoc itinere, vel, vt verius fortasse, necesse nō erat, omnes circūcisionis

Vbinam Christus circumcisus fuerit.

recipiendæ ergo Ierosolymam accurrere: omni siquidem in loco illa peragi poterat. Verum probabilior Epiphanii videatur sententia dicentis, Christum in stabulo, in quo natus fuerat, fuisse circumcisum: in quam & ipse libens concedo.

Hæres. 20. Quantum vero ad circũcidentem spectat, satius est dicere, à gloriosa eum Deipara circumcisum. Ita namq; docent Hieronymus, libro de vera cirumcisione, & Bernard. in tractatu, qui dicitur Lamentario Virginis: ipsa quin etiã id suadet ratio: eo quod certus circũcisioni peragẽdæ minister nõ esset in lege cõstitutus; sed quouis in loco & à quolibet illa peragi poterat, nam quãuis veteris ca legis Sacramentum fuerit, nusquã tamen scriptum legitur ad solos sacerdotes aut leuitas, cæteris exclusis, eandem pertinuisse, sed promiscuè omnibus ad circumcidendum potestatem factã esse, vt ait quintum Iosue caput Abulensis, adeo vt ipsæ etiam mulieres id sibi muneris interdum arrogarent. Sephora nãq; Mosis vxor filios suos circumcidisse legitur, & sub Antiocho rege matres quæcunq; natos circumcidissent, iugulari præcipiebãtur. Exod. 4. 1. Machab. 2. Cum igitur ad omnes promiscue circumcisio spectauerit, etiam matres, verisimile, imo rationi consentaneum videatur, à sacratissima Matre Iesum fuisse circumcisum, tum quod illa nollet ab aliis Filium Dei tangi & attrectari, tum vero quod minori cum dolore id se facturam putaret, vtpote quæ manus teneriores & molliores haberet.

Ierem. 2. His igitur positis, dicendum est, Christum octauo post natiuitatem die circumcisum esse, sed summa cum admiratione dicendum est, adeo vt verba illa Prophetæ hic vsurpare compellar, *Obstupescite cæli super hoc.* Quid enim? Filius Dei nascitur vt pauper, circumciditur velut peccator, vt seruus venditur, vt latro cruci affigitur, O paradoxa noua & inaudita! Hodie igitur verum dixisse Ioannes Baptista putandus est, Luc. 3. *Omnis mons & collis humiliabitur*: cum Verbum illud æternum, mons ille in vertice montium, in tantum sese demiserit, vt instar peccatoris sceleribusque obnoxii, voluerit circumcidi. O prodigia! Hic igitur vere se admirabilem paruulus Iesus reddidit, quod notari à nobis voluit Psalmographus, *Scitote, quoniam mirificauit Dominus Sanctum suum.* Psal. 4.

Quid te opus Domine Iesu circumcidi? hoc ad filios Adæ, non vero ad Filiũ Dei spectat cõducit circumcisio peccatoribus, non vero innocuo & niue puriori: circumcidi habent mortales & caduci, tu vero permanens in æternum, & verbum æterni es Patris. Obstupesco & suspicio quidem humilitatem tuam Domine, sed ipsa tua circumcisio me non mediocriter offendit. Hæc n. aduersus peccatum originale instituta est, tu vero nullum vnquã peccatum admisisti. Num. 21. Tu namq; es Exod. 12. serpẽs ille æneus in deserto in sublime sublatus, serpentis quidem figurã habens, nullam tamen in se virus continens, peccatoris quidem habitũ & formam assumpsisti, nullũ tamen peccati venenum. Vnde vnus ex Apostolis tuis ait: Rom. 8. *Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati.* Tu quoq; es agnus ille sine macula, cur igitur legi, quæ non nisi peccatores scelerũ ac nequis inquinatos respiciebat, te subiicis? Verissima quidẽ hæc omnia, anima mea; sed tace, tibiq; persuade, plurimas eum ob rationes circũcidi se permisisse.

III. Rationes ob quas Christus circumcidi voluerit.

Necesse quippe ac par erat, cõmuni cum Iudæorum legi subiici, qui vniuersam legem adimpleturus in mundũ venerat. Ita namq; de se ipso coram Pharisæis & Scribis testatus est, Matth. 5. *non veni legem soluere, sed adimplere* Ideo in iurisconsultorum Pandectis scriptũ legitur. *Vox digna maiestate regnantis, se legibus obnoxium Principem profiteri*: Et apud Plutarchũ in septem sapientum conuiuio, in quo de optimi Principis conditionibus disceptatur, ille scopum tetigisse dicendus est, qui ait, Imperio illum ac Principis nomine dignissimũ, qui se publicis patriæ legib. & institutis subiicit. Christus igitur, vt bonum se principem ostenderet, iisdem quibus, subditi legib. imo graui & duræ circumcisionis legi subiectus esse voluit, ipse quamuis esset beatus ille vir, Psal. 1. qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, sed cuius in lege Domini fuit volũtas, & qui in lege eius meditatus est die ac nocte vnde merito Psalmistæ illud vsurpare potuit: *A lege autem tua non declinaui*: Psal. 118. & cum Patre æterno expostulare dicens. *Tu mandasti mãdata tua, custodire nimis.*

Deinde

Deinde circumcisus est, vt circumcisionem aboleret, hancq; legem obseruando, cæteras abrogaret, & non sine honore cæremonias veteres elumbaret ac sepeliret. Exaltat igitur hodie veterem hanc circumcisionis legē, vt postea repudiet, & mucrone aureo mortem ei infligat: ad imitationem sc. tedæ, quæ cum propemodum cōsumpta est, & ad finem vergit, elucet magis, ac flammas maiores eiaculatur. Par namq; erat, vt quod sub Abrahamo cœperat, sub Christo desineret; & vt ille figuram, ita hic mysterium ostenderet: vt ille vmbram, ita hic corpus veritatis propagaret. Gladius cum in saxum impingit, obtusus redditur, & prorsus inutilis: ita circumcisionis culter Ecclesiæ petram Christū, quomodo eum Apostolus nuncupat, feriēs hebescit, adeo vt nulli vsui in posterum futurus sit ac penitus obtusus. Vsurpare igitur hic scite liceat verba illa Ecclesiastici, *In carne eius stare fecit testamentum*, eo quod in Christi circumcisione vetus testamentum finem accipere, eiusq; leges ac cæremonias repagula sentire, ne vlterius progrederentur, oportebat.

1. Cor. 10.

Eccl. 44.

Lib. 4. super Ioan. c. 15.

Cyrillus, vt hanc rationem magis adhuc stabiliret, ait, Iosue mortuo, omnes cultros lapideos, quib. filii Israel circumcisi fuerant, sepulchro eius illatos fuisse; atq; hoc signasse, Christo moriente, cærimonias illas circūsionis, vel potius vetus illud legis Mosaicæ Sacramentū, exstinguenda, tumuloq; eius omnes obseruationes legales tā iudiciales, quam Sacras inferendas. Hodie igitur ad finem vergere incipiunt, lex in extremis versatur, & circumcisio ad summū peruenit. Iam adimpletum est desideriū illud sponsæ, dicētis, vtinam: *Aspiret dies, & inclinentur vmbræ*, veritatis namq; dies incipit elucescere, & vmbræ legales accedente luce euanescunt.

Cant. 4.

Legi se circumcisionis subiicere voluit Redemptor peccatorib. impositæ, suam vt humilitatem demonstraret, & eandem homines edoceret; atq; inter cætera quæ exhibuit humilitatis opera, primum hoc merito locum vindicat. Humilis quidem eius natiuitas fuit, cum nasceretur in stabulo, in præsepio reclinaretur, atq; inter animalia iaceret: magno tamen, & quidem amplissimo illa honore caruit; nam auditi sunt illic Angelici concentus, reges è longinquis profectò regionibus eundem adorarunt, stellæ insolitæ exortæ sunt. Maior & illa, cum in crucem actus, spineo serto redimitus, medius inter latrones exspirauit: Sed diuinitas tamen hic etiam eluxit, cum Sol ille mundi oculos deliquium passus est, terra tremuit, cœlum tonuit, & petræ scissæ, ac monumenta aperta. At nihil hic huiusmodi, nonnisi pura & integra hic videtur humilitas: Infans videlicet vagiens, singultiens, cruorem emittens, instar peccatoris circumcisus, atq; hac humilitate insolentiam ac superbiam Satanæ hostis sui compescit, eiusque manipulos in fugam compellit.

Christi humilitas in circumcisione.

Solet vt plurimum Diabolus tres bellantium turmas sub signis habere, quæ eius nutui parent, eumq; vt ducem suspiciunt ac reuerentur. Has in Epistolæ suæ campo explicat Ioannes, *Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorū, aut superbia vitæ.* Has Daniel Propheta egregio emblemate describit, dicens: *Ecce alia bestia similis vrso, & tres ordines erāt in ore eius, & in dentibus eius.* Portentosum hoc monstrum diabolum designat, tres illi dentium ordines auaritiam, superbiam & luxuriam: voraces profectò dentes, quibus miseras animas deuorat. Christus igitur crudelem hunc hostem debellaturus, tresq; hasce turmas eneruaturus, Circūcisionis suæ die, tres alias opponit & obiicit, auaritiæ nempe paupertatem, superbiæ humilitatem, sacramenti huius dolores deliciis & carnalibus voluptatibus, quas concupiscentia denotat.

Tres Diaboli turmæ.

1. Ioan. 2.

Dan. 7.

Præuiderat hæc Isaias Propheta, dum ait, *Ecce Dominus ascendit super nubem leuem, & ingredietur Aegyptum & mouebuntur simulacra Aegypti à facie eius.* Per nubem hanc leuē Hieronym. sacram Christi humanitatem designari putat, quæ instar nubis leuis adm. odū erat, quod nulla peccatorum sarcina grauata esset; & ad eius in orbem ingressum, omnia vitiorum simulacra concutrunt. Quam nefanda porro simulacra sunt, quæ mundani proni adorant, auaritia, inquam, concupiscentia carnis & superbia! ac hæc paruuli nostri in mundi huius Ægyptum introitu, ac præsertim sacræ circumcisionis die, ad ter-

Isai. 19.

 ram

tam prostrata sunt, cuius humilitatis abyssus omnia hæc monstra absorbuit.

Adhæc circumcidi se passus est, vt verum se se hominem demonstraret, hæreticosque, qui eius humanitatem negaturi essent, conuinceret: refutare hic voluit, Apellem, Cerdonem, Bardasanem, Manetem, Marcionē, & alios sacrilegos impostores, qui asseruerūt Christum, nonnisi purum Deum esse, nihilq; cum hominib. habere commune, & nonnisi aereo & phantastico cum corpore indutum fuisse. Sed cum hodie circumcisionis lanci impositus est, cultriq; acerbissimos dolores experitur, qualis sit omnibus demonstrat, atque manifestissimo exemplo se verum hominem esse conuincit.

Plutarch. Fulmen illud Martis Alexander, ille orbis terror, ac regnorum prædo, cum se quodam in conflictu sauciatum cerneret, sanguinisq; guttas in terram profluere, amicis qui eum vt Deum coluerant, supraq; hominem quid habere crediderant, iratus ait, Anne hæc signa immortalitatis sunt? sanguis ille, vulnera plagæ, anne diuinitatē innuunt? anne iam creditis Alexandrum hominem non esse: nequaquam, fallimini; fallimini, nam hæc sanguinis effusio veros vos palpones & adulatores fuisse arguit, aut etiam mendaces. Quod Alexander apud suos verbis efficere conatus est, hoc Christus reipsa nos omnes edocuit simulque hæreticos qui aliter sentirent coarguit, nā hodie circūcisus & sanguinē è tenellis suis venulis effundens, manifeste demonstrat, verum se hominē esse, & vere humanitatem cum diuinitate habuisse coniunctam.

Simile. Aurum cum fodinis educitur, priusquam excoquatur, & sublimetur, auriq; pretio iudicetur dignū, lydium lapidem aut scalprum subeat necesse est, ne forte adultera quædam nulliusq; pretii materia sit. Iesus, qui inter homines, quod aurum inter cætera metalla, recens sacro Virginis vtero, velut aurifodina eductus, circumcisionis hodie cultris subiicitur, & lapidem lydium (nam & cultri hi lapidei erant) subit, vt hinc liquido appareret, num purus esset Deus, ac nihil cum humana natura commune haberet, & ecce dum fit experimentum, sanguinem fundit, verumq; se hominem esse omnibus aperte demonstrat, Adeo vt quod Psalmista olim ait merito dicere potuerit, *Domine probasti me*, omni ratione ac modo, in natiuitate per paupertatem, in circumcisione, per cultrum, in passione, per crucē: *& cognouisti me* tibi morē gessisse, mūdoq; demonstrasti, vere me hominē extitisse. Psal. 138.

Quando chymicus aliquis lapidē Philosophicum se iam putat inuenisse, secreta quadā metallorū transmutatione, æs in aurū, ferrū, in argentū conuertendo, periculum faciat & probet, necesse est si tunc materia sincera est ac proba, scalpro & flāmis non cedit, si adultera & fucata, omnis in fumos euanescit. Natura humana verū iam lapidē Philosophicū inuenerat, quo nullus vnquā melior & eminentior fuit, ex homine sc. fecerat Deum, & Deo hominē, aiunt n. duo magnæ auctoritatis & artis Chymici, *Et homo factus est*, item *& verbum caro factum est*, ô præclara rerum cōuersio! Periculum fieri iam erat necesse: Circūcisio, & culter probant: & ecce quamprimū euidentissime apparet, nullum subesse fucum omnia constare, & verum hic hominem circumcidi, eadem indutum carne, eodemq; corpore, quale hoc nostrum est, vestitum iam figuram e veteris testamenti archiuis depromptam proferre est animus.

Deus cum summi olim apud Iudæos Pontificis ornamenta describeret hunc in modū Mosi locutus est: *Facies laminam de auro purissimo, in qua sculpes opere cælatoris sanctum Domino, ligabisq; eam vitta iacinthina, & erit super tiaram imminens fronti Pontificis.* O mysteria admiranda! ô figuræ mirabilibus, quorū hodie veritatē producitis, referræ! Iesu Christi humanitas, de S. Spiritu concepta, lamina erat ex auro purissimo cōflata, sculpta adhæc & exarata, & mirum in modum contusa *quia exinaniuit semetipsum*, & ieiuniis, laboribus, persecutionibus, & fatigationibus, *Attritus est propter scelera nostra.* Porro vinculum illud iacinthinum vnionē hypostaticam designat, quæ laminam auream cum tiara, id humanitatem cum diuinitate copulet. Hodie igitur sanctum Domini eidē insculpitur, cum circumcisionis cultro, qui instar scalpelli est, sanctum Iesu nomen paruuli, qui summus aliquando sacerdos futurus est, iuxta oraculum Dauidicum, *Tu es sacerdos in æternum secundum* Exod. 28.

Psal. 190. *secundum ordinem Melchisedech*, fronti incidirur. Atq; hæc omnia, vt hinc manifestum foret, verum eum hominem esse.

IV. Ob has igitur a'iasq; rationes circumcisionis legi subiicere se voluit: vix n. natus est, Gen. 8. quin sanguinē suum pretiosum offerat in sacrificium. Noe diluuio ereptus, & arca egressus, cœlo statim ob collocatū beneficiū gratus exstitit, & Domino in gratiarū actionem victimas immolauit: quo sacrificio diuina maiestas adeo recreata fuit, vt nunquam amplius terræ ꝓpter homines se maledictūrum ꝓmiserit. Quā ꝓposito meo figura hæc quadrat? Ecce verus noster Noe Iesus, vix sacra Virginei vteri arca, post damnationis nostræ diluuiū finitū egressus est quin cœlū intueatur, & in corde cōtrito & humiliato, oculisq; lacrymantib. Patri suo cœlesti pretiosum suū sanguinē offerat in sacrificium. Psalmogra- Psal. 50 phus hæc omnia præsagiēs, & ad Patrē æternum orationem cōuertens, hunc in modum locutus est, *Tunc acceptabis sacrificiū iustitiæ.*

Solet oculus mundi sol, naturæq, fax splēdidissima, mane & vesperi apparere rubicundior: quod Astronomi serenitatis futuræ ꝓgnosticon arbitrantur. Ita quoq; verus sol iustitiæ, lucida illa fax, *qua illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, sub vitæ suæ auroram apparet rubicundior, & sanguineo rore hic in circūcisione purpurissans: & eosdem colores sub vitæ vesperam in mortis inquam hora, induet, cum in cruce in monte Caluariæ sanguine perfusus pendebit. Hinc omnis præsagit & auguratur mundus, serenitatem pacē, redemptionem, hominisq; & adeo totius generis humani cum Deo conciliationem instare. Iam læta sc. auguria sanguis hic in circumcisione effusus adfert. Sed pergamus vlterius, & alia producamus.

Simile. Cum tempus nubilum & pluuiosum est, prius quam densæ illæ nubes, aquarum vtres, resoluantur & in terram se se effundant, nimbusq; spissior & vehemētior ingruat, leuior & rarior quædā pluuia solet præcedere. Ita quoque è corpore Iesu Christi, quod penitus diuinum ac cœleste est, ante, quam ingens sanguinis diluuiū in passione sese effundat, quo omnia hominū peccata obruantur, minuta quædā pluuia in circumcisione hodierna excidit vnde præsagite licet aliam longe vehementiorē in passione effundendam, guttulæ iam aliquot effunduntur, densior imber & nimbus in Caluariæ monte effundetur. Huiusce rei figuram putate visionē quam olim Elias Propheta vidit, *Ecce nubecula parua quasi vestigiū hominis ascendebat de mari, cumq; se verteret huc atq; illuc; ecce cœli contenebrati sunt, & nubes & ventus & facta est pluuia grādis.* 3. Reg. 18. Nam videre vt parua quædā sanguinis nubecula corpore Iesu Christi, quod gratiarum & charismatū mare est; egrediatur quæ postea in magnā pluuiam excresceret, quā interea dum exspectatis, alios conceptus proferam.

Mercator aliquis cū plurimas merces coemere satagit quā primū vt nundinas ingressus est, plurimos sibi datis arrhis deuincit, vt postmodū, antequam domū reuertatur, singulis data pecunia satisfaciat. Mercatorem hunc imitatus Iesus paruulus, è cœlo in terrā non coemendi, sed totius mundi redimendi, animarumq; nostrarum comparandarum ergo delapsus quāprimū vt mundi huius mercatum ingressus est, manu in loculos suos inserta, sanguinem sudat in pignus & arrhas, solutionem integram in aliud tempus differens, vt antequam ad Patrem è mundo abeat, cunctis plene, omni profuso sanguine, vitamq; in redemptionem hominum in cruce offerens, satisfaciat. Insignes cōceptus.

Et quoniam mercantium incidit mentio, addo Dominū hanc olim in Leuitico legem tulisse, *si attenuatus frater tuus vendiderit possessiunculā suam & voluerit propinquus eius, potest redimere quod ille vendiderat.* Eheu! Adam protoplastus, opum suarum & gratiarum dilapidator, cœlestē possessionē, simulq; omne nostrū ad eam ius vilissimo pretio vendiderat, in eamdem tamen restitui poteramus, si solutā pecuniam aliquis è propinquis illius vellet refundere. Plurimos quidem ille propinquos habebat, (omnes enim homines ad eum velut ad caput referuntur) verum omnes extrema inopia laborabant, adeo vt nemo inter eos qui pretium persolutū refunderet, reperiretur. Ipse quidem Deus opulentus erat & locuples, sed non erat de stirpe & cognatione Adami: Atq; ideo miseriæ & calamitatis nostræ misertus, homo, quo in hominum fami-

familiam adoptaretur, fieri voluit, itaq;, velut vnus è nobis, hæreditaté à longo annorũ spacio nobis debitam redimere. Vnde Dauid
Psal. 15. *Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei: tu es qui restitues hæreditatem meam mihi:* Et melius ac plenius D. Anselmus, *Conueniebat vt*
Lib. cur. Deus homo. *esset qui nos redimeret Deus & homo; homo quidem, vt hominum propinquus esse & pati posset; Deus autem, vt sanctissimæ humanitatis operib. infinitum daret valorem.* Hodie igitur manũ crumenæ indit, summam taxat, Redemptionis nostræ opus tractat, debita nostra dissoluit, in hæreditatem nos paternam conatur restituere, sanguinem porro nummorũ loco offert, atq; illo redemptionem nostram peragit; testantur idipsum duo Apostolorum
1. Pet. 1. principes, *Non corruptibilibus, auro vel argento redempti estis, sed pretioso sanguine, quasi agni*
1. Cor. 16. *immaculati &, empti estis pretio magno.* Ecquis ille amor est, Auditores, Deum soluere pro homine, creaturæ debita à creatore dissolui, mancipium sanguine & vita Domini in libertatem restitui.

V. Christus in circumcisione amorem quo nos prosecutus est, demonstrauit.

Et sane hæc Iesu Christi circumcisio ingẽs amoris erga mortales argumentũ est ac nota, quod egregiis conceptibus, & similitudinibus declarabo, quorũ hic primus sit, solent stulti illi puellarum amasii, quo earum beneuolentiã obtineant, grati acceptiq; iisdẽ sint & in clientes earum admittantur, eosdem cũ illis colores gestare, earumq; vestiendi rationem quã proxime imitari. Nihil vos hic obscœnum aut leue cogitare velim, sed quamuis
1. hoc apud mundanos in vsu sit, Christum adhuc paruulum hoc imitari voluisse naturæq; humanæ amore captum, vt suum in eam affectum insinuaret, eosdem, quos illa, colores gestasse: inter quos erat rubicundus ille circumcisionis, velut dilectæ insigne. Hinc de dilecti sui amore gloriata in Canticis sponsa ait, *dilectus meus candidus & rubicundus.*

2. Gen. 34. Sichimitarum princeps Dinæ Iacob filiæ amore captus, vt eam sibi in vxorem copularet, suumq; in eam affectum testaretur, circumcidi se, legem Iudaicam amplecti, & extremos illos cruciatus, quamuis deliciis assuetus, perpeti velle ait. Princeps ille cælestis Christus, naturæ humanæ Adami filiæ, amore irretitus maiorem ei haud dubie amorem demonstrauit, cum, vt eius coniugio frueretur, incarnatus & circumcisus est sanguinemq; suum pretiosum pro eadem effundere voluit, cum rex potentissimus, ac Deus maxime metuendus esset.

Sephora Mosis vxor, cum illius vitæ conseruandæ ergo infantes circũcidisset, in magni amoris testimonium dilectionisq; argumentum, mox vt eum vidit, *sponsus sanguinum tu mihi es*, ait, i. Amare me quidem debes, ô Moses, amore cõiugali, iã vero multo magis mihi deuinctus eris, cũ tui seruãdi ergo, teq; ab interitu vindicandi præsentissimo, proprios ipsa filios circũciderẽ, vitamq; illorum
3. Exod. 4. sanguinis emissione aperto exposuerim discrimini, quo amorem conseruarẽ. Si hoc Sephora argumento ad amorẽ erga coniugem demonstrandum vsa est, velut efficacissimo; quanto potiori iure hoc ipsum reperere poterit Christus, & homini velut exprobrans dicere quotidie *sponsus sanguinum tu mihi es*: id est, Quanta tua erga me obligatio est homo, quis meus in te amor & dilectio; cum tui seruandi causa graues circumcisionis dolores subire nõ dedignatus sim, vixq; in æternum hunc mundum venerim, quin tenellum meum corpusculum incidi sim passus, quo sanguinem in vitæ tuæ cõte[stationem] emitterem? Quamobrem si me vt creatorem diligere teneris, maiori profecto ratione, vt redemptorem agnoscere necesse est.

Iudæi viso, Christum in Lazari resuscitatione illacrymari, & in fletũ prorumpere velut euidentissimo coniecti argumento, amo-
4. Ioan. 11. rẽ illius in virum quamprimum agnouerunt, quem lacrymando testatũ faceret, *Ecce quomodo diligebat eum?* Dicite mihi Logici, qui argumẽtandi formã & modos nouistis, & cõsequentia optime ex antecedentib. colligitis, dicite inquã candide, nũ synagogici hi argumentarentur in debito modo & figura, & num bene è lacrymis velut antecedenti, sequatur amor vt consequẽs, & nũ bona sit conclusio, fundit lacrymas in illi⁹ funere, ergo virũ diligit, nõ melius argumẽtabitur Ecclesię discipuli, & potiori pfecto modo? amor in Christo erga hominẽ maximus fuit quia illi⁹ causa sanguinẽ effundit, & venas sibi patitur incidi. Sane si lacrymæ cõmunes & aqueæ te-

stes & indices amoris sunt potiori id iure de sanguineis poteris lacrymis affirmari, nam maior haud dubie harum vis & efficacia.

Serui cuiusdam Romani erga Dominum amor.

Magnus sane omnium historicorum iudicio fuit serui illius Romani erga herum suũ amor, qui, dum eum à lictorib. ad necem cõqueri cerneret, heri vestib. indutis, à lictoribus velut reus comprehensus, hero vitam seruauit, suam vero perdidit, cuius gratitudinis memoriam ænea apud posteritatem statua herus conseruatam voluit. Ex hac dilectione, Iesu Christi amorem quæso agnoscite. Eheu miserum illud peccati mancipium homo ab æterna iustitia conquirebatur, circumcisioni, morti, damnationiq; perpetuæ addicendus. Eius in locum se Christus subiecit, naturæ eius habitum assumpsit, ac serui locum herus suppleuit, *Formam serui accipiẽs, & habitu inuentus vt homo.* Circũcisionis se gladiis subiecit, vtq; seruo vitam cõseruaret, suam vltro libens prodegit. Eequod amoris indicium? an non igitur ei arcus statuas, pyramides, in anima nostra ponemus? *maiorem* enim *charitatem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis.*

V. *Ioan.* 1.

Cant. 2.

O admirabilis dilectio! vere igitur amanti huic verba illa Canticorũ ãdaptari queunt, *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.* Vere Iesus amore languit, & præ languore tandẽ emortuus est, amor quippe eum cœlo elicuit, in lectũ deiecit, in præsepi collocauit, ardore eum corripuit. Quam vehemens Deus bone hic amor est! cælum censet sanguinem ei minuendum esse, atq; ideo in circumcisione vena inciditur, cumq; culter vulneri faciẽdo sanguiniq; eliciendo nõ sufficiat, neue hæc operatio satis sit, alia procul dubio incisio erit decernenda, spinæ capiti, flagra tergo, lateri lancea, manib. claui ad aperiendas venas applicabuntur: & tamen, his non obstantibus, moriatur necesse est.

Sume igitur animos ô homo, ecce vt Dominus tuus, Redẽptor tuus, Messias tuus sui erga te amoris incendiũ testetur: ecce vt Iesus adhuc paruulus tam tempestiue sanguinẽ suum in sacrificium offerat, quo Deum iratũ placet, & diuinæ te maiestati reconciliet. Solebant Arcades, teste Plinio, quotannis Ioui paruulum immolare eredentes, hac ratione diuinam iracundiam auerti. Hæc quidem gentilis erat superstitio: verum hic mysteriũ aliquod delitescit, Christus n. paruulus, vt iram Patris sui æterni in nos conceptam auerteret, in sacrificium se hodie patitur offerri. Sed iam satis superq; de circumcisione actum est, de regii illius nominis impositione nunc agendum: hoc namque restabat, quod vbi fecerimus, finem faciemus.

Lib. 8. *c.* 2.

VI. Nomina apud Hebræos in circumcisione imponebantur.

Solenne erat Hebræis in circumcisione infantibus nomen imponere, vti modo in baptismo Christianorum fieri consueuit, quo hinc demõstretur, vt obiter hoc admoneam, hominis eum nomine indignum, à quo peccatum originale nondũ ablatum fuerit: cuius fœditas olim per circũcisionem, vt apud Christianos per baptismũ modo eluitur. Atque ideo Domino circumciso, cœlo volente, nomen Iesus impositũ est, *Et vocatum est nomen eius Iesus,* nomen penitus admirabile, quod dudum antea Propheta prædixit, cum vaticinans ait: *Domine, Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra!* *Psal.* 8.

Scio nullum diuinæ essentiæ conueniens nomen posse imponi: cum enim ipsa infinita sit, non potest in mundo nomẽ, quod digne nominetur, aut quod amplitudini eiusq; æternæ maiestati respondeat reperiri. Docuit hoc me Dionysius Areopagita & Gregorius * Nazianzen. qui hoc similitudine quadam explicat: *sicut fieri nequit, vt hominis paruum os totum Oceanũ sorbeat: fieri quoque nequit, vt item hominis paruũ os, aut mens infinitam Dei essentiam nomine aliquo definiat, aut cõplectatur.*

De diuin. Nominib. cap. 1. * *Orat.* 9.

Atq; ideo nomen illud admirabile, & tetragrammaton, apud Hebræos ineffabile erat, cuius hanc rationem dat Galatinus, *Quia Deus trinus & vnus, qui omnino ineffabilis est, atque incomprehensibilis, per hoc nomen significatur: idcirco nomen ineffabile dicitur,* & Dyonysius vno velut fasce complectens omnia, Græce ait, *ἀνώνυμος ὁ Θεός.* *Lib.* 2. *c.* 10.

Et quãuis hæc ita se habeant, perfectumq; Deo nomen dare nequeamus, imperfectum tamen aliquod dare quid vetat? Hinc variis eum nominibus nominamus ex ingenio efformatis, modo *Sadai* quo illius fortitudo virtusque declaratur, eo quod omnia ex se possit efficere, modo *Adonai*, id est, Domi- *Lib. de diuin nominibus.*

nus meus, quod illius potentiam designat, interdum *Cados*, id est, Sanctus: alias nomine illo ineffabili tetragrammato *Iehouah*, id est ex Epiphanii quidem sententia, Qui erat, est, & semper est, vel vt nonnulli Hebræi teste Galatino, interpretantur, Qui gignit, omnibusq; esse suum elargitur: & alias aliis.
Lib.2.c.10. Verum nobilissimum & dignissimum omniũ est ipsum sacrosanctum nomẽ Iesus, quod ei hodie in circũcisione, idq; nutu & directione Patris æterni, impositũ prodit Euangelista.

Insignis cõceptus. Nomen illud Iesu nomẽ nouum est, quod Deus in nouo hoc incarnationis opere voluit assumere. Nam quemadmodum Pontifices Romani, cum ad summũ illum Ecclesiæ principatum promouentur, nomine proprio omisso, aliud nouum assumunt, vt Clementis, Pii, Gregorii, Bonifacii: Ita quoq; paruulus hic, qui in summũ sacerdotem tandem assumetur, hodie nomẽ immutat nã antiquis nominibus relictis, nouum assumit, Pii, Clementis, & Bonifacii, nã Iesu nomen & pietatẽ & clementiã & bonitatem complectitur.

Solent Reges & Imperatores militares, quando prouincias aliquas subegerunt, ab iisdem nomen mutuari. Quod ex historiis & annalib. Romanorũ satis demonstrari potest cum enim regnum aliquod aut prouinciam subiugassent, eius quam primum nomen induebant. Sic Scipionum vnus dictus est Africanus, alter Asiaticus, quod ille in inaccessibiles Africæ arenas penetrasset, hic vero Asiam Romano imperio peperisset. Ita quoq; Christus regum omnium Rex de diabolo & mundo triumphum certissime acturus, nouũ penitus nomen assumit, symbolum inquam & testem victoriæ, ac perpetuum trophæorum futurorum monumentum.

Gen. 32. Iacob Patriarcha cum tota nocte cũ Angelo luctatus, in femore vulnus accepisset, Israel deinde dictus est. Nouus ille Iacob aliquando cum diabolo ac morte, tota passionis nocte, luctari debebat, & ex eadem lucta sauciatus, vulnere sc in humanitatis femore accepto, sese proripere: ideirco nomen illud admirabile in augurium triumphiq; significationem, hodie accipit, quo eum pater cœlestis, Angeli Gabrielis testimonio, donauit, *Ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum.* O nomen magnificum, admirabile ac penitus diuinũ! Prædixerat idipsum Isaias, *Paruulus natus est nobis: & filius datus est nobis: & vocabitur nomen eius Admirabilis Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri cõsilii, Princeps pacis.* Vere inquã admirabile, cũ in virtute eiusdẽ reges salutari cupiant, *Deus in nomine tuo saluum me fac.* cum idipsum vniuersum regnũ Israel admiretur, ac suspiciat, *In Israel magnũ nomen eius*, cum totus id mũdus colat & veneretur, *A solis ortu vsque ad occasum, laudabile nomen Domini*, cum omnes id populi metuant & horrescant. *Timebunt gentes nomen tuum, Domine*, cum sanctum sit ac terribile, *Sanctum ac terribile nomen eius.* O nomen iterum admirabile! cum ab eodem omne nostrum auxilium & solamen dependeat, *Adiutoriũ nostrum in nomine Domini*, cũ ad nudam illius pronuntiationem dæmones in fugam compellantur. *In nomine meo dæmonia eiicient.*, cum eius adminiculo cœlitus quidquid petimus assequamur. *si quid petieritis Patrẽ in nomine meo, dabit vobis*, cum per ipsum iustificemur, cœloq; velut filii inseramur, *sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis, in nomine Domini nostri Iesu Christi.*

Luc. 1. Isai. 9. Psal. 53. Psal. 75. Psal. 10. Psal. 112. Psal. 110. Psal. 123. Mar. 16. Ioan. 15. 1. Cor. 6.

VII. Cæterum nomen illud Iesu adeo diuinũ est, vt omnia, quæ veteribus in antiquo reuelata fuere Testamento nomina, in se cõprehendat. Inuenisse aliquid Deus ipse Mosi visus est, dum ait: *Ego Dominus qui apparui Abraham Isaac, & Iacob. & nomẽ meum Adonai non indicaui illis* perinde ac si dixisset, Nemo vnquã meum nomen naturale, aut ipsum quod inter nomina mea fert primas, agnouit: sed veniet tẽpus quo illud reuelabo, filioq; meo quando in mundum venturus est reseruo: nomen quippe eius omnia nomina transcendet, atq; præ cæteris erit admirabile. Exod. 6.

Simile. Vnaquæq; nola suum ab aliis differentem, iuxta magnitudinem aut paruitatem, sonum habet: sed cum omnes deinde in vnam funduntur massam, ingentẽ quandã campanam constituunt, quæ vastum quendam sonitum editura est: Non secus, omnia diuinitatis, quib. olim appellabatur, nomina non nisi velut nola quædam erant, & non nisi exiguum in veteri testamento sonum edebant: at vbi in vterum Virginis, velut in fornacem caritate

tate æstuantem, omnia simul coniecta sunt, & in vnum conflata: magnum illud nomen Iesus constituerunt, quod cætera omnia sono superans, velut campana princeps, tam alte insonuit, vt per omnia mundi climata exauditum sit, in oriente scilicet & occidente, quin & apud ipsos etiam Antipodes Confirmat idipsum Rex & Propheta, *A solis ortu vsq; ad occasum, laudabile nomen Domini.*

Psal. 112. Zach. 14. Dixi, nomen hoc regium cætera in se nomina complecti, & benedixi, nam Zacharias argumentum præbuit, dum ait: *In illa die nomen Domini vnum*, id est, modo quidem plurima Deo nomina sunt, sed venient tempora, quib. nonnisi vnum nomen habeat, quod tamen cætera omnia in se contineat. Quod vero Propheta hic futurū prædixit, reipsa Paulus vidit completum, ait namq; in Epistola ad Philippenses, *Et dedit illi nomen, quod est super omne nomen*, id est, nomē Iesu, quod inter cætera nomina primas fert, quod præ reliquis nomen magnum appellatur. *Magnus es tu, & magnum nomen tuum*: vere magnum, eius namq; amplitudinis & maiestatis est, vt cætera infinitis ei partib. cedāt, ipsaq; Regū, Principum, Magnatumq; nomina, vnū hoc adorent, *Reges terræ & omnes iudices populi, principes & omnes iudices terræ laudent nomen Domini, quia exaltatum est nomen eius solius.*

Phil. 2. Ierem. 10. Psal. 48. Philip 2. Ibid.

Tantæ inquam maiestatis auctoritatisq;, vt ad solum hoc caput aperiamus, & ad eius auditum genu flectamus, *In nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorū.* Atq; hæc forsitan sit ratio, quod parui reliqua Dei nomina cōstent, solo namq; verbo nomen sibi acquisiuit Creatoris, *dixit & facta sunt*, ita & de cæteris, at hoc nonnisi per cruciatus adeptus est, *Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomē*, vel quod cætera eiusdē nomina terrorē & metū incutiant: solum hoc nomen dulcedinis, bonitatis, & clementiæ sit. Verū & proprium diuinitatis nomen.

Martinus Doyza, ex ordine minorum, magni in Hispania propter doctissimas conciones nominis, refert ex Quelamo fol. 77. Vespasiani Imp. tempore Romæ in senatu disceptatum fuisse, quis deorum esset optimus, & quonam ille potissimum nomine nuncupandus foret. Censebant aliqui, eum potentem, bellacem, & Martium nominandum, eo, quod eius virtus & potentia cuncta perfringat, alii vero nomen ei diuitiarum dandum putabant eo, quod pecuniæ obediunt omnia, fuere & alii, qui Deum scientiarum dici eum oportere arbitrabātur, eo quod norit omnia, sed nullū horum conuenire visum est, atq; ideo in varia senatores studia distracti ampliandum consuere, dicebant enim, si Deus armorū, potentiæ, bellorumq; appellandus sit, quem quæso Deum timidi aut meticulosi habebunt? si diuitiarum, ergo inopes & egeni Deo carebunt, & ad quem cōfugiant, non habebunt; si scientiarum & artiū, Oratores & Philosophi fœlices erunt, nō vero ignari & rudes: qui quia artium expertes, Dei quoq; expertes futuri sunt, ad quem in necessitatib. cōfugiant. Cum itaq; hærerent anxii, & quale tandem agnoscerent numen ignorarent, ecce tibi adstantem adolescentē, qui Dei, quem cæteri adorarent, imaginem collo suspensam gereret, lateri incisam, quā vnicuiq; mox demonstrauit. Pictus erat quidem extensis brachiis, in cuius dextra legebatur, *Promitto*, in sinistra *exspecto*: latus quoq; apertum habebat, adeo vt pateret, cui inscriptum erat, *Remitto.* Circum laterem porro, velut elogium aut Epigraphe, insculptum erat, *Deo clementia.* Hæc cum Senatores imaginem vidissent, dicere cœpere singuli, hanc veram Dei quem adorare vellent, imaginem esse, firmiterq; asseuerabant, nullum alium se Deum velle agnoscere, quam qui probis felicitatem & bona promitteret, improbos ad pœnitentiam expectaret, & iniurias in se admissas libenter remitteret, cuiq; nomen, Deus clementiæ, foret: nomē diuinitati maxime proprium, quodq; omnes ad se, tam bellaces, quam meticulosos, diuites & pauperes, cum doctos, tum indoctos alliciat.

Eheu, antequam Dei Filius humanam naturā assumeret, dubitabant mortales, magis credo, quam Romani, quē inter cæteros sibi Deum deligerent, quo eum tandem nomine appellarēt. Hinc delegere sibi Romani Martem, atq; eum armorum, bellorum & præliorum Deum nominarunt, Africani Plutum,

& eum diuitiarum præsidem constituerunt: Græci Apollinem, quem scientiarum Deum arbitrati sunt, atq; alii alios, sed hominib. ita de Dei nomine & cultu disceptantib. cœlum puellam hodie vniuersis hominib. spectandam proponit, quæ è collo & inter brachia veram veri & æterni Dei ab omnib. adorandi imaginem suspensam habeat, de quo scriptum est, *splendor gloriæ, & figura substantiæ Patris.* Qui deinde laminæ crucis insculptus fuit, brachiis extensis, & manu dextra promissionem bonorum præferens: quippe qui latroni gloriam cœlestem promiserit. *Hodie mecum eris in paradiso*: sinistra vero patiētiam qua peccatoribus pœnitendi tempus indulget, atq; ideo exclamat, *Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.* Latus quoq; apertum habet, adeo vt circum cor hoc misericordiæ & clementiæ symbolum insculptum legatur, *Nolo mortem peccatoris*, hinc quoq; cœlitus hodie nomē Iesu ei impositū est, quod bonitatem & misericordiā denotat: vt hine euidens fiat, hunc Deū misericordiæ & bonitatis esse, quiq; ab Angelis & hominib. adorari debeat, nomen quod cœlū & terra adorent, suspiciant & venerentur, nomen ipsis Ianuariis Kalend. Mariæ Filio impositum.

Tametlanis consuetudo admirabilis in anni primordio.

Solebat Tartarorū Imp. Tametlanes anni primitias celebritate quadam inaudita cōdecorare: ipse quippe sacrorum administer, cui ex lamina aurea, maiusculis litteris principis nomen inscriptum legebatur, idipsum coram omnibus adstantibus primatibus, & populo magna cum reuerentia, dignitateq; pronūtiabat, quo audito omnis se mox multitudo in terram quasi maiestate quadam tacita perculsa prosternebat. At hodie nouum quid, sed tamen pene simile cōtingere videmus: Hæc sc. dies est, qua cœlum annuam memoriam colit, celebritatis, qua sacrum & regium hominum atq; Angelorum omnium Regis nomen, magnis characteribus aureæ humanitatis nostræ laminæ inscriptum, publice coram Iudæis & Gentib. profertur, quo audito omnes, idipsum reueriti & venerati, in terram genu flectunt, iuxta quod Paulus ait, *In nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium & infernorum.* Phil. 2.

VIII. Primus qui Kalendas Ianuarii in anni principio dedicauit, fuit Numa Pompilius, secundus Romanorum Rex: primus item qui instituit, vt noui magistratus magistratum, ipsiq; postea consules consulatum eo die inirent, ac purpurati, præcedentibus fascibus, in potestatis & iustitiæ signum per vrbem incederent. Vnde Poeta: *Iamq; noui præeunt fasces, noua purpura fulget.* Quanto maiori celebritate hodie eædem Kalendæ à cœlo, veterib. cæremoniis quā proxime inhærendo cōdecorantur? vult enim vt ei Filius, in Seruatorem mundi electus, ab æterno totius vniuersi dictator constitutus, hodie magistratū ineat, nomen edat nostræq; humanitatis purpura amictus appareat, sanguine sc. in circumcisione effuso rubescens, fasces & secures, dominationis & potentiæ datæ symbola, ante eum præcedant, vnde ipse de se ait, *data est mihi potestas in cælo & in terra* Matth. 21. At potissimum Kalendis hisce nobile illud nomen Iesu Messiæ impositum est.

Veterum Romanorum mos.

Nomen sanctissimum, augustissimum & maxime venerabile, de quo Isaias ait, *Domine nomen tuum & memoriale tuum in desiderio animæ meæ.* Isai. 26. id est, desiderat summopere nomē tuum anima mea, velut perpetuum beneficiorum tuorum monumentum & indicium. Ceterum quotquot vnquam fuere sancti, nomen hoc maximopere semper admirati sunt & amarunt. Mirum enim quoties id in epistolis suis vsurpauit Paulus; Iesus hic Iesus illic, Iesus in omnib. sententiis & periodis, deniq; vbiq;: imo & in Actis aperte professus est, ob nominis huius honorē non modo se vincula, cōpedes, carceres & ergastula, sed ipsam etiam mortem pati velle, & ne puteris nugas me vendere, eius verba producam. *Non solum alligari sed & mori paratus sum propter nomen Domini Iesu.* Act. 21.

Confitetur in Confessionib. suis August. incredibilem se in Ciceronis Hortensio legendo voluptatem cepisse, adeo vt vix satiari posse videretur, sed lectionis tandem tædio affectum librum è manib. abiecisse, quod in toto libro disertissimo alioqui n, Iesu nominis ne vel minima mentio fieret. & Bernardus in Cantica libere profitetur, omnia sibi hoc nomine iucundissimo non condita insipida fuisse, imo & sorduisse, quin & nauseam

Lib. 3. c. 4. Ser. 15. in cant.

seam ac fastidium peperisse. Vnde vt plurimum dicebat,

Iesu decus angelicum,
In aure dulce canticum,
In corde nectar cœlicum.
In ore mel mirificum.

Apostrophe ad blasphemos. Maledicti igitur, ac diris omnibus deuouendi, qui sanctum hoc nomen ore blasphemo profanant. O detestandæ linguæ, quæ toties illud in fanum assumitis! O fauces tartareæ, imo & demonibus deteriores! ecquod obsecro supplicium, tormentum quis inquã cocytus aut styx hanc irreuerẽtiam & impietatem expiet? si enim Romæ morti addicebantur, qui Senatus iniussu, aut non præsente flamine, per Iouis nomen iurabant, ipsi Sacratissimi nominis Iesu profanatores an ne impune habebunt? tamne vile nomen hoc habebitur, & in ipsum blasphemi indemnes abibunt? O cœlum, ô terra, ô indemnitatem intolerabilem!

Dan. 3. Impius ille Nabuchodonosor, cum tres illos Hebræos æstuanti fornace illæsos exeũtes vidisset, edicto cauit, ne quis posterum in nomẽ Dei Israel iniurius aut blasphemus existeret & principes Christiani, visis tot, quæ à tanto iam tempore nomen illud regium & augustum edidit, mirabilibus nullum in maledicos & Dei detractores, in nominis huius blasphematores supplicium decernent, aut digna in eos castigatione animaduertent? Reges barbari & idolis seruientes nomen Dei Israel honore prosequentur, & Christiani nomen totius vniuersi redemptoris indignis habere modis, profanari, ori sacrilego proferri patientur? Anne hoc religio & pietas permittet? anne hoc fieri poterit?

Homil. 14. Clinias quidam vt Magnus Basilius testatur, tria aureorum millia cum consequi posset, iuramento per nomen Dei veritatem stabiliendo, nũquã id in animũ, quamuis absq; vllo id piaculo facere licuisset, voluit inducere: indignum ratus Christiano, Deum ob lucellũ aliquod in testem adducere, tantaq; irreuerentia Dei nomen vsurpare At quantum tempora nostra à tuis discrepant sancte Præsul, quam differunt hominum nostrorum mores à Clinia? Hodie namq; propter aureum, florenum, assem, quadrantem, imo meras nugas millies Sacrum Dei nomen à paruis & magnis, fœminis iuxta ac viris impie proferetur, & sacrilego ore profanabitur, O vitam religionis expertem! ô ætatem contaminatissimam! ô seculum vitiosissimum sed finem iam facere oportet.

Quid sit spiritualis circumcisio. Hactenus igitur de sancti nominis huius impositione egimus, ac de circumcisione Iudæis ad salutẽ necessaria: iam de alio & nouo prorsus circumcisionis genere agendum, prior illa exoleuit & sepulta est, alia dignior ac nobilior successit, cuius prior illa vix vmbra fuit: illa nonnisi carnalis, hæc penitus spiritualis: illa iam vetita est, hæc omnibus in locis Scripturæ commendata, deniq; paucis vt concludamus, literalis obseruatio desiit, & spiritualis sensus adhuc viuit, illa fugienda, hæc vero sequenda, atque ecce præclarum huius rei in Deuteron. conceptum.

Deut. 22. Illic namq; scripta legitur lex, cuius hæc sunt verba, *si ambulans per viam, in arbore vel in terram nidum auis inueneris, & matrem pullis vel ouis desuper incubantem, non tenebis eam, sed abire patieris, captos tenens filios, vt bene tibi sit, & longo viuas tempore.* Expositio eius hæc est. Sacra Scriptura procera & opaca quædã arbor est, quæ ad cælum vsq; ramos extẽdat, in ea varii ac plurimi reperiuntur nidi, in quibus mater, id est, obseruatio litteralis, sensum intelligo litteralem, paruulis, id est, sensui mystico & spirituali, incubat, accipiendi sunt paruuli sub alis matris, & mater dimittenda. Abeat igitur & in auras euolet cæremonia illa Iudaica, ac spiritualia documenta retineantur. Hunc porro mihi conceptum suggessit D. Thomas de Aquino. *1.2. q. 102. art. vlt.*

Rom 2. Est igitur circumcisio quædam spiritualis de qua loquens Paulus, *Circumcisio*, ait, *cordis in spiritu, non littera*, quæq; in primis necessaria est, quæ non vnicum modo membrum concernit, vt Iudaica, sed omnia & singula, sensus singulos, & facultates animæ singulas, Quæ nihil esse potest aliud, quam dissolutionum restenatio, vitiorum & prauorum affectuum præcisio. Deus bone, quam hæc necessaria est! Quomodo namq; siluescit & luxuriatur vinea, quando non putatur? quæ sordes in capite congeruntur, si crines non resecentur. Si enim rebellis Absalon comam

sita non laxasset, aut in humeros promisisset, non fuisset ei in restim aut laqueum. Crines symbolum sunt superfluitatum, quas nisi sæpius cultro circumcisionis spiritualis præscindamus, verendum est, ne in eadem nos pericula præcipitent Eia igitur, vt veteri more loquamur, *circumcidite præputiũ cordis vestri*, & ve bisleremiæ, *Circumcidimini Domino, & auferte præputia cordium vestrorum viri Iuda*, præscindite superbiam, resecate, auaritiã, præcidite luxuriã, atq; omnes prauos affectus & concupiscentias auferte. Hoc anno ipsum agite, & feliciter eum expleueritis, atque has cœlo strenas offerte.

2. Reg. 18.

Deut. 10.

Hieren. 4.

Tu vero puer Iesu, cui nomen hodie impositum est, cui nullum aut in terra aut supra terrã simile reperiatur, quod Angelos exornat, homines recreat, dæmones terret, nomẽ sacrum, diuinũ, cæleste, in quo totus orbis, vt docuere Apostoli, se salutem consecuturum speret, puer plane cælestis, qui mundo hodie pretiosissimam & pulcherrimam strenam misisti, sanguinem inquam pretiosum in lucrum, insignemq; tuam humilitatem in exemplum offerens.

Act. 4.

O ecquod exemplum, quod vtinam totus orbis imitetur, qui nempe octauo vitæ tuæ die pœnitentiam quo nos ad eandem exstimulares, egisti, tenellum tuum corpus circũcidi passus es, sanguinem effudisti, quo æternæ Iustitiæ satisfaceres. Vere igitur per Prophetam tuum dicere potuisti, *Pauper sum ego in laboribus à iuuentute mea*, nam ab ipsa natiuitate, ab ipso propemodum pastu in cruciatu fuisti, laborasti, passus es. Quamq; merito te Benoni i. filium doloris vocemus, quomodo Rachael filium suum appellauit, quem tamẽ pater filium dextræ censuit vocandum. Nam quamuis te pater tuus, filium dextræ nuncupet, quod ei in diuinitate æqualis sis, mater tamen Benoni te merito appellare potest, quod filius doloris sis: non quia te ipsa cum dolore pepererit, sed quod nostram ex ea naturam assumpseris, in qua tot dolores & ærumnas nostri causa sustinuisti. Fac igitur puer obedientissime, qui hodie ad legis præceptum circumcisus es, vt ad tui imitationem corda nostra circumcidamus, vitia cuncta præscindamus, & quoniam hodie amici amicis strenas mittere solent, & tu tam pretiosam tamq; nobilem hodie mundo dedisti, eamdem erga nos liberalitatem noli obliuisci, sed vnicuiq; nostrum eamdem manifesta. Da strenã, ô munifice puer regi nostro Christianissimo, Reginæ illustrissimæ, Delphino huius regni amplissimi hæredi, gratiam inquam tuam & benedictionem cælestem elargite, vrbi vero huic prosperitatem, regno Galliarum pacem mundo vniuerso misericordiam: nobis vero omnibus post circumcisionẽ spiritualem, æternam beatitudinem concede, quam nobis elargiri dignetur, qui trinus in personis est Deus, Amen.

Psal. 87.

Gen. 35.

IN FESTO EPIPHANIÆ.

Partitio.

I.	*De regia maiestate.*
II.	*De Magorum appellatione.*
III.	*De eorum aduentu & conuersione.*
IV.	*De nati admirabilitate.*
V.	*De nato à magis adorato.*
VI.	*De nato muneribus honorato.*

Cum natus esset Iesus in Bethleem Iuda, Ecce Magi ab oriente venerunt, Matthæi 2.

FIGVRA.

POtentissimus Regum Salomon mox vt ad regnum Israel euectus fuit regina Saba, ac varii ad eum Reges exteris regionibus profecti, salutatum, regiamq; dignitatem gratulatum venere, & regiis eum muneribus cumularunt, fuit hoc figura mysterii quod hodie nobis recolendum proponit Ecclesia. Vix enim verus Salomon Christus natus erat, ad totius orbis monarchiam à Patre æterno destinatus, quin statim ipsa Gentilitas omnium idololatrarum Regina, & tres exteri Principes stellę ductu, extremo Oriente exciti ad eum adorandum Ierosolymam venerint, aurum, thus & mirrham, munera profecto regia, secum ferentes, quæ in grati animi ac venerationis signum offerunt. 3. Reg. 10.

Est

Est hoc subiectum vere regium, hodie quoque sunt regalia, in quibus clamandum est, viuat Rex, Regem quippe natum alii Reges adoratum veniunt, sed Regum Regem, & regibus omnibus imperantem. Vt igitur regie hoc subiectum deduceamus, ad virginem Mariam Reginam matrem, inuocato prius paracliti spiritus auxilio, opem postulaturi confugiamus, eamq; obtestemur, fauorem suum regium nobis vt demonstret, atq; ideo salutationem illi Angelicam offeramus.

AVE MARIA.

I. 1. Esth 3. Disceptarunt olim inter se tres Persici Satrapæ, quid ex omnibus mundi rebus fortissimum foret: cum alii alia afferrent, tertius ait fortitudinem regis cæteris præcellere, cuius & auctoritas & potestas sit infinita, & ad cuius nutum omnia contremiscant. Et sane dum attentius sententiam huius perpendo, non multum à veritate mihi visus est aberrasse: nihil enim est, quod maiorem potentiam aut fortitudinem præ se ferat, quam maiestas regia, adeo vt quicumq; de regibus locuti sunt, non secus ac de mundi columnis naturæ basibus, solibus terræ cæli filiis, Dei vicariis, diuinæq; maiestatis hoc in mundo imaginibus locuti videantur.

Lib. de Doct. Princep. Imprimis Plato, ille ab omni adulatione alienus, & solius veritatis studiosus, diuinum quid in regibus elucescere, atq; eos nonnisi deos humano in corpore ambulantes esse asserere non erubuit. Verba eius sunt hæc, *Rex Deus quispiam humanus est.* Plutarchus tantus in historiis, quantus alter in Philosophicis, non minus Regibus elogium tribuit, *Princeps simulachrum est Dei administrantis vniuersa.*

Plut. in vita Themistoclis. Post duumuiros hosce literariæ, prodeat Artabanus magnus ille dux Persarum, qui idipsum coram Rege Xerxe & Themistocle Athenis in Persidem profugo confirmauit, hac apud eum oratione vsus: Honori Persis erit Themistocles, te apud se habere, te inquam qui tantum tibi nomen re bellica & armis peperisti. Sed scias velim, nos hic Græcorum more non viuere, qui Democratiam amant regna exosi: sed qui Monarchiam probamus, Regem nostrum ex animo ac magno affectu amantes, eumque vt imaginem Dei viuentis, omnia in hoc inferiori mundo gubernantis suspicientes.

Et sane Reges natiuæ ac veræ diuinitatis imagines ac simulacra sunt: nam vt Deus Esse quoddam perfectum, atque omnibus numeris absolutum est, ita Reges ad exemplum prototypi perfectissimos & ab omni animi contagio immunes esse oportet. Hinc forsitan Alexander Macedo *edicto vetuit, ne quis se præter Apellem pingeret, aut alius Lysippo duceret ære:* (quem alii Pyrgotelem nuncupant) quorum ille in pictoria, hic in statuaria arte excelleret. Indignum scilicet putabat ac regiæ maiestati indecorum, vt ipse Rex aliquid se indignum in imagine præ se ferret, quod imperita forsitan manus vitium commisisset. *Petrus Crinit. lib. 16. cap. 1.*

Hæc fortasse fuit ratio, cur Principes aut Reges monti Olympo similes quidam esse dixerint: qui cum præ altitudine ab omni impressione meteorologica immunis sit, nullis agitatur turbinibus, nullis impeditur fulminibus, aut procellis exagitatur, quod ita probari aiunt. Spargantur in eius cacumine cineres, in iisq; Characteres efformentur, ad finem anni si redieris, easdem notas inuenies, quippe quas nullus dispersit ventus, aut procella loco mouerit. Ad eundem modum & Reges, qui tantum reliquis hominibus auctoritate, quantum Olympus montibus altitudine præeminet, quorum animæ tranquillæ sint oportet, iudicia matura, affectus sine affectu, procul ab omni humanarum perturbationum turbine semoti, atque hoc demum est diuinitatem in humana natura quam proxime imitari. Reges Olympo monti cõparati.

Equidem addo, Reges, Dei in terra imagines appellari, nã vt omnipotẽs iustitia & misericordia cælũ & vniuersam hanc mũdi machinã moderatur, vnde spiciniũ illud ei cecinit vates *Misericordiam & iuditiũ cantabo tibi,* ita & reges easdẽ dotes, quib. subditos regãt, præferant necesse est. Designauit hoc aperte in Prouerb. Salomon, varia coacervans animalia, è quibus boni Principis naturã colligat: *Tria sunt quæ bene gradiuntur, & quartum quod incedit feliciter, leo fortissimus bestiarũ, Gallus.* *Prou. 30.*

lus succinctus lumbos, & aries, & Rex, nec est qui resistat ei. Ille siquidem Rex prorsus admirabilis ac propemodum Deus quidam in hoc mūdo dicēdus est, qui iustitia leo, misericordia agnus, sollicitudine & vigilātia gallus est.

Hinc Ægyptiorum reges sceptrum gestabant, cuius summitati caput ciconiæ, clemētiæ symbolum, extremitati hippopotami iustitiæ nota, adiunctum erat, quod sceptrum Osiris Rex semper tenuit. Innuere sc. volebant, reges qui summi Dei, iustitia & clemētia cuncta moderantis, simulacra & imagines sunt, velut eiusdem vicarios, in subditos & seueros, & benignos esse debere.

Cassii symbolū post mortem Cæsaris. Cassius qui cum coniuratis Cæsarem interfecerat, quod Patriam libertatem perditum iret, cæde peracta nummos signauit viola & gladio inter ramos oliuarum interposito. Viola temp. gladius iustitiam, & oliua clementiam, quibus ipsa velut vinculo quodam continebatur, designabat, adeo vt qui sine his dominari, aut temp. regere vellet, non Rex aut consul, sed tyrannus & prædo dicendus foret. Vtraq; enim virtus ad reip. administrationem cum primis necessaria est, ipsaq; iustitia sine misericordia nōnisi mera crudelitas & tyrannis, & misericordia socia altera destituta nonnisi fatuitas ac stol ditas iuxta Chrysostomum dicenda: ambæ igitur coniungi ac connecti debent, ac præsertim in rege ac principe.

Exod. 29. Hinc Dominus olim summum sacerdotē, qui in suo ministerio non secus ac Rex quidā præsidet, primo oleo sacro voluit inungi, deinde sanguine conspergi, oleum hoc misericordiæ, sanguis iustitiæ signum erat. Quin &
Iud 3 populo Regem postulante, suscitauit Dominus Aod, qui erat ambidexter: quo facto innuere voluit, eum qui à Domino ad populi regimen deligitur, ambidextrum esse debere, tam iustitia quam misericordia instructum: alioqui si alterutrum desit, mancus ille dicendus est.

Quid enim denotasse putatis Cherubinū illum quē Ezechiel Propheta vidit, qui hinc
Ezech. 3. humanam, illinc leoninam faciem habebat? aliud nihil, quam naturam Regum & Principū, qui instar Cherubini huius, aliquando faciem hominis ad benignitatem & clementiam erga subditos demonstrandam: aliquando leonis assumere debent, quo iustitiæ se tenaces & obseruantes demonstrent, ad improborum delicta, flagitiaq; digno supplicio castiganda.

Reges à Deo stabiliti, Prou. 8. Verum Reges nō modo Dei imagines sunt, in vasto mūdi huius theatro erectæ, sed ipsius etiam manib. efformatæ, qui nempe ab eo omnem quā in subditos habent, potestatē acceperē. Ita namq; de iisdem scriptura ait, *per me reges regnant, & legum cōditores iusta decernunt*, perinde ac si dixisset. Obedire regibus, honorem & fidelitatatem iis exhibere, ego enim eosdē stabiliui, ego sceptrum iis in manus tradidi, ego denique, qui diadema capiti eorum imposui. Agnoscit hoc ipsum pius ille Rex Dauid, & in grati animi signum ait, *Ego autem sum constitutus Rex ab eo super montem*
Psal. 2. *sanctum eius.* Et quoniam hoc ad Christū etiā referri potest, aliud in Psalm. 4. habet quod
Psal. 4. nonnisi de se intelligi potest: *Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.*

M. Aurelii numisma. M. Aurelius Imp. Romanor. hoc ipsum intellexit, hinc numisma cudit, in quo aquilā quæ sceptrum è manib. Iouis vnco taperet, Imperatoriq; traderet, efformauit: quo emblemate designauit, non ambitione se aut malis artibus ad Imperium peruenisse, sed diuina clementia & indulgentia præesse ab ipsis inquam diis non vero hominibus, diadema & sceptrum accepisse.

Lepida de rege quodam Siciliæ historia. Rex quidam Siciliæ, aut Lusitaniæ, non n. rite recordor, Ioannes nomine, cum subditos in se videret insurrexisse, mutauit vexillorum elogia, iisq; quo se cœlitus electū & stabilitū scirent, atq; vt verum regem reciperent, verba illa Euangelii inscripsit, *fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes:* quod cum rebel-
Ioan. 1. les legissent, suis è contra inscripsere, *In propria venit, & sui eum non receperunt.*

Hæc in gratiam Regum dicta sunto, ecce enim vt tres hodie Reges ex Oriente ad Regū Regem adorandum properent, quorum iter & profectionem. Matthæus describit, dicens: *Cum natus esset Iesus in Bethleem Iuda, in dieb. Herodis regis: Ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam, dicentes: Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? Vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum.*

Vt

Vt hanc vobis ipse hodie graphice depingam, primo dicam, quomodo è longinquis regionibus profecti sint, ac deinde, quomodo regem natum adorauerint: atq; ita concionem hodiernam terminabo, &
II vela complicabo.

Cum historia huius diei habeat, Magos ab Oriente ductu stellæ venisse Bethleem, & nos inprimis illa respiciat, ad nosq; pertineat, æquum est, vt quid proponat, quid ue commendet cæteris diligentius inspiciamus. Primo igitur, antequam eos Bethleem venisse, & cœlorum regem adorasse describam, quinā fuerint, disquirere volui, quia alii alia de iisdem sentiunt, eorumq; iter diuersimode exponunt. sunt enim qui eos Magos, qui Philosophos, qui Reges fuisse dicant. Alii ex Arabia alii ex Æthiopia, è Chaldæa alii, alii è Perside aut India etiam nonnulli eos venisse volunt. Ab ipsis rem exigam, idq; verbis Iosue, quibus Legatos Gabaoniratum allocutus est, *Quinā estis vos, aut vnde venistis?* è Perside aut Arabia? Philosophine an vero reges estis? *Iosu. 9.*

Opinio quorundā Reges hos incantatores fuisse.

Et sane res difficilis est: plurimi namque summæ auctoritatis viri, à veritate deuiantes, & sententiæ cuidā exoticæ inhærentes, hos nōnisi sortilegos, Astrologos & veneficos fuisse, inter quos fuit magnus Augustinus, qui in secūda de Epiph. homilia hoc eos nomine appellauit. audiamus eius verba: *Praualet imperitia in rusticitate pastorū, & impietas in sacrilegijs magorum.* Et ante eum Origenes, qui contra Celsum scribens, ait. Philosophos hos & astrologos, cū insolitam & nouam hanc stellam vidissent, sortes cōsuluisse, & incātationes abhibuisse, quo scirent, quidnam astrū hoc portenderet: cumq; cernerent dæmones, Christo prædominante, obmutuisse, statim coniecisse, vt reuera erat, hunc quem stella designabat, dæmonib. lōge superiorem & fortiorem esse, hincq; proposuisse eumdē inuestigare, & quocumq; tādem orbis in angulo latitaret, indagare. Idem omnino habet in hom. 13. super Numeros. Horū sententiam plurimi alii magni nominis doctores secuti sunt, vt in primis Basilius hom. de generat. Christi Iesu, Iustinus Martyr contra Tryphonem, S. Ignatius Martyr Epistola vx. ad Ephesios, atque alii innumeri, quos recenset Angelicus meus Doctor Thomas. Abduxit hos in deuiam hanc sententiam Magiæ nomen, quæ apud Romanos legibus interdicta erat, ac grauissimis castigabatur suppliciis.

Magi vere reges fuere.

Verum non placet mihi hæc sententia. & quamuis multum antiquitati tribuam, hic tamen ab eadem discrepabo, & contrarias partes sequar, dicendo, tres hosce magos vere reges exstitisse, non quidem è Persarum Monarchis quales Cyrus, Darius, Alexander, sed regulus ac Principes, ciuitatum suarum, qualis forsitan fuit regulus ille, de quo Ioannis quarto, ac tres illi amici Iob, qui eum in ærumnis & afflictionibus consolatum venerant, qui in Tobiæ historia reges appellantur. *Tob. 2.*

Plurimi huic opinioni Patres adstipulantur, vt imprimis Tertul. lib. 3. contra Iudæos, cap. 9. Isidorus lib. de passione Domini Leo Papa, S. Hieronymus, Athanasius, Cyprianus, Chrysostom. Hilar. Anselm. Theophylact. & ipse Augustin. qui, agnito errore, principes eos ad fratres in Eremo scribendo, appellare non dubitauit, *audistis sanctissimos reges dominum diligēter quæsiuisse.* Accedit huc & sacræ scripturæ auctoritas, ac præsertim Dauidis vaticiniū, *Reges Tharsis & insulæ munera offerent, reges Arabum, & Saba dona adducent*, & Isaiæ: *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui*: Hucusque coniecturæ, eæq; certissime faciunt. Primo, quod ex Oriente venerint, idq; itinere adeo longo & difficili, & tantis quidem impensis, quibus pannosi Philosophi non sufficiant. Secundo, quod nouum Regem visitauerint, quod solis Regibus licitum. Tertio, quod thesauros habuerint, quod apud Magos, & Astrologos & Prognosticos vix in vsu. Quarto, quod Herodes eos in carcerem non coniecerit, aut ad mortem condemnarit, cum alium in regno illius præter se quærerent regem. Quinto, quod Herodes Rex Israel eos vt reges agnouerit, & cum iis velut sui similibus locutus fuerit, dicens vt rege inuento sibi renuntiarent, vt & ipse veni- *Psal. 71.* *Isai. 64.*

veniens, adoret eum. Quibus omnibus inductus dicere audeo, quamuis de fide non sit, liberum quodcumque visum fuerit credere, præsertim tot coniecturis innixus, Magos hos vere reges, non autem aliquos de triuio exstitisse.

At cur Euangelista hoc eos nomine non appellat? cur regiæ huius dignitatis non meminit? cur regum eos titulo non decorauit, præsertim cum hoc in Christi gloria redundet? rationes variæ sunt, & quidem pulcherrimæ, quarum hæc prima est. Necesse erat, Regum Rege nato, omnes alios honoribus & titulis suis exui.

Et quemadmodum sol, pulcherrimum illud mundi astrum, diei præses, luminis totius dominus, cum mane exoritur, stellas omnes offuscat, lucemq; iis eripit. Ita quoque magnus ille iustitiæ Sol terræ nostræ horizontem conscendens, tantum splendorem edidit, vt reges & principes, mundi huius sidera lumen amiserint, ipse vero solus Rex rutilauerit, ceteris regale nomen subticentibus.

Et quoniam solis mentio facta est, fertur Alexander magnus bellum Persis inferens, cum Darius rex mediam ei regni partem vltro offerret, gloriæ siti æstuans respondisse: Nec duos in cœlo soles, nec duos vno in regno reges posse consistere. Ablata, quæ supernatat ambitione & inani gloria, videtur responsum hoc non inscite apposito nostro adaptari posse: Christus enim naturâ totius vniuersi Dominus & Monarcha, in hoc mundo nascens, omnes corriuales & competitores tituli huius exclusit, cumq; regia maiestas in ipso solo comprehenderetur, nemo hoc præter illum nomine in terra dignus extitit. Sol quippe & regnum non patiuntur parem.

Apoc. 4 Atque hinc in Apocalypsi sua Ioannes vidisse se ait 24. seniores, coronatos, ante thronum agni stantes, procidebant ante sedentem in throno, & adorabant viuentem in sæcula sæculorum, & mittebant coronas ante thronum, dicentes: *Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam, & honorem, & virtutem.* Præsignabat aut potius designabat, quod in natiuitate filii Dei, agni illius immaculati contigerat, qui vt magnificum Bethleemitici præsepii thronum conscendit, omnes mox seniores, id est, mundi reges, maiestatis se suæ pudentes, & coronas deponentes, atque ad pedes agni abiicientes, eum velut verum & summum Monarcham adoratum venêre. Ita namque id prædixerat Isaias: *Et erunt reges nutritij tui, vultu in terram demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.* Isai. 49. & Psalmista: *In conueniendo populos in vnum reges, vt seruiant Domino.* Psal. 110.

Augustus, audito, cœlestem hunc Regem natum edicto vetuit, ne quis Domini nomen assumeret. Orosius. An non hinc diuina mirabiliter prouidentia elucet? vt nimirum illo nato, in cuius humanitatis femore scriptum est Rex regum, & Dominus dominantium, nemo eundem sibi titulum arrogaret: atque hoc lex August. Cæsar. respiciebat. Hinc igitur factum est, vt Euangelium de his agens Principibus regio eos nomine appellari noluerit, sed potius indigniori Magorum. Hæc quidem prima iam secundam rationem proferam.

Appellati sunt Magi, non vero Reges, 2. non quod essent incantatores aut maleficiis infames, sed docti ac sapientes: atque ita interpretatur verbum, *Magi*, Anselmus: *Non malefici*, inquit, *sed sapientes Astrologi fuerunt*. Verum quod in Chaldæa & Perside soli Magi ad regnum promouerentur. Quod duorum testimoniis confirmabo Gentilis & Christiani. Cicero primus sit. *In Persis augurantur & diuinant Magi, nec quisquam rex Persarum potest esse, qui non ante Magorum disciplinam, scientiamq; perceperit.* Hieronymus alter, qui in 2. Dan. in hæc verba scripsit: Lib. 1. de diuin. *Magi apud gentem suam sicut Philosophi Chaldæorum, & ad artes huius scientiam, Reges quoque & Principes eiusdem gentis omnia faciunt, vnde & in natiuitate Domini Saluatoris ipsi primum eius ortum intellexerunt, & venientes in sanctam Bethleem, adorauerunt puerum, stella desuper ostendente.*

Tertia

Sap. 6. *Sap. 17.* Tertia vel quod nomen sapientiæ nobilius sit regno & sceptris: quod Salomon confirmat, dicens: *Melior est Sapientia, quam vires.* Item alibi: *Præposui illam regnis & sedibus, & diuitias nihil esse duxi in comparatione illius.* vel quod satius sit sapientem, quam regem dici; per sapientiam enim reges regnant, vnde ipsa de se ait: *Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.* *Prou. 6.* Ob hanc quoque rationem in Euangelio dictum est: *Simile est regnum cœlorum homini regi,* vbi *homini* præponitur *regi.* *Matt. 22.* prius enim quam Rex dicaris, hominem & virum te monstres necesse est, ergo magis Sapientem quam Principem? Magi igitur nostri vere reges fuere.

III. *Vnde Magi venerint.* Verum vnde venere? quo ex orbis angulo? climate, ex quo mundi cardine? Chrysost. eos è Perside venisse existimat, idque verbis poetæ inductus:

Hom. 7. in Matth.

Ille penes Persas magus est qui sidera nouit,
Qui sciat herbarum vires cultumque Deorum.

E contra Iustinus Philosophus & S. Cyprianus putant ex Arabia eos profectos: idque verba scripturæ innuere videntur: *Reges Tharsis & insulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent.* Chrysologus & D. Maximus è Chaldæa descendisse volunt. Annales demiq; & historiæ Indicæ, cum de regno Calecut agunt, ex India eosdem venisse tradunt. Verum verior, & magis vulgata opinio est, è Perside profectos, tum propter numen Magorum, quod apud Persas in vsu est, tum vero quod Euangelista dicat eos ex Oriente venisse: Persis enim media inter Orientem & Austrum sita, ad orientem tamen pertinere dicitur.

Quo tempore Magi Bethleē venerint. Iam disquirendum restat, quonam tempore venerint. Epiphanius & alii nonnulli existimarunt, nōnisi post biennium à Christi natiuitate eos in Bethleem venisse. his s. inducti rationibus: prima, q̃ Herodes omnes paruulos occidi iussit *à bimatu & infra, secundum tempus, quod exquisierat à Magis.* ergo inquiunt, iam duos effluxisse annos à nato Christo, & ex quo se in viam dedere, à Magis acceperat. Secunda, ipsa Purificationis die paruulum, vt paupercula, Deipara obtulit. Vnde manifestum putant, nondum appulisse reges, qui aurum Christo nato obtulerant, quo illa paupertati suæ mederi potuisset. Tertia, venerunt ex Oriente, necesse igitur est iter fuisse longum ac difficile, & plurimos in ipsum menses insumptos.

Sed futiles hæ rationes quæ si cum veritate componantur, facile cedant robur illius pati nesciæ. prima quidem si examinetur, in fumum euanescet, cum enim Euangelista ait, tyrannum infanticidium iussisse à bimatu & infra, sciendum est id ad maiorem cautelam ab eo factum, vt tanto melius quod intendebat consequeretur. Item secunda. Cum enim sanctissima virgo paupertatis iam inde à primis annis fuisset studiosissima, pauperum semper vitam consectata est: imo crediderim eam statim ac munera filio oblata accepit, in pauperes illa distribuisse; quamquam alii putent eadem in septenni Ægyptio exilio vsu venisse. Tertia vero nihil cum veritate commune habet: neque enim tantum interuallum locorum est, vt duos in itinere annos consumi oportuerit; cum tanto totus circuiti orbis spatio queat. Quin & nostra ætate Magellanes, magnus ille Vlysses, vix duorum annorum spatio totum orbem, vtrumque lustrans polum, quamuis variis in locis adhuc moras traxerit, circumnauigauit.

Alii cum prioris opinionis absurditatem vidissent, docuere, Reges hos tam sero quidem in Bethleem non venisse, sed biennio ante Natiuitatem Christi è patria profectos. Hos inter fuit auctor operis imperfecti, cui succenturiatus videtur & August. *Homil. 2.* Hom. 7. de Epiphan. Alii autem opinati sunt, stellam quidem biennio ante illis apparuisse, sed iter tamen eos distulisse: eo quod stellæ huius exortum curiosius indagare propositum haberent, scire prius cupientes quid portenderet, quis illius horoscopus esset, quam iter hoc longum instituerent. Sed nullus eorum mihi veritatis scopum visus est attigisse.

veniens, adoret eum. Quibus omnibus inductus dicere audeo, quamuis de fide non sit, liberum quodcumque visum fuerit credere, præsertim tot coniecturis innixus, Magos hos vere reges, non autem aliquos de triuio exstitisse.

At cur Euangelista hoc eos nomine non appellat? cur regiæ huius dignitatis non meminit? cur regum eos titulo non decorauit, præsertim cum hoc in Christi gloriā redundet? rationes variæ sunt, & quidem pulcherrimæ, quarum hæc prima est. Necesse erat, Regum Rege nato, omnes alios honoribus & titulis suis exui.

Et quemadmodum sol, pulcherrimum illud mundi astrum, diei præses, luminis totius dominus, cum mane exoritur, stellas omnes offuscat, lucemq; iis eripit. Ita quoque magnus ille iustitiæ Sol terræ nostræ horizontem conscendens, tantum splendorem edidit, vt reges & principes, mundi huius sidera lumen amiserint, ipse vero solus Rex rutilauerit, ceteris regale nomen subticentibus.

Et quoniam solis mentio facta est, fertur Alexander magnus bellum Persis inferens, cum Darius rex mediam ei regni partem vltro offerret, gloriç siti æstuans respondisse: Nec duos in cœlo soles, nec duos vno in regno reges posse consistere. Ablata, quæ supernatat ambitione & inani gloria, videtur responsum hoc non inscite proposito nostro adaptari posse: Christus enim naturâ totius vniuersi Dominus & Monarcha, in hoc mundo nascens, omnes corriuales & competitores tituli huius exclusit, cumq; regia maiestas in ipso solo comprehenderetur, nemo hoc præter illum nomine in terra dignus extitit. Sol quippe & regnum non patiuntur parem.

Apoc. 4. Atque hinc in Apocalypsi sua Ioannes vidisse se ait 24. seniores, coronatos, ante thronum agni stantes, procidebant ante sedentem in throno, & adorabant viuentem in sæcula sæculorum, & mittebant coronas ante thronum, dicentes: *Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam, & honorem, & virtutem.* Præsignabat aut potius designabat, quod in natiuitate filii Dei, agni illius immaculati contigerat, qui vt magnificum Bethleemitici præsepii thronum conscendit, omnes mox seniores, id est, mundi reges, maiestatis se suæ pudentes, & coronas deponentes, atque ad pedes agni abiicientes, eum velut verum & summum Monarcham adoratum venêre. Ita namque id prædixerat Isaias: *Et erunt reges nutritij tui, vultu in terram demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.* & Psalmista: *In conueniendo populos in vnum reges, vt seruiant Domino.* Isai. 49. Psal. 110.

Augustus, audito, cœlestem hunc Regem natum edicto vetuit, ne quis Domini nomen assumeret. An non hinc diuina mirabiliter prouidentia elucet? vt nimirum illo nato, in cuius humanitatis femore scriptum est Rex regum, & Dominus dominantium, nemo eundem sibi titulum arrogaret: atque hoc lex August. Cæsar. respiciebat. Hinc igitur factum est, vt Euangelium de his agens Principibus regio eos nomine appellari noluerit, sed potius indigniori Magorum. Hæc quidem prima iam secundam rationem proferam. Orosius.

2. Appellati sunt Magi, non vero Reges, non quod essent incantatores aut maleficiis infames, sed docti ac sapientes: atque ita interpretatur verbum, *Magi*, Anselmus: *Non malefici*, inquit, *sed sapientes Astrologi fuerunt.* Verum quod in Chaldæa & Perside soli Magi ad regnum promouerentur. Quod duorum testimoniis confirmabo Gentilis & Christiani. Cicero primus sit. *In Persis augurantur & diuinant Magi, nec quisquam rex Persarum potest esse, qui non ante Magorum disciplinam, scientiamq; perceperit.* Hieronymus alter, qui in 2. Dan. in hæc verba scripsit: *Magi apud gentem suam sicut Philosophi Chaldæorum, & ad artes huius scientiam, Reges quoque & Principes eiusdem gentis omnia faciunt, vnde & in natiuitate Domini Saluatoris ipsi primum eius ortum intellexerunt, & venientes in sanctam Bethleem, adorauerunt puerum stella desuper ostendente.* Lib. 1. de diuin.

Tertia

Sap. 6. *Sap. 17.* Tertia vel quod nomen sapientiæ nobilius sit regno & sceptris: quod Salomon confirmat, dicens: *Melior est Sapientia, quam vires.* Item alibi: *Præposui illam regnis & sedibus, & diuitias nihil esse duxi in comparatione illius.* vel quod satius sit sapientem, quam regem dici; per sapientiam enim reges regnant, vnde ipsa de se ait: *Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.* *Prou. 6.* Ob hanc quoque rationem in Euangelio dictum est: *Simile est regnum cœlorum homini regi,* vbi *homini* præponitur *regi.* *Matt. 22.* prius enim quam Rex dicaris, hominem & virum te monstres necesse est, ergo magis Sapientem quam Principem? Magi igitur nostri vere reges fuere.

III. Vnde Magi venerint.

Verum vnde venêre? quo ex orbis angulo? climate, ex quo mundi cardine? Chrysost. eos è Perside venisse existimat, idque verbis poetæ inductus: *Hom. 7. in Matth.*

Ille penes Persas magus est qui sidera nouit,
Qui sciat herbarum vires cultumque Deorum.

E contra Iustinus Philosophus & S. Cyprianus putant ex Arabia eos profectos: idque verba scripturæ innuere videntur: *Reges Tharsis & insulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent.* Chrysologus & D. Maximus è Chaldæa descendisse volunt. Annales demiq; & historiæ Indicæ, cum de regno Calecut agunt, ex India eosdem venisse tradunt. Verum verior, & magis vulgata opinio est, è Perside profectos, tum propter numen Magorum, quod apud Persas in vsu est, tum vero quod Euangelista dicat eos ex Oriente venisse: Persis enim media inter Orientem & Austrum sita, ad orientem tamen pertinere dicitur.

Quo tempore Magi Bethleē venerint.

Iam disquirendum restat, quonam tempore venerint. Epiphanius & alii nonnulli existimarunt, nōnisi post biennium à Christi natiuitate eos in Bethleem venisse. his s. inducti rationibus: prima, q. Herodes omnes paruulos occidi iussit *à bimatu & infra, secundum tempus, quod exquisierat à Magis.* ergo inquiunt, iam duos effluxisse annos à nato Christo, & ex quo se in viam dedere, à Magis acceperat. Secunda, ipsa Purificationis die paruulum, vt paupercula, Deipara obtulit. Vnde manifestum putant, nondum appulisse reges, qui aurum Christo nato obtulerant, quo illa paupertati suæ mederi potuisset. Tertia, venerunt ex Oriente, necesse igitur est iter fuisse longum ac difficile, & plurimos in ipsum menses insumptos.

Sed futiles hæ rationes quæ si cum veritate componantur, facile cedant robur illius pati nesciæ, prima quidem si examinetur, in fumum euanescet, cum enim Euangelista ait, tyrannum infanticidium iussisse à bimatu & infra, sciendum est id ad maiorem cautelam ab eo factum, vt tanto melius quod intendebat consequeretur. Item secunda. Cum enim sanctissima virgo paupertatis iam inde à primis annis fuisset studiosissima, pauperum semper vitam consectata est: imo crediderim eam statim ac munera filio oblata accepit, in pauperes illa distribuisse; quamquam alii putent eadem in septenni Ægyptio exilio vsu venisse. Tertia vero nihil cum veritate commune habet: neque enim tantum interuallum locorum est, vt duos in itinere annos consumi oportuerit; cum tanto totus circuiri orbis spatio queat. Quin & nostra ætate Magellanes, magnus ille Vlysses, vix duorum annorum spatio totum orbem, vtrumque lustrans polum, quamuis variis in locis adhuc moras traxerit, circumnauigauit.

Alii cum prioris opinionis absurditatem vidissent, docuere, Reges hos tam sero quidem in Bethleem non venisse, sed biennio ante Natiuitatem Christi è patria profectos. Hos inter fuit auctor operis imperfecti, cui succenturiatus videtur & August. *Homil. 2.* Hom. 7. de Epiphan. Alii autem opinati sunt, stellam quidem biennio ante illis apparuisse, sed iter tamen eos distulisse: eo quod stellæ huius exortum curiosius indagare propositum haberent, scire prius cupientes quid portenderet, quis illius horoscopus esset, quam iter hoc longum instituerent. Sed nullus eorum mihi veritatis scopum visus est attigisse.

Reges nonnisi post Christum natum è patria discessere.

At verior sententia quamque Ecclesia cum suis sequitur, est, hos Reges ante natū Christum regnis non excessisse, sed illo nato, stellam quamprimum apparuisse, quæ natiuitatem illius indicaret, ac tum, primum illos in viam se dedisse, illaque duce tertiodecimo post Christum natum die in Bethleem venisse, adeo vt vix nouem aut decem dies in iter hoc insumpserint. Credibile namq; est, non eadem illos qua stellam videre, die, viæ se commisisse, cum ea quæ ad profectionem necessaria forent, prius essent comparanda: hæserunt deinde ad aliquot dies Hierosolymis, quo Herodem alloquerentur, & à Scribus & Sacerdotib. de nato Rege inquirerent. Quæ omnia si simul conferantur: dicere oportebit, nouem illos aut ad summum decem dies in itinere hæsisse. quod & verisimile videtur: primo, cum non ab extremis Persidis finibus, sed proximis venerint, adeo vt nonnisi ducētorum miliariorum iter ad summum esse potuerit. perinde cum camelis & dromedariis, cursui assuetis, insederint, qui quamuis grauissimas sarcinas humeris gestent, quadraginta tamen millia passuum in diem conficiunt.

Leuit. 12. Adhæc, vt reliquorum opiniones vna fidelia inducantur, dicendum videtur, Deiparam ac Iosephum non nisi quadraginta in Bethleē dies, donec Purificationis quæ quadragesimo, iuxta legis præscriptum, die peragebatur, dies aduenisset, mansisse, ac deinde Hierosolymam *vt sisterent eum Domino*, vti Lucas ait, properasse. Atqui ex Euāgelio colligi potest, Iesum in Bethleem a Magis adoratum. Certissimum igitur est, ante quadragesimum a natiuitate diem ipsos aduenisse. Accedit huc, quod, nimis absurdum videatur dicere, post duos primum annos illos appulisse, cum Iesus Iudæa tunc exularet, & in Ægyptum iam dudum secessisset. Ipsi tamen in Bethleem, & quidem recens natum, cum in præsepio adhuc iaceret, eum inuenerunt. Imo videtur Euangelista innuere, vix Iesum natum fuisse quin statim Magi cum suis aduolauerint. *Ecce Magi ab Oriente.*

Hoc namq; aduerbium admirandi, sensum illum, sicut & alibi alios, videtur includere: vix enim vnquam in sacris litteris vsurpat', quin noui semper aliquid innuat. Hic enim cum ponitur, *Ecce Magi ab oriente venerunt*, denotat miracula, prodigia, paradoxa, res nouas & inusitatas, quod Reges Christum adoratum veniant. Est enim mirum & prodigio quodammodo simile, Reges ad Christum conuerti, eorumque pietas & religio vere admiranda est. Primo quod ingentia imo maxima saxa sint, quæ cum semel solo prostrata fuerint, resurgere & erigi nequeunt. Atque vt elephas animalium Rex cum semel ad terram conciderit, sese in pedes erigere non potest; ita de Regibus mundi huius sentiendum est, illos, dum in peccatorum voraginem prolapsi sunt, non sine singulari miraculo posse resurgere. O casum metuendum & fugiendum, resurrectionem vero suspiciendam ac penitus admirabilem!

Reges difficillime conuertuntur a peccatis.

Et veluti orbis Saturnius, omnium Planetarum summus & maximus, omnium se mouet lentissime, adeo vt aliquot annorum millia in cursu conficiendo insumat; orbis vero Lunaris, qui omnium minimus & infimus, nouem & viginti diebus cursum suum peragit: sic de motu spirituali, conuersione inquam animarum etiam sentiendum; popularium s. conuersionem celerrime & quasi in puncto & momento fieri, at Magnatum, ac præsertim Regum, ac Principum, nonnisi summa cum difficultate, magnis laboribus & sudoribus. Quare cum huiusmodi ad Dominum conuertuntur, *Ecce* velut admirantes vsurpare possumus, vt hic Euangelista, *Ecce Magi ab Oriente venerunt.*

Secundo, Regum conuersio admiranda ac magnifacienda est, quod ad eorum imitationem & cæteri conuertantur, subditique vt plurimum ad mores principum sese cōponant. Testis sit Rex ille Niniuitarum, qui cum ad Ionæ prædicationem peccata agnosceret, pœnitentiam ageret, vitam in melius commutaret; subditi eamdem mox viam viræque rationem inierunt. Omnes quippe Regum & Magnatum exemplum sequuntur. Quin & in corporibus illud cæ-

lesti-

lestibus fieri videmus, primo namque mobili sese mouente, omnes alii orbes & corpora mouentur, idemq; stadiū decurrunt. Rex inter homines velut primum mobile dicendus est, qui in quam sederit viam, regnum mox vniuersum & subditi eamdem, velut manu ducti, ingrediuntur. Vnde Poeta, *Regis ad exemplum totus componitur orbis.*

Vocationis gentiū signū fuit aduentus Magorū. Ezech. 40.

Prodigium est igitur, videre hodie ex Oriente veniētes reges, qui Christum in stabulo quærant & proni adorent. Ecce vero & aliud miraculum longe admirabilius. Hi namque Reges, Gentiles & idololatræ vocationem Gentium ad Euangelium, quæ toties à Prophetis præsignata fuit designāt. Vidit enim Ezechiel splēdidum templum, quod ab Ortu ingentem habebat portam quæ semper patens erat; quo viso denotabatur, Christi Ecclesiam, cuius hoc tēplum ab ortu patēs imago & figura erat, aliquando Gentes ad se admissuram. Hinc hodie tres illi Magi, ostio ab Oriente reserato eamdem ingrediuntur, ait enim Euangelista, *Ecce Magi ab oriente venerunt.*

3 Reg. 5.

Et quoniam templi mentio incidit, legere in Sacris libris memini, lapides & saxa, è quibus sumptuosum illud ac magnificum templum Salomonis constructum erat, Iudææ fodinis educta, sed ligna & trabes ac cætera ligna, monte Libano, qui haud procul a Sidoniis & Tyriis idololatria distabat, fuisse aduecta. Quo denotabatur, Ecclesiam Euangelicam e Iudæis & gentibus simul construendam, quarum hodie primitias in Bethleem cernimus. *Ecce Magi ab oriente venerunt.*

Act. 10.

Petrus Apostolus vidit olim cælū apertum, & descendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initiis submitti de cœlo in terram, in quo erant omnia quadrupedia & serpentia; & volatilia, aliaque animalia immunda. Cum hodie reges hos idololatras, indomita & ferocientia animalia, in Perfidis solitudine educata, in Ecclesiæ vas descēdere video, idem omnino cernere me existimo. Erro Auditores, erro, nō est hoc amplius figura, sed res ipsa. Hodie quoque celebres illæ nuptiæ, quibus Christus Ecclesiam sibi in coniugem copulat, peraguntur, quando nimirum per omnes mundi incolas ad hasce nuptias inuitent, ne dicam compellant. Stella noua legationem obit in Oriente ad conuocandos Reges, Angeli in Iudæa ad inuitandos Pastores, Principes in ciuitate Ierosolymitana ad admonendum Herodem, quo se ad hasce nuptias præpararent.

Dixi hodie celebres & regales illas nuptias celebrari, & iterum dico, & verum dico; adsunt enim legati à parte sponsæ, qui ex Oriente venēre, qui conuenta & conditiones matrimonii confirment: *Venient legati ex Ægypto, Æthiopia præueniet manus eius Deo.* Psal. Solent namque parentes, quum nuptias filiis suis aut filiabus, quæ tamen non vsq; adeo æquales sunt, parare & conciliare conantur, eos adhuc iuniores matrimonii vinculo sociare, tum vt crescente corpore crescat & amor, tum vero ne sponsus futuræ sponsæ suæ deformitatem, næuos & vitia agnoscens perspectaq; habens, eandem auersetur, nexumque matrimonii periurus abrumpat. Imitatus est hoc Pater æternus, filium namq; suum Ecclesiæ pauperculæ & desertæ sociare cupiens, quæ nullam cum illius magnitudine similitudinem habebat, à primis eam in cunabulis filio despondet, vt nimirum crescente ætate cresceret & affectus; ne fortasse etiam, visā eiusdem turpitudine ac deformitate, ab eadem fieret alienior. Nosti, infans sapientissime, tu sapientia æterna cum sis, sponsæ tuæ defectus, decipi nequis aut falli, sed amore intellectum offuscante, & rationis te lumine priuante, agnoscere te eosdem fingis: & quamuis nulla inter vos sit similitudo, quamuis inquā ipse ditissimus sis, sponsaque tua pauperrima & omnibus destituta; quamuis ipse pulcherrimus & ipsa turpissima; matrimonium tamen contrahis, & nexum inis, ostendisque te hodie primis hisce legatis, *tamquam sponsum procedentem de thalamo suo.* Psal. 18. O nuptias, exclamem igitur, felicissimas ac vere beatissimas! exclamet mecum etiam Euangelista: *Ecce Magi ab Oriente venerunt.*

Ecce Magi, ecce etiam figuræ. Vix enim Gen. 3. Adam natus erat, quin omnia cum anima-

lia vt dominum & totius naturæ Principem agnouerint, illiusq; se paritura imperio promiserint. Ecce ecce secundus Adam Christus vix natus in præsepio reclinatur, quin vniuersa animalia, bruti illi gentiles & pagani, tam qui Orientem incolebant, quam qui in Occidente commorabantur, quique vtroq; sub axe latitabant, ad eũ vener.nt, eum adorauerint, & velut Principem agnouerint. Verum me dicere comprobabunt Euangelistæ verba, *Ecce Magi ab Oriente venerunt*.

IV. *Gen. 6.* Vix compacta erat Arca ab eximio illo Nanpego Noe, quin omnia in eam animalia se receperint, quo à diluuii rabie præseruarentur. Docemur hic, Sacram Ecclesiæ arcam à Noe secundo, Christo inquam, vix compactam, quin omnia animalium genera, ethnicos intelligo & cultui falsorũ deorum deditos, ad eam confugerint, diluuii procellas declinantia, damnationisq; æternæ rabiem subterfugientia. A solis ortu aliquot venientia intueor, *Ecce Magi ab Oriente venerunt*.

Hæc quidem Theologica sunt & sacra, iam è Physicorum quædam scriniis depromam. Panthera animal illud ferocissimum, tam iucundum odorem spirat, vt omnia animalia, etiam monstrosissima, quotiescunque in apertum prodit, odoris suauitate illecta, cauernis prodeant, eiusque vestigia consectentur. Nos vero relicto quod brutale est, mysticum hinc sensum eliciamus. Christi Saluatoris humanitas eiusdem omnino naturæ est; vix enim in apertos sese naturæ humanæ campos effundit, quin suauissimo omnia odore complet, vt omnes creaturæ, etiam monstrosissimæ, id est, peccatis quam maxime coopertæ, vitiorum antris & speluncis egressæ, incredibili gaudio perfusæ, eumdem quocumque ierit sequantur; adeo, vt quod olim in canticis sponsa, dicere queant: *In odorem vnguentorum tuorum curremus.* Quam porro prodigiosa monstra cauernis Orientalibus prodeunt, quales idololatræ, qual.s pagani: *Ecce magi ab Oriente venerunt*. *Cant. 1.*

Magnes ferrum ad se trahere perhibetur, quocumque etiam loco inueniatur. Hinc Augustinus in libris de ciuitate Dei velut miraculum quoddam narrat, de magnete, qui plurimos ferreos annulos catenæ innexos ad se trahebat. Naturæ hocce miraculum, gratiæ adoptans, dico hunc paruulum magnetis modo naturam assumpsisse. Confirmat opinionem meam Paulus dum ait, *Petra autem erat Christus*, sed lapis magnes: primus quem attraxit annulus fuit sacra illa humanitas, deinde pastores quos montibus Iudææ pellexit, ac mox Magi, quos Oriente exciuit, vniuersus deniq; orbis quem ad se trahet, adeo vt ingentem in Ecclesia, tum ex Iudæis tum è Gentibus, eamque indissolubilem catenam confecerit: est scilicet lapis ille angularis, qui vtramque maceriem in vnam conflauit, ex Gentilismo sc. ac Iudaismo nonnisi vnum cœtum constituit, *qui fecit vtraq; vnum*. Ipse quoque huc alludens olim apud Euangelistam ait, *Ego si exaltatus fuero à terra, omnia trabam ad me ipsum.* An non ingens vis sit oportet lapidis huius, quæ ex vltimo Oriente Reges exciuerit, & in Iudæam duxerit. Narrat hoc velut miraculum Euangelista, *Ecce magi ab Oriente venerunt*. *1. Cor. 10.* *Ioan. 12*

Ecquæ pueri huius diligentia, ecquæ cura, aut potius amor? Vix enim natus est, quin legatos in vniuersum terrarum orbem destinet, quo mundum aduentus sui certiorem reddat. Stellæ in Orientem properāt, Regesque commonefaciunt, vt in iter sese dedant. Angeli montes petunt, pastoribusque Iudææ natum Saluatorem annuntiant. Apostoli mox per omnes mundi angulos discurrent, eumque de Messiæ aduentu certiorem reddent, si dubitetis, audite Prophetæ verba: *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* *Psalm. 18.*

Isaias Propheta hoc a longe præsagiens, nomina ei imponit, quæ hanc diligentiam ac festinationem satis innuant: *Voca*, inquit, *nomen eius Accelera, festina prædari, quia antequam sciat puer vocare patrem suum, & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ*: quæ posterima septuaginta ita interpretantur: *Auferet fortitudinē Damasci, & spolia Samariæ.* quæ exponens B. August. ait: tum completum esse, quando Magi & Reges illi gentium ab Oriente venerunt. *Isa. 8.* *Serm. 4. de Epiph.*

nerunt, fortitudinemq; Damasci ei obrulere, aurumq; id est, diuitias & spolia Samariæ attulere. Porto nomē habet, *Accelera, festina*, & merito qdē cū ab ipsis incunabulis legatos p oēs terræ angulos emittat.

Quā scite huc quadrant verba illa sponsæ in Canticis, *Ecce iste venit trāsiliens colles?* è cœlo nimirum empyreo descendens in crystallinū, deindè in primum mobile, hinc in firmamentum, mox in septem planetarum orbes, illos transiliens peruenit in sphæras elementares, illasque prætergressus in vterum Virginis, ex vtero in stabulum & præsepe saltauit. O ecquis saltus, ecqui colles! Salit etiam vsque in orientem, atque ideo: *Ecce Magi ab oriente venerunt.*

Cant. 2.

Audiamus iterum loquentem sponsam: *Ecce iste venit saliens in montibus transiliens colles, similis est dilectus meus capreæ, hinnuloque ceruorum*, id est, Quanta sponsi mei diligentia est, ac festinatio! Salit in mōtibus Patriarcharum, Regum, & Prophetarum, transcendens cœlorū colles, saliens in mōtibus Sion, Thabor, Caluariæ: tantaque illius festinatio vt capreas hinnulosque cursu exæquet.

Ibid.

Hæc Theodoretus verba exponens, ait capream visus esse perspicacissimi: ceruum vero animalib. venenatis quam maxime aduersari, adeo vt quam primum atq; editus est, serpentes, aspides, vipreas ac colubros persequatur, anhelituq; suo eadē cauernis & antris educat: Dispicite hic allegoricorum sensuū indagatores, num Christus paruulus hic vere sit caprea, quanta namque in eo perspicacia! oculis quippe in orientem vsq; pertingit, queis Magos ad se pellicit; num ceruus quoq; dici possit quippe qui iam inde ab incunabulis, illos dracones, reges inquam gentiles, idololatriæ cauernis solo misericordiæ suæ spiritu exciet. Videte vt eisdem egrediantur. *Ecce Magi ab Oriente venerunt.*

Caprearum & hinnulorum proprietas.

Anne totum me hodie tenebis, ô Ecce? noui tamē adhuc de te cōceptus pferendi. Tres illi amici Iob q Tobiæ secundo reges nuncupantur, cum eū in sterquilinio vlcerib. plenum sedentem conspexissent, lacrymari cœpere, oculis & manibus cœlo erectis, & admiratione nimium quātum perculsi. Et ecce tres etiam Reges Christū hodie inuisunt; quos credibile est, dum eum in præsepio iacētem, & intra animalia vagientem, in summa inopia & egestate cernerent, perculsos stetisse, & vberrim p cōmiseratione lacrymatos esse. Innuere hoc videtur Psalmographus. *Reges terræ congregati sunt, conuenerunt in vnū: Ipsi te videntes sic admirati sunt, cōturbati sunt, cōmoti sunt; timor apprehendit eos.* Ac merito quidem admirari poterant ac percelli, cum filium Dei, Regem Regum in stabulo inter animalia offenderent.

Iob. 2.

Psal. 47.

Inter omnes Dauidis Regis milites palmam & præconium tres illi merentur, qui haustam à cisterna Bethleem aquam, per media hostiū castra penetrātes, in speluncā Odollam sitiēti illi attulerunt. At videmus hic non tres milites, sed reges ad Dauidem nostrum Christum in speluncam Bethleem venientes perfracto hostium, id est, falsorum Deorum cultus agmine, gratię aquam inde educere.

2. Reg. 23.

Nathan Propheta cum ad Dauidem regē ingressus esset, hac eum oratione allocutus est, *Domine mi rex, tu dixisti, Adonias regnet post me, & ipse sedeat super thronū meū? Quia descendit hodie & immolauit boues, & pinguia &c.* Quo audito Dauid, vocata ad se Bethsabee, promissū q olim fecerat, renouauit; & Salomonē filium eius, regē ac successorē denuo designauit, vtq; hoc foret euidētius, tres ad se viros vocari iussit, regni fulcra & robora, Sadoc, Nathan & Banaiam, qui per vniuersos regni limites diuulgarēt, nō Adoniam sed Salomonē ad paternum soliū euehendum: quo audito, Adonias & quotquot eius partes sequebantur, mirum in modum perculsi sunt. Promiserat, auditores; toties naturæ humanæ Pater æternus, ipse quin et angelus Mariæ filium illius fore regem. *Dabit illi Dominus sedē David patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternū*: cumq; videret Herodem, non vero Iesum filium pacificum, dominari, iurauit, non illum sed hunc, vti promiserat, regnaturum. Atque ideo stellam in Orientem destinat, quæ tres reges inuictissimos gētium omniū decora

3. Reg. 1.

Luc. 1.

cora & ornamenta ad se vocet, qui verum Salomonem Iesum Christum adorarent, eumque per vniuersum orbem regem esse promulgarent, muneraque ei & xenia, vt principi summo ac legitimo, non vero alienigenæ Herodi, afferrent. Hinc aiunt, *Vbi est qui natus est rex Iudæorum?* Quo audito Herodes Idumæus, omnisq; eius aula perculsa est, *Turbatus est Herodes, & omnis Ierosolyma cum illo.* Annon omnia exactissime conueniunt, & optime coincidunt? sed addam & alia.

Isai. 38. 4. Reg. 20. 2. Paral. 3.

In Ezechiæ regis gratiam decem gradibus solis vmbram in horologio retrocedere permisit Deus: quod cum Astrologi Babylonii percepissent, Rexque eorum audiuisset, ob Ezechiam reg. Israel hoc factum, legationem in Iudæam vna cum muneribus destinauit, quæ simul amicitiam illius exposceret. Arrigite aures & animum Christiani, idipsum & hic contigere videbitis. In gratiam nati Iesu, idem Deus stellam Magis in Oriente demonstrauit, qui cum ob Messiam natum, eandem apparere intellexissent, vna cum munerib. eum adoratum veniunt. Sed non cuncta in hac figura cum figurato sint paria. Legati siquidē regis Babylonii Ezechiam in amplissimo ac splendidissimo palatio, auro & gazis referto, reperierunt, Magi vero Christum in stabulo in summa egestate & inopia. Illis Ezechias diuitias demonstrauit, thesauros aperuit, in iisque gloriatus est; at Christus his nonnisi præsepe, paleas & animalia ostendit. Hiccine honor est, Saluator mundi, quem regali huic legationi exhibes? itane principes illos externos excipis? sed sistendum hic, nec profundius mysteriorum horum abyssus penetranda. Sed iam satis superq; primam hanc partem prosecuti ad alteram veniamus, & quomodo Principes hi Regem natum adorarint, dispiciamus.

Multum iam itineris confecerant, & Ierosolymam vsque peruenerant, palatium Herodis ingrediuntur, inquirunt, *Vbi est qui natus est Rex Iudæorum?* Herodes turbatur, & omnis ciuitas cum illo. O rē nouam, sed admirabilem! Paruulum in præsepio vagientem regibus, vrbibus, ipsis quin etiam regnis timorem incutere? Mirabile & prodigii simile videatur, digitos ad luminis vmbram apparētes regno Babylonico metum iniicere, ac non vero mirabilius est, paruulū in stabulo iacentem, in præsepio reclinatū Iudæam vniuersam percellere ac turbare. Et nunc reges intelligite; si solorum digitorum tanta potentia sit ac fortitudo, quāta totius manus, quanta brachii futura est? si metuant Herodes eiusq; sequaces, quid alios facere par est?

Dan. 5.

O Iudæi, ô Scribæ, ô legum Doctores & Rabini, itane tremitis & trepidatis in ædibus vestris commorantes, adeo vt foras prodire non audeatis? hæccine audietis, & puerum cum illis adorare detrectabitis? Misistis olim legatos ad Zachariæ filium in solitudinē, & ad Messiam vestrum in Bethleem nullos destinabitis? Bene dicitis, idq; iuxta Prophetas, in Bethleem eum Iuda nasci debere, nemo tamen vestrum credit. Similes estis Achitopheli, qui aliis quidem optime, sibi vero pessime consulebat. Augustinus vero fabris vos comparat, qui arcam Noe compegerunt, qua ille cum suis diluuio eriperetur, ipsi vero excluderentur. O insensati & excæcati Iudæi! Ecce Magi, Philosophi, Astrologi, nudæ Prophetiæ Balaam, qui vnus è maioribus eorum fuit, *Orietur stella ex Iacob*, innixi, regnū & suos deseruēre, longum iter instituunt, paruulum Messiam adoratum veniunt: & vos, tot Propheticis illustrati vaticiniis & oraculis, domo vestra non egrediemini, vt vbinam locorum inueniendus sit, inquiratis.

2. Reg. 16. serm. 56. de diuersis.

Ecce, subierunt iam stabulum, hoc indicant stantes præ foribus cameli & dromedarii, de quibus locutus Isaias ait: *Quando fortitudo gentium venerit tibi, inundatio camelorum operiet te, dromedary Madian & Ephra.* Ecce Mariam proni salutant, ac puerum supplices adorant, *Et intrantes, inuenerunt puerum cum Maria Matre eius.* Non legitur Ioseph in stabulo tunc fuisse: disponente ita temporum vices sanctissimo spiritu, ne imbecilles illi neophyti, in fide non vsq; adeo confirmati, illum vt Patrem pueri haberent. Hinc etiam colligere possumus, Beatissimam Deiparam dono linguarum

Isai. 40.

rum

rum à Spiritū S. donatam fuisse: quis enim hos reges excepisset, quis iis locutus fuisset, quis intelligere, nisi illa, omnium linguarum cognitione illustrata eorum idioma intellexisset? Præsertim cum Ioseph nō adesset, ipseque paruulus elinguis & infans esset, nullumque ad manum interpretem haberent. Sed ad lineam.

Vix intrauerant stabulum Magi, quin confestim proni paruulum adorarint, omniq; illi obsequium exhibuerint, *Et procidentes adorauerunt eum*. O regia humilitas ac submissio! Prædixerat hoc olim Isaias.

Isa 49. *Erunt reges nutritij tui, vultu te in terrā adorabunt & puluerem pedum tuorum lingent*, ac

Psal. 71. tu Psalmista: *Coram illo procident Æthiopes, & inimici eius terram lingent*. Quanam obsecro de causa, ô Principes tantum puero hunc honorem exhibetis, cur ita vos submittitis, proni in terram caditis, aut eum adoratis? vbinam est illa diuinitas, maiestas, vbinam Angeli, vbinam miracula, quæ demiremini? Illene est, quem coram Herode regem Iudæorum nominastis? Vbinam illius palatium, vbi aula, vbi corporis stipatores & laterones? vbi omnis nobilitas? vbi splendor & dignitas? quid hic præter stabulum, præsepe, animalia, bouem & asinum intuemini? quam inops equile!

Gen. 27. Tacendum hic est ô anima, hæc quidem exterioribus, sed internis & mentis oculis sublimiora & altiora contemplantur. Sensus exterior paruulum iis ante oculos, ponit, sed fides eum depingit, vt Deum. Et quemadmodum senecio ille Isaac cæcutiens & caligans Iob filium, licet in mentito habitu, agnouit: Ita Magi hi quamuis oculi eorum præ lippitudine gentilitatis nimium quantum caligarent, Deum tamen verum in hominum latentem habitu, & vilibus humanæ naturæ pannis coopertum agnoscunt. Similitudine quadam notarem notiorem faciam.

Accidit interdum reges & Principes in ementito habitu per regni sui prouincias, ne á subditis agnoscantur, oberrare, vt plurimos Franciæ Reges olim factitasse historiæ monumentis proditum est verum si penitius eorundem & agendi & loquendi rationem quis intueatur, videbit quamprimum sublimius quid sub vili illo pallio delitescere: manuum siquidem mollities nobilitatem & otium arguet, verba aulam sapient, omnisque motus & actus regiam dignitatem, non vero mechanicam artem præ se ferent. Ecce summus ille Regum Rex cum in fictitio hominum habitu per mundi huius regnum incederet, (*formam serui accipiens, & habitu inuentus vt homo*) naturamque humanam assumpsisset, reges hi Eoi propius eum considerantes, eiusque manus inspicientes, i. opera illius contemplantes, quod s. adoretur ab Angelis, ab Herode Rege timeretur, altisque in rebus potentiam suam declararet, statim iudicant, nihil hic vulgare sed diuina omnia ac supra hominum sapientiam subesse. Deinde verba illius attendentes & loquelam illam fascinatoriam, qua & omnes in admirationem rapere, ægris mederi, mortuos ad vitam reuocare, ac dæmonib. metum incutere debebat, considerantes, quāptimum censent hæc omnia aulam, palatium, nobilitatem ac dignitatem regiam spirare.

An non meministis, quā sincere & liquido iudicauerit latro ille in cruce de Christo, quamuis namque eum miserum, plagis liuidum, vulnerib. coopertum, sanguineos stillantem riuos, in crucem in medio latronum actum, morti proximum cerneret, oculos vlterius tamen sustulit adeo, vt diuinitatem sese occultantem perspexerit, magnaque animi constantia dixerit, *Memento mei, dum veneris in regnum tuum*. Matt. 27. Ecquæ illa fides fuit! at nō minor Magorū extitit, qui licet nonnisi paruulum pannis inuolutum cernerent, eundem tamen vt Deū adorant, ac sub illa paupertate latentem quandam maiestatem agnoscant, & cum Isaia exclamare coguntur: *Vere tu Deus absconditus*.

Ecquæ cum paruulo hoc verba habuisse eos oportuit, quos sermones miscuisse? Innuit aliquid Ieremias dum ait, *Ad te gentes venient ab extremis terræ & dicent, Mendacium possederunt patres nostri, vanitatem quæ eis non profuit*, id est, Ataui & proaui Ierem. 16.

nostri magna in cœcitate & caligine obscura versati sunt, cum vero relicto Deo, idolis immolarunt. Tu enim solus Deus es, tu Deorum omnium summus et tu dignus quem vniuersa mundi huius machina adoret, qui vnus es essentia, & personis trinus.

2. Reg. 7. Cum hæc, pedib. interea oscula infigendo, stringendo, amplexando, salutando, adorandoque eum velut numen, proferunt, oculos circumquaq; ferentes loci, in quo nasci voluit, vtilitatem ac paupertatem demirātur, atq; in admirationem rapti verba illa Dauidis, quæ pudore confusus Nathani ait vsurpasse, visi sunt: *Videsne quod ego habitem in domo cedrina, & Arca Dei posita in medio pellium?* Idem pudor Magorum ore verba eadem videtur elicuisse, atque huiusmodi sermonem efformasse. Æquumne videtur Domine, in stabulo te nasci, in præsepio reclinari, frigori & aeris inclementiæ exponi, à solis animalib. seruari, nos autem in regnis nostris palatia splendidissima incolere, deliciis abundare, magna nobilium caterua circumagi? Atria nostra trianthina sunt, aurata sunt, domus nostræ aulæis conuestitæ, tu vero ô summe regum Rex in sordib. volutaris, in præsepio iaces, in palea reclinatus es, in stabulo cōmoraris. O ingens humilitas nostram coarguens vanitatem! ô paupertas nostras culpans diuitias! Erramus igitur, insanimus, atque hoc dicendo, *procidentes adorauerunt eum.*

Gen. 24. Prudens illa iuxta ac pulcra Rebecca cū pretiosis induta monilibus, cameloque vecta, futurum spōsum Isaac, magni Abrahæ filiū vidisset, protinus descendit: indignum scilicet arbitrata, se superbe indutam camelo insidere, dilectum vero suum peditē iter conficere. Prudentes illi Principes, qui diuitiis & auro onusti, camelisq; & dromedariis inuecti patriā egressi erant, cum paruulum Iesum summi Dei filium in terra iacentem, inter animalia in præsepio reclinatum cernerent, statim camelis descendunt, indignumq; censent, Creatorem tanta in humilitate & paupertate nudum incedere, se vero creaturas tantam vanitatem, superbiamque amplecti & consectari. Quamobrem cōfusi & erubescentes, *Procidentes adorauerunt eū.*

At non hic eorum stetit humilitas, sed postquam animo demisso eum adorarunt, *apertis thesauris obtulerunt ei aurum, thus & myrrham.* credibile porro est hæc eos verba muneribus adiunxisse: Cœlorum terræque rector ac dominator amplissime, cuius natiuitatem stella magistra didicimus; Regum omnium summe ac prime, benigno quæso oculo munuscula quæ Vasalli Principi suo clementissimo offerunt, intuere, ac grata tibi sint ea & accepta. Thus tibi velut Deo, aurum vt Regi, myrrham vt Messiæ offerūt; thus diuinitatis, aurum humanitatis, myrrha sacerdotii tui symbolum est. Quod Poeta succincte complectens ait,

Aurum, thus, myrrham, regiq; hominiq;
Deoque
Dona ferunt.

Magi & adorant Christū, & munera ei offerunt.

Hæc ad nostram doctrinā dicta sint Auditores; Non enim suffecit his Christum adorasse, sed munera quin etiam offerunt. nō satis quippe est, diuinam adorare & credere potentiā, sed charitas etiam exercenda est, eleemosynæq; in pauperes erogandæ, fides & opera plerumq; coniunguntur, adoratione & misericordię opera simul semper progrediātur necesse est. Plurimi siquidem fidem & adorationem in ore habent, misericordia vero ab anima penitus exulat.

Figura. Nullum in veteri lege animal mundum habebatur, nisi quod ruminaret, atq; vngulam bifidam haberet. Ad eundē modum illa demum anima sancta ac pura dicenda est, quæ vngulam bifidam habeat, id est, quæ eleemosynam & charitatē consectetur. hæc namq; fissura eleemosynas, aliaq; opera misericordiæ denotat. quarum vero pedes bifidi non sunt, immundæ censeri debent.

Luc. 7. Ficus illa Euangelica, quæ fructu sed nō foliis carebat, à Christo velut anathemate percussa, quamprimum exaruit. Ita qui fidem habent & non charitatem, qui Deum constanter adorant, proximo vero misericordiam denegant, aridæ ficus sunt, atque a Deo maledici maledictæq; exarescere, magnā sui infamiā merentur. At quotnā, Deus bone, huiusmodi hodierna die reperire est arbores! sed nō ita profecto Magi nostri fecisse visi sunt, qui postq̄ Christū adorarunt, mune-

munera quoq; pretiosissima eidē offerunt.

Notandum porro hic est, omnem Deo thesaurum eos aperuisse: vnde discimus, Deo soli omnia nostra, possessiones, bona & quidquid demum hic habemus accepta referenda esse; ac pessime agere eos atq; erga Deum ingratos existere, qui pauperi sua occludunt, arcis eadem includentes. Considerandum hic item, Christo illos, non autem Herodi, thesauros aperuisse. Multi vero, pro dolor! hodie penitus contrarium agunt, qui scilicet thesauros, diuitias, arcas suas, non Deo vel pauperibus, sed Herodi, mundo, lusui, vanitatibus, inanitis reserant. O rem deplorandam!

Hinc à Propheta Ezechias Rex castigatus est, quod diuitias, thesauros, similiaq; legatis Babyloniorū ostendisset. Docentur hic illi ac correptione cēsentur dignissimi, qui bona sua, diuitias, possessiones, reditus, idololatris Babylonicis, id est, dissolutionibus, latuis, lusui, ineptiis, stoliditati mundanæ, & tripudiis demonstrant, id est in res vanas impendunt. At non ita Reges nostri, qui soli Deo thesauros suos reserant. *Et apertis thesauris obtulerunt ei*, &c.

Dan. 4. Magna & opaca illa arbor, quam Nabuchodonosor vidit, cuius rami vtrūq; mundi cardinem tangebant, quæq; frondibus & fructibus luxuriabat tandem excisa fuit eiusque fructibus animalia saginata. Opulenti & pecuniosi mundi huius, (qui instar ingentis cuiusdam arboris cæteris hominibus videntur, auro, inquam argento, pecuniis, reditibus onusti; at qui nonnisi in brutales vsus eadem insumunt quo nimirum gulæ & sensualitati aliisq; brutalibus appetitibus satisfaciant) ingens profecto discrimen adeunt, ne instar arboris huius exscindantur, libro vitæ deleantur, vindicem diuinæ iustitiæ securim experiantur, itaque in flammas æternales conitiantur.

Luc. 16. Epulo ille Euangelicus, qui loculos euacuabat in delicias, in voluptates, in canes & aues, in vestes splendidas & magnificas, atque in luxum pecunias prodigebat, non vero in pauperes, aut in lazarum; in inferno tandem sepultus gemuit. Verendū profecto est, ne qui similem hoc in mundo vitam ducunt, similem quoque apud inferos cruciatum experiantur, qui nimirum Reges hos non sunt imitati, qui apertis thesauris suis Christo recens nato obtulerunt aurum, thus & myrrham.

Sed filum orationis iam abrumpamus, eorumq; iter & munera seponamus: quin eos potius imitemur, exemplar eorum quā proxime sequamur. Tria nos illi docent, promptam obedientiam, munerum oblationem, ac per illud iter in patriam reuersionem. Obedientiā inquam: quāprimum enim vt stellam videre, quæ eos ad iter suscipiendum inuitabat, in viam se dedere. Hos nos imitemur oportet, nō desunt enim stellæ quæ nos ad Deum vocent, at nos easdem vel non videmus, vel earum nutum aut monita non sequimur. Stellæ siquidem sunt exempla Sāctorū, vt Leo Magnus ait: sanctæ item prædicationes & inspirationes internæ, quibus nos Deus ad se vocet iuxta opinionem Greg. Pontificis. Sed quæ nostra malitia est, oculos occludimus, earumq; ductū sequi detrectamus. Tria in regibus his imitanda sunt. Ser. 3. de Epiphan. Homil. 36. in Euang.

Munera quin etiam imitanda sunt, & imprimis quod primo aurum obtulerint: hoc symbolum charitatis est, quæ inter ceteras virtutes, non secus atq; aurum inter metalla prima est. hæc igitur præ cæteris Deo offerenda. nam, vt D. Thomas ait, amor omnium donorum primum est, ac velut ianitor, cuius adminiculo & auxilio cæteræ virtutes in scenam prodeunt. Secundum donum thus est, per quod ipsa designatur oratio, quæ animo charitate erga Deum incenso profecta, Deo iucundissimum odorem dirigit, ac velut thymiama grauissimum adolet, quod omnes alios odores longe superet. Vltimum est oblatio myrrhæ, quæ mortē designat, & qua mortuorū corpora condiuntur. Docemur, hic, sensus, concupiscentias, voluntatem denique nostram mortificandam esse, ac veluti gladio iugulandam, adeo vt vitam & omnem erga res mundanas gustum amittat, sequendum hic est consilium Caiphæ Pōtificis, qui de Christo morti adiudicando dicebat, *Expedit vt vnus homo moriatur pro populo*, Vt igitur vniuersa sensuū nostrorū 1. part. qu. 38. art. 2.

multitudo morte eripiatur, vnum hominem mori necesse est; id est, voluntatem, quæ præcipua eiusdem pars est, mortificari. Passiones stirpitus euelli non posse fateor, & radices sensualitatis penitus præcidi posse nego, sunt tamen refrenandæ, ac mortificandæ, & Iesu Christo, in modum myrrhæ, piorum horum imitatione, offerendæ.

Num.3. Leuitis olim in veteri lege p̄cepit Deus, omnes vt corporis pilos raderent: noluit eosdem stirpitus euelli, sed tantum abradi. Pili superflua naturæ excrementa sunt & simul figura passionum nostrarum quæ vna cum natura & ætate excrescunt; has non euelli sed sancta mortificationis nouacula abradi, sibiq; in oblationem, velut myrrhā quandam regiam, dari vult Deus.

Reditus adhæc Principum horum in patriam imitandus est: nam, teste Euangelista, per aliā viam reuersi sunt in regionem. Venerant siquidem per latam idololatriæ & infidelitatis viam, per regiam vitæ emendationis connetsionisq; viam reuersi sunt. Hoc ipsum nos imitari oportet. cum enim per difficiles illas ac molestas scelerum vias ambitione, libidinibus, auaritia, inuidia & & rancore plenas, per viam illam latam quę ad perditionem & infernum ducit, ad Ecclesiam accedimus; per aliam redeundum est, & iter gratiæ contritionis, pœnitentiæ insistendum, iter inquam quod recta ad æternam beatitudinem ac gaudia cælestia ducit. Hoc scilicet fecêre Magi nostri, qui per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.

Dominus apud aliquem Prophetarū, (Ezechielem puto) præcipit vt quicumq; templum ingrederetur, per aliam portam eodē egrederetur. Sensus mysterii est, vt quicunque ad confessionem accedunt, vel Deo in Ecclesia se repræsentant, per aliam quam intrauerant portam egrederentur, id est, eadem peccata quibus onusti intrauerant, nō̄ exportent. Contra a. Pharisæus ille Euangelicus, qui eadem, qua templum intrauerat porta exiit, domum se eadem qua venerat ambitione, fastu, & vanitate grauatus *Luc.12.* reuersus est. At non ita Reges nostri, viam namq; mutant, peccatores siquidem venerant, iusti redierunt, ac per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.

Et quoniā de reditu verba facimus, gloriosum mihi futurum est, pios illos Principes in patriam tam longo itinere redeuntes comitari, & æquum, iis sua conuasantibus, sacrinasq; colligentibus, me mea cōuasare; æquum est inquam vt receptui iam canam, vobis vale dicam, & cum Lycurgi facto finē concionum mearum faciam. Hic cum optimis remp. Lacedæmoniorum legib. stabiliisset, variasq; constitutiones reip. salutares edidisset, in concione publice ad populū ait, velle se Delphos, vt de legibus suis Deum consulat, proficisci sed non prius se in iter dare velle, quam sancte se omnes, quidquid decretum esset, donec Delphis reuerteretur, obseruaturos iurassent. Quod cum omnes libentissime fecissent, in viam se dedit. Delphos cum venisset, Deum consuluit, num Lacedæmonii, quamdiu leges suas obseruarent, prospere agerent. Acturos respondit Deus nec prius pessum & in deterius abituros, quam easdem neglexissent, & reuera quingentis aut amplius annis quibus sancte easdem & exacte obseruarunt, eorum resp. Græciæ caput & Princeps exstitit. Lycurgus autem audito tam præclaro oraculo, gratiisque Deo actis in patriam reuerti noluit, sed fame emori maluit: imò & à morte cineres suos, ne mortuus forte in patriam rediret, in mare spargi voluit, vt nimirum Lacedæmonii, ipso nec viuo nec mortuo in patriam redeunte, promissis stantes, eiusdem leges in perpetuum obseruarent, nulloq; vnquam tempore, vti iurauerant, eosdem violarent. *Plut. in Lycurgo.*

Equidem Lycurgi exemplo, à longo iam tempore conscientiarum vestrarum remp. constituere conatus sum, easq; in optimum ordinem redigere, atq; ideo varias & quidem grauissimas leges produxi, nō quidem domi meæ natas, aut fornace eductas mea, sed cœlestes, diuinas, Deoque auctore promulgatas. leges quæ mortem, iudicium, infernum, ac gloriam cœlestem respiciunt, se omnibus fatalem moriendi legem impositam. corpora nostra violenter hinc letho abri-

abripienda, cœmeteria tam Reges quam colonos recipere. Deinde omnes coram summo iudice cōsistere debere, & in tribunali illo seuerissimo de tota vita rationem exactissimam reddendam esse: infernalia supplicia impiis diuinæq; maiestati repugnantibus sustinenda, ignem apud inferos paratum flagitiosis, qui corpora simul & animas adurat, & non comburat, quique semper ardeat, & non consumatur. Denique in nouis & probis gloriam interminabilem in cœlis præparatam vitam perennē, à qua mors exulat, vbi nulla ærumna, nulla molestia, sed voluptas, deliciæ, iubilus, exultatio, honor nunquam finem habiturus. O leges sanctissimas! Adieram oraculum illud veteris Testamenti, Salomonem, consulturus, num eæ æquæ forent, & ad salutem conducerent; respondit ille, felicem, qui eas obseruaret, fore, vitamque nullis peccatis ductum contaminatam, sed Angelorum in terris puritatem imitaturum. Ecce responsum eius. *Recordare nouissima tua & in æternum non peccabis.* Eccel. 7.

Cum igitur iam in procinctu sim quo à vobis discedam, prius discessum instituere nolui, quam sanctè mihi omnes & solemniter iuraueritis, vos harum, vsque in reditum meum, fore obseruantissimos. Et si mortem optare fas esset, equidem libenter eandem subirem, vt, me nō amplius ad vos redeunte, promissio ac iuramentum vestrum, quod de obseruandis legibus meis præstiteratis, perpetuum foret.

Act. 20. Illa fuit valedictio Lycurgi, quam hodie & mihi assumo, cui & aliam Apostoli Pauli, magni illius doctoris & præconis Euāgelii p vniuersum orbē, cum Milesiis valediceret, subnecto: *Ecce nūc ego scio, quia amplius faciem meam nō videbitis vos omnes, per quos transiui, prædicans regnum Dei; quapropter contestor vos quia mundus sum à sanguine omnium: non enim subterfugi, quo minus omne Dei consilium annuntiarem vobis: attendite vobis.* Non absurdum autem videatur Auditores, si eisdem vos hodie verbis compellē, ab vrbe vestra discessurus, in qua tanto iam tempore concionatus sum, & Euangelium annuntiaui; quiq; ignorem vtrum vos alias visurus sim; Quapropter cōtestor vos omnes, quia mundus sum & innocuus; si enim sanguis homicidium spirituale, id est, peccatum, inter vos adhuc dominetur, mihi eadē imputari non debent: non enim subterfugi quo minus omnem veritatem annuntiarem, scelera vestra reprehenderē, consilium & voluntatem Dei sincere vobis aperirem. Igitur attendite vobis vitam in melius commutate, ad Deum conuertimini. & diligenter cauete ne quod pater ille familias in Euangelio in agro suo deplorauit (qui cum bonum semen seminasset in agro suo, *venit inimicus homo & superseminauit zizania.*) in animarum vestrarum agro deplorare cogar, cū enim hoc illi nuntiaretur, dolore & amaritudine plenus modeste ait: *Inimicus homo fecit.* Matth 13

Quam graue mihi putatis, foret, postquam tot bona semina in nobilis parochiæ vestræ agro seminarim (*semen est verbum Dei*) tot vitia eradicauerim, peccatis denuo succrescentibus, audire à quoquam, *Nonne bonum semen seminasti in agro tuo, vnde habet Zizania?* nonne tot Sanctas conciones easq; efficaces instituisti, tot præclaros cōceptus produxisti, toties ad virtutum exercitium Auditores adhortatus es? vnde ergo lolium, paliurus? vnde adhuc inimicitiæ, vindictæ desiderium, auaritia & immoderatus erga diuitias amor, vnde viuit adhuc luxus, libido ac dissolutio? Quid hic replicem aliud, quam quod paterfamilias gemens, ait: *inimicus homo*, id est, diabolus *hoc fecit?* Satan hæc Zizania superseminauit. Nolite pati, hocce mihi vt eueniat, hocce vt in vobis videre cogar: vt scil. peccatis destructis eadem in animis exsurgant, & exstirpata repullulent. Matth. 13.

Hebræorum Dux Iosue cum ad sonum tubarum sacerdotalium vrbis Ierichuntinæ muros destruxisset; maledixit ei, qui eosdem reædificare conaretur: *Maledictus,* inquit, *qui reædificarit mœnia Iericho.* Toto hoc Aduentus tempore Iosuam egi, tubaq; Euangelica peccatorum muros & propugnacula vitiorum deiicere conatus sum, & reuera eadem iam ad terram pstrata puto: quin etiam omne maledictionū genus im- Iof. 6.

precor iis, qui eadem reparabunt, & ad priora delicta velut canis ad vomitum, reuertentur. Hoc igitur iam prohibeo, atq; hoc est quod imprimis vobis curæ esse velim.

Deinde immensas vobis gratias ago, quod ad hanc me cathedram euexeritis, inq; audiendo diligentes & assidui fueritis. Vobis quidem hoc gloriæ magnæ fuerit, at me singulari ratione deuinxeritis, vestram vt vbicumq; locorum pietatem deprædicem, merita erga me vestra exaggerem, affectũ laudem, vestraq; in me officia obsequio atque memoria sempiterna celebrem. Adhæc, si minus forte vobis satisfecerim, vt disertior alius & doctior forsitan satisfecisset, aut si gratus vsque adeo vobis non exstiterim, aut si me affectus, id est, maior & insolitus feruentis concionatoris impetus extra debitos decori & officii limites interdum abripuit, excusate me obsecro, ac cogitate vehementiores illos ebullientis animi feruores & æstus mihi naturales esse, bonum publicum animarumque salutem, nullam vero malitiam respicere. Si quid deniq; inter tot argumenta, ac conceptus Theologicos dignũ reperit ius, dum tempus & ratio postularit, vsurpate, vtilitatem inde aliquam colligite, Deum laudate, omniaq; ad gloriam eius dirigite.

Tu vero ô æterne DEVS solus es, cui omnis honor debetur & gloria: tu es, in cuius nominis honorem laborem hunc suscepi, & ad quem solum omne eius meritum & gloria referenda est; hanc igitur omnem tibi acceptam refero, relaudo, tibi gratias ago, supplexque rogo, nobis vt gratiam nullo tempore deneges, sed inuiolatã semper eam conserues. Equidem summe Deus, qui instar periti nauarchi totum hoc iter direxisti, efficiam, nunquam vt me ingratitudinis arguas, sed omnem dabo operam, vt singularem hanc quam à te accepi gratiam, digne expendens, in æternum laudes tuas deprædicem. *Benedic* itaq; *anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt, nomini sancto eius.* Tibique etiam ô sacratissima, augustissima, gloriosissimaq; Virgo singulares me gratiarum actiones debere profiteor, scio enim, quantum mihi intercessione & precibus tuis vtilitatis accesserit, scio, quam mihi apud filium patrocinio tuo profueris. Exstitisti nimirum ô lucidum sidus, quod mundi huius mari imperas, in nauigatione hac mea velut cynosura, & nauicula mea sub tuo semper horoscopo hoc in æquore nauigauit, quæ cum modo tam feliciter portum ingrediatur, æquum est, vt tibi etiã ex voto gratias agam, post Deum vt te honorem, laudem, celebrem, decantem, milleque tibi nominibus maneam deuinctus. O Virgo concionantium Dux, Doctorum tutela, Philosophorum magistra, laudum mearũ sacrificium benigno hodie vultu accipe, tuisq; feruentibus precib. mihi impetra, vt cum totum hoc opus ad illius, cuius tu mater es, gloriam tendat, ipse auctor omni vana gloria exclusa, & agnoscens omnia cœlo descendere, suiipsius quoque salutem operetur, non vero damnationem incurrat, *Ne cum aliis*, iuxta Apostolum, *prædicauerit, ipse reprobus efficiatur*. Nunquam hocce mihi quæso accidat infortunium, sed eam quam alios docui viam insistam, viam sc. quæ ad æternam beatitudinem cõducit, cuius nos qui omnia nutu suo temperat, & in sæcula sæculorum viuit, DEVS, compotes reddat.

Festum Conuersionis S. Pauli desideratur.

IN FESTO PVRIFICATIONIS B. MARIÆ VIRGINIS.

Partitio.

I. *De vi & efficacia humilitatis.*
II. *De virgine purificata.*
III. *De Simeone & compare turturum.*
IV. *De oblato Iesu.*
V. *De offerente matre & Simeonis iubilo.*

Postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ. Luc. 2.

FIGVRA.

CVM Anna, mater illa Samuelis, quæ de numero illustrium veteris Testamenti matro-

matronarum fuit, prius sterilis, filium diuinitus impetrasset; obtulit illum Domino, vt seruiret ei in ministerio templi omnibus diebus vitæ suæ; simulq; cum oblatione filii, vitulum in gratiarum actionem immolauit. Hodierna porro die videas hic non Annã, sed Mariam matrem Iesu Christi templum ingredientem; quæ concepto præter naturæ ordinem filio, eundem hodie in templum defert, Patri æterno oblatura; atque vna cum oblatione prolis, par turturum vti lex præscribebat, offert in sacrificium. Hoc est mysterium, quod totus hodie terrarũ orbis demiratur, in eo namque senes cantant, viduæ prophetizant, luminaria resplendent, & cuncta vndequaque musica & cantu perstrepunt. Quare age, anima, vt rem tam admirabilem pro dignitate dicendo explicare queas, accede ad lucidam illam lampadem, recurre ad splendidũ illum mundi solẽ, qui quidquid est radiis, illustrat, & cuius splendore omnia coruscant. At ne fortassis magnitudo illa luminis & splendoris aciem tibi oculorum præstinguat, ac quandam veluti caliginẽ, solares illi radii visui superinducant, ad Lunam potius properandum est, & prius Maria salutanda, cui cum Angelo dicamus:

AVE MARIA.

1. Esdr. 1. Contentio inter tres Persicos optimates.

Fuit olim nõ modica inter tres Persicos purpuratos in atrio Darii Regis contentio, quidnam ex omnibus quæ in mundo existunt, videtur esse fortissimum. Primus esse dixit vinum, quod summos æque atque infimos, diuites simul & pauperes sibi subiiciat. cui refragatus secundus asseruit, omnium fortissimum esse Regẽ, qui quidquid est, vi armorum potentiaque concutiat & percellat; cuius verba instar legum habenda sint; cuius voluntas decretum; & cuius vel minimus nutus, præceptum. Tertius vero, qui Zorobabel fuisse perhibetur, dixit esse mulierem; at fortiorem his omnibus vnicam esse veritatem: quippe qua nihil in mundo aut fortius aut potentius inueniri queat; *super omnia autem vincit veritas.* Verum vestra mihi venia, viri Persæ, liceat in hunc disputationis campum ingredi; sinite me meum quoq; symbolum in medium proferre; nondum, mihi credite, vestrum aliquis scopum tetigit, nemo veritatem adhuc reperit. Equidem fortissimam omnium esse dixerim humilitatem. Illa, illa namque est, quæ Reges potentissimos edomat, diabolos coercet, de Angelis triumphat, Deo arma è manibus eripit, eumq; superat, ac deniq; mori cogit. (Humilitas omnium fortissima.)

(3. Reg. 20) An non Benadad ad Regis Syriæ nuntii, vili sacco & cilicio induti, Achab Regem, humilitate flexerunt, quem armis superare nequiuerant; & eum qui nihil nisi sanguinem, mortem & exitium præ furore & rabie spirabat, an non hac agendi ratione mansuetum reddiderunt? David in corde contrito in terram prostratus, Angelum, q ferro & gladio in populum crudelissime sæuiebat, exanimauit. Iob sedens in fimeto, seseque deiiciens, satanam insultantem deuicit & prostrauit. Impius Rex Achab sese coram Domino humilians, eidem multa mala interminati, arma violenter quodammodo è manibus eripuit. An non & te, ô Deus meus, eadem illa humilitas mori coegit, de quo scribitur! *Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem.* O vere admiranda trophæa! Nihil est ô humilitas, quod cum tua fortitudine aut potentia queat comparari. Quemadmodum enim ipsum zero, aut nullo, quod vocant, Arithmeticorum, ex se nullum prorsus constituit numerum, at aliis numeris appositum eos facit denos, vicenos, centenos, imo & millenos. Ita quoque & ipsa ex te quidem nihil es, instar zero; verum vbi te operib. nostris semel accedere contigerit, mox iis põdus & pretium incomparabile addis. hinc ait Apost. *Pondus humilitatis nostræ.* tu quippe eadem præter naturam recta ad cœlum subleuas, vt vitam æternam promereantur. (2. Reg. 24.) (3. Reg. 21) (Philip. 2.)

(Iud. 19.) Non ineleganter sane crinibus Samsonis etiam comparari possit humilitas: omnis fortitudo & robur inuicti illius ducis, si forte meministis, quib. Philisthæos expugnabat, in crinib. sita erant; quibus tñ nihil est in homine, aut vilius aut imbecillius. Ita quoq; omnis animæ nostræ potentia & vir-

virtus, qua dæmones expugnamus, & sternimus, in sola humilitate sita est cum nihil tamen in mundo aut contemptum æque aut abiectum. Dauid adolescens, armis & lorica regia grauatus potius, quam indutus, ingentem illam molem, spurium illum gigantem non potuit expugnare, & Saulis gener fieri; verum inermis penitus in aciem procedens, sola funda & lapidibus armatus, pastoritio amictus habitu, & Goliath superauit, & gener Regis factus est. Fuit hoc, Auditores, fuit insigne huiusce humilitatis præsagium, præsagium inquã, è quo liquido appareat, nos armis & insignibus mundanis indutos, superbia s. vanitate, & ambitione infernales illos gigantes minime vel oppugnare, vel expugnare, aut etiam filios Dei fieri posse, verum humilitatis armis circumdatos, vtrumque facile nulloque negotio consecututos.

O sancta & diuina humilitas! etiam sublimius multo te efferam, & maiori te etiã præconio celebrabo: te namque sentiunt fulmina, ignes, tempestates & tonitrua. Etenim *feriunt* vt plurimum, sicuti olim cecinit Horatius, *summos fulmina montes, Et celsæ grauiore casu decidunt turres*; valles autem camporumq; planities intacta relinquuntur. Ad eundem plane modum, diuinorum iudiciorum fulmina, sublimia illa superborum capita (qui mundi huius montes fastigiaq; vere nominati possunt) frequentissime feriunt, humiles autem & dimisse de seipsis sentientes, intactos prætereunt. Atque hoc ipsum est, quod insignis ille Philosophus Æsopus olim petenti, quid super æthereos orbes Iupiter ageret respondit, *Excelsa*, inquit, *humiliat, & extollit humilia.* Hausisti id forsitan sacris è libris Æsope, in quibus scriptum legimus. *Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles.* Item *Excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta à longe cognoscit.* Et alio loco, *Superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam.*

Præclarũ veteris Philosophi apophtheg.

Luc. 1.
Psal. 137.
Iac. 4.

Succinum, rerum naturalium scriptores, omnia festucarum genera ad se attrahere perhibent, excepto Basilico, herba sc. quæ Capitalis vulgo nominatur, quę caput & cerebrum fumosis exhalationibus opplere consueuit. Succinum dicere poterimus Deum, nosipsos vero festucas: trahit nos quidem supernaturale illud succinum ad se, suaque dona, virtutes thesaurosque gratiarum omnib. communicat, ac veluti prodigit, non tamen superbis, qui sunt instar Basilici huius, quique caput inanibus ambitionis, prauorum affectuum, vanitatum inaniumq; desideriorum fumis oppletum habent.

Mira succini natura.

Scalig. ex-*er.* 140. *num.* 12.

Narrat Onuphrius vetus ille Anachoretes parabolam, quæ huic rei optime visa est quadrare: Arbores sc. olim de feritate hominum, quotidie sese amputantium, & ne altius excrescerent impedientium, expostulantes, conciliũ inter se coegisse, quo ratio aliqua statueretur, qua huic malo remedium adhiberi, atque huic feritati, occurri in tempore opportuneq; posset. Cum iam omnium sententiæ rogarentur, & quid quæque faciendum decreuisset, exquireretur, ecce tibi aliquã è sublime nutantibus cedris Libani, velut cæteris eminentiorem assurgere communique omnium voce demonstrare, nullum ad hominum feritatem impediendum, & res suas in tuto collocandas, præstantius remedium excogitari aut suggeri posse, quam si arbores omnes communi voluntate ligna denegarent, è quib. manubria securium edolentur: cum enim illæ manubriis careant arbores, ab hominib. non amplius amputandas. Audita est hæc cum silentio & stupore vniuersarũ: illis a. ob tam inexspectatum consilium in admirationem raptis, ecce tibi ex angulo adrepentem exiguum quendam rubum, qui in locis humilibus dumosisque succreuerat, quique silentium indicendo, audiri postulabat: Ne pergite, inquit, vlterius ô sociæ; neque enim tam è re nostra hocce cedri consilium, quam fortasse arbitramini. nam ab hominibus quidem securæ esse poterimus, securib. manubrio iam carentibus: at à fulmine tutæ quomodo erimus? Non est mihi credite, melior aut præstantior, ad libertatem nostram obtinendam, nos ipsas ab hominum violentia defendendas, homines simul & cœlum eludendum ratio,

Parabola veteris anachoretæ.

ratio, quam non adeo sublime erescendo caput efferre, at per terram potius serpere. Diuinum plane consilium, quod animabus nostris optime conueniat. ipsæ namq; sunt plantæ, plantatæ *in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri*: dæmones eas amputant & scindunt, nec non omni ratione destruunt & euellunt. Ad hanc itaq; rabiem, ad hanc feritatem immanitatemque superandam vnicum profectò consilium est, non adeo sublime excrescere, aut sese superbiendo efferre, at humilia potius vbique sectari. Videlicet hoc ipsum est, quod in Euangelio toties Dominus consulit: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Discite à me, vt explicat August. non mundos è nihilo creare, non mortuos ad vitam reuocare, miracula patrare, sed humilitatem toto animo amplecti.

Isai. 133.

Matth. 11. Aug. serm. 10. de ver. Dom.

Ideo autem humile hoc & exiguum de humilitate loquens fundamentum posui, quod hodiernæ diei Euangelium nihil nisi humilitatem spiret: videbitis namque hic duo insignia humilitatis exempla, qualia, audacter dixero, in mundo vnquã visa aut audita, vnum in matre, & alterum in filio. Mater ipsa purior mundior, imo perfectior angelis, sese legi Purificationis, ac si de numero immundarum fuisset, subijcit. O admirabilem humilitatem; filius autem legislator, & conditor, lege omni superior, legem seruat, sinit se offerri, & vt mancipium dimendi. O duplicem humilitatem! *Postquã impleti sunt dies Purgationis Mariæ.* Primo vero de humilitate matris, ac deinde filii eius Iesu Christi verba faciemus.

Luc. 2.

II. Quod ad primum quidem spectat: Contemplor hic in limine Euangelii, Virginem expleto quadraginta dierum tẽpore, quos in stabulo Bethleemitico permanserat, templum Ierosolymis intrantem, dilectum filium *speciosum forma præ filiis hominum.* vlnis gestantem, quo eundem Deo præsentaret, & sacrificium simul ad purificationem offerret. Memineritis oportet, Auditores, inter cæteras leges cæremoniales Iudæorum, & legem fuisse de fœminis, quæ peperissent; vt nimirum ea quæ masculum peperisset, septem diebus hominum consortio abstineret; eo quippe tempore immunda habebatur; & octauo deinde die circumcideretur infans, ipsa vero triginta tribus diebus domo maneret inclusa, nec sanctuarium intraret donec implerentur dies purificationis. Quo tempore euoluto, filium ad templum portabat, ac sacrificium Deo pro se offerebat. Lex exstat Leuitici 12. capite: *Mulier quæ suscepto semine peperit masculum.*

Psal. 44.

3. Reg. 10.

Gloriosa igitur Virgo huic sese legi vltro subiiciens, cum iam quadraginta è beato suo partu dies templo abstinuisset, hodierna die templum, hostiam pro purificatione sua oblatura, ingressa est. Hodie potens illa Regina Saba, de longinquis regionibus veniens, post omnes Prophetas sc. post Patriarchas, post Reges Iuda, intrauit palatium Salomonis, omni diuitiarum & aromatum genere onusta *filiæ* quidem *multæ congregauerunt sibi diuitias, at tu* reginarum filia, ac filiarum regina, deferens pretiosam illam margaritam Euangelicam, redemptorem sc. mundi Iesum Christum, *supergressa es vniuersas.* Hodie scilicet splendida illa Luna, quæ quadraginta dierum spatio veluti eclipsi quadam laborans, inter paleas, in stabulo, ad præsepe Bethleemicum, obscura delituerat, completam sese iam & perfectam in medio templi demonstrauit. Hodie Arca illa fœderis, quæ tanto tempori in castris sub tẽtoriis & papilionibus inter Philistæos habitauerat in tugurio inquam & stabulo; interq; animalia ad templum Salomonis delata est & super alas Cherubim collocata.

Figuræ, quibus introit' Virginis in templum declaratur.

Prou. 31.

3. Reg. 8.

Agite nunc animæ, animæ inquam sanctæ, comitemini Virginem ad templũ properantem, piis deuotionis passibus eam stipantes, Videte obsecro, quanta humilitate, quanta q; paupertate filium, suum simul conditorem vlnis gestet: considerate, inquam, attentius & ad incomparabilem illam animi submissionem, voluntariamque illam purificationem defixi obstupescite. Non aliter legi se subiicit, ac si de numero immundarum foret quæ nullam tamen ex partu maculam contraxerat.

Quid agis, ô virgo, ô nimium humilis

virgo? quid cogitas? tene hisce legibus subiici? tene feminis peccatricib. commisceri? Michol quidem filia regis, petulantia quadam muliebri, Dauid regi indumentis regalibus exuto, ac plebi commisto, ante Arcam Domini saltitanti insultauit. at synagoga, subsannans nimirum illa Michol, lõge maiore cum ratione te exsibilare poterit, vbi te vestimentis tegis innocentiæ & iustitiæ indutam, ab aliis mulieribus non videris discrepare, seruando scilicet purificationem & sacrificium coram Arca fœderis, nẽpe humanitatẽ filii tui offerẽdo.

Tradunt Auctores, ô virgo beatissima, Iuliam Augusti Cæsaris filiam, cum quodam tempore admonita fuisset, vt fastum deponeret, superbiam exueret, ac fucum mundumq; muliebrem eliminaret, partem quippe intolerabilem illum ornatũ diutius ferre non posse, magna proteruia & arrogantia respondisse: Pater non amplius meminit se Cæsarem esse, cuius nutum totus orbis veneratur: at ego memini me Cæsaris filiam, ac proinde primam omnium, quæ in mundo sunt reginarum: quare æquum est vt quæ sim exterius quoq; demonstrem. At tu, virgo beatissima, infinitis partibus Iul. ã hanc & nobilitate & dignitate antecellis; fuit illa quidem Cæsaris filia tu vero mater & sponsa Dei, *Sueton. in August.*

quæ diuûm incedis regina, Deique
Et soror & coniux. *Virgil. 1. Æne.*

Atque hæc cum ita sint, filius tamen tuus se circucisioni vt peccator, & tu te purificationi, vt peccatrix subiicis. Ille se Deũ esse oblitus est, & tu te Dei matrẽ. *Vere tibi*, ô virgo, ait præclare D. Bernardus, *non opus fuit purificatione sed nunquid filio tuo circũcisione.*

Psal. 50. Nunquid, ô superbiens anima, ad tantæ submissionis intuitum erubescis? tu quæ nihil es, & merum nihil, te te effers, iactas, & cœlo caput conaris inferre: & ecce, Virgo hæc, quæ omnibus præcellit, demittit se, humiliat se, & vsque ad infimum sese deiicit? Tu quæ peccatis es immersa & quotidie clamitas, *Et in peccatis concepit me mater mea*, superbis, & ecce, quæ sine vlla est macula, de qua totus orbis canit, *Tota pulchra es amica mea & macula non est in te*, te vilissimam facit.

Obstupeo humilitatem tuam, ô vere beata, & millies beata Virgo, laudo & deprædico pietatem, sed offendit me nonnihil isthæc tua purificatio. faciant hoc filiæ Adam, faciant id mulieres immundæ, faciant hoc fœminæ peccatrices: te vero Reginam Angelorum Matrem Dei, imo ipsam puritatem hocce facere, præter omnem rationem est. Nullo vnquam peccati næuo aut venialis, mortalis, etiam originalis, animam ô Virgo coinquinasti: quid ergo tibi cum hac purificatione? Vixisti semper instar Salamandræ, inter flammas peccatorum perpetuo versata & tamen absque vstulatione vel minima: ad quid igitur hæc purificatio? Fuisti semper viridis sacra illa laurus, æterno dedicata numini, quæ nullo vnquam peccati fulgure vel minimum tacta est: ad quid igitur hæc purificatio? Fuisti arca illa Noe, arca scilicet Iesu Christi, quæ super vndas diluuii originalis semper natitauit, nec vnquam in peccatorum oceano naufragium passa est: quid ergo necesse fuit purificari? *Figuræ q declarent Virginem à peccatis semp immunem vixisse.*

Quàm bene de te, ô Virgo, dilectus tuus dixit: *sicut liliũ inter spinas; sic amica mea inter filias*, cũ te liliis semper candentibus, cæteras vero filias spinas pungẽtibus assimilat aperte demonstrauit, ceteras creaturas tubos esse, quarum peccata spinarum instar pungant: te autẽ solam lilium esse q instar niuis semper candet iucũdum semper odorem spirat in medio spinarum illæsum manet: & quod, paucis vt dicã, in medio peccatorum sine peccato perseuerat. Insigne plane hoc est encomium. Quid igitur tibi purificatione opus est?

Stellæ & sidera, quæ in firmamento desixa sunt, nunquam eclipsin patiuntur. Tu autem, ô Virgo, hocce es firmamentum virtutis diuinæ, de quo olim regius cecinit vates: *Laudate Dominũ in sanctis eius, Laudate eũ in firmamẽto virtutis eius*: cuius virtutẽ & splendorem peccata nunq̃ obscurare potuerunt. Ipsa enim olim aliquando dixisti: *Nondũ erant abyssi, & ego iam concepta eram.* Per quas abyssos mortem, peccatũ, damnationemq; æternam denotabas. Ante hæc omnia tu eras cõcepta, & tamen absq; macula, & *Psal. 150.* *Prou. 8.*

la, & peccati næuo cum sis, purificari postulas?

Quid vero ô Simeon, tu qui doctorum es sacerdos & doctor sacerdotum & legis: hodierna die Virginem hanc legi tuæ subijcis? Quomodo cōmunem cæteris mulieribus sortem eam subire cogis? An ignoras lege hac Virginem nostram non comprehendi? loquitur illa de conceptione secundum communem naturæ ordinem, & qua semper reliquæ mulieres cōcipere consueuerunt; at talis Virginis nostræ conceptio non fuit: vtpote quæ nec suscepto semine nec quæ commixtionem virilem, sed spiritu S. cooperante, mater facta est. Omnia namq; in illa præter naturæ ordinem, noua quadam ratione, mirabili & diuino quodam modo cōtigerunt. An non etiam meministi, ô sacerdos & Pontifex, figurarum, per quas Prophetæ illi tui nostram hanc Virginem præsignarunt? Equidem tibi eas, si forsitan effluxissent in memoriam reducam.

III. Figura, qua demōstratur virginē immunem à peccatis fuisse. *Exod.* 25. 3. *Reg.* 10.

Præcepit olim Deus Moysi, vt arcam de lignis incorruptibilibus fabricaret ac mūdissimo eam intus & foris auro circumuestiret. Hic, hic porro vides arcam è corpore & anima peccato corruptioniq; minime obnoxiis compactam, caritate circumundique coopertam: & audebis ne illam legi purificationis includere? Salomon thronū construxit eburneum, grandem nimis, eumq; auro splendidissimo vestiuit, cui, vt sacræ literæ perhibent, nihil toto terrarum orbe simile vnquā extitit. aperi iam oculos tuos Simeon, & contemplare magnificum hunc thronum non Regis Salomonis, sed Regis Regum Iesu Christi, non aliunde q̄ ex ebore puritatis, virginitatis & innocentiæ cōpactum: cui simile nihil orbis vnquā vidit: *Nec primam visa est similem, nec habere sequentem*: interea tamē eam legibus & ceremoniis tuis audes comprehendere, Anne oblitus es magnum illum Oriētis Monarcham Assuerum, decreto quodā publico, omnes virgines & puellas forma speciosas, per vniuersas regni sui prouincias cōquiri iussisse, atq; inter cæteras puellam Esther, decoram facie, & pulchram nimis, de stirpe

Esth. 2.

Israel, à Mardochæo auunculo diligentissime educatam, ad Regē perductam fuisse cuius pulchritudo & venustas adeo Regi placuit, vt gratia in eius cōspectu inuenta, ab eo in vxorē adoptatā fuerit, eiusq; capiti diadema regni imposuerit: inq; eius gratiā & Mardochæum a morte & oēm populum Iudaicum ab internecione liberarit. Ecce tibi hic eam ipsam, Propheta sanctissime, quam figura præsignauit; cōtemplare formosam hanc Esther, quæ inter oēs filias, quotquot à mundi primordio hactenus fuere, ita oculis diuini illius, illius veri & æterni Assueri, sola complacuit, vt eam ipsam in sponsam ac reginam adoptarit. Erit, erit eadem illa, quæ hominem perditum, alterum scilicet Mardochæum & naturam humanam, id est, eius populum, ab interitu vindicabit: & tu ab illa ipsa ô Simeon, purificationis debitum audes deposcere?

Non est porro, Auditores, his ita rapi necesse, quin animos vestros ad noua adhuc & maiora etiam audienda præparetis: iam n. alia, & nondum audita humilitatis opera, quæ virgo nostra præstitit, declarabo. Cum iam illa templum intrasset (quia lege decretum erat, vt ditiores agnum anniculum in sacrificium offerrent, pauperes vero duos turtures, aut duos pullos columbarum) ipsa quæ paupertatis erat studiosissima, de pauperum numero sese reputās, duos turtures in sacrificium obtulit. Quid agis, ô Virgo? anne hoc sacrificium te dignum, dignum Filio, & dignum Deo? vbi iam thus illud est, vbi illa myrrha, vbi deniq; aurum illud, quod tibi ad præsepe Magi obtulerunt? Dedit ô Virgo, centum talenta Anaxarcho Philosopho Alexander Macedo, ob id solum quod Alexāder esset, Hecatombas diis obtulit Pythagoras, vnica tantū figura Mathematica inuenta. Salomon, vnus è maioribus tuis ipsa dedicationis tēpli festiuitate, immolauit Domino boum viginti duo millia, & ouium centum viginti millia: & tu in tā felici & festiuo omine, in oblatione, inquā, primogeniti tui, Mater Dei cū sis, par turturū offeres, ô rē nouam & inauditam! ô insigne mira- 3. *Reg.* 8.

L 2 culum!

culum! ô humilem inopiam! ô inopem humilitatem!

Quid turtures significent quos Virgo obtulit. Vos porro turtures quid denotatis? non ignoro turtures, à casta turture offerri debere: scio etiam agnos & bestias terræ, ab hominib. terrenis immolari: at prolem cœlestem & diuinam animalia decebant cœlestia, & huiusmodi ei quadrabant turtures. Quin & alia nō mediocria mysteria denotatis auiculæ: tu modo *reuela oculos meos Domine, & considerabo mirabilia de lege tua.* Psal.118. Quando enim vos ô casti turtures, a Virgine ad sui purificationem oblatos considero, statim mihi cōnexionem illam duarum in vna hypostasi naturarum, quas Virgo in vtero gestauit, vt in arbore crucis ac scelerum nostrorum expiationē, & totius mundi redemptionem offerrētur, in memoriam reuocatis. Quin & pulchræ illius Rebeccæ, quæ geminos vno conclusit vtero, memoriam refricatis: ac mihi statim in mentem reducitis, hanc esse pauperem illam viduam, quæ duobus obulis, hoc est duabus naturis in Gazophylacium templi cōiectis, magis laudata est, quam potentes illæ fœminæ magnas opes thesaurosque offerentes. Quin & amplius significatis etiam hic terram illam promissionis adesse, in qua tandem aliquando præclarus ille & ingens redemptionis nostræ botrus colligeretur, quem in vecte duo viri hoc est naturæ, humeris portauerūt botrus inquam, qui crucis postea torculari exprimendus immensi pretii nectar exsudabat. Ite vos nunc turtures, iam enim multa satis mihi mysteria aperuistis: iam tempus est, vt hinc vos auoletis, & ego me ad alterum concionis membrum conuertam.

Gen. 2. Luc. 13. Num. 17.

IV. Lex antiqua de primogenitis. Altera quoque apud Iudæos lex erat, vt omne primogenitum Deo offerretur & cōsecraretur, cuius legis verba Exodi 13. scripta reperiuntur, *Sanctifica mihi omne primogenitū tam de hominibus quam de iumentu, &c.* Exod. 12. Inde porro lex ortum habuit, quod scil. Angelo vna nocte omnes Ægyptiorum primogenitos percutiente, soli Hebræorum, diuino beneficio immunes seruati sint. Itaque Christus mundi, vt gallice dicam, Delphinus, Mariæ & omniū creaturarū primo- Ephes.1. genitus, vt Paulus eum vocat, nō aliter huic sese legi voluit subiicere, quam mater legi puerperarum: atq; ideo eum mater hodie in templum, Deo Patri eundem oblatura portauit.

Iesu bone, decus & princeps humilium, an non satis est & plusquam satis est, te hominem nostri causa factum esse, in paupertate natum, in stabulo loco palatii commoratum, in præsepi loco cœnopœi reclinatum, & ipsa animalia pro sociis & domesticis tuis habuisse deniq, in illa tua tenella ætatula humi recubuisse, an non hoc inquā satis est? anne hæc adhuc oblatio facienda restabat? Anne hoc vnū tibi ad præceptum adimplendum deerat? Peccantium est, seruorum est, mancipiorum est, hisce collum legibus subiicere, non qualem te reuera cōfitemur, filii Dei. O felix oblatio! ô ter & amplius beata præsentatio! sume animos iam peccator, & tu, ô munde: ecce vobis hic victimam, quæ olim in mōte Caluariæ immolanda est. Quantum, putatis fuit gaudium Isaac, cum gladio iam ceruicibus imminente, morte iam vicina, arietem vidit inter vepres cornib. hærentem, qui in eius locum sacrificio subiiceretur? At quantum nūc tuum gaudium sit oportet, ô peccator, cum sub sanguineo diuinæ institiæ gladio, capiti vitæq; tuæ minitante curuatus, prodeuntem hodie è vepribus humanitatis nostræ agnum sine macula vides, qui pro reo iuguletur & immoletur? Gen. 12.

Scitis Auditores, duo in lege vetere sacrificiorū genera fuisse, vnum matutinum, vespertinum alterum, quod vtrumque hic videtis offerri: matutinum scilicet in oblatione pueri Iesu, alterum vero circa vitæ eius vesperam in ara crucis peragetur. O quantum inter hæc sacrificia discrimen est, ô Virgo, quantaque differentia! Hodie filium in medio templi cum gaudio, iubilo & canticis offers: & ecce post triginta trium annorum spatium in medio montis Caluariæ, ærumnis, tormentis, opprobriisque saturatum, immolatum cōspicies. Hic illum vlnis iusti Simeonis stringi vides, tunc eum in lateribus crucis distentum & extentum videbis. Hic eum quinque argenti siclis redimis Num. 28.

mis, illic ipse quinq; vulneribus sanguinum riuos stillantib. totum mūdum redemptus est. Cuius quidem doloris hoc tibi loco senex hic initium dedit, dicens: *Tuam ipsius animam doloris gladius pertransibit.* Deus bone, quā crudeles hæ sunt minæ, & quam tristia præsagia! hisce tu tamē ne minimum moueris: in quo te Agrippinæ Domitii Neronis matri non absimilem ausim dicere, quæ superba, vt quæ maxime, & magnitudinis filii sui nimium quantum sitiens, cum oraculum consuluisset, num aliquando filius imperium esset adepturus: eique oraculo Deus respondisset, regnaturum quidem, sed in Imperio matrem necaturum, tumore cæca, & auida diadematis, statim subiecit; *Occidat, modo imperet,* materno scil. sanguine manus fœdentur, modo caput eius diademate cingatur. Ad eundem plane modum, cum oraculum illud Propheticum Simeon, tibi vaticinans, prænuntiat, filium tuum, non Neronem illum sanguinolentum, sed mitissimum Iesum Christum, toto quidem terrarum orbe regnaturum, sed eius durante imperio, animam tuam doloris gladio (mille inquam vulneribus) transfigendam inclamare mihi, velut altera Agrippina videris, *Occidat, modo imperet:* mille ego gladiis transfodiar, mille mortis generibus vita mihi auferatur, modo Iesus filius, & Deus meus rex sit, saluator sit, denique totius orbis redemptor sit.

Luc. 8.

Suet. in Neron.

V. Ecce tibi pater æterne, hic oblationem, qualis tibi nunquā ab vllo hominum à tot retro sæculis oblata fuit. Contemplare hic victimam, in qua tibi bene complacuit, & ad quam totus terrarum orbis à tot annorum millib. anhelauit. Non videbis hic amplius dona Abelis, non oblationes Abrahæ, tuus hic iam filius primogenitus, filius, videlicet sanctissimæ Virginis, offertur: non delectaris altaribus fumantibus, non holocaustis boum, non immolatione taurorum aut ouium, atque ideo nouum hic sacrificii genus, diuinum plane omnino admirabile, contemplare, *oblationē & holocaustū pro peccato nō postulasti: tunc dixi, Ecce venio.* Nihil igitur cœlo gratius nostra offerre potuit humilitas, aut nihil patri æterno desiderabilius.

Psal. 30.

Refertur in Euang. historia, quæ hac abs re non erit admodum aliena. Herodes propter implacabile, quo in Christum ferebatur, odium, omnes pueros, qui erant in Iudæa, & omnibus terminis eius, occidit, vt hac misera infantium strage, innocentem simul Iesum inuolueret. Rex quoque ille æternus Deus, scil. Pater, propter immensum, quo filium prosequebatur amorem, in veteri Testamento omne sibi primogenitū præceperat offerri, vt inter tot primogenitorum oblationes, dilectus quoq; filius semel offerendus accederet. Hodie igitur Pater æterne, sopiensi ignes tui, tua hodie ira subsidet, hodie iudicia tua tandem finē accipient, paradisi hodie portæ reserabuntur, hodie mundus coram oculis Maiestatis tuæ gratiā inueniet, aquę diluuii cessabunt, hodie incendia & maria rubra cōquiescent, hodie denique vincula captiuitatis nostræ dissoluentur, & omnes in libertatem vindicabimur. En tibi hic pignus quod offerimus, en tibi satisfactionem nostram: paruulus hic pro toto mundo præstat vadimonium hunc tibi hodie Virgo in redemptionem pro vniuerso mundo offert & donat.

Matth. 32.

Prudens illa Abigail, cognoscens Dauidem, in Nabal coniugem grauiter commotum, ad omnem eius substantiam perdendam cum omnibus suis copiis descendisse, illi obuiam processit, oblatisque cibariis & commeatu, humanis eum verbis allocuta est, dicens: *Suscipe benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua tibi Domino meo,* qua re illa emolliuit iratum, adeo vt rex suipsius victor, iracundiam cohibens, harum se iniuriarum memorem nunquam fore iurauerit. Pro dolor! Maior sane fuit ira magni illius Dauidis, Patris sc. æterni, in stolidum illum & vecordem Nabal, hominem scilicet, & totum mortale genus: quotidie namq; iras suas iudiciaque sua, & vindictas in eum de cœlo detonabat. At occurrit ei hodie Abigail nostra; offert ei panem Angelorum, offert ei proprium & vnigenitum filium: itaq; eum demulcet, vt eum exarmarit veterumq; iniuriarum immemorem penitus reddiderit.

1. Reg. 15.

Gen. 33. Agrestis ille & barbarus Esau, cum quadringentis equitibus contra fratrem suum Iacob, ad iniuriã, quæ iam à viginti annis illi facta fuerat, vindicandam descendens statim ac faciem Rachelis paruulum suum Ioseph ei monstrantis, & manu scalam mariti sui Iacob offerentis conspexit, emollitus est, & cum fratre suo in gratiam rediit. Audeamne, ô Pater æterne, te barbaro Esau assimilare: Verissimũ quidẽ est accinctum te iustitia, stipatum suppliciis, vallatum flagellis ad puniendũ, aduersus miserum Iacob, hominem scil. descendisse, vt iniuriam quam tibi olim in paradiso deliciarum irrogauerat, hac ratione castigares: at conspecta hodie speciosa nostra Rachele, filium suũ Iesum vna cum munusculis, id est, lachrymis, suspiriis, & pœnitentiis miseri huius Iacob, hominis offerẽte, coactus es arma deponere, eundem amplexari, gratiam elargiri, & quidquid prius in te commissum erat, magna animi benignitate remittere. Quantum igitur debes, ô anima Virgini, filium hodie suum pro te Patri offerenti? quid porro Patri æterno eum ad te redimendum offerenti in cruce?
Exod. 4. Exemplum est in Exodo, quod huic rei illustrandæ non parum facit: cum Deus Mosen in via interficere decreuisset, q̃ præceptis Domini non vsque adeo prompte vt par erat, obsecutus esset: vxor eius Sephora his auditis, filium suum cõ festim circumcidit, vt maritum morti eriperet, diuināq; vltionem aeuerteret: quib. peractis ait Moysi, *Sponsus sanguinum tu mihi es*: ac si dicere voluisset: Moyses, si me diligere teneris, quod tua sim coniux, iam quidẽ multo magis, quod ad vitæ tuæ conseruationem proprii filii mei sanguinem effuderim. Age iam anima, hic cogitationes tuas defigito, de his meditationem, institue: si Deo s. cultum exhibere teneris, atq; eum perfecte diligere, quod tuus sit sponsus, tuus Pater, tuus Deus, & creator tuus: multo quidem magis, quod sanguinem vnigeniti filii sui pro te effuderit, quod eum cruci suppliciis, morti denique ipsi pro peccatis tuis subiecerit. Quis quæso tuus ille amor est, cui omnia hæc veluti pro meritis impendantur, quænam tuæ gratiæ? quænam merita?

Relictis porro, Auditores, omnibus hisce figuris videamus, quid hodie in templo peractum sit. Olim quidem Arca fœderis in templo collocata, ornamentis decorata, ac maiestate Domini & gloria repleta fuit: at hodie res longe sublimior accidit. Intrante quoq; olim arca Domum Domini, omnia cantu & organis personabant, atque ipsa omni instrumentorum genere & hymnis in locum suum deducta est, at hodie præclara hæc Arca humanitatis Iesu templum intrante, longe suauior & iucundior auditur concentus: nihil nisi prophetiæ, nisi laudes, & mirabilia vndequaque audiuntur. An non videtis octoginta annorum viduam, honorẽ & obsequium nato Messiæ exhibentẽ? an nõ auditis veneranda canitie decorum Simeonem, redemptorem mundi vlnis constringentem, iubilo & canticis exultantem interq; lacrymas & gaudia diuinum illud canticum modulantem: *Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundũ verbum tuum in pace.* Ecce vobis nouum hic Athlantem, brachiis suis illum gestantem, qui humeris potentiæ suæ vniuersam terræ molem sustentat. Ecce vobis hic cygnum iucundo carmine mortem suam prænuntiantem. 2. Paral. 5. 3. Reg. 9. Luc. 2.

O quanto gaudio, quanta lætitia, quantaque iucunditate affectum magnum illum Patriarcham Iacob, iam grandæuum putatis, vbi filium suum Ioseph, quem velut mortuum diu eluxerat viuere, & dominari in tota terra Ægypti intellexit? tanto quidem gaudio dicitur delibutus, vt super collum eius irruens, & plenis vlnis stringens, dixerit cum lachrymis: *Iam lætus moriar, quia vidi faciem tuam, & superstitem te relinquo.* Quid faciet igitur venerabilis hic Simeon, vlnis eum amplexans, cuius nutum omnis terrarũ orbis pertimescit? qui in hæc tandem verba prorupit: Venisti tandem ô captiuorum redemtor, peccatorum saluator, mortuorum vita, salus & iubilus totius mundi hactenus in ærumnis vitã egi, & amaritudine deduxi canos meos exspectans semper & sperans, vehementer pro redemptione Israel sollicitus, nunc

vero dimittis seruum tuum iam solicitudine mea liberatus, lætus iam & cõsolatione repletus, dies meos finiam cupio iam dissolui vinculis huius, vt tam iucundi, tamque expectati apud inferos nuntii baiulus esse queam. Nunc igitur dimitte seruum tuum Domine:

Fateor, bone Iesu, fateor, cœlum & terram, purgatorium & limbum, totum denique orbem in aduentu tuo exultare: at vero iam multo magis in hac oblatione, qua æterno Patri oblatus es, exultabunt; è qua præsagire licet, te pro mundi redemptione in arbore crucis aliquando offerendum: in qua Patri nos tuo reconciliabis: in qua pro peccatis nostris satisfacies, vbi lytrum pro tota humana natura persolues. Sanguis tuus pretiosus erit aurum, Caluariæ mons, locus rationum, in quo hocce pretium persoluetur. Nunc igitur, dimittis seruos tuos in pace, ô lux hominum: iam læti morimur, certi nimirum, portas cœli, quæ hactenus clausæ fuere, patentes iam nobis & apertas fore, vt gloria cœlesti vna cum gloriosissima Virgine matre tua perfruamur, cuius nos compotes reddant Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Amen.

Festa Cathedræ S. Petri & Matthiæ Apostolorum desiderantur.

IN FESTO ANNVNCIATIONIS DEIPARÆ Virginis Mariæ.

Partitio.

I. De causis & effectibus Incarnationis.
II. De Angelo annunciante Incarnationem.
III. De virgine, cui Annunciatio est facta.
IV. De virgine conceptura.
V. De nascitura cum vno duplici natura.
VI. De responso Mariæ.

Missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilæa. Luc. 1.

FIGVRA.

Gen. 24. CVM Abraham Patriarcha seruum in Mesopotamiam ad quærendam filio vxorem mittere destinasset, eum potissimũ ad huius legationis functionem, qui ceteris & ætate & rerum gerendarum peritia antecedere videbatur, selegit, vt tanto plus ponderis, auctoritatisq; ipsa legatio haberet. Hanc porro figuram hodierna die cõpletam cernere est, video hic namq; à Patre æterno, Angelorum primũ & p cæteris perfectissimum, in mundum destinari, vt gloriosissimam Virginem Mariam honorificis verbis salutet, eamque in sponsam ac matrem vnigeniti filii eligat, & adoptet. O vere diuinam & eximiam legationem, cui similis nulla vnquã in mundo extitisse visa est! Iam sic dies illa aduenit, ô Virgo, qua infelicis Euæ delictum, & errorem resarcies; qua Dei mater efficieris. O felix nuntium! ô lætam tot & amplius legationem! hodie quoq; ô mater gloriosissima, ac genitrix Creatoris eminentissima, ad tuas laudes deprædicandas, mysteriique huius magnitudinem declarandam, tuo nobis auxilio & patrocinio adiis, necesse est: quod vemelius à te precando obtinere valeamus, eisdem, quibus te olim hic Angelus, verbis salutabimus.

AVE MARIA.

Necesse erat, Auditores, quoniam vnius hominis culpa totum mortale genus perditum erat, & diuino consilio iam ab æterno ita constitutum fuerat, Filium Dei humanam naturam assũmere & sublime illud mysterium, abyssum illam profundam, Euripum illum tot refluxibus & fluxibus mirabilium subiectum, contingere. Ita namque id prænuntiauit, & præsagiit Psalmographus in persona Christi Iesu, cum ait: *Sacrificium & oblationem noluisti: aures autem perfecisti mihi, & holocaustum pro peccato non postulasti, tunc dixi, Ecce venio. In capite libri scriptum est de me, vt facerẽ voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Quasi diceret, Initio magni illius rerũ futurarũ libri scriptũ est, ego vt carnẽ humanã assumerem: equidẽ haud abnuo. Sed ecce paratũ me ad descẽdendũ, paratum ad sustinenda supplicia, paratum ad mor-

I.

Psal. 39.

ad mortem subeundam, paratum ad satisfaciendum pro peccatis hominum; quæ nullis eluenda lacrymis, nullis redimenda sacrificiis, oblationibusq; videantur.

Vix decreuerat Rex Israel Achab aduersus Syriam arma sumere, quin statim mutarit habitum, & purpura & diademate relicto, plebeium amictum sumpserit. Quo edocemur, pulso ab omni æternitate peccato, & bello aduersus inferos ad hominem redimendum declarato, necesse fuisse, Verbum illud æternum, quod natura vniuersi rex est, habitum mutare, & ipsum relictis regiis diuinitatis insignibus, humanam formam & habitum assumere decreuisse.

Tradunt rerum naturalium auctores & medici, tantam imaginationis & apprehensionis in hominum generatione vim & efficaciam esse, vt infans eius, quamcunque mater eum concipiendo in mente & imaginatione habuit, rei signum aliquod semper præferat: cuius rei euidens exemplum in Genesi legimus, cum oues Iacob virgulas diuersicolores intuitæ, maculosos quoque fœtus edidere. Cum igitur magnus ille Pater Filium suum ab æterno generando, eum ex infinita sui ipsius, & omnium creaturarum, quarum omnium caput & princeps ipse homo est, cognitione & apprehensione produxerit; necesse profecto erat, vt filius in se ipso idem præferret, & signum aliquod hominis, quem Pater in mente eũ generando habuit, ostenderet. Hinc *Verbum caro factum est*: vt ait Ioannes: *hinc habitu inuentus est vt homo*, vt ait Paulus.

Gen. 30.

Ioan. 4.
Philip. 2.

Imprimis vero sacer ille Domini aduentus, hæcque eius incarnatio, quoniam homo peccauerat, necessaria erat: nulla enim in mundo creatura, quæ hominum peccatis & delictis apud Deum satisfaceret, præter filium Dei humana carne indutum, apta reperiebatur. Proponite, quæso vobis ob oculos miserum illum Paralyticum, qui triginta octo annos apud piscinam probaticam languens, quod hominem non haberet, qui in eandem illum deiiceret, decubuerat. Hic ipse credite Auditores, humani generis imaginem referebat, quod iam a quatuor aut quinque annorum millibus, ægrum, & paralysi distentum iacuerat, paralysi, inquam, peccati originalis: cum nullus prorsus mortalium, aut nulla creatura, quæ id persanare posset, reperiretur, donec tandem ipse Christus ad nos humana carne circumdatus descendit.

Matth. 9.

Mirum est, & pene incredibile, quonam dolore misera illa Sunamitis vnico filio orbata & quot lacrymis suffusa, ad Elizæum prophetam properarit, eiusque sese pedibus prouoluerit: cuius ille lachrymis & lamentis euictus puerum vna cum baculo ad eius ædes præmisit. Sed cum irritum esset quicquid ille tentaret, ipsum Elizæum eodem se conferre necesse fuit: qui quam primum vt eo venit super mortui membra extensus procubuit, & manus manibus, ori os, pedibus pedes, oculos oculis applicans, seseque incuruans, omnia membra calore corporis & halitus sui refouit, & calefacta ad vitam reuocauit. Quam euidenter nobis & manifeste, ô Sunamitis, miserum mortale genus exprimis, cuius ipsa figurã videris gessisse; eius namque primogenitus Adam, atque adeo omnis eius posteritas, cum peccato extincta & mortua esset, tandem ipsa importunis & assiduis precibus, apud Deum, magnum illum Elizæum effecit, vt misericordia & pietate commotus intrinsecus, tot Gezios, tot Patriarchas, tot Prophetas, tot reges miraculorũ baculo instructos miserit. Sed frustra: nunquam n. miserum illum mortuum vitæ restituere potuere: ita vt ipsummet Deum clamore & eiulatu miseræ mortalitatis excitatum descendere necesse fuerit (clamabat namque: *Inclina Domine cœlos tuos & descende*: & alio item loco *Mitte Domine, quem missurus es.*) Qui cum mundum hunc ingressus esset, domum scil. in qua mortuum ille iacebat, os suum ori, & oculos oculis applicans, ac eius sese infirmitati accommodans, è Deo hominem, ex æterno & infinito mortalem efficiens, potentiam minuens, seseque incuruans, inclinans, & deiiciens, miseram naturam humanam ad vitam reuocauit.

4. Reg. 4.

Psal. 143.
Exod. 4.

Extremum vitæ periculum Mardochæo totiq; Iudæorum nationi certissime imminebat,

nebat, nisi magnus ille Assuerus pauperculam & plebeiam Esther in coniugem adoptasset: quam ille tãto amore prosequebatur, vt statim à nuptiis cruentũ hoc de omnib. trucidandis Iudæis decretum, iam iam executioni mãdandum, reuocarit. Amanũ vero Iudæorum hostem iuratiss. omnisque calamitatis Iudaicæ architectum & machinatorem è ligno suspendi iusserit, Mardochæum quoq; purpura indutum, regioque insidentem equo per oẽs vrbis vicos & plateas duci; summisq; affici honorib. mandarit. Scriptura vero subitam hanc rerũ faciẽ, repentinamq; metamorphosim exaggerãs addit; *Iudæis aũt noua lux oriri visa est, gaudiũ, honor & tripudium*: Miser hic Mardochæus, humanũ genus erat: sane & ni summus ille Assuerus, Verbũ s. Patris vilẽ illam Esther nostram (humanitatem, sibi in cõiugẽ adoptasset, oẽs haud dubie ad mortẽ adiudicati periissem'. Hic sc. est Domine, hic est ô sacer Assuere, in mysterio nimirũ incarnationis tuæ humanam naturam induẽdo, vbi ingens ille amor tuus eluxit, vbi infinita bonitas, & benignitas tua iĩmẽsa apparuit. Nam post diuinam hanc copulã sacrumq; connubium, diram illam mortis sentẽtiã aduersus miserum mortale genus latam reuocasti, Sathanam velut Amanum mori coegisti, hominemq; ad sublimes diuinitatis gradus, velut alterum Mardochæum sustulisti. Tunc nempe hominibus noua lux oriri visa est, gaudium honor & tripudium.

Iustin l. 2. Val. l. 5. c. 6. Iustinus & Valerius Maximus, magni vterque nominis & ponderis scriptores, ingentem Codri vltimi Atheniensium regis in patriam amorem, magnis efferunt laudibus. Hic n. cum ingenti hostium exercitu Attica regio debilitata ferro ignique vastaretur, diffidentia humani auxilii ad Apollinis Delphici oraculum cõfugit: perq; legatos sciscitatus est quonam modo tam graue bellũ discuti posset: Respondit illud, non aliter Athenas victrices fore, aut bello finem, nisi rex ipse hostili manu occidisset. Quod quidem non solum totis Atheniensium castris, sed etiam aduersariis percrebuit. Eoque factum est, vt ediceretur, ne quis Codrum vulneraret. Verum ille depositis imperii insignibus, familiarem cultum induit, ac palantium hostium glabo se obiecit, vnumque ex his falce percussum, in cædem suam compulit, cuius interitu, ne resp. concideret, effectum est.

Quam euidenter, & ad oculum nobis hæc historia incarnationis mysteriũ repræsentat? Erat quippe mundus turbis grauissimis plenus, plenus bellis, bellis sc. aduersus Deum, aduersus Diabolos, atque omnia motibus & perturbationibus exagitabantur; Verbum illud Patris toties sacrum illud SS. Trinitatis oraculum consuluerat, quanam ratione omnes illæ turbæ motusque sedari & componi possent, & vera ac stabilis in mundo pax conciliari. Hoc tandem responsum redditum est aliam pacis ineundæ, belliq; componendi rationem non esse, quam vi ipsummet Verbum mortem oppeteret. Ipse igitur quieti & vitæ subditorum vita sua postposita, ad mortem oppetendam sese præparat: cumq; sciret diabolos, cum quibus bellum gerebat, quiq; tyrãnorum more toti mundo imperabant, nunquam ei mortem illaturos, si eum dignoscerent, habitum commutauit, humanam naturam induendo: atq; ita mutata veste cum hoste in diro passionis conflictu decertans, in prima acie, in media crucis rabie occubuit: & statim à morte eius pax confirmata fuit, quam ipsi Angeli in nocte natiuitatis Dominicæ hominibus annuntiarunt dicentes, *Et in terra pax hominib⁹*: eius porro cõfirmatio in cruce peracta est cum nimirum ipse Dominus exspirans in cruce voce magna clamauit, *consummatum est*: quasi diceret, Omnia nunc peracta sunt, pax iam pacta est, bellum finẽ accepit, iam turbæ quieuere; quin & Apostolis eadem statim à prælia confecto denuntiata fuit: *Pax vobis, nolite timere.* Matth. 2. Matt. 27. Luc. 24.

Quam præclaram huiusce rei figuram in Ionæ Prophetæ historia legimus? Cum enim vehemens in mari tempestas exorta fuisset; ipsaque nauis qua Propheta vehebatur, ingentibus procellis aquarumque vorticib. concuteretur; & omnes in extremo periculo constitutos sese viderent, ac naufra- Ion. 1.

naufragium iam iam imminens pertimescerent, exclamare Ionas cœpit: *Tollite me, & mittite me in mare, & cessabit mare à vobis.* Primù illud, ô Verbum æternum, ac vere mundi Iona, protoplasti peccatum, tantam in mundi huius pelago tempestatem excitauerat, tanto impetu humanæ naturæ cymbam concusserat, vt generale quoddam & commune damnationis periculum omnes sibi instare pertimescerent. At te, ô admirande Iona, hominum assumente naturam, & in passionis mare te præcipitem dari sinente (de quo dicitur, *cessauit mare à nobis*) tempestas sedata, ac prior illa aeris serenitas reuersa est.

4. *Reg.* 20. Ecce & alium conceptum. Cum Ezechias Rex æger ad mortem vsque lecto affixus decumberet, accessit ad eum Isaias Propheta, qui afflictum blande consolatus est, & vitæ tempus ei à Domino prorogatum nuntiauit: quod cum Rex ipse vix crederet, ait Propheta, sese in eiusce rei signum & confirmationem effecturum, solis vt vmbra decem in horologio gradibus retrocederet. Hoc de te narratur, ô homo: cum enim peccati originalis febri vexatus ad mortem vsque infirmus decumberes, tot ad te Prophetæ, tui consolandi ergo, venêre, qui tibi certissime affirmarunt, te ex morbo illo infirmitateq; non moriturum: & in eius rei stabilimentū, & redemptionis tuæ veritatem, solem iustitiæ, verbum illud diuinum decem gradibus retrogressurum, infra nouem se Angelorum ordines submittendo, & humanam naturam induendo. Hæc sunt læta illa nuntia & solamina, hæ sunt salutationes illæ, quas Angelus Gabriel ad mariam Virginem hodierna die defert: *Missus est Gabriel Angelus à Deo in ciuitatem Galilea.* Quam missionem legationemque vt pro dignitate exponere & enarrare valeamus, de Legato ipso inprimis deque eius legatione loquendum est; deinde vero, vt eadem audita fit, & quale responsum ac eperit, aperiemus: hisq; duobus hisce polis totam mysterii incarnationis sphæram circumagemus.

II. Quod ad primum igitur attinet, Legatus & tam sublimis mysterii paranymphus, vnus de Angelorum numero fuit, de substantiis illis intelligibilibus, immortalibus, incorporalibus, simplicibus & semper mobilibus: vnus de numero beatorum illorum spirituum tribus hierarchiis distinctorum, & quorum singulæ hierarchiæ in tres ordines, & singuli ordines in mille Angelos subdiuisi sunt. Deniquè fuit Angelus, vt quemadmodum hominum calamitas & perditio ab Angeli praui molimine duxerat initium, ita quoque eorum redemptio à bono Angelo exordium haberet, vt vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret. Excitauit olim Tartarus diabolum, qui Euam seduceret, eaque seducta totum simul mundum calamitate inuolueret; ita quoque cælum hodie Angelum ad Mariam Virginem emittit & delegat, qui eam salutaret; eamqs salutando vniuerso orbi salutem afferret. Angelo igitur huius legationis munus côcreditum fuit, quæ paucis quidem verbis & salutationem Virginis, & incarnationem Saluatoris, modum simul & ordinem quo humana redemptio peragi debebat, gratiarumque plenitudinem complectebatur.

Legatus in mysterio incarnationis fuit Angelus.

Non est hic angelus Cherubim, rhomphæa armatus, ante paradisi ianuam constitutus; non est amplius spiritus ille exterminator omnes Ægyptiorū primogenitos vna nocte interficiens; non est hic Angelus, qui ferro accinctus totum Senacherib exercitum internecione deleuit: non est hic Angelus ille qui gladio euibrato Dauid eiusque regno extremum interminatus est exitium. Non est denique de illorum numero, qui quinque florentissimas ciuitates flamma & incendio consumpsêre: sed est Angelus, nescio an Archangelus, nescio ad de Seraphim numero, qui pacem affert, qui nostræ redemptionis tabellarius est, ac Messiam iam iam venturum denunciat. O felicem nuntium! ô fortunatam legationem! ô omnium votis & suspiriis exspectatum legatum! Desinant igitur iam clamare Prophetæ, inhibete iam lacrymas mortales, exultate vos qui in Limbo captiui detinemini; ecce enim, promissus ille in

Gen. 3.
Exod. 12.
4. *Reg.* 18.
2. *Reg.* 14
Gen. 19.

ille in lege Messias, iam iam venturus denunciatur.

O Verbum æternum, itane te humiliari & deiici, vt nostræ naturæ fragilitatiq; velis copulari eamque in sponsam tibi seligere: vilis est, paupercula & inops est, nihil habet, plus Patri æterno debet, quam soluendo sit. Considera tecum ac perpende, ô Angelorum Princeps, qua vili sit illa stirpe oriunda, quam plebeia eius cōditio & prosapia; vide, quænam sit eius origo. Filia scilicet est perfidi & infelicis illius Adam, cuius generatione & prosapia nulla aut deterior aut peruersior excogitari potest; scatet sortibus, infamis est, omnes pene qui ab ea progeniti fuere, aut latrones, prædones, homicidæ, sicarii, idololatræ, aut adulteri exstiterunt. Quid? vosne sublimes & magnificos Principes eatenus humiliari, vt in eius familiam & stirpem adoptari velitis, & talem filiam ambiatis: omnes namq; pene maiores eius sceleribus infames Deo pœnas dederunt, & diuinæ seueritatem iustitiæ experti sunt: aliqui eorum in Babylonem profugi & exulantes transire coacti; alii in Chaldæā & Assyriā captiui abducti; alii in mari rubro submersi; alii suspendio interierunt, vt Aman; alii incendio cōsumpti, vt Sodomitæ cum vicinis; alii terræ hiatu absorpti, vti Chore, Dathan, & Abirō. Quodnam igitur genus despectius, quænā prosapia aut vilior aut infirmior reperiri queat? Quid? tene igitur ô Saluator mundi, tam infames natales ambire, tam humili trunco velle inseri & copulari?

Cum Sampson Philisthææ cuiusdam amorib. teneretur, eiusq; parentes eum alio mentem vt transferret, adhortarentur, dicentes: *Nunquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum & in omni populo tuo, quia vis accipere vxorem de Philistiim, quia incircumcisi sunt*; non aliam in sui purgationem rationem attulit, quam amore sese eius nimium quantum teneri, & aliam se diligere nequaquam posse. Ad eundem modum verus noster Samson, Dei Filius, statim vt mundum redimere constituerat, naturæ nostræ, vilis s. Philisthææ, amore incensus; omnes SS. Trinitatis personæ, Cherubim simul ac Seraphim, & totus denique orbis admiratus est, quod cœlum, patriam relinqueret, in qua tamen pulchra illa Angelorum natura, formosa illa filia commorabatur, & in regione externa & peregrina miseram Philisthæā adamaret, dicens: *Quod est homo quod memor es eius, aut filius hominis, quoniam visitas eum*; Ipse vero amore excæcatus aliud responsum nō dedit quam magno se erga illam affectu affici, & alium dilectum adamare non posse dicens, *Delicia mea esse cum filiis hominum.*

Iud. 14. Allegoriç.

Psal. 8. *Prou.* 8.

Veni igitur, veni hodie ô Iacob, relinque domum patris, inclina cœlos, incurua dignitates & titulos illos regios, imminue nonnihil maiestatem illam grandem, deq; throno tuo descende. Incipe iam inopiam & ærumnas pati, incipe nudis iam pedibus soli crucis baculo innixus, Iordanis nostri aquas transuadare, atq; instar vilis cuiusdam pastoris in terra aliena, oues & armenta idololatriæ Laban, hominis inquam ingrati & perfidi pascere. Duæ te hic expectant sorores, quæ matrimonio tecum copulari gestiunt, Lia videlicet & Rachel, Ecclesia nimirum triumphans & militans; Synagoga inquam & Ecclesia; at, postquam multas oues & greges copiosos congregaueris, duabus stipatus turmis, hominum scilicet & Angelorum, in paternam domum reuerteris.

Gen. 29.

Veni ô Dauid paupercule & humilis: nullus est enim inter oēs Principes Iuda, & Optimates Israel, qui sese Goliæ Philisthæo audeat obiicere. Veni & descende; hæc te trophæa, hæc te gloria, hæc te expectat victoria: at te regios prius diuinitatis habitus exuere necesse est, ac peregrini viatorisq; vestibus circumdari, fundaque humanitatis nostræ manus tuas oportet armari; qua armatura insignitus victoriam sine dubio referes, inque mercedem & præmium, non Saulis filiam, sed pulchram illam principē Ecclesiam, sc. vna cum corona & sceptro, non regni Israel, sed totius orbis imperii, in matrimonio habebis.

1. Reg. 17.

III. Veniamus iā ad sermones & colloquia, quæ hodie cum Maria Virgine habuit Angelus. Audite quid inter se loquantur.

Aue gratia plena. Angelus ad Virginem ingressus, cum esset, qui ab hominibus adorari consueuerat: Virginem quodammodo adorans & reueritus, humiliterque sese coram ea prosternens, his eam verbis allocutus est: Antequam, ô Virgo, vniuersi hæc machina condeceretur, cum diuina iam mente, Adamum per peccatum à gloria excisurum, præuisum esset: simulq; in arcano SS. Trinitatis consilio decretum, Verbum Patris vt homo fieret, humanamque propter hominem naturam indueret, tu quoque eadem simul opera prædestinata es, quæ eius mater fores. id vero certis quibusdam de causis hactenus dilatum est: at hodie tempus aduenit, illuxit hodie felix illa dies, qua à tot annorum millibus decreta sententia executioni mandata est.

Figura quibus Deipara denotatur. Hinc ego te plenam gratia, & Oceanum, in quem omnes cœlestium benedictionum riui & torrentes sese exonerant, iure meritoq; appello. Tu enim es illa turris Dauid, (Cant. 5.) omni ex parte comminuta, ex cuius fastigio & laterib. mille virtutum clypei, omnisque spiritualis armatura dependet. Tu es thronus ille regius, in quo pacificus ille Salomô residebit, quem sexaginta fortissimi Israel custodiunt, cui sexaginta inquam Cherubinorum millia, omniu cœli primatum primi semper adstabunt. Tu deniq; es domus illa Sapientiæ, septê fulta columnis, (Prou. 7.) septem Spiritus S. donis innixa. Hinc *benedicta tu inter mulieres*, etiã super omnes omnino vires, super Ang. los omnes, quin etiam benedicta: cuius toties nobis in mûdo mentio facta est. In ipso namq; Paradiso de (Gen. 2.) te dictum est, *Ipsa conteret caput tuum.* Vix natum quippe peccatum erat, vix dæmon mouerat lacertos, quin statim omnium nostrum in te oculi coniecti, quin omnes iudicaremus, quod illa Amazon & virago futura esses, quæ cruentum illum Cerberum, & tricipitê belluam contereres & edomares.

(3. Esth. 2.) Disceptantibus olim trib. Persarum optimatibus, quidnam ex omnib. videretur esse fortissimum, Zorobabel mihi non multum à scopo aberrasse visus est, dicens esse mulierem, an simul te, ô beatissima Virgo, præsignasse. Et sane, tu generosa illa mulier es, quam tantopere Sapiens videre exoptabat, dicens: *Mulierem fortem quis inueniet?* (Prou. 31.) Quasi dicere voluisset, Vbinam fortis illa mulier poterit reperiri? quando generosa illa femina apparebit, quæ nostris malis finem, nostræq; ruinæ restaurationem allatura est? quæ nos pristinæ innocentiæ restituet, & victoriam de tam potenti hoste, qualem hic noster referet?

Quot illustres te, ô Virgo, mulieres præ- (Iud 10.) signarunt? Iudith inprimis Holoferne expugnato nobilis, & Betuliam obsidio liberans. Esther deinde in magni Regis Assueri, (Esth. 7.) propter pulchritudinem, vxorem adoptata, quæ gentem suam exitio & ruina eripuit. Rebecca quoq; magni ilius Patriarchæ A- (Gen. 25.) brahæ filium Isaac matrimonio accepit, qui ad montem vsque immolandus deductus est. De te etiam tot Prophetæ vaticinati sunt, & cum primis vnus è maioribus tuis Dauid Rex; *Audi filia, & vide, inclina aurem* (Psal. 44.) *tuam; & obliuiscere domum patris tui, & concupiscet Rex decorē tuum.* Sed relinque ô Angele, hos honorum titulos, & encomia plenas salutationes mitte, ac procede vlterius, atq; præcipuũ legationis tuæ caput descende, nos vero ad alterum concionis membrum.

Ecce concipies, & paries filium. Ecce tua hic (IV.) verba numero eadem, repetuntur Isaia, *Ecce virgo concipiet, & pariet filium.* Ea ipsa & in libris iudicum præmissa video, cum Angelus matrem Samsonis his verbis alloqueretur: *Ecce concipies, & paries filium; ille erit* (Iud. 13.) *Nazaræus, & dabit initium liberationi populi Israel.* Egregia profecto rei, de qua agimus figura, Auditores; videmus namque hic etiam Angelum ad Mariam veri Samsonis matrem accedentem, eique filium promittentem, qui redemtionem populo suo sit allaturus. Eadem hic verba idem omnino Legatus, idem penitus mysterium. *Ecce concipies, & paries filium*, non quidem aliquem Alexandrum, vt Olimpias non Cæsarem, vt olim Aurelia; nec Salomonem, vti Bethsabee, sed Iesum Christum qui mortem moriendo destruet, mundum potentia percellet, ac dæmones effugabit: filium inquam, qui salutem reddet ægris, indul-

indulgentiam concedet reis, lumen afferet cœcis, vitam restituet mortuis, & paradisi ianuam reserabit captiuis.

Figura. Iud 6. *Ecce concipies & paries filium*: tu scilicet eris vellus illud Gedeonis, verum inquam vellus, in quod Filius Dei, in modum roris cuiusdam cœlestis, descendet. Tu eris ingens illa arca, quam verus Noe, ad omnes omnino mortales à perditionis diluuio liberandos, ingreditur. Tu eris immanis ille cetus in gratiarum oceano natitans, qui miserum Ionam cœlo profugum inq; mundi huius mare deiectum excipies, quem cum, non dico triduo, sed nouem mensibus, sacratissimo tuo vtero complexa fueris, tandem in Bethlemicum præsepe, velut ad littus quoddam eniteris & effundes. Tu denique eris illa Pharaonis filia, omnium mundi huius Ægypti mulierum primaria, & princeps, quæ miserum Mosem in vitæ huius profluentum deiectum, in filium adoptabis; qui vbi adoleuerit, mundum à seruitute Satanica, velut a Pharaonica eripiet, eumque per rubrum passionis mare deducens, saluum & incolumem in terram promissionis sistes.

Gen. 7. Ion 2. & Aug. epist. 49. Exod. 2.

Insignis meditatio quomodo se habuerit virgo, cum Angelum loquentem audiuit.

Quid ais adhæc ô anima mea? an non in admirationem raperis, cum tam expectatum hodie nuntium tibi perferri, & tantis virginem encomiis audis cōdecorari? Propone tibi quæso ob oculos Virginem, cum ad eam Angelus accederet, in conclauis sui abdito occlusam, ac sacra illa Isaiæ verba, *Ecce virgo concipiet*, attentius ruminantem, vt omnes vnanimi consensu Patres asseuerant. Audi, vt intra se ipsam dicat: Hem, quænam Deus boue, futura est illa? cuiusnam tanta futura sunt merita, vt mater tua futura sit, quænam obsecro erit illa virgo, cui tanta dignitas, tantaque gloria præparata est? Magna profectò fuit felicitas Esther, summo illi omnium regum Assuero, Regi inquam Persarum, matrimonio iunctam fuisse: at longe maior eius futura est felicitas, quæ sponsa simul & mater totius orbis Monarchæ futura est. Erit profectò hæc altera Iuno:

quæ diuûm incedet regina, Deiq;
Et mater coniuxq;.

Vtinam mihi illam vel nosse contingeret, quanta ei promptitudine, quantaque sollicitudine, ministrarem? quam diligens illi obsequium, quantum honorem exhiberem? quanto eam cultu & reuerentia prosequerer?

Cum his virgo esset intenta meditationibus, ac de sublimi illo Incarnationis, filii Dei mysterio attentius cogitans, extra se rapta esset: ecce tibi derepente Legatum cœli ingredientem, ac nuntiantem, eam ipsam, non aliam Ecclesiam esse, quę Dei mater fieret, & è qua Deus humanam carnem assumere decreuit. Eia age anima mea, hic ingemina stuporem, hic adauge admirationem, ac tecum ipsa iudica num magis quam antea Virgo fuerit demirata; cum subito sibi adstantem videret Angelum, & his se verbis alloquentem audiret? Quid eam hic fecisse, quid dixisse cogitabis? *Quomodo fiet istud, quoniam virum nō cognosco?* Ecquid ais, ô Angele? quinā sunt hi sermones? quænam mihi paradoxa occinis? Noui quidem virginem parere debere, dę incarnationis mysterio nequaquam ambigo: sed quonam modo, & qua id ratione peragi debeat, scire peruelim: dicito quæso, *quomodo fiet istud?* quoniam virginitatem meā Deo obtuli: & quamquā Iosepho matrimonio iuncta sim, certo tamē mihi constat certius, nunquam vel minimum ab eo detrimentum illi inferendum, sed omnem eum potius daturam operam, vt videat, ne quod ei ab aliquo damnum afferatur. Nam quemadmodum castus ille olim Ioseph, nullum Putipharis vxoris honori præiudicium irrogauit, propter honorem quo dominum suum prosequebatur: eadem quoque ratione hunc Iosephum mecum facturum existimo, vt nihil scelus in me audeat admittere, propter eum quo Deum prosequitur, honorem & reuerentiam. Quemadmodum etiam Sunamitis illa Abisag, puella pulcerrima, in gremio Dauidis semper dormiens, nullum vnquā ab eo virginitatis detrimentū passa est: eodem modo & Ioseph coniux meus mecum egit. Quomodo igitur hoc fieri posse existimas: Quas hic obsecro abyssos, q̄ abstrusos penetras recessus ô virgo? quem moues

M 3 lapi-

lapidem, quas difficultates & quæstionum scrupos proponis? Hic nempe omnes Angelos facies obtumescere: illud enim *quomodo* verbis commode exprimi poreſt. Adhuc te loqui opus eſt, ô Angele, ac pluribus rem verbis exponere, virginiq; omnem dubitandi cauſam eripere. Dic Angele, dic ô cœleſtis legate, *quomodo fiet istud*? ſed audi Virgo, quid Angelus dicturus ſit. Hac ſc. ratione ô Virgo, incarnationis myſterium peragetur: Aſſumet Verbum Dei naturam iam nunc indiuiduam, ſed non ſubſiſtentem eamq; diuinæ ſuæ hypoſtaſi vniet, adeo vt duæ diuerſæ naturæ in vna combinandæ ſint personâ, diuina ſcil. in propria permanente, & humana in diuina. Atque hæc omnia in ſacratiſſ. vtero tuo peragentur. Cuius rei innumeras ſi luberet, poſſem producere figuras. Vidimus in deſerto Sinai rubum ardentem, eundem vidimus, & incombuſtū: qua te potiſſimum re cenſeo deſignari, ſacratiſſima Virgo: quæ ſcil. deſertum es, in quo nullum vnq; peccatum, nulla maledictio, nulla viri mixtio reſedit, in qua demum rubum ardentem huius myſterii videre licet, atq; ignem diuinitatis in rubo humanitatis noſtræ ardentem, & hæc omnia ſine vllo concupiſcentiæ ardore, ſine ignis læſione, ſine vllo virginitatis detrimento.

Figura qua incarnationis myſterium deſignatur.

Exod. 3.

V. *Gen. 25.*

Duos edidit gemellos Rebecca, ô Virgo, Iacob ſc. leuem & placidū, & Eſau piloſum & agreſtem. Idem tibi eueniet ô virgo, quæ ſecunda futura es Rebecca: ex ſacratiſſimo namq; vtero tuo gemini prodibunt, Deus nempe omnib. numeris abſolut⁹, cuius Iac. figura extitit: homo piloſus, & multis imperfectionib. deformis factus, quem Eſau repræſentabat. Si memineris ô virgo, Bethuliā, quæ nunquam hoſtili manu capta fuit, duæ olim mulieres egreſſæ ſūt. Iudith. ſ. venuſtate ſingularis, & eiuſdē Abra, i. ancillæ ambæ in mortem Holofer. conſpirantes: Ex te vero ô virgo, velut è Bethulia, quā nunquam peccatum expugnauit quæq; ciuitas illa es, de qua olim Pſalmiſt. cecinit, *Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei*: duæ naturæ egreſſę ſunt, diuina ſc. ipſa Iudith lōge formoſior, & humana; quæ veluti ancilla eſt; quarum vtraq; armata eſt, vtraq; caput Satanæ, per Holofernem repræſentat. præſcindere paratiſſima atq; ad mundum captiuitate eripiundū prōptiſſima. Duo quoq; exploratores a Ioſue ad terram Iericho explorandam miſſi, aliquot die. apud Raab meretricem delituerunt. Ad eundem modum, ô ſacratiſſima Virgo, magnus ille Ioſ. Pater æternus, murus Ierichuntis, peccata inquam, & mundi idola deſtruere volens duos exploratores, naturam ſ. diuinam & humanam mittet, qui aliquot menſibus in ſacratiſſimo tuo vtero deliteſcens.

Iud. 10.

Quoniam ô paranymphe Gabriel figuras depromis quibus virgini myſteriū hoc declares? Depromunt tibi & vnam ipſi viri, ô virgo. Duo namq; illi ad terram promiſſionis profecti, cum ad caſtra reuerterentur, racemum in vecte euidens vbertatis argumentū retulerunt: vnde factum eſt, vt omnes viſo tam egregio indicio, miro gaudio efferrentur. Hæc terra promiſſionis tueris, ô virgo, ad quā duæ naturæ profectæ, meritis ingentib. onuſtæ redierunt, magnum illum & pulchrum redemptionis noſtræ botrum portantes; vnde ingens, omnibus omnino mortalibus gaudium exortum eſt.

Num. 58. Tres ex his figuris in cōcione de Purificatione B.V. reperiuntur, ſed quoniam hic quoq, quadrare videbantur, hic repetitæ ſunt, adhibitis etiam tribus nouis, ne quis forte putet, aliās nō ſuppetere.

Quomodo fiet istud? Ex arca Noe, ô virgo beatiſſima duæ aues euolarunt, coruus ſcilicet & columba, quarum illa in aquis manſit cadauerib. inſidens, & mortuaria conſectans, hæc cū ramo virentis oleæ ad arcam reuerſa eſt. Docet me S. Spiritus, te illam arcam eſſe, è qua poſt nouem menſes non duæ aues, ſed duæ naturæ, humana nimirum & diuina exibunt: quarum illa in monte Caluariæ expirabit, & in ſepulchro inter mortuos collocabitur; hæc vero ſemper victura eſt, perpetuo olim inſtar oliuæ virens. In Propitiatorio, auro mundiſſimo incruſtato, duo Cherubin viſebantur, ſeſe mutuo verſis vultibus reſpicientes, aliſque totum propitiatorium obuelantes. Deſignabat hoc te, ô beatiſſima virgo, quæ verū ppitiatorium es, auro virtutū coopertum duos aliquando Cherubinos in vtero geſtaturam, Deum ſc. atque hominem, qui ſe mutuo in vna eademque perſona complectentes

Gen. 8.
Exod. 25.

ctentes, & stringentes, te alis mirabilium operum suorum aliquando cooperirent. Aliam & quidem recentem adhuc depromam. Protulit pius ille Samaritanus duos è crumena denarios, quos in medelam curationemq; miseri illius sauciati impendit. Non videor mihi proeul, ô Virgo, à vero aberraturus, si opulentiam te, magni illius Samaritani Iesu Christi, crumenam esse dixero, è qua duæ naturæ veluti duo numismata proferendæ sunt, quæ in humani generis redemptionem per languidi curationem designatam, impenderentur.

VI. *Quomodo fiet istud*, ô Virgo? Nestorius quidem & Theodorus aiūt, duas personas accidentaliter sibi vniendas, sed errant toto cœlo: Eutyches vero & Dioscorus penitus hic tradunt contraria: duas scilicet naturas in vnam miscendas & confundendas, sed falluntur: hæreticorum hoc est dicere, & non recte de fide sentientium.

Porro veritatem dicit Angelus, atq; ita fides nostra tradit, duas scilicet naturas diuersas, realiter distinctas fore, quæ in vna tamen hypostasi, in vna persona subsistent: non igitur mirum est, ô Virgo, si dixeris, *Quomodo fiet istud?* Neq; enim minor in hoc quam in SS. Trinitatis mysterio latet difficultas in Trinitate namque tres personæ in vna sunt essentia, & natura: hic vero contraria ratione duę naturę in vna hypostasi.

Figura Mathematica, quæ mysterium Incarnationis denotat.

Scio te, ô virgo beatissima, omnes callere scientias, inq; omni artium genere esse versatissimam; ac propterea reuoca in memoriam figuram illam Mathematicorum, quæ incarnationis mysteriū ad viuum adumbrat, triangularem illi figuram habent, quam Scalenum appellant, quæ duo latera habet inæqualia, & eādem basim. Ita quoque mysterium hoc triangulare est, tribus constans naturis, anima scilicet, corpore & verbo, sed triangulum Scalenum est, cuius duo latera, natura inquam diuina & humana, inæqualia sunt, vna sc. infinita, & altera finita. O magnam inæqualitatem! & tamen ambæ nō nisi vnam basim, vnam nimirum personam habēt. Iam satis superq; virgo sanctissima de tuo *quomodo* me locutum existimo, & tibi dubitanti respōdisse.

Quamobrem, *Ne timeas Maria*, Noli metuere sanctissima Virgo: ne timeas quod tibi falsa nuntiem: nihil quippe certius est: hoc ab æterno decretum. Ne timeas Maria peccatum originale, mortale, veniale: noli metuere dolores partus: paries quidem filium tuum in gaudio, & ridens, vt olim Sara peperit Isaac: filius autem tuus nascetur, ridens, vt magnus olim Bactrianorum Rex Zoroastes. Ne timeas, ne sis de perdenda virginitate sollicita: parce metu, Spiritus S. superueniet in te, ille totum hoc opus diriget, illius auspiciis omnia & non eximio sine miraculo peragentur.

Zoroastes ridens natus est.

Videamus, quid in hanc referat Suetonius Cum Iulius Cæsar nauem conscendisset, ac vehemens tempestas ingruisset, adeo vt nauarchus formidine perculsus expallesceret, ad eum conuersus Cæsar, ait, *Quid times? Cæsarem defers, & fortunā eius:* Iisdem ego te hodie verbis compellabo, ô virgo *Maria Quid times? Christum defers & fortunam eius.* Illum inquam Dei, & gratias eius, merita, copus, animam, diuinitatem, atque omnem denique fortunam.

Sueton. in Cæsare.

Sed, ô Beata Virgo, iam satis superq; tecum Angelus ille legatus locutus est, iam aperuit, quod in mandatis habebat, tempus est, vt vnde venit, reuertatur, expectat responsum, q; ad Regem suum deferat. E te iam, ô Virgo, salus nostra dependet: tibi ecce, iam pretium redemptionis nostræ offertur: si enim id benigne accipias, & Dei petitioni annuas, ecce redempti sumus. Hoc est, hoc inquam est, q; infelix Adam, atque omnes eius posteritas, magna eū infamia è paradiso expulsa, iam à tot annorū millib. obsecrat, & enixe contendit. Hoc est, quod Prophetæ ac Patriarchæ omnes, quod Reges in limbo terræ captiui detenti, a tot retro annis à te expectant. In te, ô pulcherrima Esther, omnem spem suam collocat afflictus ille Mardochæus. In te domus reclinata recumbit. A te ab ore tuo iam dependet miserorum consolatio, captiuorum redemtio, condemnatorum gratia, ac denique totius mundi salus. Audite ergo, quid ad hæc virgo responderit.

Insignis super verbis Deiparæ meditatio.

Ecce

Responsum Virginis ad verba Angeli.

Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Diutius te nolim morari, ô Angele, iam tempus est, te reuerti, omnes namque cogitationes meas in admirationem rapuisti. Equidem nonnisi humilis ancilla Domini sum, fiat mihi secundum verbum tuum. Ecce huiusce rei figuram in Regum libris. Cum Abigail se a Dauide rege in vxorem peti intellexisset, in terram se prostrauit, & humiliter respondit: *ancilla Domini mei.* Noua hæc Abigail iisdem hodie verbis vtitur dicens: *Ecce Ancilla Domini*: quasi dicat, Ne me huiusmodi elogiis condecores, ô Angele, ne quæso, matrem Dei appelles: sed hoc vtinam mihi concedatur, vt perpetuum ei & fidelem famulatum exhibere queam, ac fida ei ancilla existere. Hoc est responsum, quod tanto tempore è cœlo, terra & inferis expectatum est. Iam nuptiæ illæ regiæ, diuinæ naturæ cũ humanitate nostra, in Mariæ Virginis vtero, initæ sunt & peractæ. Omnes iam figuræ completæ, iam omnia veterum Prophetarum vaticinia verissima fuisse intelliguntur.

1 Reg. 10.

Iam totus tibi mundus, ô sacratissima, augustissima & sanctissima Virgo, propter immensum, quod hodie per te munus accepit, deuinctus est: iam scilicet tempus est, quo te colere & adorare debemus, cum nimirum humilitate nos tua ab omnibus ærumnis & calamitatibus, quas Euæ superbia, & fastus inuexit, liberaueris. Hic scil. Patriarcharum vota & suspiria completa sunt. Hic paruus ille lapillus de montibus æternis in sacratissimum vterum, sine vllo humano opere, delapsus est, qui lapillus adeo tandem excrescet, vt magnitudine sua totum sit orbem repleturus. Hodie Dominus nouũ creauit super terram, cum tu Virgo, mulier illa facta es, quæ sine vllo viri commercio aut admistione, virum circumdedisti, Filium, inquam, Dei, quem delicata ac molli carne vestisti, & circumdedisti. Quis te igitur non colat, Virgo, quis non honore prosequatur, quis te non vt matrem Dei agnoscat? Equidem meritorum tuorum magnitudinem exprimere nequeo: tu namque es cœlorum Regina, SS. Trinitatis infans, Domina Angelorum, hominumq; Patrona. Tu es paradisi porta, maris stella, & mundi luna; imo vero *pulchra vt Luna, electa vt Sol*; quin etiam sole & luna pulchrior: nunquam enim deliquium passa es. O luna & sol mundi, precum tuarum influxibus nos irriga, meritorumque tuorum lumine nos illustra, vt postquam te vna cum charissimo Filio Domino nostro & Redemptore, in mundi huius deserto, debito honore fuerimus prosecuti, in supremis sedibus aliquando te videre, ac sempiterna tecum beatitudine perfrui possimus.

Ierem. 31.

Cant. 6.

AMEN.

IN FESTO S. MARCI EVANGELISTÆ.

Partitio.

I. De ipsis quatuor Euangelistis.
II. De quaternarij mysterio rerum Ecclesiæ multiplici.
III. De mysterio quatuor animalium.
IV. De præcellentia Euangelistarum præ Veter. Testam. conditoribus.
V. De S. Marco historia.
VI. De symbolico ipsius Leone.

Designauit Dominus & alios septuaginta discipulos, &c. Luc. 10.

FIGVRA.

Apoc. 10. VIDIT Ioannes in Apocalypsi nouum quoddam Angeli genus & qualis nullus in vniuerso Scripturæ theatro apparuisse comperitur; viribus fuisse dicitur athleticis, & validus, vt qui maxime, clamorem etiam Leoni per deserta rugienti persimilem emisisse; libellum quoque apertum manu tenuisse, pede dextro mare, sinistro terram pressisse. Mysterium hoc mecum vbi excutio, omnesq; circumstantias illius dum sigillatim enucleo; ipse mihi certo certius persuadeo, veram hic Diui Marci Euangelistæ imaginem ac figuram nobis ob oculos poni. Angelus quippe dicitur, quod angelico ritu vitam duxerit; vires illius & rugitus ad prædicationem, & ad Leonis figuram, quæ vulgo ei inter ceteros Euangelistas à pictorib. tribui solet, haud inepte quis transferat, libellus quem Angelus manu gestasse scribitur, Euangelium illius designat, quod ceterorum Euangelistarum respectu, exiguum est, atque ideo compendium & Epitome Euangelii S. Matthæi à nõnullis appellatur. Quod autẽ pedum alter super mare & super terrã alter extensus dicatur, non aliam huius rei rationem dari posse puto, quam quod gloriosus hic Apostolus obsequio suo & cultui dedicatas, duas orbis tum potentissimas, tum etiam pulcherrimas vrbes habuerit, vnam in terra & continenti constitutam, Alexandriam videlicet totius Ægypti caput; alteram vero in mari; noua sane ædificandi ratione, constructam, Venetias. Hoc vnico tantum discrimine, quod pes dexter huic innixus sit, quæ hactenus feliciter auitam maiorum fidem inuiolatam, integramque conseruauit; sinister vero illi, quę deploranda prô dolor! ruina eadem excidit, & misere in fide ac religione Christiana naufragium fecit.

Ceterum omnia quam aptissime coincidunt, vt vero singulas similitudines conuenientiasque vobis declarem, & gloriosi huius Euangelistæ cœlo iam donati triumphum deprædicem, ad cœlum oculos conuertemus, & genua in terra supplices prosternamus, gratiam sanctissimi Spiritus, q̃ humillime deprecaturi; vt vero Deipara suis apud illum nos intercessionibus adiuuet, nostras illi preces offeramus, & omnes salutatione illa Angelica cõpellemus.

AVE MARIA.

I. Celebris Hebræorum legislator Mysteriorumque diuinorum interpres Moyses, *Exod. 36.* vetus Iudæorum Tabernaculum describens, quatuor vt columnas de lignis setim constitueret, easq; auro conuestiret, quarũ capitella etiam aurea & bases argenteæ forent, à Deo sibi mandatum fuisse affirmat; è quibus magnum velum ex Hyacintho, purpura, cocco bis tincto, & bysso retorta, eleganter & artificiose, & pulcra varietate contextum dependeret, *Quod appendens ante quatuor columnas de lignis setim quæ ipse quidem deaurata erunt, & habebunt capita aurea sed bases argenteas*, &c. Origenes & quotquot locum hunc tetigere, eiusque mysteria inuestigarunt, paucis exceptis, per quatuor hasce columnas, tabernaculi, quatuor Euangelistas Ecclesiæ nostræ designari credidere: ipsi enim sunt veluti quatuor fulcra & sustentacula de lignis setim composita, id est viri vitæ incorruptibilis, & virtutibus variis circumquaque deaurati; quorum capita aurea sunt, quod nonnisi mera charitas;

Quatuor Euangelistæ per 4. columnas tabernaculi Mosaici designantur.

tas; bases vero argenteæ quod in sapientia quadam cœlesti fundati ac stabiliti sunt; atque è quatuor his magnum secretorum velamen dependet, quo sancta sanctorum teguntur, quod pro temporum, locorum, personarumque diuersitate cœlestia ac diuina mysteria tegant aut detegant, obscrent vel reserent.

Exod. 25. Lib. 4. in Exod. c. 5.

Itidè ipsi designati fuere per quatuor illos circulos aut annulos aureos, qui in quatuor angulis mensæ propositionis visebantur, de quibus Exod. 25. *Et quatuor circulos aureos quos pones per quatuor arcæ angulos.* Hæc est expositio Ruperti & aliorum, qui hocce mysterium explicantes, quatuor Euangelistas aureorum ansularum instar fuisse aiunt, qui circumsecus sacram Christi humanitatem, sacrā inquam mensam propositionis, in qua nimirum Pater cœlestis, gratiæ delicias proponit, sustinebant, quā diuina Ministrorum suorum verbo prædicatione sua, scriptis per quatuor mundi angulos detulere, si Psalmistæ credere voluerimus, dicenti, *In omnem terram exiuit sonus eorum.*

Psal. 18.

Exod. 28. Quatuor Euangelistæ denotati p quatuor scyphos candelabri tabernaculi.

Penitius etiam profundiusq; in Tabernaculum Mosaicum progrediens inter cetera superbum ibi candelabrum intueor, cuius in hastili quatuor scyphos & quatuor sphæras aureas contemplor. Textus verba sunt hæc, *In ipso autem candelabro erunt quatuor scyphi in nucis modum, sphærulaq; per singulos & lilia.* Singula hæc sancta quadam meditatione examinando, credidetim, sicut p candelabrū Ecclesia, per hastile vero Christus denotatur, ita scyphis illis ac sphæris aureis Euangelistas designari: in illos enim, velut in quatuor pretiosas pateras diuina Saluator mysteria infudit; & per illos veluti per globos ac sphæras cœli nobis motus denotantur; de illis enim non minus quam de Apostolis illud Psalmographi dici queat, *Cœli enarrant gloriam* DEI.

Psal. 18.

Zach. 1. 4. Euangelistæ quatuor fabris Zachariæ similes.

Apud Zachariam Prophetam quatuor describuntur fabri, quos Deus Prophetæ spectandos dedit, *& ostendit mihi Dominus quatuor viros.* Magnus Doctor Hieronym. locum interpretatus ait, extimasse nonnullos, per quatuor hosce fabros quatuor Euangelistas denotari, qui fabrorum instar sancta quædam arma aduersus hæreticorum rabiem, paganorumq; superstitionem & gentilem cæcitatem, fabricarunt. Audite quid sanctus hic Doctor scripserit: *Legi in cuiusdam commentariis quatuor fabros quatuor Euangelistas intelligi.* Ipsum quidē scio per quatuor hosce fabros, quatuor virtutes cardinales designare, quas quatuor animæ passionibus, per quatuor cornua, quæ eodem tempore Propheta viderat, denotatis opponit, sed hoc non impedit, quo minus quatuor etiam Euangelistæ, per fabros hosce denotentur.

Sub alterius ænigmatis vel potius emblematis inuolucris spectandos eos proponit Propheta Abacuc cum de quadriga & curru triumphali, quo Dei diuinitas inuehitur, & à quo hominum salus ac liberatio dependet, agit, verba sunt, *Qui ascendis super equos, & quadriga tua saluatio.* Sanctus Augustinus inter primos locum hunc explicans, & quidem mystice, ait, generosos hosce equos & currum triumphalem quatuor rotis inuectum, Euangelii Dei imaginem præferre, quod quatuor magni secretarii, id est, quatuor Euangelistæ, scripsere & diuulgarūt, qui & manu & lingua, Christum triumphantem & gloriosum per quatuor mundi plagas detulere: currus autem hic *quadriga salutatio* nuncupatur, Euangelium enim Dei omnibus qui credere in ipsum voluerint, salus est.

4. Euangelistæ per quadrigā Abacuc denotantur.

Cum hac expositione coincidit sententia veteris cuiusdam scriptoris, cuius S. Hieronym. in sextū Zachariæ caput commentarius meminit; qui quatuor illos currus, quos olim Propheta vidit (quorum primus equos habebat rufos, secundus nigros, tertius albos, & postremus diuersicolores) examinans, quatuor Euangelistis accommodat.

Legi, inquit Hieronymus, *in cuiusdam volumine, quatuor has quadrigas quatuor esse Euangelia, & equos Apostolos; per diuersitatem colorum diuersas gratias possidentes.* Ac deinde quatuor hos equorum colores morali sensu exponens ait, primos ob marty-

rio effusum sanguinem rubicundos esse, alios ob difficilem & tenebricosam mysteriorum fidei prædicationem nigros, tertios ob virginitatem candidos, postremos denique ob donorum, gratiarum, virtutumque cœlitus collatarum diuersitatem, diuersi colores.

Hactenus hæc, exordii & introitus loco, egregiis figuris & tropis condecorata, idque occasione sancti Marci qui vnus de numero quatuor horum Euangelistarum, cuiusque hodierna die solennitatem celebramus. Hoc autem Ecclesia Euangelium hodie legit, *Designauit Dominus & alios septuaginta duos.* Ad huius honorem vt egregium quid & festo dignum afferam, idque methodo ordinaria, primo in genere de quatuor Euangelistis loquar, deinde singulatim ad S. Marcum velut ad cœlestis huius cohortis primipilum, descendam.

II. Nonnisi 4. Euangelistæ. Primo igitur cum Ecclesia vniuersali credimus, nonnisi quatuor Euangelistas esse, velut quatuor diuinos notarios & generales totius reipub. Christianæ religionis secretarios. Non sine ratione autem Deus in hunc eos numerum côtraxit, nam: vt ait Philo Iudæus, numerus quaternarius perfectissimus est, ac primus eorum qui de natura corporis solidi participant: vnitas respondet puncto, binarius lineæ, ternarius, qui ad latitudinem spectat, superficiei, & quaternarius, qui altitudinem signat, corpori solido. Atque ideo aliasque ob rationes, sancti Euangelistæ sæpenumero per hunc numerum in sacris denotantur: vt inprimis in ipso Geneseos limine, vbi de quatuor magnis fluminibus sermo est, quæ è paradiso terrestri scaturientia, aquis suis omnem terræ faciem irrigabant, *Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita.* Terrestris hic paradisus Ecclesia est, ingens qui ex eo prorumpit fluuius, ipse Christus, de quo scriptum *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei.* Quatuor porro capita in quæ dispertitur, quatuor Euangelistæ sunt, qui magnorum ac turgentium fluminum instar, doctrinæ suæ irriguo omnia terrarum climata irrigant. Atq; hoc modo interpretatur S. Hieronymus, *Ecclesia quatuor flumina, paradisi instar eructans, id est, quatuor Euangelia.*

Lib. de opif. mundi & l. 3. de vita Mosis.

Gen. 2.

S. Hiero. in prol. Matt.

Venit mihi hic in mentem eius, quod in Exodo scriptum est in quo habetur, Moysi Deum præcepisse vt Rationale iudicii faceret, quadrangulum, cui duo illa verba, doctrina & veritas insculperet, vtque summus Pontifex Aaron in pectore suo hoc gestaret. *Rationale quoq; iudicij facies opere polymito, &c. quadrangulum erit & duplex.* Excellentius modo iudicii Rationale habemus, Euangelium, inquam, quod rationem instruit, docetq; sincere & candide de omnib⁹ rebus diiudicare. Huic insculpta sunt Doctrina & veritas: quæ enim dignior & eminentior doctrina Euangelica? quæ veritas etiam certior & diuinior quadragulum porro est, id est, quatuor formas ostendit, quod nônisi quatuor sunt Euangelistæ, quæ figura solidissima est, quæ nec inferni machinas, nec mundi persecutiones reformidat.

Exod. 28.

Euangelium collatum rationali Pontificis q erat quadrangulũ.

In huius rei signum refert in Apocalypsi Ioannes, vidisse se ciuitatem admirabilem in quadro fundatam, *& ciuitas in quadro posita est*, &c.

Ecclesia vera quædã ciuitas est, & ciuitas de qua tot mirabilia referuntur, *Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei.* Atq; hæc in quadro posita, tum ad firmitatem immobilitatẽq;, tum ad quatuor Euãgelia, quibus illa velut validis quibusdã colũnis innititur, designãda.

Quibus egregie admodum illud Gregorii de Conciliis generalibus ptolarum aptari queat, *In his velut in quadrato lapide sanctæ fidei structura consurgit.* Fidei enim quatuor Euangelistarum, omnis fides & Ecclesiæ religio innititur.

Lib. 1. epist. c. 4.

Augustinus libro 1. de consensu concentuque Euangelistarum, quatuor hosce Secretarios quatuor totius orbis terrarum partibus assimilat; ait enim, *Ob hoc fortasse quatuor sunt Euangelistæ, quoniam quatuor sunt partes orbis terræ: per cuius vniuersitatem Christi Ecclesiam dilataturi, ipsi sui numeri sacramento declararunt.* Atque hoc ipsum Principi Apostolorum sub alia quadã figura

Lib. 1. de consensu Euãg. c. 2.

Quatuor Euangelistæ quatuor orbis partib. assimilantur.

figura repræsentatum fuit, Actorum capite 10. cum Deus linteum quoddam magnum cœlo descendens omni animantium genere refertum, & quatuor extremitatib. in terram dependens illi ostēdit. Quatuor hæ extremitates, ceteris omissis, Apostolo huic significabant quatuor mundi angulos, omne hominum genus cōplectentes, ad Christi fidem conuertendos, & Christiana religione imbuendos.

Act. 10

Lib. 3. c. 11.

Inuentum hoc approbauit iam olim sanctus Irenæus, atque, quemadmodum quatuor vniuersæ partes sunt, Oriens, occidens, septemtrio & meridies, & quatuor venti Principes, qui è quatuor hisce partibus spirant; ita quoque Deum statuisse, vt in Ecclesia quatuor spiritus vitæ dominarentur & quatuor bases forent primariæ, quibus omnis illius moles incumberet, quatuor inquam Euangelistæ. Verba quæ proferantur digna sunt. *Quoniam quatuor sunt regiones mundi in quo sumus & quatuor principales spiritus, & disseminata est Ecclesia super omnem terram; columna autem & firmamentum Ecclesiæ est Euangelium spiritus vitæ, consequens est, quatuor habere eam columnas*, quatuor inquam Euangelistas.

Quatuor Euangelistæ sunt 4. venti & Ecclesiæ bases.

Hosce conceptus prosecutus assero, quod quemadmodum in mundo quatuor elementa sunt quæ veluti summi præsides, à quorum nutu omnis rerum natura dependet ac regitur, Ignis, aer, aqua & terra, quæ in omnium rerum compositionem ingrediuntur, & sine quibus nemo in orbe viuere potest; ita quoque Ecclesia quatuor habeat Euangelia, velut propria sibi elementa, à quorum virtute & influentia omnis animæ salus hic dependet; Inter hæc S. Ioannes maxime sublimis est, & igni ardenti similis, qui ad vsque diuinitatem pertingit, & profunda mysteria enucleat. S. Lucas omnium infimus, terramque repræsentans, perque bouem, quod animal terrestre terramque excolere natum, designatur; Noster autem Marcus per aerem denotatur, vtpote qui à clamoribus & rugitu Leonis, quæ voces suas & sonitus per aera reboantes in aere efformat, inq; aerea regione dominantes, Euangelium suum exordiatur.

Quatuor item elementa Ecclesiæ.

A Physicis conceptus hic præceptionibus efformatus est, at ecce iam alium è Theologorum scriniis depromptum Septimo Apolypseos cap. scripsit Ioannes, apparuisse sibi quatuor Angelos, stantes super quatuor orbis cardines, quatuorque ventorum habenas manu tenentes; *Post ea vidi quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terræ tenentes quatuor ventos terræ.* Quatuor hi spiritus cœlestes quatuor haud dubie Euangelistas designant, nam velut nuncii legatiq; quidam diuinitatis, mundo vniuerso, Filii Dei in mundum aduentum natiuitatemque nuntiarunt.

Apoc. 7. Quatuor Euangelistæ per 4. Angelos Apoc. denotari.

In Exodo iussit Moysi Deus, vt quatuor aureas ansulas faceret, easque arcæ angulis, quo de loco in locum facile deferri posset, insereret. *Et quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcæ angulos.* Quid hoc sibi mysterium vellet, mecum ipse perpendens, Patresque veteres in consilium adhibens, inter ceteros video Gregorium dicere, per Arcam hanc Ecclesiam designari; per quatuor illos circulos quatuor Euangelistas, quorum adminiculo sancta illa Dei arca, velut ansulis quibusdam, à Doctoribus & Prædicatoribus, per vniuersum terrarum orbem circumfertur, audite eiusdem verbis quæ ipse concepi, exponi, *Ecclesia quatuor angulos habet, id est, Euangelia, per quos quasi arca testamenti, & custos legis Domini vehitur.*

Exod. 28.

In Prolog. Matth.

Omnes hæ figuræ egregiæ mihi & exquisitæ videntur, sed quo profundius scripturarum adyta ingredior, admirabiliores etiam alias reperio; & inprimis vnam in libro Apoc. quæ quamuis communis & omnibus aperta videatur, tamen bene considerata & mature perpensa, ceteris videtur antecellere. Hic vidisse se Ioannes ait circa thronum Agni quatuor animalia plena oculis ante & retro & intrinsecus, sex alis cooperta; quorum primum simile Leoni, secundum vitulo, tertium homini, & quartum simile Aquilæ volanti; *Et in medio sedis & in circuitu sedis quatuor animalia plena oculis ante & retro, & animal primum simile Leoni,*

Apoc. 4.

Leoni, & secundum simile vitulo. Visio hæc non multum ab Ezechielis visione discrepat, quam is primo Prophetiæ suæ capite vidit.

III. Quatuor sedes Patriarchales per 4. Apoc. animalia denotatæ.

Scio Lyranum dum, quatuor hæc animalia mysticè exponit, per eadem quatuor sedes Patriarchales intelligere, Hierosolymitanam scilicet, in Leone figuratam, idq; propter constantiam Apostolorum, qui audacter & confidenter sine vllo tormentorum minatumque metu Iesu Christi resurrectionem prædicabant: deinde Antiochenam in boue denotatam, quod obediens, & morigera, iugū Apostolorum, Hierosolymis commorantium, subire non detractauerit, atque hac in vrbe discipuli, vti in Actorum historia describitur, credentis primum Christiani appellati sunt. Tertiā Alexandrinam, quam facies hominis designabat, eo quod plurimi viri docti, & in omni scientia ac disciplina celebres Alexandriæ floruerint, eamq; celebrem reddidere, inter quos eluxere Athanasius, Clemens & Cyrillus Alexandrini. Quartā denique Constantinopolitanam, cuius imago fuit Aquila, quod illa viros rerum diuinarum contemplatione celebres, ac sublime euolare meditando assuetos educarit, quales Ioannes Chrysostomus, Episcopus Constantinopoleos, tametsi Antiochiæ natus, sanctus Gregorius Nazianzenus, & alii plurimi.

Act. 20.

Lib. 3. *de virgin.*

4. Virtutes Cardinales per animalia Apoc. denotantur.

Aliter hoc exponit Ambrosius, aitq; per quatuor hæc animalia quatuor virtutes significari cardinales, per Leonem quidē fortitudinem, qui fortissimus & potentissimus animalium est; per vitulum iustitiam, per aquilam temperantiam, adeo enim sobria & temperans esse dicitur Aquila, vt etiam stimulante fame nullam sit prædam deuoratura nisi quam ipsa ceperit; per hominē vero prudentiam: homo enim hac virtute si caruerit, non homo, sed bestia est.

In Procemia D. Hieron. super 4. *Euang.*

Huic opinioni refragatur Abulensis aliamque viam longe diuersam insistens, quam tamen Rupertus Pannonius, Aretas & Glossa ordinaria instituere credit, p quatuor hæc animalia, adeo & morib⁹ & schemate externo à se inuicem discrepantia, mysticè Christum ipsum designari, in quo solo omnes illas facies simul contineri ait. Verus enim homo fuit, dum carnē humanam induit; bos qui solita Sacrificiorum victima, in passione, Leo in resurrectione; aquila vero in ascensione.

Christus in 4. hic animalibus designatus.

Omnes hosce conceptus expositionesque magni, vti debeo, facio; tamen communis opinio, quam sequi oportet, quamque plerique Patrum etiam secuti sunt, est, quatuor hisce animalibus, quatuor Euangelistas designari. Cæterorum testimoniis omissis vnicum producam Hieronymum qui mysterium hoc exponens, ita hæc animalia vnicuique applicat, *Prima hominis facies Matthæum significant, quia quasi de homine exorsus est, Liber generationis Iesu Christi, &c. Secunda Leonis, Marcum in quo vox Leonis in eremo rugientis auditur, cap.* 1. *Vox clamātis in deserto parate viam Domini. Tertia bouis Lucam, quod à sacrificiis & sacerdote Zacharia exorsus sit Euāgeliū suum. Quarta denique Ioannem, quod velut aquila alis assumptis ad sublimia euolans, de verbo æterno disputauit, deque diuina Messiæ generatione late disseruit.*

In procemia super Euangel. Matth.

Cur hæc animalia oculos habuerint intus & ante & retro?

Hæc quatuor Euangelistarum figura ac repræsentatio mirum in modum mihi arridet, eamque aliis infinitis præponderare censeo, tum ob rei ipsius dignitatem, tum ob circumstantias quæ eidem adhærent; imprimis in eo quod dicuntur hæc animalia plena esse oculis ante, retro atque etiam intus: cuius mysterii egregiæ & luculentæ adferuntur à multis rationes. Prima ob perfectam mysteriorum fidei sacris Euangelistis cōmunicatam cognitionē; ante quidem, quod sciētia rerum futurarum donati essent; retro vero quod præterita vt præsentia intuerentur ac perspecta haberent; intus denique quod cogitationes & animi conceptus pura & recta discretione moderentur. Huius expositionis auctores habeo S. Augustinum, Ven. Bedam & Richardum de S. Victore. Altera, animalia hæc habebant oculos antrorsum & retrorsum, vt hic euidenter appareret, Euangelistas omnia tum veteris tum noui testamēti mysteria Sacramentaque continere, quod

fides, quam vtrumque hoc testamentum denotat, omne tempus tum futurum tum præteritum, tum proximatum distantia complectatur.

Num. 2. Occasione quatuor horum animalium egregium in libro Numerorũ detego mysteriũ: Tribus Israeliticæ cum in terrã Promissionis per desertũ Arabiæ cõtenderent, & castrametãdum circa vesperam esset, in quatuor partes ac veluti signa vniuersas copias dispertiuerunt. Ad orientem regia tribus Iuda cũ Issaschar & Zabulon castrametabantur, ad Meridiẽ Ruben, Simeon & Gad; Occidentẽ spectabant Ephraim, Manasses, & Beniamin; Dan vero & Aser & Nephtalim in septentrionẽ vergebãt: adeo vt ingens hoc agmen in quadrum semper esset dispositum, ac velut sub quatuor ducibus primipilisq; constitutum; quibus Rabbi Abraham, referente Abulensi, quatuor illas Ezechielis figuras & Ioãnis animalia accõmodat; Iudæ vexillo appingens Aquilam, Rubenitarum hominem; Ephraimi, Leonẽ; Danitarum vitulum; atq; hæc re-uera animalia in omnibus hisce vexillis inscripta fuisse. Alii etiam aliter interpretantur, dicẽtes, in vexillo Iudę fuisse Leonem,

Gen. 49. ob id quod in Genesi scriptũ legimus, *Catulus Leonis Iuda*; hominem in Rubenitarum, quod primus homo fuerit è stirpe Iacob ꝓgnatus & filius illius primogenitus,

Deut. 33. vituli in Ephraimitarum, quod filius Iosephi fuerit cui hoc Moyses in Deuteronomio elogium dedit, *quasi primogeniti tam pulchritudo eius*; serpentis vero in Danitarum, ob id quod in Genesi legitur, *fiat Dan*

Gen. 49. *coluber in via, cerastes in semita*.

Figura. Cant. 6. Qui propius fundum, essentiam & omnes mysterii huius circumstantias perspexerit, videbit haud dubie Ecclesiæ hanc aciem figuram fuisse, hoc enim modo de illa Salomon in Canticis locutus est: *Terribilis vt castrorum acies ordinata*. Iam vero sub quatuor primariis vexilliferis, id est, in fide & doctrina quatuor Euangelistarũ in mundi huius solitudine locata est, primum castrorum vexillum hominis imaginẽ gerit, id est, S. Mattheus, secundum Leonis, quod Marcus, & sic de aliis. Ad quorum honorem cum tot egregias de numero illorum figuras iã produxero, procedam vlterius, atque hic breuitatem consectando, de illorum dignitate nonnihil agam, omnesq; ad eorum laudes decantandas mirabiliaque demiranda excitabo.

Dignitas eminentia & maiestas quatuor horum secretariorum sacrorum hinc colligi primo potest, quod dignius & excellentius Testamentum, q̃ olim Moyses aliiq; Prophetæ, à Deo acceperint, cõscripserint & tradiderint: in hoc enim quod Euangelistæ conscripsere, omnes iustificationis nostræ codices, & remissionis peccatorum omnium hominum literæ cõtinentur, quos moyses articulos nunquam ausus fuit conscribere, aut Prophetę suis promittere. Neq; enim lex vetus ex se peccata remittere potuit, Euangelio enim hoc reseruatum erat. Testatur hoc Apostolus ad Galat. *Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro, id est, nulla caro*; hoc est, nullus ex operibus legis veteris ad iustificatione pertingere potuit. Cuius rei figuras duas in aciem producam è veteri Testamento vnam, è nouo productam alteram.

IV. Euangelistarum dignitas Moyse & Prophetis maior.

Galat. 2.

4. Reg. 4.

Figura. Giezi Elizæi seruus cum baculo Prophetico ad Sunamitidis ædes destinatus, filium illius mortuum ad vitam reuocaturus; nihil omnino efficere potuit, sed operam lusit, nec mortuus puer ad vitam reuertit; adeo vt ipsum Prophetam venire necesse fuerit, qui nullis armis, baculo nullo instructus, in defunctum superincumbens, membraque defuncti membris singula adaptans, dulci quodam spiramine, vitam illi simul & animam reddidit. Defunctus hic erat homo peccato mortuus, Sunamitis Ecclesia, Giezi seruus quis alius quam Moyses: qui à Deo cum dura & cruda legis antiquæ virga missus nihil omnino quo ad peccatorum abolitionem, & hominis iustificationem efficere potest, adeo vt ipsum Dominum, Christum Iesum scilicet descendere necesse fuerit: ipse igitur venit non virga, non baculo instructus, atq; inhumanitati nostræ superincumbẽs, naturæque humanæ membris sese accommodans,

modans, leuiſſimo Spiritus ſancti habitu ac cœleſti ſpiramine, ſanitatem, ſalutem & vitam homini credidit. Hoc ſcilicet Euangelio reſeruatum erat.

Luc.10.

Alteram figuram in Lucæ Euangelio videre eſt, idq; ſub tragicæ cuiuſdam hiſtoriæ inuolucris, in qua miſellus quidam per Hierichuntis deſerta iter carpens; in barbarorum latronũ manus incidit, qui omnibus illum veſtibus deſpoliarunt, grauia illi vulnera inflixere, ac ſeminecem in loco deſeruere. Et ecce dum plures per viam illam deſcenderent, hominemque quidem cernerent, ſed non mouerentur alios inter venit & Sacerdos ac deinde etiam Leuites, poſtremo etiam Samaritanus. Primi duo nullo ad miſerum reſpectu habito pertranſiere; ſed ſolus Samaritanus miſericordia motus intrinſecus, illum in iumento poſuit, ad proximum diuerſorium deduxit, illiuſque diligentem à Medicis haberi rationem voluit. Miſer hic viator ſaucius & nudus fuit protoplaſtus Adam; latrones qui illum deſpoliarunt, & tam male habuerunt, peccata; deſpoliatio fuit gratiæ amiſſio, vulnera excæcatio mentis, voluntatis peruerſio, concupiſcentiæ infirmitas, & carnis rebellio. Atque ita ſemianimis, nihil præter nudam naturam habens, quæ nonniſi media vita eſt, cum quinque annorum millibus in loco miſeriæ iacuiſſet, tranſijt Sacerdos & Leuites, qui calamitatem quidem eius videre, id eſt lex vetus & Sacerdotium, ſed pertranſierunt, nullumque ægro leuamen attulere. Aaron velut ſummus Sacerdos præteriit, & Moſes vt Leuita; neuter tamen vllam miſello peccatori opem attulere. At Chriſtus Dominus, quem toties Iudæi Samaritanum appellarunt, (*Nonne bene dicimus nos quia Samaritanus es?*) cum tandem Euangelij tempore tranſiret, miſeri peccatoris miſertus eſt, vulnera alligauit, plagas abſtulit & integram ſanitatem attulit. Qua figura denotatur, iuſtificationem & peccatorum remiſſionem veteri legi denegatam Euangelio reſeruari: cuius cum Euangeliſtæ ſecretarij fuerint, magnam eorum dignitatem & eſſe eminentiam, euidenter apparet.

Adam vulnerato huic ſimilis.

Denique horum cõmentatorum & notariorum dignitas ex hoc etiam ſpectari poteſt. Quidquid ſcripſere & cõſignauere, perfectum inſtrumentum eſt, & legem penitus perfectam continens, cũ qui ſcribendo illos præceſſere, nihil omnino recepere ac ſcripſere præter legẽ imperfectionibus & erationibus obnoxiam, qualis Moſaica fuit, & qualẽ Prophetæ prædicarũt. Quod ex mente D. Pauli affero dicentis, *Reprobatio fit præcedentis mãdati* (id eſt veteris teſtamenti, & legis) (*propter infirmitatem eius & inutilitatem, nihil enim ad perfectum adducit Lex*. at dum de iis quæ Euangeliſtæ noſtri ſcripſere loquitur, legem potentem, virtute plenã, ſalutemq; omni, qui eam amplexus fuerit, afferentem appellat. Ita enim in Epiſtola ad Romanos loquitur: *Non erubeſco Euangelium: virtus enim Dei eſt, ad ſalutem omni credenti.*

Euangelium lex perfecta.

Heb.7.

Rom.1.

Tertio, honor, gloria, & Excellentia Euangeliſtarum hinc patet; quod contractus & teſtamentum quod ſcripſere, omni orbi vtile fuerit, adeo vt cœleſtia & æterna promittat, cum vetus nonniſi temporalia & terreſtria ſponderet. Deinde quod hoc teſtamentum Patris pro Filio, *dedit eis poteſtatem Filios Dei fieri*; illud vero nonniſi Domini pro Seruo; ita quippe mihi præiuit Apoſtolus, *non accepiſtis Spiritum ſeruitutis iterum in timore*, inquit, *ſed accepiſtis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba Pater*. Quem locum Theodoretus exponens ait, *Appellat Apoſtolus ſeruitutem vitam, quæ ſub lege veteri agitur*. S. Auguſtin. vtrumque complexus ait, *in veteri teſtamento erant onera ſeruorum, in nouo, gloria liberorum.*

Euangelium lex eſt filialis, vetus ſeruilis.

Ioan.1.
Rom.8.

in cap 8. ad Rom. Contra Adimantum c.16.

Quarto ſanctorum Euangeliſtarum eminentia eo etiam nomine extolli debet, quod Deus illos, ad legem amoris, gratiæ remiſſionis, & omnium criminum indulgentiæ & amneſtiæ conſcribendam, ſelegerit: cum quidquid alii ante illos ſcripſerint, timore, rigore, iuſtitia decretiſq; grauibus & intolerabilibus plenum fuerit. Atque ideo fortaſſe hæc amoris lex in die Pentecoſtes [illegible] fuit, quo die Spiritus ſanctus [illegible] qui eſt amor & ſimul

Quod Euangeliſtæ ſcripſere amore plenum eſt.

simul illius auctor & origo, quia & legislator eam promittens, ait, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis* grauissimo legis veteris onere; *& ego reficiam vos*, Mosaicarum constitutionum pondere excusso. *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde*; videte vt iam non amplius cingar ignibus nubibus & tempestatibus, videte me iam non in sonitu buccinæ & tonitrui, vti olim in monte Sinai, loqui ac docere, sed benigne ac suauiter vobiscum agere, verbis mellitis & corde gratiam & misericordiam spirante.

Mat. 11.

Nouum testamentum onus leue.

Atque ideo nouum Testamentum, per Euangelistas receptum, onus leue dicitur, Mosaicum vero, iugum graue, intolerabile & durum. Quod etiam confirmo: inprimis enim in Euangelio de lege sua legislator ait, *Iugum meum suaue est, & onus meum leue.* Deinde in Actis Apostolorum Princeps ita illos, qui Christianos ad legem Mosaicam seruandam cōpellere conabantur, alloquitur: *Quid tentatis Deum, imponere iugum super ceruices discipulorum, quod nec Patres nostri, nec nos portare potuimus?* Quare in huius rei signum Moysis manus graues & ponderosæ fuisse dicuntur, quod grauem & intolerabilem legem hominibus attulissent. Atque huc habito respectu dixit olim Augustinus, legem veterem *sarcinam esse veterum obseruationum.* Iam graue porro & durum onus hoc legale fuit, vt in Mosaico digesto sexcenta & tredecim præcepta contineantur, scilicet ducenta quadraginta octo affirmatiua, & trecenta sexaginta quinque negatiua. Euangelistæ igitur fuere, qui Mosaicas à nobis obseruationes abstulere. Atq; ideo eorum dignitatem excutiamus profundius.

Act. 15.

Exod. 17.

Serm. 9. de verb. Dom.

Legis veteris mādatorum numerus.

Euangelistarum dignitas q. testamentum Messię acceperint.

Quinto in eo extitere mirabiles, quod ipsum Testamētum Filii Dei vnigeniti recipere, omnia Ecclesiæ negotia pertractare, Sacramenta & mysteria omnia conscribere, vitam, mortem prædicationes miraculaque Messiæ digerere, mundi redēptionem, pacem inter Deum & hominem conciliatam, peccatorum remissionem, cœlorum apertionem, aliaque magni momenti notare, ac præserim legem, quam ipsemet Christus Dei Filius attulerat, committere scripto digni habiti sint, cum vetus ac Mosaica, nonnisi per Angelos in monte Sinai lata fuerit. Testatur hoc etiam Ioannes dicens, *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* Quin & in Apostolorum actis, *Accepistis legem in dispositione Angelorum, & non custodistis.* Et Apostolus Epistola ad Galatas. *Lex,* inquit, *ordinata per Angelos.*

Ioan. 1.

Act. 7.

Non hic cōtrouerto an Moyses è manu Dei legem receperit, an vero per Angelum, aliis hoc relinquo, mihi sufficerit loca hæc velut valida contrariæ sententię argumenta attulisse.

Euangelicū testimonium præponderat Angelico.

Sexto denique sacri hi sanctissimi spiritus scribæ & religionis nostræ protonotarii in hoc laudem & præconium merētur, quod quidquid scripserint cōsignarintq;, verissimum & certissimū sit, adeo vt illorum signa testimoniaq; Angelicis etiā assertionibus præferēda sint. Docuit hoc me Apostolus, qui legis Euangelicæ veritatē exaggerans, spirituum cœlestium verbo eam præferendam tradit. Audite quid ad Galatas scribat, *Licet nos aut Angelus de cœlo Euangelizet vobis præterquam quod Euangelizauimus vobis, anathema* sit. Anne audacius, liberius mirabiliusque loqui poterat Paulus, & altius veritatem Euangelicam extolleret? Sane Angelus ab infernis sedibus prodiens, mentiri ac fallere potest, nō vero Angelus cœlo descendens. Hac tamen hyperbolica loquendi libertate & exaggeratione vsus est, vt constantem & infallibilem eorum quæ Euangelistæ scripsere, certitudinem demonstraret; in ore enim Angeli potius falsum & mendacium reperias, quam in verbis Euangelii; hoc enim qui diceret, næ ille Deum fallacem mendacemq; statueret, in cuius suprema ac sincera veritate omnis Euangelii veritas stabilitur.

Gal. 1.

Chrysostomus hunc locum componens ait: *Etiam ipsis Angelis,* inquit, *è cœlo descendentibus præponit Paulus scripturas, idq; valde congruenter, siquidem Angeli quamlibet magni serui sunt & ministri: cæterum omnes scripturæ non à seruis sed ab vniuersorum omnium Deo ad nos venerunt.*

In 1. ad Gal.

E qui-

E quibus omnibus efficitur; excellentiam sanctorum Euangelistarum eximiam esse cum ipsi secretarii fuerint, qui omnes fidei nostræ articulos consignarunt: sancti Spiritus calami, per quos omnia mysteria scripta sunt, præcones & buccinæ, quæ per omnes terrarum regiones Incarnationem, passionem resurrectionem & admirabilem Messiæ ad cœlos ascensum diuulgarunt: & sane illorum dignitas singularis est, similemque non habuit, vtpote qui Moyse excellentiores & maiores fuerint. Moyses enim nonnisi imperfectam & rigidam, & grauem quæ maxime, legem dedit, quæque seruorum erat, ac tandem penitus abolita est: hi vero perfectam, amoris & dulcedinis plenam, leuem, oneris expertem, honestæ libertati innixam, quæque in æternum duratura est. In cuius rei figuram vidit Ioannes in Apocalypsi Angelum per medium cœlum volantem, quique Euangelium æternum haberet, *vidit alterum Angelum volantem per medium cœli, habentem Euangelium æternũ.* Quin
Apoc. 14. & ipse Christus legislator hoc asserit, dicens, *Hic est calix sanguinis mei noui & æterni Testamenti.* Per nouum hoc & æternum Testa-
Luc. 22. mentum Euangelium intelligit.

Denique eorum dignitas & splendor satis exprimi nequit, cum tantis eos Deus priuilegiis donauit, vt omnia Filii Dei secreta, omnem Religionis nostræ ordinem conscripserint, eorumque tanta sit veritas, vt angelico testimonio præponderet. Quamobrem hæc quæ in genere hic dixi, modo sufficiant, atque ita priori parti satis feci, vt sigillatim ad sanctum Marcum deinde, qui vnus è numero quatuor illorum secretariorum fuit, descenderem, eiusque merita virtutesque separatim describerem, quæ altera concionis pars futura est.

S. Marcus dicitur S. Petri Filius.

S. Marcus igitur natione Iudæus, scientia clarus, post Christi in cœlos ascensum, Iudæorum superstitione relicta, veritatemque Euangelicam amplexus, principi Apostolorum se comitem adiunxit, eumque Romam vsque, velut pastorem ouis, doctorem discipulus, & patrem filius secutus est: tamque familiaris summo pontifici fuit, suum vt filium
1. Pet. vlt. illi diceret, ita quippe in Epistola sua scribit, *salutat vos Marcus filius meus.* Filium dicit, quod illum in Spiritu genuisset, Euangelio peperisset, suisq; eum manib. baptizasset.

Alii longius à veritatis via recedentes, illius ortum inuestigare conati, existimarunt, Ioannem Marcum, affinem Barnabæ Apostoli, cuius in Actis Apostolorum habetur mentio, eundem esse cum Marco Euangelista: ita sibi persuasit Alexander in vita Barnabæ, D. Hieronymus in suis ad Epistolam ad Philemonem commentariis, Nicephorus, Theophilactus in prologo in sanctum Marcum, Euthymius & Sixtus Senensis. At incerta est hæc opinio & nõnisi opinio & contrarium verius esse colligitur ex actis martyrii sancti Marci Euangelistæ, mortuus enim traditur octauo Neronis anno: alter vero consanguineus ille Barnabæ etiam quarto decimo illius anno vixisse perhibetur, quod verbis Apostoli probo, hic enim in secunda ad Timotheum Epistola, quam circa decimum quartum imperii Noroniani annum scripsit, vtpote iam martyrio proximus, Marcum ad se deduci postulabat: *Marcum* inquit, *assume, & adduc tecum; est enim mihi vtilis in ministerium.*

Act. 12. & 15. ad Coloss. vlt. ad Philem. Niceph. l. 2. cap. 15. Theoph. in Prol. Marc. Sixt. Senēs. & l. 2. Bibl. Sanctor.

Quod autem eo tempore & anno Apostolus Epistolam scripserit, ex aliis eiusdem Epistolæ verbis colligi potest: dixerat enim ante, *ego iam delibor, & tempus resolutionis meæ instat,* id est morti iam proximus sum, quæ propediem aderit. Hinc igitur apparet, nullis aliis argumentis coaceruatis, non vnum eundemque virum esse sed duos diuersos.

Maiorem etiam errorem astruere conatus est Nicephorus, sed ignorantia lapsus est: adstruit enim, nescio quo nixus fundamento, Marcum sancti Petri sororis filium esse, atque proinde illius cognatum, nisi forsasse hoc inde collegerit, quamuis perperam, quod Princeps Apostolorum filium illum suum appellare non dubitarit, vti iam paulo ante dixisse memini. Quod enim Nicephorus hic scribit, non minus erroneum est, quam illud fabulosum Cardinalis Baronii iudicio, quod sanctus Isidorus tradit, sanctum Marcum, ne ad sacerdotium promoueretur, pollices sibi præcidisse.

Niceph. lib. 2. cap. 43.

Lib. de vita Sanctor.

S. Marci Euangelium S. Matthæi epitome.

His omnibus igitur omissis, dico sanctum Marcum haud multo post Matthæum Euangelium suum tempore conscripsisse: cuius proinde compilator & abbreuiator dicitur. Nam vt verum fatear, sancti Marci liber nonnisi compendium est, Euangelii sancti Matthæi. Credit Irenæus post mortem Apostolorum Petri & Pauli Marcum scripsisse, sed sententia hæc cum veritate non coincidit: certum quippe est, Marcum teste sancto Hieronymo lib. 3. de viris illustribus, & sancto Isidoro libro de Patribus noui testamenti, quod & Martyrologium Romanum confirmat octauo Neronis anno occubuisse: gloriosi autem Apostoli quarto decimo eiusdem supplicio affecti dicuntur, vti ex Eusebio aliisque colligere est. Adeo vt post Apostolorum mortem (vtpote ante alios iam mortuus) scribere Euangelium non potuerit. Scripsisse igitur verisimile fit circa tertium annum Claudii, paulo ante quam Roma profectus in Ægyptum concederet, decimo circiter post ascensionem Dominicam anno: testantur hoc Eusebius in Chronico, Theophylactus & Euthymius, constat quippe secundo illum Claudii anno cum Apostolo Petro Romam venisse, ac deinde sequenti anno animum ad Euangelium scribendum applicuisse.

Lib. 3. c. 1.

Quo tempore S. Marcus Euangeliũ scripserit.

Quam vero ob causam id scripserit, docent Patres atque inter alios Eusebius ex Clementis & Papiæ testimonio, ait enim, *Non sufficit auditio iis qui Petrum prædicantem audiuerant, sed Marcum discipulum eius omnibus precibus exoratum, vt ea quæ ille verbo prædicabat, ad perpetuam eorum commonitionem scriptura traderet.* idem quoque tradidit sanctus Athanasius his verbis, *Euangelium secundum Marcum Romæ quidem ab Apostolo Petro prædicatum est, editum vero à sancto Marco, & ab ipso Alexandriæ postea & in Ægypto & in Pentapoli & in Libya prædicatum.* Testatur hoc ipsum & sanctus Hieronymus dicens, *Marcus & interpres Petri iuxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus, breue scripsit Euangelium.* Epiphanius item Cypri Episcopus, qui temporibus Imperatorum Valentiniani, Gratiani, Theodosii & Arcadii floruit, quique adeo docte aduersus octoginta hæreses scripsit, eandem item testimonio suo consignauit: *Statim post Matthæum insecutus Marcus, cui iussu à sancto Petro Romæ Euangelium edere, & vbi scripsisset, mittitur à sancto Petro in Ægyptiorum regionem.*

Eusebius ex Clemente & Papia lib. 2. c. 15.

In synops.

Hæresi 51.

Euthymius, magni apud Græcos nominis, omnibus his testis accedat, suumque symbolum proferat: *Marcus*, inquit, *à Petro totum Euangelij sermonem didicit, & postmodum Euangelium conscripsit.* Post omnes hosce testes irrefragabiles addo, quamuis Marcus Euangelium a sancto Petro didicerit atque audiuerit, à Deo tamen illi id reuelatum fuisse, & à Spiritu sancto dictatum, vti & aliis Euangelistis: alioquin enim scripta illius certa & indubitata non essent, fideique inuiolatæ, nisi diuinæ reuelationi inniterentur.

In proœm. Marci.

Quo idiomate Marcus scripserit.

Diximus, quo tempore, loco & qua occasione Euangelium noster hic Euangelista scripserit, discutiendum iam restat, in qua id lingua scriptum sit. S. Hieronymus inter primos semper se, ad quæstiones in sacra scriptura occurrentes dissoluendas offerens in genere loquens ait, omnes omnino Euangelistas vnico Matthæo excepto, (qui scripsit Hebraice) Græce Euangelium scripsisse, suffragatur hic & Augustinus: ecce illius verba, *Quatuor*, inquit, *Euangelistarum solus Matthæus Hebræo perhibetur scripsisse eloquio, cæteri Græco.* Credunt tamen Syri Marcum Latine scripsisse: quorum opinionem sequitur & Genebardus lib. tertio Chronologiæ cum aliis quos citat & Cardinalis Baronius. Et verum vt fatear, crediderim vtramque partem verisimilia dicere ac credibile videri sanctum Marcum vtraque lingua scripsisse, Latine quidem Romæ cum esset, Græce vero cum in Ægypto, Pentapoli & Libya commoraretur.

Epist. 123. ad Amasium.

Lib. 1. de consensu Euang. c. 1.

Lib. 3. Chronol. Anno Dom. 45.

Marci nominė multi illustres viri ornati.

Omnibus hisce difficultatibus superatis dicendum est, Marcum nostrum quemadmodum hodie inter summos cœli incolas recensetur: ita in mundo egregium & magnũ virum extitisse, quod è nomine illius colligere est, quo nominato viros tum literis tum armis celebres: video doctrina quidem M. Ciceronem, M. Varronem, aliosque plurimos: armis vero M. Aurelium, M. Antonium,

um, M. Crassum, M. Atilium Regulum, aliosque innumeros: quib. si quod heroicum nomen Marcus, decus & ornamentum attulit, longe profecto maius Marco nostro Euangelistæ attulisse censeo.

Missus ad Alexandrinos conuertendos.

Missionem quoque & legationem, quæ illi iniuncta fuit, magno illi ornamento ac decori fuisse comperio: missus quippe est ad ciuitatem Alexandrinam, illam vt Christi Euangelio imbueret, quæ totius Ægypti, & totius orbis testibus historicis præter vnam, caput. S. Petrus Romæ quæ terrarum caput & princeps, cum commoraretur, & S. Marcum ad alteram, quæ ei dignitate quam proxima. Alexandriam scilicet destinauerit, credendum hauddubie est, magni illum meriti fuisse, non enim fit verisimile, Spiritum sanctum tam eximii loci gubernationem conseruationemque alii, quam generoso & strenuo duci, crediturum fuisse.

Lib. 25 hierogl.

Sancta hæc & excellens missio, qua sanctus hic Euangelista Alexandriã missus fuit, longo ante tempore fuit præsignata. Pierius enim Valerianus refert, cum prima vrbis huius fundamenta iacerentur, eiusque forma magnitudoque delinearetur, nullaque creta aut gypsus circumquaque inueniretur ad loca & limites designandos, farinam mensores adhibuisse, quæ quamprimum ab auibus circumquaque aduolantibus deuorata fuit.

Mirabile quid in fundatione Alexandrinæ vrbis.

Variis hoc augures modis interpretati sunt, sed Deus sua illos arcana celans, postea euidenter ostendit, designatum iam tum fuisse, venturum aliquando tempus, quo Beatus Euangelista Marcus hac in vrbe prima Euangelii fundamenta ponẽs, sancta hac farina & pane cœlesti, id est Eucharistia de quo Propheta ait *& adipe frumenti satiat te*: vestigia & notas conspergeret, ad cuius odorem magna quamprimum Religiosorum, Anachoretarum, Eremicolarumque multitudo confluerer, qui auium instar post Euangelistæ huius aduentum & prædicationem in vastam ac desertam Ægypti solitudinem volarunt, & ibidem sanctissime vixerunt.

Psal. 147.

Alexãdriæ primo Leontopolis dicta.

Cum vero Alexandrinæ Vrbis mentio hic inciderit, aliud quid addam. Vrbs hæc ab Alexandro iam inde à primis fundamentis Leontopolis, id est ciuitas Leonis dicta est, cuius nominis hanc fuisse causam tradunt. Sõniauit Philippus Macedo iam olim vxorem Olympiadem, interea dum Alexadrum vtero gestaret, leonem vtero ferre: quod augures & diuinatores de Alexandro exposuere, qui vere leonis instar animosus fuit & generosus, atq; vt Leo animaliũ generosissimus est, ita illum omnium hominum generosissimum fore. Ipse quoque Alexander deinde Leonis se nomine appellari voluit, & leonis exuuias Herculis instar indutus, depingi: ideoque etiam vrbem hanc à Leone nomen mutuari voluit. Sed aliud longe intendit hoc nomine Deus: nam ideo illam leonis nomen gestasse crediderim, mundo vt manifestum fieret, eo venturum aliquando virum, ad conuersionem illius procurandam, cuius symbolum esset leo, Marcum inquam Euangelistam.

Philippi Macedonis somnium.

O felicia præsagia! ô vrbem vere beatam, tam eximium quæ doctorem nacta es, tam excellentem præconem & Apostolum. Ita enim Petrus Damianus exclamat de sancti Marci postquam Alexandriam appulit, martyrio agens deque cultu quem reliquiis eius Italia defert: *Beata es Alexandria triumphali hoc sanguine purpurata! felix & tu Italia corporis huius thesauro diues effecta.* De alio porro dum loquitur, crediderim de Veneta illum loqui republica, quæ gloriosum hunc Sanctum in patronum delegit, corpus illius magna reuerentia asseruat, leonemque, qui illius symbolum, in insignibus & vexillis defert.

Petrus Damianus.

VI. Quam præclari mihi hoc leonis nomine conceptus sese offerunt? Primo in prouerbiis de leone scriptum legimus, *Leo fortissimus bestiarum ad nullius pauebit occursum.* Quod non inepte S. Marco, præclaro Ecclesiæ leoni accommodari queat, qui fortissimus & generosissimus quidã Dux, qui nunquam ad vllius discriminis, quod sese obtulit, occursum expauit, sed omnes contra Ægypti Principes fecit contremiscere, idola subuertit, superstitiones aboleuit, totiusque Regni sedem & caput ad Christi fidem perduxit.

Prou. 30.

Salomon in templo ingens quoddam vas collocauit, quod mare fusile nuncupauit, quod duodecim boum humeris gestabatur,

3. Reg. 7. ac circumquaque Cherubinos, palmas, & leones habebat insculptos: *Sculpsit quoque in tabulis illis quæ erant ex ære, & in angulis Cherubin & leones & palmas.* Vas hoc fusile Ecclesiam haud dubie denotat, ac duodecim illi boues duodecim Apostolos: Cherubim vero doctrinam prælatorum, palmæ & leones Martyrum victorias, inter quas Marcus noster excellit, ideoque leonis illi imago, velut generositatis index attributa est.

Ecclesiæ figura.

In libro Iudicum de leone sermo est, in cuius mortui faucibus fauus mellis & examen apum inuenta: *Et ecce examen apum in ore leonis erat, ac fauus mellis,* quo viso obstupescentes Philistiim exclamarunt, *Quid dulcius melle, & quid fortius leone?* Exponite hoc quomodocunque volueritis, equidem dixero, idem omnino de Euangelista nostro dici posse; vere enim leo fuit, illius enim imaginem gerit: qui occisus, id est martyrio affectus Alexandriæ, post mortem melle & dulcedine plenus repertus est, gratia inquam, virtute & sanctitate: atque & ex doctrina quæ illius ab ore profecta erat, examen apum ortum est, magna scilicet fidelium, Eremitarum, sanctorumque Religiosorum multitudo, qui post mortem eius vniuersum Ægyptum monasteriis repleuere, adeo vt non iam Philistiim, sed Ægyptii mirati, tantæque rei nouitate perculsi, exclamauerunt, *Quid dulcius melle, quid fortius leone?* Quid inquam dulcius melle verbi Euangelici, de quo Psalmista, *dulciora super mel & fauum.* & alibi. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel & fauum ori meo!* Quid etiam fortius & validius leone, id est Marci Euangelistæ animo?

Iudic. 14. — Psal. 18. — Psal. 118.

Et sane leo animantium Rex, semper hactenus symbolũ & insigne fuit fortitudinis. Hinc Diogenes Cynicus animi sui magnitudinem & vires ostensurus, leoni se conferre non dubitauit, adeo vt cum quodam tempore seruus Xeniadis factus esset, & amici sortem illius deplorarent, omnemque operam darent, illum vt in libertatem pristinam vindicarent, illorum voluntatem impediens dixerit, *An nescitis leones non iis seruire à quibus aluntur, sed alteros potius seruire leonibus.* Longe hoc apophtegma foret venustius, si sancto Marco accomodetur: nam Deus inuincibilem illius animum & robur infractum demonstraturus, leonem ei in symbolum dedit: cumque inter idololatras & gentiles ageret, & coram Regibus & Monarchis rem & causam Christianorum ageret eorum voluntati non cessit, prona eorum molimina demens non est secutus, sed ipsi potius persuasionibus, & prædicationis efficacia permoti, vitæque miraculis inducti erant, Marco morem gesserunt. Pausanias Græcus auctor tradidit Agamemnonem strennuum illum, si quis vllus, ducem ad animi robur generositatemque patefaciendum & inimicos nominis sui terrore percellendos: clypeum efformasse, cui leonis imaginem insculpsit, hoc addito symbolo?

Apoph. Diogen. — Pausan.

Terror hic est hominũ, quique hunc gerit est Agamemnon.

Hoc ipsum de sancto Marco dici merito etiam potest, valido illo & generoso Ecclesiæ Duce, qui leonis imaginem non in clypeis modo & vmbonibus, sed in calamo, & scriptis insculptum gerens, Ethnicorum Principum terror, gentilium formido, infidelium pauor fuit, variaque animi sui magnitudinis argumenta tum Romæ, tum Alexandriæ, Cyrenæ, & Pentapoli demonstrauit.

Clypeus Agamemnonis.

Chabrias Atheniensium Dux, vel vt alii censent, Philippus Macedo, dicere solebat, agmen ceruorum, leone ductore, fortius ac validius esse, quam leonum duce ceruo: equidem eorum opinioni tertius accedo, ac censeo hoc esse verissimum: & Deum septuaginta duos discipulos cum elegisset, meticulosos, imbecilles, ceruoque fugatiores, quibus vniuersas mundi vires protereret ac subigeret, sanctum illis Marcum, per leonem designatum, ducem, ac ductorem præfecisse, atque imbecille atque imbelle hoc agmen maiora profecto effecisse, quam omnes Philosophorum, Tyrannorum, ac Principum terræ, qui præ feritate leones erant, copiæ, ceruo, id est timore & ignorantia ductrice simul conglobatæ.

Chabriæ apophthegma.

Hæc quidem ex humaniorum literarum horto deprompta sunt, iam Theologicam palæstram adeamus, & semper de leone agentes. Agnoscit Ecclesia quatuor Euangelistas,

velut

Quatuor Euangelistæ quatuor Christi testes.

velut quatuor Christi testes, de quo quatuor perhibenda sint testimonia. Primum de illius humanitate, quod S. Matthæus tulit, illius genealogiam & originem describens, ideóq; in hominis vultu designatur. Secundum de illius diuinitate, atq; hoc Ioann. Euangelista perhibuit, *Hic venit vt testimonium perhiberet de lumine:* qui tam sublime euolauit, dicens: *In principio erat verbum, &c.* ideoque Aquila illum denotat. Tertium de illius morte & passione, atque à Luca hoc affirmatum est, qui pluribus de eisdem egit quem proinde vitulus designat, animal in sacrificiū offerri solitum. Quartum denique de resurrectione ac de hac Marcus noster testatus est, qui illam egregie descripsit, ideoque in leone repræsentatur: eo quod leunculi profundo somno sepulti, tertio demum die horrendo parentum rugitu euigilent & excitentur. De quatuor hisce testibus apud Ezechielem sermo est, vbi dicit, *similitudo autem vultus eorum, facies hominis & facies leonis, &c.*

Ezech. 1.

Vlterius progedior, scriptum in Exodo legimus, in mystico summi Iudæorum pontificis ornamento, voluisse Deum; vt è tunicæ exterioris fimbria septuaginta mala granata dependerent, & tot etiam intermixtim argentea tintinnabula. Huius ceremoniæ expositionem apud veteres patres dum exquiro, video mala hæc & campanulas septuaginta, aut septuaginta duorum discipulorum figuram fuisse, qui pretiosum & eximium Ecclesiæ ornamentum fuere, quorumque Princeps Marcus noster exstitit, cuius odor velut è pretioso quodam fructu profectus, omnes affluit, cuiusque vox, velut magna quædam campana, per omnes Ægypti Pentapoleos & Lybiæ fines personuit. Et an non putatis de illorum hunc etiam numero fuisse, de quibus in Psalmo habetur mentio? *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.*

Exod. 25.

Psal. 18.

Finem non reperiet concio, si longius in præconiorum viri huius Oceano prouehere, ad illiusque honorem referrem, quicquid è sacra Scriptura de illo dici potest: quamobrem portum ingrediar, contractisque orationis velis finem faciam, relato prius breui his, sed docto alioqui, D. Hieronymi de illo elogio, *Marcus Euangelista (inquit) Dei electus, & Petri in baptismate Filius, atque in sermone diuino discipulus, Sacerdotium in Israël agens, secundum carnem Leuita.* Quis vnquam maiorem honorem habuit? cuinam maiora decantata acroamata? electum scilicet esse à Deo vas electionis vt Paulus, fuisse Filium Principis Apostolorum, dici magni Christi Iesu vicarii manu baptizatum, esse discipulum vniuersalis omnium fidelium, & totius Ecclesiæ Doctoris appellatum, adhæc è Leuitarum stirpe descendere, & sacerdotii nomine insigniri & officio fungi? Quæ omnia cum de sancto Marco dicuntur, vere illum admirabilem & omni ratione venerabilem fuisse prædicant.

Prolog. in Marco.

Insignia S. Marci præconia.

Illum igitur Auditores, honoremus, & in illo Deum laudamus, iuxta prophetæ adhortationem dicentis, *Laudate Dominum in Sanctis eius.* Si quo enim in Sancto laudari meretur Deus, in hoc singillatim deprædicari dignus est, ob varia in illum beneficia & gratias collatas, quod scilicet illum in quatuor Euangelistarum Spiritus Sancti Notariorum, & columnarum Ecclesiæ numerum aggregauit, quod populi Doctorem, verbi concionatorem, gregis pastorem, & agminis sui ductorem constituerit.

Egregia D. Marci Epitheta.

Admiremur igitur gloriosum & admirabilem diuinorum Mysteriorum secretarium, cum se in illo Deus, quemadmodum in reliquis sanctis mirabilem reddiderit (*Mirabilis Deus in sanctis suis*) admiremur doctrinam & veritatem Euangelii illius, virtutem prædicationis, sanctitatem vitæ, miraculorum fulgorem, virtutum ornamentum, animæ zelum, in laboribus tolerantiam & martyrii constantiam, admiremur, obsecro, & vos ad hoc exhortor, auditores leonis huius fortitudinem, verborum illius rugitus, scriptorum profunditatem, peregrinationum illius labores, tribulationum impetus ac violentiam, victoriam quam de idolis & idololatris reportauit.

Ad te ô generose, strenue & inuicte Christi miles, Ecclesiæ tuba, religionis scriba mysteriorum secretarie, Euangelii doctor, vota nostra conuertimus, preces tibi nostras offerimus, tibiq; omnes vnanimiter hic in terra

O 3 sup-

supplicamus, vt in cœlo pro nobis intercedas. Fac obsecramus, gloriose Euangelista, qui veritatem nobis scripto reliquisti, beatitudinis iter demonstrasti, viam salutis ostendisti, pericula in eadem occurrentia patefecisti: fauorabili ac propitia intercessione tua, hanc vt veritatem seruemus, beatitudines has consectemur, sanctas has semitas sequamur, & ab omni periculo & infortunio liberemur.

Generose & admirabilis leo, cuius rugitus, clamores & prædicatio per vniuersum Libyam, Alexandrina compita, Pentapolitanam regionem, & per vniuersum propemodum Ægypti Regnum exaudita est: ac rugitus pœnitentiæ, clamores austeritatis, & versalutis per desertū paganismi: fac obsecramus, vt intercessione tua nobis annuat Deus: tuo exemplo leoninum animum ad mundo resistendum, ad carnis impetus retundendos, leonem illum infernalem prosternendum præferamus, imprimis vero impetra, sancte Euangelista, nunquam vt ab Euangelio quod scripsisti, deflectamus, magni illius Dei mandata, quorum tu nobis catalogum proposuisti, seruemus, numquam à semitis quas tuo calamo adaptasti, & sanguine consignasti, semitis inquam salutis, & ad beatitudinem æternam perducentibus, declinemus, ad quam nos Pater & Filius & Spiritus sanctus deducant. Amen.

IN FESTO ASCENSIONIS DOMINI.

Partitio.

I. *De Ascendentis triumpho, nomine & gloria.*
II. *Adiuncta ascensus Domini.*
III. *Figura de Ascensione.*
IV. *Ascensionis causa prior, humiliatio Christi.*
V. *Posterior cœli reseratio.*

Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum, & sedet à dexteris Dei. Marc. 16.

FIGVRA.

Area Noe post quā quadraginta dierum spacio diluuii aquis, ac tempestatibus circumquaque fuisset agitata, tandem in montibus Armeniæ fixa stetit. Arca testamenti cum multo iam tempore in castris sub papilionibus & tentoriis castrensibus habitasset, summo tandem honore magnificentia ac pompa in templum Salomonis deducta fuit. Videas porro hodie vtramque hic adimpletam. Hodie enim sacra Iesu Christi humanitas, vera Noe arca, cum quadraginta horas in turbulentissimo passionis Oceano, vero tormentorum diluuio natasset, ac deinde quadraginta diebus in mundi huius mari fluctuasset, tandem summis cœli montibus requieuit.

Hodie quoque vero illa arca testamenti, cum longo tempore, non dico inter Philistiim, sed Iudæos, in agris & deserto mundi huius substitisset, tandem omni qua fieri potuit pompa, sollennitate, triumpho, ac maiestate non in templum Salomnis, sed in regnum cœlorum recepta est, atque hoc vt mysteria elucidarentur, oracula vera fuisse comprobarentur, ac Prophetas prænuntiasse constaret. *Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ.* O diem Psal 131. gloriosum, diem cœlorum reseratione nobilem! diem Regis Regum coronatione insignem, diem Dei Filii triumpho celebrem, diem ascensione Iesu Christi admirabilem! Tu vero Domine, vt digne de his omnibus loquamur, totque mirabilia referamus, Spiritus tui paracliti nobis gratia succurre; tuque gloriosa Deipara, vnica in huiusmodi Oceanus fluctuantium cynosura, tuis nobis hic precibus auxiliare: ideirco interea dum Angeli & Cherubini filio tuo symphoniā & laudes decantant, nostras tibi salutationes quas consueuimus offeremus, magna animi deuotione tibi recitantes.

AVE MARIA.

Historici prophani, sæculi sui mirabilium secretarii & interpretes, Cæsaris orbis terroris

Triumphi Rom. Imper. terroris triumphum recitari, quo verborum stylo, quo sententiarum pondere ac splendore eundem expressuri sint, nesciunt. Quis enim non miretur Cæsarem hunc, soliis & diuitiis onustum, victoriis tumidum & quadriga triumphali inuectum, quem quadraginta trahebant elephanti, magna pompa & solennitate Romanum Capitolium ingredientem: & Antonium, qui subactis variis gentibus carpento insedit, cui quatuor leones adiuncti erant; Aurelianum etiam qui ceruos ad quadrigam, equorum loco habuit? sed non minus hodierna die laborantes video sanctos nostros Euangelistas in triumpho Iesu Christi, eiusdemque gloriosoin cœlestem ciuitatem ingressu describendo, qui tam non in Hierusalem terrestrem, misellis & vilibus animalibus inuectis, vili plebecula stipante & populari solum applausu exceptus, ingreditur, sed cœlum empyreum nubibus insidens & ascendens super alas ventorum, Angelis comitatus, & magno cunctorum cœli ciuium applausu & harmonia diuina exceptus: ignorant itaque, quonam hunc describant modo, materia vires exuperat: duo ex illis nullum omnino verbum de eodem habent, alii nonnisi verbum atque alterum, quo mysterium magis tegitur quam panditur, proferunt: *Videntibus illis eleuatus est & nubes suscepit eum ab oculis eorum*, ait Lucas. *Postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum*, habet Marcus.

Ingressus Christi in cœlum.

Mysteriũ ascensionis omnes in admirationem rapit. Et sane materia adeo sublimis, mysterium adeo eminens, resq; adeo noua est, vt admirari hanc potius quam describere fas sit, homines & Angeli stupore defixi demirentur, atq; omnes obstupescant. *Viri Galilæi quid admiramini aspicientes in cœlum?* dictum est de hominib. Angeli vero perculsi apud Prophetam, petunt, *Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra?* Et omnes mundi incolæ exclamant, *Domine Dominus noster quã admirabile est nomen tuum in vniuersa terra, quoniam eleuata est magnificẽtia tua super cælos.*

Act. 1. Isai. 63. Psal. 8.

Atque ideo Ecclesia vota sua ad Deum transmittens, & præcipua sponsi sui facinora recensens, perq; maxima mysteria illum coniurans, de ascensione dum loquitur, admirabilem illã præ aliis appellat. Cum enim dixerit, *Per natiuitatem tuam, per crucem & passionem tuam, per mortem & sepulturam tuam, per sanctam resurrectionem tuam, te rogamus*; quam primum nouo loquendi more, subnectit, *per admirabilem ascensionem tuam*: quamuis enim natiuitas illius mirabilis, crux & passio nunquam visa, mors & sepultura noua, resurrectio etiam miraculosa fuerit; sola tamen ascensio dici meruit admirabilis, quasi quid maximum admiratione dignum, atque omnium maxime mirabilium, quæ vnquam in mundo visa fuere, aut ab omnipotentiæ brachio patrata sunt, compendium.

Ascensio dicta est admirabilis.

In natiuitate illius Angeli cœlo descenderunt, symphonia cœlestis in aerea regione personuit, nouæ in cœlo & nunquam visæ apparuêre stellæ, Reges ab vltimo oriente venêre, pastores è montanis properarunt, adeo vt Deipara & Ioseph non parum mirarentur, *Erant mirantes Maria & Ioseph.* In cruce & passione Solis deliquium factum est, terra tremuit petræ scissæ sunt, & omnes mirati sunt, *ita vt miraretur præses.* In resurrectione monumenta aperta, mortui resurrexerunt, angeli apparuerunt, inferni claustra disrupta sunt, diaboli colligati, atque ideirco Apostoli obstupuere, *Adhuc autem illis non credentibus & mirantibus præ gaudio.* At in die Ascensionis maiora etiam miracula apparuere; vidimus corpus per aerem ludere, cœli ianuas reserari, angelos loqui hominibus, mortem in vitam commutari, paradisi hæreditatem cerni, hominem Deum fieri, ac potestatem in cœlos & in terram accipere, *Data est mihi potestas in cœlo & in terra:* vidimus illum & elementa transcendere, planetarum orbes transgredi, cœlos penetrasse, vltra Seraphinorum gloriam euectum, & in dextera Dei Patris consedisse, *& sedet à dextris Dei.* Quando & vbi tot tantaque mirabilia visa sunt?

Luc. 2. Matth. 27. Luc. 24. Marc. vlt.

Atque hanc ob causam factum est, vt Dei Filius, mundi Saluator, qui toto vitæ tempore à natiuitatis initio, ad mortem vsque, & etiam postea, alio dici noluerit nomine, quam filij hominis ascẽdens in cœlum, Dominus sit nuncupatus. *Donec filius hominis* à mor-

Christus Iesus Dominus dictus ob ascensionem.

Matth. 17. à mortuis resurgat; &, Filius hominis tradetur; Matth. 20. ac deinde, parebit signum filij hominis in nube: Matth. 24. &; Væ autem homini! per quem filius hominis Luc. 3. tradetur, &c. Apud Marcum item, Filius hominis non venit animas perdere, sed saluare: & apud Lucam: Oportet exaltari filium hominis. Apud Ioannem & aliis locis sæpius, etiam in die resurrectionis, Angeli nonnisi Iesum à Nazareth illum nominant, Iesum quæritis Ioan. 12. Nazarenum. At in die ascensionis nomen & titulos mutant, Euangelistæ & Prophetæ Dominum illum nuncupant, Et Dominus Marc. 16. quidem Iesus, ait Marcus. Qui ascendit super Psal. 67. occasum, Dominus nomen illi, canit Psalmista. Quasi dicere vterque voluisset cœlos violenter ascensu perrumpere, Angelos triumpho percellere, mortem victoria captiuam ducere, ad Dei dextram eminentia sua considere, aliaq; huiusmodi mirabilia facinora patrare, non Galilæi alicuius opera sunt, aut simplicis filii hominis, sed absolute cuiusdam Domini & supremi Monarchæ, qui cœlum terramq; imperio suo moderatur, indicia.

Adeo vt Dominus in natiuitate nonnisi Psal. 21. vermiculus fuerit, de quo legitur, Ego sum Ioan. 1. vermis; & non homo, in vita agnus mansue-Isai. 35. tus; vnde Euangelista, Ecce agnus Dei qui tol-Apoc. 5. lit peccata mundi, in morte innocēs ouis præ-Ierem. 48. dixere hoc Prophetæ, sicut ouis ad occisionem ducetur. In resurrectione leo. Cantat enim Ioannes in Apocalypsi, Vicit leo de tribu Iuda. In ascensione autem aquila; quod ex oraculis etiam Propheticis discimus, Ecce quasi aquila volabit.

Ast aquila imperialis, duobus vno in corpore capitibus, id est, duabus in vna hypostasi naturis: creaturarum omnium Rex, vt illa auium; aquila inquam, quæ hodie tam sublime euolat vt nubes transcendat, cœlos penetret, soli quam proxime accedat, & ad omnipotentis dexteram nidum suum collo-Iob. 39. cet; ita quippe hoc Iob Propheta prædicit, Eleuabitur aqua & in arduis ponit nidū suum: in arduis, inquam, id est, in mundi summitate; in arduis in vniuersi frontispicio; in arduis, super Angelorum vertices; in arduis, supra omnes omnino creaturas; in arduis deniq; ad dextrā Dei, non datur vlterius transeundi ratio, non potuit aquila hæc euolare sublimius. Ratione aquilæ huius euolaret etiam Salomon, & ait in prouerbiis tria esse quæ à se nec ab alto quopiam comprehendi possunt, Tria, inquit, mihi sunt difficilia, & quartum penitus ignoro, viam aquilæ in cœlo, Prou. 30. viam nauis in medio maris, viam colubri super petram, & viam viri in adolescentia, vel vt septuaginta interpretantur, in adolescentula.

Quatuor hæc incomprehensibilia, quatuor etiā sublimia fidei mysteria designant, Quatuor Salomon nequiit comprehendere. via viri in adolescētula, mysterium incarnationis, quod omnem humanam scientiam & cognitionem transcendit: colubri reptio super petram, mysterium resurrectionis: vestigium nauis in medio mari, mortis & passionis Christi, quando velut nauis quædam prætoria, & gratia & diuitiis onerata, in medio tormentorum & dolorum oceano fluctuauit, nullo indignationis aut impatientiæ vestigio aut nota relicta. At volatus aquilæ in aere, mysterium denotat Ascensionis, quæ inter alia adeo difficilis, rara, nouaque est, intelligi & comprehendi vt nequeat.

Idem quoque Salomon in prouerbiis, Prou. 30. omnibus mundi vniuersitatibus nonnullas Salomon quæstiones difficiles & intricatas exponendas proponit; quas tamen nec voluit nec potuit soluere: dicit enim: Qui ascendit in cœlum, atque descendit? quis continuit spiritum in manibus suis? quis colligauit aquas quasi in vestimento? quis suscitauit omnes terminos terræ? Eia Salomon, equidem hic tibi exponam, ego te ab omni scrupulo liberabo, & tuas quæstiones dissoluere conabor; ipse CHRISTVS est, ipse enim solus & nullus alius, in manibus humanitatis nostræ diuinitatis suæ magnitudinem, quæ infinitus quidam Spiritus est, ponere potuit: ipse omnia peccata nostra, quæ per aquas in scriptura designantur, sub humanæ naturæ vestimento comprehendit, ipse suscitauit, id est, redemit homines simul, & qui longe erant, & qui prope; inter mediam rumpens maceriem, ex vtrisque sibi genus electum constituens: denique ipse est, qui iam olim cœlo descendit, & hodie mirantibus hominibus, & Regibus imprimis, ascendit; ait siquidem regius Propheta, Qui ponis nubem

quæstiones ppo-nit quas nō soluit.

nubem ascensum tuum, qui ambulas super pennas ventorum.

4. Reg. 2. Mirum est, quibus scriptura verbis Eliæ Prophetæ igneis quadrigis per nubes raptū exprimat: qui adeo mirabilis exstitit, vt Elisæus, qui rem oculis vidit, rei nouitate fuerit perculsus. Sed hic raptus est, si cum Iesu Christi ascensione conferatur: si videamus Regem Regum, peccati, mortis, ac Diaboli spoliis onustum, gloriosum, victorem, & triumphantē super æthereos axes, æternosq; fornices ascendere? si videmus Deum hominem, & hominem Deum non iam Eliæ instar, in sublime rapi, nec ab Angelis instar Abrahæ euehi, non Enochi in morem, inuisibiliter transferri? sed propria virtute super omnes cœlestes sphæras ad summum vsque cœli empyrii cacumen ascendere. Audite canentem Psalmographum, *Exaltare Domine*

Psal. 20. *in virtute tua.*

Hoc Euangelii hodierni materia & triumphus, qui hodie in cœlo, magno tum hominum tum Angelorum stupore peragitur, quem sanctus Marcus quam paucissimis verbis describit, *Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei:* quem vt ipse vobis hodie pro dignitate describam, rem duas in partes diuidam: prima magnitudinem ac splendorem, & omnes illius circumstantias exponam: altera causas & rationes tam magnifici introitus vobis recensebo: atque è duobus hisce punctis totam mysterii ascensionis essentiam, omniaque illius mirabilia colligere poteritis.

II. Quod ad primum igitur spectat, Dauid Propheta omnem triumphi huius apparatum præuidens, eiusque particularitates & maiestatem describere satagens ait, *Currus*

Psal. 67. *Dei decem millium multiplex, millia lætantium, Dominus in eis in Sinai in sancto, ascendisti in altum, captiuam cepisti captiuitatem.* En Dei in montem Sinai ad legem veterem Iudæis dandam, descensum cum Christi in cœlos ad legem nouam & dona Spiritus sancti impertienda ascensu comparat, ac dicere vult, quemadmodum tunc, cum Deus cum maiestate in montem Sinai descenderet, curru decem Angelorum millibus stipato inuectus

Bell. de Sanct.

est: ita quoque cum Christus cœlos ascendit, tanta illum pompa, & magnificentia ascendisse, vt currui triumphali insederit, Angelorum & Seraphinorum multitudine stipatus. Radix enim Hebræa è qua vox hæc translata, quæ est, *Rabbot hain* propriè significat, *Bis decem millia,* at Græcum verbum *μυριάς* decem millia denotat, & vtrumque pro mille millenis sumitur: adeo vt quando Christi currus decem millibus multiplex dicitur, tantūdem sit ac si dicas ab infinita illum cœlestium Spirituum multitudine tractum.

Et mirum hoc nemini videri debet, si enim ad Eliæ conseruationem custodiamque 4. Reg. 6. cœlum tot equos & currus igneos emisit, totus vt mons exardescere & plenus equis & curribus fuisse visus sit: de quo scriptum est, *Et ecce mons plenus equorum & curruum igneorum in circuitu Elisæi:* quanto potiori iure, decebat filium ad triumphi honorem & introitus gloriam, magno Angelorum & curruum numero stipari? *Currus Dei decem millibus* Psal. 67. *multiplex.*

Ethnici superstitione idololatrica excæcati credebant Deorum suorum simulacra à diuersis animalibus trahi: Saturni, à serpentibus, Bachi à tigribus, Neptuni à Delphinis, Solis ab equis, Veneris à columbis. Hæc nouimus inania & fabulosa sunt, at certum est currum triumphalem Dei nostri ab Angelis trahi, *Currus Dei decem millibus multiplex.* Psal. 67.

Currus idolorum varia trahebant animalia.

Angelos autem Seraphinos, Cherubinos aliosque Spiritus cœlestes, sedes & currus Diuinæ maiestatis esse, docet multis in locis sacra scriptura, ac præsertim in Psalmis, *Qui* Psal. 79. *sedes super Cherubim.*

Hoc igitur apparatu ab hoc mundo ad cœlos transiit, huiusque admirabilis ascensionis terminus fuit cœlum empyreum, quod omnium cœlorum extremum & altissimum est, nam post septem planetas, firmamentum: primum mobile & Crystallinum, sequitur ex omnium Philosophorum & Theologicorum sententia, cœlum empyreum, Beatorum domicilium, & Iesu Christi ascensionis finis: ait enim Apostolus, *Christus ascendens in altum,* & ante illum Psaltes, *Ascendisti in altum,* vel, vt Tertullianus legit,

Terminus ascensionis Christi cœlum empyreū.

Ephes. 4. Psal. 67.

legit, sublimiorem. Et hæc non sine ratione & certo Spiritus sancti instinctu, vt ita plurimæ hæreses confutarentur, asserentes Christum solarem sphæram non esse prætergressum, atque hic iter & ascensum terminasse, corpusque suum reliquisse, his potissimum verbis Psalmistæ errorem suum stabilientes: *in sole posuit tabernaculum suum*, & sententia illa Redemptoris, *Ego sum lux mundi*. Tales autem fuere Seleuciani, Hermiani, Passionistæ, Hermogeniani, atque in primis Manichæi, qui ideirco solem adorabant, atque toties erroris huius tenebris inuoluti, è creatura Creatorem constituebant, vti tradunt sanctus Gregorius Nazianzenus, sanctus Augustinus, sanctus Leo sermone quarto de natiuitate Saluatoris. Sed doctè eleganterque errorem hunc confutarunt magnus Tertullianus, Gregorius Nazianzenus, Theodoretus libro primo de Hæreticorum fabulis, & Augustinus capite quinquagesimo nono de hæresibus.

Psal. 18.

Oratio. 15. Li. de. carne Christi c. 24.

Quo die Christus cælum ascenderit.

Verissimum est, & articulus quidam fidei, Saluatorem mundi hodierna die summum cœlorum adiisse: at quo die & qua hora hoc factum sit, non vsque adeo certum est. Constat tamen è Chronologia & supputatione ætatis Christi, obiisse illum 25. Martii, resurrexisse 27, ad cælum vero ascendisse quinto Maii, triginta trium annorum & quinque mensium cum esset, at quonam hoc die factum sit controuersum est. Credit enim Ioannes Chrysostomus sabbati illum die ad cælos conscendisse: Epiphanius vero, Mercurii, atque ideo veteres Christianos in memoriam Ascensionis dominicæ, ieiunare consueuisse: at neutrum mihi sit verisimile, aliisque accedere malo, dicentibus die Iouis illum cælos petiisse, quod etiam verisimile est. Docet enim Tropologica & Anagogica causa, æquum fuisse, aut saltem decorum & consentaneum, eo die piscatores hominum emitti, quo pisces conditi esse traduntur. Atqui primo Iouis mundi die squamati ciues creati fuere, & in maris possessionem adiere.

Pisces die Iouis creati.

Aues item.

Æquum etiam erat, magnam illam aquilam eo die sublimem euolare, quo reliquæ volucrum turbæ volare olim cœpissent: Iouis autem die aues aerem petere & alas mouere volando cœperant: Adhæc ratio etiam docebat, magnum illum Dominum eo die exaltandum & sustollendum, quo iam ante deiecerat se ante pedes proditoris Iudæ: atqui hæc omnia die Iouis acciderunt. Denique æquius videbatur, diem illum magno & omnipotenti Deo dedicari, qui à veteribus infami Ioui dedicatus esset. Atque ideò in primitiua Ecclesia factum, vt dies Iouis non minus factum esset quam Dominicus, nec eodem, sine piaculo, ieiunare fas erat.

Hora qua Christus in cælum ascendit.

De hora iam, cum de die constet, disquirendum est. Magnus Doctor Augustinus, atque omnes propemodum Patres veteres credunt, meridie ascensum hunc contigisse: innixi verbis Psalmi quinquagesimi quinti, cuius verba, *Vespere & mane & meridie narrabo*, exponens Augustinus, hac paraphrasi vsus est; *Vespere Dominus in cruce, mane in resurrectione, meridie in ascensione*, ac deinde prosequens *Et enarrabo vespere patientiam morientis, annunciabo mane vitam resurgentis, orabo vt exaudiat meridie sedens ad dexteram Patris.*

Nonnulli credunt hora tertia pomeridiana illu ascendisse.

Verum tamen est nonnullos huic opinioni aduersatos dixisse, hora nona, id est tertia pomeridiana, ad cælos illum ascendisse, quod eadem illa hora in cruce expirasset, & quamprimum anima egressa inferos adiisset: quin & eadem illa hora primo mundi die Adam è terrestri paradiso eiectus erat. Atque hoc satis probabile videri censeo, certum enim est, eodem die Christum cum Apostolis prandisse, *Nouissime autem recumbentibus vndecim, apparuit, &c.* Atqui prandium illa ætate apud Iudæos hora sexta, id est in puncto meridiano sumebatur, verisimile quoque est temporis aliquo spatium elapsum esse, antequam ad montem Oliueti peruenirent, & interea dum illos compellaret, ac supremum vale diceret.

Marc. 16.

III. Egregiæ figuræ in die ascensionis cōpletæ.

Quicquid de rei veritate sit, nonnisi meræ curiositates sunt & problemata, quæ vtramque in partem disputari possunt, cuilibet vt arbitratium sit quam libuerit sequi: credendum tamen certo est, Christum hodie

diein cælo cum corpore simul anima & omnia diuinitate ascendisse, ad dexteram Dei Patris consedisse. Hac quippe ratione Prophetarum oracula vera fuisse comprobauit, simulque veteres se figuras compleuisse. Ita enim maxima Patrum nostrorum pars affirmat, qui veterum oracula & figuras explicantes, propemodum ad festi huius honorem adaptant. Vetertimus omnium Origenes, aliis viam patefaciens, diem hunc gloriosum & triumphantem, diei veteris legis comparat, quo summus Pontifex in sancta Sanctorum ingrediebatur, atque conceptum hunc ab Epistolis Paulinis videtur mutuatus, *Habemus ergo Pontificem, qui penetrauit cœlos.*

Hom. 9. in c. 16. Leuit.

Heb. 4.

Magnus Augustinus Samsonis historiam mystice exponens, ac cum portas vrbis Gazensis violenter ablatas in montis verticem tulit, ait Iesum Christum verum Samsonem fuisse, qui inferni cardinibus & claustris effractis, portis ablatis, atque omni potentia illius & simul etiam mortis destructa, ad supremum montis cælestis cacumen ascendit: *Noster hic Samson ablatis portis, imperioque inferni & mortis, ascendit in cacumen montis cælestis.*

Serm. 107. de temp.

Idem Augustinus idem ipsum tropologice exponens, aliam simul figuram producit, & Iacobi peregrinationem in scenam producens, ait, quod, quemadmodum Patriarcha hic solo baculo instructus aquas Iordanis pertransiit, & in regionem alienam secedens, diues in patriam reuersus est, duos secum populos adducens, atque summa deinde pace perfruitus est, ita Iesus Christus cum aquam & torrentem passionis crucis baculo instructus pertransiisset, & ad mundi vsque terminum, imo ad inferos vsque inde pertigisset, hodie in patriam suam & ad Patrem diues & opulentus, duobus populis comitatus reuertitur. Verba sancti Doctoris proferri merentur & audiri, *Noster Iacob baculo crucis mundum apprehendit, & cum duobus populis ad patrem rediit triumphans.*

Serm. 180.

Aliud quoque exemplum producit Hieronymus, figuram inquam Dauid Goliadam superantis: Nam vt paruulos ille pastor, animosus tamen vt qui maxime, lapidibus & funda instructus, postquam carneam illam molem ac Philisthinorum Ducem, qui omnibus regni Israelitici Principibus dudum insultarat superasset, magno cum honore, harmonia & gloria à ciuibus Hierosolymitanis exceptus fuit, ita Christus noster, postquam vasta inferni monstra, mortem, peccatum ac Diabolum humanitate nostra indutus, sed potentia singulari, deuicisset, hodie victor & ouans Ierusalem cœlestem ingressus, magno applausu, canticis & gaudio exceptis est, verborum illius recordor, *Noster Dauid Goliath obtruncato in ciuitatem cœlestem cum canticis excipitur.*

Tom. 2.

S. Gregorius & Cyrillus aliam de Eliæ raptu figuram producunt, hocque mysterium tractantes dicunt, quemadmodum magnus Propheta non sine miraculo per turbinem in currum igneum abreptus fuit, & per aera transuectus, ita quoque Christum, magnum Prophetarum Principem nubis adminiculo cœlos penetrasse: vnum tamen discrimen inter vtrumque fuit, quod Elias turbine subito abreptus fuerit, Christus vero sua ipsius virtute & omnipotentia in sublime sensim euectus, quo facto homines simul & angelos, omnemque adeo naturam in admirationem rapuit. Audite illum loquentem, *Elias ascendit per turbinem in cœlum, &c.*

Hom. 29. Euang. Serm. de ascen.

Venerabilis Beda & Glossa ordinaria figuram arcæ fœderis producunt: sicut enim, inquiunt, arca pretiosum illud mysterium, postquam varia adiisset pericula, multoq; tempore in barbarorum regione commorata esset, tandem magna cum maiestate in medio templi Salomonici sub alis Cherubinorum fuit collocata: Ita quoque Christus Dominus, cuius sacra humanitas vera fœderis arca dici potuit, postquam plurima pericula adiisset, quin & vitam amisisset, multoque tempore inter inhumanos atque immites Iudæos habitasset, hodie egressus magno honore ac triumpho in cœlum receptus est, & in loco sibi debito collocatus. *Hodie,* inquit Beda, *arca infertur in locū suum.*

Beda & Glossa ordinaria.

Mellifluus Bernardus Isaiæ Prophetiam

Serm. 10. ex paruis.

profete, & Messiæ nomina ac titulos, quos illi Propheta elargitur paraphrastice exponens ait: *Hodie, inquit, ille qui Esa. 9. cum natus fuit admirabilis, prædicans consiliarius, in miraculis Deus, fortis in passione pater futuri sæculi in resurrectione, Ascendens Princeps pacis, fuit in perpetua beatitudine.*

Post magnos illos viros ac doctores meum quoque symbolum huc afferre est animus. Igitur cum video miserum illum crucifixum, hodie in æthere triumphare: ipse mihi persuadeo, videre me seruum illum, de quo
Philip. 3. ad Philippenses Apostolus locutus est, *Formam serui accipiens & habitu inuentus vt homo*: Hodie in libertatem asseritum, emancipatum, & à Patre æterno super omnes omnino creaturas eleuatum. Hanc eius sortem
Isai. 52. prædixerat Isaias, *Ecce seruus meus exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde.* Verba sunt Patris cœlestis de filio suo, in quantum homine, loquentis ac dicentis, *seruus meus exaltabitur* super omnes homines, *eleuabitur* super omnes cœlorum orbes, *& sublimis erit valde* super omnes Angelos: *& adorabunt*
Philip. 2. *eum omnes Angeli eius.* Addo. Hodie, quoque magnum illum peregrinum, de quo apud
Luc. 24. Luc. scribitur, *Tu solus peregrinus in Ierusalem*: confecto peregrinationis suæ itinere felicem in patriam reuerti. Docuit hoc me Apostolus ad Ephesios scribens, *Quid est quod ascendit, nisi quod & primum descendit, &c.* O felicem reditum! ô beatam ascensionem! Quoniam Apostoli & Prophetæ peregrinum hunc ascendisse dicitis! Ascendit in locum abundantiæ & vbertatis, vbi nihil omnino requi-
Psal. 134. ritur, *Promptuaria illorum plena eructantia ex hoc in illud*, ait vnus Propheta. Ascendit in domum deliciis & voluptatibus redundantem, *inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos*, ait Psalmista. Ascendit in ciuitatem auro stratam, & vndique auro collucentem, *ipsa ciuitas aurum*
Apoc. 21. *mundum*, scribitur in Apocalypsi. Ascendit in palatium regium, in quo tam excellentia tabernacula, tot que egregiæ habitationes, &
Num. 24. mansiones optabiles: *Quam pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel!* in Numerorum libro legitur. Ascendit in locum in quo vox lætitiæ & cantica iucundita-

tis & gaudii semper audiuntur: *Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum*: canit Psal. 117.
Psaltes. Ascendit in locum, cuius habitatores beati sunt, *Beati qui habitant in domo tua*, canunt Principes. Ascendit denique in cœle- Psal. 26.
stem illam Ierusalem quam describit Apostolus, *Hierusalem quæ sursum est libera mater* Gal. 4.
nostra. O felicem ciuitatem, ô patriam vere iucundam, cuius Epithetum est *visio pacis*, cuius situs *in altum*: conditio, libertas: cuius plenitudo, charitas, sed iam ad liquem.

Adiungo quoque, Philosophi hodie verum illū solem conspici, qui oritur, qui vertitur, qui occidit, deinde eo reuertitur, vbi est ortus: vt in scriptura legere est, *oritur sol & occidit*: sol hic ortus & natus in mundo est, quando carnem humanam induit: eoto quo viuit tempore gyrauit: occidit vero quando mortuus est: per resurrectionem denuo rediit, & hodie per ascensionem ad natiuitatis suæ locum reuertitur, suffragatur conceptui meo Psalmista, dicens. *A summo cœlo egressio eius & occursus eius vsque ad summum eius.*

Christus soli collatus. Eccl. 1. Psal. 18.

Poetæ nugiuenduli, tradidere iam olim quo duos heroes Bellerophontem & Perseum celebrarent, illum quod immanem belluam superasset, & fontem Hypocrenes Pegasi equi sui vngula excitasset, ad cœlum euectum: hunc vero quod Medusam occidisset, fortitudine sua meruisse in cœlum recipi, & inter astra collocari. Hoc non nisi fabula est, & gentilitatem sapit: vt Christianum est & verum, Christum Redemptorem verum fuisse Persea, & Bellerophonta: immanibus enim monstris perdomitis, peccatis inquam & Diabolis, & Medusa morte scilicet deuicta, & candido humanitatis suæ equo fonte aquarum viuentium reserato (*haurietis aquas de fontibus saluatoris*) meruisse hodie cœlo recipi & iuxta Patris dexteram collocari: nemo vero cogitet imaginationes has esse vanas & nullius momenti. Ioannes enim Euangelista in Apocalypsi sua nobis eum Bellerophontis instar, aut, equitis generosi equo albo insidentis cui corona datur, describit: *Ecce equus albus, & qui sedebat super illum habebat arcum, & data est ei corona, &c.*

Natalis Comes in Mythologia. Isai. 12. Apoc. 6.

Et quoniam de monstrorum domitoribus Pindari Comment.

bus loqui cœpimus, & fabulas recensere: quicumque is fuit, qui in Pindarum commentatus est, refert eodem illo die, quo monstrorum domitor Hercules obiit, Græciæ Principes & Satrapas collectos, oraculum Delphici Apollinis adiisse, consulturos, quem afferre mortuo honorem possent, cuius vita adeo celebris & admirabilis extitisset: Respondit Deus, illo eum die vt heroem colendum, sed sequentibus & omni post tempore vt Deum illum honorandum & adorandum. scio hoc nonnisi paganorum næuias & ineptias esse: ipsa tamen veritas est, nos, si vera cœlorum oracula, & sanctas scripturas consulere voluerimus, vt sciamus quis honos Christo reddendus sit, quem in cruce mori vidimus, vero mundi Herculi monstrorum domitori, qui mortem moriendo destruxit, peccatum extinxit, Diabolum prostrauit, quæ tria horrenda & immania monstra, auditores, in die illum passionis magni & generosi Herois instar honorandum, at imposterum post resurrectionem, & hodie & in sempiternum, vbi viderimus illum ad cœlum conscendere, vt verum Deum adorandum & colendum.

Mythologia exposita.

Nam hoc pacto ascendere, tanta victoria plaudere, huiusmodi triumphum recipere, Angelos admiratione percellere, super omnes creaturis collocari, naturam stupore defigere, nonnisi diuinæ cuiusdam maiestatis est, & ad supremam potestatem imperiumque spectant, sed plura circa priorem hanc partem non dicam, ne ad secundam minus instructus accedam, ad quam me iam accingo; causas vobis declaraturus: ob quas Redemptor ad cœlum secedere terramque deserere voluerit.

IV. Cur Christus in cœlum ascenderit.

Nouam igitur hanc materiam vt auspicer, Auditores, notandum, è sexcentis, quæ gloriosæ huius & admirabilis filii Dei ascensionis dari possent causis, duas inprimis, velut primarias ac præcipuas notari: ob quas æquum, consentaneum, imo necessarium erat illum ab hoc mundo recedere, atque in cœlos, gloria cœlesti perfruiturum, terrenas hasce & corporis miserias pertæsum ascendere.

Christi humilitas exaltationis causa.

Prima, cum enim se humiliasset, par erat atque oportebat illum exaltari. ita quippe in Euangelio decretum erat; *Qui se humiliat, exaltabitur*, rationis huius fundamentum subtexuit Paulus dum ait; *Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen.* O sancta & venerabilis humilitas, quanta tua, tum in cœlo, tum in terra vis ac potentia. sustollis qui te consectantur, deprimis qui te contemnendo deprimunt. Tu primum mobile gloriæ & ascensionis filii Dei, iuxta Apostolum. *Qui descendit, ipse est qui ascendit super omnes cœlos.* Dicere volebat, filium Dei cum ascendere in cælos vellet, oportuisse descendere in terram: ac te, ô superbe! viam cælum versus edocere: scilicet priusquam ascendere posses, esse tibi descendendum; Descenderat Christus in terras, imo ad inferos vsque descenderat: æquum igitur erat ad supremum illum locum euolari, ait enim Euangelista. *Assumptus est in cœlum.*

Philip. 2.

Humilitatis virtus.

Fontium proprietates.

Solent fontes tantum ascendere, quantum scaturigo & ortus eorum deprimitur. Christus noster à Prophetis fons appellatur, *Apud te est fons vitæ*; & deinde, *ad Deum fontem viuum*, & ab alio. *In die illa erit fons patens, &c.* Insignis hic fons vsque ad terræ centrum descenderat, necesse igitur erat ad supremum vniuersitatis cacumen, & aptissimum mundi gradum, illum sustolli. Conceptum hunc confirmat Psalmographus, sed verbis mysticis & allegoricis, *De torrente in via bibit, propterea exaltabit caput.* perinde ac si diceret. Eo quod mundi Saluator tam profunde descendit, vt de aquis mortis, & torrente passionis biberit, ideo & glorioso & triumphanti ascensionis suæ die, caput exaltabit, cœlos ingressus, & Angelorum etiam sedes transgressus. Quod insignibus iam figuris confirmabo.

Psal. 35. Psal. 41.

Psal. 109.

In Horologio Ezechiæ decem lineis sol reuersus est, ac confectum iter repeciit: quod numquam visum antea, & penitus inauditum. Christus noster, Auditores, lucidus hic Sol fuit, qui in naturæ horologio cum à maiestatis suæ magnitudine decem gradibus recessisset nouẽ Angelorum choris factus inferior. *Minuisti eum paulò minus ab Angelis*: ac deinde hominem induens, *verbum caro factum est*. Ecce decem reuersionis

Isaia 38. & 4. Reg. 20.

Psal. 8. Ioan. 1.

profert, & Messiæ nomina ac titulos, quos illi Propheta elargitur paraphrastice exponens ait: *Hodie*, inquit, *ille qui Esa. 9. cum natus fuit admirabilis, prædicatur consiliarius, in miraculis Deus, fortis in passione pater futuri sæculi in resurrectione, ascendens Princeps pacis, fuit in perpetua beatitudine.*

Post magnos illos viros ac doctores meum quoque symbolum huc afferre est animus. Igitur cum video miserum illum crucifixum, hodie in aere triumphare: *ipse* mihi persuadeo, videre me seruum illum, de quo ad Philippenses Apostolus locutus est, *Formam serui accipiens & habitu inuentus vt homo*: Hodie in libertatem assertum, emancipatum, & à Patre æterno super omnes omnino creaturas eleuatum. Hanc eius sortem prædixerat Isaias, *Ecce seruus meus exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde.* Verba sunt Patris cœlestis de filio suo, in quantum homine, loquentis ac dicentis, *seruus meus exaltabitur* super omnes homines, *eleuabitur* super omnes cœlorum orbes, *& sublimis erit valde* super omnes Angelos: *& adorabunt eum omnes Angeli eius.* Addo. Hodie, quoque magnum illum peregrinum, de quo apud Luc. scribitur, *Tu solus peregrinus in Ierusalem*: confecto peregrinationis suæ itinere felicem in patriam reuerti. Docuit hoc me Apostolus ad Ephesios scribens, *Quid est quod ascendit, nisi quod & primum descendit, &c.* O felicem reditum! ô beatam ascensionem! Quonam Apostoli & Prophetæ peregrinum hunc ascendisse dicitis! Ascendit in locum abundantiæ & vbertatis, vbi nihil omnino requiritur, *Promptuaria illorum plena eructantia ex hoc in illud*, ait vnus Propheta. Ascendit in domum deliciis & voluptatibus redundantem, *inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tua potabis eos*, ait Psalmista. Ascendit in ciuitatem auro stratam, & vndique auro collucentem, *ipsa ciuitas aurum mundum*, scribitur in Apocalypsi. Ascendit in palatium regium, in quo tam excellentia tabernacula, tamque egregiæ habitationes, & mansiones optabiles: *Quam pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel!* in Numerorum libro legitur. Ascendit in locum in quo vox lætitiæ & cantica iucunditatis & gaudii semper audiuntur: *Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum*, canit Psaltes. Ascendit in locum, cuius habitatores beati sunt, *Beati qui habitant in domo tua*, canunt Principes. Ascendit denique in cœlestem illam Ierusalem quam describit Apostolus, *Hierusalem quæ sursum est libera mater nostra.* O felicem ciuitatem, ô patriam vere iucundam, cuius Epithetum est *visio pacis*, cuius situs *in altum*, conditio, libertas, cuius plenitudo, charitas, sed iam ad lineam.

(Philip. 2. — Isa. 52. — Philip. 2. — Luc. 24. — Psal. 134. — Apoc. 21. — Num. 24. — Psal. 117. — Psal. 26. — Gal. 4.)

Adiungo quoque, Philosophi hodie verum illũ solem conspici, qui oritur, qui venit, qui occidit, deinde eo reuertitur, vbi est ortus: vt in scriptura legere est, *oritur sol & occidit*: sol hic ortus & natus in mundo est, quando carnem humanam induit: toto quo vixit tempore gyrauit: occidit vero quando mortuus est: per resurrectionem denuo rediit, & hodie per ascensionem ad natiuitatis suæ locum reuertitur, suffragatur conceptui meo Psalmista, dicens, *A summo cœlo egressio eius & occursus eius vsque ad summum eius.*

(Christus soli collatus. — Eccl. 1. — Psal. 18.)

Poetæ nugiuenduli, tradidere iam olim quo duos heroes Bellerophontem & Perseum celebrarent, illum quod immanem belluam superasset, & fontem Hypocrenes Pegasi equi sui vngula excitasset, ad cœlum euectum: hunc vero quod Medusam occidisset, fortitudine sua meruisse in cœlum recipi, & inter astra collocari. Hoc nonnisi fabula est, & gentilitatem sapit: vt Christianum est & verum, Christum Redemptorem verum fuisse Persea, & Bellerophonta: immanibus enim monstris perdomitis, peccatis inquam & Diabolis, & Medusa morte scilicet deuicta, & candido humanitatis suæ equo fonte aquarum viuentium reserato (*haurietis aquas de fontibus saluatoris*) meruisse hodie cœlo recipi & iuxta Patris dexteram collocari: nemo vero cogitet imaginationes has esse vanas & nullius momenti. Ioannes enim Euangelista in Apocalypsi sua nobis eum Bellerophontis instar, aut, equitis generosi equo albo insidentis cui corona datur, describit: *Ecce equus albus, & qui sedebat super illum, habebat arcum, & data est ei corona, &c.*

(Natalis Comes in Mythologia. — Isai. 12. — Apoc. 6.)

Et quoniam de monstrorum domitoribus

(Comment. Pindari.)

bus loqui cœpimus, & fabulas recenſere, qui-cumque is fuit, qui in Pindarum commentatus eſt, refert eodem illo die, quo monſtrorum domitor Hercules obiit, Græciæ Principes & Satrapas collectos, oraculum Delphici Apollinis adiiſſe, conſulturos, quem afferre mortuo honorem poſſent, cuius vita adeo celebris & admirabilis extitiſſet: Reſpondit Deus, illo eum die vt heroem colendum, ſed ſequentibus & omni poſt tempore vt Deum illum honorandum & adorandum. ſcio hæc nonniſi paganorum nænias & ineptias eſſe: ipſa tamen veritas eſt, nos, ſi vera cœlorum oracula, & ſanctas ſcripturas conſulere voluerimus, vt ſciamus quis honos Chriſto reddendus ſit, quem in cruce mori vidimus, vero mundi Herculi monſtrorum domitori, qui mortem moriendo deſtruxit, peccatum extinxit, Diabolum proſtrauit, quæ tria horrenda & immania monſtra, auditores, in die illum paſſionis magni & generoſi Herois inſtar honorandum, at impoſterum poſt reſurrectionem, & hodie & in ſempiternum, vbi viderimus illum ad cœlum conſcendere, vt verum Deum adorandum & colendum. Nam hoc pacto aſcendere, tanta victoria plaudere, huiuſmodi triumphum recipere, Angelos admiratione percellere, ſuper omnes creaturas collocari, naturam ſtupore defigere, nonniſi diuinæ cuiuſdam maieſtatis eſt, & ad ſupremam poteſtatem imperiumque ſpectant, ſed plura circa priorem hanc partem non dicam, ne ad ſecundam minus inſtructus accedam, ad quam me iam accingo; cauſas vobis declaraturus: ob quas Redemptor ad cœlum ſecedere terramque deſerere voluerit.

Mytologia expoſita.

IV. Cur Chriſtus in cœlum aſcenderit.

Nouam igitur hanc materiam vt auſpicer, Auditores, notandum, è ſexcentis, quæ glorioſæ huius & admirabilis filii Dei aſcenſionis dari poſſent cauſis, duas inprimis, velut primarias ac præcipuas notari: ob quas æquum, conſentaneum, imo neceſſarium erat illum ab hoc mundo recedere, atque in cœlos, gloria cœleſti perfruiturum, terrenas haſce & corporis miſerias pertæſum aſcendere. Prima, cum enim ſe humiliaſſet, par erat atque oportebat illum exaltari. ita quippe in Euangelio decretum erat; *Qui ſe humiliat, exaltabitur*, rationis huius fundamentum ſubſtituit Paulus dum ait; *Humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen.* O ſancta & venerabilis humilitas, quanta tua, tum in cœlo, tum in terra vis ac potentia. ſuſtollis qui te conſectantur, deprimis qui te contemnendo deprimunt. Tu primum mobile gloriæ & aſcenſionis filii Dei, iuxta Apoſtolum, *Qui deſcendit, ipſe eſt qui aſcendit ſuper omnes cœlos.* Dicere volebat, filium Dei cum aſcendere in cælos vellet, oportuiſſe deſcendere in terram: ac te, ô ſuperbe! viam cælum verſus edocere: ſcilicet priuſquam aſcendere poſſis, eſſe tibi deſcendendum. Deſcenderat Chriſtus in terras, imo ad inferos vſque deſcenderat: æquum igitur erat ad ſupremum illum locum euolari, ait enim Euangeliſta. *Aſſumptus eſt in cœlum.* Solent fontes tantum aſcendere, quantum ſcaturigo & ortus eorum deprimitur. Chriſtus noſter à Prophetis fons appellatur, *Apud te eſt fons vitæ*, & deinde, *ad Deum fontem viuum*, & ab alio, *In die illa erit fons patens, &c.* Inſignis hic fons vſque ad terræ centrum deſcenderat, neceſſe igitur erat ad ſupremum vniuerſitatis cacumen, & aptiſſimum mundi gradum, illum ſuſtolli. Conceptum hunc confirmat Pſalmographus, ſed verbis myſticis & allegoricis, *De torrente in via bibit, propterea exaltabit caput:* perinde ac ſi diceret, Eo quod mundi Saluator tam profunde deſcendit, vt de aquis mortis, & torrente paſſionis biberit, ideo & glorioſo & triumphanti aſcenſionis ſuæ die, caput exaltabit, cœlos ingreſſus, & Angelorum etiam ſedes tranſgreſſus. Quod inſignibus iam figuris confirmabo.

Chriſti humilitas exaltationis cauſa.

Philip. 2.

Humilitatis vtilitas.

Fontium proprietates.

Pſal. 35.

Pſal. 14.

Pſal. 109.

In Horologio Ezechiæ decem lineis ſol reuerſus eſt, ac confectum iter repetiit, quod numquam viſum antea, & penitus inauditum. Chriſtus noſter, Auditores, lucidus hic Sol fuit, qui in naturæ horologio cum à maieſtatis ſuæ magnitudine decem gradibus receſſiſſet noue Angelorum choris factus inferior. *Minuiſti eum paulò minus ab Angelis*; ac deinde hominem induens, *verbum caro factum eſt* (Ecce decem reuer-

Iſaia. 38. & 4. Reg. 20.

Pſal. 8.

Ioan. 1.

sionis gradus:) hodie solitum iter accipiens, ad eandem lineam, aqua digressus erat, reuertitur. Audite veritatem, *A summo cælo egressio eius, & occursus eius vsque ad summum eius:* iuxta Euangelium, *Assumptus est in cœlum.*

Psal. 18.

Iob 2.

Iob speculum patientiæ, cum è diuite & opulento, vtpote qui in Scriptura Rex dicitur, cum ad tantas angustias reductus esset, nudus vt in simario recubaret, vlcerosus, fame & vulneribus plenus, & variis intrinsecus repletus miseriis, cum deinde patientia sua inuicta omnem afflictionem, & aduersæ fortunæ impetus eluderet: ita denique sublimatus est, vt solito factus sit opulentior, & geminato fœnore cuncta illi e cœlum reddiderit, *Omnia reddita sunt illi duplicia.*

Iob. 42.

Iob. 42.

Verus Iob fuerat Redemptor noster, qui diues & locuples cum esset, (*Gloria & diuitiæ in domo eius.*) ad tantam se paupertatem deiecit, vt non haberet, vbi caput reclinaret, & mori adhæc in cruce nudus deberet. Sed humilitas & patientia sua ita tandem eum eleuarunt, vt hodie ad cœlum ascendat, omniaque illi duplicia sint reddita, gloria corporis & exaltatio nominis. Vnde scriptum, *Gloria & honore coronasti eum, &c. Exaltatum est nomen eius solius.* Quod vtrumque amplexus Euangelista ait, *Assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei.*

Psal. 18.
Psal. 148.

Eheu Domine, cum de fortunæ tuæ mutatione iam agere cœperim, aliud quid de hac dicere velim, sed non ausim nisi petita prius à te venia: atque huic confisus, dicam libere & audacter, vere te filium illum prodigum fuisse, quem Euangelium describit. Tu siquidem, cum iam olim Patris tui cælestis domum deseruisses, in longinquam mundi huius regionem secessisti, in qua prodige & splendide cum animabus peccatricibus viuendo, omnem substantiam tuam dissipasti, gratias, merita, sanguinem & vitam prodegisti, atque ideo fame pressus in deserto, & præsiti aridus in cruce exlamasti. Sed hodie oculis in cælum sublatis: ad patriam domum reuerteris, in qua tanto cum honore, voluptate & iubilo exciperis, nihil vt vnquam simile cælum viderit, vel terra audierit. *Ascendit Deus in iubilatione, & Dominus in voce tubæ.* Nihil hic quam cantus in aere, quam applausus in cælo, & sanctorum Angelorum acclamationes exaudiuntur. Sed pergamus in figuris, & in Euangelio, *Assumptus est in cælum & sedet à dextris Dei, &c.*

Christus filio prodigo similis.

Luc. 15.

David puer cum aduersus Philisthæum confligere proposuisset, Regiis indutus armis id efficere nequiuit, sed victoriam iam consecutus, & hoste profligato ad Regem se contulit, qui splendidis eum vestibus induit, omnibus illius & virtutem & animum tum mirantibus, tum laudantibus. Factum hoc ascensioni Dominicæ adaptando, dico CHRISTVM cælo ad magnum Inferni Goliadam expugnandum descendisse: sed Regiis diuinitatis armis id præstare nequit, (nam in quantum DEVS, mori non poterat) sed victoria in passionis conflictu obtenta, & inimico in monte Caluariæ fuso & profligato, idque crucis baculo, hodierna die ad aulam cælestem proficiscitur, atque coram Rege Regum regiis indutus vestimentis se sistit, mirantibus tam hominibus quam Angelis, eiusque facinora & mirabilia decantantibus, eo quod *assumptus est in cælum, sedet à dextris Dei.*

1. Reg. 17.

Christus Dauidi similis.

Ioseph, postquam iniquo fratrum molimine diuenditus, inique à nefaria ac lasciua Putipharis vxore adulterii accusatus, & in carcerem coniectus esset, tandem Dominus carceris factus est, ianuas incarceratis apetuit, habitum simul & sortem mutauit, Pharaoni Regi oblatus, ab illo in currum regium euectus, atque vniuersi regni vicarius ac præfectus constitutus, & vulgari Ægyptiorum vocabulo mundi Saluator est nuncupatus. *Petitque eum ascendere super currum suum, &c. & vocauit eum lingua Ægyptiaca Saluatorem mundi.* Quod deinde Psalmista repetens, ait: *Constituit eum dominum domus suæ & Principem omnis possessionis suæ.* Nemini igitur dubitare fas est, quia Ioseph hic vera Iesu Christi figura fuerit, ipse namque Iosephi instar, à Iudæis qui fratres illius secundum carnem diuenditus fuit,

Gen. 41.

fuit, ab adulterina Synagoga accusatus: & in mortis carcerem coniectus: sed tandem absolutus Dominus factus est, & captiuum ergastulo soluit: *Factus est inter mortuos liber, & captiuam duxit captiuitatem*; & hodie currū triumphali inuectus, gloria vestitus coram Patre æterno se sistit, qui illi omnem in cœlo & in terra potestatem dedit: *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra*, vultq; illum ab omnibus vt Principem ac mundi Saluatorem agnosci.

Videor mihi, auditores cum hæc omnia audio illum hodie cœlos penetrantem, & vltra cœli conuexa, ea forma, quā illum olim Ioannes in Apocalypsi vidit ascendentem, videre vultu solis instar rutilante, oculis stellarum ritu micantibus, crinib⁹ vt lana mollibus vestibus niuis instar albicantibus, & zona aurea renes accinctum, itide velut diademate redimitum, pedibus ære durioribus & symbolum hoc insignibus, inscriptum habentem: *Rex Regum, & Dominus dominantium*. Apoc. 1.

O gloria, ô triumphe, ô admirabilis ascensio! Princeps hic triumphans Diabolum constrictum pedibus premit, mors illum pallens, ac tremens sequitur peccatum penitus distractum est, Philosophi conuicti obmutescunt, Reges & Imperatores coronas & sceptra abiicientes, illum supplices adorant, Apostoli vbique terrarum triumphum illius diuulgant, & Euangelistæ victorias describunt: *Assumptus est in cœlum, sedet & à dextris Dei*.

O rerum vices! ô nouitatem inauditam! ô factum nouum! Viuat, viuat igitur humilitas, cum huiusmodi triumphi causa sit, cum miserum hunc Galilæum, haud ita pridem in stabulo natum, in cruce mortuum, inter latrones cruci affixum, tam sublime euehat, vt aquilones illi in nuncios, sanctos in stipatores, Angelos in milites tribuat.

O vicissitudinem admirabilem! qui paucis ab hinc diebus latronibus proximus fuit, hodie in Dei Patris consider dextera: è corona spinea in coronam gloriæ commutata est: cœli cedunt corpori illi vulnerato, liuido, sanguinolento, adorant Che-rubini vultum consputum, & omnipotens DEVS hunc miserum condemnatum, supremum viuorum ac mortuorum iudicem constituit. *Pater omne iudicium dedit filio*, ait Ioannes. Ego vero iam aliam triumphi huius causam cōmemorare pergā. Ioan. 5.

Secunda ob quam Saluator cœlos conscendit, causa fuit, nobis vt aditum reseraret, viam patefaceret, nosque ad illius exemplum eodem conscendere possimus. Hanc autem rationem è sancti Pauli verbis elicio, qui sæpius in Epistolis suis, ita argumentatur. Si Christus resurrexit, ergo & nos resurgemus; quod autem ille de resurrectione, quid obstat quo minus ipse de ascensione dicam, Christus in cœlum conscendit, vt nos eodem ad illius exemplum conscendamus. Eandem rationem assignat S. Leo Papa, *Christi ascensio nostra est prouectio & quo præcessit gloria capitis, eo vocatur & spes corporis*. Altera Ascensionis Dominicæ ratio.

Egregium è sancti huius Pontificis verbis conceptum elicio, scilicet, si corpus alicuius hominis scite proportionatum sit, & debita dimensione constet, capite per foramen aliquod transeunte, reliquum corpus etiam transiturum. At gibbosum sit, si stomachus tumeat, si venter obesior sit, aut caput etiam nimis exile, locum hoc non habere; proportio siquidem necessaria est. Caput nostrum Christus est, *Ipsum dedit caput super omnes*, ait ad Ephesios Apostolus. & alibi, *Ipse est caput corporis Ecclesiæ*. Ecclesia enim corpus est, & nos illius membra, *Vos estis corpus Christi & membra de membro*, ait idem Apostolus. Cum igitur hodie gloriosum caput cœlos penetrauerit, credendum & sperandum est, nos eodem etiam peruenturos, cum illius simus membra, modo capiti proportionaliter respōdeamus, absint modo à nobis superbiæ tubera, ambitionis tumor, & gulæ grossities. V. Serm. 1. de Ascensione. Ephes. 1. Coloss. 1. 1. Cor. 12.

Si quando magna nauium classis ventis, & tempestatibus agitata de salute desperat, aliā tamen nauim portum subire conspicit, cęteræ spem cōcipiunt eodē pertingendi. Si quis miles ducem explicatis vexillis murū hostilem videt conscendere, animum sumit, & facta tormēto via eodem perrumpere satagit, breui se vrbem ingressurum sperans. Mūdus Similia.

hic auditores, mare est, Ecclesia classis, nos vero nauiculæ, atque quotidie in naufragii periculo versemur, sed cum hodie nauem illam regiam humanitatis Iesu Christi, ad cœlum, quod salutis portus est, peruenire videamus, spem & animum concipere debemus, eodem nos aliquando post illum peruenturos, mundus hic etiam merum bellum est, nos illius milites, Christus Dux noster; cum vero hodie illum regio crucis suæ vexillo explicato cœlorum mœnia vallumque transcendere videamus, hoc addere nobis animum debet ad conflictum & eundem nos ingressuros, quo caput nostrum transire & ingredi potuit; *Regnum enim cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.*

Mundus bellum est.

Matt. 11.

Arca Testamenti populum semper ad iter patefaciendum, & Iordanis flumina peruadanda præcedebat, quo reliqui tutius ac securius in terram promissionis tendentes sequerentur. *Ecce arca fœderis Domini omnis terræ, antecedet vos per Iordanem.*

Admirabilis hæc arca, Allegorice sacræ humanitatis Iesu Christi figura erat, quæ cum nos, qui Ecclesiæ agmen constituimus, per vndas & fluctus torrentis passionis præcessit, atque hodie etiam recta in cœlum, quæ terra promissionis, præcedat, credere haud dubie oportet, non ob aliam id fieri causam, quam vt aditum patefaciat, nosque ad sequendum inuitet.

Cerui fluuium aliquem, aut sinum marinum tranaturi, referentibus Plinio, & Diuo Augustino in libris de ciuitate Dei; quo ad Insulas perueniant, pro more habent, vt validissimus & generosissimus in aquas se conijciat, impetum fluctuum aduerso pectore perfracturus, atque ceteris ducis & ductoris vice futurus; cum secundus prioris tergo ramosorum cornuum pondus imponit, ac secundi tertius, ac tertii quartus, atq; ita prioris conductu cæteri omnes longa serie flumen perrumpunt, & in aduersam ripam perueniunt.

O egregium & materiæ meæ accommodum conceptum! mundus hic mare est, cœli vero insulæ fortunatæ, nos vero timidi cerui: mare hoc traiiciendum erat, quo ad beatorum regionem pertingeremus, ecce Christus velut ceruus primarius, & quo nullus vnquam in mundo validior (de quo dicitur, *quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum;* & alibi: *Assimilare capreæ hinnuloque ceruorum*) qui se iam à longo tempore in passionis oceanũ coniecit, & medios fluctus mortis perrumperat, ac si hodie magis ac magis accedit, elementa transgreditur, planetas transcendit, & ad Patris dextram residet: huic proxime incubuit Adamus, Adamo Abraham, Abrahæ Isaac, Isaac Iacob, Iacobo Ioseph, Ioseph Moyses, Dauid Moysi & sic de cæteris, atq; omnes seriatim, qui Christi velut capitis, ducisque adminiculo ad beatitudinem pertingunt. Audite, quo pacto Paulus hoc describat: *Ascendens Christus in altum, captiuam duxit captiuitatem.* Quasi diceret, Christus cum ad cœlos ascendit, ceteros Patriarchas secum fecit ascendere: atque triumphum suum magis condecoraret, omnibus Patribus quos limbo eduxerat, stipari voluit.

Christus ceruus. Psal. 41. Cant. 2.

Ephes. 4

Naturalium rerum scriptores tradunt Pantheram, præstans & maculosum animal, cum spelæo egreditur, & in apertũ acta prodit tam gratum odorem spargere, vt ceteræ feræ antris desertis eandem non vocatæ sequantur. Num hoc vere ita se habeat ignoro, scio tamen Christum Pantheræ persimilem esse egregium, insignem, variisq; coloribus respersum, vtpote qui Deus simul & homo, atq; hodierna die deserto mundi egressum & cœlestes agros peragrantem, tam iucundos & gratos odores emittere, ceteræ vt creaturæ Patresq; veteres, sepulchris suis egredi, limbum, carceresq; imo mundũ deserere cogantur, eumq; ad cœlos vsq; assiduo cursu sequi. Audite vt ad conceptũ nostrum etiam Salomõ alludat: *Curremus in odorẽ vnguentorum tuorũ.*

Solet succinum, vt docent Philosophi naturales, pro naturæ suæ proprietate, paleas, & festucas à terra sursum sustollere. Quod materiæ meæ adaptando, dico Christum lapidem esse; ita enim illum Paulus nuncupat: *Petra autem erat CHRISTVS, & lapis quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.* Sed lapidem succineum; nos vero festucas & paleas & stramen (*Omnis caro fœnum*) lapis hic hodie in cœlum sublatus omnes

Succini natura.

Ephes. 4. omnem sanctorum Patrum chorum ad se trahit, atque à terra sursum eleuat. Audite quid hic dicat Apostolus, *Ascendens Christus in altum captiuam duxit captiuitatem.* Quin & ipse Dominus apud Ioannem prædixerat, *Ioan. 12.* *Ego si exaltatus fuero à terra,* & quo? in crucē, in aerem omnia vltra elementa, in cœlum ad dexterā Patris. *Omnia traham post me.* Quid quæso habet? corda, voluntates, corpora, animas, magnos & paruos, Reges, Philosophos, Hebræos, Gentiles, diuites & pauperes, denique omnia.

Ezech. 1. Et quoniam de electro & succino mentio incidit, vt conceptus meos in sacris literis fundatos asseram: dico, virum illum qui nubibus quadriga volans Ezechieli visus est ex electro fuisse, quod metalli species est auro argentoq; intermixto, *De medio ignis quasi electri species,* Iesu Christi hic sine dubio persona denotabatur, quæ è duobus constat naturis, humana simul & diuina sine vlla confusione tamen aut mixtione: dicunt autem nonnulli electrum idem esse quod succinum: quod si ita sit, satis hoc apte propositæ conuenit materiæ. Succinum enim, vt paulo ante diximus festucas & minuta quæque attrahit, ac supra terram extollit: Christus autem hodie idem omnino fecisse comperitur, hominem (quē *Iob. 13.* Iob festucæ comparat dicens *stipulam siccam persequeris*) in cœlum sustollendo, & tantam hominum multitudinem secum educendo. *Psal. 7.* Quod tantopere Reges olim & Prophetæ exoptauerant, dum tot abhinc seculis clamarunt, *Exurge Domine in præcepto quod mandasti & synagoga populorum circumdabit te, & propter hoc in altum regredere.*

Psal. 109. O diem felicem! ô triumphum vere gloriosum! *Beati oculi,* ô Angeli, *qui vident, quæ vos videtis,* hodie igitur in cœlo, non sine admiratione cunctorum Angelorum resonat propheticum illud acroama, *Dixit Dominus* *Ioan. 5.* *Domino meo, sede à dextris meis,* Hodie magnus ille & supremus viuentium & mortuo- *Psal. 88.* rum iudex institutus est: *Pater omne iudicium dedit filio,* hodie filius hominis Rex declaratus est, & super omnes mundi Reges constitutus, *Et ego primogenitum ponam illum: excelsum præ Regibus terræ.*

Hodie, miseri & proscripti exules, exilio reuocamini: hodie in patriam redeundi libera vobis conceditur facultas. Hodie captiui, vectes fe. rei, & portæ ahenæ carceris vestri confringuntur, *Dirupit portas æreas, & vectes ferreos confregit.* Hodie peccatores, æternæ cœli fores reserantur: & acclamant audiuntur Angeli, *Attollite portas Principes, vestras, & eleuamini portæ æternales.* Hodie eiectus, armatus ille Cherubinus, qui ad ianuam paradisi terrestris collocatus erat, fugatur, & claues illius sancto Petro committuntur.

Hodie quoque, sancti Apostoli, Dominus ac magister vester vobis supremum vale dicit. Ecquæ vobis antequam hinc digrederetur, locutus est? quos epilogos, quas doctrinæ recapitulationes, quæ documenta, quæ præcepta tradidit & quomodo vos consolatus? quid non de futuro Euangelii & Ecclesiæ successu aperuit? Quomodo persecutiones Iudæorum, feritatem tyrannorum, & hæreticorū nequitiam præmonuit? Hodie per vniuersum vos terrarum orbem destinauit, suam vt doctrinam annunciaretis: illiusque mirabilia diulgaretis, hodie vobis idque vltimo, prædixit Iudæam breui euertēdam, gentiles conuertendos, omnes Monarchias in nihilum redigendas & crucifixum ab oriente in occidentem regnaturum. *Dicta à Christo Apostolis in discessu.*

Hic scilicet triumphus Iesu Christi est, paucis comprehensus: hoc admirabile ascensionis mysterium est. Exultate igitur, Christiani Auditores cum Angelis, & canite, vestraque cantica cum cœlestibus canticis cōiungite, *Psallite Deo nostro psallite Regi nostro, psallite sapienter.* Quid ni; *ascendit enim Deus in iubilo, & Dominus in voce tubæ:* vt Deus ab *Psal. 48.* Angelis cum iubilo exceptus est & velut homo, in voce tubarum. Hoc ipsum imitamini terræ incolæ: corda vestra iubilent & cantica exultationis depromant, linguæ verò buccinarum clangore perstrepant.

Adhæc conicite oculos in illum qui hodie in sublime ascendit, illius viam & progessum considerate, attendite iter quod ad cœlum ducit, *Qui descendit, ipse est & qui ascendit super* *Ephes. 4.* *omnes cœlos.* Prius enim descendamus oportet, quam ascendamus, nosque illius exemplo dimittamus, si in sublimia habitacula admitti velimus. Atqui vbi videritis, illum ad dexte-

dexteram Patris confidentem videre quantum mutatus ab illo: notate rerum vicissitudinem: videte dolorum & iniuriarum finem: qui iam nuper tot supplicia, tot calumnias, tot iniurias perpessus erat, quique tam infami in monte Caluariæ morte expirarat, hodie Deo Patri omnipotenti proximus, ad Æterni dextram considet super omnes creaturas euectus.

O diem mirabilibus plenum, ô triumphū vere regium! Ah mundi Saluator Christe, qui humilitate tua: alia vt interim taceam: ad tam spectabilem adeoque dignum locum euchi meruisti, fac obsecro, vt eadem nos virtus eodem deducat, scimus enim superbia animas in tartarum detrudi, humilitate vero in cœlū sustolli. Quapropter ab hoc nos vitio libera, & diuinam illam econtrà virtutem concede. Cumq; hodie ad cœlum ascendas, ipsum nobis aperias, viamque ingrediendi sternas, ac gratiam præsta, vt eodem etiam pertingamus, teque tandem sequi valeamus. Verum interea dum hoc expectamus, gratiā nobis tuam communica, nostri recordare & liberalem & magnificum ob hunc ascensum te imposterum exhibe, solent enim Imperatores & Reges terræ in die coronationis, & aditionis regni, munificos se erga subditos ostendere, suamque liberalitatem patefacere: tu vero hodie Rex Regum corona gloriæ redimitus es, hodie amplissimi cœlorum regni possessiones adire cœpisti: gratiarum igitur tuarum munificentiam declara, beneficium te erga subitos, qui legitimæ creaturæ tuæ sumus exhibe: commissa iam olim benignus dimitte, in futurum benedictionem nobis tuam impertire, vt tandem aliquando ad locum, vbi tu in felicitate æterna regnas, peruenire mereamur: ad quam nos Pater & Filius & Spiritus sanctus deducere dignentur, Amen.

Regum mos in coronationis suæ die

Festum Pentecostes & super ferias consequentes reperies in Dominicali.

CONCIONES OCTO.

IN FESTO VENERAB. SACRAMENTI ET PER OCTAVAM.

PRIMVM MIRABILE.

De excellentia Sanctissimi huius Sacramenti.

Partitio.

I. Mysterium hoc credendū: non scrutandum.
II. De varia V. Sacramenti excellentia.
III. De titulis nonnullis panis Eucharistici.
IV. De figuris eiusdem nonnullis.
V. De amore se dantis in cibum ac potum.
VI. De pacto fœdere amoris.
VII. De retributione amoris mutui.

Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Psal. 100.

FIGVRA.

FOrmosa Rebecca gaudio & lætitia exultans vicinis suis & sodalibus monilia cimeliaque quæ Isaac futurus sponsus, velut amoris pignus & matrimonii ineundi arrhas miserat, ostendit. Cum quæ hodie per vniuersum Christianum orbem fiunt contemplor, Ecclesia mihi idem ipsum videtur imitari: vtpote quæ gaudens & exultans, pretiosum & egregium corporis & sanguinis Christi monile, quod dilectissimus illi sponsus, in amoris signum & matrimonii confirmationem dedit, per vicos & plateas omnibus spectandum proponit & publice circumfert. Gen. 24.

Cum Arca Testamenti è monte Sion in pretiosum Salomonis templum deducta fuit, summo eam cultu & veneratione Sacerdotes & Leuitæ tulisse, Rex vero & omnis populus honore & reuerentia singulari eam prosecuti dicuntur: imago aut verum potius præsagium fuit illius quod hodie in Ecclesia Christiana fieri, cernimus: Similem quippe pro-

processionem videmus, qua iam non arca fœderis, sed quod per illam designatum fuit, Eucharistiæ Sacramentum è templo per plateas circumfertur, & è plateis templo rursus infertur: quod Sacerdotes & Diaconi tanto cum honore venerationeque deferunt. Reges vero & Principes, atque adeo omnis fidelium cœtus, magna animi submissione comitantur ac stipant. O processio diuina! ô supplicatio vere luculenta! ô mysterium incredibile! ô rem vere nouam! De qua plura vt dicamus, Spiritus sancti auxilio opus est, & Deiparæ patrocinium adhibendum: quare illius opem & huius beneuolentiam postulaturi in genua prouoluti, *Aue Maria* recitemus.

I. *Cic. de nat. Deor.* Magnus Orator Tullius de diuinarum rerum natura agens dicere solebat, quoties de Diis eorumque maiestate, potentiaque loquendum esset, quam paucissimis id verbis, & nonnisi timide fieri oportere. *Timide*, inquit, *de potestate Deorum & pauca dicenda sunt.* Idem propemodum dixit Seneca Philosophus, cum Aristotelem dilaudet, quod dixerit, *Numquam nos verecundiores esse debere, quam cum de Dijs agitur.* Quod Ethnici tam sapientes de honore idolis exhibendo dixere, potiori id ego iure apud Christianos dixero de honore & cultu vero summoque Deo exhibendo. Dicendum igitur, sic de D E o loquendum, id quam breuissime & nonnisi timide verecundeque fieri oportere.

DeDeo timide loquendum.

Exod. 3. Moses cum rubum ardentem, in quo Angelus qui Domini nomine dicitur, eo quod illius personam repræsentabat, apparebat, longius procedendo conspicere vellet: quãprimum audiuit, *Ne appropies huc, solue calceamenta de pedibus tuis.* Quibus cum tacite temeritatis arguebat Deus, simulque nos omnes in eo admonebat, nonnisi summo cum periculo ad diuinorum nos mysteriorum relationem accedere, ac non sine reuerentia & timore de iisdem loqui posse. Atque vt veteres Hebræi tremebant consternari, Deum in monte Sinai cum loquentem audirent, *Exod. 19.* dicebantque Moysi, *Ne loquantur nobis Dominus, ne forte moriamur*: ita quoque tremere nos oportet, & pallescere, de Deo loqui dum conamur, inque illius mysteria longius prouehi, quam cœlitus ab illo sit reuelatum.

Deus in montem Sinai descensurus, hoc modo Moysem prius allocutus est, *Contestare populum, ne forte velit transcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo.* *Exod. 19* Hinc pateat, quando cum periculo coniunctum sit nimis alte euolare, diuinorumque mysteriorum cognitionem ingredi velle, cum mortem intentari iis audiamus qui nescio quid præsumentes plura interioraque conspicere gestiunt, quam D E V S permittat aut reuelet, curiosiusque inspecturi adyta diuina penetrare conantur.

Minæ aduersus eos qui nimis multa scire volunt.

In huius rei confirmationem in Numerorum libro legimus, mortem intentari iis, qui in sanctuario curiosius sacra vasa, priusquam inuoluntur ad alio deferendum, inspicere voluerint, *Aaron & filij eius intrabunt tabernaculum fœderis, ipsique disponent opera singulorum, & diuident quid portare quisque debeat, alij nulla curiositate videant, quæ sunt in sanctuario priusquam inuoluantur, alioquin moriantur, &c.* *Num. 4.* Iesus Christus magnus ille Pontifex in Ecclesiæ suæ tabernaculo magna mysteria inuoluit, & inprimis venerabile Eucharistiæ Sacramentum, in quo sub panis & vini speciebus pretiosum corpus suum & sanguinem abscondit, nobisque declarauit, reuelauitque, quidquid humeris fidei portare & possemus & deberemus: & sub pœna mortis damnationisque nobis inhibuit, ne quamdiu in vitæ huius itinere versamur, eo curiositatis veniamus, mysteria hæc vt nude palamque cognoscamus: hæc quippe hic in terra fidei manibus semper inuoluta portanda sunt: Missus hi nonnisi cooperti mensæ inferendi, & visus eorum noxius est.

Mysteria diuina curiose indaganda nõ sunt.

Inter cetera Salomonis Prouerbia scriptum est, scrutatorem maiestatis à gloria opprimendum, & sub magnitudine illius periturum. *Prou. 5.* Prouerbium hic prophetiæ loco haberi dicerique autumo, illum qui à curiositatis vento abreptus minutim enucleare, & audacter diuinam maiestatem indagare præsumit, ac præsertim mysteria Eucharistica,

stica, in periculo versari ne hoc in Oceano faciat naufragium, haeque abysso absorbeatur: quare loqui de illis periculosum, silere verò satius ac tutius.

Idcirco fortasse factum est, vt loco verborum quæ in vulgata Psalmorum editione loquuntur. *Psal. 64.* *Te decet hymnus Deus in Sion:* Hieron. versio præferat, idque ad radicum Hebraicarum veritatem, *Te decet silentium Deus:* id est, nihil tibi Deus silentio conuenientius est. Inferre Propheta voluit, nihil ad credendum omnibus, quæ de diuinitate traduntur, & mysteria intelligenda conuenientius aut aptius esse, quam nullum de iis verbum effari, sed silere, & silendo adorare & admirari. Angerona Dea. Quod designare Romani dum vellent, deam quamdam finxere Angeronam nomine, quæ obuolutum habebat os: vt hinc constaret, in iis quæ diuinitatem concernunt, & ad diuina mysteria spectant, os claudendum, loqui penitus inutile esse, silentium vero aptius: idem quoque ostensuri veteres Ægyptii, Harpocrates Deus. Harpocratem pinxere digito labra comprimentem, denotantes, in diuinis secretis, & iis quæ ad diuinitatem, eiusque potentiæ miracula spectant, silendum, vel nonnisi quam modestissime, prudentissimeque loquendum esse. Alioquin, cæcorum instar, ad singulos passus cæspitamus: Theologi quoque hæc indagantes, simul & Philosophi, hic cæcutiunt, & stuporem præferunt.

Iob. 37. Iob eadem exequtiens dicebat, sapientissimos quosque hic ineptire, nec tantum splendorem, maiestatemq; oculis irretortis posse intueri, *Non contemplari omnes, qui sibi videntur esse sapientes.* Et siquidem abyssus, in qua ratio absorbetur, Oceanus, in quo omnis mundi sapientia submergitur, & naufragium *Psal. 106.* facit. Aperte hoc testatus est Dauid, *Sapientia eorum deuorata est,* Suum quoque hic symbolum adferens Magnus Gregorius ait, hominum ingenium de quo loqui dum gestit, quamprimum nihileitatem suam intueri, & velut in gurgite quodam abreptum, ab immensa hac magnitudine, maiestateque absorberi: quod caro de spiritu, de creatore creatura, de æterno tempori subiectus, de immortali mortalis, de lumine cæcutiens loqui præsumat. Verba illius audite, *Homo si de Deo loqui cœperit, illico quam sit nihil ostendit, quia magnitudinis illius immensitate denotatur, & quasi in profundum raptus absconditur: loquitur enim caro de spiritu, creatura de creatore, temporalis de æterno, mortalis de immortali, & quasi cæcus de luce loquitur.* *Lib. 27. Moral. cap. 25.* Hoc si vniuersim de Deo verum est, non minus in illius admirandis operibus, & imprimis in Sacramento Eucharistiæ locum habet, hic siquidem parum loquendum est & multum admirandum: hic sensus seponendi, ratio exuenda, axiomata Philosophica contemnenda, solaq; fides in ducem assumenda: Cetera omnia falli possunt, sola fides errare nequit. Tres nos magistri in vita docent omnia. Quamobrem dicendum, tres in hac nobis vita magistros datos esse, à quibus ad rerum omnium notitiam, cognitionemque perducamur, primus ipse sensus est & experientia, quæ omnia sensibilia nobis declarant, quæq; nobis cum bestiis communes sunt: secundus est ratio, quæ longius procedens, aperit ea quæ sensus excedunt; tertius vero fides, quæ longius quoque prouecta, certa nobis persuadet ac patefacit ea, quæ sensus & naturam transscendunt, primi duo sæpius errant, vltimus errare omnino nequit.

Gen. 27. Isaac iam senior oculos habebat caligantes, cumque nihil omnino flectentis coram se Iacobi cerneret, tactus eum decepit, sed auditus ad veritatem deduxit, dixit namque aurium iudicium secutus, *Vox quidem vox Iacob, manus autem Esau.* Docemur hic, cum oculos ingenii debiles & intellectum caligantem & obscurum habeamus, nihil vt in diuinis penitus videamus: sæpius à sensibus & ratione nos decipi, non vero à fide, cuius auditus symbolum est; *Fides ex auditu.* Ideoque in huiusmodi materiis adeo sublimibus ad fidẽ confugiendum est, ceteraque omnia repudianda. Huc porro respexisse visus est Apostolus, dum ait: *Iustus ex fide viuit:* *Rom. 1.* quasi diceret, nonnisi per fidem viuit iustus, non vero per sensus, argumenta, quæstiones, & rationes humanas, in his enim illa omne meritum perdit: nam vt Augustinus testatur, *fides non habet meritum, vbi ratio humana præbet experimentum.*

Matt. 9. Luc. 8. Hæmorrhoissa, quæ duodecim ipsos annos

nos fluxu sanguinis laborarat, quamdiu humana remedia consulebat, & naturalia dogmata adhibebat, indies malum ingrauescebat, & sanitati restitui non poterat. Idem omnino de humano ingenio dicendum est: quamdiu enim sensibus adhærescit, quamdiu rationem consulit, quamdiu ratiocinari vult, nihil omnino discet, sed tunc morbus illius & ignorantia, quantum ad diuinarum rerum contemplationem spectat, crescit.

Fides amittit meritũ, dum rationem consulit.

Matt. 2.

Magi de quibus apud Matthæum, qui in Bethlehem venere, & quibus stella noua itineris ducatum præbebat, quamprimum vt Ierosolymitanam vrbem ingressi sunt, vbi scribæ & doctores legis commorabantur, ducem illam cœlestem amiserunt, atque ita lucere desiit & euanuit. Magnum sane miraculum, sed quod denotet, facem illam cœlestem, quæ fides est, quæque iam inde à baptismate in vitæ huius itinere ad puerum Iesum adorandum cognoscendumque ducit, quamprimum vt mundi scholas ingredimur, & scientias naturales in consilium adhibemus, aliquo modo extingui, aut merito sal tem suo priuari.

Fides cælestis facula est, quæ in hac vita illuminat.

Gen. 1.

Valeant igitur sensus exteriores, valeant rationes & verba argumentantium, sola fides hic locum occupat: hoc quippe omnipotentis Dei opus est, ac penitus nouum, admirabile, inauditum, paradoxum cui nullum vnquam simile lectum aut visum, denique omnium Dei mirabilium compendium & memoria. Testatur hoc Dauid, *Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se.* Hocque hodierna mihi die velut argumentum & thema delegi, vt magnitudinem maiestatemque sanctissimi & augustissimi Eucharistiæ sacramenti sub his exponam, quod etiam tota hac octaua prosequar, octo illius mirabilia producens. Hodie igitur primo, illius magnitudinem excellentiamque, ac denique magnum quem magnus Deus nobis ostendit amorem, dum admirabile hoc nobis Sacramentum legauit, exponam.

Psal. 101.

Rom.

II. Primo igitur Regius vates de manna, quod Israelitis Deus in deserto dedit, loquens hunc in modum locutus est; *Deus auribus nostris audiuimus, Patres nostri annuntiauerunt nobis opus quod operatus es in diebus antiquis:* opus illud admirabile quod Hebræi videntes dixere, *Man hu, quid est hoc?* quæ mirabilia? quis simile quid vnquam vidit? Hodie hoc potiori iure de Sacramento Eucharistiæ repetere licet: manna enim nonnisi figura huius erat, hic vero res ipsa: at opus adeo admirabile, vt vniversus id orbis obstupescat: opus est, quod videntes homines simul & Angeli exclamant, *Quid est hoc?* videre accidentia sine subiecto, videre corpus non tamen visibile corpus quod variis sit in locis, nullum tamen occupet, quantitatem denique sine extensione, aliaque mirabilia. Quid hoc est? quis simile quid vnquam vidit, hic igitur dicendum est quod de alio quodam mirabili dixit Abacuc; *Admiramini & obstupescite: quia opus factum est in diebus vestris quod nemo credat cum narrabitur.* Opus hoc omnem admirationem & fidem superat.

Psal. 43.

Abac. 1.

Admirabilis huius operis magnitudinem exaggerans Dionysius Areopagyta, *miraculorum miraculum, sacramentorum sacramentum, & eorum consummationem appellat:* Quod Angelicus Thomas exponens ait, Sacramentum hoc finem & perfectionem esse cæterorum, eo quod ad hoc, velut ad finem suum, reliqua tendant: cumque alia nonnisi virtutem à Iesu Christo communicatam ad gratiam conferendam habeant, hoc ipsum realiter & de facto auctorem ipsum gratiæ, qui Iesus Christus est, continet. Vnde bene Conciliũ Tridentinum ait, *Sacramentum hoc aliorum finis est & perfectio, quia cætera Sacramenta ordinantur ad ipsum finem;* quod exemplis & figuris notum faciam.

Lib. de cælesti hierar. cap. 3.

Sess. 13. c. 3

Septem in cœlo planetæ sunt, à quorum virtute influxuque quidquid hic in terra est, dependet, Sol vero inter hos Rex est, & solus ipse natura sua & essentia lucidus, ceteri ab ipso lumen mutuantur. Septem quoque in Ecclesia Sacramenta sunt, à quorum virtute in hac vita omnium animarum salus dependet; at Eucharistia cæterorum Rex est, & ipsa sola totum gratiæ authorem in se comprehendit, cum cætera nonnisi communicatam virtutem habeant. Cuius rei egregiam in Euangelio figuram deprehendo.

Conferuntur 7. Sacramenta 7. planetis

Matt. ... Luc. ...

Q 3 Miraculo-

Miraculoso illo vino, quod in Chana Galilææ datum fuit, septem hydriæ repletæ sunt, quæ conuiuas in admirationem rapuere, & nouos nuptos ab infamia & probro vindicarunt, *Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex.* In exspectatum & non sine miraculo productum, hoc vinum iam tum augustissimi & sanctissimi Sacramenti imaginem gerebat, quod sub panis & vini speciebus verum & reale Christi corpus continet: atque vt vinum hoc sex impleuit hydrias, ita quoque pretiosus ille sanguis sex alia sacramenta replet, iisque gratiam confert, atque idcirco fortasse Sacramenta vasa gratiæ vocitantur. Ioan. 2.

Gen. 41. Oeconomus Pharaonis videbat in somnis culmum è quo septem spicæ refertæ turgidæque germinabant: *septem spicæ pullulabant in culmo vno plenæ atque formosæ.* Somnium hoc in veritatem conuertendo, dico, culmum illum sanctissimi Sacramenti imaginem fuisse, & spicas aliorum. Ex Eucharistia enim velut è culmo Baptismus, Confirmatio, Ordo, aliaque velut septem frumenti spicæ, quæ Ecclesiæ horrea gratiæ frumento complent, & quibus fideles omnes enutriuntur (iuxta Prophetæ vaticinium: *Et adipe frumenti satiat te*) pullulant atque originem trahunt. Adeo vt cæteri nonnisi riuuli sint, hoc vere oceanus, fons & scaturigo. Sacramenta 7. similia spicis septem. Psal. 147.

Axioma Philosophicum. In omnibus omnino rebus naturalibus semper vnum quid ceteris in eodem genere prædominatur: in corporibus quidem luminosis Sol aliis est splendidior inter metalla Principatum sibi aurum vindicat, inter animalia excellit homo: In vnoquoque enim genere datur vnum primum, quod omnia illius genera superat. Ita quoque in Sacramentis Eucharistia prædominatur, causa est amor, sapientia primo inuenit, potestas vero ad opus produxit. Confirmantem hoc audiamus Augustinum, *Reliqua Sacramenta quæ in Ecclesia tenentur, stupenda sunt & veneranda, sed istud tuum Domine Sacramentum præcellit vniuersa.* Amplius aut maius desiderare non poterat homo, cum quid maius aut dignius dare non posset Deus.

Gen. 27. Repræsentatum hoc est in historia Esau & Iacobi: profanus enim Esau audito fratrem primogenituræ iura surripiendo inuasisse, & paternam benedictionem abstulisse, lachrymabundus & eiulans ad patrem accurrit, aliam postulaturus. Sed respondit Isaac, *frumento & vino & oleo stabiliui eum, & tibi post hac fili mi quid faciam?* quasi diceret, hæc omnia cum dederim, quid amplius dem non habeo, plura tibi præstare non possem. Sacramenti Eucharistici hæc vmbra fuit, de quo hoc ipsum vere dicere possumus: Nam Sacramento hoc dato (in frumento enim & vino designatur) & Spiritus sancti vnctione: cuius figura erat: oleum: maius dare non poterat Deus, neu nos amplius quid sperare vel eminentius, quam post confectum vitæ curriculum gloriam. Atque ideo Sacramentum hoc, mensa Principum dicitur & potentium.

Salomon ad litteram de morum ciuilitate loquens, sed mystice & anagogice de sublimi hoc mysterio ait, *Quando sederis vt comedas cum Principe, diligenter attende, quæ apposita sunt ante faciem tuam.* Hæc quidem vulgata lectio. Sed in alia versione legitur, *Quando sederis in mensa potentis.* Vere enim in hoc Sacramento (cuius mensa symbolum est) potentiam suam ostendit Deus, omnes vires patefecit, omniaque mirabilia velut in vnum compegit. *Memoriam fecit mirabilium suorum.* Prou. 23.

Promisit olim Iudaico populo Deus, vti scriptura tradit, terram lacte & melle abundantem *Et educam de terra illa in terram bonam & spatiosam, in terram quæ fluit lacte & melle.* Ad litteram scio omnia hæc de terra promissionis dici, quæ fertilis erat & ferax vt quæ maxime: at mystice ausim asserere hoc de Eucharistico Sacramento scriptum esse: ipsum enim vera terra abundantiæ est & melle referta, terra promissa & sperata à fidelibus, vnde Psaltes, *Parasti in dulcedine tua pauperi Deus:* terram inquam, in qua duo sunt colles, è quibus lac & mel nullo non tempore emanant, vnde Prophetæ, & Ioel imprimis ait, *In illa die stillabunt montes dulcedinem & colles fluent lac.* Colles adeo alti, vt vnus, qui diuinitas ipsa, omnem hominum captum & ingenium excedens, vltra nubes cacumen extollat, omnesque creaturas transscendat: alius, Exod. 3. Psal. 67. Ioel. 3. Humanitas Christi

in hoc Sacramento eleuata.

alius, qui ipsa humanitas propter hypostaticam verbi vnionem, Angelis sublimior sit; imo & solæ species sacramentales, quod ad carnem Christi accedant, adeo extolluntur & tantam dignitatem obtinent, vt vesuti incorporatæ ciues ac substantię sint, sine velo subiecto subsistentes, adeo vt & nutriant, & quod amplius, virtutem effectiuam, ad gratiam hominibus conferendam habeant, aliosque spirituales effectus edant; idque ex multorum ac magni nominis Theologorum sententia.

Humanitati nostrę honor maximus in hoc Sacramento habitus.

Nemini vero hic nouum aut mirum videatur; neque enim ipse solus hoc sentio, sed mecum omnes quotquot de hoc Sacramento Theologi scripsere: sed fixum hoc & indubitatum habeatis velim; Christum corpori suo & carni honorem haberi dum vellet inter alia, venerabile hoc Eucharistiæ Sacramentum instituisse; in quo humanitas nostra in tantum extollitur, vt diuinitatem præcedat, & velut domina hanc sibi subiiciat; constat enim ad vim verborum consecrationis, corpus Christi in altari produci, ac deinde diuinitatem accedere: *primo enim*, inquiunt Theologi, *per verba consecrationis producitur corpus Christi.* Cum tamen in incarnatione secus factum sit; primo enim apparuit diuinitas ac velut domina præcessit; humanitas vero nonnisi serua ac pedissequa. O mirabilia! *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus.*

Matt. 13.

Apud Matthæum sub parabolæ inuolucris sermo est de thesauro in agro delitescente, *Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro.* Varia & discrepans Patrum de hoc thesauro expositio est; fidem in hoc denotari credit Ambrosius; Verbum Domini in scripturæ ænigmatis inuolutum Augustinus & Hieronymus, sapientiam Origenes,

Lib. 4. aduers. hæres.

verbum æternum sub mortalitate nostra absconditum Hilarius, Christum ipsum Irenæus; equidem parabolam in veritatem, & figuras in mysteria conuertendo dico; Christum vere hic designari, sed sub speciebus sacramentalibus in Ecclesiæ nostræ agro absconditum. Ecquis thesaurus! alios haud-

Lib. 13. Antiqui. c. 15.

dubie quam ilic, cuius Iosephus meminit è Dauidis sepulchro erutus, qui tria talentorum valebat millia, id est, nostra supputandi ratione decies & octies centena coronatorum millia; thesaurus enim qui sub speciebus sacramentalibus delitescit, maioris, hauddubie pretii est; nam ipse diuitiarum Deus hic habitat, ipse thesaurorum omnium Dominus, bonorum omnium conditorium, & rerum omnium origo, *in quo thesauri sapientiæ & scientiæ Dei reconditi*: hoc è thesauro pretium redemptionis nostræ depromptum est, vnica sanguinis gutta ex hoc educta ad mille etiam mundos redimendos sufficiebat? Dicite igitur, num Sacramentū hoc vere eximium & præstans sit? sed longius iam prouehar, & è S. Scriptura omnes illius titulos ac præconia recensebo.

IIII. Panis est è cœlo descendens.

Primo igitur dicitur panis è cœlo descendens, *Hic est panis qui è cœlo descendit*, ait Euangelista. Psalmista vero, *Panem cœli dedit eis*, idque ad distinctionem panium cœlestium, & ipsius etiam mannæ, quod nonnisi ex aeris regione prodibat; hic vero è summo cœlorum descendit cacumine, & quem panis ille, de quo Salomon in prouerbiis loquitur, qui que de longe naui deuectus est, repræsentat, *Facta est quasi nauis institoris de longe portans panem:* institor hic Christus est, nauis ecclesia, panis vero sacramentum, in quo verus animarum nostrarum cibus continetur, at qui de longe venit, è cœlo namq; descendit, *A summo cœlo egressio eius.* Atq; vt panis qui nauibus vehitur bis coctus est; ita panis hic cœlestis, qui in Ecclesiæ naui reperitur, bis coctus est & bis genitus, semel ab æterno in sinu Patris in cœlo, deinde in tempore in vtero virginis hoc in mundo.

Ioan. 6. *Psal. 104.* *Prou. 31.*

Panis vitæ.

Secundo dicitur panis vitæ, *Ego sum panis vitæ:* Et paulo post, *qui manducat ex hoc pane, viuet in æternum.* Ita dicitur, vt pateat discrimen quod hoc inter Sacramentum & ceteros terræ cibos est: mundus cibis, deliciis, ferculisque exquisitis abūdat, sed cibi sunt mortuorum & vnico hoc pane excepto, nullus vitā dare potest; atq; ideo panis sudoris & laboris in Genesi dicitur, *In sudore vultus tui vesceris pane tuo:* Psalmista panē lachrymarū nūcupat, *Cibabis nos pane lachrymarū*, Et alio loco panem doloris; *Qui manducatis panem doloris.* Sapienti vero panis mendacii & fraudis est,

Ioan. 6. *Gen. 3.* *Psal. 79.* *Psal. 126.*

Ne de-

Ne desideretis de cibis eius, in quo est panis mendacij. Sed in solo hoc Sacramento verum reperire est panem; & verum panem vitæ, sed panem qui esse desiit panis, & in carnem transiit Christi, idque ad vitam dandam hominibus (*Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Prou. 23.

Appellant tertio panis Angelorum, *Panem Angelorum manducauit homo*, quod cibus quidam lectissimus, cœlestis ac diuinus sit; vel quod qui illum recipiant, angelicam præ se ferre puritatem debeant, ac velut Spiritus quidam cœlestes, puræ, castæ, sanctæ & immaculatæ conuersationis. Ecquis tibi honor exhibetur, homo, cum à mensa bestiarum sequestratus & ablactatus, ad panem angelicum admotus es? an non meministi eius quod redemptor olim Chananææ ait, *Non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus.* Scio ad literam hic doceri, iniquum esse Iudæis veris Dei filiis gratias & miracula auferre, quæ illorum panis quotidianus erant, illa vt Chananæis & infidelibus, qui ferino & canum more vitam agebant, darentur: sed non obstat, quo minus mystice hoc denotet, non esse bonum & vtile, Angelos cœli filios sacramenti huius contento priuare, & hominibus, qui vt canes & peccatores in terra viuebant, ipsum conferre. Ipse scilicet panis regius est, qui vitam dat, qui Angelos & Cherubinos recreat, qui cœlestes Spiritus reficit, quemq; hominibus Deus communicare desiderat, quod egregia figura reddet manifestius. Panis Angelorum. Psal. 77. Matth. 15.

Angelus apud Danielem, Abacucum Prophetam qui prandium messoribus parauerat, comis abreptum in sublime extulit, eq; Iudæa in Babylonem transuexit: inque lacum stitit, in quo Daniel inter leones vinctus tenebatur, dicens: *Daniel seruus Dei, tolle prandium, quod tulit tibi Deus.* Notate hic Allegorici, Abacuc, vt notauit Hieronymus, Hebraice significare luctatorem, ac pugilem, & in hoc Iesum Christum Dei Filium, qui cum Diabolo humana natura assumpta luctatus est, significare. Validus autem hic pugil prandium in cœlo messoribus suis (de quibus Matthæus loquitur: *Messores sunt Angeli*, quiq; tempore messis generalis, bonos in horrea Domini inferent, impios vero in fasciculos compactos flammis tradent) parauerat; sed cum generis humani, quod in Babylonica mundi huius captiuitate detinebatur, & in medio Leonum constitutum, dirissima excruciabatur fame, cum miseratio tangeret, hunc ei cibum destinauit; bestias pascit, Leones reficit, aq; peccatoribus comedi vult. Audite quid hic Prophetæ dicant: *Susceperunt me sicut Leo paratus ad prædam, & sicut catulus leonis habitans in abditis.* Quid? an non conceptus hi placent? sed producam & alios. Dan. 14. in locu Hebraicu. Matth. 13. Psal. 16.

Quarto augustum, venerabile & adorandum hoc Sacramentum in Euangelio panis supersubstantialis dicitur, vel transsubstantialis. Quod enim sanctus Lucas in oratione Dominica dixit: *Panem nostrum quotidianum*, alio quodam modo extulit Matthæus: *Panem nostrum supersubstantialem*: vtrumque autem de Eucharistico pane loqui constat, & testis est Cyprianus in Dominicæ Orationis expositione; cui suffragatur quoque D. Augustinus: fauet quoque textus Græcus, in quo *ἐπιούσιον* legimus, quod latine interpreteris *transsubstantialem*. Vt hic euidens fiat, Sacramentum hoc, quod ordinarius & communis animarum nostrarum panis est, ceteras creaturas transscendere omnes substantias excedens, atque omnibus categoriis supereminens. Ita porro hoc exponit Pius Cassianus *ἐπιούσιος* dicitur, *quia super omnes substantias est, omnesq; creaturas magnificentia & sanctitatis eius sublimitas excedit.* Idem quoque habet Ambrosius, forsitan quoq; hoc nomine dictum, quod non panis quidam communis, quo corpus nostrum reficitur, existat, sed quo anima regifice enutritur: Ita porro sentit Augustinus, vel etiam, quod cibus quidem inter omnes pretiosus sit, vtpote qui de diuinitate humanitateque Redemptoris participet, quibus ferculis nulla digniora lectioraque in cœlo terrave cogitari aut dari queunt. In quo Hieronymum & Diuum Thomam sequor, & vos mecum omnes assuerabitis, magnam Sacramenti huius excellentiam esse. Luc. 11. Matth. 6. Libr. 2. de ser. Dom. in monte. Collat. 3. Hiero. super Matth.

At plura etiam cognoscetis, si figuras quæ iam II.

iam inde à mundi primordio Sacramenti huius institutionem præcessere, percurrere voluerimus. Non loquar hic de arbore vitæ, quæ in terrestri paradiso plantata fuit, quæ in omnibus penitus fuit admirabilis: non feram hic sacerdotem Melchisedech, cum panem & vinum Abrahæ à conflictu redeunte Deo obtulit: panes propositionis hic tacebo in aurea eorã maiestate diuina mẽsa positos: de Agno Paschali verbum non dixero, qui tot adhibitis cœremoniis per tribus Hebraicas comedebatur, sed vnicam Mannæ figuram satis mihi fuerit retulisse: nihil enim est quod melius magnitudinem, maiestatem & excellentiam Sacramenti huius exponat aut repræsentet quam manna. Quod & ipse Christus in exemplum adducit, *Patres vestri manducauerunt manna, & mortui sunt; qui manducat hunc panem, viuet in æternum.*

Figuræ S.S. Eucharistiæ. Gen. 3. Gen 14. Leuit. 14. Ioan. 6.

Ioannes, mannæ huius occasione in Apocalypsi de manna quodam abscondito locutus est, quod victoribus se elargiturum promisit Deus, simul calculum ignitum, *vincenti*, inquit, *dabo edere manna absconditum, & dabo illi calculum candidum.* Omnes hic sibi Patres persuadent sermonem esse de Sacramento Eucharistiæ, & ad vetus manna allusionem fieri; quo Hebræi in deserto tot annorum spatio in solitudine sunt enutriti, vt Exodus & Numerorum liber testatur, ac deinde Apostolus prima ad Corinthios vnum alteri comparat. Dicitur porro absconditum manna quod hoc in Sacramento sub speciebus externis Verum Christi corpus abscondatur, adeo vt aliud videatur oculis, aliud fide teneatur. Hoc autem modo locutus, ad Hebræorum manna allusisse videtur, quod in arca testamenti aureæ inclusum vrnæ asseruabatur, quod cum Bethsamitæ curiosius intueri vellent ac temere inspicere, ingentem stragem passi sunt, dicitur autem manna absconditum, quod occulta & abscondita quadam ratione ibidem continebatur: quod miraculum Isaias agnoscens, admirans exclamat, *Tu es Deus absconditus* in mysterio scilicet S. S. Trinitatis sub ineffabilibus generationis illius æternæ mirabilibus, Deus es absconditus in mysterio incarnationis, in qua sub humanitatis nostræ velo latuisti,

Apoc. 2. Exod. 16. & Num. 11. 1. Reg. 6. Esai 45.

Beſſ. de Sanctis.

Deus es absconditus in venerabili altaris Sacramento sub speciebus Sacramentalibus, & semper *manna absconditum* est. Quot vero sunt inter manna & Sacramentum hoc similitudines, quot sympatiæ & affinitates, è quibus nouam illius dignitatem & excellentiam discere licet?

Exod. 16.

Primo manna nonnisi de nocte cœlo descendebat, & à nullo occulta hæc pluuia percipiebatur: per noctem vero fidem intelligimus, quæ vere tamen inuisibiliter, credit Iesum Christum in Eucharistia contineri.

Secundo nonnisi in castra Hebræorum depluebat, non vero inimicorum, quod Sacramenti huius cõsecratio in Ecclesia nostra dũtaxat reperiatur, idq; per Sacerdotes legitimos, apud hæreticos vero & schismaticos nulla mensæ huius communicatio, sed de illorum mensa illud Propheticum dici potest, *seperatum est conuiuium eorum*: alio loco: *Sacrificia eorum quasi panis lugentium, omnes qui comedunt illum, contaminabuntur.* Cyprianus & Hieronymus locum hunc de hæreticis & schismaticis intelligunt, omnia enim apud illos mortua sunt, fides mores, doctrina, panis eorum immundus, & epulæ eorum meræ sordes & contaminationes.

Sacramẽti huius cõsecratio in sola reperitur Ecclesia. *Ose. 4. Lib. 1. epist. 4. & 6.*

Tertio manna in cœlo paratum fuit, & filiis Israel datum quamdiu in deserto agerent, & cum terram promissionis ingressi iã essent, ordinarius ille & assuetus cibus dari desiit. Idem omnino de Sacramento hoc dicẽdum, tam diu hoc ipsum nobis dari, quam in vitæ huius solitudine viuimus: at vt eadem egressi sumus, & ad patriam cœlestem peruenimus, cibus hic dari desinit, nec iam in figuris & signis, sed facie ad faciem Deus videtur. Quod in Exodo egregie declaratur. Omni hebdomadæ die manna vbertim cœlo depluebat, at Sabbato, qui dies quietis & vacationis, ne mica quidem decidebat. Quo docemur per vniuersam vitæ huius hebdomadam manna hoc in altare nostrũ descẽdere, & in animarũ alimentum dari, sed in magno alterius vitæ sabbatho, vbi requies futura, nullum amplius Sacramentum sub speciebus occultatum, sed hominibus, simul & angelis spectabile fore.

Hieron. in comment. Exod. 16.

Quarto deniq; cum manna descenderet,

Insignis Allegoria.

ros quidam tenuis ac subtilis cum eo descẽdebat, ita quoq; in augusto hoc Sacramento, cum vero manna, quod est corpus & sanguis Iesu Christi, gratiæ & benedictionum cœlestium ros descendit. An non igitur è tot mirabilibus, de mysterii huius excellentia diiudicare possumus, & audacter hic exclamare, *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus, escam dedit timentib. se.*

Vere inquam hoc memoria & compendium est omnium Dei omnipotentis mirabilium: tunc teste Hieronymo, Sacramentum hoc institutum est, quando Ægypto egressi eramus, quando agnus qui tollit peccata mundi, immolatus fuit, sanguine illius ostia domorum nostrarum & animarum frontispicia tincta fuere: quando etiam omnia quæcunque prædixerant de Christo Prophetæ, completa sunt, quando legalibus ceremoniis finis impositus, quando vmbræ in veritates transiere, & veritas figuris successit. Quodnam mirabilium compendium.

Matth. 21. Christus templum Salomonis olim ingressus mensas & officinas nummulariorum & columbas in vsum sacrificii vendentium subuertit, cum vero hoc Sacramentum in Ecclesia instituit, vt obseruat Augustinus, tunc omnes mensas propositionis euertit, altaria thimiamatis destruxit, & omnia veteris legis sacrificia aboleuit. Tract. 10. in Ioan.

Quando agnus paschalis per Hebræorum familias fuit immolatus, & sanguine illius postes & superliminaria tincta tunc omnes inter Moysem & Pharaonem controuersiæ finem habuere, tunc captiuitas abrupta, & verum libertatis felicitatisq; augurium. His omnibus futura Christianorum felicitas in Eucharistiæ huius institutione significabatur: vix enim verus ille agnus Paschalis datus & immolatus fuit, non quidem cruente, sed incruente in sacrificio Missæ, quin omnes hominem inter & Diabolum controuersiæ litesq; diremptæ finitæque sint, tyrannis illius finem acceperit, captiuitatis nostræ vincula abrupta sint, atque omnes figuræ completæ. An non igitur eximium & admirabile Sacramentum? an non Sacramentum amore & dilectione plenum, quodque Saluator hominum instituit vt hinc homini constet, quanto Deus, illum sit amore prosecutus & affectum singularem hinc percipiat? De hoc in secunda orationis parte loqui decreueram, vestrum vero est benignis dicentem auribus accipere.

Sacramẽti huius institutio libertatis nostræ signũ fuit.

V. Si Sacramenti huius excellentia magna est, amor, qui hic se exerit & patescit non minor est, magnum enim amoris signum est, Deum qui ipsa est magnitudo, adeo se humiliasse, vt sub simplicibus accidentibus se abscondetit, inque cibum se ad creaturas enutriendas mutarit. In mysterio incarnationis verbũ æternum magnum amorem ostendit & humilitatem, cum è Deo qualis erat adeo se deiecerit, seipsum exinaniuerit, serui formam accipiens, & pauperis figurã induens. *Exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, & habitu inuentus vt homo:* at in Sacramenti huius institutione maiorem haud dubie ostendit, cum omnem maiestatem exutus & oblitus adeo se deiecit, vt ibi panisq; formam acceperit, quo corporis & sanguinis sui Sacramento animas nostras mirabili quadam ratione pasceret Hinc exclamat merito Augustinus, *Videte ergo humilitatem, quia panem Angelorum manducauit homo, vt scriptum est, Panem cœli dedit eis, panem Angelorum manducauit homo, id est, verbum illud quo pascebantur Angeli sempiternum, quod est æquale Patri, manducauit homo, &c.*

Deus insignẽ amorẽ hominĩ in Sacramẽto hoc ostendit.

Philip. 2.

Conc. 11. super Psal. 33. & serm. 7. de temp.

Insignem profecto amorem affectumque David erga Miphiboseth claudum mancumque ostendit, quando illum quotidianum mensæ suæ conuiuam esse voluit, dicens, *Et tu comedes panem in mensa mea semper.* Sed Dei Regis Regum erga hominem amorem cœlum terraq; magis demirantur, cum illum mensæ suæ adhibet, seseq; illi in cibum dat, erga hominem, inquam, qui adeo miser, mancus & claudus per omnia corporis & animæ membra, cum ipse è contra tam potens, altus magnusq; sit Monarcha Hunc affectum admiratus Psalmista exclamat gratias agens. *Parasti in conspectu meo mensam:* quod S. Cyprianus & S. Augustinus de Eucharistia interpretantur.

2. Reg. 9.

Psal. 22.

Lib. 3. Epistolar.

Lib. 27. de ciuit. c. 20.

Solent in hoc mundo proci; qui ad honestum matrimonium aspirant, passiones suas & ardorem intrinsecum testaturi, & puella-

rem quæ ambiunt cor emolliturí dona ci-
mesia, & edulia esui gratissima mittere.
Quod ad dona, videre illa quæ Isaac Spon-
Gen. 24. sæ suæ Rebeccæ misit, *protulit vir inaures au-*
reas appendentes siclos duos & armillas totidem.
Et dilectus Sponsæ suæ in canticis loquens,
Cant. 1. *murenulas aureas faciemus tibi.* Quod ad ci-
bos vero delicatiores, audite quod paratius
illi & amorum conciliator Vagao dixerit ad
Iud. 12. formosæ Iudith cor & animam Holoferni
domino suo parandum, *Non vereatur bona*
puella intrare ad Dominum meum, vt honori-
ficetur ante faciem eius vt manducet cum eo &
bibat vinum cum iucunditate. Putabat enim
ille delicatioribus eam epulis seducere.

Ita quoque mundi Redemptor, sancto
quodam amore, cuique similis nullus vm-
quam exstitit, ad humanæ naturæ cor emol-
liendum, saucius, futuri matrimonii tempus
expectans, cuius sponsalia in incarnatione
peracta fuerant, magnum hoc & excellens
Eucharistiæ monile illi dedit, Sacramentum
hoc in cibum omnium exquisitissimum con-
tulit. Dauid hoc aperte testabitur, *Quam*
Psal. 30. *magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam*
abscondisti timentibus te. Abscondita hæc dul-
cedo corpus Christi est, sub speciebus sacra-
mentalibus. O amorem incredibilem, ô af-
fectum ineffabilem!

Chrysost. Hic latius excurrens Chrysost. ait quem-
admodum Deus Pater suum in nos amorem
testaturus, quidquid dari poterat, nobis in
incarnatione dedit, vnicum nimirum Filium
suum, vt in Euangelio scriptum, *Sic Deus*
Ioan. 3. *dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum*
daret, ita quoq; in Sacramento Eucharistiæ
quidquid habebat pretiosum, carnem nimi-
rum & sanguinem, dedisse. Quod extremi
cuiusdam amoris argumentum, quin etiam
Ioan. 13. post Sacramenti huius institutionem, dixit
Euangelista, *Cum dilexisset suos, in finem dile-*
xit eos, id est, corpus illis suum in hoc Sacra-
mento conferens, ad extremum vsq; amoris
punctum, & summa dilectione eos se dilexis-
se testatus est, adeo vt maiorem amorem o-
stendere non posset.

2. Reg. 12. Nathan Propheta à Deo ad Dauidem mis-
sus illum vt adulterii & homicidii argueret,
diuinitus edoctus, vt Regis affectum passio-
nemq; in benignitatem conuerteret & ad iu-
stitiæ Zelum accenderet, peccati turpitudi-
ne & Vriæ in vxorem affectu ob oculos posi- Vriæ in vxorem affectus,
to, ait illi eam vt ouiculam fuisse, quæ de pa-
ne illius comederet, & calice biberet, ac fi-
liæ ritu in sinu dormitaret, *de pane illius co-*
medens, & de calice eius bibens, & in sinu illius
dormiens: eratque illi sicut filia. Christi in nos
amor longe etiam maior: cum enim nos o-
uiculæ instar educasset, (*Nos autem populus*
eius, & oues pascuæ eius) proprium nobis cor
in escam, & sanguinem in potum dedit, nos-
que vt proprios dilexit & complexus est fi-
lios, nec vero pane duntaxat suo nos educat,
velut Vrias, sed mensæ quoq; suæ assidere co-
git, ac seipsum in cibum largitur.

Sacra scriptura Ionathæ amorem erga Da-
uidem exaggerans ait, animas amborum in- 1. Reg. 18.
uicem conglutinatas fuisse, & Dauidem à Christi amor erga hominem similis amori Ionathæ erga Dauidem.
Ionatha velut alterum se dilectum *Congluti-*
nata erat anima Ionathæ, animæ Dauid, & di-
lexit eum Ionathas quasi animam suam, quod
ipsum etiam re ipsa testatus est, dum tunica
se spoliauit sua familiarem & intimum suum
coopertururs, *expoliauit se tunica sua.* At maior
illius in nos affectus fuit, qui proprium no-
bis dedit corpus, quod animæ, imo & diuini-
tatis, quę hic delitescebat, tunica, nobis vt in
cibum cederet, quo non anima solum, sed &
corpore corpori nostro conglutinaretur,
cum Christus magis quam propriam nos
vitam dilexerit.

Ambrosius & Augustinus magna Eccle-
siæ lumina, amorem Dei erga hominem
quem in incarnatione ostendit, egregie ex-
altant, quod vterum Virginis ad hominum
redemptionem subire non detrectarit, *Tu*
autem liberandum suscepturus hominem non
horruisti virginis vterum. Sed amor, quem in
Sacramenti huius institutione, quo in cibum
& potum se nobis dedit, declarauit, longe
maior est quando in intimum animæ nostræ
descendit.

Vterus Virginis gratiarum & virtutum
thesaurus erat, sed pectora & stomachi no-
stri cloacæ sunt, & foricæ in quibus nihil nisi
sordes & immunditiæ apparent. Scribæ & Matth. 6.
Pharisæi inuidiæ œstro acti, & rancore abre- Marc. 2.
pti, Apostolis exprobrabant, quod cum Luc. 5.

peccatoribus & publicanis manducaret magister illorum. Nescitis viperarum genimina, inuidi, & maligni, quid Dei sit amor? Hæc enim diuini affectus indicia, signa, & argumenta sunt. At longe maiorem ostendit affectum, cum hodie se in cibum & alimentum dat, nonnisi manducare cum peccatoribus & publicanis solebat, at iam eorum cibus, alimentum, esca & ferculum est, ô amorem ineffabilem!

Gen. 42. Ioseph Patriarcha cum fratres suos domum dimitteret, suum in illos affectum vt patefaceret, cibos illis in viaticum dedit. Nihil hic mirandum occurrit, erant enim fratres, & omnes honesto loco nati & bonæ vitæ. Sed Christum priusquam ex hoc mundo abiret, & mortem oppeteret, Apostolis suis, qui eum deserturi erant, imo & Iudæ, qui tam nefariam animo proditionem moliebatur, corpus & sanguinem ad illos enutriendos, nosq; deinde in vitæ huius itinere, dedisse, omnem admirationem transcendit, nihilq; vnquam simile visum.

VI. Cant. 1. Sponsa in Canticis hunc amorem sentiens, & reciproco amore æstuans, sponsum allocuta est, & osculum ab eo petiit, dicens, *Osculetur me osculo oris sui*, quasi ad hoc sacramentum alludens diceret, Hunc mihi amorem exhibeat dilectus, os meum carne sua tangat, meisq; labiis suum applicet, illum vt velut animæ cibum recipiam. Conceptus huius author est sanctus Ambrosius, *Ecclesia Sacramenta mirabatur, & ait, Osculetur me osculo oris sui*: cui addo, si hoc illa de omnibus in genere Sacramentis, quid dicturam illam fuisse credimus, si Eucharistiam vidisset? Hic siquidem Creator creaturas osculatur, & Deus homines basiatur.

Lib. 5. de Sacra. c. 2.

Eucharistia Sacramentum conciliationis. Atque hinc est quod Augustinus & diuus Thomas Eucharistiam, *Sacramentum reconciliationis* vocent, quod vt intelligatis, sciendum est, veteribus in more fuisse, vt fœdus inituri panem sumerent. Quod etiam symbolo quodam suo exposuit Pythagoras, dicens, *Panem ne frangito*, id est, amicitiam pane initam ne dissoluas. Mirum porro, Romæ, Sulla dictatore, dum panis in mensa frangeretur, sanguinem in opinato effluxisse, quo portento designabatur, ciuilibus per Marianas & Sullanas seditiones excitatis bellis, plurimum sanguinis effusum iri, magnam stragem edendam.

Non omnino absre fuit, quod de futuri Messiæ seculo prædixit Psalmographus, ipso regnante scilicet, fore, vt iustitia floreret & pax vbiuis terrarum dominaretur: *Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis*: & qua ratione hoc futurum esset, aperiens ait, *Et erit frumentum in summis montium*, quo loco Hebraice legitur, *Erit placenta frumenti in capitibus sacerdotum*. Quod doctissimus Galatinus libro de veritatis Catholicæ secretis, de hoc mysterio & Eucharistiæ Sacramento intelligit, quæ quotidie vltra Sacerdotum caput sustollitur, verum sane Sacramentum amoris & reconciliationis, vbi Deus & homo simul manducantes, aut homo Deum potius sub panis & vini speciebus manducans, Deo suo reconciliatur, & arctissimam cum eo necessitudinem contrahit.

Apud Caramanes, suum vt amorem testatum facerent, & fœdus initum inuiolatum fore declararent, moris erat sanguinem venis educere, eumq; sibi mutuo in potu præbibere. Scythæ vero pateras sanguine replebant, quem deinde exhauriebant, Medi & Lidii sub axilla venas aperiebant, è quibus alii sanguinem exugebant. Alii vero minus barbari & ad humanitatem propensiores animalia mactabant, eorum sanguinem educebant, carnemq; duas in partes dissecabant, ac deinde fœdus inituri inter vtramque partem transibant medii. Quibus ritibus designare volebant, morte illum dignum esse, & in frusta concidi mereri, qui fœderis pacta conuentaq; violaret. Antiquorum mos in fœdere ineundo.

Nemini vero hoc vanum aut fabulosum videri debet, illius enim rei exemplum in Genesi legere est: Deus enim & Abraham dum fœdus inirent, animalia mactata sunt, & sanguine illorum tellus respersa, & per medium Deus transiuit: *Et lampas ignis transiens inter diuisiones illas*. Cur autem? rationem subnectit, *In illo die pepigit Dominus fœdus cum Abraham*. In Exodo ipsum etiam longe est manifestius, cum Moses sanguinem holocaustorũ in manus sumeret, & eodem altare respergeret, simul & vniuersum populum, Gen. 15. Exod. 24.

Hic

In Sacramento Euchari-stiæ homo fœdus init cum Deo.

Hic, inquit, est sanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiscum. Iuxta veterem igitur hanc consuetudinem sacramentum hoc, sacramentum amoris & reconciliationis dicitur, eo quod in ipso Deus nobiscum reconcilietur, & cum homine amicitiam contrahat, suum hic corpus dat manducandum, pretiosum vero sanguinem ad bibendum, hoc fœdus, pacis hæc pactio amoris, & amicitiæ nostræ symbolum.

O Sacramentum igitur dilectionis! ô mysterium amoris! ô amica coniunctio! ô Sanctissima vnio! ita scilicet exclamat Chrysostomus, *Cogita quali sis insignitus honore, quali mensa fruaris, quod Angeli videntes horrescunt, neque libere audent intueri, propter emicantem inde splendorem, hoc nos pascimur, huic nos vnimur, & facti sumus vnum corpus Christi & vna caro, &c.* Quisnam ille amor ex parte Dei, quæ vero hominis, hoc nomine erga illum reciproca obligatio?

Hom 60. ad pop. Antioch.

VII. *Gen. 28.* Iacob Patriarcha cum procul à patria abesset, & in agro erraret vagabundus, oculos ad cœlum conuertens, hoc votum Deo fecit, *si dederit mihi Dominus panem ad vescendum, erit mihi Dominus in Deum, & toto vitæ meæ tempore seruiam illi.* Quin tu ô homo, paradiso eiecte, perque vitæ huius deserta vagans, cui tamen Deus Angelorum panem in viaticum & alimentum dedit eodem te voto obligas, quin & sancte profitetis, nullum alium te Deum agniturum, quam hunc ipsum, & illi toto vitæ tempore fidele obsequium præstiturum? Vterque Tobias & Pater & filius collati sibi cœlitus beneficii magnitudinem perpendentes quod Angelum hospicio suscipere meruissent, quid Deo illo nomine rependerent, nesciebant, & beneficia ab Angelo quem hominem putabant, recepta exaggerantes, dicebant, *Per ipsum omnibus bonis repleti sumus, quid ergo poterimus ad hoc illi dignum dare?* Eodem modo contemplare anima Deo deuincta, hoc interdū tecum sola repete, consideransq; Deum, proprium tibi dando corpus, omni bonorum genere te repleuisse, perpende simul eadem opera, quid tantis beneficiis dignum illi rependere possis, *Per ipsum omnibus bonis repleta es, Quid ergo poteris ad hoc illi dignum dare?* Si

Tob. 12.

Tobias vnius Angeli beneficia tanti fecit, quanti porro Dei tui, qui summus Angelorum princeps est, beneficia te facere par est?

Ioseph seruus Putipharis cum ad nefarium adulterinumq; à Domina concubitum pelliceretur, non alio vmbone pellacis mulierculæ preces sollicitationesq; retudit, quam affectu & amore, quo Dominus illum prosequebatur, quod & reipsa probans omnia sibi in manus tradita, nulla re excepta asseruit, audiamus pudicum adolescentē, *Ecce Dominus meus omnibus mihi traditis ignorat, quid habet in domo sua, & non est quidquam, quod nō sit in mea potestate, vel quod non tradiderit mihi.* Gen. 39. Quanto potiori iure te anima mea, par est, cum à maligno mundi amore oppugnaris, hoc modo defendere, amoremq; quo te Dominus tuus prosecutus, velut clypeum obiicere. An non amorem tibi ostendit? cum nihil omnino in domo sua habuerit in cœlo, in terra deniq; in vniuerso mundo, quin in manus tuas tradiderit, dedit tibi quidquid dare poterat, Filium, Spiritum S. hoc Sacramentum, corpus, sanguinem, animam, diuinitatem, humanitatem, cetera q; filii sui Iesu Christi merita, quomodo igitur post tot illum beneficia non diligis? quid tanta beneficia tot maleficiis rependere? an non hic amore æstuas anima mea? an non agnoscis honorem, qui in hac tibi mensa exhibetur?

Miphiboseth Ionathæ hæres & Saulis filius natu minimus, cum videret se à Rege dignum habitum qui mensæ illius assiduus cōuiua foret, tanti beneficium hoc fecit, vt indignum se reputans, quamuis regio prognatus esset sanguine, summa animi dimissione diceret, *Quis ego sum seruus tuus quia respexisti super canem mortuum similem mei?* 2. Reg. 9.

Si Princeps hic tanti regiam mensam fecit quanti tui Dei tu facias oportet? si hic ita se deiecit, quod Regis conuiua factus esset, quid te facere par est peccator, qui dignus factus es corpus illius comedere, cuius tu creatura es? Esther Regina, in Regia dignitate stabilita, cum superbum Amanum ad conuiuium inuitasset, tanti ille beneficium hoc fecit, vt mortalium se crederet felicissimum, suamque sortem magnificiens apud amicos & familiares gloriaretur, dicens, Regi-

Regina Esther nullum alium ad conuiuium cum Esth. 5. *Rege vocauit, praeter me,* quasi diceret, O beatum me! ecquae mea hodierna die beatitudo, quod à Regina solus cum Rege Assuero sim inuitatus. Hoc animo voluas velim, ô homo, tecumq; cogites maiorem honorem & gloriam tibi collatam esse, quod ad epulum Eucharisticum sis inuitatus, vbi Iesu Christ. humanitas ipsa Regina est, Diuinitas vero Rex & monarcha. Haec non cogitas homo, sed ad hoc Sacramentum velut brutum vecors accedis: adeo vt de te dicere non immerito illud Prophetae queam, *Homo cum* Psal. 48. *in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus.*

Eia igitur, Auditores, mentem vestram purgate, desideria exacuite, cogitationes sustollite, mirabilia haec demitemini, Sacramentum hoc adorate, fidem hic adhibete, & summa cum reuerentia ad ipsum accedite. Exod. 25. Num. 8. Panes propositionis in aurea collocabantur mensa, non vero in altari sangine asperso, forsitan vt constaret Sacramentum hoc non esse secundum ordinem Aaronis, qui in sanguinis effusione constabat, sed secundum ordinem Melchisedech, qui in caritate & dilectione situs erat, forsitan etiam, vt denotaretur quaenam dispositio foret ad hoc Sacramentum recipiendum necessaria, id est non in aliam id animam intromittendum, quam charitate auream, gratiis, virtutibus meritis plenam. Ad hoc igitur accedite, & illuminemini, nolite erubescere, nec pudor faciem vestram opplebit, *Accedite ad eum, illuminamini, & facies vestra non confundentur.* Psal. 33. *Accedite,* inquam, per fidem, *illuminamini* charitate, *& facies vestra,* spe roboratae, *non confundentur,* accedite cogitationibus, *illuminamini* verbis, *& facies vestra non confundentur,* operibus: *accedite* humilitate, *illuminamini* gratia, *& facies vestra non confundentur* in gloria. Accedite Ethnici *illuminamini,* Haeretici, *& facies vestra non confundentur,* Catholici.

Sacramentum hoc secundum ordinem Melchisedech non vero Aaronis.

O salutaris hostia, admirabile Sacramentum: fidelium communio, saluus conductus, animarum mortalium viaticum, defunctorum vita, debilium robur, caecorum lumen, afflictorum gaudium, aegrotantium medicamentum! O mysterium sublime, quod inter Sacramenta es, quod sol inter planetas, tu in te causam complecteris, alia nonnisi effectum continent: tu Oceanus es, alia nonnisi flumina, tu esse habes in facto esse, vt Theologi loquuntur, caetera duntaxat in fieri: ô aestuantem charitatis fornacem! ô rubum amore ardentem! hieroglyphicum omnis bonitatis, te nos supplices adoramus, ac viua fide credimus: sensus hic abiicimus, dicimus argumentis *valete,* rationē omnem vt suspectā habemus, & fidei certae & infallibili pedibus aduoluimur. O panis delicias afferens Regibus, panis vitae, panis Angelorum, panis qui olim Eliae tantum virium ac roboris dedisti, hodie animis nostris robur adde, mentem corrobora, affectus confirma, vt postquam in desertum vitae huius Iesabelem, carnem inquam nostram, & tyrannum Achab, id, est mundum fugientes, concesserimus, in virtute tua non ad montem Oreb, sed ad montem Domini peruenire mereamur, vbi Sacramentum non erit amplius, & vbi velo ablato, ac figuris abolitis clare videbimus quod hodie obscure & inuolute credimus, quodque vnica beatitudinis nostrae causa & obiectum erit, ad quam nos Pater & Filius, & gloriosus Spiritus sanctus perducere dignentur.

Eucharistiae elogia.

Amen.

CON-

CONCIO SECVNDA

INFRA OCTAVAM VEN. SACRAMENTI.

Secundum Mirabile.

De vera & reali existentia corporis Christi in Eucharistia.

Partitio.

Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus; escam dedit timentibus se. Psal. 100.

FIGVRA.

Num. 4. AARON Pontifex, postquam sanctuarium occlusisset, & omnia vasa sacra & supellectilem illius sedulo collegisset & inuoluisset, filiis Caath cura commissa erat, vt sacram hanc sarcinam quamdiu populus procederet, semper inuoluta gestarent, nefas vero erat, nisi vitæ adire periculum vellent, eadem retegere aut discooperire. O figura luculenta & peregregia! Quod olim summus Sacerdos Aaron in veteri lege præstitit, Iesus Christus in noua fecisse comperitur: cum enim Ecclesiæ suæ sanctuarium tot sigillis ac mirabilibus obsignasset, atque interius sancta ac diuina Sacramenta; velut supellectilem & vasa sua, atque inter illa Eucharistiam inuoluisset, mandauit nobis, vt omnia illa inuoluta fidei humeris ferremus, nihil videntes, neque inspicientes, quamdiu Ecclesiæ castra in vitæ huius via progrediuntur, quin & exhibuit, quidquam horum, nisi periculum vitæ incurrere velimus, tangi, credenda sunt non visa, 1. Reg. 6. sine dubitatione portanda, & non cognita adoranda. Tamen quoniam cum nouis quibusdam Bethsamitis nobis hodie negotium est, qui credere nequeunt nisi manna in arca viderint, & cum stupidis Capharnaitis, qui in animum inducere suum non pos- Ioan. 6. sunt, Christum corpus suum in Eucharistia cibum dare potuisse: circa legem hanc nonnihil dispensando sanctuarii huius supellectilem paulisper reuoluam, Eucharistiæ veritatem explicabo, & summa cum reuerentia & honore monile hoc discooperiens, è scripturis, figuris, & validis rationibus veracem illius veritatem exponam, & corporis & sanguinis Christi Iesu in augusto hoc Sacramento realitatem patefaciam, fides vbique hic ducem aget, Spiritus sanctus submonitorem, Deipara patronum, idcirco salutationem illi angelicam recitabimus.

AVE MARIA.

Omnes pretiosi lapides, qui in Salomonei templi fundamentis positi erant, magnitudine pares inter se erant; eo quod omnes iuxta eandem mensuram secti & efformati essent, sed non idem omnium erat pretium aut 3. Reg. 7. valor, erant enim alii aliis pretiosiores, *Fundamenta autem erant de lapidibus pretiosis, lapidibus magnis, decem siue octo cubitorum, & desuper lapides pretiosi æqualis mensura secti erant.* Augurium & diuinum quoddam secretum fuit, quo docemur, quod quamuis omnia mysteria & Sacramenta fidei ac religionis Christianæ, quæ lapides pretiosi & fundamentales sunt templi Ecclesiæ, æqualia sint quantum ad credendum & veritatem, eo quod omnia eadem in incude fabricata, & eodem signata charactere sint, idem fundamentum habeant, quod potestas & auctoritas diuina est, in intelligendo tamen imparia esse, alia aliis sunt obscuriora, in quibus

Omnia fidei mysteria in credendo æqualia, sed non in intelligendo.

quibus proinde fides magis operatur, atque ideo magis Christiana sunt, iuxta Aphorismum illum Theologicum, *ibi præcipue fides habet meritum, ubi ratio humana non præbet experimentum.* Satis hoc ostendit Redemptor,
Ioan. 20. cum Thomæ prius incredulo dixit, *credidisti quia vidisti: beati*, id est, beatiores, *qui non viderunt & crediderunt*: vnde discimus, quod vbi ingenium humanum fatiscit & ratio succumbit, ibi fidē valere, pollere, ac robur exercere, mysteriaq; in quibus ratio naturalis cæcutit & nihil omnino videt, magis Christiana esse ac veriora. Aliæ enim religiones adulterinæ & spuriæ rationem semper in consilium adhibent, & quantum mens humana illa potest comprehendere & capere tantum etiam creduntur & percipiuntur, atq; hinc
Infideles fi tem in naturali ratione stabiliunt. est quod Turcæ & Barbari credant quidem Deum quemdam omnipotentem esse totius vniuersi gubernatorem moderatoremque, honorandum, amandum, obsequio dignum, esse post hanc vitam, aliam & gaudia bonis, improbis tormenta destinata, docet hoc quippe illos naturæ lumen, ratio humana, sed vnum Deum esse in trib. personis, Deum Patrem Filium dedisse pro nobis vt mortem occumberet, atque eumdem Dei Filium humanam carnem induisse, & sub mirabili Sacramento corpus suum in escam reliquisse, (quod ratio humana hic cæcutiat, nec edocere hoc valeat) sibi persuadere non possunt.

I. Christianæ religionis dignitas. Atque ideo Christianæ Religionis dignitas & excellentia in hoc patet, quod omnem hominum intellectum transscendat, & rationem excedat, quod sola authoritate recipiatur & eadem nixa sit, non vero ratione, argumentis, demonstrationibus, adeo vt Christianus credat, quæ non intelligit, neque vmquam poterit intelligere, ac præsertim circa sublime, admirabile, adeoque augustum Sacramentum, quod singulari quadam prærogatiua & priuilegiali supereminentia, quam
Sacramētum Eucharistiæ supernaturale est. præ cæteris habet, simpliciter absolute, & sine aliqua quadam designatione, antonomastice *Sacramentum* appellatur, velut ceterorum Sacramentorum caput, præfectus Dominus, in quo tam multa admiranda, credenda & adoranda sunt, tam pauca tamen dicenda & intelligenda, Sacramentum quod naturam excedit, & eumdem in admirationem rapit, quodq; vltimum donum, & summum bonum est ab authore naturæ collatum, Sacramentum deniq; quo nullum vmquam maius ab æterno Deo opus patratum, aut in rerum natura productum.

Huius opinionis erat Isaias Propheta, cum de mirabilibus, quæ Deus aliquando in Ecclesia peracturus esset, ageret, nam illius conceptus demiratus, omnes omnino homines adhortatur, vt illius adinuentiones diuulgarent, *Notas facite adinuentiones eius.* Quam egregiæ porro sunt inuentiones, hominem fieri, cum homine conuersari, cum homine viuere, & sub Sacramento se tradere vt ab homine manducetur, an non hæ dignæ sunt, quæ perpetuo in hominum memoria versentur? annon merentur vt cœlo simul & terræ hominibus iuxta atque Angelis innotescant?

Hasce porro inuentiones adeo obstupuit Salomon, itaque difficile ei videbatur & nouum, Deum cum hominibus commorari, qui ab Angelis in cœlo adorari consueuerat, vt ipsum penitus impossibile putaret, admiransque aut potius dubitans diceret, *Ergone credibile est quod Deus habitet cum hominibus super terram?* Credibile est, Salomon credibile, nondum enim Dei inuentiones nosti, vere enim cum hominibus habitat, qui in & homo factus, ab hominibus manducari cupit, suumque corpus in admirabili hoc Sacramento in hominum alimentum reliquit. 2. Paral. 9. Mirum Deum cū hominib. habitare.

Satrapæ tamen Babylonii contrarium docuere, & coram Nabuchodonosore Rege asseruere, somnium quoddam eius interpretantes, Deos in terra non commorari, nec cum hominibus conuersari. Audite quid dicant, *Exceptis Diis quorum non est cum hominibus conuersatio.* Dan. 2. In Ethnicis hoc non adeo obstupesco, nec illos hic errasse adeo mirandū est. Sine fide enim hoc credi nequit, etiam cum credendum est, quod qui mundum replet, in exigua quadam hostia comprehenditur, quod qui in cœlo gloria & maiestate vestitur, hic sub speciebus & accidentibus delitescat, ac corpus & sanguinem dederit, vt hominibus

minibus

minibus in cibum & potum sit; hoc enim ad intelligendum difficile est, & ægre se animus resignare, & hic requiescere potest, vt hic se in captiuitatem tradat.

Hebræorum Legislator Moyses, non parum familiaritatem Dei cum hominibus demirabatur & hanc ipsam populo Hebræo repræsentans illos ad gratitudinem excitabat, quod nulla sub Sole natio Deos sibi haberet adeo vicinos & propinquantes: *Non est*, inquit, *alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi.* Si Moyses tantus, tamq; eximius vir tanti fecit, quod Deus cœli familiaritatem cum Hebræis contraheret, familiarius cum iis ageret, sique illos ideo tantopere ad illum diligendum obligatos putaret, quis Christiano honor est, quæ gratia & beneuolētia, quod idem Deus nō ad illū modo accedat, sed ipsi similis reddatur, cum illo comedat, ipsi se deniq; in cibum largiatur? quomodo igitur illi deuincti sunt? aliquisne sub cœlo populus, natio aut territorium est, cui tantum Dii sui gratiam præstent. tantam beneuolentiam exhibeant? cum hoc concessum est Ecclesiæ, soli huic honor hic & gloria reseruata. — *Deut. 4.*

Ezech. 48. Ezechiel Propheta beatam ciuitatem cum descripsisset, omni geno refertam bono, tandem vno veluti fasce omnia illius bona complectens ait, Dominum ibi commorari, & ciuem illius esse, *& nomen ciuitatis illius ex illa die, Dominus ibidem.* Quasi diceret quod Deus ciuitatis huius ciuis sit & inquilinus, maximam hoc illi gloriam adfert & decus eximium. Quod olim de huiusmodi ciuitate Propheta dixit, hodie aperte manifesteque de Ecclesia dicendum, omnem illius honorem triumphum ac gloriam esse, Deum inquilinum & in altari præsentem: inque mensa vt cibum habere. Quapropter non immerito Propheta exclamat, *Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei*, quod se. Deum habeas fundatorem, Deum qui apud te commoratus est Deum quem vidisti, quem comedisti, quique propria te carne enutriebat.

Omnis ecclesiæ honor est Deum habere præsentem.

Psal. 86.

O res vera admirabiles & gloriosas! Esaias hæc prædicens & eminus præsagiens spem certam melioris fortunæ concipit, *Pro eo quod derelicta fuisti & odio habita, ponam te in superbiam sæculorum, gaudium in generatione & generationem.* Quasi diceret, Ecclesia quoque mea derelicta & contempta fuit, sed veniet tempus, quo ita illam exaltabo & dilatabo, atque ita illam proueham, vt totius vniuersi futura sit decus & ornamentū, vtq; futura sæcula nihil huiusmodi visura sint, aut quidquā dignius aut excellentius, futurus enim, sum ciuis illius, & in ipsa commorabor. — *Isai. 60.*

Ioan. 1. Ioannes Euangelista cum in Incarnationis & S. S. Trinitatis Oceano longius prouectus esset, ac plurima circa illam mysteria exposuisset, ita tandem Euangelium suum concludit, *Et verbum caro factum est habitauit in nobis*: perinde ac si dixisset; Hoc cum dixero, nihil dici aut cogitari sublimius diguiusue potest, quam Deum in nobis habitare, nō enim datur vltra! non dicit *nobiscum*, hoc enim in incarnatione peractū fuit, cum Deus hominem induens nobiscum commoratus est: sed ait, *in nobis*, quod in hoc Sacramento fit, in quo se Deus in cibum largiens in nobis & ipsi vicissim in illo commoramur, iuxta Euangelii sententiam, *In me manet, & ego in eo*, hoc scilicet omnem admirationem excedit, & sine fide hoc credi nequit.

Auerrois opinio impia.

Dicere solebat Auerroes magnus quidem Philosophus, sed gentilis, multa quidem in Christiana religione cōtineri, sibi quæ arriderent sed quod Christiani Deum se manducare profiterentur, tam execrandum, impium & nouum sibi videri, vt Mahometis se superstitionibus adhærere, quam Christianorum religionem amplecti malle diceret: idem ipse Iudaicam quoq; legem exsibilans, puerilem eam dicebat, quod cæremoniis abundaret puerilibus, Turcarum vero & Saracenicam patinam, quod immunda esset & sordibus abundaret, Christianam denique stultam & fatuam, quod Deum se suum manducare astrueret. Quare omnibus rite consideratis, malle se Philosophico more viuere iactabat.

1. Cor. 1. Hue alludens Apostolus simile quid de sui temporis hominibus refert, dicitq; Christum crucifixum annunciari, Gentibus stultitiam, Iudæis autem scandalum videri, *Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam.*

tiam. Et sane quicunq; rationem consulere, sensus interrogare, naturam indagare, Philosophiæ præcepta sequi, ac simpliciter humano more loqui vellet, crederet haud dubie stultum esse & stolidum, quicumque persuadere conaretur, Deum hominem factum sub sacramenti speciebus delitescere in cibum dari, os nostrum ingredi, & tamdiu subsistere, quamdiu ipsæ subsistunt species, sed quid? sequendum est Psalmistæ consi-
Psal. 115. lium, eiq; consulenti credendum, qui simili iure ait, *Credidi propter quod locutus sum ego autem humiliatus sum nimis. Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax.* Hoc quidem & ipse consulo, & mihi ipsi imprimis, vt vnam & vobis eadem insideat opinio: credam igitur priusquam quid dicam, fidem ante verba præmittam: mentem & omnes animæ facultates humiliabo, & sub fidei obedientia flectā, vobis idem vt faciatis auctor sum, dicam igitur hodie in excessu iustarum passionum & iracundiæ meæ, sacrosanctæ Eucharistiæ honorem protecturus, Berengarius impostor est, Lutherus mēdax Zuinglius calumniator, Caluinus blasphemus, & omnis homo fallex, qui negare voluerit corpus & sanguinem Christi realiter, substantialiter & vere in magno & adorando Altaris Sacramēto contineri, Sacramento, inquam quod epitome & cōpendium omnium Omnipotentis Dei mirabilium. Atq; hoc thema nostrū commune est, *Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors & miserator Dominus.* E tot mirabilibus hodie nonnisi vnum tangam, quod secundum erit, mirabilē scilicet Christi in hoc Sacramento existentiam, quam vt vobis clarius producam, primo hæreticorum falsitates & imposturas patefaciam, ac Catholicam deinde veritatem depromam.

Auctoris egregia resolutio & animus.

II. Pictorum mos.

Principio igitur, antequam longius in hac controuersia prouehar, & inimicos ad conflictum prouocem, egregios peritosque pictores imitabor, qui rudi quadam Minerua & vmbratico colore tabulas & laminas delineant, ac viuos genuinosque & vnicuiq; personæ ac rei proprios colores addentes, imaginem perficiunt: ita & ipse impietatem, imposturam, blasphemias, calumnias, & errores hæreticorum prius in concionis huius tabella delineabo, & crasso quodam & pingui modo proponam, quam veris viuisq; sacræ scripturæ, oraculorum Prophetarum, figurarum veteris testamenti, & sanctorum Patrum auctoritatis coloribus propositis, veram realitatis Sacrosanctæ Eucharistiæ imaginem repræsentem.

Aod ad liberandum populum à Deo destinatus, ambidexter describitur, tamq; scite sinistrā quam dextra vtens. *Qui suscitauit eis saluatorem vocabulo Aod, inclytum filium Gera, filii Iemini, qui vtraque manu pro dextra vtebatur.* Equidem huic duci hodie similis videri cupio, cumq; huc à Deo ad animarum salutem procurandam euocatus sim, vtraq; manu digladiabor, sinistra hæreticos profligabo, conuincam, coarguam, dextra vero Sacramenti huius veritatem propugnabo & Catholicos in vera fide stabiliam. Iudic. 3.

Terribilis ille Angelus, qui olim Ioanni in Apocalypsi apparuit, inter cetera gladium ancipitem habebat ore promanantem, *Et de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat.* Verbum Dei iuxta Apostolum gladius anceps est, dicit enim, *viuus est sermo Dei, & efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti:* Hodie quoque similis quidam ore meo exeat, & vtrimq; concidens, vt hinc in aduersarios insurgam, & calumnias propulsem, illinc vero fidei veritatem adstruam, & fidelium Catholicorumq; opinionem confirmem. Deus Ieremiam Prophetam cum destinasset, quo populo suo passim concionaretur, & per gentes & regna verbum suum dissemínaret, mandauit vt euelleret & plantaret, demoliretur & ædificaret, *Ecce constitui te hodie super gentes & super regna & euellas & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices & plantes.* Hebr. 4. Ierem. 1.

Idem me Deus eadem hodie ratione legasse videtur, vt populo suo concionarer, ad hæreses euellendas, sanctamque fidem plantandam, mendacia destruenda, & veritates ædificandas. Hoc igitur me modo hic geram, priusq; falsitatibus & erroribus inimicorum euersis, fidem & professionem Ecclesiæ deinde stabiliam.

Pudica & innocens Susanna à duobus veteranis veteratoribus, amore impudico æstuantib. adulterii accusata cum foret, suscitauit

Susannæ accusatio Eucharistiæ confertur.

tauit Deus Spiritum adolescentis Danielis, qui innocentiam illius tutatus est, & nefarios illos adulteros mendacii & falsitatis coarguit. Lutherus & Caluinus duo flagitiosi illi veteratores, iam à multis annis præter omne fas & nefas, sanctam & innocentem Eucharistiam maligne impieq; persequuntur, sed ecce, ipse hodierna die, post infinitos alios, qui contrarium asseruere, & duos illos falsos testes mendacii coarguerunt, velut alter Daniel veritatem & honorem Sacramenti huius tuebor, ac duos illos sæculi nostri veteratores libidine infames iuratos Ecclesiæ nostræ hostes mendacii accusabo. Quare iam ad illorum technas detegendas, imposturasq; conuincendas me accingo.

Caluinistæ, velut noui quidam Capharnaitæ cum dignitatem, maiestatemq; Sacramenti huius cōprehendere non possent, auditores, nonnisi figuram corporis Christi hoc dumtaxat contineri, impie blaterant, realitatemq; & veritatem ita ab eodem abesse.

Sidera terra
Vt distant & flamma mari.

Quin & formulam institutionis illius interpolantes aiunt, Christū cum verba hæc protulit, *Hoc est corpus meum*, intellexisse & dicere voluisse *Hoc significat corpus meum*. O errores, mendacia, & impietates & calumniæ! latius hæc exponenda sunt, & series hæc amplianda.

Mox vt Christus suam corporis nobis sui in venerabili Eucharistia relinquendi, volūtatem mentemque discipulis aperuit, illi rei difficultate consternati, & credere non valentes, cum Capharnaitis *abierunt retrorsum*, & nefarius Iudas primus hac in re, teste August. hæreticus fuit, sed ipse Christus summus Ecclesiæ Doctor, hunc errorem refutās, in viam illos veritatis reduxit, ostenditque, quod illi crasso & rudi modo intelligi vellet, spirituali & alio penitus diuerso esse intelligendum, *verbaque locutus sum vobis, spiritus & vita sunt*.

Ioan. 6.
In Psal. 54.
Ioan. 6.

Deinde Corinthii quidam de mysterio hoc dubitantes, & à generali fidelium fide desciscentes credere non poterant, sanctam communionem tam diuinum quid esse, vt sanguinem & corpus Iesu Christi in se contineret, sed nonnisi vt communem illam haberent cibum, vel nonnisi aliquid mysterii in se continentem: aduersus quos Apostolus confestim dictata Epistola conflixit, dicens, *conuenientibus vobis*, inquit, *in vnum audio scissuras esse inter vos, & ex parte credo, nam oportet hæreses esse*, &c.

1. Cor. 10. & 11.

Post illos venere Manichæi, qui filii Dei humanitatem oppugnantes, credere aut sibi persuadere non potuerunt, sanguinem Christi sub vini speciebus contineri, vti nec corpus sub specie panis, omnia hæc refert & testatur S. Augustinus, sed errorem hunc in ipso sui exordio quamprimū iugularunt Patres. Negauit deinde Nestorius in Eucharistia carnem verbo vnitam recipi, sed hanc falsitatem concilii Ephesini Patres destruxerunt.

Lib. 20 cont. F.

Longo post tempore, circa annum Domini octingentesimum, Ioannes quidam Scotus, ordinis S. Benedicti, & Caroli magni præceptor, veterem hunc errorem ab inferis reuocans veritatem Eucharisticam negauit, sed quamprimum in concilio Vercellensi teste Lanfranco Archiepiscopo Cantuariensi, cōdemnatus est ducentis post annis elapsis, anno scilicet millesimo, Berengarius Archidiaconus Andegauensis in aciem prodiit, qui vbiq; & docuit & scriptis asseruit in Sacramento hoc nonnisi figuram comprehendi, & ecce quamprimum vt in apertum prodiit, à pluribus lingua calamoque oppugnatus fuit, in primis ab Aldemanno Episcopo Brixiensi, Lanfranco Cantuariensi, Guitmundo Auersano in Apulia, Algero Monacho, Aliisq; plurimis, deinde ab vniuersali Ecclesiæ voce suffragioq; proscriptus in conciliis & priuatis & generalibus, primo in concilio Vercellensi sub Leone sexto, secundo in Turonensi sub Victore secundo, cui Hildebrandus, qui deinde Pontifex creatus Gregorius septimus fuit appellatus, præsedit, in quo cum rationibus & argumentorum pondere conuictus esset, errorem abiurauit, tertio in vniuersali Romano, cui centum ac tredecim Episcopi sub Nicolao Papa interfuere, in quo miser iterum dogma eiurauit, errorem agnouit, & coram Pontifice scripta sua flammis tradidit.

Guilelmus Malmesburiensis Bibliotheca-

Lib. 3. de gestis Anglorum.

rius in historia Anglorum mirum quid enarrat, velut tristem malorum Berengarii augurium: refert enim S. Fubertum, cum in vitæ extremo constitutus esset, Berengariumque adhuc tum puerum lecto astantem cerneret, quamprimum inde auferri mandasse, se enim illum cernere non posse, vt qui illum veritatis catholicæ aliquando deprauatorem & cruentum Ecclesiæ persecutorem fore præsagiret, idq; extimulatione dæmonis cuiusdam, qui lateri illius indiuiduus comes adhæreret, & tandem ad extremam crudelitatem pertraheret.

Berengario confutato, condemnato, inq; machinationib. suis extincto, Ecclesia cum in Beringarii contentione superior euasisset, in summa pace ac quiete veritatem & realitatē articuli huius possidebat, donec tandē Anno Domini M C C C L X X X. duo nefarii vitiligatores VVielef & Ioannes Hus, controuersiam sopitam, iterum resuscitant, & summa nituntur opum vi, huius nobis Sacramenti realitatem, quæ toties & tot in tribunalib. nobis, auditis semper aduersariorum postulatis, adiudicata fuerat, auferre. Illi vero tempus ad hoc maxime oportunum delegerunt, quodq; eorum molimінib. non parum conduceret tempus scilicet schismatis, quo tres diuersi Pontificiam dignitatē ambibāt, sed tandem schismate abolito & Martino V. legitimo Pontifice stabilito, causa hæc in concilio Constantiensi ventilata fuit, & secundum nos pronuntiatum, aduersarii repulsam passi, & ad sumptus luendos, & honestam emendam præstandam condemnati, quod in Concilio hoc Wielef, Iohann. Hus, & Hieronymus Pragensis igni sunt adiudicati: & corpora eorum sepulchris eruta. Nec hic dæmonis substitit malignitas aut fastities, sed ad Ecclesiæ pacem disturbandam nouos controuersiæ huius excitauit promotores, cæterisque nequiores, & ecce tibi in Germania Lutehrum, Melanchthonem, Oecolampadium, Zuinglium, Brentium, aliosque innumeros, in Gallia nostra Petrum Martyrem, Caluinum, aliosq; eiusdem farinæ & dogmatis viros armauit, qui malignitatis vinculo caudatim illigati, ad Ecclesiæ messem, velut Samsonicæ vulpes, disperdendam, occasione horum verborum, ***Hoc est corpus meum***, quæ causæ nostræ basis & fundamentum sunt, in tot sunt sectas & opinionū schismata dispertiti, vt octoginta & amplius loci huius expositiones sint in eorū scriptis, à doctissimis quibusq; hominibus detectæ, quæ omnes, vt notauit doctissimus Episcopus Ebroicensis, Claudius de Sanctis, Senatuum, Parlamentorum, vniuersitatum, & Academiarum totius Christianitatis, sententia, ac denique totius Ecclesiæ in Concilio Tridentino suffragio condemnatæ & proscriptæ sunt.

Lutherus, qui quidem realitatem credebat, sed transsubstantiationē negabat, panis substantiam simul cum corporis Christi substantia subsistere putabat, atq; ideo Christū docens impanatum, horum omniū dementiam explodebat, scripsitq; suo tempore octo diuersas per Germaniā opiniones vulgo creditas fuisse, alii siquidem significatiui, alii figuratiui, alii energici, alii metamorphosiæ, &c. dicebantur. Melanchthon S. R. Imperii Electorib. hac de re scribens, huiusmodi diuersitatem opinionum explodens, alias sex nouas adfert, penitus à Lutheri expositionib. alienas ac discrepantes, sed videamus quid sub hisce nebulis delitescat. *tract. de part. cœn. Domini.*

III. Caluinistarum opinio de hoc Sacramento.

Fides & opinio Hugenotarum Caluinisticorum, auditores est, quod quamuis corpus & sanguis Christi *σωματικῶς καὶ οὐσίως*, id est, corporaliter & essentialiter cum pane & vino hic non subsistat, vel sub panis & vini specieb. in Sacramento Eucharistiæ non cōprehendatur, sed in cœlo duntaxat, vere tamen ibi illa recipi, idq; dupliciter, primo spiritualiter, ac deinde sacramētaliter, spiritualiter quidem ac spiritu, id est, fide & arcta quadam Christi cum anima nostra cōiunctione, quæ per Spiritus S. virtutem fieri solet, recipi, sacramentaliter vero ore corporali, quando non corpus & sanguis Christi, sed eorum duntaxat figuræ, id est panis & vinum sumuntur, quæ vel velut sigilla quædam & characteres esse dicunt, quibus Christus promissa, quibus corporis & sanguinis sui in Sacramento Eucharistiæ spiritualiter participes nos se effecturum promisit, confirmare & signare nobis voluit. Sed quantus

hic

hic latet error, quæ impostura, quæ nebula & caligo.

Caluini hæresis Micholi similis.

Imprudens & probrosa hœc hæresis, & significatorum signorum & figurarum adinuentrix, filiæ Saulis Micholis mihi hoc loco memoriam refricat: ac quod olim illa, illud ipsum hæc hocce tempore agere videtur: cum enim videret illa Danidem maritum ad necem quæri claneulo illum dimisit & statuam quamdam pellibus caprinis coopertam eius loco in lecto collocauit, adeo vt cũ regii satellites domum illius ingressi, Danidem inuenire dum putant, inanem eius loco figuram repererint, *Tulit autem Michol statuam & posuit eam super lectum & pellem pilosam caprarũ posuit ad caput eius & operuit eam vestimentis.* Ita quoq; Caluinistica hæresis, verum Iesu Christi corpus auferens nonnisi spectrum quoddam & inanem vmbram in profano cœnæ suæ lecto collocat, eumq; verum Deum, & realitatem ac substantiam veram inuenire volumus nonisi figura, signum imago reperitur, quam pellibus tegunt & conuestiunt, id est chymeris, erroribus, mendaciis, significatis, paradoxis, atque ita misere atque infeliciter animas decipiunt ac circumueniunt.

1. Reg. 19.

Apo. 17.

In Apocalypticis inuolucris mulierem quamdam meretricem ac libidine infamem, bestiæ insidentem conspicio, plenam blasphemiæ nominibus, septem instructam capitibus decem communitam cornibus, auro resplendentem & lapidibus pretiosis, manu poculum deauratum forinsecus gestantem, sed immunditia & abominationibus refertum: Reges ad turpe secum commercium inuitabat, & pellaci lenocinio dementabat, vinoq; fornicationum suarum omnes terræ incolas inebriabat, *Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam nominibus blasphemia, habenten capita septem, & cornua decem, & mulier erat circumdata purpura & coccino & inaurata auro & lapide pretioso, & margaritis habens poculũ aureum in manu sua, plenũ abominationibus & immunditia fornicationis eius.* Cum mulierem hanc diligenter contemplatus, omnia illius schemata intueor, & fornicationes eius & dissolutiones, ipse mihi persuadeo, verum hoc hæresis seculi nostri

Apocalypticæ meretrici cõparata nostri temporis hæresis.

stri schema esse & imaginem. Sed vestra venia singulas illius partes adaptabo, & vtramque inter se conferam. In primis bestiæ insidet, quod opinio hæc meræ bestialitati & ignorantiæ innixa sit, vel à sensualitate nuda seduci se patiatur, cuius symbolum est bestia: blasphemiis redundat quod mille impietates & conuitia quotidie aduersus Deum, illius Ecclesiam, sanctos, & ministros Angelosque eructet & euomat: septem capita illius diuisiones & schismata significant, decem cornua vero artes & dolos quibus animarum salutem studet euertere: lapides pretiosi & aurum superbiam signant & arrogantiam, quæ sectæ huic adhærent, poculum vero aureum quod manu gestat verum Calicis symbolum est, quem in cœna sua circumferunt, qui exterius quidem pulcher, venustus & speciosus, sed intrinsecus mera abominatio, damnatio, exitium, immunditia, & prophanatio mera: adhæc infamis ac salax hæc meretrix Reges pelliciebat, omnes habitatores terræ inebriabat, quod hæresis omnis dissolutionis mater tot Principes in errorem pertraxerit, & falsitatis suæ vino plurimos per orbem sparsos populos inebriatit, ô monstrum horrendum, ingens, portentosum! O hæresim prodigiosam!

Abominabilis hæc Caluinistarum nostrorum cœna refricat mihi ollam virulentam filiorum prophetarum, de qua lib. 4. Regum scriptum est, quæ cum herbis siluestribus & incognitis repleta fuisset, adeo amara visa fuit, vt mors in ea delitescere putaretur, tantumque abfuerit quidquam vt inde gustarent, vt clamarent mortem olla contineri, *Cumque gustassent de coctione, clamauerunt dicentes: mors in olla vir Dei, & non potuerunt comedere:* Mihi credite, Auditores, putida hæc olla, Caluinisticæ cœnæ imaginem præfert, quid enim communio illorum est aliud, quam mera quædam culina, cuius olla & lebes cœna est: ministri enim mysterium hoc, vt filii Prophetarum, insipidis, agrestibus & noxis herbis, quasque ignorarent, repleuere, erroribus, inquam, blasphemiis, impietatibus, & dogmatibus siluestribus, opinionibusq;, quas nec ipsi intelligunt, adeo vt merum hic virus, venenum, mors ac mera

4. Reg. 4.

Cœna Caluinistica similis ollæ filiorum Prophetarum.

animarum damnatio contineatur, & gustanti adeo amara & insipida videantur omnia, vt mortem hic latere inclamet, & comedere nequeat. Olla periculosa, & mensa mortem propinãs, pestilens cœna ac lethifera, animabusq; noxia: De hac Dauid præsagiens, locutus est, dum canit, *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones, & in scandalum.* Mensa quædam mortis est, mensa dolosa, fraudulenta & scandali Caluinistarum cœna, in qua nonnisi mucidus panis & acetum conuiuis proponitur.

Psal. 68.

Ios. 9.

Habitatores quidam terræ Chanaan, cum olim Iosuam ementito habitu decipere vellent, veteres quasdam lacernas, laceras & obsoletas induerunt, & mucido canistris pane imposito & vino fugiente in lagenis, è longinqua se regione profectos asseruere, cum tamen nonnisi è vicinia regni essent, *Dicentes de terra longinqua venerunt serui tui*: quapropter hoc schemate Iosuam aggressi, illum decepere, & fœdus cum eo iniere. Nostræ tempestatis hæretici idem omino facere comperiuntur. Reformatores se enim ementientes, & vetustis quibusdam & exoletis dogmatibus iam dudum condemnatis assumptis, & S. Scripturæ locis velut frustillis quibusdam hinc inde vnum in centonem consarcinatis, & asinos quosdam Ministros pane mucido & vino acido cœnæ onerantes, è longinqua se regione venire fingunt, id est à multis iam annorum centuriis fuisse iactant, à primitiua Ecclesia, iam inde ab Apostolorum temporibus & immediate à Christo, cum tamen inter nos nati sint, eodem quo nos baptizati tempore, & in eadem Ecclesia educati: hoc igitur schema præferentes Prælatos nostros adiere, & Ecclesiæ nostræ castra ingressi sunt, cumq; nonnisi pacem, reformationem, sanctitatemque spirarent, ac plenis buccis concreparent, fœdus cum iis pepigere, & fideles omnes in fraudem perduxere. Ecquænam illa fraus, loco veri ac sinceri panis nonnisi figuratum producere!

Caluinistę Gabaonitis similes.

He iogabalus Romanus Imperator luxu & libidine diffluens vt qui maxime, cum quodam tempore iocos captaret, vniuersum populum Romanum in palatio inuitauit. Omnis plebecula prandii captandi auida confluxit, mensæ sternuntur, aulæis parietes conuestiuntur, & ecce nonnisi cibi picti fucataque fercula mensæ inferuntur, capi, perdices, turdi, lepores, phasiani, aliaque si vera forent, lectissima fercula. Sed hic, nonnisi mendacia & euanida & picta, ita vt conuiuæ delusi maiori cum fame mensa recesserint, quam accesserint. Idem profecto facit & Ioannes Caluinus, Hugenotarum caput & Imperator, vniuersam siquidem Christianorum Rempublicam ad magnum cœnæ conuiuium cum inuitasset, ad quod omnes iam dudũ Christus inuitauerat, vt iucundissime epularentur dicens, *venite omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos*: & multo etiam prius, *Bibite amici & inebriamini charissimi*, cumque omnes ad impostoris huius inuitationem accurissent, mensam insternit fucatam, cœnamque parat, in qua nonnisi picta conspiciuntur fercula, corpus inquam & sanguis Christi in figura duntaxat, misellæ itaque animæ deceptæ non minori inde cum fame & inaniori stomacho recedunt quam accesserant.

Æliogabali factũ lepidum.

Matth. 11.

Cant. 5.

Sapiens in prouerbiis de magnatum purpuratorumq; mensa loquens, suadet nequis eorum vt parasitus, mensas ambiat, sed cibos declinet, vt qui nonnisi falsa fercula & panem mendacii mensis inferrent, *Ne desideres de cibis eius, in quo est panis mendacii.* Consiliũ hoc ex parte propheticum erat nosq; tacite admonuit, vt hæreticorum conuiuia fugeremus, nunquam vero eorum fercula ambiremus: in ipsorum enim cœna, nonnisi panis mendacii ac fraudis frangitur: fraudis imprimis, misellę enim animæ, verum Angelorum & vitæ panem hic se manducaturas cum putant, nonnisi meras figuras accipiunt: mendacii vero, quod omnia hæc erroribus, & falsitatib. innitantur, œconomi quoq; conuiuii huius, Ministri scilicet, toties mentiuntur quoties realitatem corporis Christi in Eucharistiæ Sacramento inficiantur.

Prou. 23.

In Caluinistica cœna nil nisi f. aus.

Scriptum in Exodo legimus, altare legis Mosaicæ cauum fuisse & intrinsecus inane, nec è solida composita materia. Ita quippe id fieri mandauit Dominus, *Non solidum, sed inane & cauum intrinsecus facies illud.* Scio Deum hic ostendere voluisse, Mosaicæ legis sacri-

Exod. 27.

sacrificia vana fuisse & omnis meriti expertia, vt quæ nec remittere peccata, nec aliquam conferre gratiam possent, erat enim lex hæc vacua, & non nisi figuras habebat, soliditatem vero errorum omnium veritatem legi Euangelicę reseruatam fuisse. Sed quale apud Hebræos erat sacrificiorum altare, talis esse mihi videtur mensa communionis & cœnæ Caluinisticæ, vacua, inanis, cauata nullamq; soliditatem continens, substantiam nullam, nullum corpus, nullam realitatem, sed meram inanitatem & concauitatem, & *omnia in figuris*. O extremam inopiam! ô calamitatem deplorandam! sed fraudes & versutias potius intolerabiles!

In Cœna Caluinistica nihil solidi.

IV. Euangelistarũ consensus quo ad institutionẽ Ven. Sacram.

Intolerabiles inquam: cum ita verba Iesu Christi Eucharisticum Sacramentum instituentis deprauentur, corrumpantur, & interpolentur, simulq; mendacii arguantur quatuor sincerissimi Secretarii, quorum tres Euangelistæ, & vnus Apostolus, S. Matthæus c. XXVI. S. Lucas c. XXII. S. Marcus XIV. & XV. Paulus 1. ad Corinthios cap. XI. qui diuerso scribentes tempore, locisq; diuersis, & distinctis idiomatibus omnes vno eodemq; consensu scripsere, *Hoc est corpus meum*, nullus vero dixit, imo ne dicere quidem cogitauit, *Hoc significat corpus meũ*, hoc dicere impostorum est & mera blasphemia, in quo nulla appatet ratio, quodque nulla verisimilitudine astrui potest.

Quis enim, non dico credat, sed solum cogitet, Christum Dei filium vnigenitum, quique nihil ignoraret, Sacramentum hoc instituere dum vellet, temque tanti momenti ac ponderis legare, parabolicis & figuratis verbis apud Apostolos obtusioris ingenii viros & rerum penitus ignaros vti voluisse? ipsum inquam, qui in Lege Mosaica tam perspicuis & apertis verbis circumcisionem, agnũ Paschalem, panes propositionis, aliaq; Sacramenta instituisse, & vnum hoc quod dignius & eminentius cæteris, sub figuris duntaxat & inuolucris tradidisset? Quis fuisset ille Doctor, qui cum ad nos veritatem docendam venisset, mentemque nostram illustrandam, eamdem magis inuoluisset ac turbasset, non nisi per gryphos, emblemata, ambiguitates & figuras loquendo? Præceperas nobis Pater æterne, audiem illi vt præberemus, *ipsum audite*, sed quid lucri fecissemus, si nulla ipsum ratione intelligere potuissemus, & in rebus maximi momenti & seriis non nisi obscure, amphibologice & figurate esset locutus?

Ad hæc cum filius Dei hæc verba pronunciaret, & Apostolis suis eloqueretur, testamentum suum condebat, cuius Apostoli fuere testes, & Euangelistæ notarii: apud Matthæum enim dictum est, *Hic est sanguis noui testamenti*, atqui in testamentis omnia perspicuis & apertis verbis enunciari conscribique debent, vt lites & controuersiæ hoc modo euitentur. Certe igitur illum loqui hic oportuit, non vero in ænigmatis, nos enim alioquin, non nisi signa & figuras dando, decepisset.

Christus in Sacramenti huius institutione testamentum suum condidit. Cap. 26.

Nam vt paterfamil. falsarius & impostor audiret, si filio testamento gemmas & vniones legans, non nisi pictos adamantes, rubinos & smaragdos intelligeret: de Deo id ipsum multo minus credendũ est, quod *fidelis in omnibus verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis*. Nulla enim ratio est, verisimilitudo nulla, amplius iam vt in figuris loquatur, nam hoc Mosaicum quid spirat, & ad Iudaismum inclinare est, atq; ita in veteri testamento versaremur, nec aliud Christus instituisset, maleque dixisset, *Hic est calix noui testamenti*, & hoc, *Ecce noua facio omnia*. Ecquæ enim nouitas, si figuræ etiamnum durant? De veteri lege dici vere poterat *Omnia in figuris contingebant illis*, hocq; vsurpari poterat, antequam Iesus Christus ad Ecclesiam suam veniret. Solet princeps nuptias reginæ alicuius ambiens, & quidem absentis, quamque videre non potest aut alloqui, imaginem illi suam mittere, at cum alter alterum vidit, frustra omnis pictura, natura siquidem præualente cedit fictitium: ita quoque magnus ille Princeps pacis Christus, quamdiu Ecclesiam suam ambiuit, quæ illi in sponsam destinata erat, lege Mosaica durante, imaginem suam Synagogæ destinauit, ac priusquam ad illam veniret, infinitas figuras & signa præmisit, at vbi iam ipse venit, non iam amplius de figuris, picturisque, & parabolis loquendum est. Ad aduentus illius

Testamẽta clara sint.

Matth. 28.

Simile.

illius iubar omnes figuræ euanuere, vt sole exoriente manna diffluebat.

Exod. 19. Vmbræ erant pro lege veteri, corpus pro noua, promissa Synagogæ effecta, data sunt Ecclesiæ. In quo Apostolo suffragor, qui ad Hebr. 10. Hebræos ait, *Vmbram lex futurorum bonorum non ipsam imaginem rerum*, id est, non res ipsas, sed vmbras: & in epistola ad Hebræos, *Iuxta fidem defuncti sunt omnes non acceptis repromissionibus, sed à longe eas aspicientes.*

Valeant igitur figuræ: iniuria quippe Christo non exigua fieret, si verba illius ita tropologice interpretamur, *Hoc est corpus meum*, cum demonstratiuus articulus, *hoc*, studio & dedita opera ibi sit positus, vt rei veritatem denotaret, nosque ab omni dubitatione reuocaret.

Atque vt Pater æternus filii sui veritatem demonstrare cupiens, apertis & perspicuis verbis ait in monte Thabor, *Hic est filius* Matth. 17. *meus dilectus, in quo mihi bene complacuit*; hic, inquam, qui hoc in monte spectandum se præbet, qui inter vos est, cuius videtis gloriam, qui loquitur vobiscum, ac de quo loquor, nō est Elias, non est Moyses, nec Pseudopropheta, sed vere filius meus: ita quoque in Sacramenti huius institutione, cum ait, Ioan. 6. *Hoc est corpus meum*, dicere voluit *hoc*, hoc quod manu teneo, quod dono vobis, quod manducare debetis, vere corpus meum est, & caro, non vero vmbra aut figura.

Æterna sapientia, priusquam mysterium hoc institueret, videretq; non mediocres horum interpretatione verborum controuersias exorituras, præuenire voluit & impedire, vtque omnem dubitationem tolleret, apud Ioannem longe ante dixit, *Caro mea vere est cibus*, non figurate, tropologice, metaphorice, sed reuera & realiter, quasi diceret: Multa de me dicuntur, quæ non nisi per comparationem mihi applicantur, non vero per naturam, vt quod lapis, leo, agnus, & aliis nominibus dicar, quorum similitudinem habeo, sed hic vere, non vero figurate *caro mea cibus est*.

Hæretici imaginum deuoratores. Sed quid cogitatis etiamnum Iudaizantes Caluinistæ, cum cœnam vestram figuris refertis, realitatemq; & verum corpus Eucharistiæ aufertis, si hoc verum esset, peiores nobis essetis, & maiores idololatræ quam nos esse putatis: nobis enim obiicitis, quod colamus & honoremus imagines, sed vos longe essetis deteriores, vt qui in cœna vestra easdem etiam deuoretis, si illic non nisi figuræ sint & imagines. Atq; ideirco non cœnatores sed imaginum ac figurarum deuoratores diei meremini. Quænam illa ineptia! quænam absurditas!

Addimus denique axioma & communem omnium Theologorum sententiam esse, in Sacramentorum verbis nullam figuram aut tropum contineri. Adhæc, quod omnis semper credidit antiquitas, vbi in verbis aliquod in fide nostra necessarium mysterium delitescit, illa per allegorias, metaphoras, aliasque figuras non esse explicanda, ita veteres Patres Manichæos condemnarunt, quod verba illa Ioannis, *Et verbum caro factum est*, de Ioan. 1. symbolica & mystica carne exponerent, idē Arrianos, qui verba illa, *Ego & Pater vnum sumus*, de vnione substantiali intelligere nolebant, item Nestorianos, qui verba illa, *Hic est filius meus dilectus*, non de filiatione substantiali, sed adoptiua dumtaxat esse dicebant interpretanda.

Cum igitur verba Sacramenti huius tam eximium & diuinum mysterium includant, ecquænam futura dementia eadem per figuram & signum exponere? quænam etiam futura temeritas, dicere Iesum Christum, tam sublime mysterium dum institueret, coram Apostolis figurate & parabolice locutum, cum prius illis promisisset, *Iam non in prouerbiis loquar vobis*? Plura de priori hoc membro non dicam, sed aliud iam aggrediar, iam enim satis superque hæresim hanc videor destruxisse, errores euulsisse, imposturas euertisse, & tot execrabiles blasphemias pessum dedisse. Tempus igitur est veritatis exstruendæ, veræ fidei adstruendæ, & Scripturarum producendarum, atque hoc reliquum cœptæ materiæ.

V. Catholica fides circa sacramentum hoc. Perfecte credimus, auditores, in sancto & venerabili hoc sacramento, vere, realiter & substantialiter pretiosum Iesu Christi corpus contineri, illud ipsum quod natum est ex Maria Vigine, quod cruci affixum, quodq; hodie in cœlo gloriosum ab Angelis conspicitur

spicitur: Credimus inquam, post sacrosancta sacerdotis verba, qui velut Dei minister hic operatur, panis & vini substantiam vnico momento mutari, conuerti, & transsubstantiari in corpus & sanguinem Iesu Christi, & sub duabus illis speciebus verum corpus, viuum inquam corpus ab anima sua informatum, & diuinitatem semper secum habēs, contineri: hancq; omnium Christianorum, omnis antiquitatis, omnium patrum Catholicorum, vniuersæ Ecclesiæ, deniq; totius orbis fidem esse & sententiam: ita nempe tria generalia Cōcilia determinarunt, Ephesinum tertium, cui sanctus Cyrillus Patriarcha Alexandrinus præsedit, Nicenum in Asia superiori congregatum anno Domini, CCCXXXII. & iam à Patrum memoria

Sess.13. c.1. Tridentinum: cuius hoc decretum est, *Docet sancta Synodus ac simpliciter profitetur, in almo sanctæ Eucharistiæ sacramento, post panis & vini consecrationem, Dominum nostrum Iesum Christum verum Deum atque hominem, vere realiter, & substantialiter, sub specie illarum rerum sensibilium contineri &c.*

Veritas hæc, & fides inprimis certissimis infallibilibusq; verbis Iesu Christi, quæ hoc Sacramentum instituens elocutus est, innititur *hoc est corpus meum*, deinde ipsorum Euangelistarum testimonio, qui eadem scriptis mandarunt, Prophetarumque quoque oraculis, qui toties tamque manifeste hoc prædixerunt, Sanctorum etiam Patrum auctoritati, qui omnibus in locis valide animoseque illam propugnarunt, denique Ecclesiæ traditioni, quæ a Spiritu sancto directa, gubernataq;, iam inde à mille sexcentis annis, hæc in fide inuiolabilis & integra perstitit. Cæterum vt magis magisq; hodie in eadem vos confirmem, eamdem ipsam veritatem sacræ scripturæ verbis, veteris Testamenti figuris, & irrefragabilibus rationibus confirmabo.

Matth. 28.

Psal. 21. Ad sacræ Scripturæ igitur loca iam procedamus. In Psalmis scriptum est, *Apud te laus mea in Ecclesia magna, edent pauperes & saturabuntur, & laudabunt Dominum*. quasi diceret, in Synagoga iam olim & exigua Iudeorum congregatione di'audatus es Domine, sed in posterum laudaberis, & à me imprimis in Ecclesia magna & generali omnium gentilium concilio: tunc enim miseri peccatores & pauperes vitæ panem in Sacramento Altaris comedent, saturabunturque, atque ita saturi deinde Dominum dilaudabunt. Additque deinde seipsum explicans, *Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ*. Prophetico ritu præteritum pro futuro ponens, *manducauerunt*, pro *manducabūt*. quasi dicere voluisset, * Non pauperes modo & mechanici, sed Principes, Reges, & Monarchæ terræ, genibus flexis adorabunt & manducabunt, è quo loco hoc elicimus argumentum, Ait paruos & magnos, pauperes & pinguiores aliquando in Ecclesia panem comesturos, quem adorabunt: adoratio vero non nisi Deo debetur, atqui hic de Euchāristia sermo, ergo verus in Eucharistia Deus est, quis enim vnquam panis adoratus fuit, priusquam ori inferretur? si vero illic non adesset Deus, adoratio mea foret idololatria. Probatur realitas sacramenti.

Secundo, Regius vates Psalmo secundo, qui totus in laudem Iesu Christi & vitæ eius mysteria effusus est, ait, *Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus*, quo loco fontes Hebraici legunt, *Osculamini filium*, alii item *adorate panem*, quod non nisi de Christo Iesu intelligi potest, qui cum sit verus Dei filius, idque æterna generatione, & ab homin. in mysterio incarnationis osculatus fuerit, quando natura nostra vnita fuit verbo, tandem se panem vitæ præstitit, idque in Sacramento Eucharistiæ, *Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendit*, quique ab Angelis & hominibus simul adorari debet. Psal. 2. Ioan. 6.

Tertio de hoc Sacramento Apostolus scribens ad Corinthios ait. *Quicunque manducauerit & biberit calicem Domini indigne reus erit corporis & sanguinis Domini*. Ex quo hoc elicio argumentum, si in Sacramento hoc non nisi purus est panis & figura corporis, qui fieri posset, illum peccare mortaliter, qui peccati reus illud manducaret? fierine potest Deus bone, vt ob frustum quoddam panis indigne sumptum, anima perpetuam damnationem incurrat? si quis dicat ideo hoc fieri, quod panis hic sit figura & imago Dei, ob quem 1. Cor. 11.

Qui agnū paschalem in peccato comederet, non peccabat mortaliter.

peccatum committitur; contra respondeo, agnum Paschalem vere Iesu Christi figuram extitisse, qui tamē in statu illum peccati mā-ducaret, non dici peccare: quare sequitur, in Sacramento hoc aliud quid contineri, diuinitatem scilicet, quæ indigne sumpta maximi peccati ream animam constituit.

Hebr. 13.

Quarto Gentium doctor Paulus magnificiens illud quod in Eucharistia recipimus, Hebræis ait, *Nos habemus altare*, continens pro contento, *de quo non habent potestatē edere, qui tabernaculo deseruiunt*: quo loco de Iudæis loquitur, quib. figura dumtaxat & non ipsa veritas data erat, qui cibum hunc gustare non poterant, vtpote qui Ecclesiæ seruatus esset. Quod in Leuitico iam olim Dominus designauit, cum præcepit, vt singulis annis vitulum & caprū ad expiationem scelerum sibi iudaicus populus efferret, quorū sanguine Sanctuarium respergebatur, caro vero extra castra igni dabatur, ac nulli in cibum cedebat. Quorum omnium Apostolus Epist. ad Hebræos meminit, *Quorum animalium infertur sanguis in sancta pro populo per pontificem, horum corpora cremantur extra castra.* Quo nihil aliud designatum fuit, quam Iesum Christum in cruce pro peccatorum expiatione immolatum, extra Ierusalem pati & mori, & sanguine illius genus humanum purificari debuisse, carnem vero illius a sacerdotibus Aaronicis altari deseruientibus, id est, in veteri lege permanentibus, non manducandam. Illis data erat figura, at nobis veritas. Atque vt olim serui & mercenarii ab agni Paschalis manducatione excludebātur, ita quoq; hodie Iudæi & hæretici, qui à pristina libertate & nobilitate velut filii spurii & mercenarii exciderunt, Eucharistiæ gratia priuati sunt.

Leuit. 16.

Hebr. 13.

Dicite igitur, si Apostolus IESV CHRISTI corpus vere in Eucharistia non contineri, & nōnisi signa & figuras hic cerni credidisset, an adeo audacter se veteris legis sacerdotibus præponere, suamque & Christianorum omnium prærogatiuam extollere & iactare potuisset?

Ioan. 6.

Quinto, Dei filius corporis sui veritatem in hoc sacramento astruere dum vellet, his vsus est verbis, *sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem, & qui manducat me, ipse viuet propter me*: id est, vt ego viuo ex patre, ita vos è corpore meo viuetis. A. qui constat, verbum æternum propter patrem non viuere ob nuda accidentia, sed vera substantiæ suæ participatione, illi ab æterno cōmunicata, vtpote cum ambo vitæ fons & origo sint, *Apud te est fons vitæ*. si vera hæc est comparatio, vti re uera est, cum Christus mentiri nequeat, quis dubitabit quin de illa manducatione vere substantiali, non vero accidentali dumtaxat, qualis per solam fidem fieri solet, quæ non nisi accidens est, quæ fieri & non fieri in anima potest, viuere debeamus. Veritati igitur huic credendum est, aut verbum Dei negandum.

Matth. 26.

Sexto cum Christus sacramentum hoc institueret, dicebat, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur.* Certum vero est, verum id Iesu corpus, & in substantia & natura fuisse, qui pro nobis non in corpore phantastico & figurato, sed vero traditus & crucifixus fuit, nisi Manichæorum hæresim sequi velimus. Deinde sanguine dictum est, *qui pro vobis effundetur*: è quo argumentor, quod Christus nobis in sacramento dedit & reliquit, idem ipsum fuit, quod tradi. tum & effusum fuit in cruce, atqui verum illius corpus & sanguis, non vero figura, traditum, & effusus fuit in ara crucis, verum ergo corpus & verum sanguinem in Eucharistia reliquit. Equidem argumentum hoc vt certissimum & irrefragabile teneo, & velut Achillem inuincibilem, sed iam ad figuras descendamus, ecce primam.

Argumentum ad realitatem Eucharistiæ probandam.

VI.

Gen. 3.

In medio Paradisi arbor vitæ fuit consita, velut arborum cæterarum caput & princeps, & quamuis in horto illo regio aliæ item arbores forent, variis fructibus refertæ omnesque in hominum vsum alimentumque consitæ: sola vitæ arbor, velut princeps & primaria, vitæ fructum continebat, immortalitatemque homini conferebat. Paschasius Abbas lib. de corpore & sanguine Christi, vt in Bibliotheca sanctorum Patrum traditur, ait arborē hanc figuram sacramenti Eucharistiæ fuisse, quæ cum in Ecclesia, quæ verus paradisus terrestris, in sacramentorum velut arborum fructiferarum medio constituta sit,

Cap. 8.

hæc, quamuis cæteræ fructus & particularia quædam dona, contineant, sola vitæ arbor est, animabusque immortalitatem parit. Vnde Christus ait, *Qui manducauerit ex hoc pane viuet in æternū*, &, *In ipso vita erat*, &, *apud te est fons vitæ*, locisq; aliis innumeris. Secunda. Sapientia dicitur in Prouerbiis ædificasse sibi domum, septem columnas excidisse, victimas immolasse, & mensam proposuisse. *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, & proposuit mensam.* S. Cyprianus libro Epistolarum, & S. August. hoc de sacrosancta Eucharistia interpretantur, tunc vero sapientiam domum putant ædificasse, quando Verbum æternum, quod ipsa Patris sapientia, Ecclesiam è Iudæis & gentibus collegit, septem vero columnas adaptasse, cum septem illam Spiritus sancti donis aut septem sacramentis instruxit, victimas immolasse, cum in cruce moriens Deo Patri se obtulit, mensam denique proposuisse, cum suum in Eucharistia corpus reliquit. De hac mensa locutus est Psalmographus, dum canit, *Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos, qui tribulant me.*

Ioan. 6.

Prou. 9.
Epist. 3. lib. 17. de ciuit. Dei c. 20.

Psal. 22.

Addam & tertiam. Agnus Paschalis sine vlla controuersia figura Sacramenti huius exstitit, nam vt ille immolatus fuit pridie eius diei qua Hebræi Ægypto egrediebantur, ita Christus *pridie quam pateretur, accepit Panem in sanctas ac venerabiles manus suas, &c.* Agnus non per familias modo comedebatur sed per sacerdotes etiam in sacrificium ferebatur & immolabatur, Eucharistia non modo est Sacramentum & communio populo, sed sacrificium item à sacerdotibus oblatum. Agni sanguine Hebræorū postes cum respersi essent, angeli exterminatores, magnā per Ægyptum stragem edentes, manum & rabiem euasere, ita quoq; cum animę nostræ pretioso Agni huius immaculati, qui in Sacramento continetur, quiq; in crucis arbore oblatus fuit, sanguine conspersæ & irrigatæ fuerint, à dæmonum Spirituum illorum homicidarum, & à principum tenebrarum securitate immunes sunt & tutæ.

Agnus paschalis figura fuit Sacramēti Eucharistici.

Hæc sit quarta, sed omnium quotquot vnquam fuere præstantissima manna scilicet, ita post plures alios interpretantur sanctus Augustinus, Rupertus, venerabilis Beda, qui omnes vnanimi consensu de Eucharistia locum hunc Apocalypseos exponunt, *vincenti dabo manna absconditum*, sexcentas porro in Eucharistiam & manna proprietates, sympathias, consensus, similitudinesque reperire est, quæ id nobis apertissime ostendunt. Primo manna cibus erat angelicus, Eucharistia vero penitus diuina omnium ciborum gustum suggerebat comedendi manna, Eucharistia quoque omnium voluptatum deliciarumque accedentibus gustum præbet: manna quamprimum cælo delapsum apparuit, populus omnis stupore & admiratione perculsus clamabat, *Man hu*, quid hoc est? Eucharistia mox vt instituta fuit, mox vt apparuere accidentia sine subiecto, corpus sine extensione, nullumque occupans locum, omnes omnino mortales consternati? & stupore defixi clamarunt, *Quis credidit auditui nostro*? quænam hæc miracula, quæ paradoxa? quis vnquam hæc crediderit? An non præstantes hæ figuræ, è quibus commune hoc argumentum elicio, manna, agnus Paschalis, mensa sapientiæ & egregia hæc arbor vitæ, figuræ & vmbræ Sacramenti huius fuere tempore legis Mosaicæ, sequitur ergo, vera corpora & res figuratas in lege Euangelica necessario esse debuisse, & in augusto hoc Sacramento ita realitatem corporis & sanguinis Christi nos habere & nactos esse, vti eius figuras & signa veteres Hebræi habuerunt. Rationes iam velut auxiliarios milites in aciem producam, quibus inimici vires retundemus, & sententiam nostram stabiliemus. Ecce primam.

Manna figura Eucharistiæ.

Apoc. 2.

Exod. 16

Si ipsa Christi corporis realitas in Sacramento Eucharistiæ non continetur, sequitur, legem Mosaicam Euangelica & digniorem & perfectiorem esse, quod ita probo: Agnus Paschalis cum cæremoniis inter familias Iudæorum manducatus dignior & eminentior erat, meliusque Christum Dominum denotabat, melius illius carnem, innocentiam, mortem & sacrificium repræsentabat, quam panis & vinum, quæ non nisi inanima & mortua sunt. Attamen Sacramentum hoc panis & vini excellentius & nobilius esse debebat, cum Christus ab agno

Rationes quibus Sacramenti huius veritas astruitur.

Prima ratio.

Prima ratio. agno hoc Paschali ad Eucharisticum hoc Sacramentum, velut ab imperfectiori ad perfectius, & ab minori ad maius transierit, ideo fatendum corpus Iesu Christi vere realiterq; in Eucharistia contineri, vel è contra asserendum, Euangelium eiusque sacramenta lege veteri, & Christum Mose inferiorem esse, ac proinde multo esse satius Iudaizare, quam Christi fidem amplecti.

Secunda. En Secundam. Dei filius cum homo factus in hunc mundum descendisset, veteres figuras omnes aboleuit, legemq; Mosaicam in omnibus & per omnia adimpleuit, ipse siquidem de se ait: *Non veni soluere legem, sed adimplere*, & in cruce pendens postremis verbis hoc ipsum testatus est, *Consummatum est*, Matth. 27 si vero in augusto & venerabili hoc sacramento corporis sui realitatem non haberemus, tot illius figuras, quæ longo tempore præcurrerunt, quas iam produximus, non adimplesset, ac proinde eum nihil noui recepissemus, nec ad aliud testamentum transissemus, Iudæorum instar etiamnum sub figuris & signis ageremus.

Tertia. Annectam & tertiam. Obijciunt aduersarij, non nisi fide Christi corpus hic subsistere, sed respondeo, fides rei alicui existentiam non donat, sed eandem iam existentem supponit. Dei quippe est, rebus esse suum dare, hominis vero id credere, quod exemplum manifestum faciet: Non facit fides, Christum resurrexisse, incarnatum esse, aliaque fecisse, at credit, hæc aliaque his similia noua & inaudita quadam ratione facta. Cum igitur fides efficere non possit, Christi corpus in Eucharistia vt adsit, alia quadam ratione ibi comprehendatur necesse est: falsa enim alioqui esset fides, vtpote quæ credat esse quod non subsistat. Fides reb. non dat esse.

Quarta. Producamus & quartam. Per Eucharistiam homo Deo vnitur, & Deus homini, atque ideirco communio dicitur, at si vnio hæc & coniunctio non nisi mentaliter & per fidem fieret, vt sibi persuadent hæretici, nihil hic nouum esset, neu quidam plius quam in baptismo, hocque Sacramentum recipere aliud non foret, quam baptismum renouare, quo fit coniunctio quædam spiritualis & per fidem, quæ etiam varijs adhibitis caremonijs peragitur: sequeretur hinc etiam nostra cum Deo vnionē coniunctionemq; non nisi in mente contingere, atqui in carne & spiritu contingit, vt testatur ad Ephesios Apostolus, *Erunt duo in carne vna, hoc autem dico in Christo & in Ecclesia.* Ephes. 5. Quamobrem, Christiani auditores, ex hisce rationibus, figuris & textibus sacræ scripturæ, asserendū, non amplius figuras hic esse, sed inuiolabiliter firmiterq; credendum verum, substantiale, & naturale Iesu Christi corpus realiter in Sacramento Eucharistiæ contineri.

Hæc est catholica & vniuersalis omnium fides, hocque credendum est modo, si vero tei ipsius dignitas ac sublimitas, vel violentus humanarum persuasionum turbo contrarium nos edocere voluerit, clamemus omnes cum Propheta, *Domine vim patior, responde pro me*, Isai. 38. causæ meæ patrocinare, ratio fatescit, sensus comprehendere nequit, natura vim patitur, quid dicam, ignoro, quare Domine auxilium præsta, meo responde nomine, tu meus in disceptando esto præses, fide me tua arma, sine ipsa enim causa cadérem.

Vlyssis prudentia. Vlisses cum Sirenum scopulos prænaui-garet, earumq; cantus illicia pe timesceret, malo se alligari voluit, ne cantus dulcedine illectus & fascinatus, illatum ad scopulos nauis, impelleretur, itaque illisa naufragium faceret: sancto huic mysterio adaptans dico, optimum quemque Christianum hoc imitari debere, Mare enim contemplationis mysterii huius postquam conscendit, & Sirenes humanas cantillantes audit, rationem inquam, sensus, argumenta, Philosophiam, hæresim, Sirenes vaferrimas & periculosissimas, Deum oret se vt fidei, quæ verus nauis Ecclesiæ malus est, alliget, ne mundi carmine illectus & fascinatus, mentis impotentiam incurrat, inque infidelitatis præcipitium delapsus animæ naufragium patiatur.

Fide igitur hic opus est, & rationi valedicendum, & Iob Propheta imitandus, qui Iob. 39. sublime euolare cupiens, & curiosius in diuina arcana inquirere, ait, *Manum meam posui super os meū*, ne forte quid extra rem loqueret, ac parum decenter de eo quod comprehendere

hendere non possem. Vas quod operculo carebat, vt immundum in Leuitico haberi volebat Deus, os quoque nostrum vas est, quod dum mysteria tractanda sunt, quale hoc Eucharisticum, ac de corporis Christi hic præsentia agendum, si silentio coopertum non fuerit, coram Deo velut immundum & sordidum habetur.

Leuit. 19.

Hic curiose, os tibi refrenandum, ne quid obgannias & quasi tibi minus fuerit satisfactum, inquitas, oculi vero è contra adapetiendi ad imitationem Seraphinorum Prophetæ, nihil præter fidem hic adhibendũ, illi soli credendum, omnia sub illius assertione integre asserenda. Quod in Exodo egregia figura repræsentauit, præcepit enim Deus, vt Agni Paschalis assati caput simul & pedes deuorarentur, *caput cum pedibus vorabitis*, ô mysterium. Caput Christi est ipsa diuinitas, vnde Apostolus, *Caput Christi Deus*, pedes vero illius humanitas, cuius scabellum ipsa fuit crux: hæc porro omnia in Sacramento, nostro agno Paschali, continentur: atq; per fidem deuoranda sunt, tum quæ ad diuinitatem, tum quæ ad humanitatẽ spectant, summum & imum, & quidquid in hoc Sacramẽto à capite vsq; ad pedes cõtinetur, deuoranda inquã, sine vlteriori inquisitione: in quo Danielem Prophetam imitemur oportet, qui curiosius in cibos ab Angelo allatos non inquisiuit, aut vnde deferret, percunctatus est, sed gratiis actis in alimentũ sumpsit: idq; penitus hic agendum, omni curiositate seposita, realitas credenda, substantia in nutrimentum conuertenda, tanti beneficii largitor & donator adorandus, immensæque illi gratiarum actiones offerendæ.

Isai. 6.

Exod. 12.

1. Cor. 9.

Dan. 14.

Porro, benignissime Iesu, vere panis vitæ, & ambrosia penitus diuina, ita hoc credimus, atq; in hac mori veritate est animus: numquam vero ab hac fide discedimus, credimus siquidem corde, & lingua confitemur, vere te in Eucharistia contineri, corpusque tuum hic realiter & perfecte cum substantia, natura, anima, sanguine, quantitate, qualitatibus, diuinitate deniq; e comitatum adesse. Verissimum hoc & certissimum esse scimus, contrarium vero asserere qui ausus fuerit, illum hæreticum censendum: scimus & credimus te in hoc Sacramento esse velut arborem vitæ in medio paradisi consitam, vitam & immortalitatem animabus quæ adfers: item ceu agnum Paschalẽ, qui in amoris & caritatis extremæ prunis assatus deuorandus es, adhæc velut manna nouum, sed quod sub accidentib. & speciebus Sacramentalibus delitescat, manna quod oculos ad aperiat, stuporemq; iniiciat iis, qui ipsum cõtemplantur, deniq; velut conuiuium & epulum regium, ab æterna sapientia paratum, in quo omnes homines reficiantur ac plane saturentur. Idcirco hic te adoramus, adorantesque speramus, quod, postquam animas nostras hic velut cibus enutrieris, sacramentis cessantibus ac finitis, velut Deus, in altera gloriam iis visibilem sis elargiturus. Cuius compotes nos præstent Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, Amen.

CONCIO TERTIA

INFRA OCTAVAM VEN. SACRAMENTI.

Tertium Mirabile,

De admirabili transsubstantiatione.

Partitio.

- *I. De miranda fide Eucharistica.*
- *II. De peroso Hæreticis vocabulo Transsubstantiatio.*
- *III. Obiectiones Hæreticorum contra idem.*
- *IV. Credita docetur Transsubstantiatio.*
- *V. Rationes pro eadem confirmanda adducuntur.*

Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Psal. 100.

FIGVRA.

QVam præclarum videre fuit olim, magnum legislatorem Mosem, vt auctoritatem efficaciamq; legationis sibi creditæ osten- *Exod. 4. & 7.*

ostenderet, ad regem barbarum mitigandum perterrendumque, virgas in serpentes, flumina Ægypti in sanguinis riuos conuertentem. At maius hodierna die miraculum est ac prodigium, Saluatorem & redemptorem orbis Iesum Christum, potentiæ suæ magnitudinem, maiestatemque patefacere dum vellet, magno tum hominum, tum Angelorum stupore admiratioueque, panis & vini substātiam in corporis & sanguinis substantiam in Eucharistiæ sacramento transsubstantiare ac conuertere. Quænam hæc mirabilia, ecquæ transsubstantiatio! *Quis credidit auditui nostro?* Quis tam noua & extraordinaria crederet? quis non obstupescet, demirabiturque, quod natura vniuersa stupet & miratur? Quis de re loqui audeat præsumatque, quæ Angelos mutos reddit & elingues? quis verbis complecti, ad quam exponendam cœlestibus Spiritibus verba deficiunt? Tu futurus es sanctissime Spiritus, qui nobis hoc persuaseris, tu inquam eris, qui sola admiratione nos illud edocebis, tu denique eris, magne totius vniuersi doctor, omnium scientiarum facultatumq; thesaurus & reconditorium, qui ignaros & idiotas Philosophorum doces argutias, & subtilitates, qui linguas infantium omnibus oratoribus reddis eloquentiores, qui hodie me ad hanc veritatem docendam asserendamq; instrues & armabis, ingenium exacues, mentemque capacem reddes, vt coram vniuerso hoc Catholicorum cœtu, ad Christiani nominis honorem, hæreticorumq; confusionem, de eadem loquar, ideo opem, auxiliumque tuum imploro, & patrocinium Deiparæ hic inuoco, quam propterea Angelicis verbis compellabimus.

AVE MARIA.

I. Vas electionis Paulus ad fratres suos Hebræos scripta Epistola de fide, eiusq; essentialibus membris loquens, *Fides*, inquit, *est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* In Græco verbo est ὑπόστασις, ad denotandum, fidem basim, columnam, & fundamentum omnium mysteriorum esse. Atq; vt Sampson columnas atrii, in quo Philisthæi versabantur, dum collideret & auferret, vniuersa domus ad terram concidit, non aliter etiam cum Satan fidei semel nobis columnam eripuerit, omne Spiritus ædificium quamprimum collabatur necessum est & pessum eat, vtpote quæ rerum omnium basis sit & fulcrum. Latinus textus verbum habet substantia, ita vt denotetur, quemadmodum substantia prima omnia humeris suis sustinet accidentia, & accidentia subiecta destructis primis substātiis remanere nequeunt, ita fidem substantiam, sustentaculū & fundamentum rerum omnium supernaturalium esse, ac sine illa ingenium nostrū tam graue difficultatū mysteriorumq; pondus sustinere non posse, qui fieri nimirum queat, Deum vnum esse trinum in personis, Dei filium carnem induisse, eumdem sub sacramēto contineri & transsubstantiationem in Eucharistia peragi. Vnica fides est, quæ montes hos mouet, transfert ipsa, quæ sublimes hosce vertices euertit, & impossibilia reddit possibilia: vnde Apostolus, *si tantam fidem habeam, ita vt montes transferam.* Ipsa magistra ingenii & animæ facula, sine qua nihil omnino perspicere possumus.

Hebr. 11. — 1. Cor. 13. — Iudic. 16. — Fides basis rerum spiritualium.

Sole tempore passionis in monte Caluariæ deliquium patiente, tenebris omnia circumquaq; cooperta fuere, cœlum, stellæque densissima caligine erant obuoluta, atque ita patuit Dei filium mortem occubuisse. Fides animæ sol est, quæ cum semel defecerit, mera in anima apparet obscuritas, nec quid cœleste vel spiritale cognosci potest; ad hæc certissimum argumentum est, Deum missum & in anima extinctum esse, nec iam amplius viuere, quomodo in Apostolo vixisse dicitur, *Viuit in me Christus*, nihilque interius quam meras tenebras & caliginem deprehendi: tuncq; locum habere sententiam illam Christi *si lumen quod in te est tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quanta erunt?* Lumen quod in nobis est, ipsa est fides, quæ cum caligine cooperta fuerit, nihil apud nos quam obscuritates & tenebræ restabunt.

Matth. 27. — Fides sol animæ est. — Gal. 2. — Matth. 6.

Primum quod Antiochus tyrannus templo Ierosolymitano abstulit, fuit candelabrum in quo lucernæ accendebantur, quo sublato mera in templo apparuit caligo & tene-

1. Mach. 1.

tenebræ: *Et intrauit in sanctificationem cum superbia, & accepit altare aureum & candelabrum luminis.* Allegorice hoc exponēs, & à sensu literali ad mysticum transiens, dico, tyrannū infernalem, fidem, quæ candelabrum luminis est, exanimæ nostræ templo ante alia eius vasa diripere conari, quæ cum ablata & sublata fuerit, nō nisi mera nox, nubes, vmbræ illi conspicientur, atq; homo eadem destitutus, vere illud Psalmi repetere potest, *Collocauit me in obscuris sicut mortuos.*

Fides luminare animæ.
Psal. 142.

In Apocalypsi, inter Angelos illos iræ Dei ministros, iustitiæq; illius executores, quartus quidam fuit, qui Solem inuasit, eumque obscurare satageus, homines æstu afflixit, adeo vt præ rabie in nomen Dei viuentis blasphemias euomuerint, *Et quartus Angelus effudit phialam suam in solem, & datum est illi æstu affligere homines & igni, &c.* Quis, vestra sententia, Auditores, Angelus ille noxius est, nisi Satanas, ille malignorum Angelorum princeps, qui semper fidem nostram, quæ sol animæ, exstinguere nititur, & aduersus illam, hæreticorum dogmatum phialam, effundere, quam si obscurare poruerit, homines æstuare & rabire, & aduersus Dei honorem, aduersus veritatem, aduersus sanctissimum Sacramentum, & admirabilem illius transsubstantiationē blasphemias cogit euomere: eo vero magis diabolus hanc oppugnat & inuadere satagit quod nobis illam necessariam norit, & quamuis sol sit paulo obscurior, tamen est in suo obiecto certus & infallibilis, nobisque verarum rerum certissimam cognitionem præbet, imo etiam obscurissimarum, ac præsertim mysterii Eucharistici.

Apo. 16.

Solā fidē oppugnat diabolus.

Regius Propheta nocti eam comparat, at nocti illuminanti: quapropter ait, *Nox illuminatio mea est:* quasi diceret: Fides nox est, quod obscura sit, sed dies etiam lucida, quæ lumen præbet, ac sine illa nihil omnino in mysteriorum sublimitate videre liceat: & alio quoq; loco ait, *Nox nocti indicat scientiā*, id est, fidei nox, quæ quod obscura sit & caliginosa, nox videtur, hominem in ignorantiæ nocte tenebrisq; natum, rerum sublimium omnemq; sensum & naturam transcēdentium cognitionem edocet, fides oculos lippientes habet & caligantes, sed clare nihilominus videt, ac certissime de reb ipsis edocet, cuius figura fuit Lia magni Patriarchæ vxor.

Psal. 138.

Psal. 18.
Fides obscura est, sed certa.

Iacob enim cum in Mesopotamiam in domum Labani venisset, duas illum habere filias comperit, Rachelem formosam vt quæ maxime, sed natura sterilem, Liam vero Lippientem, sed fecundam, Iacob itaque cum Rachelis connubium ambiret, respondit pater, qua erat prudentia ac modestia, non esse moris, iuniores ante maiores natu nuptui tradere, & si gener esse vellet, Liam prius peti oportere, ac deinde Rachelem se vltro daturum.

Gen. 29.

DEVS æternus, Allegorice, ad Labani huius similitudinem duas filias habet, fidem inquam, quæ natu maior, & cuius Lia figura erat oculos hæc habet lippientes, nec clare videt, sed meritis & bonis operibus fecunda est, ipsa enim illorum radix & origo, vnde Apostolus, *Fides sine operibus mortua est*, & visionem diuinam, quæ natu posterior, & formosa quam maxime, quam denotat Rachel, quæ sterilis, neque enim post hanc vitam merendi tempus est: homo velut secundus Iacob, quamprimum visionis huius diuinæ amore inardescit, beatitudinis inquam cœlestis, eiusq; connubium ambit: sed fidē inprimis hic in terra ducamus oportet, (*Sponsabo te mihi in fide*) ac deinde postquam fidele obsequium præstiterimus, & debito Patrem honore fuerimus prosecuti, beatitudinis tandem, hac vita confecta, participes reddemur, nec solet Deus felicitatem cuiquam concedere, nisi prius in hac vita fidem habuerit. Adeo vt fides Liæ similis sit, quod caliget & lippiat, obscureque cernat, certa tamen est & ad mysterium hoc percipiendum penitus necessaria, atque idcirco Eucharistia Sacramentum fidei antonomasticè præ aliis mysteriis dicitur.

Fides Liæ filiæ Labani lippienti similis.

Iac. 2.

Ose. 2.

Veteres fidem depingere volentes virginis instar exprimebant, quæ regem aurea vinctum catena contineret & multos sub pedibus suis prostratos, inaurem ore tenebat, & calicem & hostiam manu, Nihil porro hic temere additum aut parergon: primo quod incorrupta esset, vt virgo repræsentabatur,

Antiqua fidei imago.

batur, rex ille captiuus & vinculis illigatus, intellectus & mens erat hominis, quæ cum facultatibus animæ quodammodo prædominetur, fidei tamen se subiicere debet, eiusque iussis parere. Vnde Apostolus, *Captiuantes intellectum in obsequium fidei.* Milites illi prostrati, sensus denotant corporales, qui ad fidei pedes prosterni debellariq; debent; inauris vero auditum designat, per quem fides nasci solet. *Fides enim ex auditu.*

Calix vero & hostia signat, Sacramentum hoc præcipuum esse fidei nostræ mysterium, & in quo fides præsertim eluceseat. Omnis per sensus, vt ait Aristoteles, oritur cognitio: sensus vero scientiæ plurimum conducunt, quod velut serui ac famuli intellectus sint, qui omnes illi species, quæ in rerum natura versantur repræsentant. At in hoc Sacramento sensus impediunt potius & intellectui obsunt, quam prosint, quod per accidentium verisimilitudinem, mentem priorem etiam substantiam hic subesse, cogant credere. Quamobrem fides hic inprimis necessaria est cuius excellentia in eo apparet, quod tametsi sensus aliud videant & extrinsecus testentur, mentem tamen ea credere compellat, quæ non videt, eaque vt certissima inuiolataq; tenere & amplecti. Apostolus Abrahę fidem exaggerans ait, *Qui contra spem in spem credidit, vt fieret pater multarum gentium.* Videbat sterilitatem, & credidit fæcunditatem, nullos è Sara susceperat liberos, credidirque plurimas ex se gentes orituras. Ita quoque fideli hominis in hoc Sacramento accidit, nihil hic enim videt præter colorem, odoratum, accidentia, gustum, qualitatem panis; firmiter tamen sibi persuadet, post consecrationis verba prolata, panem non amplius superesse. Non videt, non olfacit, non percipit mutationem, variationem aut productionem corporis Domini, credit tamen certissime reali, vera, admirabili tamen & penitus diuina actione, quam transsubstantiationem dicimus, substantia desinente euanescenteque, verum ac reale Iesu Christi corpus in augusto hoc Sacramento produci: Quod Psalmographo adeo nouum & inusitatum videtur, vt in eo omnium diuinorum mirabilium compendium situm esse iudicet: quod iam in thema quotidianũ sumpsimus, *Memoriam fecit mirabilium suorũ misericors & miserator Dominus.* Tertium vobis hodie mirabile producturus, primo quid de hac nostra transsubstantiatione aduersariis videatur, proferam, quænam deinde Catholicorum circa illam credentia sit explicabo.

Lib. 2. de anim.

Fidei excellentia in hoc Sacramento patet.

Rom 4.

II. Hæretici transsubstantiationis verbũ detestantur.

Quod ad primum igitur spectat, sacrosanctum & diuinum transsubstantiationis vocabulum, non tam à catholicis in pretio & veneratione habetur, quam hæreticis odio & detestationi est. Solent dæmones sanctissimo Iesu nomine audito percelli, consternari, & perterreri, & ministri putatitii illi reformatores, dum transsubstantiationis vocabulum legunt vel audiunt, quæ tamen Christum in Eucharistia sistit & præsentem exhibet, præ rabie ac furore emoriuntur & efferascunt. Tradunt qui de animalium natura scripsere, Tigrim animal ferocissimum simul & velocissimum, rubicundo colore viso efferascere ac rabire, elephantes quoq; viso sanguine ferociora induere & animosius in vulnera ruere. Testantur hoc Machabæorum monumenta, quibus legere est. *Et elephantis ostenderunt sanguinem vuæ & mori; ad acuendos eos in prælium.* Ita quoq; ministri, qui in Ecclesiam tigrium aut elephantorum more debacchantur ac furunt, quamprimum vt transsubstantiationis vocem intelligunt, in qua rubicundus Iesu Christi sanguis in Eucharistia adoratus conspicitur, excandescunt, efferascunt, & rabie fera corda rument, & motus excitare incipiunt.

Tigres efferascunt viso colore rubro.

1. Mach. 6.

Veteres Hebræi idololatriæ dediti & aduersus superiores murmurare soliti, loquentem Dominum audientes emori se dicebant, atque adeo Moysen allocuti aiunt, *Non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur.* Quã præclarum Domini verbum est transsubstantiatio! Reformatores nostri, libertatem crepantes & aduersus Ecclesiæ Præsules insolescere murmurareque edocti vt qui maxime, illud ipsum audire nequeunt, nisi emoriantur, quare furunt, indignantur & exrabescunt dum tam admirabilem diuinamque actionem peragi audiunt.

Exod. 24.

Exod. 20.

Athenienses Philosophi Paulum de resurrectio-

Act. 7.

rectione mortuorum differentem dum audirent, dicentis orationem explodebant, & fabulam sibi occini credebant, quum tamen rem illis certissimam exponeret: *Cum audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam irridebant.* (*Act.* 7.) Ita quoque hodierna die, dum Pastores & Ecclesiæ Doctores coram hæreticis argutantibus, sophisticeque agentibus, de admirabili hac actione differunt, explodunt omnia mendacii accusant, & idololatras nuncupant.

Nefarium igitur & malignum hoc esse verbum iactant, verbum primitiuæ Ecclesiæ inauditum, nec vsquam in sacra scriptura repetibile; verbum portentosum, paradoxum, barbarum, verbum quod velut pestem & grandinem totius Christianitatis autumant, verbum, quod velut fulmen, flagellum & communem totius hæreseos ruinam ducunt. (Transsubstantiatio hæreticis barbara est.) Hinc est, quod tempore hoc detestentur, tantis viribus aduersus hoc connitantur, & omni animi contentione è mundo id sagatant proscribere, omnemque illius memoriam penitus abolere.

(1. *Mach.* 1.) Primum, quod Antiochus Tyrannus è templo Salomonis abstulit, fuit altare sacrum, & mensa panum propositionis, *Et accepit altare aureum & candelabrum luminis, & vniuersa eius, & mensam propositionis.* Sic primum quod sacrilegi & profani hæretici Ecclesiæ surripere & auferre conantur, altare est sacrificii Missæ: & sacra Eucharistiæ mensa; quod vero transsubstantiatio vtriusque fundamentum sit, & vtriusque realitatem in apertum producat, idcirco omni ratione in illam desæuiunt, & tantum illam delere & euertere, quantum nos tueri ac propugnare contendimus. (Transsubstantiatio Eucharistiæ fundamentum.)

(*Lib.* 4.) Caluinus homo omni flagitiorum genere coopertus, Ecclesiæ flagellum, omne virulentiæ, calumniæque genus aduersus illam euomit, & illius honorem extinguere, gloriam obscurare, decus denigrare, & apud Christi fideles eamdem traducere connitiarique gestiens, incantationem fascinum, & diabolicam illusionem nuncupat, quod sensus eam comprehendere, oculi videre, nec mirabilia illius inuestigare ingenium possit. O effrontem calumniatorem! ô impiam & sacrilegam linguam! Quid? quod videri hæc actio nequeat, ideone calumniis imperenda: quod comprehendere impie nô possis, ideone sacrilego dente proscindes? An non enim & alia sunt, & quidem in rebus naturalibus, quæ, quamuis sensus nequeat cognoscere, nec ad veram illorum causam pertingere, vera nihilominus certissima, & fieri naturaliter solita. Viditne vnquam sensus conuersionem illam, quæ in baptismo peragitur, qua ablutus à statu præuaricationis ad gratiæ commutatur? Quis vidit vmquam mutationem conuersionemq; illam, qua in stomacho cibus digestus in carnem sanguinemque conuertitur? (Conuersiones naturales, quæ videri exterius nequeũt.)

Videreneve vmquam quis, potuit conuersionem oui in auem, quæ intra eiusdem putamina peragitur, quam videre oculi, & sensus comprehendere nequeunt? Credimus tamen hæc omnia. In hoc vero Sacramento non credimus quæ ad oculum non apparent, quamuis actio hæc altior, dignior & longe sit eminentior, omnem sensum, rationem, argumenta, & humanam imaginationem magno interuallo transcendens.

Ioannes Wiclef etiam audacior & in blasphemiis euomendis impudentior hinc sacrilegum & scelestum hoc argumentum elicuit; si vera foret transsubstatiatio, Christus foret malignus ille Deus, quem finxere Manichæi, quod ad nihilum redueeret redigeretque bona, quæ bonus Deus creasset. Ita hoc Thomas Waldensis tomo secundo operum testatur. (*Tho. VValdens. to.* 2. *c.* 68.)

III. Doctus hic miles & generosus doctor iam nuper excusus, in rupem hanc impingens, & ceruicem collidens, transsubstantiationis dignitatem comprehendere non valens, iniuriis illam & blasphemiis euertere & destruere molitur; ac velut draco quidã apocalypticus, egregiam hanc stellam Ecclesiæ nostræ firmamento auellere conatur, ac Rabsaeis in modum blasphemans, admirabilem hanc actionem, monstrum, magiam, & chimeram appellat. (Blasphemiæ aduersus transsubstantiationem.) (*Apoc.* 12.) (4. *Reg.* 18.) Noctua hæc, in scripturis vt immunda iudica-

dicata, visus imbecillioris est, & ingenii lumē ad lucem & splendorem mysterii huius percipiēdum nimis debile habet. Quare non inscite de illo ac reliquis in genere Ministris dicere licet, *Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt*, id est, Iesus Christus lux mundi in obscuritate caligineque Sacramenti huius per transsubstantiationem relucet, & tenebræ, id est, Ministri hæretici, eam nequeunt comprehendere. Quid est autem causæ, cur tāto verbum hoc odio prosequantur hæretici, itaq; detestentur? quod scilicet illorum malitiam peruersitatemque denotet, hæresim, dogmata, errores sugillet; denique quod vnica vox hæc omnes eorum minas explodat & euanidas reddat, quod aperte exponat, quidquid de hoc Sacramēto credendum est, quod realem, veramque corporis Christi in Eucharistia præsentiam explicet, astruat & definiat. Cum enim de transsubstantiatione loqui audio, quamprimum sine figura, sine falsitate, sine ambiguitate, intelligo, credo, confiteor Iesum Christum in Sacramento contineri, panisq; substantiam in corporis illius substantiam commutatam esse: quod vero vocabuli huius splendor lippientes caligantesque noctuarum harum oculos feriat, & filii tenebrarum ad radios hosce conniueant, hinc est quod ipsum detestantur, abhorreant, & non nisi blasphemiis calumnisque excipiant, ac virulento dente proscindant.

Ioan. 1.

Cur hæretici oderint transsubstātiationem.

Ita olim Arriani vocabulum illud ὁμούσιος *consubstantialis*, quod trecentorum octodecimque Episcoporum autoritate inuentum, proculum & stabilitum est, & in Niceno concilio promulgatum; Nestoriani quoq; verbum Θεοτόκος *Deipara*, quod Ecclesiæ prudentia & cōsiliorum concilio ad hæreticorum fraudes dignoscendas, & veram Catholicorum fidem stabiliendam introductum, detestati sunt. Dicere vero verbū hoc in scripturæ lexico non reperiri nihil euincit; hæc quippe omnium semper fuit hæreticorū expostulatio, nec plura alia verba, qualia *Trinitas*, ὁμούσιος, Θεοτόκος, in sacra scriptura reperiuntur, ea tamen magno in honore habet Ecclesia, ac velut symbola & tesseras ad inimicos suos dignoscendos.

Vocabula à cōciliis inuenta ad hæreticorum errores detegendos.

Milites Iephte, Ephratæis profligatis & subactis, omnem Iordanis ripam & pontes obsidēres & valido præsidio cōmunientes, non alio indicio hostes suos dignouerunt quam verbo *Schibboleth* pronuntiatione, quod spicam denotabat; quod cum Ephratæi debite commodeque pronunciare non possent, sed blese *sibboleth* efferrent velut hostes symbolum ignorantes mactabantur. *Interrogabant eum, Dic ergo schibboleth, quod interpretatur spica: qui respondebat sibboleth, statimque iugulabant in ipso Iordanis transitu.* Vox transsubstantiatio vera tessera & schibboleth Catholicorum est, cum frumentum, spicam, & animarum cibum denotet, ac per hanc Catholici in Ecclesiæ militantis castris, nouos Ephratæos postquam fidelium castra fugiendo palandoque deseruerunt dignoscunt ac distinguunt.

Iudic. 12.

Trāssubstantiatio tessera Catholicorum.

Isaac Patriarcha cum senio grauis lecto decumberet, oculique illius caligarent, è voce quamprimum Iacob filium agnouit, quamuis habitum & schema esset ementitus, & Esau se diceret; *Vox quidem Iacob, manus autem Esau.* Non aliter etiam bonus ille Isaac, magnus ille ac prudens Ecclesiæ Patriarcha & Pontifex, iam senex, ob sæculorum annorumque numerum, quo Ecclesiæ suæ durauit imperium, illos vt filios habet, qui de transsubstantiatione loquuntur, eamque in hoc mysterio profitentur, quamuis interdum aliam formam induant, & peccatoris habitum, quo omnino profanus est, assumant, hæretici vero qui eamdem abhorrent & fugiunt velut adulterini spuriique habentur (*gens praua & adultera.*) Hæc scilicet tessera est è qua fideles dignoscuntur.

Gen. 27.

Durante Pharaonico iugo, & strage Angeli exterminatoris desæuiente, & lectus Dei populus Hebræi ab Angelo internoscebantur, quod superliminaria domorum & postes illorum agni immolati sanguine respersi essent; Ægyptiorum vero bar-

Exo. 12.

ro barbarorum & idololatrarum hoc signũ non præferrent, *Erit autem sanguis vobis in signum in ædibus in quibus eritis.* Ad eumdem modum in Ecclesia, sæuiente Satanæ tyrannide, & hæreticorum persecutione, quamprimum Catholici dignoscũtur populus Dei electus, quod animam pretioso Iesu Christi, agni immaculati sanguine tinctam habeant, & os transsubstantiationem spiret ac sonet; profani vero & infideles Caluinistæ, quod vtroque careant. Signum illud vitæ & conseruationis Israelitarum fuit argumentum & nota, hæc vero salutis, & prædestinationis certitudo in fidelibus & Catholicis.

Trãssubstantiatio signum salutis fidelium.

Hæc est quæ aduersarios nostros cogit efferascere & ad mendacia & falsitates male concinnatas confugere. Lutherus omnesque Protestantes, non nisi merum Innocentii Pontificis III. qui Ecclesiæ præsed. t anno Dom. M CC X V. & S. Thomæ Aquinatis, q natus est anno M CC XXIV. inuentum esse docent. Petrus Martyr libro contra Stephanum Gardinerum vocabuli huius authorem inuentoremque comminiscitur Innocentium tertium & Concilium Lateranense, tum ob nomen, tum etiam ob rei ipsius respectum. Caluinus libr. quarto Institutionum suarum dicere non veretur ante Diui Bernardi tempora vocabulum hoc mundo incognitum & inusitatum fuisse, Martinus Kemnitius, aliique recentiores nebulones, in mendaciis procudendis etiam impudentiores, stupidiores tamen & ignorantiores, dicere audent, tempore Petri Lombardi quem Magistrum sententiarum vocant, nihil adhuc certi quo ad transsubstantiationem decretum fuisse ac definitum.

De captiui. Babylo. c. 1.

Obiect. 128.

c. 16. §. 15.

2. p exam. Cõci. Triden. sess. 12. c. 4.

At cur tam sæpe in verbum hoc desæuiunt? quid refert, nomen hoc nouum sit an vetus? cur tantopere in nomine, qualitate, natura, exordio origine illius inuestiganda laborant; cum quod denotat, cum ipso Sacramento esse cœperit, & non prius institui, quam Sacramentum fuerit institutum. Quid refert, eodem veteres non fuisse & primitiuæ Ecclesiæ tempore eius nomen obscurũ fuisse, & nonnisi post aliquot sæcula productum; idcone de rei veritate dubitandum? ideoque abhorrendum, calumniis proscindendum, maledictione blasphemiisq; excipiendum? Quis dicere scribereve Cosmographus audeat, Indiam occidentalem nõ nisi abhinc centum annis exstitisse, ex quo Americæ ei nomen inditum? Quis Theologus, nisi Arrianorum sequi partes velit, docere præsumat, Christum non prius consubstantialem patri esse cœpisse, quam post suum ad cœlos adscensum, quod tum primum nomen hoc illi inditum fuerit? Ad eumdem plane modum, quis adeo stupidus, & iners futurus, qui quod vocabulum transsubstantiationis nouum videat & recenter inuectum, hinc inferre docereq; velit rẽ quã designat, etiam nouam & recentẽ esse? Abusus est, error, mendacium, ac blasphemia.

Nomen transsubstãtiatio, nihil refert vetus sit an nouum.

Vt verum dixisse me profiteamini bina illorum argumenta potissima depromam, quibus omnem suam opinionem tuentur, quibusque hæresim stabilire & transsubstantiationem conuellere se posse iactant, sed hanc propugnaturus illam vero euersurus vtrique respondebo & oppugnabo quam possim validissime. Primum argumentum hoc, est: panis omnino desinere esse non potest, aut naturam suam exuere, quin pereat & in nihilum recidat: atqui quod in nihilum redactum est, in aliam conuerti & transire substantiam nequit, ac proinde non transsubstantiari: vanum ergo & futile huiusmodi transsubstantiationem in Eucharistico sacramẽto effingere. Responsum: non ideo panis corruptus est aut in nihilum redactus: quãuis enim post consecrationem panis nihil sit, tamen id in quod conuersus est, non est nihil & hoc nõ dicitur in nihilum redactum quod nihil in se manet, sed quod desiit & ad nihilum tẽdit, adeo vt terminus & finis actionis qua esse amittit, nihil omnino fit: alioqn aqua, quę in vinum à Iesu Christo in nuptiis Cananæensibus cõuersa fuit, annihilata fuisset. Atqui in hoc sacramẽto actio, qua panis desinit esse, terminũ vero realẽ habet, qui corpus est Domini in Eucharistica, atque ideo nõ est, nec esse potest hic annihilatio.

Argumẽta hæreticorum.

Non est in hoc sacramẽto annihilatio.

Secundum, sensus circa substantiam & propria obiecta decipi nequeunt, atqui in Eucharistia esse censent panem; & veteres etiam patres aduersus Manichæos similesque hæreticos probarunt, Christum vere hominem fuisse, quod comederet, biberet, dormiret, defatigaretur; quæ omnia sensibus percipiuntur. Ita quoque in Eucharistia non nisi panem esse iactant, quod hic odor, sapor, color & vera panis figura appareat; atque ideo transsubstantiationem hanc fidei præiudicare, & hæreticis fauere. magni momenti hoc argumentum credebat Wiclef, asserebatq; vere credi oportere panem esse, cum id ita sensus iudicarent: imo & animalia, ac mures inprimis, ipsum nobis demonstrarent, qui hunc velut panem deuorabant, eoque nutriebantur.

Apud Th. Waldensem to. 2. c. 45.

Sensus in propriis obiectis falluntur.

Hæc si obiectio aliquam veri habeat similitudinem, maiorem etiam habebit responsio: quapropter dico, primo sententiam illam & axioma Philosophorum; sensum in proprio obiecto scilicet errare non posse, veram esse, sed multis limitationibus opus habere. Primo vera est de obiectis per se, id est, de accidentibus, non vero de substantia, quæ non nisi per accidens sensuum obiectum est; atque hinc fit, homines sæpe in substantiarum sensibilium consideratione falli, vt cum mistionem quid esse putant, non nisi mera glacies est. Secundo vero est de obiecto proprio, non vero contrario & alieno; quare sæpe sensus fallere contingit, vt circa stellarum magnitudinem, baculum intra aquas delitescentem, & circa nauigationem in qua arbores progredi per agros & moueri videntur. Tertio locum hoc habet in obiecto proprio, cum medium & organum bene sunt disposita; alioquin enim & in proprio obiecto falli possunt, vt quando trans medium aliquod viride videmus, tunc enim quidquid apparet, viride apparet. Hæ sunt igitur imposturæ & male consuti errores putatitiorū Reformatorum nostrorum, quos his euertimus & profligauimus; iam quæ fidei sunt Catholicæ tela, depromamus, & veritatis causam agamus, ac transsubstantiationis partes defendendo, Catholici vt sint superiores efficiamus.

Quid credat Ecclesia de trāssubstantiatione.

Catholica credit Ecclesia, auditores, rationem ob quam verum Christi corpus in Eucharistia sit, non esse quamdam annihilationem, non corruptionem, non assumptionem panis ad personam verbi, non vbiquitatem, non simplicem & velut localem panis cum corpore vnionem, non denique partialem panis in corpus mutationem, sed totalē substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Iesu Christi conuersionem, quam in puris terminis transsubstantiationem dicimus. Quod verbum Ecclesia à Spiritu sancto instructa adinuenit ac sapienter introduxit, ad inimicos propulsandos, & veritatem sacraque Eucharistiæ mysteria edocenda: sine quo verum horum intellectum inuenire non possemus.

Manna cum in Sinaico deserto plueret exclamauit populus admirans Hebraice *Manhu?* quid hoc? quænam hæc miracula, quæ prodigia? Interuenit admirationi ac stupori huic Moses, atque huius cœlestis pluuiæ mox rationem edocuit, dicens. *Hic est panis quem dedit vobis Dominus ad vescendum.* Mose populi duce rem adaperiente didicere, quod sensu exteriori comprehendere non poterant; manibus quidem manna contrectabant, oculis videbant, quin & lingua palatoque gustabant; quid tamen & vnde venisset, mens illorum comprehendere non poterant, sed Mose docente ad veram rei huius cognitionem peruenere, audituque tandem quid esset, percepere. Docuit illos doctor, quod proprio Marte ingenioque comprehendere nequibant. Ad eumdem modum cum, manna hoc cœlicum super altare nostrum descenderet, omnes oculos & corda aperiebat; videbat colorem oculus, figuram tangebat manus, gustus saporem inueniebat, odoratus quid olfaciebat; sed sola mēs & intellectus hic hærebat & stupebat, nemoque mysterium hoc poterat percipere, donec tandē Ecclesia cū Mose suo, Pontifice suorum, omnium fideliū duce ac pastore,

Exo. 16.

Docuit nos ecclesia mysterii huius mysteria.

ftore, conciliis præſidente, tranſſubſtantiationis vocabulo adinuento vnumquemq; docuit, & indubitate, certeque credere coegit, panem eſſe angelicum, corpus & ſanguinem Domini, quod Deus nobis ſub panis & vini ſpeciebus ad animarum noſtrarum alimentum elargitus eſt. Quod igitur proprio ingenio induſtriaq; comprehendere non potuimus, Eccleſia velut eruditiſſima quædam magiſtra nos edocuit, & fides, quæ ex auditu ipſum complecti & intelligere facit.

Iudic. 14. Egregia hoc figura è libro Iudicum deprompta faciet manifeſtius. Sampſon poſtquam in agro leonẽ interfeciſſet, ænigma hoc Philiſthæis propoſuit, *De comedente exiuit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo*: quod nemo illorũ exponere potuit, quamuis ſeptem ipſos cogitaſſent dies: ſed cum rei difficultate perſpecta diffiderent, vxorem illius ſunt aggreſſi, dicentes: *Blandire viro tuo, vt indicet tibi, quid ſignificet problema.* Quamobrem mulier precibus & importunis Philiſthæorum petitionibus ſollicitata à marito hoc poſtulauit, & obtinuit; illa petitoribus expoſuit, quod prius Sampſon illi. Ieſus Chriſtus, Sampſon noſter cœleſtis, ſacramentum hoc vniuerſo mundo velut problema reliquerat, quomodo ſcilicet is, qui leo rugiens, & Deus zelotes erat, iniquitates patrum in filiis ad quartam vſque generationem vindicans, pro nobis ſit mortuus, & cibus factus; & ſane nemo id noſtrũ ſine ſponſa Ieſu Chriſti, quæ Eccleſia eſt, id poterat comprehendere, quæ cum id à ſponſo ſuo didiciſſet, omnes deinde Chriſti fideles edocuit; à Deo ſcilicet omnis rei huius cognitio dependet.

Apoſtolus gentium Paulus hoc nomine gloriatus apud Corinthios magni ſe faciebat, quod hoc edoctus eſſet myſterium, quod tamen non ingenii acumine, non vi argumentorum, non rationis ſenſu, inductione ve, non per ſenſuum iudicium, ſed immediate à Deo & ſingulari illius dono gratiaq; edidicerat, *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, quoniã Dominus Ieſus in qua nocte tradebatur, accepit panem*; (1. *Cor.* 11.) Quaſi diceret, nolite cogitare, quod quæ de ſacramenti huius inſtitutione dixi, in ſcriptis meis priuato ſtudio vel Philoſophorum veterum placita conſulendo didicerim; nequaquam; ſed Deus ipſe primus horum mihi cognitionem impertiuit, hæcq; vt crederem fides effecit. fide ſiquidem ſacramentum hoc percipitur, rationem vero conſultando humanaq; curioſitate inueſtigando longe fit obſcurius.

Manna quamdiu populus in deſerto Sinai agebat, perque ſolitudinem vagabatur, noctu & ad lunæ ſtellarumq; ſubobſcuram claritatem integrum erat, at mox vt ſol oriebatur diei luminiſque præſes, putreſcebat & corrumpebatur: quæ allegoria docet, ſacramentum hoc ſub obſcura fidei claritate guſtandum eſſe; & quicumque naturali hoc lumine percipere & intelligere ſatageret; ipſum quamprimum amiſſurum. Ita fides hoc nos edocet, ita Eccleſia à ſponſo ſuo illuſtrata id exponit, nihil vero vt omittat illorum quæ ad hoc vlla ratione ſpectant; verbum tranſſubſtantiatio repetit, quod cætera quam maxime exponit; verbum inquam, quod mutationem, conuerſionemq; ab vna ſubſtantia in aliam ſignificet: adeo vt poſt conſecrationis verba prolata nihil è panis viniq; ſubſtantia ſit reliquum, ſed ipſum Chriſti corpus ibi dumtaxat reperiatur. (IV. *Exod.* 16. *Num.* 11.)

Ad hæc autem omnia intelligenda ſciendum, ad veram conuerſionem quatuor imprimis requiri: primo vt aliquid eſſe deſinat; neque enim credibile eſt, aliquid in aliud quid conuerti, niſi quod conuertitur, eſſe quod prius erat, deſinat. Atque ideo Diuus Auguſtinus in libris de ciuitate Dei negat veras conuerſiones fuiſſe, quas olim Magi in Ægypto fecêre, aut quas ſtulta iactauit de diis ſuis antiquitas, velut Arcadum in lupos, ſociorum Vlyſſis in porcos: dæmonum enim adminiculo quamprimum hi oculis hominum eripiebantur, & alia in eorum locum ſubſtituebantur. Deinde vt aliud quid in locum eius, quod eſſe deſiit, ſuccedat; alioquin non conuerſio, ſed corruptio foret vel annihilatio, ſi finis & terminus rei huius ipſum (Quatuor ad veram conuerſion. neceſſaria ſunt. *Li.* 18. *c.* 18.)

 nihil

nihil & non esse rei esset. Tertio certa requiritur connexio & dependentia inter desitionem vnius & successionem alterius, adeo vt vnum esse desinat, aliud vt succedat, & desitionis huius virtute ipsa fiat successio. Mihi enim hæc esset connexio, non esset actio quæ cõuersio diceretur, sed duæ distinctæ actiones, per accidens sibi mutuo inhærentes, quarum vna annihilatio, altera creatio dici posset. Quarto, vt duo termini, tam à quo quam ad quem vere sint positiui. In hoc enim vera conuersio non modo à creatione, & annihilatione quid distinctum est, sed etiam à conuersionibus naturalibus, quamuis ex vno aliud quid penitus diuersum constituatur velut ignis ex aere, & è terra aqua. Quæ quatuor quoniam in admirabili illa actione, quã transsubstantiationem dicimus, concurrunt, hinc vera quædam conuersio est, quæ panis substantiam emigrare & desinere compellens, Christi corpus vere præsens in Eucharistia reddit: quamuis autem verbum hoc non semper in Ecclesia vsitatum fuerit, nec in tam manifesta significatione apud Patres veteres, quam hodierna die, vsurpatum, quod tamen per eandem denotatur, adeo vetus & antiquum est, ac sacramentum ipsum, quod exprimit.

Transsubstantiatio vera conuersio.

Transsubstãtiationis vox noua sed significatio vetus.

Hoc ita esse qui negarit, consulat patres Græcos, videbitque illos, tametsi eodem vsi verbo non fuerint, similibus tamen vsos & æquipollentibus. Origenes imprimis vsus est voce, γίνεσθαι, id est, *fieri*, ἐσθίομεν ἄρτους σῶμα γενομένους, id est, *comedimus panes corpus iam factos*. Gregorius Nyssenus quodam loco de hac conuersione agens vsurpat verbum μεταποιεῖσθαι, id est, *transformari, transmutari, conuerti*. Theophylactus auctor est verbi, μεταστοιχειοῦσθαι, *transelementari*, id est, penitus mutari ad prima vsque elementa. Apud alios reperire est verbum μεταβάλλειν, quod denotat *mutationem*. Patres vero Latini vt Tertullianus, Cyprianus, Ambrosius, Hieronymus & alii, vsurparunt verba Græcorum verbis adamussim in notione respondentia, *vt fieri, mutari, &c.* quibus idem efficias ac verbo *transsubstantiari*. Qui enim comprehendemus aliquid mutatum, transformatum, conuersum, & transelementatum esse, nisi vna substantia in aliam commutetur? Nihil minus, Auditores, prodigiosa hæc actio ac nomen hoc cœlo delapsum nouum non est, sed vetus, de quo omnes omnino Patres locuti sunt, quod sæcula præterita cognouêre, quod sex vniuersalia concilia, Vercellense, Turonense, Lateranense sub Innocentio III. præsentibus M. CC. LXXXV. Patribus collectum, Romanum, Basileense, ac iam nuperrime Tridentinum ad hæreticos confutandos vsurparunt.

Li. 8. cont. Celsum. Verba Græca transsubstãtiationi æquipollentia.

Transsubstãtiationis vox à Concilijs confirmata.

Conuitientur igitur pro viribus hæretici & quot libuerit iniurias calumniasque aduersus transsubstantiationem hanc eructent; non ideo tamen minus eandem credemus, atquam possumus maxime exaltabimus; ipsi negant, quod impossibilem eam credant; nos vero ideo illam confitemur, quod Deo nihil esse putemus impossibile. Ipsæ ad hæc rationes nobis id persuadent, & re ipsa ad oculum id videre possumus; quarum aliquas iam producam, ostendamque Deum in actione hac suam ostendere potentiam, quod occulta quadam operatione, per sacerdotis verba panis substantia, ab accidentibus sequestrata in corpus illius mutetur, quod per puram aliquam creaturam fieri nequit. Prima itaque sit.

V.
Rationes ad transsubstãtiationẽ astruendã.
I. Ratio.

Si in sacramento hoc vera non esset substantiæ vnius in aliam conuersio, id est, transsubstantiatio; & si vna cum Domini corpore panis substantia sub eisdem maneret accidentibus, periculum esset, ne in idololatriam imperitiores inciderent, panem adorantes, qui nonnisi pura creatura. Illi enim non distinguunt, sed simpliciter quod sub speciebus continetur, adorant & venerantur: ad huiusmodi igitur cauenda pericula, & Dei verbo credendum, certissime tenendum Iesum Christum verba illa proferentem, *Hoc est corpus meum*, voluisse, omnes vt crederent, per hæc verba panis substantiam in corporis transmutatam.

Secunda.

Secundam hanc pono: si in sacramento hoc alia nõ esset mutatio, & panis substantia ibi adhuc remaneret, corpus Domini nemo

nemo sumere posset nisi ieiunium frangeret, quod Apostolicæ tamen, teste Augustino, constitutiones vetant; iis quippe decretum est, vt non nisi à ieiunis corpus Domini sumatur, tamen iam à mille & amplius annis in Ecclesia consuetudo inualuit vt sacerdotes in festo natiuitatis Dominicæ triplex sacrum celebrent, vt è Gregorio constat: è quo officio, ieiunium triplici hac sumptione sacraméti non violari, ac proinde non esse hic panem sed transsubstantiationem factam.

In epist. 117. c. 6. — *Homil. 8. in Euangelia.*

Tertia. Succedat tertia. Actionis huius nouę possibilitatem Patres ex ipsa creatione mundi astruunt: si enim volente Deo omnia ex nihilo condita sunt, fieri iam potest, vt è pane corpus Domini virtute diuina fiat: minoris enim laboris videtur in quid aliud, quod iam factum est, conuertere, quam quid è nihilo producere. Ratione hac vsi sunt sanctus Hieronymus tomo secundo in sermonibus de vener. Eucharisti. S. Ambrosius libro quarto de Sacramentis, Chrysostomus in cap. 26. Matthæi, & Ioannes Damascenus, qui postremus rationi huic robur additurus exemplum adfert de igne Eliæ, *si tantum*, inquit, *valuit sermo Eliæ, vt ignem de cœlo deponeret, non valebit Christi sermo, vt species mutet elementorum?*

Cap. 4. — *Lib. 4. c. 4.*

Quarta. Quarta sit hæc. Admirabile opus hoc hominibus persuasurus Deus, non modo iam olim & longo ante tempore figuras produxit, vt quando Moses in Ægypto virgas in serpentes, aquas in sanguinem conuertit: Iosue vero in Iudæa solem in medio cœlorum axe properantem stitit: verum etiam paulo prius, quam sacram hanc cœnam institueret, potentiam suam excitauit, omnes vires suas produxit, maioraque miracula patrauit; paulo enim ante Lazarum à mortuis suscitauit, magnum hoc epulum circa montem instituit, in quo quinq; hominum millia exiguo quinque panum commeatu pauit, aliaque similia. Euangelista quoque priusquam referret ea, quæ in sacramenti huius institutione transacta erant, hac præfatione velut Lectorem præmonens, vsus est. *Sciens quia omnia dedit ei pater in manus.* Ipse quoque institutor nōn sine insigni prudentia, non prius sacramentum hoc instituere voluit, quam Apostolorum omnium nomine confessus esset Christum Petrus, velut in fide confirmatus, sciens nempe, sine hac nihil hic omnino intelligi posse.

Exo. 4. & 7 — *Iosu. 10.* — *Matth. 16.*

Quinta. Quinta addatur hæc. Satanas Dei filium ieiunantem in deserto Palæstinæ tentaturus, potentiæ illius periculum facturus ait, *Dic vt lapides isti panes fiant*, credebat siquidem illū, si Dei filius esset, lapides in panem posse conuertere, quod sine transsubstantiatione fieri aut cogitari non potest: illi igitur dæmone nequiores sunt, minusque fidei habent, simile quid in Eucharistia peragi, qui credere nolunt. Huc vero respexit Dominus, cum Iudæ infidelitatem debilemque fidem perspectam habens, qui cum Capharnatis, Christum vere in Eucharistia posse contineri, credere non poterat, diabolum eum nuncupauit, *Numquid vnus ex vobis Diabolus est?*

Matth. 4. — *Ioan. 12.*

Sexta. Claudat agmen sexta. Veritatem hanc confirmamus Orientalium Christianorum censura in confessionem Argentoratensem. Non sine diuina enim prouidentia factum, vt Lutherani, acerrimi transsubstantiationis aduersarii, ad perpetuam sui infamiam, inimicos nostros iuratos controuersiæ inter nos & se ortæ, diremptores iudicesque habere voluerint. Quapropter ad Constantinopolitanum Patriarcham, Ieremiam nomine, Argentoratensem hanc cōfessionem misere, qui loco approbationis grauissimam & acerrimā aduersus eandem censuram misit, inque plurimis articulis illam falsitatis coarguit, ac præsertim in decimo, qui de cœna Domini agit, in qua Græci transsubstantiationem confitentur, atque inter cætera docent, Christi corpus cœlo non descendere, & in Eucharistia ꝑsens, sed transmutatione quadam & transitione panis in corpus Christi ꝑsens adesse. An nō rationes hæ prægnantes & luculētæ? Eritne igitur aliquis, qui de veritate mysterii huius dubitare audeat; atque aduersus actionem tam honorabilem admirabi-

lem-

lemque blaterare præsumat, eique calumniari? nemo profecto nisi hæresin sapiat. Hic quippe illorum cicuta, & elleborum, hic insaniunt & efferascunt, hic furunt & rabiunt. Arca Domini dum Ierichuntinos muros forinsecus obiret, illi mox ad terrã collapsi, liberum Israelitis aditum præbuere, adeo vt lapides ipsi consternati & perculsi fuisse videantur: ita quoq; hisce temporibus hæretici, videntes sacramentum hoc, verum inquam fœderis arcam à fidelibus honorari, coli, per vrbium compita circumferri, & in supplicatione velut verũ Christianæ Religionis obiectum portari, contremiscunt & anguntur: quod etiam ægre ferant, nos hoc tantopere delectari, gaudereque, hinc est, quod tam acriter aduersus transsubstantiationem insurgãt, eiusque gloriam impugnent.

Nos vero qui eamdem credimus, illam pro dignitate laudamus & extollimus, credimusq; hoc in figura olim Esaiæ Prophetæ demonstratum. Dominus quippe magnum volumen ostendens ait, *Sume tibi librum grandem, & scribe in eo stilo hominis, velociter spolia detrahe, cito prædare.* O mysteria! magnum hoc volumen sacramentum denotabat, quod tres complecteretur paginas, Christi scilicet animam, corpus, ac diuinitatem, paginas inquam, quæ sacramentum hoc & panis vinique species vt coopericulum habent; liber hic scriptus est, stilo hominis, quod Dei filius eodem vt homo contineatur & inscriptus sit; in eodem quoque sunt verba, *velociter spolia detrahe, cito prædare*; quod post consecrationem velociter panis & vini substantia detrahenda sit, accidentiaque auferenda. Vnico namque momento panis essentiæ expers redditur, accidentia subiectum amittunt, qualitas extensione caret, adeo vt vbique & in omnibus hic appareat prædatio & ablatio. O actionem mirabilibus plenam! ô mysteria incomprehensibilia.

Isa. 8.

Quamobrem Auditores, transsubstantiationem credẽtes, rem ipsam adoremus, auctori illius gratias agamus, & æternas illi gratiarum actiones depromamus; *Nũquid rugiet onager,* inquit Iob, *cum habuerit herbam, aut mugiet bos cum ante præsepe steterit?* quasi diceret, animalia domestica simul & siluestria, & feræ, quieta sunt nec rugient, cum læta affulgẽt pascua aut præda. Quid ergo, vt hoc alio sensu & parodice exponamus, an non quietam pacatamque vitam aget homo? an non Deum oppugnare diuexareque desinet? an non quiescet, cui Angelorum Deus in cibum cesserit, quique quotidie non præsepi alicui, vt iumentum astare, sed Dei sui mensæ assidere potest panem manducans Angelorum? præclara hæc & eximia considera anima mea, hæcque mirabilia admirare.

Cap. 6.

Hebræi veteres, quod carnem à Deo in escam non accepissent, insurgere aduersus Moysem & Aaronem cœpere, & tollere cornua, dicentes, *Anima nostra arida est, quis dabit nobis ad vescendum carnes?* Cum vero Christiani ipso Domini pascamur corpore, nostrum est non murmurare, cauillari, & Iudaico more in benefactorem ingratos esse, sed immortales illi gratias agere, & cum Psalmographo dicere, *Quam magnifica sunt opera tua Domine, omnia à te exspectant, vt des illis escam in tempore: Quis similis tui, magnificus in sanctitate?* Num. 11. Psal. 103.

Nullus omnino Domine; nec vllus reperiri potest, vel vnquam poterit. Tu enim magnus ille œconomus & dispẽsator, qui omnes creaturas tuas splendide liberaliterque enutris, cuiusque mensa omnibus omnino hominibus patet & exposita est. Tu siquidem Angelos reficis in cœlo gloria inebriando; animas in purgatorio, spe & consolatione pascendo; homines in hoc mundo, mensa & cibo Eucharistico illis robur suppeditando. *Quã magnificata sunt opera tua*, quam actiones tuæ admirabiles! & inprimis illa quæ hoc in sacramẽto perspicitur, quam transsubstantiationem nũcupamus: per hanc enim hic præsens sisteris, inque sacramento contentus: Creatio octo dierum spatio, creaturas omnes in aciem produxit, & in naturæ theatro spectandas dedit, ac transsubstantiatio creatorem omnium vnico momento intra sacerdotis manus præsentem sistit. O mirabilia! ô opera ab Omnipotentis manu profecta!

fecta! Tu vero omnipotens & æterne Deus, quem actionis huius virtute in altari nostro adoratum cernimus, gratiam nobis elargire, vt postquam te hic præsentem viua fide nouerimus, tandé te in æterna gloria videre mereamur, ad quam Pater, Filius, sanctissimusque Spiritus nos deducant. AMEN.

CONCIO QVARTA,

DOMINICA INFRA OCT. VEN. SACRAMENTI.

Quartum Mirabile.

De admirabili epulo ac cœna, quæ in Eucharistia paratur.

Partitio.

- I. *Quod summa Dei liberalitas in hac cœna præcipue reluceat.*
- II. *Quis, quos vocet ad Cœnam: & cur sic dictam?*
- III. *Cœna cur magna dicatur?*
- IV. *De inuitatu ad hanc generatim disputat.*
- V. *De negligentibus cœnam, cumq; mundo prandentibus.*
- VI. *De vecordia cœnam hanc negligentium.*

Homo quidam fecit cœnam magnam & vocauit multos. Luc. 14.

FIGVRA.

Ioan. 6. PRÆCLARVM sane ac diuinum miraculum fuit, Auditores, cum Redemptor, in monte Hermon, in quo nonnisi lapides & petræ, quinque hominum millia, quinque panibus hordeaceis saturauit, atque ita saturauit, quinque vt cophini fragmentorum pleni sint asseruati. Longe profecto maius miraculum est, quod hodie in Eucharistia, in monte Ecclesiæ vnico pane cœlitus dato, & in carnem commutato, omnes homines saturentur, & satis superq; etiam sit reliquum, vt infiniti alii eodem pascantur & reficiantur. Prius non nisi figura fuit & typus, alterũ res & mysterium. Hic additi in obsonium duo pisciculi, hic duæ accedunt naturæ, è magno illo gratiarum Oceano, Deipara inquam Virgine, eductæ. Magnum illic conuiuium fuit, in quo campus & ager, mensarum loco fuere, Apostoli, dispensatorum, & Christus ipse conuiuii instructor & apparator; hic vero regificum instruitur epulum, in quo mensæ, altaria sunt; ministri, sacerdotes; œconomi, Angeli; cibus denique ipse Dei filius. O epulum admirabile! ô conuiuium stupendum! ô cœnam magnam, cuiq; nulla vmquam par exstitit! digne vt de eadem hodie loquar, egregieque vos excipiam, & missus palato non displiceant, ad Paraclеtum Spiritum me conuertam, illius gratiam, & Deiparæ patrocinium postulaturus; idcirco omnes Gabrielis paranymphi verbis eam salutemus.

AVE MARIA.

Philosophorum Princeps Aristoteles, de virtute sermonem instituens, eiusq; naturam excutiens, in medio illam, vitia vero in extremis collocauit: *Virtus in mediocritate consistit.* In homine quidem hoc locum habet, cuius virtus medium non transilit, non vero in Deo, qui, cum Dominus ac Deus virtutum appelletur (*Dominus virtutum ipse est rex gloriæ,*) omnes virtutes habet in excessu positas, & mediocritatis limites transilientes. Atq; ideo magna illa mundi lumina Moyses & Elias, cum in monte Thabor in die transfigurationis de admirandis stupendisq; filii Dei virtutibus agerent, velut *de excessu* rebusque extraordinariis & non vulgaribus *loquebantur*. I. Psal. 23. Matth. 17.

Inter ceteras autem, quæ in Deo resplendent, quasque illi attribuimus virtutes, liberalitas illius excedens est, medium nescit, & omne extremum transgreditur. Sapiens hanc, admirabilem magnificentiam appellat. *Admirabilis magnificentia eius.* Item Psalmista: *Magnificentia eius & virtus eius in nubibus.* Quodque inter paruos & humiles vitium videtur, ac prodigalitatis species; inter magnates & cordatos virtus est ac liberalitas; ac potissimum in Deo; Eccl. 43. Psal. 67.

nam quod nos excessum appellamus, apud illum magnificentia est. An non excessiua quædam liberalitas Creatoris fuit, cum se exterius etiam communicare cupiens, tot tamque varia produxit, totque mirabilibus operib. stupendisq; rerum naturam compleuit, eaque vni homini velut Domino subiecit? Magnificentiam hanc demiratus Psaltes exclamat, *Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra; quoniam eleuata est magnificentia tua super cœlos.*

Psal. 8.

Hominis magnificẽtia in hominis nutritione.

Inprimis vero in hominis educatione conseruationeq; hanc suam liberalitatem magnificentiamque patefecit; quem quinquemillium annorum spatio tam splendide tamque egregie enutriuit, numquam vt illum deseruerit, ex quo in se suscepit debito illum tempore enutrire. Quam magnificus hic Princeps est? Nihil in domo desideratur, semper illi de prouisione indeficienti puisum est, maria illius penuaria sunt, agri horrea, causæ naturales annonæ præfecti, atque adeo orbis vniuersus illius culina. Quænam obsecro, reconditoria sunt terra cum vniuersis animalibus, aer cum omni volucrū cœtu, oceanus cum squamigeris ciuibus, & vniuersus orbis cum creaturis: & quo amplius de hoc vniuerso comeditur, quo plura etiam restant comedenda, è quibus voluptas hauriatur. at quænam illa culina, quæ tot conuiuas alumnosque vna excipit mensa, & eodem simul tempore?

3. Reg. 4.

Salomonis expensa quotidiana.

Magni fit in scriptura Regis Salomonis mensa & sumptus quotidianus, ac velut mirum quid & rarum refertur, quotidie in omnes domesticos alendos, triginta coros similæ, & sexaginta farinæ, decem boues pinguiores, & viginti boues pascuos, arietes centum, excepta venatione ceruorum, caprarum, bubalorum, & omnigenum altilium insumptos fuisse. Ne quis me vero excedere putet, verba scripturæ producam: *Erat autem cibus Salomonis, per dies singulos: triginta cori simila, & sexaginta cori farinæ, decem boues pingues, & viginti boues pascuales; & centum arietes, excepta venatione ceruorum, caprarum atq; bubalorum, & omnium altilium.* Quin & œconomiam hanc expensamq; domesticam exaggeremus scriptura, œconomos ac præfectos ciborum singula quæque in tempore debito prouidisse ait & curasse, & inprimis, quæ ad Principis mensam erant necessaria. *Sed & necessaria mensæ Regis Salomonis præbebant in tempore suo.* Oeconomia vero domestica sumptusque quotidianus, qui in domo Dei ad hominis, ceterarumque creaturarum alimentum expenditur, longe etiam mirabilior est, quot frumenti modii, quot vindemiæ torcularia, quantum carnis in macellis expenditur, quanta piscium piscatio, quanta animalium venatio, quantum auium aucupium, ad hominem alendum, & Principis huius mensam instruendam necessarium?

Leuit. 24.

1. Reg. 21.

Declaraturus hoc DEVS, & magnificentiam patefacturus, in Leuitico præcepit, mensa tabernaculi sui semper vt recentibus panibus insterneretur, *Accipies quoque similam, & coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas facies.* Panes hi propositionis semper recentes erant, singulisque Sabbathis mutabantur, vt ita cura sollicitudoque DEI, quam in creaturis enutriendis habet in hoc mundo, in quo mensa semper strata & cibis instructa denotaretur. *Qui dat escam omni carni, & cat.* & inprimis in Ecclesia, quam tabernaculum hoc denotat, in qua veneran. Sacramenti mensa ad hominem enutriendum pascendumque instructa cernitur.

Psal. 135.

Cant. 7.

Cant. 7.

Sponsa delicias domus suæ sponso recensens, ait in hortis suis tum nouos tum veteres fructus reperiri: *In hortis nostris omnia poma noua & vetera, dilecte mi, seruaui tibi.* Per sponsam hanc, Ecclesia IESV CHRISTI sponsa intelligenda, quæ ad delicias suas, non in hortis, sed in altaribus, & sacris mensis omne fructuum genus habet; tum nouorum, tum veterum, id est, tam sacramenta legis antiquæ, vel nouæ figuras, quæ fructus noui dici possunt; quam legis Euangelicæ, inter quæ ipsum Eucharisticum excellit; quæq; fructus recentes sunt & noui, ad hominem pascen-

pascendum, curamque Dei in hominibus enutriendis ostendendam destinati.

Apoc. 22. In extremo Apocalypseos vidit Ioannes iuxta thronum agni arborē feracissimam, duodecies per annum fructum ferentem, cuiusque folia ægris sanitatem afferebant, *In medio plateæ eius, & ex vtraque parte fluminis, lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suū.* Scio per arborem hanc à nonnullis Christum intelligi, perque duodenos fructus duodecim Apostolos, per folia morbos depellentia, sacram, quæ ore illius egrediebantur, doctrinam, quæ mundo salutem vitamque comparauit: hanc expositionem sequuntur Beda, Rupertus, Richardus de S. Victore, Haimo, Ioachim, aliiq; in aliam viam concedunt alii. Equidem eius semper fui sententiæ, arborem hanc tam egregios & tam frequentes ferentē fructus, magnificentiæ Dei, eiusque quam de homine splendide in Ecclesia, cæterisq; in mundo creaturis vulgari modo enutriendis habet, curæ figuram esse.

Ecque cura! quænam liberalitas! ecquæ Principis huius magnificentia! vix creatus erat mundus, & ecce herbis, fructibus, pomis, bis mille annorum spatio pascit ad vsque diluuii tempora: *Dixitque Deus, ecce* (Gen. 1.) *dedi vobis omnem herbam afferentem semen terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam.* Deinde cum videret hominem nauseare super agresti hoc & arboreo ferculo, aliud parauit, & epulum instruxit longe abundantius, in quo omne animalium & (Gen. 8.) piscium genus paratum: *Et omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum.* Cùm iterum lautiores cibos homo quæreret, nec animalium missus palato arriderent, mensamque seria instructam repudiaret, Angelorum ambrosia & nectare tandem pascere voluit, *Panem Angelorum manducauit homo.* Tuncque sacramentum hoc instituit, & tam lectissimum parauit ferculum, vt Psalmographus illius magnificentiam demiratus omnium id mirabilium diuinorum memoriam compendiumque dixerit, *Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors & miserator Dominus, &c.* & in Euangelio hodierno magna appellatur cœna, *Homo quidam fecit cœnam magnam &c.* Vere inquam magna & conuiuium admirabile, in quo vos ipse hodierno die reficere ac pascere decreui, quartum sacramenti huius mirabile producēs, quod bifariam diuidam, primo conuiuii huius magnitudinem splendoremque, deinde reliquum parabolæ proponam: vos modo diligenter auscultate & rem aggrediar.

Homo à mensa bestiarū ad Angelicam tractus.

II. Quod ad primum igitur spectat, Eucharistiæ sacramentum magnum est epulum, ad quod omnes homines inuitati sunt, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis,* (Matth. 11.) *& ego reficiam vos.* Quo loco duo sunt obseruanda: Primum, solum Deum esse, qui pascere & reficere animas queat, *Et ego reficiam vos.* Mundus enim pascere dum vult, esurientiores mensa dimittit.

Testantur hoc & reges, *Satiabor, cū apparuerit gloria tua.* (Psal. 16.) Perinde ac diceret, Quãuis me quotidie mundus regia excipiat mensa, nūquam tamen mentem satiat, sed esurientem à mensa abire sinit, tu solus desiderium meum implere, & vere animam satiare potes. Alterum otiosos & inertes nihil agere aut pati desiderantes, à Deo non pasci, sed illos, qui bonis operibus incumbunt, & austeritatem, pœnitentiæ, votorum, persecutionum aduersitatumque pondere pressi sunt, *Qui laboratis & onerati estis.* Non ait dumtaxat, *Qui laboratis*, sed addit, *& onerati estis:* qui enim in mundo laborat, onus crucis Christi, pœnitentiæ sarcinam, & diuinorum præceptorum iugum ferat necesse est, (*Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue.*) (Matth. 11. Gal. 6.) aliorum quoque imperfectiones benigne portet, *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.*

Eucharistia epulum.

Eucharistia igitur epulum est & conuiuium, atque hoc modo illam nuncupat Ecclesia, *O sacrum conuiuiū in quo Christus sumitur, & recolitur memoria passionis eius, &c.* Duo v. hoc in conuiuio spectanda notandaque sunt: primum, Christum hic sumi in cibum à fidelibus. si enim æstimari à

ferculorum pretio raritateq; conuiuia solent, ipsum Eucharisticum huiusmodi ferculum habet, cui nullum simile vmquam exstitit, aut vllo tempore existet; cum in eo sumatur Deus, quo nihil in mundo rarius aut pretiosius haberi cogitarique potest. Alterum quod mortis passionisq; Dominicæ sit commemoratio; Dei filius enim hoc conuiuium instruens, voluit suæ nos passionis mortisque, & eorum omnium quæ in Caluariæ monte contigerunt, memores esse.

Lib. 6. Solebant Ægyptii, testibus Herodoto, & in conuiuio Sapientum Plutarcho, mensis suis cranium & mortis imaginem inferre, vt quicumque mensæ accumberent, mortis memoriam præ oculis haberent, neu sui inter epulandum obliti, temperantiæ moderationisque limites excederent. Morem hunc seruare voluisse videtur Deus, aut nobis illum saltem ad imitandum proposuisse, cum in solemni magnificentissimoque Eucharistici sacramenti conuiuio mortis suæ symbolum repræsentari imprimis voluerit, vt passione illius ob oculos posita, mortem illius assidue mente volueremus; ideoq; canit Ecclesia, *& recolitur memoria passionis eius.*

Exo. 12. In Exodo præcepit Deus, vt Hebræis agnum Paschalem in Ægypto comedentibus, superliminaria & postes domorum interea sanguine illius conspergerentur, vt ita mortis recordarentur, cuius sanguinem in domorum postibus intuerentur, *Et sument de sanguine eius, ac ponent super vtrumque postem, & in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum.* Designabat iam tum figura illa, quod hodie in Eucharistia cernere est, in qua Deus ipse incarnatus, & verus agnus maculæ expers, corpus nobis suum in cibum donans, sanguine sui sensus & cogitationes nostras tingi voluit, vt mortis & passionis illius memoriam ageremus, qui sua animas carne pasceret. Dicite igitur, num vere magnificum hoc sit côuiuium; in Euangelio vero cœnæ nomen habet, sed magnæ, *Homo quidam fecit cœnam magnam.*

Et sane sacramentum hoc cœna dicitur, quo nomine illam & Paulus nominauit, *Iam non est Dominicam cœnam manducare;* *1. Cor. 11.* ac deinde Chrysostomus. *Homil. 1. de cœna Dom.* Porro hoc nomine cur dicatur; variæ eæque præclaræ dari rationes possent. Prima, Quod Christus illud die Iouis post cœnam, & vespera passionem præcedente instituerit. Secunda, quod non de die sed noctu, quando cœnare homines solent, fuerit institutum.

Tertia, quod veteres, epulum aliquod regium splendidumque instructuri, vesperi semper id facerent. Quas ideo scriptura etiam magnas cœnas appellat: vnde Darii Persarum regis conuiuium cœna dicitur, *Rex Darius fecit cœnam magnam*, quin etiam in Bethuliæ obsidione côuiuium quod Ozias sacerdos Achiori parauit, cœna dicitur, *3. Esdr. 3.* *Tunc Ozias finito consilio suscepit eum in domum suam, & fecit ei cœnam magnam.* *Iudith 6.* Quarta, quod quemadmodum cœna vltima hominis refectio est, ita quoque sacramentum hoc finis & cæterorum consummatio fuerit.

Triplicem mundus, Auditores, refectionem habet & comedendi tempora, ientaculum, prandium & cœnam; primum mane, alterum in meridie, & postremum circa vesperam fit. *Mundus trinam refectionê habet.* Tot etiam homini refectiones parat DEVS, sub auroram mundi, in lege naturæ, in ientaculum dedit panem Melchisedechi, & aliquod guttas sacrificiorum Abelis & Abrahæ: in prandium, tempore legis Mosaicæ lautiores missus & fercula rariora intulit, sed figuras tamen, panes nimirum propositionis, agnum paschalem, manna, totque Aaronis sacrificia. In cœnam vero in lege Euangelica propriam sub speciebus sacramentalibus carnem, velut ferculum quoddam regium, & escam vere diuinam largitus est, atque hinc cœna nuncupatur, quod vltima & optima hominis sit refectio. *Euchatistia cur cœna dicatur.*

Ioan. 2. In nuptiis Canensibus laudari meruit architriclinus, quod vinum deterius & minus sapidum primo dedisset, melius vero & sapidius ad extremum, præter aliorum hominum morem reseruasset, *Omnis homo primum bonum vinum ponit, & cum*

cum inebriati fuerint homines; tunc id, quod deterius est; tu autem seruasti bonum vinum vsque adhuc. Christus verus architriclinus, idem omnino in Eucharistiæ institutione & in cœnæ huius conuiuio peragit: nam cum iam inde à mundi primordio in lege naturæ & Mosaica, in Synagogæ mensa, quod minoris saporis esset, proposuisset, figuras inquam & sacrificia, magnum hoc sacramentum ad extremum, velut optimũ & exquisitissimum ferculum reseruauit.

III. Cur cœna magna dicatur.

III. Hanc igitur ob causam cœna dicitur, sed *cœna magna*; vel quod is, qui eandem instituit magnus sit, scilicet Deus, cuius magnitudo potentiaque nullis exponi verbis potest, *Magnus Dominus & laudabilis nimis & magnitudinis eius non est finis*; vel quod qui ad eandem inuitãtur magni sint & frequentes, omnes scilicet mundi incolæ, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos, &c.* vel quod fercula, quæ hic apponuntur, magna sint; diuinitas scilic. & humanitas Iesu Christi, quibus nihil in mundo dignius aut excellentius dici fingive potest.

Psal. 144. *Math. 11.*

Simile.

Magnum illud haud dubie epulum esset, ac omnium sermone celebraretur, dignumque ad quod Reges & monarchæ admitterentur, si in eo Phœnix vnica in terra auis, perque Arabiæ deserta volitans, qua nihil in orbe rarius apponeretur. Quid igitur de conuiuio Eucharistico dicemus; in quo totius vniuersi Phœnix, Iesus Christus, vnigenitus Dei filius, in altaris mensa manducandus proponitur? anne de simili conuiuio quis vmquam loqui audiuit? an non hoc dignum in quo non reges & Monarchæ, sed Angeli & Cherubini reficiantur?

Si quod in magno mundi palatio conuiuium instrueretur, in quo cibus comedendus proponeretur, qui omnium ciborum gustum in se contineret, an non hoc egregium & admirabile epulum foret, an non cœlum terraque de eodem loquerentur, an non Angeli simul & homines admirarentur? in manna hæc olim inuenire fuit, de quo Psalmista hoc modo locutus est, *Pluit illis manna ad manducandum, panem cœli dedit eis, cibaria misit eis in abundantia.* ait plurali numero *cibaria*, quod quamuis non nisi vnus esset cibus, omnium ciborum nihilominus saporem delitiasq; contineret. Quod Hebræos tantopere perculluit, vt per desertum inclamarint, *Man hu?* quid est hoc? quænam esca? quæ mirabilia? Eucharistia cõuiuium est, in quo omnia hæc concurrunt; in hac enim talis præbetur hominibus cibus, qui vbi gustatus fuerit, omnium ciborum spiritualium gustum præbet. Testatur hoc scriptura, & Sapientia mihi cautionem præstat, *Panem de cœlo præstitisti eis, omne delectamentum in se habentem, & omnem saporem suauitatis.* Quis igitur non admiretur? quis non de hoc loquatur? quis ad epulum hoc non accedet, cui nullum vmquam par aut simile exstitit.

Psal. 77. *Sap. 16.*

Cleopatræ conuiuium.

De splendido igitur Cleopatræ conuiuio taceat antiquitas, quod omnium historicorum præconio celebratum est; quodque illa Alexandriæ in Antonii sui gratiam parauit, in quod illati fuere vniones duo præstantissimi, qui centum coronatorum millibus & amplius æstimantur. Longe vero latius & admirabilius epulum est, quod Christus in Eucharistia instituit, in quo præclari illi duo vniones, humanitas & diuinitas Iesu Christi sumuntur, vniones inquam splendidissimi, quarumque valor verbis exprimi nequit; & vna gemma & margaritum adeo pretiosum & diues, Iesus Christus inquam, vt homo sapiens illud empturus, omnia diuendat & abiiciat.

Math. 13.

Veterum epulæ.

Antiquitus moris erat, vt in sollemnibus & publicis epulis ferculum aliquod apponeretur è variis cibis concinnatum, quod dicebant Porcum Troianum; nam ingentem porcum omni auium genere infarciebant; cui deinde mensæ illato latera adaperiebantur, è quibus omnis hæc auium multitudo, velut olim ex equo Troiano milites & armata iuuentus, qui Troiam euerterunt, egrediebantur. Huius missus meminere Athenæus, & in Saturnal. suis Macrobius; qui addit oratorem Cincinium legem Fanniam de moderandis sumptib. defendere conatum, hanc porci

Lib. 1. *Lib. 3. c. 12.*

Troiani consuetudinem Romanorumque luxum reprehendisse. Quin & eadem occasione refert in Adagiis suis Chiliastes, in solennibus principum epulis moris olim fuisse, vt bos vel camelus omni auium animalculorumq; genere fartus, mensæ inferretur, sed ad luxum hæc & ingluuiem reperta, at Christi inuentiones longe pluris faciendæ sunt, atque idcirco: *Notas facite in populis adinuentiones eius*: nam in epulo Regio, quod in die cœnæ instituit, ad quod omnes Ecclesiæ principes inuitati erant, ferculum quoddam, corpus, inquã suum, gratiis & benedictionibus plenum, & mirabilibus refertum apposuit; è quo, velut ex equo Troiano, mille gratiæ robora, vires, consolationes, animæ salus, intellectus, lumen, sensuum mortificatio, infinitæque gratiæ prodeunt & emanant. O conuiuium penitus admirabile! ô cœnam vere magnam! *Homo quidam fecit cœnam magnam.*

Caligulæ Imp. epulum.

Caligula luxui & dissolutioni deditus, epulum quoddam ac cœnam instituit, centies sestertiûm, id est, trecentis coronatorum millibus, nostra supputandi ratione æstimatam; tantumque hic luxum ostendit, vt panes & obsonia solida ex auro apponi iusserit, *Caligula*, inquit A. Gellius, *vnâ die centies sestertiûm cœnauit, qui etiam ex auro panes & obsonia apposuit.* Sed nihil est, si cum Christi epulo, quod in Eucharistia parauit, comparemus, vtpote cuius pretium æstimari nequeat. Vnica sanguinis quæ hic bibitur gutta, pretiosior, maiorisque valoris est, quam omnia, quæ haberi possunt, monilia & diuitiæ. Hic cibi aurei, & panis vere cœlestis apponuntur, qui dat delicias regibus & recreat Angelos.

Gen. 8.

Diluuio transacto omni domui Noe Deus epulum & mensam parauit, cum illi arca egresso ait, *Omne quod mouetur & viuit, erit vobis in escam.* At epulum quod Christus Ecclesiæ suæ parat, longe dignius ac magnificentius, in quo filii Dei caro in cibum, & sanguis in potum hominib. propinantur.

3 Reg. 10.

Regina Saba Salomonis sapientiam demirata, & mensæ illius cibos contemplata, omnemq; domus ordinem & domesticorum ac ministrantium habitacula, *non habebat vltra spiritum*, sed extra se præ admiratione rapta clamabat, *Beati viri tui, & beati serui tui hi, qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam.* Quanto hoc potiori cũ ratione de magno Eucharistiæ conuiuio dicamus: nam quicumque ciborum, qui hic apponuntur pretium, valoremque, ordinem, qualitatem, & eorum qui hic ministrant magnitudinem propius voluerit intueri, perculsus haud dubie & admirans exclamabit, Beati qui ad cœnam conuiuiumque magni huius Principis vocati sunt. 2 Paral. 9.

IV.

Esth. 1.

Persarum rex Assuerus, qui in centum ac viginti septem prouincias, imperium suũ extendebat, tertio regni sui anno, omnibus regni sui Principibus & Satrapis epulum parauit, quod centum & octoginta diebus durauit: *cumque implerentur dies conuiuij, inuitauitque omnem populum, qui inuentus est in Susam à maximo vsque ad minimum.* Crediderim hoc augurium, ac velut prognosticon fuisse illius, quod regũ rex Christus aliquando facturus esset. Tertio enim prædicationis suæ anno magnum sacramenti Eucharistici conuiuium parauit, ad quod Apostolos, Ecclesiæ Principes & capita, & *belli triumphatores duces* inuitauit, & deinde illis refectis omnes terræ habitatores ad ipsum vocauit. Fuit hoc conuiuium, de quo olim vaticinans Isaias dixit, *Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuium vindemiæ pinguiũ medullatorum, vindemiæ defæcatæ.* quo loco sub vini & pinguium metaphora, de sacramento hoc locutus videtur, quod conuiuium est, omne delectamentum & spirituale alimentum complectens.

Assueri conuiuium.

Isai. 25.

In libris Regum præclaram rei huius figuram videre est; Dauid enim Rex proximus morti cum esset, & Salomonem filiis cæteris prælatum, legitimum regni totius hæredem reliquisset, illi in vltima voluntate imperauit, vt filios Berzellai Galaaditis perpetuos mensæ suæ conuiuas haberet, *sed & filiis Berzellai Galaaditis* 3. Reg. 2.

reddes

reddes gratiam, eruntque comedentes in mensa tua. O figuræ fauorabiles! Ita quoque Redemptor Iesus cum morti iam proximus, inter cæteros Apostolos Petrum in vicarium suum, atque in Ecclesiæ regno Viceregem selegisset, velut legatum quoddam testamentarium legauit, vt Christi fideles omnes in mensa hac reficerentur, & sacramenti huius, velut conuiuii regii, quod omnibus in se credentibus parauerat, fierent participes.

Gen. 21. Abraham cum Isaac filius natus esset, & Sara eundem lactasset, & iam ablactatus esset, grande omnibus amicis conuiuium fecit; *Creuit igitur puer & ablactatus est, fecitque Abraham grande conuiuium in die ablactationis eius.* Egregia hæc allegoria est materiæ nostræ per omnia conueniens, vti iam re ipsa demonstrabo. Per baptismum regeneramus, & Dei filii reddimur; sancta Dei mater Ecclesia educat, & puro cœlestis doctrinæ lacte nos alit; cum vero iam ablactati sumus, id est, ad annos discretionis peruenerimus, bonus ille Pater æternus magnum nobis Eucharistiæ epulum parat, in quo animas diuina quadam ratione pascit, suamque gloriam & magnificentiam ostendit.

Magnum illud miraculum in nuptiis Cananensibus cum Dominus patrasset, & aquam in vinum conuertisset; subiungit Euangelista, primum & primarium illud miraculorum illius fuisse, atque illo gloriam suam manifestasse. *Ioan. 2.* *Hoc fecit*, inquit, *initium signorum Iesus in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam.* Materiam hanc proposito meo adaptans, cum Christus Dei filius in magna hac cœna & splendido epulo panem & vinum in corpus & sanguinem suum conuerterit, maiori cum ratione dicere possum, hoc maximum & omnium eius miraculorum primum fuisse; atque hoc pacto gloriam suam patefecisse, & certum magnificentiæ suæ miraculum fecisse.

Christus gloriã in hoc sacramẽto manifestauit.

Dan. 5. Baltassar Babyloniorum Monarcha magnitudinem & potentiam patefacturus, grande conuiuium fecit, ad quod omnes regni Principes & Satrapas inuitabat, & in quo vnusquisque iuxta ætatem & merita bibebat sua, *Baltassar rex fecit grande conuiuium optimatibus suis mille, & vnusquisque secundũ suam bibebat ætatem.* Diceréne ausim epulũ quod hoc in sacramento instruitur, regio huic conuiuio simile exstitisse; hic enim Christus regum omnium rex, in vespera passionis omnibus Ecclesiæ suæ Principibus, id est, Apostolis, & vniuersis optimatibus regni, id est, omnib. fidelibus conuiuium parat; atque in hoc sacramento vnusquisque ita tractatur & reficitur, tantumque è Dei gratia recipit, quantum dispositionis meritique attulerit. Atque ad hoc omnes inuitantur, *Bibite amici, & inebriamini carissimi*, omnes hic grati, nullus reiicitur, tam pauperes quam diuites recipiuntur.

Athenienses epulum quoddam sollenne ac publicum habebant, quod sysitiam vocabant, ad quod diuites & pauperes, nobiles & plebeii, æqualiter admittebantur, & sine vllo discrimine promiscue epulabantur: vnde Agellius, *in celebri epulo quod syssitiam vocant, tenuiores cum ditioribus vna conueniunt, & æqualem obsoniorum partem ferunt.* *Li. 5. genial. dier. c. 21.* Idipsum & apud Lacedæmonios in vsu erat, habebant enim epulas publicas, ad quas pauperes & diuites æqualiter inuitabantur, & eodem cibo reficiebantur, testis fit idem auctor; *Spartanis communia erant conuiuia; pauperes cum ditioribus eodem vescuntur obsonio.* *Ibid.* Epulum, quod Christus in sacramento Eucharistiæ facit, simile omnino esse videtur; in hac enim communione & epulo regali pauperes & diuites, Principes & mechanici, eodem modo reficiuntur, & tractantur, & omnes eodem vtunt obsonio, nec vnus plus altero recipit. Quod admirans exclamat D. Thom. *O res mirabilis, manducat Dominum seruus, pauper & humilis.* O conuiuium diuinum, ô cœnam vere magnam & admirabilem! nam illius magnitudo & mirabilia, verba mea & dicendi copiam superant, quare vobiscum vos ipsi admiremini, interea ad aliam parabolæ partem, vti receperam transibo. *Homo quidam fecit cœnam magnã.*

Homo

V. *Tria peccantium genera qui ad cœnam Eucharisticã venire renuunt.*

Homo hic, Auditores, tam egregium & diuinum conuiuium cum instruxisset & adornasset, inuitati venire aut comparere noluere, & varias excusationes attulere: quorum tria Euangelista genera recenset, primi dicebant. *villam emi*; secundi, *Iuga boum emi*; & tertii, *vxorem duxi*. Primi figura sunt ambitiosorum, secundi auarorum, tertii luxuriosorum; & omnes in genere, peccatores denotant; qui ad epulum Eucharisticum inuitati, hunc honorem negligentes venire renuunt, & varias excusationes prætexunt, quod non exiguam animabus perniciem adfert, & deplorandum est.

Esther 1. Regina Vasthi, cum à coniuge suo Assuero, ad epulum quod regni optimatibus & Satrapis magnificentiam suam patefacturus, parauerat, venire detractasset, Regem ad indignationem prouocauit, adeo vt illam repudiaret, & aliam loco eius in vxorem allegerit, *Quæ renuit, & ad Regis imperium, quod per Eunuchos mandauerat, venire contempsit, vnde iratus Rex, & nimio furore succensus &c.*

Irreligiosi, inertes, & ad epulum Eucharisticum, ad quod quotidie à Deo Regum Rege inuitantur, venire detractantes, idem repudium metuant, & sane verendum est, ne ad Reginæ huius imitationem, Deum, & maiestatem illius offendentes irridentes, repudientur, & ita connubio, coniugioque illius excidant.

Luc. 15. Prodigus, cuius Euangelica meminit historia, Patris mensam & lautitias contemnens & vilipendens, in regionem longinquam secedere maluit, & sterile ac horridum clima adire, in quo esuriit, & ad extremam miseriam famemque redactus, subulcum agere coactus est; cum summa inopia conflictans, vt ad vitam vix siles porcorum siliquæ sufficerent. Iusta temeritatis castigatio; infelix tamen, miser ac deplorandus, quod paternam mensam deliciis refertam, cum porcorum hara, & cibos magnificos, cum vili, infami, & sordida siliqua commutarit. At maior haud dubie Christianorum infamia ac temeritas, qui deliciis, voluptatibus, & saporibus, quos in patris cœlestis mensa habere poterant, neglectis, peregrinum & barbarum solum adeunt, ac clima immitius, mundum inquam, in quo cum porcis, voluptatum carnalium symbolis, victitantes, rabida interne excruciantur fame, tantaq; cum necessitate confligunt, vt sæpius emoriantur. Quæ iusta peccatorum castigatio & pœna: Audite Psalmographum: *Famem patientur vt canes.* *Psal.* 58.

An non magna Israelitarum in deserto vagantium cæcitas vel potius infamia fuit, quod manna cibo adeo electo & sapido, quiq; omnem in se suauitatem complectebatur, neglecto, allia, cepas, porrum, aliosque secundarios cibos postularent, quos se olim in Ægypto meminerant comedisse, *Recordamur piscium, quos comedebamus in Ægypto gratis; in mentem nobis veniunt cucumeres, porriq;, & cepa, & allia; anima nostra arida est, nil aliud respiciunt oculi nostri nisi man.* *Num.* 11. At maior haud dubio Christianorum vesania est, quod sacrum hoc sacramentum manna quoddam nouũ, & ipsum Angelorum panem negligant, stulto diuitiarum, honorum vitæ huius, & carnalium voluptatum, quæ non nisi amara allia & cibi rustici sunt, quibus hoc in mundo viuitur, desiderio æstuantes. Magna sane peccatorum stultitia est, quod conuiuium Christi aspernantes, mundanas epulas ambiunt. Quam vero, Deus bone, epulæ hæ noxiæ sunt, quam damnosæ, quam funestus & feralis illarum exitus!

Mundus non instituit cœnas, sed prandia, & eadem breuia admodum, breuiq; finienda; vnde bene de iisdem Iob ait: *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* *Iob.* 21. Mundus siquidem sæpe prandium apparat, & eodem ipso die apud inferos peccatores cœnaturos transmittit. Ita se rem habere, docet miser epulo, qui quotidie splendide epulatus, tandem in tartaro cœnauit, & *sepultus est in inferno*; *Luc.* 16. cumque hic ingluuiem sectatus, ventri & genio indulsisset largius, frigidæ guttam, qua ardorem restingueret, non habuit.

Leonidas Spartanus cum suos in extremo versari periculo cerneret, & nullam ef- *Cic. Tuscul.* 1.

fugij

fugit spem superesse, illos ad rem fortiter gerendam adhortatus ait: Prandete forti animo Lacedæmonii, hodie apud inferos fortasse cœnaturi. Idem penitus suis occinit mundus, eosque ad confligendum & prædam vitæ huius acquirēdam animans, & deliciarum suarum mensa eos reficiens, eodem ipso die sæpe ad inferos transmittit, apud quos cœnam suam peragant. ô stolidi & vesani mundi amatores! ô conuiuia periculosa & discrimini exposita! At nō sunt huiusmodi, quæ Christus in hoc sacramento parat, iis enim finitis recta ad cœlum tenditur, gloria sequitur, & planum ad vitam sempiternam iter patet. Num errem, ostendet Ioannes, dum ait, *Qui manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.*

Mundi assecla Amano similes.

Aman purpuratus, quod solus cum rege Assuero à regina Esther ad conuiuium inuitatus esset, gloriabatur, seseque felicem credidit, at nesciuit miser hoc exitii & suspendii post securi causam fore: nam ab illinc regressus in crucem actus est, & summa cum infamia laqueo vitam finiuit. peccatores quoque miselli huius mundi asseclæ, qui sortem suam, quod magnifice in Assueri huius mundi conuiuio, id est, voluptatibus reficiantur & ad delicias reginæ Esther, id est, carnis, admittantur, magni faciunt, seseque mortalium omnium credūt felicissimos; quonā in discrimine versentur ignorant, nesciunt inquam mortem hic suam, ruinam & damnationem imminere: sæpe enim ad refectionis huius finem & vitæ exitum infernalibus suppliciis, & perpetuis cruciatibus mancipantur.

Iud. 11.

Iudicum liber tyrannum quemdam nomine Adonibezech depingit, qui numquam mensæ accumbebat, quin septuaginta reges ferro & catenis grauati, pedum manuumq; summitatibus resectis sub mēsa canum instar micas colligerent. *Dixitq; Adonibezech, septuaginta reges amputatis manuum ac pedum summitatibus colligebant sub mensa mea ciborum reliquias.* Mundi domus & aula tyrāni huius palatio persimilis est atque ipso Adonibezecho crudelior & immanior; magnates enim & potentiores

Mūdus tyrāno Adonibezecho similis.

bestiarum instar habet, Reges & Principes ceu seruos vinculis premit, & catenis, & non nisi reliquiis micisque ciborum enutrit. Infelix ac nimis infelix est homo, qui diætam & mensam reguli huius ambit! solus enim Christus suos regifice reficere potest, ille digna quoslibet excipit mensa, pauperes non secus ac reges recreat ac pascit, atque adeo mortales omnes mensæ facit Angelorum accumbere, & quotquot assidere voluerint, cibo vere cœlesti, cuiusque sapor & dulcedo exprimi verbis nequit, enutrit.

Cant. 5.

Canticorum sponsa sacræ huius mensæ delicias ac voluptates referens, tam grata & sapida fercula illius sibi fuisse testatur, vt lac & mel & dulcedinem, quæ omnia superabat, continuisse visa sint; *Comedi fauum cum melle meo, bibi vinum cum lacte meo*, Quod septuaginta transtulere; *comedi panem cum melle meo.* Quasi diceret; Panis, quem in sponsi mei conuiuio manducabam, mel mihi videbatur, & vinum quod bibebam, lacte dulcius & sapidius. Eiusdem quoque opinionis erat Psaltes, cum gaudio extra mentis statum abreptus exclamat; *Quam magna multitudo dulcedinis tua Domine, quam abscondisti timentibus te,* in Eucharistia! Psal. 30.

VI. Stultū est sacramētum hoc negligere.

An non igitur mera stultitia est ac stoliditas cœnam hanc negligere, & nescio quas ideo excusationes prætexere? an non fatuus & mentis impos ille dicendus, qui mundi huius gurgustia & popinas sectatus ad hoc venire conuiuium renuit? An non Saul brutus & stupidus, quod dum Samuel illum in regem vncturus & ad regiam dignitatem euocaturus vbique locorum inuestigaret, asinas patris sui sollicitus quæreret, quæritandoque per montes & valles diuagaretur? 1. Reg. 19. Maior etiam, mihi credite, Christianorum fatuitas, qui dum à Christo ad regale Eucharistiæ epulū inuitantur, & ad gratiæ receptionem, atque inde ad beatitudinem vocantur, erga vitæ huius inanias anxie occupantur, & asinitates mundi stolide ambiunt & insectantur. Huc respexisse crediderim Psalmographum, dum hominum vecordiam de-

mitatus exclamat, *filij hominum vsquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium?*

Psal. 4.

In vita Periclis.

Refert in Periclis vita Plutarchus, Cæsarem cum exterarum gentium legatos Romæ obambulantes cerneret, & catellos melitæos brachiis fouentes, stringentes, & tantum non exosculantes, interrogasse, num mulieres apud eos liberos parerent. Qua interrogatione tacite illorum ineptiam mollitiemque sugillabat, quod amorem pueris & infantibus debitum bestiis adaptarent, tamque stolide atque inepte canes amplecterentur. Proposito meo hoc adaptans dico. Quis non obstupescat, cum hodie Christianos permagnæ huius vrbis, id est, mundi plateas obambulantes, omnem affectum ineptiis vanitatibusque sæculi huius caduci & perituri dedere videat, de cœlestibus vero ac diuinis nulla ratione esse solicitos? Quis inquam non miretur, cum viderit homines amorem & affectum, nullis nominibus regio & augusto sacramento huius epulo debitum, subtrahere, & dissolutionibus illum, lubricitatibus, lasciuis voluptatibus, & ingluuiis, mũdi huius applicare? sine lachrymis hoc sane referri non potest.

Reperire tamen est homines adeo cæcutientes & stolidos, qui sacramentorum frequentationem & consolationes diuinas, spirituales delicias, & animarum salutem negligentes mundana ambiunt negotia, iisque se totis immergunt & penitus inuoluunt. Tria illorum genera nobis Euangelium sub parabolæ inuolucris depingit, primo ambitiosum, qui quod villam aliquam emisset, & videre illam iam decreuisset, venire se negauit posse, *Villam emi, & vado videre eam.* Notate dementiam, ob nullius momenti rem, amittit totum, ob villam terrestrem & vliginosam, cœlestem & auream vrbem exponit periculo, ob bonum triduanum æternam possessionem in discrimen adducit. O prophanos Esau, qui ob lenticulam & offulam primogenitorum iura diuenditis! id est qui ob voluptatem carnalem & punctum honoris, quod æternæ beatitudinis loo habebatis,

Ambitiosorum infamia.

amittitis, & delicias, quas è sacramento Eucharistiæ sperare poteratis. Deinde, quod emerint rem non visam, aliud stultitiæ genus admiserunt, mundi tamen sectatoribus consuetæ, qui cuncta hoc in mundo emunt, honores, dignitates, dominia, non visa tamē nec cognita. Si mundi villas viderent cognoscerentque prius quam emerent, numquam tam iniqua cōmercia inirent, quæ æterna sequitur pœnitentia. Oratorum Græciæ Princeps Demosthenes ad Laidem meretricem cum accessisset, & illa pro exiguo corporis vsu, mille drachmas Atticas postulasset, enormi hoc pretio deterritus ait, *Tanti pænitere non emo*, vel vt Græce, οὐκ ὠνοῦμαι μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν. Flosculum hunc egregium è gentilitatis horto decerpens, vt in rerum sacrarũ viridarium transferam, dico, mundanum, rerum vitæ huius amore saucium, & inordinato sæculi voluptatum affectũ abreptum, si cogitarit quam cara illi singula cōstabunt, cum Demosthene hauddubie mundo valedicendo dicturum, *Tanti pænitere non emam.* In rebus enim mundi semper adest pænitentia, nulla vero in obsequio seruitioque Christi, & sacramentorum Ecclesiæ frequentatione.

Apoll. in c. 8.

Secundus qui se excusat, & ad cœnam venire detrectat, auarus est, quem bruta distinent animalia, & quinque boum iuga, è quibus se expedire nequit. Ah anima mũdanorum miseria! non nisi vnicum Deus iugum offert, & ipsum dulce & leue, *Tollite iugum meum super vos, iugum enim meum suaue est, &c.* mundus vero quinque habet, quibus premit & in captiuitatem redigit suos; ea tamen interea mundanorum stultitia est, ipsa vt subire maluit, quã Dominum sequi, cuius iugum adeo facile, & obsequium leue. Ecce stolidus hic aratrum sequi mauult, & inter boues agere, quam nuptiis & cōuiuio interesse. Qui ad viuum repræsentat illos, qui satius ducunt inter scelestos & bestiarum ritu in mundi gurgustiis viuere, quam ad sanctissimum Eucharistiæ sacramentum accedere: in quo

Matth. 11.

Auari stultitia.

quo

quo tamen ad nuptias Agni vocantur, & Angelorum mensæ participes redduntur.

Brutales hi & vecordes Nabuchodonosoris mihi vitæ memoriam refricant, qui iusta Dei sententia, & digna scelerum castigatione, regno exactus fuit & in desertum pulsus, mensaque Regum Babyloniorum priuatus, animalium ferarumque conuiua factus: *Eijcient te ab hominibus, & cum bestijs ferisque erit habitatio tua, & fœnum vt bos comedes.* Iusta enim delictorum castigatione fit, vt peccatores à communione, & ferculis Angelicis spoliati, & à delitijs, quæ in sacratissimo hoc sacramento continentur, exclusi, in mundum eijciantur, sordes & immunditias consectentur, & ferarum brutorumque more viuant. Quare non inepte illis applicuero Psalmographi illud, *Homo cum in honore esset, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* & sane ad magnum honorem euectus est homo, cum mensæ huic accumbit, & panem comedit angelorum; sed felicitatem dignitatemque non agnoscit, cum ad illam negligit accedere, carnalesque voluptates illi præfert, ac tum brutis iumentisque similis redditur.

Dan. 4.

Peccatum carnis SS. sacramẽti frequentationem impedit.

Tertius qui nuptiis interesse detrectat, & ad sanctum hoc sacramentum venire se non posse asserit, carnalis est, libidinosus & lasciuus, qui inuitatus ait, *vxorem duxi, ideo non possum ire &c.* Et sane nihil est quod hominem magis à sacramenti huius susceptione frequentationeq; auocet eumque magis impediat, ne diuinum hoc conuiuiũ accedat, quam peccatum carnis. Historia summi sacerdotis Abimelech satis hoc repræsentat, qui prius quam sociis Dauidis panes propositionis edere permitteret, petebat num á carnali copula & actu venereo mundi essent; *Et respondens sacerdos ad Dauid, ait illi, non habeo laicos panes ad manum, sed tantum panẽ sanctum, si mundi sunt pueri & maxime à mulieribus, manducent.* sciebat enim carnis voluptatibus deditum, & immunditia & lasciuia plenum communione indignum esse, nec sacræ huic mensæ participare posse.

Hieronymus aduersus Iouinianum omnis castimoniæ aduersarium scribens, refert Ciceronem, cum Terentiam suam repudiasset, & suam illi Hirtius sororem in vxorem obtulisset, respondisse, non posse se & Philosophiæ simul & vxori vacare. Oratoris hoc responsum vsurpans, dico, certo certius esse, nihil deuotioni, quæ sublimis quædam Philosophia obstare magis aut aduersari, quam fœminarum vsum & carnis commercium, ac difficulter admodum hominem peccato huic vacare, & frequenter ad Eucharistiam posse accedere. Sacramentum quippe hoc non nisi castos & puros admittit.

Tom. 2. Epist. lib. 1. contra Iouin.

Difficulter dixi, imo penitus impossibile est: atque idcirco carnalis hic & vxorius absolute ait, *Non possum ire*: alii duo honeste se excusarant, & plausibilem negligentiæ prætextum attulere, dicentes, *Rogo te habe me excusatum*; at hic omnem exuens pudorem, ciuilitatisque oblitus, stolidi & bestiæ instar ait, *Non possum ire.* Ambitiosus sane & auarus excusant se frequentius, quo minus ad Eucharistiam accedant, & mensæ huius se participes reddant, at libidinosus & vxorius ne accedere quidem potest: hoc siquidem peccatum illum penitus excæcat, & ex homine ratione prædito brutum quoddam stolidum & vecors reddit, & cor penitus tollit: vnde Prophetarum numerus ait, *Fornicatio & ebrietas auferunt cor.* Ebrietati fornicationem nõ inscite maritat, nam vt qui ebrius est & vino repletus, omni ratione, sensuque in rebus corporalibus spoliatus est, ita voluptatis mancipium omnem rerũ spiritualium sensum amittit.

Carnalis bestiæ similis.

Osee 4.

Phidias sculptor præstantissimus voluptatem expressurus, Venerem pinxit hirco insidentem & testudini insistentem. Hircus peccati huius turpitudinẽ immunditiemque explicat, testudo vero significat eos, qui hoc peccato sunt dediti, cor omne & animam amisisse, quod teste Aristot. inter reliqua animalia corde sola careat testudo.

Voluptatis imago.

Exemplum futurus est Dauid, qui quãdiu libidine insaniit & exarsit, suum se cor amisisse deplorat, atque idcirco nouum à Deo postulauit, *Cor mundũ crea in me Deus*: O. rem

Libr. de somno & vigil.

Psal. 50.

O rem tristem & calamitosam! O stolidos mortales & insensatos, tam præclaram manibus elabi occasionem, quod sinatis, qui tantis vos debetis, quibus ad nuptias veniendo, & ad magnam hanc cœnam properando frui poteratis, priuatis.

Non ita porro viuendum est, Auditores, audita inuitatione ad cœnam properate, ad illam accedite; ipse hodie ad vos eodē vocandos destinatus sum, venite igitur, properate, parata sunt omnia, mensa in cōmunione iam strata est, Christi corpus & sanguis illius sunt fercula, ministri sacerdotes, triclinium vero Ecclesia. Venite, inquam, ad conuiuium hoc properate: magnum est. Ipse enim Dei filius eiusdem auctor, illius quippe caro cibus est, inuitati vero omnes Christi fideles sunt. Cœna porro dicitur, quod non nisi post diurnum laborem detur, & vesperi sit non de dio sacramentum institutum, ad fidei obscuritatem, quæ in hoc mysterio dominatur, denotandam. Hunc igitur honorem ne negligatis velim, excusationes nullas prætexite, negotiis omnib. valedicite, villas emere nolite, hoc siquidem ambitiosorum est: iuga boum nolite probare, nam auaritiam spirat: denique mulierum fugite commercium, redolet enim luxuriam. Sed ab omni negotio liberi ac sequestrati venite, venite inquam ad magnam hanc cœnam, ad epulum hoc regale properate, in quo Dominicæ passionis recolitur memoria, & piorum animæ omnigena replentur gratia.

Cœna cur appelletur hoc sacramentum.

O sacrum conuiuium! ô augusta cœna! ô epulum in omnibus & per omnia admirabile! epulum pulcherrimum, ditissimum, magnificentissimum, quo simile nullum vidit orbis. Epulum mannæ, quod in deserto quadraginta annorum spatio durauit, mirabile quidem fuit; sed tu longe mirabilius & diuturnius; iam à mille enim sexcentis annis mensa hæc strata fuit, in qua animæ in Ecclesiæ palatio enutriuntur. Assueri conuiuium magnum fuit & grande, vtpote à rege institutum, & ad solam magnificentiam ostentandam paratum; Tu vero longe maius ac dignius, nam sua te Deus potens manu instruxit, & non ob aliam causam, quam vt suam mundo magnitudinem, potentiam, liberalitatē, magnificentiamque patefaceret. O epulum longe maius Lucullliano, opulentius Cleopatræo, augustius Vitelliano, epulum inquam, cui nullum hactenus par exstitit, aut post hominum memoriam exstabit. Epulum denique, quod hic in terra nostras pascens animas, Deumq; illis in cibum elargiens, certissimam spem suggerit, in cœlo propriæ visione essentiæ aliquando illas beandas; in cuius aspectu contemplatione que omnis beatorum felicitas consistit: cuius nos participes constituat ingenitus Pater, vnigenitus Filius, & ab vtroq; procedens Spiritus Sanctus. Amen.

Exod. 16.

Esth. 1.

CONCIO QVINTA,

INFRA OCTAVAM VEN. SACRAMENTI.

Quintum Mirabile.

De admirabili ratione, qua Christus in hoc sacramento continetur.

Partitio.

I. Quorum rerum monimentum sit hoc sacramentum.
II. De existentia modo, & Quantitatis loco.
III. De contento quando, & diuiso.
IV. De existentia eiusdem pluribus in locis, sine loco tamen proprio.
V. De existentia accidentium.
VI. Reijciuntur sensus hac in causa iudices.

Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Psal. 110.

FIGVRA.

BETHSAMITÆ, qui in sorte tribus Beniaminicæ commorabantur, quod curiosius admirabile manna cognoscere & inspicere vellent, quod in arca delitesce- 1. Reg. 6.

bat,

bat, illorum temeritatem puniente DEO, dignas dedêre pœnas. Vereor profecto ac reformido, ne eadem mihi hodie pœna infligatur, quod mirabilia & modos, quibus nouum sacramenti huius manna in Eucharistiæ arca contineatur, indagare & inquirere contendam. Hoc vero mihi magne Deus actionum humanarum iudex, qui corda scrutaris, & animi penetralia rimaris, imputes nolim, neu temerarium cœptum meum diiudices; si qua enim hic apparet curiositas, finem laudabilem habet: sit siquidem hoc ad ignorantes docendos, ad improbos percellendos, ad maiestatem tuam exaltandam, & sanctæ augustæque Eucharistiæ mirabilia perspicienda. feliciter vt hoc ad exitum deducam, spiritu mihi tuo opitulare, tuque virgo sacratissima opem solitam impertire, & nos solitam tibi salutationem impertiemur.

AVE MARIA.

I. Solent reges & principes terræ postquã rempub. legibus stabilierunt, varias nationes subiugarunt, & victorias amplissimas retulerunt, trophæa, arcus triumphales, & pyramides erigere, vt sempiternam nominis memoriam & gloriam immortalem consequantur: ita magnus ille Regum Rex & totius vniuersi Monarcha, lege Euangelica lata, perdomitis inferis, totque victorias in orbe reportatis, in medio Ecclesiæ, Venerabile altaris sacramentum, velut arcum triumphalem, pyramidem & mirabilium colossum, ac trophæum erigere voluit, vt sanctum eius nomen & memoria perpetua ad posteros dimanaret. Est siquidem memoria & signum publicum, commemorátioq; omnium bonorum Domini, sed imprimus mortis, passionis, celeberrimarumque victoriarum illius: hoc ipse tẽpe primus aperuit, primus ipse hoc illi nomen indidit, & per Euangelistas euulgari voluit, *Hæc quotiescunque feceritis in mei memoriam facietis.*

Ven. sacramentum triũphorum Christi memoria.

Matt. 26.

Gen. 15.

Ioseph Patriarcha cum in extremis esset, & de regni negotiis disposuisset, fratribus ossa sua, velut trophæum egregiorum facinorum, & vitæ præteritæ memoriam commendauit, *Asportate*, inquit, *ossa mea de loco isto.* Redemptor orbis Christus, postquam cæli, terræque negotia rite disposuisset, pridie quàm moreretur, suum Apostolis corpus, sanguinem, seseque totum, velut triumphorum & victoriarum notas & insignia, ac publicum crucis, passionis, mortis, vitæque monumentum, legauit. Audite quid Scripturæ dicant, *Mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* 1. Cor. 11.

Dauid, postquam Goliadam Philistæorum ducem profligasset, virtutem & robur suum testaturus, & victoriarum memoriam ad posteros transmissurus, arma illius & gladium imprimis, quo monstro huic ceruices præcideret, in tabernaculo suspẽdit pallio coopertum; *& dixit sacerdos, ecce hic gladius Goliath Philisthæi, quem percussisti in valle Terebinthi, est inuolutus pallio post Ephod.* Christus Dei filius, cui nullus fortitudine, robore, animoque par exstitit principibus tenebrarum profligatis, in medio Ecclesiæ, regia humanitatis suæ arma, & gloriosum victoremque corporis gladium, quod vitam illis eripuit, relinquere voluit, sed opertum & specierum velo in sacramento Eucharistiæ velatum & inuolutum.

1. Reg. 17.

1. Reg. 21.

Iussit olim Deus, ad sempiternam corũ, quæ in deserto contigerant, memoriam, in arca testamenti perpetuo manna asseruari. Ita me docuit Apostolus Epist. ad Hebræos, *Et arcam testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua vrna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronduerat.* Hebr. 9.

Iam vero in lege Euangelica, ad omnium mirabilium quæ Christus in mundi huius deserto præstitit memoriam, verum corporis sui manna in Ecclesiæ arca reliquit, in egregio sacramenti Eucharistici vase inclusum; Apostolisque præcepit, vt in sui memoriam ipsum asseruarent, *Hoc facite in mei commemorationem.*

Iosias rex religionem & verum Dei cultum in regno stabilire dum conatur, veteres aras destruxit, statuas euertit, omnemque idololatrarum instrumentum contriuit, & loca cadaueribus & immundis mor-

tuorum ossibus repleuit; quo nomine insignem animi pietatem, honorisque diuini zelum testatus est: *Et contriuit statuas, & succidit lucos, repleuitq; loca eorum ossibus mortuorum.* Regum Rex CHRISTVS, cœlo delapsus veram vt religionem in terra plantaret, æternique cultum & adorationem stabiliret, veteres synagogæ oras demolitus est, figuras aboleuit, cæremonias contraxit, sacrificia pessumdedit, inque eorum loca, cineres & ossa mortuorum, corpus inquam suum & sanguinem, velut notas, repræsentationem & motus, passionis, crucisque suæ memoriam, quod amoris & affectus infiniti testimonium, reposuit. *4. Reg. 23.*

Lib. 36. c. 5. *Lib. 7.* Docet Plinius & Herodotus, reginam quandam Cariæ nomine Artemisiam, mortui coniugis Mausolei cineres vino immistos bibisse, suum vt erga illum affectum testaretur; quin etiam & perpetua nominis illius ad posteros transiret memoria, egregium & splendidum illi monumentum parauit, quod inter septem orbis miracula primum facile locum occupat; vt Suetonius de Cæsarum monumentis loquens, eadem *Mausolea* nuncupet; cuius etiam meminit de Domitiani amphitheatro loquens Martialis. Huius occasione dixero, magnum cœlorum regem Christum, & totius orbis Seruatorem, suum vt nomen redderet immortale, & memoria perennis foret, vtque testatum faceret amorem, quo sponsam suam Ecclesiam, quæ toties in scriptura regina dicitur, prosequitur, corpus illi suum dedit, sed viuum & gloria plenum, voluitque vt illud sacro sanguinis sui vino immistum biberet; superbum illi ad hæc Mausolæum, hoc videlicet sacramentum, quod maximum cœli terræque miraculum erexit.

Dan. 3. Nabuchodonosor Babyloniorum Rex DEVM se & immortalem credens, diuinos honores ambiuit, atque ideo in medio ciuitatis statuam auream erexit, quam ab omnibus subditis adorari, & symphonia & musica coli volebat, morte etiam numinis neglectoribus proposita: *In hora qua audieritis sonum tubæ, adorate statuam auream, quam statuit Nabuchodonosor Rex: si quis autem non prostratus adorauerit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis.* Quod insolens hic rex magna temeritate fieri voluit, totius vniuersi Saluator summa prudentia & sapientia fecit; cum enim vere se Dei filium, & essentia sua immortalē agnosceret, atque talis ab omnibus haberi vellet, in Ecclesia magnum sacramenti huius colossum erexit, in quo non modo statua & corporis sui repræsentatio, sed ipsummet animatum, gloriosum, ac vitale, quod ab omnibus honorari, coli, adorarique, & hymnis, & canticis celebrari vult, nisi damnationem qui secus faxit, incurrere velit, quod testatur etiam scriptura: *Adorate scabellum pedum eius.* *Psal. 98.*

Video in deserto Sinai serpentem æneũ, in hastili erectum, quem cum propius accedens intueor, comperio imprimis erectum fuisse; vt signum foret ac memoria eorum, quæ in crucis hastili peragi debebant in deserto Caluariæ. Qui mysterium Eucharisticum iam contemplari voluerit, comperiet etiam, non quidem ad futurorum, sed ad præteritorũ mirabilium commemorationem, scilicet ad mortis & passionis Dominicæ memoriam institutum id & erectum fuisse. *Num. 21.*

Princeps aliquis vrbem cum condidit, vel nouum regnum adeptus est, posteris vt testatum faciat, se auctorem illius, fundatoremque esse, & perpetua illius ibi viuat memoria, cum præsens ibi semper adesse nequeat, imaginem suam, insigniaque in sublimi aliquo loco relinquere consueuit. Is qui in Apocalypsi, in femore scriptum habere dicitur: *Rex Regum, & Dominus dominantium,* postquam sanctam illam ciuitatem Ecclesiæ fundauit (*ipse fundauit eam altissimus,*) & præclarum illud regnum obtinuit, de quo in sacra Scriptura scriptum: *Regnum tuum regnum omnium sæculorum;* mundo vt patefaceret, se & fundatorem & principem illius esse, immortale nomen consequeretur; non effigiem & insignia duntaxat, sed corpus quoq; suum & seipsum in Ecclesiæ altaribus dedit, idque in tam pulchro admirabilique subie- *Apoc. 19.* *Psal. 86.* *Psal. 144.*

cto, quale est Eucharistiæ sacramentum. Quod & scripturæ loco confirmare potero: *Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi.*

Dei igitur filium Ecclesiæ suæ augustum hoc & reale sacramentum, velut admirabilium suorum præclarorumque operum argumentum, notam, & memoriam reliquit. Ita hoc prædixit Psalmographus dicens,

Psal. 110. *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se.* Inter tot autem mirabilia primum facile locum occupat ipse modus, quo Christus in hoc sacramento continetur; hoc siquidem ingenii captum superat omnem mentis humanæ comprehensionem transcendit, & ipse intellectus hic cæcutit. Idcirco vobis hunc hodierna concione exponam, sed sine certo quodam ordine ac methodo, at sparsim ac confuse, quidquid hic dicendum occurrit, coacervabo.

II. *Christi corpus quomodo in Eucharistia sit.*

Dico igitur primò, CHRISTI corpus hoc sacramento contineri, & incipere esse in altari, vbi nō erat prius, non generatione, nec per motum localem, sed vera quadam panis in illud ipsum conuersione: quod similibus etiam exemplis ostendere possumus.

Exemplis hoc probatur.

Cum enim homo alimento crescit, rationalis anima incipit esse in materia iam recenter adiuncta, in qua non erat prius; noua tamen hic anima non producitur, aut quæ de loco in locum mutetur; atque materiam quam prius non informarat; incipit informare: è contra vero dum membrum aliquod præciditur, hic esse desinit anima, nequaquam tamen perit, nec de loco in locum mutatur: ita quoque in Deo se negotium habet, cum quid in mundo nascitur, in hoc esse incipit Deus; cum vero euanescit & perit, etiam desinit ibi esse; certum tamen est, illum generationi corruptioniq; nō esse obnoxium, nec locali quodam motu locique mutatione venire aut recedere.

Christus cœlū non deserit,

Eodem modo de corpore Dominico in Eucharistia dicendum: prolatis quippe consecrationis verbis, integrum, viuidum, præsens illic reperitur, non quod ibi de nouo creetur, vel quod cœlum deserat, vt in altare se sistat; at duntaxat, quod incipiat esse in loco, in quo non erat, priusquam sacra consecrationis verba proferentur.

quo in Eucharistia præsens sit.

S. P. sacra. Eucharist.

D. Thomas Theologum hic agens, postquam dixisset, corpora naturalia circumscriptè in loco esse, Angelos vero definite, DEVM autem vbique incircumscripte, & indefinite; tandem asserit IESV CHRISTI corpus in cœlo circumscripte, at in sacramento Eucharistiæ nullo in loco esse, nec circumscripte, nec definite, quantum quidem ad ipsum; tamen quo ad species panis, circumscripto in omni esse loco, in quo hostiæ sunt consecratæ.

Christi corpus in Eucharistia dimensione caret.

Nouum hoc & admirabile; longe mirabilius, sub tam exigua hostiæ quantitate rei ipsa & de facto tantum contineri corpus, quantum in cruce suspensum ac deinde in sepulcro positum fuit. Docet siquidem experientia, alia corpora natura sua tantum occupare loci, quantum longitudinis habent ac latitudinis; hoc vero hic non habet locum. Docet ad hæc Philosophia, & ratio quoque indicat, corpora circumscripte, spiritus vero definite in loco comprehendi: sed hæc axiomata hic vim omnem perdunt, & omnia hic noua. Christi enim corpus hic non est circumscripte, vtpote non habens partes, quæ loci partibus dimensionibusque responderent; non etiam definite; neque enim ita in loco certo determinatum est, quin simul eodem tempore in pluribus aliis subsistat. Omnem tamen magnitudinem & quantitatem habet; sed nō extensionem, atq; ideo locum non occupat, sed conglobatum, collectum, & constipatum est, velut rei substantia.

Nota.

Vt autem cōstet, quomodo fieri hoc possit, sciendum, in omnibus rebus naturalibus inter substantiam & qualitatem discrimen esse, quod eadē rei substantia manēte, ipsius quantitas minui & augeri potest. Ad hæc substantiā ex se nullum locum occupare, nisi forte per quantitatē, cum substantia non habeat partes extra partes, nisi mediante quantitate, cui hoc proprium, quæq; sola di-

Substātiæ & quantitatis differentia.

tuorum ossibus repleuit; quo nomine insignem animi pietatem, honorisque diuini zelum testatus est; *Et contriuit statuas, & succidit lucos, repleuitq; loca eorum ossibus mortuorum.* Regum Rex CHRISTVS, cœlo delapsus veram vt religionem in terra plantaret, æternique cultum & adorationem stabiliret, veteres synagogæ oras demolitus est, figuras aboleuit, ceremonias contraxit, sacrificia pessumdedit, inque eorum loca, cineres & ossa mortuorum, corpus inquam suum & sanguinem, velut notas, repræsentationem & mortis, passionis, crucisque suæ memoriam, quod amoris & affectus infiniti testimonium, reposuit.

4. Reg. 13.

Docet Plinius & Herodotus, reginam quandam Cariæ nomine Artemisiam, mortui coniugis Mausolei cineres vino immistos bibisse, suum vt erga illum affectum testaretur; quin etiam & perpetua nominis illius ad posteros transiret memoria, egregium & splendidum illi monumentum parauit, quod inter septem orbis miracula primum facile locum occupat; vt Suetonius de Cæsarum monumentis loquens, eadem *Mausolea* nuncupet; cuius etiam meminit de Domitiani amphitheatro loquens Martialis. Huius occasione dixero, magnum cœlorum regem Christum, & totius orbis Seruatorem, suum vt nomen redderet immortale, & memoria perennis foret, vtque testatum faceret amorem, quo sponsam suam Ecclesiam, quæ toties in scriptura regina dicitur, prosequitur, corpus illi suum dedit, sed viuum & gloria plenum, voluitque vt illud sacro sanguinis sui vino immistum biberet; superbum illi ad hæc Mausolæum, hoc videlicet sacramentum, quod maximum cœli terræque miraculum erexit.

Lib. 36. c. 5. Lib. 7.

Nabuchodonosor Babyloniorum Rex DEVM se & immortalem credens, diuinos honores ambiuit, atque ideo in medio ciuitatis statuam auream erexit, quam ab omnibus subditis adorari, & symphonia & musica coli volebat, morte etiam numinis neglectoribus proposita: *In hora qua audieritis sonum tubæ, adorate statuam auream, quam statuit Nabuchodonosor Rex, si quis autem non prostratus adorauerit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis.* Quod insolens hic rex magna temeritate fieri voluit, totius vniuersi Saluator summa prudentia & sapientia fecit; cum enim vere se Dei filium, & essentia sua immortalē agnosceret, atque talis ab omnibus haberi vellet, in Ecclesia magnum sacramenti huius colossum erexit, in quo non modo statua & corporis sui repræsentatio, sed ipsummet animatum, gloriosum, ac vitale, quod ab omnibus honorari, coli, adorarique, & hymnis, & canticis celebrari vult, nisi damnationem qui secus faxit, incurrere velit, quod testatur etiam scriptura: *Adorate scabellum pedum eius.*

Dan. 3.

Psal. 98.

Video in deserto Sinai serpentem æneū, in hastili erectum, quem cum propius accedens intueor, comperio imprimis erectum fuisse; vt signum foret ac memoria eorum, quæ in crucis hastili peragi debebant in deserto Caluariæ. Qui mysterium Eucharisticum iam contemplari voluerit, comperiet etiam, non quidem ad futurorum, sed ad præteritorū mirabilium commemorationem, scilicet ad mortis & passionis Dominicæ memoriam institutum id & erectum fuisse.

Num. 21.

Princeps aliquis vrbem cum condidit, vel nouum regnum adeptus est, posteris vt testatum faciat, se auctorem illius, fundatoremque esse, & perpetua illius ibi viuat memoria, cum præsens ibi semper adesse nequeat, imaginem suam, insigniaque in sublimi aliquo loco relinquere consueuit. Is qui in Apocalypsi, in femore scriptum habere dicitur: *Rex Regum, & Dominus dominantium,* postquam sanctam illam ciuitatem Ecclesiæ fundauit (*ipse fundauit eam altissimus,*) & præclarum illud regnum obtinuit, de quo in sacra Scriptura scriptum: *Regnum tuum regnum omnium seculorum;* mundo vt patefaceret, se & fundatorem & principem illius esse, immortale nomen consequeretur; non effigiem & insignia duntaxat, sed corpus quoq; suum & seipsum in Ecclesiæ altaribus dedit, idque in tam pulchro admirabilique subiecto,

Apoc. 19. Psal. 86. Psal. 144.

tio, quale est Eucharistiæ sacramentum. Quod & scripturæ loco confirmare possum: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi.*

Dei igitur filium Ecclesiæ suæ augustum hoc & reale sacramentum, velut admirabilium suorum præclarorumque operum argumentum, notam, & memoriam reliquit. Ita hoc prædixit Psalmographus dicens, *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se.* Inter tot autem mirabilia primum facile locum occupat ipse modus, quo Christus in hoc sacramento continetur; hoc siquidem ingenii captum superat omnem mentis humanæ comprehensionem transcendit, & ipse intellectus hic cæcutit. Idcirco vobis hunc hodierna concione exponam, sed sine certo quodam ordine ac methodo, at sparsim ac confuse, quidquid hic dicendum occurrit, coacervabo.

Psal. 110.

II. Christi corpus quomodo in Eucharistia sit.

Dico igitur primo, CHRISTI corpus hoc sacramento contineri, & incipere esse in altari, vbi non erat prius, non generatione, nec per motum localem, sed vera quadam panis in illud ipsum conuersione: quod similibus etiam exemplis ostendere possumus. Cum enim homo alimento crescit, rationalis anima incipit esse in materia iam recenter adiuncta, in qua non erat prius; noua tamen hic anima non producitur, aut quæ de loco in locum mutetur; atque materiam quam prius non informarat, incipit informare: è contra vero dum membrum aliquod præciditur, hic esse desinit anima, nequaquam tamen perit, nec de loco in locum mutatur: ita quoque in Deo se negotium habet, cum quid in mundo nascitur, in hoc esse incipit Deus; cum vero euanescit & perit, etiam desinit ibi esse; certum tamen est, illum generationi corruptioniq; nō esse obnoxium, nec locali quodam motu locique mutatione venire aut recedere.

Exemplis hoc probatur.

Christus cœlū non deserit.

Eodem modo de corpore Dominico in Eucharistia dicendum: prolatis quippe consecrationis verbis, integrum, viuidum, præsens illic reperitur, non quod ibi de nouo creetur, vel quod cœlum deserat, vt in altare se sistat; at duntaxat, quod incipiat esse in loco, in quo non erat, prius quam sacra consecrationis verba proferentur. D. Thomas Theologum hic agens, postquam dixisset, corpora naturalia circumscriptè in loco esse, Angelos vero definite, DEVM autem vbique incircumscripte, & indefinite; tandem asserit IESV CHRISTI corpus in cœlo circumscripte, at in sacramento Eucharistiæ nullo in loco esse, nec circumscripte, nec definite, quantum quidem ad ipsum; tamen quo ad species panis, circumscripte in omni esse loco, in quo hostiæ sunt consecratæ.

quo in Eucharistia præsens sit.

3. p. sacra. Eucharist.

Nouum hoc & admirabile; longe mirabilius, sub tam exigua hostiæ quantitate rei ipsa & de facto tantum contineri corpus, quantum in cruce suspensum ac deinde in sepulcro positum fuit. Docet siquidem experientia, alia corpora natura sua tantum occupare loci, quantum longitudinis habent ac latitudinis; hoc vero hic non habet locum. Docet ad hæc Philosophia, & ratio quoque indicat, corpora circumscripte, spiritus vero definite in loco comprehendi: sed hæc axiomata hic vim omnem perdunt, & omnia hic noua. Christi enim corpus hic non est circumscripte, vtpote non habens partes, quæ loci partibus dimensionibusque responderant; non etiam definite; neque enim ita in loco certo determinatum est, quin simul eodem tempore in pluribus aliis subsistat. Omnem tamen magnitudinem & quantitatem habet, sed nō extensionem, atq; ideo locum non occupat, sed conglobatum, collectum, & constipatum est, velut rei substantia.

Christi corpus in Eucharistia dimensione caret.

Nota.

Vt autem cōstet, quomodo fieri hoc possit, sciendum, in omnibus rebus naturalibus inter substantiam & qualitatem discrimen esse, quod eadē rei substantia manēte, ipsius quantitas minui & augeri potest. Ad hæc substantiā ex se nullum locum occupare, nisi forte per quantitatē, cum substantia non habeat partes extra partes, nisi mediante quantitate, cui hoc proprium, quæq; sola di-

Substātiæ & quantitatis differentia.

sola diuisionem admittit, & partes extendit. Cernimus tamē, substantiam cum aliquo in loco mediante quantitate est, tunc quantitati se attemperare; quemadmodum in anima nostra manifestū est, quæ tantum loci occupat, quantum corpus est quod informat, quod tota sit in toto, & tota in singulis corporis partibus; si igitur quantitas, quæ non nisi accidens aliquando substantiam regat, eamque ad se trahat, locum vt occupet, cur nouum cuipiam videbitur, si aliquando substantia quantitatem ad naturam suam cogat, vt in loco aliquo statuar, locum tamen non occupet? Cum vero in altaris sacramento virtute consecrationis substantia præcipua sit pars, & proinde quantitas substantiæ se attēperet, hinc cum nulla hic sit extensio, magnum aliquod corpus in exiguæ hostiolæ subiecto contineri poterit. Adeo vt, cum substantia ex se partes extra partes non habeat, eo quod diuidi nequeat; ac velut punctus sit, quamuis sane totum Christi corpus in hostia cōprehenditur, capitis, pedum, aliorumq; membrorum certus non sit locus assignandus, quod in minima illius particula vniuersum corpus contineatur. Mirabilia hæc verè sunt & paradoxa.

Demonstratur Christi corpus locum non occupare.

Si verò hæc comprehendere nequeas, humana mens, conceptus tuos extolle & exacue, & cogita, quomodo idem ipsum corpus vtero prodierit virginali, virginitatis tamen claustris non violatis; recorderis quomodo sepulchro, monumento sigillis munito & lapide ingenti aduoluto exierit; *Matt. 27.* memineris ad hæc quomodo ianuis clausis, ad Apostolos in conclaue penetrauerit; atque in his omnib. videbis; sacrum hoc corpus alia penetrasse corpora, nullumque locum occupasse; intelligesque, quod, quamuis id mirabile sit & penitus nouum, in hoc sacramento idem omnino peragatur. & sane ipse Dominus hoc ipsum probaturus, ascensionis suæ exemplum adducit, *Ioan. 6.* discipulisq; hac de re agens, ait, *Hoc vos scandalizat, si ergo videritis filium hominis ascendentē vbi erat prius. i. e.* obstupescitis & scādalizamini, audito, omne me corpus vobis tam exiguo spatio cōprehensum relinquere; quid igitur fiet cum elementa me videritis transcendere, ac nubes ascendendo penetrare? Dicite, obsecro, auditores, si camelum per exiguum acus foramen transeuntem videritis, animal inquam vastissimum & gibbo tumidum tam paruo contineri loco, an non obstupesceretis? Crederetisne fieri hoc posse, nisi videretis? ipsum tamen fieri posse filius Dei testatur, ac velut possibile fieri in exemplum in Euangelio adducit, *Facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum cœlorum.* *Matth. 19. Luc. 18.* Cur non credetis igitur, Christi corpus in Eucharistia esse posse? si facere possit Deus, vt camelus in foramine integer maneat, an non multo præstabit facilius, vt filii corpus tantum, quantum est, in hostia contineatur? Nam iuxta Philosophos, qui potest maius, potest minus.

III

Dei hæc sunt mirabilia & omnipotentis summique artificis opus, quod sub his speciebus & in minima earum particula, & in exiguæ hostiæ circumferentia, totum Christi corpus, cum omni sua quātitate, magnitudine, dimensionibus, mensuraq; comprehendatur. Nemo iam Phidiæ manum admiretur, non ob Iouis Olympii imaginem factam, sed ob clypeum Mineruæ, in quo totum terrarum orbē efformauit: De Myrmecide taceat antiquitas, & currum eius quadriiugum, & nauem velis, malo & necessariis omnib. instructam, quam alis musca tegeret, nemo iam obstupescat. Nihil quippe sunt hæc omnia, si cum sacramento hoc conferantur, in quo totum Iesu Christi corpus in minima hostiæ parte continetur, in quo Deus & homo, iuxta quantitatē, sed tamen sine extensione locali comprehenditur, atque hoc ad confusionem euitandam: nam si huiusmodi extensionem concederemus, necesse foret, vt Christi corporis partes loci partib. vsquequaque responderent, atque ita caput extra collum, & collū extra humeros foret, ac sic de aliis; nihilominus, extēsione hac amissa, corporis Christi quantitas integra permanet. Certū quippe est, vbi caput est ibi & collū esse, vbi collū, ibi humeros, & c. omnia tamē distinctione & in ordine ad se, non vero ad locū. Adeo

Veterum artificum opera.

Christi corpus hic extensionem localem admittit.

Adeo vt hinc inferendum sit; totum Christi corpus in minima hostiæ particula contineri, cuius rei figura fuit manna: quod cum Hebræi colligerent, is qui minus collegerat, tantum referebat, quantum qui amplius, quod rarescendo apud priorem cresceret, & apud alterum constipatum minueretur. eodem modo in hoc fit sacramento, qui ipsum in magna specie recipit, non quid amplius recipit, quam qui in minori. *Exod. 16.*

Rupertus locum hunc Exodi exponens, ait, quod quemadmodum cum Adam ex arbore vetita comedit, tantum primo morsu comedit, quantum si omnia arboris poma deuorasset; quod in primo illo morsu non minus mortem gustauit, quam si nullum in arbore pomum reliquisset: ita quoque & longe verius, quicumque in Eucharistia creatorem suum sub minima etiam recipit particula, non minus Deum suum, & vitæ authorem recipit, quam si mille hostias, easque maximas sumeret. *In Exo. 17.*

Huc facit quod de manna scribitur in Exodo, quod semini Coriandri simile fuisse dicitur: de quo semine ait Philo, quod quamuis exiguum sit, si in plures diuidatur partes, & vnaquæque seratur, omnes fructum & semen sint prolaturæ, adeo vt diuisum integrum surgat, & integrum non plus contineat, quam diuisum. Idipsum & de sacramento hoc & dicamus & perfecte credamus, quod diuisum tantum cõtineat, quantum integrum, & integrum minus non habeat, quam minima eius portio. O mirabilia, ô noua, ô paradoxa. *Coriandri qualitas.*

Ecce & aliud mirabile, sequi solitum modum quo Christi corpus in sacramento hoc est, quodque in fractione consistit: hostia quippe consecrata, in qua realiter Christus integer continetur, licet frangatur, & plura in frustilla diuidatur; Christi tamen corpus non frangitur, sed integrum sub singulis particulis continetur; atque ideo Magister sententiarum ait, Christi corpus incorruptibile esse. Cæterum fractio hæc non in ipsa corporis Christi substantia, sed in sacramento dumtaxat peragitur, id est, in speciebus, quæ quamuis fractæ sint & concisæ, corpus tamen semper integrum & indiuisibile perseuerat. Testatus est hoc Angelicus Doctor Thomas, cuius in sequentia ita Ecclesia canit, *4. Sent. dist. 12.*

Nulla rei fit scissura,
Signi tantum fit fractura,
Qua nec status nec statura
Signati minuitur. & paulo post:
Integer accipitur.

Atque vt anima nostra tota est in toto corpore, & tota in singulis corporis partibus, ita quoque in hostia Christi corpus; atque vt vero corpore diuiso, anima non diuiditur, (brachio siquidem resecto; quædam animæ pars non propterea ea rescinditur,) ita etiam sacramẽto hoc diuiso, Christi corpus non diuiditur aut frangitur, fractio enim non nisi ad species ipsas pertingit. Quod speculi exemplum reddet manifestius: ipsum enim licet fractum & in varia fragmenta diuisum sit, ipsa tamen hominis, quæ inde resultabat imago, non frangitur aut diuiditur; sed in tot tantum locis multiplicatur, quot frustilla reperire est. In sacramento hoc non aliter se res habet, sacramento quippe hoc in sacerdotis manibus diuiso, non ideo Christi corpus diuiditur, sed integrum perseuerat, totque in partibus continetur, in quot hostia diuisa. *Simile* *Christi corpus nõ frangitur fracto sacramẽto.*

Exodus huius rei subministrabit figurã. Cum enim Israelitæ agnum Paschalẽ comederent, vetuit Deus, ne quid in eo frangerent, imo ne ossa quidem, *Os non comminuetis ex eo.* Quid hæc ceremonia designat? non aliud, quam Christum verum nostrũ agnum Paschalem, in sacramento Eucharistico aliquando comedendum; sed integrum, non confractum, non diuisum, atq; ideo factum, quod Iudæi, cum latronum crucifixorum membra & ossa confregissent, Christi ossa comminuere non sint ausi, sed corpus illius integrum reliquerint. Ita hoc docent Euangelistæ, *Ad Iesum autem cum venissent, cum viderent eum iam mortuum, non fregerunt eius crura.* *Exo. 12.* *Ioan. 19.*

In Leuitico Moysi præcepit Deus, vt dũ illi in holocausta offerendæ essent aues, velut turtures, colũbæ, &c. integræ sibi offerentur, *Figura.*

rentur, nec capite ablato vel comminuto, sed nonnihil ad collum reflexo. Audi decretum, *De turturibus & pullis columbæ offeret eam sacerdos ad altare, & retorto ad collũ capite.* Denotare duo ceremonia hæc volebant, primum quemadmodum caput columbæ turturisve ad collum retortum erat, non vero præfectum aut separatum; Ita quoque caput nostrum Christum semper cum corpore, id est, Ecclesia, permansurum, nõ separandum; adeo vt bonus ille Emanuel à nobis absens & simul sit pſens, absens & permanens, vere præsens substãtia ratione quadam sacramentali, absens vero in propria specie, quæ ab oculis nostris percipi nequit. Alterum, quod magis ad propositum nostrum, quod quando Iesus Christus, verus ille turtur, de quo in Canticis sermo (*vox turturis audita est in terra nostra*) in sacramento hoc & sacrificio offerendus esset, non diuideretur aut secaretur, sed integer in communione comederetur & in Missa offerretur.

Cant. 2.

I V.

Corpus Christi eodem tempore in pluribus locis.

Tertium mirabile quod admirabilem, qua Christus in Eucharistia præsens est, rationem comitatur, est, quod sacrum hoc corpus & diuinum eodem tempore & instanti in pluribus sit locis, nullum tamen locum occupans; eodem momento Parisiis est, Romæ, Constantinopoli, Ierosolymis, in China, Peru, in India, apud Antipodes, vtroque in mundi cardine, vbique locorum vbi Altaria & hostias sacratas reperire fuerit. Hoc intellectum hominum percellit, hoc captum humanum transcendit, hoc fieri nulla ratione videtur posse, tamen præterquam quod fatendum est, nihil Deo impossibile esse, exempla nobis natura ipsa suggerit. Videmus enim ad oculum quotidie vocem, quamuis non nisi accidens sit, multis in locis eodem tempore reperiri. An non verum est, meam hanc vocem, qua hoc ipsum pronuntio, in tot auribus versari vagarique, quot hic auditores ad me audiendum collecti? Si igitur natura accidens quoddam eatenus extollere potest & euehere, cur non idem in substantia faciat naturæ author? an non maioris Deus authoritatis fuerit, quam ipsa Physica?

Ipsa ad hæc ratio nobis adstipulatur, ratio inquam maximis fidei mysteriis innixa: si enim credere tenemur, duo corpora in eodem loco cum penetratione dimensionum velut in gloriosa natiuitate & admirabili Christi resurrectione contigit, simul fuisse; cur non eadem ratione credemus, in sublimi hoc mysterio, idem corpus gloriosum diuersis locis se posse sistere? an non verisimile videatur, si duo corpora in eodem loco accõmodari queant, vnum quoque corpus in duobus locis posse subsistere? si vero in duobus, cur non item in pluribus?

Ratio qua docetur Christi corpus in plurib. locis esse.

Exempla & demonstrationes suggerit nobis scriptura & aperte declarat vnum numero corpus substantia sua pluribus in locis posse subsistere. Primo constat, Christum ex quo ad cœlos ascendit, in diuersis locis fuisse, in cœlo quidem ad Patris omnipotentis dextram considentem, (*sede à dextris meis*) & in terra Apostolo Paulo apparentem, vt ipse de se ad Corinthios scribendo testatur, *Nouissime autem omnium tanquam abortiuo visus est mihi, &c.* secundo, Dicitur Paulus ad tertium vsque cœlum raptus; atqui huiusmodi raptus fieri nequit, quin duobus in locis simul fuerit, tum in cœlo, tum in terra; certum est enim illum tum à terra non abfuisse, sed in eadem permansisse. si vero hoc solum quoad animam & spiritum fuisset animaia sublime rapta, & corpore in terra permanente; mortuus haud dubie Paulus fuisset, cum aliud quid non sit mors, quam vnius ab altera partis separatio: quod tamen hic nulla ratione factum videtur.

Psal. 109.
1. Cor. 15.
2. Cor. 12.

Deinde non tanta repugnantia est, corpus vnum diuersis in locis esse, quam eamdem in pluribus naturam. Atqui ipsa docet fides & credere iubet, in sanctissimo Trinitatis mysterio eadem essentiam, substantiam, & naturã in tribus Personis esse, Patre, Filio, & Spiritu sancto, atque hinc est, q; non nisi vnum eundemque constituant Deum. Cur igitur non credemus, idem

Vna natura in 3. personis.

corpus

corpus in diuersis locis posse subsistere, & maxime Christi quod in Eucharistia. Quare mirabilia sunt, in quib. recensendis pergemus.

V. Christi corpus hic inuisibile. Quartum mirabile est, quod gloriosum hoc corpus, quamuis certo, vere, realiterque præsens & viuens adsit, à nemine tamen videri queat; non nisi accidentia hic videntur, sub quibus semper delitescit, & numquam videtur, quamuis tamen vere realiterque sub his contineatur. Quodque difficillimum & rem penitus reddit incredibilem, est quod Christus in Euāgelio, declaraturus verum se habere corpus, non vero vmbraticum aut phantasticum, Apostolis præceperit, oculos vt aperirent, manibus palparent, quod spiritus carnem & ossa non haberet, viderique non posset, aut manibus contrectari, *Palpate & videte, quoniam spiritus carnem & ossa non habet.* Quod Caluinus argumentum aduersus Eucharisticam veritatem vsurpauit, quodque velut Achillem credit inexpugnabilem. Sed miser fallitur, Dico igitur Christum patefacere dum vellet, verum se corpus habere, bene consequenterque intulisse, dicendo *Palpate & videte.* Quod fieri non possit rem corporis expertem sensu corporeo aut tangi aut videri, adeo vt hinc necessario inferendum sit, quidquid tangitur aut cernitur, corporeum ac materiale est.

Ioan. 20

Corpus adesse potest non tamen videri. Fieri tamen potest, verum aliquod corpus præsens adesse, non tamen videri, vel quod ab alio tegatur corpore, vel quod impediat Deus, ne species sensibiles ad sensus transmittantur, quemadmodum in vita Gregorii Thaumaturgi B. Gregorius Nyssenus, & in S. Felicis Nolani S. Paulinus scribunt. Et quamuis exempla nobis non supperent, ipsa docet veritas, corpus aliquod præsens adesse posse, quamuis tamen exterius non videatur; scriptura mihi hic suffragatur. Dicitur quippe in Euangelio, Christum ipso resurrectionis die in Emaus cum duobus viatoribus concedentem subito ex oculis eorum euanuisse, id est inuisibilem se præbuisse. Quin & apud Ioānem Christus, Iudæi cum lapides in illum iacere vellent, vt turbas & rabiem eorum declinaret, inuisibilem se reddidit, & transibat per medium illorum, à nullo tamen visus aut cognitus est, *per medium illorum ibat.*

Luc. 24.

Ioan. 8.

Addo insuper, dæmones, carminibus magicis & incantationibus corpus aliquod, quamuis alioqui visibile, inuisibile posse reddere, & hominum oculis subtrahere, & aliud è contra, quod procul inde dissitum fuerit, in locum illius subiicere ac videndum proponere. Si dæmonum hoc artificio fieri potest, vti reuera fit, & illusiones quotidianæ satis superq; manifestant, anne diuinæ quis omnipotentiæ illud ipsum denegare audeat? Diabolus corpus aliquod subtrahet aut supponet, inuisibile reddet aut visibile; & Deus omnipotens omnium id facere non poterit, imo nec in proprio corpore? Quod profecto nullo pacto videtur impossibile.

Aer qui corpus, videri nequit. Aer secundum inter elementa, verum est corpus, vti & ignis, qui sub cœlo lunari; interea tamen, nec vnum videmus, nec alterum quamobrem ita argumentor, sunt in rerum natura corpora, quæ oculis nostris videri nequeunt, igiturne mirum & velut impossibile, corpus gloriosum & communem naturæ ordinem transscendens, quale est Christi in Eucharistia, videri non posse?

Nolite hic quiescere sensus humani, vester visus nimis debilis & imbecillis, vestrumque iudicium nimis infirmum; fidei siquidem est, hic iudicare, ac velut præsidem agere, non vero vestrum, qui non nisi iudices subalterni. Tres Orientis principes stellæ ductu Christum pannis in præsepi inuolutum, summa animi dimissione adoratum venēre, *& procidentes adorauerunt eum.* Idem Christus velut Deus & homo accidentium panniculis in Eucharistico mysterio inuolutus est & absconditus; vestrū est sensus exteriores, qui velut principes in animæ nostræ regno dominium exercetis, humilime corpus, animam, diuinitatem, omnemq; substantiam illius, fidei ductu hic adorate. Matth. 2.

Oculi boni senecionis Isaac caligabant, adeo Gen. 27.

adeo vt filium Iacob pellibus hœdinis coopertum dignoscere non potuerit, quamuis per vniuersum illum corpus tangeret; sed mox vt illum loquentem andiuit, agnouit quamprimum, *Vox quidem Iacob, manus autem Esau, &c.* Ita quoque in sacramento hoc sensus nostri adeo caligant & cœcutiunt, verum vt Iesu Christi corpus, accidentium pellibus coopertum, nequeant agnoscere, sed ad fidei vocem quamprimum dignoscitur & adoratur. Vere enim absconditum est, & quamuis à nobis videri nequeat, nos tamen sub specieb. delitescens, videre potest.

Gen. 24. Cuius rei egregiam in libro Geneseos figura legere est, in quo puteum videntis & viuentis nominari audimus: *Eo autem tempore deambulabat Isaac per viam qua ducit ad puteum, cuius nomen est videntis & viuentis.* Et sane sacramentum hoc profundus quidam puteus est, in quo vere continetur viuens, quique de seipso ait: *Ego sum via, veritas, & vita*; quique omnia conspicatur & obseruat; quamuis enim nos ipsum non videamus, nos tamen ille è putei huius fundo intuetur & aspicit. Quo respiciens alludensque in Canticis sponsa, aiebat; *En stat post parietem nostrum prospiciens per cancellos.* Quid enim sunt species hæ sacramentales, nisi paries quidam medius, post quem Dominus delitescit, vnde nos videt, quamuis nos ipsum minime videamus? sed vlterius progredior.

Sacramētū putens videntis & viuentis.

Cant. 2.

V. Quintum mirabile, quod Christi subsistentiam hic comitatur, est, quod hic accidentia sint sine subiecto, sese ipsa continētia, ac velut absoluti quidam Domini à nulla dependentia substantia: nam substantia panis & vini, a qua dependebant, & quæ subiectum illorum erat, hic esse desijt. Nouum quid & penitus inauditum, Philosophorumque doctrinæ repugnans, docentium, accidentis esse alteri inesse, vti ex Aristotelis Metaphysica colligere est; adeo vt accidentia non tam esse quædam sint, quam quiddam τῷ esse. Idem quoque Platonē carpit, quod ideas à natura segregasset; si vero ex mente illius formæ substantiales, quales ideæ sunt, à materia separari nequeunt, multo vero minus formæ accidentales.

Accidētia sine subiecto.

Tex. 32.

Lutherus & Caluinistæ huic Philosophorum doctrinæ innixi docent, Deum omni sua potentia efficere non posse, vt accidēs sine aliquo subiecto subsistat. Quod inconueniens vt euitet, mauult Lutherus panis substantiam cum corporis Dominici substantia simul coniungere: & Caluinus veram realemque Christi præsentiam potius concedere, quam dicere accidentia sine subiecto substantiaque esse, subsistereque posse. In quo se non modo infideles, sed & imperitos Philosophos ostenderunt. Physica enim docet, quicquid potest & habet causa secunda, à prima id mutuari: atqui Deus omnium rerum causa est, *Omnia per ipsum facta sunt*; igitur asserendū, quidquid Deus creaturarū adminiculo potest, à se ipso solo & sine illis id posse, cum omnis illarum virtus, ꝓprietasq; ab illius potestate dependeant. Ecce iam argumentum in forma: Quidquid accidentia subiecto & substantiæ inhærentia conseruare potest, potest & separata ab illa conseruare, eo quod substantiæ potestas proprietasque accidentia conseruandi ab ipso veniat. Atqui Deus omnipotens & substantias & accidentia conseruat; ergo cum illa conseruet quamdiu subiecto insunt, poterit etiam conseruare à substantia remota.

Caluinistarum & Lutheranorum error.

Ratio naturalis.

Ioan 1.

Deinde si fides nostra possibilitatib. verisimilioribus limitanda esset, in præcipuo fidei mysterio aliud quid longe admirabilius appareret, in quo tamen substantiam corporalem sine aliqua subsistentia credimus: nam Christi humanitas in mysterio incarnationis non in se, sed in verbi æterni hypostasi, subsistit, atque ita non nisi vna hypostasis est, non vero duplex: longe tamen creditu mihi videtur difficilius, naturam quamdam sine hypostasi esse, quam credere accidentia carere subiecto. si igitur difficilius & credimus & profitemur in mysterio incarnationis, cur quod facilius minusque repugnans, est, non credemus profitemurque in Eucharistiæ sacramento?

Natura sine subsistentia in mysterio incarnationis.

Ad

De accidentis essentia nō est inhærere.

Ad hæc nego, & falsum etiam est, inhærere subiecto, esse de essentia accidentis. Neque enim Patres, Theologi, & Philosophi dumtaxat; sed multi etiam Gentilium eius fuere opinionis. Basilius namque non modo credidit accidens esse posse sine subiecto, sed iam inde à mundi primordio subiecto caruisse. siquidem in Homiliis scripsit, solis lumen à primo die conditum fuisse, & nulli subiecto tamen inhæsisse, idque triduo, donec tandem die quarto, sole creato, illi velut subiecto naturali inditum est. Atqui lumen accidens est, cum tamen illud sine subiecto triduo conseruare potuerit Deus, in aliis idem præstare hauddubie poterit.

Hom. 2. & 6 de hexa.

Tom. 2. c 76 2.

Thomas Waldensis plura veterum Philosophorum hic adducit testimonia, credentium accidentia sine subiecto esse & subsistere posse. Aristoteles quidem hoc non concedit, nam vere illud fieri nequit, aperte tamen docet, de accidentis essentia non esse, inesse & inhærere? Nam lib. 3. de anima docet aliud esse, magnitudinem; & aliud magnitudinis esse si esse, id est, existentia accidentis ab essentia destructa est; multo potius inhærentia distinguetur, quæ non nisi certus quidam existentiæ modus. Idem quoque Aristotel. de vacuo tractans petit, an vacuum illud dicendum, in quo nō nisi color aut sonus quispiam reperitur; quæ quæstio sane inanis & futilis foret, si inhærentia foret de accidentis essentia: de colore enim cum agimus, necessario subiectum includimus, cui is insit, & proinde corpus; vbi vero corpus aliquod est, vacuū esse non potest. Adeo vt Aristot. hanc quæstionem proponens, an scil. locus ille vacuus foret, in quo nullum corpus; sed accidens aliquod dumtaxat (quale sonus aut color) reperiretur, agnouisse & confessus videatur, accidēs esse sine subiecto posse, & ab omni corpore & substantia remotum.

C. 6.

9. Physic. c. 58.

Accidens habere esse, & subiecto inhærere.

Concludamus igitur, Theologi, duas accidens habere proprietates, primo suum esse; deinde subiecto inhærere: primum illi relinquit Deus, & secundum potentia sua illi aufert. Liquet à simili in igne duo sunt, *lucere & vrere*; tamen nō sine miraculo ignis Babylonicus aduersus tres pueros in fornace accensus, priori effectu permanente, secundo caruit, numquam enim Martyres in fornacem coniectos potuit offendere: atqui certissimum est, calorem tam huic elemento essentialem esse, quam accidenti subiecto inesse.

Cæterum, penitus hoc admirabile esse fateor, & opus quoddam ab omnipotentia diuina profectū; cum omnem naturæ vim, & communium rerum inferiorum ordinem excedat: fatendum quoq; impium ac blasphemum esse, credere & affirmare, penitus hoc fieri non posse, & Dei omnipotentiæ potentiam hanc denegare. Quicūq; enim Deum omnipotentem esse crediderit, credet etiam hauddubie cunctos omnipotentiæ illius effectus, idq; per verbum illius: si enim diuina hæc vox substantiis & accidentib: esse dederit, vt sine aliquo subiecto essent & subsisterēt, multo facilius easdem substantias conuertet & commutabit, ac sine illis accidentia, quoties & quomodo illi visum fuerit, faciet subsistere. Atque hæc est magni Doctoris Ambrosii ratio, *De totius mundi*, inquit, *operibus legistis, quod ipse dixit & facta sunt sermo ergo Christi ex nihilo faciens, quod nouerat, non potest ea, quæ sunt, mutare in id quod significant?* Credendum dumtaxat est Deum omnipotentem esse, si credere velis, hoc fieri posse.

Impiū est credere Deum nō posse facere vt accidens sine subiecto subsistat.

Lib. de initian. c. 10.

VI.

Cum Abrahamo Deus filium in spem posteritatis, hæreditatisq; abeundæ nasciturum promitteret, primum, quo eum ad credendum induceret, voluit argumentum, ipsa erat omnipotentia; *Ego*, inquit, *sum Deus omnipotens*. Id est, si naturam & rationes humanas in consilium adhibeas, penitus tibi videbitur fieri non posse, vt vxor tua vetula & infecunda filium tibi pariat; sed hoc vnum hanc tibi natiuitatem suadeat, quod omnipotens sit qui hanc tibi promittat ac spondeat. Idem de hoc mysterio dico; Quicumque sensus & rationem consultricem adhibet, & credere nequit, accidentia sine subiecto, sed per seipsa subsistere, sibi ob oculos ponat, quod qui hoc faciat, quique hoc sacramentum

Gen. 17.

mentum instituerit, omnipotens Deus sit, cui nihil factu impossibile.

Omnipotentia Dei articulorum symboli fundamentū. Hinc factum, vt Apostoli, quo fidei nostræ articulos creditu faciliores redderet, ab omnipotentia exordium ducant, eamque velut omnium credendorum fundamentum ponant, *Credo in Deum patrem omnipotentem.*

Credendum igitur, firmiterq; tenendum sola accidentia hic permanere, qualia sunt color, sapor, figura, & alia, & panis substantiam, cui velut subiecto inesse solebāt, abiisse & desiisse; & quamuis sensui videatur panis adhuc reliquus esse, errat tamen & fallitur, sola enim nudaque accidentia hic permanent.

Gen. 27. Iacob Esau mentitus, eius enim vestes induerat, patri se obtulit, non ideo tamen vere Esau erat, sed non nisi illius species & imago. Ita quamuis Christus sub panis accidentibus in sacerdotis manibus ad aras immolantis se spectandum proponat, non ideo tamen panis hic est, sed accidentia tantum & panis similitudo.

1. Reg. 19. Michol Dauidis loco, in lecto statuam quamdam & pelles hœdinas, exploratores elusura, collocauit; adeo vt cum Saulis milites venissent, Dauidem quæsituri, præter statuam & pelles nihil inuenerint. Eodem modo hic sensus nostri deluduntur, credentes enim veram hic panis substantiam esse; nihil huiusmodi reperient, sed sola & nuda accidentia, quibus substantia tegitur ac cooperitur, quæque in hoc sacramento, subiecto iam ablato, permanent.

Gen. 39. Ioseph in manu dominæ *pallio relicto*, ne dominum offenderet, eiusque thorum violaret, *fugit & egressus est.* Eodem modo in hoc sacramēto res peragitur, Auditores, quamprimum enim vt consecrationis verba proferuntur, panis esse desinit & fugit, accidentibus, velut pallio suo, in sacerdotis manibus relictis, ne in Dominū peccet, eiusq; obedientiam infringat, non est vero sensuum hic contrariū ostendere, qui non nisi iudices inferiores sunt & secundarii, quique sola accidentia quæ vident, & palpant, quæque secundum communem naturæ ordinem fiunt, diiudicare norunt.

Act. 25. Festus Præses Paulum iudicaturus, ad Cæsarem velut ad supremum iudicem & aliorum iudicum caput appellauit. Ita cum sensus in hac materia diiudicare quid voluerit, ad fidem potius appellandum est, veritatis enim huius iudicium ad supremum iudicem spectat, quæ ipsa fides, non vero sensum exteriorem, qui nonnisi secundarius & subalternus est iudex. In Exodo Moysi quidam exprobrans & immorigerus: *Quis te constituit iudicem?* eodem modo sensui respondendum, cum in tam profunda tamque sublimia inquirere & diiudicare præsumet, eique acriter obiiciendum. Quis te articulorum fidei, rerumque supernaturalium ac diuinarum iudicem constituit? Nequaquam, sensus hic obediat menti, & spiritus fidei, fides vero credat in Deum; nulla alioquin pax, quies, aut securitas tum in anima, tum in Ecclesia futura est.

Fides supremus in hoc sacramento iudex.

Exod. 2.

Gen. 25. In vtero Rebeccæ, vxoris Isaac, nulla pax erat, quod in eodem duo aduersarii bellum intestinum gererent, & duorum populorum capita; *Duæ gentes sunt in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur, &c.* Ita quoque in Ecclesia, vel potius in anima, dum schisma, diuisio, seditioque aliqua ingruerit, sensus iuxta captum & mentem suam diiudicare voluerit, & ratio sese subiicere nolit, & fides dominatum superioritatemque obtinere nequeat, nulla speranda pax est, salus nulla, quies vel tranquillitas nulla.

Psal. 115. Psalmographus audacter de hoc mysterio velut de articulo quodam fidei locuturus ait, se non hominum suasu, inductioneve, nec sensuum iudicio inductum id credidisse, sed pure simpliciterque quod hoc illi Deus reuelasset: *Credidi propter quod locutus sum*: & cum sensuum, argumentorum & rationum humanarum fallitatem aperuisset, ait: *Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax.*

Idem omnino faciat Christianus, & fidei, non vero sensuum lingua inductus credat, Deum nō minus veracem fuisse in hac nobis veritate reuelanda, quam in omnibus mirabilibus patrandis; sibique persuadeat non

non immerito à Dauide sacramentum hoc memoriam & compendium omnium diuinorum mysteriorum fuisse appellatum; *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus.*

Et est reuera mirabilium compendium, in eodem subiecto tot mirabilia miraculaque concurrere, & ad vnicum hominis verbum Deum è cœlo in manus illius descendere. Magna quidem verborum Iosue vis fuit, quod violentum solis cursum in medio axe stiterit, vt diem protraheret, & nox moram pateretur; at maior haud dubie sacerdotalium est, quæ Christum cœlo deuocant, gratiam qui elargiturus est & communicaturus. Magnum hoc, vti & illud, quod panis viniq; substantia esse desinente, Domini corpus quamprimum adesse incipiat; quod accidentia sine subiecto subsistant, quod corpus quantitatem habeat, nullam tamen extensionem, quod eodem momento in pluribus sit locis, locum vero nullum occupet; quod vere realiterq; corpus sit, non tamen palpabile aut visibile; quod hostia frangatur, diuidaturque, corpus tamen semper maneat indiuisum? Quis audiuit vmquam quid sim le? quis non admirans exclamet: *Quam magnificata sunt opera tua, Domine, omnia in sapientia fecisti, &c.*

Mirabilia Eucharistiæ.

Psal. 103.

Eia igitur fideles, veritatem hic fidei sequamini, sensus humiliate, & rationem, argumenta & syllogismos, qui contrarium ostendent, conuincite, omnipotentiam Dei vindicate, mirabilia admirabilis existentiæ corporis Christi in sacramento Eucharistico admiremini, in quo animæ nostræ exemplum vos confirmet: considerate inquam, quod quemadmodum illa tota in toto corpore & simul in vnaquaque corporis parte est, ita gloriosum Christi corpus in Eucharistia esse: sciunt enim Philosophi omnes, locum corpori deberi, non solum quod corpus sit, sed etiam quod vnum.

Hoc igitur vobis inhæreat, quod si intelligere non valeatis, in silentio idipsum adorare sufficiat. Et sane animarum nostrarum vindex DEVS, te hic supplices adoramus, & omnia hæc mirabilia demirantes, te vere hic præsentem esse confitemur, esse velut Iacob pellibus accidentium coopertum; velut sponsum Canticorum specierum sacramentalium cancellos respicientem; velut Moysem monte descendentem faciem sacramenti velo coopertum, vt ita diuinæ maiestatis fulgorem, ad quem creaturarum oculi caligant, abscondas; ac velut solem humanitatis nostræ nubilo tectum, vnde influxus nobis cœlestes emittis. Quos ne subtrahas rogamus, & supplices contendimus, tuumque amorem nobis in hoc mundo elargiaris & gratiam, vt hac ratione in altero gloriam promereamur, ad quam nos Pater, & Filius, & Spiritus sanctus deducant.

Locus corpori debitus quod vnum sit.

Gen. 27. Cant. 2.

Exod. 34.

AMEN.

CONCIO-

CONCIO SEXTA,

INFRA OCTAVAM VEN. SACRAMENTI.

Sextum Mirabile.

In quo de admirandis SS. Eucharistiæ effectis est sermo.

Partitio.

I. *Quod Dei beneficia nutrientis nos obligent.*
II. *De effectibus Eucharistiæ in anima quoad peccata & opera mortificata.*
III. *Effectus alij spiritales.*
IV. *Quod communionis vis maxima sit ad charitatem.*
V. *Communio valet ad cor corroborandum.*
VI. *De effectibus Eucharistiæ corporalibus.*
VII. *Miscellaneum effectuum Eucharisticorum.*

Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Psal. 110.

FIGVRA.

2. Reg. 6. DOMVS Obededom Leuitæ, gratiis & benedictionibus cœlestibus repleta fuit, quod fœderis arca ad aliquot menses in eadem esset commorata. Arca hæc, Auditores, vere Eucharistiæ figura fuit & prototypon, atque innuere allegorice historia volebat, sacrosanctum hoc sacramentum, vt digne, summoque cum honore animam piam, spiritualemque ingressum est, omnia quamprimum donis, gratiis, fauoribus, & benedictionibus cœlestibus repleri ac cumulari. Felix beataque illius præsentia, ac receptio illius penitus admirabilis, & effecta vere diuina & inaudita. De his hodierna die apud vos agam, & omnia illius genera, quam possum scitissime recensebo. Sed cœleste prius auxilium implorandum est, ad Spiritum paraclerum confugiendum, eius gratia expetenda, simulque gloriosa Deipara inuocanda, nobis vt adesse & patrocinari dignetur: idcirco in genua procumbamus, & cum Gabriele Archangelo verbis consuetis illam salutemus.

AVE MARIA.

I. Nihil est quod magis obliget quęquam quam alimentum. Nihil est omnino, Auditores, quod homines erga Deum magis deuinciat, magisque impediat, ne maiestatem illius vllo modo offendant, quam beneficiorum, & præsertim eorum, quæ ad alimentum, & vitæ huius sustentationem spectant, recordatio, iugisque memoria. Exemplo nobis futurus est Iacob Patriarcha, qui cum ad extremam se redactum inopiam cerneret, & maxima victus penuria laboraret, votum vouet DEO, se, si panem in cibum, & vestem ad induendum nactus fuerit, perpetuo vt Deum illum habiturum, totoque vitæ tempore fidele illi obsequium præstiturum. Audiamus promittentem: *Si fuerit Dominus mecum, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestem ad induendum, erit mihi Dominus in Deum, &c.* Gen. 28.

Deut. 8. Hoc argumento vsus est in Deuteronomio Deus, vtque Hebræis repræsentaret quantum illi deberent, ingentia illis beneficia, quę ab ipso receperant, in memoriam reuocauit, atque illa imprimis, quæ ad eorum educationem, alimentaque pertinerent: *Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus, quadraginta annis per desertum, & dedit tibi cibum manna, quod ignorabas tu, & Patres tui*: quasi diceret, si colere me & adorare debes, popule meus, quod tuus creator sim & conditor; maiori profecto ratione quod tuus sim benefactor; recorderis enim oportet omnium viarum, per quas te Deus quadraginta annorum spatio deduxit, interea dũ in deserto commorareris, quomodo tibi manna in cibũ dederit, quod erat cibus & esca, tibi non minus, q̃ Patribus incognita. E quo efficere volebat illũ qui alit & educat, alienos sibi mirabili ratione deuincere.

Quod

Quod egregie illustratur apud Ioannẽ, vbi Dominus postquam quinque panibus hordaceis & duobus pisciculis quinq; hominum millia refecisset, ita sibi alumnos illos deuinxit, vt publica illum voce deprædicarint, eius mirabilia diuulgarint, atque regem eligere voluerint: *Iesus ergo* Ioan. 6. *cum cognouisset, quia venturi essent, vt raperent eum, & facerent eum regem, &c.*

Adorari meretur Deus qui nos enutriat.

Et sane magnum singulareq; beneficium est, à Deo nutriri & educari, adeo vt si nulla alia eius amandi timendique esset ratio, vnum hoc sufficeret, quod ab eo & alamur & nutriamur, quique animas simul & corpora magna cura, sollicitudineque recreat ac pascit: vnica hæc consideratio, licet aliæ non forent, ad rationis præscriptum ponderatæ, nos illum in regem creare, & velut Deum sincere toto vitæ tempore adorare cogeret.

Gen. 41. Ioseph non sine singulari Dei prouidentia ad secundaria regni Ægypti gubernacula promotus, cum iam frumenti magnam copiam coaceruasset, & vniuersos regni incolas, in summa rerũ inopia aluisset, publico omnium Satraparum, & Regis imprimis edicto, honorem nactus est amplissimum, & generalis totius regni vicarius, & lingua Ægyptiorum, Saluator Cant. 1. mundi est nuncupatus: *Et vocauit eum lingua Ægyptiaca Saluatorem mundi, &c.*

Videte igitur quomodo alimenta hominem obligent, quot, quantisque nominibus altori debitores constituant, etiam populos barbaros & Deum ignorantes? Maior profecto Christianorum erga DEVM obligatio, qui tanta anxietate, curaque illos educat, & nullo non tempore reficit.

Sponsa, dona, quæ à dilecto receperat, quotq; nominibus erga illum esset deuincta recensens inter cetera ait, eo potissimum nomine se obligatam, quod in cellaria illius ad gustanda vina esset introducta, in quibus reficeretur, & biberet largius; *Introduxit me Rex in cellaria sua.* Prô! quanto maior animæ erga DEVM obligatio, sponsum inquam suum, quod quotidie illam non in cellam, sed ad sacramenta, & præsertim ad Eucharisticum, inuitet & introducat, vbi ibidem corpore tam suo reficiat & sanguine inebriet, quæ alimenta vere diuina sunt & cœlestia.

Magna animæ obligatio erga Deum.

Hæc sane singulare beneficium est liberali munificaque DEI manu enutriri, & non minor econtra ingratitudo, ipsum nolle agnoscere, & beneficii memoriam excutere. Vnde apud Isaiam expostulans Deus hanc Cap. 1. Iudæis ingratitudinem exprobrat, quod scilicet ab illo enutriti, benefactorem contempsissent, & tantum non pedibus proculcassent: *Filios enutriui, ipsi vero spreuerunt me*, quasi diceret, ægre me habet, & nõ mediocriter emacerat, quod postquam filios tam sedulo matureque educarim, ab iisdem negligar, offendar, & ad iracundiam prouocer. Nulla sane reperiri maior ingratitudo potest, quam Christianos, quibus datum est filios DEI & esse & dici (*Dedit eis potestatem filios Dei fieri*) quique Ioan. 1. quotidie, tum quo ad animam, tum quo ad corpus in mensa Patris cœlestis reficiuntur ac pascuntur, quotidie delictis eum suis irritare & contemnere.

Christianorum ingratitudo.

De populi sui ingratitudine conquestus olim altissimus, eamque sugillans & coarguens, inter cætera ei exprobrat, quod delicate enutritus ac impinguatus aduersus se insurrexerit, & refractarius recalcitrarit: *Incrassatus, dilatatus, impinguatus, postea recalcitrauit.* Dicere volebat: Quid, Deut. 32. hunccine populum impinguatum, & velut equum hordeo in equili infartum, insolescendo me calcibus petere, in me insurgere, tollere cornua, murmurare, & præcepta mea pedibus proterere & pessundare: Profecto deplorandum ac lachrymis dignum, Christianos tam iucunde dulciterque in epulo Eucharistico refectos, & impinguatos, aduersus DEVM insurgere, calcibus petere, immorigeros se præbere. Nulla hac maior dici fingive ingratitudo potest.

Sortem suam deplorans Dauid, & aduersum fortunæ vultum, ait, nihil vmquam Psal. 54. sibi visum grauius aut funestius, nihil quod illum affligeret magis, quam domesticos, conuictasque aduersus se insurgere, & insidias in corpus suum moliri. Audite que-

relas & expostulationes: *Si inimicus maledixisset mihi, sustinuissem vtique, tu vero homo vnanimis, dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos.* Quod olim de seipso David idem de Deo sentiendum credendumque, si aliqua in illum cadere possit afflictio, nihil toto quod illum affligeret torqueretque magis, quam eum offensum se videt ab iis, qui fideles se illius famulos esse iactant, sæpiusque ad communionem accedunt, & frequenter carnem illius & sanguinem in Eucharistia recipiunt. Nihil siquidem est, quod diuinam maiestatem magis offendat & irritet.

Nihil grauius domesticorum insidiis.

Grauis offensa eorum qui sæpius cõmunicãt.

Hactenus hæc dicta hinc, vt fiat manifestum, quemadmodum Deo infinitis nominibus deuincti sumus, quod alimenta nobis suppeditet corpusque enutriat, multo maiorem nostram erga illum obligationem esse, quod animam in sacramento Eucharistiæ enutriat ac pane reficiat Angelico, sacramento inquam, quod omnium diuinorum memoriale & epitome; quod solitum nobis thema hactenus fuit: *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus.* Inter tot mirabilia, iam aliquod mihi delegi, quod sextum futurum sit, qui sunt mirabiles, quos producere in recipiente sacramentum hoc solet, effectus: in quo vt ordinem consuetum seruem, primo de effectibus illis qui in anima, ac deinde de iis, quæ in corpore producit, sum acturus, atq; hinc videre potestis, quanta hic mirabilia delitescant.

III.

Quod ad primum igitur spectat, antequam progrediar vlterius, sciatis oportet, sacramentum inter cetera quibus nuncupatur nominibus, tria potissimum habere, quæ primaria ac præcipua sunt, vt Angelicus Doctor Thomas ait: dicitur quidem hostia, communio & viaticum, idque ob triplicem temporis differentiam, hostia siquidẽ præteritum temporis spectat, quod mortis & Dominicæ passionis, in qua velut vera hostia ille Deo Patri oblatus fuit, memoriam refricet. Communio præsens denotat, quod corporis & sanguinis Iesu Christi manducatione, cum illo vnti coniunctique maneamus. Denique viaticum futurum tempus innuit, quod sacramentum hoc, velut viaticum & salutis conductus, cum ex hac vita decedimus, nobis dari soleat.

3 p. q. 73.

Hoc supposito materiam iam auspicor, dicoque Lutherum nouorũ commentatorem paradoxorum, de effectibus Eucharisticis dum loquitur, asserere, primum sacramenti huius effectum esse, mortiferorum delictorum remissionem, & nullam idcirco ad id præparationem requiri; at quo plura quis se & grauiora admisisse flagitia nouit, eo aptiorem digniorem q; esse, ad hoc vt sacramentum admittatur: nec confessionem præuiam necessariam esse, sed vnicam sufficere fidem, qua credat omnia sibi hac sacramenti sumptione peccata à Deo condonanda; ita docet sermone de digna ad Eucharistiam præparatione, quẽ anno millesimo quingentesimo decimooctauo habuit; hoc verò modo id conatur astruere, quod Redemptor IESVS peccatores & non iustos ad sacramentum hoc vocare venerit. Eiusdem quoque opinionis est Martinus Kemnitius, contrarium in Institutionibus suis tradit Caluinus, & particulare iter ingressus, vult pœnitentia prius hominem iustificari, docetque fidem & charitatem ad digne Eucharistiam recipiendam imprimis requiri.

Primus Eucharistiæ effectus peccatorum remissio, iuxta Lutherum.

2. p. exam Conc. Trid. sess. 18. c. 2.

Catholica verò Ecclesia, omnes hasce hæreticorum opiniones conuellens, in Concilio Tridentino duo circa hoc imprimis docuit; primum, præcipuum, primariumque Eucharistiæ effectum non esse mortalium peccatorum remissionem, sed animæ nutritionem, & à peccando præseruationem. Alterum, præparationem ad Eucharistiam, non solam nudamque fidem esse, sed veram pœnitentiam peccatorumque confessionem. Quod è sacris literis abunde sufficienterque astruere possumus. Primo in vniuerso sexto Ioannis capite dictum scriptumque non est, sacramentum hoc ad peccatorum remissionem esse institutum, sed ad vitam spiritualem dum taxat conseruandam; *Non morietur in æternum.* Secundo Redemptor dixit: *Caro mea*

Sess. 13. c. 2.

Ioan. 6.

men vere est cibus, & sanguis meus vere est potus, &c. è quo loco eruitur, sacramentum hoc nõ nisi spirituale alimentum esse, quare absurdum & penitus ineptum est, cibum potumque mortuis porrigere.

Tertio liquido id colligere est è figuris Testamenti veteris; Agnus enim Pascha- *Num. 9.* lis, qui sacramenti huius figura, non nisi à mundis purificatisque comedi poterat. Panes quoque propositionis, inquinatis & *2. Paral. 30.* immundis, & commercio muliebri pollu- *1. Reg. 21.* tis non dabantur. Ad hæc quicumque pol- *Leuit. 22.* lutus è carne sacrificiorum comedisset, in vitæ periculo versabatur, & anima in præsens discrimen adducebatur, vti in Leuitico scribitur. Denique in nouo Testamen- *Ioan. 13.* to, Apostolorum prius pedes Redemptor *Matth. 22.* lauat, quam sacram iis Eucharistiam impertiret; quin & apud Matthæum grauissime animaduersum in illum, qui sine veste nuptiali ad Regias nuptias ingredi præsumpserat; Apostolus adhæc idipsum docet, dum probari sumentem vult, antequã ad sumendum sese ingerat, *Probet autem* *1. Cor. 11.* *seipsum homo, & sic de pane illo edat.*

E quibus efficitur, insignem diligentemq; præparationem in Eucharistiæ sumptione necessariam esse, atque idcirco primum illius effectum non esse peccatorum lethalium remissionem, nisi forte per accidens, & aliqua per excusabilem obliuionem adhuc in conscientia reperiantur, quamuis omnem & extremam sumens diligentiam adhibuerit, pœnitentiam vt in se excitaret, diligenterque ac serio omnes conscientiæ angulos excuteret.

Dicendum tamen sacramento hoc peccata venialia directe & per accidens remitti, bonisque operibus, quæ peccatum occiderat, quibusque omne meritum abstulerat, quæque Theologi opera mortifica- *4. Reg. 4.* ta dicunt, vitam restitui. Elisæi Prophetæ historia nobis id reddet manifestius. Hic enim cũ viduæ Sunamitidos ædes subiret, filium illi suum ad vitam reuocauit; oleum illius & farinã multiplicauit: quod præsagium fuit & figura, Christum omniũ Prophetarum regem, qui hoc sacramento continetur, cum animam viduam & afflictam, quæ Deum & spõsum suum peccatis amisit, ingreditur, filios illius, id est, bona opera, quæ olim ediderat, sed quæ deinde peccatum morti tradiderat, resuscitaturum, & sacrum gratiæ oleum per pœnitentiam iam acquisitum, & meritorum farinam multiplicaturum. *Eucharistia opera mortua viuificat.*

Ecce & aliam allegoriam. Israelitæ in *Mach. 1.* captiuitatem Babylonicam cum abducerentur, ignem sacrum in puteo quodam obscuro defoderunt, ne in profanorum manus incideret, in quo septuaginta ipsis annis delituit, tot enim annis in captiuitate mansere. sed vbi in libertatem restituti in patriam venere, & ignem quæsituri puteum aperuerunt, nihil ignis repererunt, sed aquam quamdam crassam & viscosam; quæ radiis solis exposita flammam concepit & in ignem pertransiit, *Non inuenerunt ignem, sed aquam crassam, &c. & tempus affuit quo sol refulsit, qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita vt omnes mirarentur.* Moralem hinc sensum expiscaturus aio: dum anima in peccati captiuitatem abducitur, ignis charitatis, deuotionisque in conscientiæ puteo iacet exstinctus, nihilque præter aquam peccati, & tenax mundanarum vanitatum viscus reperitur; at vbi captiuitas illa finem accipit, animaque libertati restituitur, quamprimum vt radiis solis in hoc sacramento refulgentis exposita est, accenditur, totaque ignescit; quod per sacramenti huius receptionem opera mortificata vitam recipiant.

Esse tradunt authores radicem quan- *Radix quæ ad solis conspectum accenditur.* dam, Græcis ἀμπίζιε dictam, quæ ignem concipit & accenditur, mox vt in solis conspectum venit. Verum hoc an sit nescio, scio tamen opera nostra & virtutes, veras salutis nostræ radices, peccato aridas & quodammodo emortuas, quamprimum meriti vitam nancisci & accendi, vt sacramenti huius in Eucharistia resplendentis radios sensêre. Atque huc referre licet Psalmi- *Psal. 17.* stæ illud, *Carbones succensi sunt ab eo.* Id est, opera nostra, quæ carbonum instar in peccato nigrescebant, lucida fieri, flammareque cum ad sacramenti Eucharistici ignem

 accesse-

accesserint, incipiunt. Sed habet & alios effectus non inferiores.

Præterita peccata remittit, & à futuris præseruat ac tuetur. In huius rei figuram factum est, vt arca Testamenti à terra Philisthæorum redeunte, & ad ripam Iordanis accedente, aquæ superiores, quæ à fonte descendebant, steterint, & inferiores defluxerint: *steterunt aquæ descendentes in loco vno, & ad instar montis intumescentes apparebãt procul ab vrbe, quæ vocatur Edon, vsq; ad locũ Sarthan, quæ autem inferiores erant in mare solitudinis* (quod nunc vocatur mortuum) *descenderunt vsquequo deficeret.* Arca hæc venerabile sacramentum denotabat, quod mox vt ad animam accedit aquæ superiores stant, id est, peccata præterita remittuntur, inferiores vero delabuntur & pereunt; quod à futuris, quæ in animam denolui poterant, præseruet ac defendat. — *Iosu. 3.*

Huc alludens Dauid obstupescit, quod arca veniente aquæ steterint, & cursum interrumpentes ad caput suum reuersæ sint. *Quid est tibi mare quod fugisti, & tu Iordanis, quia conuersus es retrorsum,* de mari quidem rubro scriptum est Exo. 14. de Iordane vero Iosue capit. 5. Sed in venerabili sacramento multo satius hoc est demirari, nam, vt ad arcæ conspectum fluxus & vndæ marinæ non modo quieuere, sed etiam retrorsum conuersæ sunt: ita quoque ad Domini in hoc sacramento præsentiam vitia fugiunt, superbiæ fluxus detumescunt, ambitio subsidit, vanitas sopitur, & concupiscentiæ prauorumque desideriorum flammæ extinguuntur. — *Psal. 113.*

III. Qui apud Danielem similis filio Dei apparuit, ita Babylonicæ fornacis ignem temperauit, vt tres pueros qui in eamdem conjecti erant, offendere non potuerit: *Et species quarti similis filio Dei.* Mundus hic, auditores, Babylon quædam est, caro fornacis vice fungitur, & ignis concupiscentia, in qua quotidie animæ aduruntur & ardent, at mox vt Dei filius in hoc sacramento delitescens, in hac fornace se conspiciendum tradit, ita ignem hunc moderatur, vt animis nocere non possit; appetitum dominatur, sensualitatem refrænat, & humanarum passionum ardorem extinguit. — *Dan. 3.* — Sacramentũ concupiscentiæ ardorẽ restinguit.

Animalia, quæ apud Ezechielem currum triumphalem trahere describuntur, diuersa inter se erant & distincta; at quoniam Spiritus Domini erat in rotis, superne vero similitudo vultus hominis, ideo omnia pacata erant & quieta. Deus homo in hoc sacramento haud dubie est, non igitur mirum est, passiones quiescere & refrænatas iugum pati, quæ velut feræ quædam truculentæ & indomitæ, ac nimium sunt discrepantes vitæ nostræ currum trahunt, cum spiritus Dei & Deus ipse imperium hic exerceat. Hic scilicet vitia domantur, passiones cohibentur, atque omnis in moribus corruptio corrigitur ac tollitur. — *Ezech. 10.* — Sacramentum hoc passiones domat.

Socratem Philosophum cum salacem & libidinosum Sopyrus Physiognomicus censuisset, ridere cœpit Alcibiades quid coram audiebat; vtpote qui præceptorem longe alium virum nosset, & ab omni praua cupiditate remotissimum, sed defendere Physiognomicum cœpit Socrates, dicens rem acu hic tetigit, & morbum meum quam scitissime è pulsu cognouit; si enim me sobrium, temperantem & castum modo videas, Philosophiæ ascribendum, quæ naturam meam correxit, & animæ inclinationes refrænans, in alium me virum commutauit. Idem de sancta communione dicendum, ac credas velim, si humilem prudentem, pium, castum, temperantem, honestæque conuersationis te videas, sacrosanctæ id Eucharistiæ ascribi oportere; illa quippe morum vitia tollit, naturæ corruptionem corrigit, & affluentem animabus gratiam impertitur. — Socratis apophthegma. — Sacramentum hoc naturæ corruptionẽ tollit.

Atque hic vnus è præcipuis sacramenti effectibus est, quod scilicet gratiam recipienti conferat, collatamque adaugeat; idque ex Psalmographi mente, *Multiplicabis in anima mea virtutem.* In quo obiter notandum, Eucharistiam viaticum cibum esse, per quē, & cum quo homo spiritualiter in Baptismo regeneratus, in vita spirituali — Gratiam confert. — *Psal. 137.*

tuali conseruatur. Non igitur per illam prima gratia donatur, sed ei, qui iam per gratiam viuit, noua confertur; vnde Dei filius ille, *Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant.* Gratia enim tam abunde luculenterque hic confertur, nihil vt animæ denegari queat.

Ioan. 10.

Veterum conuiuiorum priuilegia.

Hoc conuiuiorum apud veteres priuilegium erat, nihil vt denegari posset, quod inter epulandum petitum esset. Ita prudens & cordata Esther populi sui libertatem, restitutionemque petitura, quem Aman inuidia æstuans iam condemnauerat, exspectauit, donec Assuerus mensæ accumberet, & opportunum hoc tempus, putauit, cum sciret, petita inter conuiuandum concedi solere. Hoc etiam tempus sibi delegit Herodias, cum filiæ suasit, vt Ioannis Baptistæ caput in lance peteret, peteret inquam à rege dum mensæ accumberet, *Et pœnituit regem propter iusiurandum, & propter simul discumbentes.* Si in veterum conuiuiis mos hic erat, melius is haud dubie in epulo Eucharistico seruatur; nihil enim hic animabus denegatur; hic audacter quidlibet petant: hic audient, *Petite & accipietis*, Herodes dimidiũ regni se hic daturum puellæ iurauit, *Et iurauit illi, quia quidquid petieris, dabo tibi, licet dimidium regni mei.* At longe munificentior hic est Deus, nam integra se daturum spondet regna, imo suos filios effecturum, & ex hominibus in Deos constitututum. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*, & ad primum; *Ego dixi, dij estis & filij excelsi omnes*, quod ad alterũ.

Esth. 7.

Matth. 14.

Marc. 6.

Ioan. 1.

Narrat Augustum Suetonius sex olim conuiuas laute excepisse, vtque magis munificentiam splendoremque suum patefaceret tres deorum & tres dearum schemate induisse, ipsumque in medio velut Deum supremum consedisse. friuolum hoc & absurdum, rei veritas tamen est, in sacramento Eucharistico, homines deificari, & animas cœlestes penitus effici.

In hoc sacramẽto Diabolus exploditur & sugillatur, quodque olim ille ad arboris vetitæ esum inuitans, promisit, *Eritis sicut dij*, vere in Eucharistia nostra locum habere cõstat: quicunq; enim digne communicant, sicut Deus quidam sunt & hoc testatur in Euangelio Dominus, *Sicut misit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem, & qui manducat me, & ipse viuet propter me.* Cibus quidam mortem nobis attulit & calamitatem, nouus hic cibus vitam & diuinitatem adfert. *Qui manducat me, & ipse viuet propter me.* O verba notatu dignissima! quasi dicere vellet, Quemadmodum caro mea vitæ diuinæ particeps est; & verbo, mirabili hac substantiarum personarumque vnione adunita est in incarnatione; ita quoque qui carnem meam manducauerit, de vita mea participat, inque meipsum per sacramenti vnionem conuertitur. Quod etiam è verbis illis colligere est. *Qui manducat carnem meam, in me manet, & ego in eo.* scio verba hæc diuersimode exponi posse; *in me manet*, id est, *in me viuit*: nam qui sacramentum hoc recipit non in se viuit, sed in Christo: atque hoc pacto se vixisse ait Paulus; *Viuo ego, iam non ego, viuit vero in me Christus &c.* id est, olim in mundo, in Iudaismo, inque peccatis vixi, sed iam mutata sunt omnia, & nouam vitam viuo. *In me manet*, id est, *in me quiescit*, quod qui digne communicat, in Deo sue contentus sit, nihilque amplius in mundo desideret, nihil in terra concupiscat; similis illi, qui cœli desiderio æstuans dicebat, *& à te quid volui super terram?* At melior & conuenientior expositio est, *in me manet*, id est, *in me conuertitur*, Deus fit & est, non amplius homo.

Ps. 81.

Ioan. 6.

Ioan. 6.

Gal. 2.

Hic cogitationes sistas velim, ô homo, hic mentem in sublime sustollas, hic consideres, quantum peccatum sit à Deo se suo seiungere. Si tyrannus immanis & barbarus omnem abs te cibum auelleret & separaret, quem integro anno comedisses, an non insignem in te crudelitatem & inauditam exerceret? partem siquidem oculorum, aurium, pedum, manuum auelli oporteret; nullumque in corpore membrum foret, quod non incidi & decorticari imminuique deberet, quod barbaricum & immane foret. Cibus hic cœlestis, homo, quem in communione sumpsisti, in te conuersus est, iam non nisi vnus & idẽ es

Peccatum magnum à Deo secedere.

cum eo: cum igitur ab illo te separas, oculi partē illi aufers, pedes & manus illius truncas, aliaque membra frustatim discerpis. Quæ crudelitas immanis & inaudita. Huc alludens Paulus magna energia, efficaciaq; dicebat, *Tollens membrum Christi faciam membrum meretricis*? sed in effectibus pergamus vlterius. 1.Cor. 15.

IV. Eucharistia pietatem accendit.

Sacramentum hoc calorem & ardorem pietatis succendit, animasque sancto quodam zelo & æstu inflammat. Huius rei figuram producam. Elisæus Propheta, cum mortuo puello superincubuisset, & oculos oculis, os ori, manibusque manus applicasset, pueri caro calefieri cœpit, & vitam recuperauit, *Incubuit Elisæus super puerum, posuitque os suum super os eius, & oculos suos super oculos eius, &c. & calefacta est caro pueri*. Ita quoq; credendum Prophetarum rege Christo in sacramēto hoc nobis se acommodante, & oculos, os, manus totumque corpus nostro adaptante, animam pietate calefactum iri, & vitæ restitutum; *Etiamsi mortuus fuerit, viuet*. 4.Reg.4. Matth.9.

Si certum est, vti reuera est, fœminam Hæmorroissam, de qua in Euangelio scriptum, quæque fluxu sanguinis laborabat, solo fimbriarum Dominicæ vestis attactu sanitati restitutam fuisse: quam obsecro virtutem, quos pietatis ardores, quos amoris æstus anima, attactu, imo reali propriæ carnis & sanguinis filii Dei manducatione in se sentiet? Sacramentum hoc fornax est ardens, & flamma, quæ semel in anima vbi fuerit succensa, fieri non potest quin ardeat, & scintillas eiaculetur. Huc respexisse Sapientem crediderim, cum dixit, *Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimenta sua non ardeant*? Non potest ignis amoris diuinitatisq; ita abscōdi, quin se prodat & in apertum foras prodeat. Luc.8.

Gratiam hanc exprimere volens Spiritus sanctus, metaphoricis vsus est verbis, aitque apud Psalmistam, *Calix meus inebrians quam præclarus est*! Per inebriantem hunc calicem sacramentum hoc intelligit, in quo animæ ita deuotione & pietate accenduntur, vt ebriæ videantur; dicere igitur voluisse videtur, quemadmodum ingenium & mens illius, qui ebrius est, per gustus à vino absorpta sunt; ita quoque à gratia, quæ per sanguinem Iesu Christi in Eucharistia datur, anima pia ac spiritualis. De quo loquens Ambrosius, hancque metaphoram exponens ait, & habetur de consecratione distinct. 2. *Quotiescunque*, inquit, *calicem Domini bibis, remissionem peccatorum accipis, & inebriaris spiritu non carne*. Quo respiciens etiam Apostolus Ephesi:s consulit dicens, *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed inebriamini Spiritu sancto*; accedendo nimirum ad sacramentum Eucharistiæ, in qua animæ Angelorum mensæ assidentes, non minus à Spiritu S. quam corpora vino in mundi huius conuiuio inebriantur. Psal. 22. Lib. de sacram. Ephes. 5.

V. Eucharistia dat robur animis.

Ad hæc sacramentum hoc animabus robur & vires suppeditat. Quod præuidens & eminus præsagiens Psalmographus hunc in modum locutus est, *Parasti in conspectu meo mensam aduersus omnes qui tribulant me*? in quo aliam mensam non intellexit quam Eucharisticam, quæ asylum est & refugium animarum aduersitatibus oppressarum, imo certissimum aduersus Diabolos auxilium. Huc etiam referri debet illud eiusdem Prophetæ, *Exurgat DEVS, & dissipentur inimici eius*: in hoc enim sacramento vix exsurrexit Deus, & in animam ingressus est, quin omne inimicorum illius agmen, atque omnes diabolicæ turmæ dissipentur, & velut fumus euanescant. Huius occasione aiebat Chrysostomus, ab hac nos mensa recedere, velut leones igniuomos, & flammas spirantes, & dæmonibus terribiles effectos. Hom. 45. in Ioan.

Milites Dauidici cum in Ægyptium exhaustis viribus languidum errantemque per agros incidissent, ad regem illum deduxere, dederuntque illi panem, quo vires recuperauit & animum, cuius deinde Dauid operā vsus est in latrunculis hostilibus inuestigandis, quos illius ope industriaque confecit ac profligauit: *Inuenerunt virum Ægyptium in agro & adduxerunt illum ad Dauid, dederuntq; ei panē vt comederet, & refocil-* 1. Reg. 30.

Allegoria. *refocillatus est.* Ægyptius hic peccatoris imaginem gerit, quem concionatores, milites & pugiles Dei ad Christum per vitæ conuersionem, emendationemq; morum perducunt, qui sacrum hunc panem comedens, & corpore Dominico enutritus, validus & robustus redditur vires recuperat pristinas, sæpeque dux & caput agminis & exercitus Iesu Christi, ad dæmones & profligandos conculcandosque constituitur.

Cant. 1. Sæpe mecum tacitus demiratus sum, cur sponsa in Canticis dilectum suum fasciculo myrrhino similem dixit; *fasciculus myrrha dilectus meus mihi inter vbera commorabitur.* Hanc porro tandem eius reperi rationem, quod sicut myrrha naturam corroborat, corruptionem impedit, corporaque à vermibus aliaque putredine putrescentiaq; præseruat; ita sacramentũ hoc quod vere fasciculus myrrhæ, in quo Iesus Christus realiter verus Ecclesiæ sponsus continetur, animabus nostris robur & virtutem suppeditet, à peccati eas corruptione præmuniat ac tueatur, à malignarum cogitationum vermibus præseruet, eos denique venustiores elegantioresque reddat. Ad quod illustrandum figuram è veteri testamento depromam.

Sacramentum hoc dat vires animæ aduersus malas cogitationes.

Dan. 1. Tres illi pueri, qui non nisi leguminibus victitabant, facies elegantiores viuacioresq; habuisse dicuntur, quàm cæteri regii pedissequi, qui lautius & splendidius epulabantur, & regia è mensa quotidie alebantur. *Apparuerunt vultus eorum meliores præ omnibus pueris, qui vescebantur cibo regio:* quæ verba exponens glossa addidit de suo, *vultus eorum, quos panis satiebat, qui de cœlo descendit, apparuerunt meliores.* Eximiam hanc pulchritudinem & colorem insolitum pani qui in sacramento hoc comeditur ascribens. Et sane ita se res habet; animæ enim quæ cœlesti hoc pane vescuntur, coram Deo elegantiores, venustioresque apparent, gratioremque vultum præferunt, quam quæ deliciis & voluptatibus, quæ sunt escæ regiæ mundi huius, enutriuntur.

Animam redd[it] venustiorem.

Exod. 34. & 35. Moyses cum in monte Sinai quadraginta dies mansisset, rutilante splendentiqsfacie descendit, adeo vt Hebræi in vultum illius oculos intendere non valerent: noua hæc qualitas & insolitus faciei splendor ac fulgor nouam, quam Propheta è diuino perceperat colloquio gratiam, designabant. Ita quoque anima è sancto Eucharistiæ monte descendens, adeo lucida & venusta apparet, vt mundani eamdem quodammodo videre nequeant, ne nisi indignando luminis illius splendorem intueri; & quemadmodum coram mundi oculis formosa & venusta apparet, ita quoque in seipsa reficitur ac satiatur, iuxta Propheticum illud. *Edent pauperes, & saturabuntur.* quod Eusebius Cæsariensis ante me ad Eucharistiam retulit, per *pauperes*, intelligens humiles, atque illos de quibus apud Matthæum sermo, *Beati pauperes spiritu,* atque hoc sacramento hominem penitus satiari, voluntatem per charitatem, intellectum per cognitionem, memoriam denique beneficiorum recordatione. O panem, qui esurientes satias, afflictos consolaris, prostratos erigis, ægris mederis, languidos calefacis & succendis, pauperes ditas, miseros beas, imbecilles corroboras, pigros excitas, & animas inflammas! Hi sunt sacramenti huius effectus, qui ad animam spectant, iam producam illos, qui corpus concernunt, quos in secunda concionis parte deducturum me promiseram.

Psal. 21. Lib. 10. de demonstr. Euāg. c. 7. Matth. 5.

VI

Hoc itaque sacramentum, auditores, non animæ modo virtutem communicat, sed in corpore etiam eamdem patefacit. Atque vt in transfiguratione, gloriaque in Iesu Christi anima conclusa erat, non in corpus modo deriuata est, sed ad ipsas etiã vestes dimanauit, quæ niuis instar candidæ factæ sunt, *Et vestimenta eius facta sunt alba sicut nix, &c.* Ita quoque occulta & arcana sacramenti huius virtus non in anima solum continetur, sed exterius etiam se prodit, & in ipso corpore apparet. Atque idcirco Cyrill. Hierosolymitanus ait, sacramento hoc tu animam tum corpus sanctificari: Gregorius vero Nissenus salutare medicamentum vocat, prauas corporis nostri

Matt. 17.

Catech. myst. 4. Orat. catec. c. 37.

nostri affectiones corrigēs: equidem addo, ipsas etiam ægritudines, morbosq; eodem fugari profligarique.

Magnum profectò miraculum fuit, in Israelitarum ex Ægypto exitu inter sexcenta hominum arma gerentium millia, exceptis etiam fœminis & pueris, nullum inter eos infirmum, imo ne morbidum quidem aut languidum inter greges pecus inueniri: ita porro hoc obseruauit Dauid, *Non erat in tribub. eorum infirmus.* omnes sanitaté hanc & vegetam corporum dispositionem agni Paschalis manducationi ascribunt: si hoc verè ita se habet, quod etiam firmiter credo, multo mihi fit verisimilius, veri agni, Iesu Christi inquam, manducationem, quæ in Eucharistia peragitur, animam a peccatis, ac sæpenumero corpus à morbis tueri. Huc collineans Apostolus ad Corinth. ait, plurimos, quod male communicassent, & indignè corpus & sanguinem Domini manducassent, in varios grauesq; morbos incidisse. *Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.* Adeo vt qui dignè pretiosum hoc corpus recipit, iure meritoque dicere queat, quod olim Psalmographus, *Non timebo mala, quoniam tu mecum es*, id est, cum mecum sis & ego tecum Domine in sacramenti huius receptione, nullam timebo aduersitatem, nullum animæ malum, quod peccata sunt, nullum etiam corporis, quod ægritudines & morbi, formidabo.

Psal. 104.

Sacramentum hoc à morbo corpora præseruat.

1. Cor. 11.

Atque hæc est ratio, cur sacramentum hoc in sacra scriptura vitæ panis nuncupetur, *Panis quē ego dabo, caro mea est pro mundi vita*, quod corpus ab imbecillitate & ægritudine naturali præseruans in causa sit, cur vita potiatur diuturniori; atque ita se rem habere credendum est, si enim ad nudā Prophetæ vocem & clamorem clamantis *ossa arida, ossa arida*, ossa ad vitam redierint, & corpori vnita constiterint; si Hæmorrhoissa ad contactum vestis Iesu Christi sanitatem recuperauit; si Petri vmbra morbos depulit; si pallium Eliæ prophetiæ donum Elisæo communicauit, & aqua Iordanis illi transitum concessit; an non potiori ratione Christi corpus vobis in hoc sacramento vitam conferet, & ab omni morbo & infirmitateq; tuebitur?

Sacramen tum panis vitæ dicitur.

Ioan 6.

Ezech. 37.

Matth. 8.

Act. 5.

4. Reg. 2.

Ita enim corpus defendit, tuetur, & vndique communit, vt a nullo inuadi queat, & ad omnem fortunæ casum aduersitatemque inuictum reddat, nullisq; cedens insultui. Si enim Iob in afflictionum medio dicere potuerit, *Pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me*; Christianus qui hunc in sacramento verè Deum suum recipit, & iuxta se collocat, multo securior esse potest, nihilque in omnibus mundi casibus, imo & morbis infirmitateque formidare.

Iob. 17.

Debilis fides reguli sciebat, Christum si vel descendere & præsens adesse dignaretur, filium a morbo liberare posse, vitamque conseruare; quare obsecrans ait, *Domine descende priusquam moriatur filius meus.* Eiusdem fat næ erat & fides Marthæ, cum diceret fratrem, si Christus adfuisset, mortuum non fuisse, *Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus.* Cum igitur idem hic Deus in Eucharistia præsens adsit, perque communionem animæ nostræ vnitus sit, & in corpus nostrum receptus; an non certissime credendum, eadem illum pollere potestate, tam in morbis scil. depellendis, quam vita nostra prologanda? si ad ossa Elisæi contactum mortuus ad vitam redire potuit, an nō Christi filii ipsius Dei corpus eadem virtute pollebit, & an nō quod multo minus, ægritudines corporales persanabit ac tollet?

Ioan. 4.

Ioan. 11.

4. Reg. 13.

Sacramentum hoc aduersus omnes infirmitates morbosque & ad vitam conseruandam adeo efficax & potens est, immortalitatem vt causetur, corporaq; ab omni corruptione putredineve præseruans muniat. Idcoque. S. Ignatius in Epist. ad Ephesios, ipsum *Pharmacum immortalitatis*, & Zyrillus Alexandrinus *cibum nutrimentum ad immortalitatem & vitam æternam*, nominare non dubitarunt. Ambo verbis illis Christi quod Ioannem inuitit, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam æternam.*

Eucharistia immortalitatis causa.

Epist. 14.

Ioan. 6.

Huc facit quod de auibus quibusdam Indiæ Orientalis tradunt historici, quæ quod

Aues quarum caro

cyna-

cynamomi, catiophyllorum, musciq; flore, aliisque arboribus odoriferis victitent, carnem sibi parant incorruptibilem & non putrescibilem. Si arbor hæc corpora auicularum à corruptione defendere potest, & à putredine tueri, non mirum, si corporis sanguinisque Iesu Christi, qui vera arbor vitæ sumptio, hominum corpora immortalia & incorruptibilia reddere queat. *Gen. 2.* Vitæ arbor in medio Paradisi condita, hâc à Deo virtutem nacta erat, vt corpora a morte conseruare posset & immortalitatẽ reddere; & quoniam arbor hæc Iesu Christi typus est, qui vera vitæ arbor in medio Ecclesiæ consita; dico, solam hanc homini immortalitatem conferre posse, iuxta id *Ioan. 6.* Euangelium, *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Omnes, quos in mundo reperire est cibos, corruptioni obnoxios nos reddunt, inq; cineres nos paulatim redigunt, & nihil minus cogitantes conuertunt; solum hoc sacramentum, cibus inquam cœlestis & diuinus, à morte corruptioneque nos defendit ac protegit.

Stratonici apophthegma. Stratonicus dux, referente Plutarcho, cum quodam die per agros obambularet, vidit multos è puteo magno labore sudoreq; aquam haurientes, a quibus petiit nũ ad bibendum sapida & idonea foret, cumque omnes sapidam esse, & omnes accolas regionis ex eadem bibere assererent, sibi id non videri ait, sed noxiam potius & insalubrem: atque hanc dicti sui rationem reddidit, quod omnes qui ex eadem biberent, pallidulos cinereosq; cerneret, quod a quarũ potationi ille ascribebat, quæ colorem immutabant, & pallorem inducebant. Idẽ omnino de cibis mundi, omnibusque quæ hic haberi possunt deliciæ, cogitandum: quicumque enim pallidos hominum vultus & mortis colorem, quem omnes naturæ vultu præferunt, contemplatus fuerit, iudicabit, cibos hos & aquas insipidas, in causa esse, cur corruptioni sint obnoxii: sed hoc in sacramento vita confertur, & esca *Ioan. 6.* hęc supernaturalis mortem mortalitatemque excludit, *Qui manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* Profecto sacramentum hoc immortalitatem causatus, eritque in generali mortuorum resurrectione causa, cur corpora resurrectura sint, atque ideo in symbolo Nicæno *symbolum resurrectionis* a Patribus nominatur: ac deinde Iustinus Martyr. S. Cyrillus, S. Irenæus, aliique scriptores asseruere præcipuã resurrectionis nostræ causam Eucharistiam futuram, quod carneæ huic molivires, virtutemq; a morte ad vitam resurgendi suggerat. Atque idcirco huc trahi potest illud Isaiæ, *Viuent mortui tui interfecti mei resurgent. &c. quia ros lucis ros tuus, & terram gigantum detrahes in ruinam!* Quo loco haud dubie de resurrectione locutus est, atque filius patri ait, viuẽt mortui tui, & mei quoque ad vitam resurgent, quod manna quod emisisti luminis quidam ros fuit, quo terram dæmonum in ruinam dettraxisti, vel sepulchra intelligi oportere, in quæ dæmones & mors, feri illi gigantes & metuendi, mortuos transmittunt; simulq; notandum, per rorem hunc luminosum Hebræorum manna intelligi non posse, sed tropologice figurateque hoc sacramentum; quod manna non nisi nocte plueret, & sole exoriente liquescerets at hoc, *ros luminis* appellatur: ad hæc tempus legis Mosaicæ tẽpus erat nocturnum ac tenebrosum, hoc vero claritatis, diei & luminis, iuxta id Apostolicum, *Nox præcessit, dies autem appropinquauit.* Quidquid demum sit, videtur Propheta sub obscuris verborum horum inuolucris de Eucharistia locutus, ac dicere voluisse, illam potissimam mortuorum resurrectionis causam esse. Quod egregia ex Apocalypsi deprompta figura faciet manifestius.

Sacramentum hoc corporum nostrorũ resurrectionis causa. — *Isa. 26.* — *Sacramentum hoc ros luminis.* — *Rom. 13.*

Suas enim Ioannes visiones enarrans, vidisse se ait animas interfectorum sub altari clamantium ac vindictam deposcentiam, *vidi sub altari Dei animas interfectorum, clamantium, vsquequo Domine.* *Apoc. 6.* Ait vidisse se animas sanctorum orantium Deum vt iudicis instar descenderet, eo quod à corpore sequestrata plena integraque beatitudine non fruerentur; ac sub altari clamasse, quod scirent, per sacramentum hoc, quod in altari continetur, corpora sua resuscitanda, tuncque gloriam

riam & felicitatem eorum plenam ac perfectam fore: Idem quoque docet in Euangelio suo idem Ioannes, *Qui manducat meã carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die.*

VII. Apud veteres moris erat, vt in solenni Imperatorum Consulumque epulo, conuiuis donatia darentur, & apophoreta quæ domum deferrent, imo & serui interdum, qui mensæ seruierant, in libertatem vindicabantur; testatur hoc Tertullianus. In epulo Eucharistico maior etiam magnificentia splendorque apparet, quòd hic pretiosum illud monile corporis Dominici, donariumque amplissimum donetur, peccatoribusque, qui vera mancipia, libertas; quod vnum è præcipuis sacramenti huius effectis fit, corporum resurrectio, & in die iudicii, quo generalis omnium mortuorum fiet resurrectio, *ipsa creatura liberatur à seruitute corruptionis filiorum Dei*, vt refert Apostolus. Rom. 8.

Eia igitur, Auditores, resurrectionem illam generalem exspectantes, sæpius ad regium hoc & magnificum conuiuium accedamus; sacramento hoc admirabili, quod tantos tamque præclaros in animo, corporeque effectus producit animam pascamus, cibum hunc, qui recipientib. robur, vitamque confert, frequentemus. Magnus sacerdos Melchisedech, Abrahamo, è conflictu cum defatigatus & fractis viribus rediret, frustum panis dedit, vt recuperatis restauratisque viribus, Deo vota & sacrificia persoluat. Gen. 14. Ita quoque summus Pontifex Christus, cum Apostolos defatigatos & animum despondentes cerneret, panem illis Angelorum dedit; & eundem quoque nobis in afflictionum nostrarum impetu, & tentationum conflictu communicat, vt animæ refectæ, confortatæque, viribus recuperatis fidele illi obsequium persoluant.

Exod. 10. Agnus typicus & figurans Israelitis vires & animos dedit, captiuitate Ægyptiaca se vt eximerent; neu prius egredi potuere, quam manducatio hæc peracta esset, illiusque sanguine postes & domorum tincta superliminaria. Quod certissimum præsagium & verissimum est, sacramentum hoc, in quo verus Paschalis agnus continetur, robur & animos suggerere, a peccati seruitute & mundi huius Ægypto exeundum: neu prius se egredi quis nostrum posse speret, aut in libertatem vindicari, quam agnum hunc comederit, & pretioso illius sanguine animæ postes & introitus tinxerit. Ita quippe in Euangelio scriptum legimus: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ioan. 6.

Sacramẽtũ hoc vires cõfert ad peccato egrediendum.

Verba illa Psalmi 77. *Panem Angelorum manducauit homo*, interpretes nonnulli hoc modo legunt, *Panem fortem*: vt hinc manifestum fiat, sacramentum hoc robur & animos suggerere; & sane sanctus Cyprianus durantibus Ecclesiç persecutionibus, Christianos exhortabatur, hoc vt se sacramento communirent, quod timidis animos addere, & è ceruis leones animosissimos reddere asserebat. Psal. 77. *Serm. de pace lapsi. dand.*

Huius occasione Diuus Ambrosius venerabili huic sacramento historiam Gedeonis accõmodat, qui quadam nocte Madianitarum castra exploraturus, militem quemdam in excubiis collocatum socio narrantem clanculo audiuit, *Videbatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volui, & in castra Madian descendere; cumque peruenisset ad tabernaculum, percussit illud atque subuertit, & terra funditus coæquauit.* Iudic. 7. Cui socius perculsus respondit; *Non est hoc aliud nisi gladius Gedeonis*, qui nobis omnibus vitam eripiet, & aciem nostram disperdet ac subuertet. Equidem somnium hoc prophetiæ loco habens, dico panem hunc subcinericium non esse aliud, quàm pretiosum IESV CHRISTI corpus; sub humanitatis nostræ cineribus coctum efformatumque: sed panem fermento malitiæ carentem; quique omnes inimicos nostros in fugam agit: gladium quoque non Gedeonis, sed IESV CHRISTI; qui potentias infernales subuertit ac dissipat. *O DEVS refugium nostrum & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis.* Psal. 45.

Vos

Vos igitur, Auditores, auditis tam eximiis, admirabilibusque effectibus, ad eorum patratorem auctoremque accedite; dispicite vobiscum quomodo seipsum in cibum & escam dederit, inque sacrificium pro nobis obtulerit: quare & vos ipsos in dignum præsentia sua sacrificium offerte, nihil inquam in vobis amplius carnale, mundanum nihil, aut terrestre appareat. Quidam in Regum historia cum cadauer ad sepulchrum deferrent, & in via latrunculos conspicati essent, perterriti perculsique, fuga sibi, cadauere interea in Elisæi sepulchrum coniecto, consuluerunt: sed mox vt ipsum sanctas Prophetæ reliquias contigit, resuscitatum in pedes stetit, ac vitam recuperauit; vnde fit igitur, fideles, vt frequenti hoc Iesu Christi contactu manducationeque è peccatis vestris non excitemini, & ad gratiæ vitam non redeatis? nisi quia vitiis scatetis & inquinati estis sordibus. Tobias Iunior quamprimum vt oculos felle piscis inunxisset, visum recuperauit; qui fieri igitur dicam, quod post tam salutarem medicinam ac pharmacum, toriesq; iteratum, adeo etiamnum cæcutiatis?

4. Reg. 13.

Daniel Propheta Babylonicis sacerdotibus insultabat illudebatque, quod mortuo Deo, qualis Bel, cibos & fercula apponerent; sed magis deploremus oportet, quod cibus hic cælestis mortuis, id est, peccatoribus, qui corpore quidem viuentes, anima mortui sunt & putrescentes interne, administretur.

Dan. 14.

Te igitur omnipotens atq; æterne Deus oramus & obsecramus, vitam iis vt conferas, tu inquam, qui mortuos excitas, éque sepulchris educis fœtidis & putrescentib.; tu qui claues mortis & inferni gestas, qui vita ipsa quique vel vnico verbo ossa cadaueraque Ezechielis excitas & viuificas. Sopitos hos benigne & misericors Deus excita, mortuos ad vitam reuoca, afflictos consolare, totque ægris infirmisque sanitatem confer; quique nos nutris & pascis, quiq; te in cibum in sacramenti huius mirabilibus dedisti, in nobis obsecro præsta, quod in Eucharistia hac reipsa efficis, in corpore hosce effectus patra, ac infirmitatibus id præseruans, ad resurrectionem vocans, immortalitatem illi reseruans, passiones edomans, appetitus refrænans, & vires illi ac robur conferens; in anima vero hos; gratiam amplifica, peccata illi cōdona, pietatem in illa succende, & spiritualib. virtutum reliquiis illam locupleta, & post confectum vitæ huius curriculum gloriam illi in cœlo confer immortalem, ad quam nos Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus perducant. Amen.

CONCIO SEPTIMA, INFRA OCTAVAM VEN. SACRAMENTI.

Septimum Mirabile.

De admirabili præparatione ad Sacramentum hoc necessaria.

Partitio.

I. De honore mensæ Eucharisticæ.
II. Sub vna specie totū dari Sacramentum.
III. Præparatio communicaturo necessaria.
IV. Expianti se & expiato quæ necessaria.
V. De indigne sumentibus Eucharistiam.
VI. Pars Epilogisat.

Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Psal. 110.

FIGVRA.

PHILISTHÆI idolorum cultu infames & veri Dei ignari, quod arca testamenti magna temeritate, imprudenterque in ara idoli collocassent, insignes temeritatis pœnas dederunt, quodque tam sanctas reliquias profanassent, & tam vilipendissent, inaudita, infámique castigatione à DEO puniti fuére: ita peccatores profani & imprudentes, qui Eucharistiæ sacramentum in animæ suæ ara constituunt, in quo 1. Reg. 6.

idolum peccati adoratur & colitur, in discrimine versantur, ne grauissime à Deo puniantur, & cœlestis indignationis, iracundiæque flagella experiantur. Est quin etiam læsæ maiestatis diuinæ crimen, idque in summo gradu, væ igitur illi qui illius se reum statuit; quemadmodum econtra summum bonum est, & totales animæ salus, digne illud recipere, & præparationem debitam, conuenientemque afferre. De hac hodierna die loqui decreui, quod vt etiam digne fiat, sanctissimi Pneumatis gratiam, auxiliumque inuocemus, Deiparæque intercessionem interponamus oportet; quare magna animi dimissione, mente in cœlo genibus in terra constitutis, dicamus.

AVE MARIA.

I. David rex magnus & non minor Propheta, exaggerans quot Deo nominibus deuinctus esset inter cætera hoc velut maximum & potissimum posuit, quod scil. Deus nutritium agẽs mensam illi erexerit, quæ solatio illi & refugio in omnib. aduer- *Psal. 22.* sitatibus calamitatibusq; fotet, *Parasti*, inquit, *in conspectu meo mensam aduersus omnes qui tribulant animam meam.* Perinde ac si diceret; Teneor haud dubie Deus meus, multisquè nominibus deuinctus sum, ad immortales & æternas tibi gratias agendas, quod cum tibi è mundi me puluere eduxisse non sufficeret, & è pastore ouium totius Israelis Principem constituisse, superbe me quoque & regifice pascere enutrireque volueris, à mensa me brutorum ad Angelicam, transferendo: de mensa communionis, deque sacramento Eucharistico loquebatur, ad quod homo cum inuitatur, maiorem hoc in mundo gloriam honoremque optare non posset.

Esther reginarum omnium formosissima, cum ad conuiuium quod parauerat, cuique Persarum potentissimus Monarcha interfuturus erat, Amanum purpuratum, cæteris exclusis, vocasset, tanti Aman beneficium hoc fecit, vt gloriabundus apud suos hoc se nomine iactaret, *Regina Esther nullum alium vocauit ad conuiuium cum rege prater me.* Honor, quem homo, ad hoc sacramentum, quod regis cœlestis conuiuium est, & in quo Deus ipse præsens adest, admissus recipit, longe maior, est & excellentior, maioremque gloriandi efferendique se homo rationem habet, quam Persa ille purpuratus. Quid enim reginæ conuiuium est eum Dei collatum? quid creaturarum mensa si cum creatoris comparetur? nulla inter vtramq; similitudo, proportio nulla.

Esther. 5. Estheris epulũ epulo Eucharistico collatum.

David rex omnibus aduersariorum motibus compositis, cum regno quiete pacificeque frueretur, atque priores à Saule acceptas iniurias obliuionis amnestiæque tumulo obruisset; Mephibosetho Saulis nepoti, & Ionathe filio honorem hunc contulit, quod quotidianum illum conuiuam mensæ suæ constituerit, *Faciens faciam tecum misericordiam propter Ionatham patrem tuum, & tu comedes panem in mensa mea semper.* Quod beneficium tanti ille fecit, vt genibus in terra prostratis illiusque maiestatem adorans, tanto se honore indignum iudicarit, quamuis alioquin regio stemmate prognatus esset, *Qui adorans ait, quis ego sum seruus tuus, quia respexisti super canem mortuum:* Quando potiori iure humilitatẽ hanc dimissionemq; homo vsurpet, imo & maiorem, vbi se à rege & Deo suo mensæ admoueri videt, & proprio illius pasci corpore? patne aliquis huic honor haberi potest? an non creatura, tam vilis, vt est homo, ipsum creatorem in se recipiens, se ad imum vsque terræ centrum deiiciat, indignam iudicet, & infinitis se Deo suo nominibus obstrictam agnoscat?

2. Reg. 9.

Quãtum honorem in hoc sacramento recipiat homo.

Spiritus sanctus per Prophetarum os loquens olim Ierosolymæ & Sioni denunciari mandauit, vt Deo gratias immortales ageret, quod pingui frumento eiusque medulla enutrirentur; *Lauda Ierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion, quoniam confortauit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te, qui posuit fines tuos pacem, & adipe frumenti satiat te, &c.* Iisdem *Psal. 147.*

hodie

hodie verbis vti volo, & hominem parodice Psalmistæ verbis affari, *Lauda homo Dominum, lauda Deum tuum homo,* quoniam fragilitatem ille nostram confortat, & benedictionem nobis suam elargitur, atque in anima pacem stabilit, & imprimis, quod adipe frumenti nos pascat; de quo in Euangelio dicitur, *Nisi granum*
Ioan. 12. *frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet.* Frumentum inquam, è quo egregius ille vitæ panis conflatur, qui in Eucharistia sumitur.

Felicitatem suam exaggerans Psalmographus & suam sortem deprædicans, gloriatur imprimis, quod DEVS illum pascere dignatus sit, ac velut ouiculam in lætam luxuriantemque pascuam deduxerit, in qua nihil omnino deest, *Dominus*
Psal. 22. *regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit,* quo loco pro verbo *regit* Hebræi fontes legunt *rohhi*, textus vero Græcus significat proprie *pascit*; quasi diceret Psaltes, Quam bonum benignumque nactus sum Dominum, vtpote qui me Pastoris instar enutriat, inque pascua me collocarit, in quibus nihil omnino mihi toto vitæ tempore deesse possit. Per fertilem lætamque hanc pascuam Eucharistiam intelligit, vti etiam doctissimus Car-
In Psal. 22. dinalis intelligit Bellarminus. Equidem hæc omnia proposita adaptans dico, hominem bonitatem DEI magis etiam admirari, & sortis suæ magnitudinem pluris facere debere, & honorem quem recipit agnoscere, quod illius pascatur manu, Angelicâ reficiatur mensa, & sacramentum hoc in pascuam nactus sit, in quo omnis abundat gratia nihilque animæ deesse potest.

Et sane quicumque honorem hunc non agnoscit, & gratias largitori Deo non agit, ingratitudinis notam incurrit, quique nullum rerum etiam sensibus maxime expositarum sensum habet, non hominem se, sed brutum & iumentum ostendit. De quo vere illud Psalmistæ dici potest, quod
Psal. 48. in protoplasto olim deplorauit: *Homo cum in honore esset,* & ad mensam Eucharisticam inuitatus, quo nullus amplior diguiorque haberi creaturæ potest, *non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis*; quod non agnouerit, qualis hæc esset gloria, & ad illam, velut animal brutum accesserit.

Deplorandum hoc est, & diligenter circumspiciendum, nam qui indigne ad eandem accesserit, graui dignus est supplicio, Deumq; diuersimode ad iracundiam prouocat; testis sit, qui apud Matthæum non indutus veste nuptiali obiurgantem exprobrantemque Patremfamilias audiuit:
Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? si impudens hic & effrons tam seuere castigari meruit, quod laceris indutus ad nuptias se ingesserit; quid de illis exspectandum, qui ad magnas Eucharistiæ nuptias & epulum, veste nuptiali, id est, gratia destituti accedere præsumunt, sed laciniosi, scrutosi, laceri, vitiis inordinatisque passionibus in varia distracti? an non credendum illos punitionem promereri, & Dominum, in quem iniuria admissa, seuere eandem castigaturum? Matt. 22. Deplorandum, indigne ad Eucharistiam accedi.

Nabuchodonosor Babyloniorum Rex, Dan. 1. omnes pueros, qui in obsequium regium adaptandi essent, decoros forma seligi voluit, & omnigena scientia exultos, quibus nulla inesset macula aut næuus: *Pueros in quibus nulla esset macula, decoros forma, & eruditos omni sapientia, & qui possent stare in palatio regis, &c.* Si rex hic nihil inquinatum aut aliqua macula deforme coram oculis suis pati voluit; quanto potiori iure cœlorum ille Monarcha desideret, vt quotquot coram sua maiestate, quæ in hoc sacramento delitescit comparere voluerint, vt cum illo bibant & comedant, in omni perfectionum & virtutum genere completi perfectique sint, ac nullam in anima immundiciem peccatumque præferant?

Puellæ Persicæ, quas in Assueri regis Esth. 2. conspectum venire oportebat, anno integro in regio conclaui asseruabantur, atque interea temporis in venustate adaugenda comparandaque totæ occupabantur; sex enim mensibus oleo myrrhino aliisq; se vngebant, inungebant, & deinde sex aliis

pigmentis & aromatibus varijs ad colorem conciliandum vtebantur. Si tanta puellis his gentilibus præparatio necessaria erat, ne forte minus compti regiam maiestatem offenderent; maior profecto Christianorum animabus, quæ coram cœlorum terræque rege comparere debent, est necessaria, ne tantam maiestatem offendant, nec enim vnum dumtaxat annum, sed decem, imo & viginti impendere eas par esset, vt interea ad tantum sacramentum digne recipiendum se præparent, nihilque desit, quod ad præparationem hanc aliquo modo spectare videretur.

Et sane mirabilis quædam dispositio huc adferenda, quod qui recipitur, cibus etiam admirabilis sit. Ita hoc testatur Psalmista dicens, *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus, escam dedit timentibus se*: Quare quidquid hic dicturus sum bifariam diuidam, primo præparationem, quæ ad digne sacramentum hoc recipiendum necessaria est, exponam; deinde quantum discrimen adeant, qui indiscrete, temere, ac sine vlla reuerentia ad ipsum accedunt.

II. An sacramentum hoc sub duplici specie recipiendũ. C.I.

Principio itaque antequam penitus materiam hanc penetrem, nonnihil in limine subsistendum, & difficultas quædam, quæ hic incidere solet, dissoluenda; num scilicet liceat expediatque sub vtraque specie communicare, vel satis sit laicis sub vnica sacramentum recipere? Lutherus libro de Captiuitate Babylonica summa opum vi, sacræ Scripturæ testimoniis conatur ostendere, iure diuino, sacerdotes ad duas species laicis, si petierint, dandas, cogi constringique posse: secularibus tamen licitum & arbitrarium esse vel non nisi vnicam, vel duas, vel etiam, si lubuerit, neutram sumere. Eiusdem opinionis est Brentius in Apologia pro confessione Wirtembergensi, item Philippus Melanchth. in Apologia pro confessione Augustana, Martinus quoque Kemnitius in secunda Concilii Tridentini examinis parte.

Omne Nouatium horum sectariorumque fundamentum verbis illis Euangelii innititur, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ioan. 6. Et illis Matthæi: *Omnes bibite ex eo*, Matt. 26. quo loco omnes ad sumptionem Calicis inuitantur. Ad hæc Eucharistia conuiuium spirituale est; atqui in conuiuio non cibus modo, sed potus necessarius est, atque ideo laici non digne pleneque accepti viderentur, si Calice priuarentur, magnaque illis & non contemnenda irrogaretur iniuria.

Christus integer sub vnaquaque specie.

Omnis controuersiæ huius vis & nodus in eo consistit, num scilicet integer, sub vtraque specie singillatim Christus contineatur; si enim contineatur, frustra sibi iniuriam irrogari conqueritur populus, & laici incassum, sibi Calicem iniuste auferri, blaterant, cum sub vnica specie tantum recipiant, quantum sub duabus simul essent recepturi. Quod facillime probari potest, & luce meridiana clarius ostendi primo è Ioanne, vbi Christus ait, *Qui manducat me, viuet propter me*, Ioan. 6. atqui Christus non manducatur, nisi sub specie panis; ergo in specie panis non modo corpus ipsum continetur, sed integer etiam Christus. Secundo Apostolus ad Romanos hoc modo est locutus, *Christus resurgens ex mortuis iam non moritur.* Rom. 6. Atqui si corpus eius dari sine sanguine poterat, ac proinde sine anima ac vita, mortuum illud foret; credendum igitur, in singulis illum speciebus integrum, & viuentem cum corpore, anima & sanguine contineri.

In figuris id ipsum probabo: in Manna & panibus propositionis nullus de potu erat sermo, certissimum tamen est, veros illa typos & figuras Eucharistiæ fuisse. Exod. 15. & 16. Ad hæc in sacrificiorum participatione caro dumtaxat comedebatur, sanguis vero Deo offerebatur. Quin etiam in celebri illo conuiuio, Exod. 25. in quo quinque hominum millia quinq; panibus hordeaceis refecti fuere, & duodecim cophini reliquiis repleti, de potu & Calice nulla mentio; nec item in prandio Emaus, in quo Dominus agnitus fuit *in fractione panis*; Luc. 24. nec in illo Actorum loco, *Erant autẽ perseuerantes in do-* Act. 2.

ctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, &c.

Praeterea erant Christiani nonnulli Hierosolymis, qui permissu Apostolorum legales & Mosaicas ceremonias obseruabant, quales erant Nazaraei, qui caput non radebant, & toto vitae tempore vinum non gustabant; è quo efficere volo, & certo certius etiam constat, sub specie vini illos sacramentum non recepisse, ita namque votum transgressi fuissent. Quare concludendum, laicos immerito conqueri, si sub vnica dumtaxat communicate illis sit licitum, cum non minus sub vna, quam sub duabus corpus & sanguis Iesu Christi contineantur; solisque sacerdotibus competere ac fas esse, sub duplici communicare specie. Quod mysterium vt percipiatur, sciendum, Eucharistiam sumi posse tum vt sacramentum; & vt tale à laicis sub vna tantum specie recipi; tum etiam vt sacrificium, atq; hoc modo a sacerdotibus, velut sacrificii, crucis & passionis, in quo sanguis à corpore discretus fuit, quod ambae species etiam denotant, commemoratio, recipitur.

Soli sacerdotes sub vtraq; specie communicare possunt.

Eucharistia sacramentum simul & sacrificium.

III. Hoc itaque cum fixum iam definitumque sit, ad praeparationem illam descendo, quam magnam esse oportere censeo, cum qui recipitur adeo potens sit & magnus. In huius rei signum voluit sibi DEVS aut victimas in lege veteri à quoquam maculam habente offerri; decretum ad manum habeo, *Omnis qui habuerit maculam de semine Aaron sacerdotis, non accedet offerre hostias Domino, nec panes Deo suo.* Discimus hinc quis aliquando honor, ecque reuerentia aut cultus sancto huic sacramento esset exhibendus; in ipso enim datur nobis panis ille Angelorum, atque is ipse qui velut victimam scolim in cruce obrutum immolandum: quare quicumque accedere voluerit, omnis peccati expers sit oportet & maculae; mortali quippe se scelere astringeret, damnationemque sibi suam acciperet ac mortem. Quod iam olim praedixit Psaltes, non quidem imprecando, sed malum eorum praesagiendo. *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, &c.*

Leuit. 21.

Is peccat mortaliter qui indigne sacramentũ hoc recipit.

Psal. 68

Quasi diceret; Sancta haec communionis mensa mors est ac virus iis, qui irreuerenter, ac sine vllo honore exhibito ad eamdem accedunt.

David Dei sui amantissimus & pietate eximius priusquam spiritum rectum à Deo peteret (*spiritum rectum innoua in visceribus meis*) peccata sibi sua remitti aboleríque postulauit, *Et omnes iniquitates meas dele:* darique sibi cor mundum & immaculatum, *Cor mundum crea in me Deus.* Caeterum in hoc sacramento & Eucharistiae mensa Dei nobis Spiritus datur, & ipse DEVS incarnatus; quare priusquam ille recipiatur, diligens praeparatio praemittenda; peccatorum remissio postulanda; & cor ab omni inquinamento & sordibus expurgandum, nihil vt in eo reperiatur quod conscientiam arguat, & scrupulum moueat. *Psal. 50.*

Manna cibus ille coelicus quippe omnes in admirationem rapiebat, non prius populo datus est, quam captiuitate egressus esset, & farinae Aegypto allatae defecissent. Manna verus sacramenti huius typus erat, dicereque volebant mysterium, non ante coelitus id nobis dandum, aut prius nos ipsum desiderare debere, quam seruitute captiuitateque peccati egressi simus, nullusque odii, praui appetitus, qui sunt farinae & fermentum huius mundi, fomes apud nos reperiatur. *Exod. 16.*

Iacob Patriarcha Deo suo offerre sacrificium dum vellet omnem prius familiam conuocauit, seruisque praecepit, Deos alienos vt abiicerent, mundarentur, ac vestimenta mutarent. Dii alieni hominis ambitio sunt, auaritia, & mundi amor; sordes & immunditiae ipsa peccata; vestes vero, prauae consuetudines ac mores. Qui cum ad sacramentum hoc accedere, ibique Deo cor suum in sacrificium offerre voluerit, omnes animae facultates colligat; & ad se reflectat, peccati idola abiiciat, virtutum honestatem induat, & veteres malitiae nequitiaeque vestes comminuet. *Gen. 35.*

Sacerdotes Mosaici priusquam ad immolandum victimas ad altare accederent, manus *Exo. 30.*

manus pedeſque ablui prius oportebat. *Lauabunt*, ait lex, *Aaron & filij eius pedes ac manus, quando acceſſuri ſunt ad altare.* Venerabilis Beda hanc figuram hic adaptans, ait ſacerdotes, ſimul & omnem Chriſtianorum cœtum id imitari debere; & tanto maiori cum ratione, quanto ſacramentum Euchariſticum altari dignius; cumque illi lauarent manus & pedes, denotabāt, cogitationes & opera nobis eſſe emundanda & purificanda. *Illud quoque*, inquit, *hic præcipitur, vt qui ſacramenta Domini participant, actus ſuos & cogitationes prius diſcutiant.*

Orat. 1. de reſurrect. Chriſti. Sanctus Gregorius Niſſenus egregiam dat rationem, cur agnus Paſchalis ipſa decima quarta lunæ comedi deberet, non pridie nec poſtridie: quod inquit, illa die nullæ ſint per vniuerſum terrarum orbem diu noctuve tenebræ: interdiu quidem, quod tunc ſol fulgeat; noctu vero, quod ſole occidente, priuſquam tenebræ ingruant, & omnia furuo amictu conueſtiant, luna ſurgere quamprimū incipiat, & per integram noctem ſuum lumen effundat, donec quotidiana illa fax, ſol, iterum ab Antipodibus reuētatur. Quod deſignat eos, qui agnum illum diuinum manducare debent, de tenebris participare, aut vllam in animo peccati obſcuritatem præferre non debere. nam, vt bene ad Corinthios docet Apoſtolus,

2. Cor. 6. *Quæ conuentio lucis ad tenebras?*

Lib. 4. Scytharū mos in cōuiuiis. Herodotus tradit Scythas ſolenne quotannis inſtruere epulū conſueuiſſe, ad quod nullus ad mittebatur, niſi aliquem prius hoſtium in bello occidiſſet; qui vero nullum interfeciſſe comperiebatur, ſumma cum ignominia contumeliaque tam honeſto conuentu & conuiuio pellebantur.

Quam egregie hoc materiæ propoſitæ quadrat! In Eccleſia Deus quotidie magnū illud Euchariſtiæ epulum adornat, nemini vero accedere fas eſt, niſi prius in vitæ huius conflictu peccatum, carnem, mundum, qui iurati hominum inimici, profligarit aut ſubegerit.

Libr. de moribus German. Cornelius Tacitus illiuſque magnus commētator Lipſius apud veteres Germanos hanc conſuetudinem fuiſſe aiunt, quod principibus, qui regni ſe hæredes dicerent, apud patrem in menſa non prius fas eſſet accumbere, quam iuuentute tranſacta, & omni ineptia laſciuiaque exploſa, veros ſe nobiles oſtenderent & viros compoſitos. E laudabili Gentilium hac conſuetudine inferre licet, indignos illos eſſe ſanctæ huic menſæ cum Deo rege ſuo & patre cœleſti accumbere, qui non omnigena virtutum armatura, velut equites ſpirituales communiti ſint, & omnes vitæ huius vanitates ineptiæque prius tranſierint euanuerintq; tanti ſcilicet dignitas hæc facienda.

In vita Theor. Iudæorū mos in cōuiuiis. Vt in hoc de conuiuiis ſermone pergamus, refert Philo libro de vita Theorica, Iudæos olim in magnificis ſolennibuſque epulis albas induere togas conſueuiſſe, etiam cum nuptiis intereſſent; atque ideo fortaſſe factum, vt qui apud Matthæum veſtem nuptialem non haberet, magna cum infamia eiectus ſit & exterminatus, audieritque, *Amice, quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem?* *Matth. 22.* ſi Iudæi hanc vulgo in communibus epulis conſuetudinem obſeruabant, vt hoc ſchemate induti nitidiores, elegantiores, politioreſque viderentur, an non Chriſtianis idipſum in epulo Euchariſtico facere potius incumbit, epulo inquam, cui nullum vnquam par extitit? an non albis indutos illos par eſt accedere, puros inquam, & vitæ innocentia conſpicuos; cum candor & albedo ſanctitatis innocentiæque color ſit & ſymbolum? ille vero an non eiici arcerique eodem dignus, qui aliter accedit & pullis indutus?

Huic conſuetudini coincidit & Romanorum, qui etiam in alba accumbebant; atque idcirco Vatinium quemdam carpit *Epiſt. ad Attic.* Cicero, quod ad conuiuium pulla indutus, & atratus venerit; audiamus loquentem, *Atque illud etiam ſcire cupio, quo cōſilio, aut qua mente feceris, vt in epulo C. Arrij familiaris mei cum toga pulla accumberes? quis vnquam cœnauit atratus?* ſane ſi gentili huic Oratori adeo nouum & inſolens viſum pullatum accūbere; quādo Chriſtianum indecentius ac turpius, ad ſacramenti huius epulum atra peccati veſte indutū accedere?

Into-

Intolerabile hoc est & cœlum & terram in admiratione̅ rapit: omnis hic nigredo exulet necesse est, solus autem virtutum candor requiritur; atq; huc fortè Sapiens respexit, cum ait; *Omni tempore sint vestimenta tua candida, &c.* Eccles. 9.

Tertullianus libro de pallio prodidit sacrificulos veterum, qui Bellonæ & Marti immolarent, nigris semper vestibus vsos fuisse, Saturni vero Mystas puniceis; at Ceteris, quæ frumentum & panes inuenisset, albis. Equidem hoc proposito me adaptans dico; Saturnum figuram mundi gerere, eosque qui illi vitam obtulerint, purpura semper, quæ ambitionis symbolum, amictos esse; Bellonam vero carnis, quæ semper nobis bellum mouet, quam qui fouent & consectantur, pullas atrasque togas, quæ ferale mortis sunt symbolum, præferre; at qui Dei sunt, eique ex animo totaque mentis cōtentione obsequuntur, ei inquam, qui inuentor & auctor panis illius cœlestis, & cui Cerealis non est comparandus, alba indui & niuea oportere, quæ innocentiæ puritatisq; symbolum. Paucis vt complectar, dicendū, eos, qui ad sacramentum hoc accedere præsumunt, nihil habere immundi inquinatique, sed insignem tum animi, tum corporis decorem elegantiamque præferre debere.

Ceteris sacerdotes albis induti.

Idem quoque Tertullianus libro de resurrectione carnis, docet seruos olim semper pullatos atratosque incedere consueuisse, & numquam herili mensæ accumbere potuisse; at quando libertatis pileum accipiebant & emancipabantur, albis indui solitos, ac dominorum mensa dignos censeri, *Atqui vestu alba nitore & aurei annuli honore ac patrum nomine ac tribu mensaque honorantur:* peccatores vera sunt mancipia, semper nigris pullisque induti, quod mortis peccatique symbolum, atque ideo sancta hac mensa arcentur; at cum digne accedunt, & eodem quo per sanctam confessionem in veram libertatem restituuntur, die albis induuntur, Dei nomine honorantur, (*Ego dixi, Dij estis*) illius familiæ allegantur, & sanctæ & augustæ huius mensæ participes fiunt. Beati igitur ac vere beati,

Serui olim pullati.

qui cum præparatione & dispositione necessaria ad ipsum accedunt. IV

Manna priusquam cœlo descenderet, subtilis quidam ros præmittebatur, qua velut præuia aspergine terra purgabatur emundabaturq; ad pretiosum illum cibum recipiendum. E quo colligere licet, qua puritate, & animi munditia ad hoc sit sacramentum, cuius manna non nisi figura erat ac typus, accedendum, quantaque dispositio Eucharistiæ receptionem debeat præcedere. Exod. 16. Num. 11.

Non cadebat māna in loca immūda.

Deinde manna iuxta castra, tentoria, & habitacula, in quibus hominum iumentorumque sordes erant, non descendebat; quod augurium ac præsagium erat, sacramentum hoc, cuius alterum symbolum, in corde sordibus inquinato, & peccatis subdito collocari non debere, & eodem animam immundam indignam esse.

DEVS cum Hebræis aues & volatilia in cibum mittere decreuisset, pridie illos præmonuit, vt sanctificarentur, seseque ad huiusmodi cibum recipiendum digne disponerent; *Dicit Dominus, sanctificamini, cras comedetis carnes.* Si ad coturnices & volucres quasdam vulgares comedendas sanctificationem prærequisiuit Dominus, maiori profecto cum ratione eamdem ad carnem IESV CHRISTI in sacramēto hoc sumendam requiret? quænam Deus bone! hic munditia afferenda, quænam hic sanctitas necessaria. Num. 11.

Ioseph Patriarcha priusquam cum fratribus conuiuio accumberet vbertim fleuit, quo tacite edocemur, priusquam ad sanctam hanc mensam accedamus, in qua magnum & diuinū hoc epulum nobis parat Deus, peccata deploranda, à Deo veniam petendam, animum sancta quadam pœnitentia disponēdum & præparandum, oculos deniq; lachrymis humectandos. Idē fecisse Dauidem comperio dum diceret, *Potum meum cum fletu miscebam.* & Iob ante illum, *Antequam comedo suspiro.* Gen. 43. Psal. 101. Iob. 3.

Insignem quamdam historiam quæ huc facit, in libro Iudicum legere est; senex quidam Iebusæus Leuitam in domum perdu-

Bess. de Sanctis. Cc xit,

xit, sed priusquam conuiuio illum exciperet, pedes illum lauare voluit, *Ac postquam lauerunt pedes suos, recepit eos in conuiuium.* Quod senex ille conuiuas suos ante epulum vulgare facere voluit, id Christus à suis etiã exigit in epulo Eucharistico, vultq; omnes, priusquam accedant, pedes, id est, cogitationes animi abluere, nihil vt immundum in eo reperiatur.

Leuit. 1. In Leuitico præcepit olim Deus, vt animalis sibi in sacrificio immolandi pedes & intestina prius aqua abluerentur; *Intestina vero & pedes lauabunt aqua.* figura illud erat veritatis quam nos habemus, quæq; denotare volebat, Christianũ, qui sancte ad mensam hanc accedere voluerit, cor, animum, cogitationes, & quidquid latet intrinsecus, aqua pœnitentiæ abluere debere: Ita me hoc *Ierem. 4.* dicere suadet Ieremias, *Laua à malitia cor tuum.*

Illi ab agni Paschalis esu arcebantur in lege Mosaica, qui Abrahæ Patriarchæ posteri non essent, aut in eius saltem religionem non concessissent. Ita quoque Euangelica lex illos corpus Christi, qui verus agnus Paschalis, comedere prohibet, qui Dei filio per fidem & honestam vitæ conuersationem coniuncti non fuerint; è quorum numero peccatores sunt, qui propter peccata à capite hoc separati; si vero, ipsa accessere hæresis, penitus ab Ecclesia sequestrati sunt. Ac de illis intelligendum illud, *Non est bonum sumere panem* *Matt. 15.* *filiorum, & dare canibus.* Item hoc, *Nolite* *Matt. 7.* *sanctum dare canibus.* Per panem hunc filiorum & sanctum, Eucharistia: per canes vero peccatores denotantur, quibus illam dare nefas. Qui vero hoc in statu accedunt, magnam sibi damnationem accersunt, Deumq; offendunt quam maxime, quod latius iam exponam, velut alterum concionis caput.

Leuit. 10. Docet Leuiticus, Nadab & Abiu, magni Aaronis filios, quod ignem aliorum & nouum, quemque Deus non præcepisset, vsurpassent, dignas temeritatis pœnas dedisse & vindicem Dei manum confestim sensisse, nam *egressus ignis à Domino deuorauit eos.*

Illi vero alienum coram Deo ignem offerunt, qui in anima, dum Eucharistiam recipiunt, in qua Deus præsens est, mundi & concupiscentiæ amorem fouent, qui ignes alieni & à Deo vetiti sunt. Qui vero eosdem in anima accendunt & æstuare volunt, diuinam maiestatem offendunt, & grauiter à Deo castigari merentur. *Mundi amor alienus est ignis.*

Dicebat Moysi Deus cum legem ferret, vt omne à monte animal amoueret, nam quodcumque accederet, periturum & lapidibus obruendum. Sacramentum hoc altus quidam mons est, in quo Deus ipse animalibus legem fert, variaque edit mirabilia, *Mons coagulatus, mons pinguis, mons Dei:* peccator vero animal; quare quicumq; vt brutum ad ipsum accedit, mortem & damnationem æternam meretur. Ita id censuit Apostolus, *Iudicium sibi manducat & bibit, &c.* *Exod. 19.* *Psal. 67.*

Achimelech sacerdos, hoc in figura obseruans panes sanctos Dauidis sociis non prius vescendos dare voluit, quam intellexisset quo in statu conscientia illorum sita esset, didicissetque illos ab omni immunditia liberos, sciebat nimirum magnus ille vir mortem illos & animæ interitum manducaturos fuisse, si inquinati ad eosdem comedendos accessissent. Idem omnino de sancto hoc sacrificio dicimus, in quo verus ille panis est; quem illi non nisi in figura designabant, quem recipere nullus debet, nisi ab omni sit mundus immunditia, animamq; puram ac nitidam habeat. *1. Reg. 21.*

Quam grauiter vero acriterque puniet V. illos Pater æternus, qui dilecti filii sui *2. Cor. 11.* carnem indigne manducarint! Quod Apostolus dilucidè satis exposuit, verbisque apertis, cum ait, *Reus erit corporis & sanguinis Domini.* Scriptum in Ieremia legi- *Ierem. 51.* tur, *Caro mea super Babylonem, dicit habitatio Sion, & sanguis meus super habitatores Caldeæ, dicit Ierusalem.* Verba hæc obscura sunt, sed sensus lucidus, ac dicere vult, Populus hic grauissime punietur, quod dilectis meis mortem intulerint, eorumq; sanguinẽ effuderint, nam coram Deo carnem & san-

& sanguinem, quem magna feritate mihi abstulerunt, offeram; meaque oblatio expostulatioque vindictam deposcet. Si Sion & Ierusalem ob inimicorum suorum crudelitatem in ciues suos exercitam tam merito expostulare potuerint; an non Pater æternus de iis conqueretur, qui filii sui carnem & sanguinem, in peccati statu illa recipientes, tam indignis modis habent? an non credendum seuere in illos animaduersurum, & vltionem delictis dignam exerciturum?

Ind. 19. Horrendum est ac terribile quod in lib. Iudicum legimus, quod huc referri non inepte queat: Gabaonitæ cum singulari quadam immanitate Leuitæ vxorem iugulassent, maritus indignatus vt qui maxime, mortuum corpus in duodecim partes discidit, & singulis Israelis tribubus partem misit, vt suum vnaquæque fructum haberet, viderentque quam salaces simul & crudeles Gabaonitæ forent. Ita vero ferale hoc spectaculum omnes Hebræorum familias animauit, vt vindicaturas se facinus hoc immane vnanimi consensu iurarint; quare collectæ vndecim tribus, Beniamiticam, quæ sola Gabaonitas tuebatur, ad internecionem propemodum deleuit. Dicite, Christiani, si vnius mulierculæ corpus membratim dissectum & tam indignis habitum modis Israelitas ad vltionem sumendam excitauit, ecquod supplicium, ecquam castigationem ac pœnam peccator exspectet oportet, cum magnus ille Pater cœlestis filii sui sanguinem & carnem tam indigne habitam ostendet, quem in statu peccati in Eucharistia ille recepit? Quomodo illos prosequentur Angeli? quâ vindictam deposcent? *Qui enim manducat indigne, iudicium sibi manducat, &c.* Quam ergo præparationem afferre par est, quo metu & formidine accedere, ne forte irreuerenter & præsumptuose se ad illius receptionem ingerat.

Præclarû vero illud, quod huc spectans in Salomonicis Prouerbiis legere est, dum à Principibus inuitato præcepta conuiualia præscribit, *Quando sederis, vt comedas* Prou. 34. *cum Principe, diligenter attende, quæ sunt apposita ante faciem tuam, & statue cultrum in gutture tuo.* Quem locum D. Hieronym. exponens, ait, omnia hæc allegorice dicta esse, & per guttur loquelam ac sermonem denotari, quod guttur vocis sit organum, per cultrum vero discretionem ac prudentiam. Tunc vero cultrum in gutture statui, quando qui diligenter diuina eloquia meditatur, discrete & prudenter eloquitur. Cogitate vero, quo in statu constitutus sit ille, quem inimicus faucibus premit, & sicam gutturi imponit; an non tunc semimortuus oculos ad cœlum sustollit, membris tremit, sanguis illi intra venas congelascit; an non genibus in terram prostratis, & corde ad DEVM conuerso misericordiam & delictorum veniam postulat? talis omnino sit homo, tum quo ad corpus, tum quo ad animam, quando ad sacramentum hoc, quod mensa est regis Regum & Domini dominantium, accedit, adeo submisse se modesteque gerat necesse est, ac si cultrum gutturi infixum, & mortem præ oculis haberet, quod iudicium sibi manducet, qui sumit indigne. Hieronym. Allegoria.

Non erit abs re Prodigi Euangelici historiam huc trahere: Lurco hic & ganeo Luc. 15. cum domo paterna egressus ad extremam necessitaté redactus esset, & cum grauissima rerum penuria conflictaret, ait intra se, Quotnâ mercenarii in domo patris mei abundant panibus, & ego miser & inops hic fame pereo? Surgam, vitam hanc inopem perosus, & ibo ad patrem & dicam ei dolore tactus intrinsecus, *Pater, peccaui in cœlum & coram te, & iam non sum dignus vocari filius tuus.* Peccato egressus, interno tactus dolore præteritorum delictorum pœnitudine angebatur, & futura se vitaturum spondebat, ac præsentia pertæsus, panem gaudii consolationisque in domo paterna comedere summopere desiderabat. Huiusmodi etiam pœnitentia, animi compunctione, dolore cordis, clamore vocis ad cœlos vsque penetrantis, & lachrymarum effusione, benedictionis, omnis panem in Ecclesia, quæ domus

 Patris

Patris nostri cœlestis, sumere debemus, & secus qui fazit, sacramento hoc abutitur, & salutem in extremum discrimen adducit.

Num. 5. In Numeris lex est; qua ad mariti zelotypi expostulationem mulier suspecta, efficacem quamdam magnarumque vitium aquam bibere iubebatur, quæ execrationis aqua dicebatur; si mulier falso delata & omni suspicione adulterii aliena esset, nullum ei aqua detrimentum afferebat, si vero illicito concubitu thalamum maritalem commaculasset, in ipso loco emoriebatur, & morte repentina suam coram omnib. infamiam testabatur. Verba legis hæc sunt: *Et sic potum det mulieri aquas amarissimas, quas cum biberit, si polluta est, & contépto viro adulterij rea; pertransibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescet femur.* Eiusdem efficaciæ, cuius olim aqua hæc, hodie est sacramentum Eucharisticum; quicumque enim sanguinem Domini bibit, & iustus est, sincerus, innocens, & nullo flagitio maculatus, meritum sibi & gratiam bibit: at si reus est & in peccati statu versetur, mortem, ruinam damnationemque sibi accersit, & eandem eum Iuda sacrilego sortem subit; qui postquam sacramentum hoc in statu damnationis recepisset, postride exagitante eum conscientia, & in cœlo iam iudicatus, *crepuit medius*, cum ex arbore se suspendisset.

Indigne communicans Iudæ similis.

Exod. 16. Manna in Exodo in coriandri speciem descendisse scribitur, *Quod erat quasi semen coriandri album.* Berchorius mysterium hoc indagans, ait, semen hoc salutare esse, & capitis sanitati conducere, & cerebrum corroborare; at si canes ipsum contingat edere, rabidos reddi, & illis in mortem verti & exitium, quod natura ad hominis vitam salutemque produxerat. Ita se quoque res in hoc sacraméto habet quod propterea in Apocalypsi *manna* dicitur *absconditum*, quod iustos pascat & viuificet, damnationem vero, mortem, & interitum canibus, id est, peccatoribus adferat. Idcirco Dominus in Euangelio ait, *Nolite sanctum dare canibus.* Huius occasione Optatus Mileuitanus de Wandalorum per-

Lib. 1.

secutione loquens, deque calamitatibus quas Africanis Ecclesiis intulissent, sacrilegos hosce hæreticos sanctissimum Eucharistiæ sacramentum canibus obiecisse scribit, sed ipsos quamprimum in rabiem actos, in dominos irruisse, & confestim in frusta discerptos deuorasse: digna tam enormi flagitio, castigatio, & peccato respondens animaduersio.

Traduntlexnam cum à tigride impregnata est, ad leonem accedere non audere, nisi se prius abluerit, & pro posse suo purificarit, ne tigridis odorem sentiens leo in comparem adulterii ream insurgat & frustatim discerpat. Ita quoque animam, quæ furore ac feritate tigridi persimilis est, quoque eum peccato communicauit, se par est aquis confessionis abluere, & pœnitentia purgare, prius quam ad sacramentum hoc, in quo sponsus illius continetur, accedat, ne eam velut adulteram habens, & in odorem peccati, inimici sui iratissi ni sentiens illam disperdat, damnet & in exitum pertrahat; hic enim iusti & innocentes vitam, peccatores mortem & æternam damnationem reperiunt. Leænæ natura.

Nihil magis deplorandum, nihil immanius & insolentius, Auditores, quam ibi mortem inuenire, vbi vita & salus inuenienda esset. An non miserum & infelix hinc peccatores arma mutuari quibus se iugulent & offendant, vnde coronas ad regnandum peti oporteret. Vetuit olim Deus ne hœdus in lacte materno coqueretur. *Non coques hœdum in lacte matris suæ, &c.* Quid refert Domine, hædusne in lacte materno, an alio liquore coquatur? Sed hæc ratio est, quod quamdiu hœdus vbera materna trahit, lac illi vitam conferat, in illo vero eumdem coquere, immane foret & crudele, si scilicet ipsum viuificans iam mortis fieret occasio. In sacramento hoc dulce ac sapidum illud lac reperitur, quo animæ enutriuntur; quo respiciebat sponsa, cum dilecto suo diceret, *Meliora sunt vbera tua vino &c.* Et crudele foret & immane inde mortem & damnationem trahere, vnde salus & vita speranda foret. Exod. 23. Cant. 1.

Non

Sacrificuli Cereris fabas non comedebant.

Fabæ signa mortis & lachrymarum.

Non permittebant Ægyptii, vt sacerdotes sui, & imprimis Cereris, fabas comederent, quod & legibus cautum erat; huius legis hæc ratio erat, quod fabas diis infernalibus & manibus sacras putarent, quia dum fabæ florent, nigras quasdam pelliculas habent, quas veteres vt lachymarum & mortis symbola habebant. Nihil interesse putabant, si sacrificuli Iouis, Martis, Saturni, Mercurii, aliorumque deorum hæc legumina comederent; sed Cereris sacerdotes sub pœna mortis fabas comedere nefas erat: cuius rei hæc erat ratio, quod Ceres granum repetisset è quo panis conficitur, quique vitam hominum sustentat: & indecens penitus foret & ineptum, illos qui deæ panis largitrici ministrabant, qui vitam hominibus confert, panem mortis comedere, & vitæ cibum in cibum mortis mutari. Dicite mihi Christiani, quid magis deplorandum sit, quam, cum Christus panem vitæ nobis dederit, per peccata nostra & indispositionem in mortis & damnationis æternæ cibum, illum conuerti?

Indigne communicans sibi ipsum morti tradit.

O rem nouam & penitus inauditam! Peccator indigne ad sanctā hanc mensam accedens sibi ipsi mortē adfert, ecquæ cæcitas, ecq̄ dementia, ad conuiuiū accedit, vt mortem inueniat. Plures leguntur in conuiuiis occisi, vt Ammon Dauidis filius, qui inter epulas à fratre Abſalomo interfectus est. Simon sacerdos à Ptolemæo ad epulas inuitatus cum duobus filiis vitam amisit nefarie obtruncatus. Vespasianus Imperator cum Romanorum aliquot suspectos haberet, ad conuiuium illos inuitauit, quos deinde per sicarios interimi iussit: at nemo vidit vel audiuit vmquam, quemquam adeo stupidum & vecordem fuisse, vt ad epulas inuitatus suis mortem manibus sumpserit, aut calicem veneno aut toxico refertum sibi dari, vel gladium ad iugulum sibi præscindendum postularit. Hoc tamen facit is, qui indigne communicat, qui sui ipsius est interemptor suis manibus cibum capit, mortem qui sit allaturus, & calicem bibit, venenum qui continet; quod bibitum ad imas cordis fibras penetrabit, & vitam auferet, *Iudicium sibi manducat, &c.*

2. Reg. 13.
1. Mach. 13.
Sueton.

Vos vero Catholici malum hoc fugite, honorem hunc ne detrectetis, magna cum reuerentia sacramentum hoc recipite, & cogitate, si pii illi viri, qui Christum iam mortuum sepulturæ mandarunt, non nisi in sindone munda illum inuoluere voluerunt: an non idem corpus, sed viuens, animatum, & penitus diuinum, in corde purissimo collocari & in animam nitidissimam recipi par sit? Sed sæpius illum recipite, cum sæpe vos Deo reconciliet, benedictionibusque repleat recipientes; libere proinde ad cibum accedite, qui tam libere vobis offertur. *Matt. 27.*

Mala mundum prementia referens Sapiens ait: *Est & aliud malum, quod vidi sub sole, & quidem frequens apud homines; vir cui Deus dedit diuitias, & substantiam, & honorem, nec tribuit ei potestatem* DEVS *vt comedat ex eo.* Malum certe est, & quidem frequentissimum, habere substantiam illam cœlestem diuitias hasce possidere, & huius honoris participem factum esse, corpus nimirum Dei filii in cibum nactum esse; & ipsum nolle aut posse accipere. Hoc est, Tantalum esse & medias inter epulas & flumina fame sitiq; emori. VI. 1.

Eia agite sæpius eumdem gustate, ac Deum illum clementissimum, qui hunc vobis elargitus est, infinitis gratiarum actionibus prosequimini. Cum grauissima Samariam rerum penuria premeret, quæ hostili septa erat exercitu; mulier quædam stimulante fame regem accessit, dicens, *Salua me Domine, mi rex:* atque ita cibum à rege ad vitæ conseruationem postulabat. *4. Reg. 6.* Et spectat sane ad cordatum sapientemque regem suorum vitę subditorum prospicere. ideo quidam in regem apud Isaiam electus hisce verbis hunc à se honorem propulsauit, seseque munere iudicauit indignum: *Non sum medicus, in domo mea non est panis nec vestimentum.* Quasi diceret, rex esse nequeo, quod subditos curare nequeam, & domi cum inopia confligter. Sed ad CHRISTVM in extrema necessitate confugiendum, ab illo panis ad vitam necessarius *Isai. 3.*

Regis est suos enutrire.

rius est postulandus, ipse enim verus est medicus, & in domo illius cœlestis panis reperitur.

Accedite igitur Christiani, sine metu, audacter, libere, neminem pudeat, sed reuerenter tamen, nec temere: non enim amplius in rubo ardenti æstuantiq; conspicitur, vti olim Mosi apparuit; non est am-
Exod.3. plius Deus ille vltionum, zelotes, exercens supplicia in quartam vsque generationem, sed qui facit misericordiam, & gratiam nullo non tempore elargitur; non est amplius leo rugiens, omnibus hominibus timorem incutiens, sed leo mel & nectar faucibus præferens; ad illum igitur properate, *gustate & videte*. Dulcedinem sacramenti *gustate*, & magnitudinem *videte*: *gustate* panem hunc vitæ, & *videte* mirabilia; *gustate* verum CHRISTI corpus, & solas *videte* species; *gustate* quis qualisve hic cibus detur, ac *videte* quænam hîc sit dispositio necessaria.

Quis porro norit, Saluator mundi, quāta hæc esse debeat? Si enim Salomon se-
3. Reg. 6. ptennium in templo suo ædificando impendit, cui solæ legis tabulæ inferendæ erant; quantum temporis in conscientia præparanda necessarium, in quam legis ipse author admittendus? Si centum Noa-
Gen. 6. chus annos in arca compingenda, in qua se cum suis à diluuii violentia tueretur, consumpsit; quot dies, quod menses, quot denique annos in anima præparanda impendi oportet, vt illam verus Noe ingrediatur,
Exod. 16. quo illam à mortis damnationisq; perpetuæ diluuio tueatur ac sospitet? Manna sacramenti huius figura nonnisi in aurea vrna in tabernaculo asseruabatur; quo demonstratur, sacramētum hoc, verum piorum manna, non nisi in anima per charitatem, humilitatem, modestiam, aliasque virtutes necessarias deauratâ & insignitâ recipi debere. Tu vero animarum nostrarum Saluator gratiam præsta, hoc modo illas vt disponamus, vt non nisi amoris diuini aurum in corde, non nisi puritatis aurum in cogitationibus, non nisi aurum modestiæ & humilitatis in verbis, non nisi virtutum pietatisque in operibus, aurum denique vbiq; & in omnibus resplendeat, vt digne te recipiendo, mortem nobis inde non afferamus, vnde vitæ obtinendæ & beatitudinis adeundæ spem & occasionem accipere par erat, ad quam nos Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus perducere dignentur. Amen.

CONCIO OCTAVA, INFRA OCTAVAM VEN. SACRAMENTI.

Octauum Mirabile.

De admirabili Missæ Sacrificio.

Partitio.

- I. *Quod in vna Eucharistia sit & sacrificium & Sacramentum.*
- II. *Missæ officium esse vere sacrificium, probatur figuris Vet. Testam.*
- III. *Probatur rationibus.*
- IV. *Ratio vna oratoria, ex more Dei, ex paruis initiis ad perfectionem ascendentis.*
- V. *Idem docetur ex nouo Testam. scripturis & rationibus.*
- VI. *SS. Patrum consensus & vsus idem euincunt.*

Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Psal. 110.

FIGVRA.

QVEMADMODVM pridie quam Hebræi Ægyptiaca seruitute eximerentur, & libertate donarentur, decreuit Deus, vt sacrificium agni Paschalis, quotannis, ad perpetuam liberationis huius memoriā perageretur, quod sacrificium cum ipsa Synagoga tandem extinctum est, & quamdiu illa stetit, tamdiu quoque in vsu apud Iudæos fuit. Ita pridie quam veros DEI filios è captiuitate Satanica, quam illa velut Israelitarum præsignabat educeret, magnum hoc & augustum Missæ sacrificium insti- Exod. 12.

instituit, in quo verus agnus immaculatus Deo Patri offertur, ac simul decretum, vt in perpetuas generationes vsq; ipsum permaneret, dum ait, *Hoc facite in mei cõmemorationem.* Id est, Idem offerte sacrificium, eumdem offerre agnum, eandem celebrate Missam, & tamdiu hæc duret institutio, quamdiu duratura est Ecclesia. O sacrificium admirabile! honor, decus, ornamentum, & consummatio omnium sacrificiorum veterum! ô mortis, crucis, & passionis Christi memoria! ô præcipuum, dignissimum, ac maxime admirabile religionis nostræ pignus; dæmonum terror, hæreticorum horror, peccatorum piscina, Christi trophæum, Angelorum excellentia, hominum beatitudo, & totius mundi salus! Vt hæc matutina hora mirabilia hæc profundius scrutemur, oculos mentemque ad eorum conuertamus; Spiritus sancti auxilium imploremus, Virginemque Deiparam supplices deprecemur, suis nobis vt precibus hic succurrat, ac propterea magna animi attentione & in genua prouolnti, AVE MARIA recitemus.

I. Magnus Propheta Daniel, inter horrendas & admirabiles visiones, quas Deo reuelante vidit, arietem se vidisse ait duobus instructum cornibus, & omnes terræ bestias prosternentem, *Postea vidi arietem cornibus ventilantem contra Occidentem, & contra Aquilonem, & contra Meridiem, & omnes bestiæ non poterant resistere ei, neque liberari de manu eius, &c.* Arietem hunc cum à capite ad caudam accuratius intueor, & circumsecus contemplor; allegorice hunc expositurus dico, gryphum & ænigma quoddam esse aut mysticum emblema, quo augustum & diuinum Eucharistiæ sacramentum denotatur, quod realiter & vere non arietem lasciuum aut petulcum, sed mitissimum Agnum continet; quodque duo capite præfert cornua, quoniam interdum vt sacrificium, interdum vt sacramentum sumitur, & duabus hisce partibus cornibusque omnes terræ bestias, id est, hæreticos, qui stupidissimi mortalium & stolidissimi, ventilat, ac pessumdat. Adeo vt ascribendum illi sit, quod Dauid vaticinatus ait, *Conquassabit capita in terra multorum.* *Psal.* 109.

Dan. 8.

Aries hic bicornis sacraméti Eucharistici figura.

Pythagoræ litera, toties & tam multis in locis à veteribus decantata (quam ille ad vitæ humanæ statum designandum effinxit) furcata erat & bicornis. Eucharistia ad eumdem modum egregia quædam litera est, quam toties Prophetæ celebrarunt ac decantarunt, & in Christianorum alphabeto præcipua ac princeps; sed bicornis est, & bifidum, & geminum præfert sensum, modo enim vt sacramentum, modo vt sacrificium, sumitur; vt sacramentum, communio est; vt sacrificium Missa. Et sane nulla insigniot aut significantior vnquam in scholis litera visa vel audita, neu Philosophi Theologiq; hactenus eius arcana mysteriave detegere potuerunt.

Litera bicornis Pythagoræ.

Ezechiel Propheta Iudæos in Babylonica captiuitate detentos consolatus, vidisse se inter cetera tradit Seraphinum, qui duplicem præferret vultum, leonis simul & hominis; *Facies hominis, & facies leonis.* Quod Propheta olim monstrosum in Babylonica captiuitate vidit, ipse iam mysticum in libertate Euangelica video. Seraphicum enim hoc sacramentum duas alias facies præfert, terribilem vnam velut leonis, quando velut sacrificium accipitur, alteram hominis benignam & mansuetam, quando vt sacramentum capitur: nihil enim ita sumpto dulcius, nam manna est, quod omnem hominibus voluptatem adfert; sacrificio vero nihil ferocius & terribilius; hoc enim hæreticos efferascere cogit & in rabiem conuertit.

Ezech. 1.

Eucharistia collata Seraphino dupliciẽ faciem habenti.

Oceanus, vt historici & Cosmographi docent, in duos magnos & vastos sinus se exonerat, mare Mediterraneum & rubrum siue Arabicum. Sacramentum hoc Oceanus est gratiis & mirabilibꝰ abundans, sed qui in duo se brachia & cornua diffundit; velut sacramentum enim mare Mediterraneum est; vt sacrificium mare Rubrum, sanguine inquam, cruce, morte & passione Christi rubricans; ac duo hæc brachia non nisi vnum constituunt Oceanum, sacramentum scilicet Eucharisticum.

Oceani duo brachia.

Iorda-

Eucharistia Iordani collata. Iordanis in lacu Asphaltite, qui haud procul à Sodoma & Gomorrha à terra absorbetur, nec vllum huius apparet vestigium, quo in mare se exonerare cognoscatur; sed duos efficit lacus, vnum Tiberiadis, dulcis & pisculentus; alterum Asphaltitem salsugine & sterilitate notum. Eucharistia quoque nonus quidam Iordanis est, quæ in duos se lacus subdiuidit, vnum qui sacramentum, quod dulce & gratiis plenum; alterum, qui sacrificium quod tormentorum, pœnarum & passionis salsugine respersum; velut sacramentum sancta communio est: at sacrificium, est quod vulgo Missam dicimus.

Hæretici sacrificiũ detestantur. Hæretici, iurati sacramenti huius hostes, de duplici hac distinctione audire nolunt, insaniunt, rabiunt; efferascũt, deniq; emoriuntur cum sacrificii mentionẽ fieri audiunt. Solẽt Tigrides ferocissima illa animalia, viso sanguine aut puniceo aliquo colore ferocire & feritatem induere; hæretici multo etiam crudeliores, ad eumdem modum furunt, cum sanguinem Christi vel sacrificium Missæ vident, vel minimam etiam illorum mentionem fieri audiunt, Missæ inquam, quæ effusione sanguinis Christi, cruce, morte; & passione, totaque Caluarica tragœdia rubricat & purpurissat. Insaniunt cum de Missa, sacrificio, cruce loquentem intelligunt, & plenis clamant buccis, *consummatum est*, sacrificia transierunt, finem habent omnia, Vos Papistæ Iudaizatis, idololatriam exercetis Romani, homicidæ vos sacerdotes, sacrilegi, anthropophagi.

Refert Magnum Antoniũ Athanasius, vidisse in visione mulos, qui altaria calcib. impeterent, & assidua pedum iactatione Ecclesias euerterent. Quæ visio Arianos tũ denotabat, qui haud multo post cornua erexere, & sanguinarium immaneque Ecclesiæ bellum intulerunt; hodie Lutheranos & Caluinistas, qui equorũ effrenium instar ac mulorum altaria nostra calcibus feriunt, & sacrosanctæ Eucharistiæ & augustissimo Missæ sacrificio crudele bellum indicunt.

Lutherus magna impietate & infinitas blasphemias eructans ait, sacerdotes nostros in Missa non aliter se cum Christo gerere quam olim Iudæi in monte Caluariæ. *Lib. contra reg. Angliæ* Quin & super Isaiam scribens ait, *Monachi quoties celebrant, grauius peccant, quam si cadem faciant; est enim blasphemiæ opus.* *Ad ca. 66.* Imo & aduersus Oecolampadium & Zuinglium scribens, hæc habet; *Maxima sunt*, inquit, *peccata mea, quod tam sanctus fui monach⁹, ac tot Missis per annos quindecim, Dominum meum grauiter offendi.* Ita scilicet insaniunt hæretici, cum nos etiamnum de sacrificio loqui audiunt.

Describit Genesis importunitatem muscarum, quæ Abrahamum, dum sacrificio offerendo occupatur, importuno volatu impediebant, *Descenderuntq́ volucres super cadauera, & abigebat eas Abram.* *Gen. 15.* An nõ merito hæreticos nostros muscis hisce dixerimus persimiles? qui non nisi vespæ & impuri fuci sunt, qui importunius in nos insurgunt, nosque impedire & sacrificium Missæ turbare manibus & pedibus contendunt, sed Abrahæ exemplo abigendi, & sanctum quod cœptum exercitium non interrumpendum.

Permittere Pharao Ægyptiique nolebant, vt Israelitæ vero Deo suo in Ægypto sacrificium offerrent. *Exod 5.* Ad eumdem modum Satan, eiusque ministri hæretici omni contentione & studio prohibere nituntur, ne sacrum Missæ sacrificium, quod sacrificii crucis & Caluarici commemoratio, ac repræsentatio quotidiana est, omnipotenti, qui verus noster & supremus Deus, offeramus.

Vaticinatur Daniel, Antichristum filiũ illum perditionis, quo omnem Christianam religionem euertat, sanctum hoc & iuge sacrificium ante omnia auferre conaturum; *Dan. 12.* *Et à tempore quo ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem.* Iuxta vaticinii huius præscriptum nostri temporis hæretici, Antichristi præcursores, vt religionem euertant, Ecclesiam affligant, omnemque sanctimoniam pessundent, feritatem rabiemque à sacrificii Missæ abolitione & ruinæ exordiuntur.

Nostræ

Nostræ tempestatis hæresis meretrici illi haud absimilis videtur, (3. Reg. 3.) quæ coram Salomone de mortua prole disceptans, cum sociæ prolem viuam habere nō posset, cum propriam incumbendo negligenter suffocasset, eam occidi petiit, ita vt neutri cederet, *Nec tibi nec mihi sit, sed diuidatur.* Non secus etiam hæresis, veterana illa ac triobularis meretrix, iam à multis annis sacrificium hoc auferri abolerique voluit, de sacrificio omnes sileant, inquit, nulla eius in posterum fiat mentio, nec mihi nec Romanæ cedat Ecclesiæ. Denique Missam sacrificium esse credere detrectat, sed abusum, abominationem, blasphemiam, sacrilegium, incantationē impie esse blaterat: cum tamen Patres omnes, Concilia vniuersa atque adeo Ecclesia tota scripturarum testimoniis innixa credat semperque crediderit, ac defendat, sanctum & verum illam esse sacrificium; David vero memoriam & compendium omnium diuinorum mysteriorum esse tradit, quod in thema nostrum iam quotidie desumpsimus: *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus, &c.* Vt autem de mirabilium hoc aceruo collectioneque aliquid vobis dicam, duplici remo concionem more solito impellam; primo è veteri Testamento patefaciam Missam verum & honorabile sacrificium esse; deinde ipsum è nouo stabiliam, atque hinc quanta mysterii huius dignitas sit & veritas perdisceris.

II. Tria genera sacrificiorum in S. Scriptura.

Quod ad primum igitur spectat, antequam quid horum probare aggrediamur, triplex sacrificiorum genus in scriptura inueniri dicendum est, vt iam dudum obseruauit magnus Augustinus; (Lib. 10. de ciuit. c. 5. & 6.) Primum internum & inuisibile, quo omnis actio pia in anima efformata intelligitur, qualia sunt bona desideria, mentis in DEVM eleuatio, pœnitentia præteritorum, atque alii motus omnes, qui internè in anima gignuntur. Huius meminit Psalmographus dicens: (Psal. 80.) *Sacrificium DEO spiritus contribulatus.* Secundum externus est & ab omnibus conspici potest, quod omne bonum opus externum, quodque ab interno motu, de quo iam locuti sumus, originem trahit, comprehendit; horum de numero sunt ieiunia, eleemosyna, oratio, corporis castigatio, proximi correctio, verbi diuini promulgatio ac doctrina, denique omnia externa virtutis & religionis opera; atque duo hæc generali nomine sacrificia dicuntur. Sed est & aliud sacrificii genus singularius & magis proprium, quod est actio quædam extrinseca offerens & conuertens aliquid in signum, professionem, & cultus supremi Deo debiti agnitionem; vel sacrificium proprium, est oblatio visibilis doni sanctificati cum ceremonia & mutatione illius, soli DEO per ministrum legitimum ad diuinæ maiestatis agnitionem, nostriq; erga illam subiectionem, facta.

Hoc velut fundamento totius ædificii huius supposito, iam probare contendam Missam nostram verum quoddam sacrificium esse, idq; ex antiquo testamento productis tum testimoniis, tum figuris.

Primo Melchisedech rex Salem & sacerdos Altissimi figura fuit ac typus Christi, (Gen. 14.) tum in persona sua, tum etiam in sacrificio, in quo panem & vinum obtulit. Ita comparationem hanc instituit ad Hebræos Apostolus, & ante illum Psalmographus; (Hebr. 7. Psal. 109.) *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Quod cum verè ita se habeat, sequitur necessario, nos figuræ huius veritatem in Eucharistia habere, cum certo certius constet, veteres omnes figuras completas fuisse, & nullum aliud sacrificium reperiatur, in quo hæc compleri potuerit, hoc vno excepto. Deinde si Christus testimonio Psalmistæ sacerdos sit in æternum, id est, sacrificium in Ecclesia sua ad finem vsque mundi iuxta ordinem, ritum, & materiam sacrificii Melchisedech oblaturus; in pane & vino hoc sit oporteret; quod de crucis sacrificio intelligi nequit; nullam enim hoc cum comparatione Melchisedech comparationem aut similitudinem habet, sed ad Aaronicam referri commode potest, quæ cruenta erat, & in sanguinis effusione & animalium iugulatione consistebat; ergo in Missæ sacrificio, quod hodie solum in Ecclesia

reliquum eſt, compleri hoc & verificari debet.

Christus ſacerdos ſecũdum ordinem Melchiſedech.

Vero inquam & ſancto ſacrificio, in quo Ieſus Christus ſummus ſacerdos eſt, & mediator inter Patrem æternum, & homines conſtitutus, verus Rex pacis & iuſtitiæ, verus ſacerdos qui maieſtati illius offerat, iuſtitiæ illius ſatisfaciat, furorem mitiget, eumque generi humano reconciliet, non tamen iugulatione aut mactatione animalium, aut effuſione ſanguinis. *Numquid enim manducabo carnes taurorum?* Et alibi, *Sacrificium & oblationem noluiſti.* Nec ſecundum ordinem Aaronis, ſed per hoſtiam & oblationem corporis ſui, quod illi multo exſtitit gratius quam orbis vniuerſus; corporis inquam, quod ſemel Patri in cruce ritu Aaronico obtulit cruentum, ſed deinde in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech, ſub panis & vini ſpeciebus, vt prius illud applicet, & tali ſacrificio ad finem vſque mundi Omnipotentem honoret & veneretur, eſt oblaturus. Sacrificia, vota, oblationes magni huius ſacerdotis, æternum Altiſſimo grata erunt, vt quod voluerint iis quos redemit, quique Patrem huiuſmodi ſunt ſacrificio honoraturi, impetrent.

Pſal. 49.
Pſal. 39.

Exo. 24.

Agnus Paſchalis typus Euchariſtiæ.

Secundo agnus Paſchalis verum in lege Moſaica ſacrificium fuit, atque hæc fuit Patrum omnium hactenus ſententia; nec ſacrificii crucis dumtaxat hoc figura fuit, ſed Euchariſtiæ quoque, quod ita probo: Chriſtus vt agnum Paſchalem cum Apoſtolis comedit, ſtatim eodem tempore & loco, & iiſdem præſentibus Euchariſtiam inſtituit, crucis agnus hic typus fuit. De nondum agni Paſchalis manducatione quatuor reperire eſt circumſtantias, quæ nulli alteri quam Euchariſtiæ adaptari poterant. Primo agnus immolabatur vt manducaretur, nec manducari prius poterat, quam immolatus eſſet, atque hoc de ſacrificio crucis dici nequit. Secundo priuatim in domo hæc immolatio contingebat per patrem familias inter domeſticos purificatos & circumciſos; atqui crucis oblatio publice & palam peracta fuit in totius populi conſpectu, coram Iudæis & Ethnicis. Tertio agni immolatio paulò ante facta fuit, quam Hebræi captiuitate Ægyptia liberarentur, quarta decima luna; ita quoque prima Euchariſtiæ inſtitutio quarta decima luna contigit, & pridie eius diei circa veſperam, quam Chriſtus pateretur, ac morte ſua in libertatem nos vindicaret; at crucis ſacrificium in meridie peractum, decima quinta luna, & poſtridie quã agnus Paſchalis eſſet immolatus. Quarto agnus Paſchalis non erat tranſitus Domini, nec Iudæorum liberatio, at typus & ſola eiuſdem commemoratio, ideoque ſæpius repetebatur & quotannis iterabatur. Ita Euchariſtia ſignum dumtaxat fuit libertatis, quâ iamiam genus humanum donandum erat per tranſitum, id eſt, mortem Saluatoris, qui craſtina die ex hac vita ad alteram eſſet tranſiturus, & Ægyptios, inimicos inquam noſtros, id eſt, peccata interfecturus, & ſanguine ſuo Iſraelitas libertate donaturus, & omnes omnino homines à ſeruitute & captiuitate erepturus.

Quatuor circũſtantię in agni Paſchalis immolatione ſeruari ſolitæ Euchariſtię adaptantur.

Leu. 3. & 7.
Num. 15.

Sacrificium pacificum ſacrificii Miſſæ figura.

Tertio ſacrificium pacificum, de quo in Leuitico & Numeris loquitur Moſes, vera Miſſæ noſtræ figura exſtitit. Quod ita probare poterimus. Verus hoc ſacrificium quatuor habebat proprietates, quæ alteri ſacrificio quam Miſſæ appropriari nequeunt. Primo ſacrificium hoc tum potiſſimum immolabatur, cum fœd⁹ quoddam cum Deo ineundum erat; & gratiarum illi actio perſoluenda; atque ideo Hebraico vocabulo *Todad* dicebatur, quod eiuſdem omnino ſignificationis, cuius *Euchariſtia*. Deinde in varias partes hoſtia diſſecabatur, quæ certis quibuſdam eleuationibus ad quatuor mundi plagas offerebantur. Tertio comedebatur non à ſacerdotibus ſolum, ſed à populo promiſcue. Quarto denique panis hic & vinum offerebantur: quæ omnia in Miſſa noſtra videre eſt. Non eſt igitur dubitandum, quin, quandoquidem figura tam ſolemne fuerit ſacrificium, Miſſa quoque ſacrificium ſit; cumque præceſſerit olim figura, nos rei veritatem atq; ipſum myſterium habeamus.

Iud. 12.

Quarto ſcripturâ legimus, Iſraelitides funeſtum

nestum & tragicum filiæ Iephtes Hebræorum ducis interitum deplorantes, quotannis conuenire solitas pulla indutas & luctum præferentes, vt ita funus ac memoriam sociæ resticarent, & dolorem, quem ex innocentis immolatione ceperant, nouo dolore gemituq; testarentur: Cum quod in Ecclesia in Missæ sacrificio peragitur mecũ considero, idem mihi omnino videor intueri; In hoc enim omnes Christiani & pii nõ quotannis semel dumtaxat, sed quotidie conueniunt, vt in sancto Missæ sacrificio, mortis ac passionis eius memoriam qui innocenter in cruce actus, & pro nobis semel cruentè in cruce oblatus fuit, repetant ac repræsentent, cuius sacrificii Missa non nisi memoria atque repræsentatio est: ita quippe Dominus ipse in institutione illius præcepit: *hoc facite in meam commemorationem.*

Sacrificiũ Missæ repræsentatio sacrificii crucis

1. Reg. 2.

Quarto, ille, qui à Deo velut Propheta ad sacerdotem Heli missus, & sacerdotium se illi ablaturum, & alium eius loco excitaturum, qui voluntati eius in omnibus morem gereret, & panem illi in sacrificium offerret, est comminatus, hoc pacto illum est allocutus, *suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum & animam meam faciet, & ædificabo ei domum fidelem, & ambulabit coram Christo meo cunctis diebus, & offeret tortam panis, &c.* E quo loco sacrificium Missæ astruere mihi posse videor. Hoc enim de sacerdotio Leuitico nequit intelligi, iã enim à longo tempore institutum erat, nec de Aaronico. ait enim *cunctis diebus*; Aaronicum vero iam abolitum & abrogatum; nec de panibus propositionis. hic enim de futuro sermo est, atqui panes propositionis quadringentis iam annis præcesserant. Credendum igitur & indubitate tenendum de sancto Missæ sacrificio hoc intelligi debere, quod Leuitico successit, & in quo nouus sacerdos quotidie sub panis & vini speciebus in Missa pretiosissimam victimam offert, quæ vmquam in mundo oblata fuit.

Missæ sacrificium substitutum in locum sacerdotii Heli.

Prou. 9.

Sexto, in Prouerbiis Sapientia cum domum ædificasset, & septem illam fuleris imposuisset, & luculentum conuiuiũ instituisset, omnes mortales inuitat, vt panem suum comedant, & vinum gustent, *Venite, comedite panẽ meum, & bibite vinum quod miscui vobis.* Sanctus Cyprianus vnus è veteribus Ecclesiæ Patrib. huius loci agens interpretem, de Missæ sacrificio hoc intelligi oportere credit. Nec omnino id extra ordinem. Nam & Christus, sapientia illa æterna, cum regiam Ecclesiæ domum ædificasset, & septem illam sacramentorum virtuti & efficaciæ, velut totius religionis fulcris imposuisset, pridie quam pateretur magnum Missæ sacrificium, velut conuiuium quoddam instituit, in quo Patri se offert, & in cibum sub panis ac vini speciebus, in sacerdotis manibus se elargitur, vt ab vniuerso mortalium cœtu comedatur.

Sapientiæ conuiuiũ Missæ sacrificio accõmodatur.

Septimo, Malachias Propheta, qui omnium Prophetarum postremus ac Christo proinde proximus exstitit, ita initio Prophetiæ suæ loquitur, *Magnum nomen meum erit aliquando in gentibus, & in omni loco offeretur sacrificium & oblatio munda nomini meo.* Prophetia hæc manifesta est, & ad fidem nostram & Missæ sacrificium stabiliendum magnæ efficaciæ, quod dignitatem puritatemque nouæ cuiusdam oblationis in lege Gratiæ, à nouis sacerdotibus summi Pontificis Iesu Christi vicariis, offerendæ repræsentet; oblationis inquam vere puræ & penitus mundæ, quod illius materia sit Iesu Christi corpus, & offerens ipsemet Christus; quæ nec per sacerdotum nequitiam violari inquinarique potest, qui non nisi vicarii sunt; in qua panis est, qui non mucescit, vinum quod nõ acescit; & actio quædam subest, quæ mutari non potest aut alterari. Exclamem igitur merito, ô verum sacrificium, ô mirabilia!

Malach. 1.

Missa oblatio munda.

III. Rationes probãtes Missam esse sacrificium.

I.

Præter omnes hasce figuras & prophetias plurimas quoque ad manum habeo rationes, quæ idem omnino confirmabunt; quarum hæc prima: sacrificium crucis non nisi cruenta veteris Testamenti sacrificia cum parua ceremonia compleuit; necesse igitur aliud quoddam sacrificium fuisse, quod veteres omnes figuras compleat, quas sacrificium crucis non adimpleuit;

pleuit; verus alioqui Christus non foret, nec fidelis in verbis suis, quod tamen in eo Vates regius deprædicat, *Vt iustificeris in sermonibus tuis*: & alio loco, *Fidelis Deus in omnibus verbis suis*: quippe apud Matthæum omnia in lege adimplenda, etiam iota vnũ & appendicem dixit, præterquam quod non mediocris etiam diuinæ potentiæ ac prouidentiæ irrogaretur iniuria, quod figuras tam eximias præmiserit, easdem tamen complere & ad opus perducere non potuerit.

Psal. 50.

Matth. 5.

2. Secunda est hæc. Si Deus in terra sacrificiis coli honorariq́; tum in lege naturæ, tum Mosaica voluerit, quod filii illius sacrificium in cruce peractum etiã priusquã cõpleretur, repræsentarent; qui fieri igitur potest, imo credi, eundem ipsum Deũ, nullum sacrificii genus, post filii triumphũ, in Ecclesia reliquisse, ꝙ ipsum crucis sacrificium iam peractum repræsentaret, semper vt in eo agnosceretur, honoraretur, & velut in tam luculenti facinoris filii sui, & omnipotẽtiæ illius operis, & tam eximii à misericordia illius profecti beneficii memoria adoraretur? Cum igitur nullum sit hodie, præter Missæ, credendum est verum illam sacrificium esse quæ præteritũ crucis sacrificiũ repſentet, ꝙ Mosaica sacrificia velut futurum & adhuc faciendum designabant.

3. Tertia sequatur. Iudæi sub Mosaica lege viuentes plurima vera & propria habebant sacrificia. Quare & Christianos in lege Euangelica, quæ multo præstantior, aliquod habere par est. Quod ita probo: Causæ ob quas Iudæi sacrificia offerrent Christianis non minus communes sunt, imo & magis propriæ. Sacrificabant enim ad Deum solemniter & vere honorandum, eo quod huiusmodi actio supremus quidam cultus sit; atqui Christianis maior huius cultus reddendi Deo ratio incumbit quàm Iudæis. Sacrificabant ad hæc vt hoc pacto publice & palam religionem suam profiterentur; quod Christianis maiori etiam cum cura & accuratius facere oportet, vtpote cum Ecclesia maioris sit dignitatis maiestatisque, quam ipsa vnquam Synagoga fuit. Denique vt futurum crucis sacrificium repræsentarent, Christianis vero id potius repræsentare incumbit, quoniam illud iam factum & completum est, vt ita iugis illius memoria & perpetua foret, eoque vti ad indignationem Omnipotentis mitigandam, gratias ab eodem imperrandas, & veniam ac misericordiam obtinendam possent. Omnia autem hæc nobis in Missæ sunt sacrificio acquisita.

Cur Iudæi sacrificia haberent.

O sanctam igitur, sacram, augustam, & vere diuinam Missam! Dicat & obganniat hæreticus quod libuerit, tuum est Catholice, sincere credere, Missam verum esse sacrificium, & actum latriæ soli Deo proprium; sacrificium inquam, quod in lege naturæ, & Mosaica, & apud omnes orbis populos semper vt præcipuum ac maximum diuini cultus testimonium est habitum: in Missa per legitimos ministros, propria, publica & solenni ceremonia Deus adoratur, & agnoscitur à seruis suis & creatura velut supremus rex, cœli, terræque conditor, Dominus viuorum ac mortuorum, & nostræ salutis auctor. Denique Missa mysterium est in quo & per quod Deo talis recognitio exhibetur, quã maior à vasallo Domino, à subdito Regi, creatura Creatori dari & exhiberi non potest. Quid magis aut amplius desideratis?

Missa actus latriæ Deo proprius.

Repetam iterũ Missam sacrificium esse, in quo nullus effunditur sanguis, nullum iugulatur animal, sed incruentum: sed in quo idem Deo sacrificatur, atque idem Christus offertur, qui olim in arbore crucis oblatus est, sed ibi mortem subeundo & sanguinem effundendo. Missa sacrificium est quod cæterorum sacrificiorũ complementum & consummatio est; deinde fuit & omnipotentiæ cuiusdam opus, in tot figuris, tanto ante tempore, tamq; ad vnũ futurum quoddam sacrificium repræsentare, easq; omnes ad veritatis conspectum euanidas reddere; vere opus diuinum & cœleste, quod tot ante sæcula sacrificium hoc a tot Prophetarum oraculis, figuris & sacrificiis adumbratum & depictum fuit.

Cum hanc totius vniuersi molem contemplor, & in cœlum terramque oculos coniicio, ac tantam operum varietatem in na-

Dei sapientia eluxit in eo quod

tot figuras in veteri Testamento pmiserit; q̄ Missam repræsentarent.

in naturæ theatro productam cerno, stellas scilicet in sublimi firmamento, animalia in terra, elementa inter vtraque coniecta, vniones in fundo maris, Adamantes rupibus adhærescentes, aurum in fodinarum venis, flores per agros sparsos picturas in officinis, aliaque mirabilia considero, quæ non minus mentem consternunt, quā oculos raritate sua præstringunt; mentis oculos altius sustollens, quam primum cogito, horum omnium auctorem infinite potentem, extreme bonum, & summe sapientem esse. Tum vero cum video eumdem ipsum Deum sacrificium Missæ tot veteribus sacrificiis præsignasse, holocaustis inquam, pacificis, propitiatoriis, & vnam hanc solam omnes virtutes in se comprehendere, quas omnia illa denotabant; non possum quin Dei sapientiam simul & bonitatem in opere adeo perfecto & nummo adeo pretioso, omnem vt Iudaicorum nummulorum valorem comprehenderit, & in sacrificio, in quo omnia sacrificia legis naturalis & scriptæ continentur, relucentem summopere mecum demirer, simulque gratias illi ob tam præclarum munus & eximium beneficium agam. Dic igitur an non Missa nostra sanctum quid sit, dic an non satis in veteri testamento fundata, a Prophetis prædicta, & in tot figuris præsignata sit? iam alia ad rei confirmationem argumenta fundamentaque è nouo Testamento depromam, in quo illa instituta. Atque hoc me initio facturum promiseram.

Missa nūmus aureus omnē Iudaicā monetā complectens.

Præcipuum, sublimissimum ac pretiosissimum pignus, quod in noui Testamenti innētario reperitur, est Missæ sacrificium; est enim velut præcipuum ac principale filii Dei opus, & omnium quotquot cœlum vnquam in mundo producit operum complementum: Habet hoc pro more Deus vt à paruis incipiat & in maiora desinat & augustiora. Et facto ipso in opere creationis, in admirabili illa die, qua omnia è nihilo prodeuntia in rerum natura comparuerunt, hoc modo se gessit. Prima enim die creauit lumen, ac deinde quo in numero dierum progrediebatur longius, quo & perfectiora maioraque condebat opera, ab elementis progrediendo ad plantas, à plantis ad animalia; tandem opera omnia opere perfectissimo conclusurus, creauit hominem, in quem velut in vniuersum quoddam, cœlum, terram, mentem & corpus congessit, ac velut epitomen ex magno illo totius mūdi volumine, in parua tabella viuam diuinitatis imaginem gestantem, meliora semper dignioraque ad extremum reseruando, & multitudinem ad vnitatem iuxta naturæ suæ similitudinem, quæ infinite est vna, reducendo confecit. Ita quoque idem supremus & omnipotens Dominus, in lege naturæ insignia documēta ac quædam sacrificia ad Ecclesiæ suæ gubernationem spectantia, hominibus dedit; vt iam inde signaret ac denotaret bona, quæ Messias nobis esset allaturus. In lege Mosaica multo etiam fuit liberalior, vtpote in qua tot mirabilia produxit, tot sacrificia instituit, tot gratias & indulgentias promulgauit. At in lege Euangelica contrahens hæc omnia, omniaque mirabilia sua in vnum velut fascem compingens, in Missæ sacrificium cuncta refudit.

Nihil Missa in nouo testamēto reperitur dignius.

Devs à paruis incipiens in magna desinit.

Cùm ingens quædam & capax fundenda est campana, minores fundi solent, & ex omnium materia vna maior concinari, quæ exaudiatur longius & terribilem sonitum edat: Omnia legis naturalis sacrificia & scriptæ non nisi notæ & campanulæ minores erant, quæq; non nisi in tinnitum ederent; atque ideo forsitan sacerdotis Iudaici tunica campanulas ac tintinnabula in fimbria habebat, *Deorsum vero ad pedes eiusdem tunicæ per circuitum quasi mala punica facies ex hyacintho & purpura, & cocco bis tincto, & bysso retorta, mistis in medio tintinnabulis.* Necesse porro erat nouum quoddam instituere sacrificium, cuius sonitus vbique terrarum exaudiretur, idcirco artifex omnia tintinnabula vetera fusorio iniecit, & magnum hoc & sanctum opus, Missam inquam, efformauit; quæ tantum sonum edidit, vt per vniuersum terrarum orbem fuerit exaudita, *In omnem terram exiuit sonus eorum,*

Simile.

Exod. 28.

Psal 18.

IV. *& in fines orbis terræ verba eorum.*

Natura à paruis exorditur, & in maiora desinit. Aristoteles de naturæ progressu loquens, & ostendere volens prudentem hanc matrem à minimis conceptus suos & opera exordiri, ac deinde paulatim ad perfectiora ascendere, in scholis docuit, *Primo viuimus vita plantæ, postea vita animalis, postea vita hominis*. Eodem modo de naturæ totius auctore loquendum, credendumque, illum in lege naturæ leuia opera ac tenuia edidisse, sacrificiaque ac ceremonias haud magni ponderis & imperfecta instituisse; in lege vero Mosis meliores merces propo suisse ac paulo pretiosiores; at in Euangelica omnia operando quam perfectissimè, Missæ sacrificium, velut pretium ac decus omnium priorum operum suorum, legasse atque instituisse. Quod conceptus quidam nouus faciet manifestius.

Ioan. 2. In nuptiis Canensibus, cum Dei filius miraculis gloriam suam patefacere inciperet, vinum deterius præmisit, & melius ac sapidius ad extremum seruauit. *Tu vero seruasti bonum vinum vsque adhuc.* Mysticum hoc fuit, docet tamen nos, Christum hic agere, quod ab orbis exordio iam facere cœperat, cum quod minimum circa cultum suum erat, præmiserit velut sacrificia & ceremonias veteres, & ad extremum, quod optimum & pretiosissimum, sanctum scilicet Missæ sacrificium, reseruauit. Sed eius honor è nouo Testamento iam probandus, quod facile factu, cum nõ desint argumenta, eaq; efficacia.

V. Luc. 22. Primo apud Lucam corpus suum in cibum donans dixit, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur & frangitur.* ita habet Tex-

1. Cor. 11. tus Græcus in Epistola ad Corinthios; scriptum enim est κλώμενον. similiter accepto Calice ait, Hic est calix nouum Testamentum, in sanguine meo, qui pro vobis fundetur in remissionem peccatorum; è quibus hoc argumentum educo, Christus Eucharistiam dans discipulis ait, corpus tradi &

Primus locus è nouo testamento, ad probandũ sanguinem fundi; atqui is cui dabatur, alius esse non poterat quam Pater æternus; sequitur ergo, corpus illum suum consecrasse; nam Deo quid dare tot cerimoniis, gratiarum actione, fractione, effusione consecratum, est ipsum sacrificare & immolare. Kemnitius & aliquot alii sectarii hoc ad sacrificium crucis referunt, dicentes, Hoc est corpus meum traditum, id est, quod mox tradetur (Patrum quorumdam auctoritate nixi, qui futurum pro præterito vsurpant) nec interest in præteritione an in futuro intelligatur. sensus enim est huiusmodi; Hoc est corpus meum quod tradetur, & hic sanguis meus qui effundetur, primo in cruce vnico sacrificio cruento, quod non iterabitur amplius; deinde in sacrificio Missæ, ad finem vsque sæculi. Missam sacrificium esse.

Secundo, Christus ait Apostolis, *Hoc facite in meam commemorationẽ*, fieri præcipit, quod instituerat, id est, Eucharistiam celebrari in crucis & passionis suæ memoriam. Eucharistia igitur verum est sacrificium; in quantum enim Sacramentum est, sacrificium crucis repræsentare nequit: quod sacramentum non nisi in sola benedictione consistat & manducatione; ac proinde Eucharistiæ sacrificium est, quod vera repræsentationis huius figura; Missa autem vera passionis Dominicæ memoria, quod sacrificium sit & non sacramentum. ipsa ad hæc, vt hanc memoriam commemorationemque exornet, & augustiorem reddat, sacræ scripturæ lectionem, imagines, signationes crucis, alias ceremonias adiungit. Secũdus.

Tertio, Samaritana vrbe ad aquam hauriendam egressa, cum montem Garizim, in quo Samaritani sacrificia & cultum suum exercebant, ac summo honore venerabantur, extolleret; audiuit à Christo, qui ad puteum sedebat defatigatus, *Mulier crede mihi, venit hora, in qua nec in monte isto, nec in Ierusalem adorabitis Patrem*, & paulo post: *Venit hora, in qua veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate.* Ex hoc loco ita fidem nostram confirmo, atque ita argumentor. Verbum, *adorare*, idem hic significat quod sacrificare; cum Ioan. 4. igitur dicat Christus non solum fore vt in Ierusalem, sed in omni loco etiam adoretur, innuit, vbique terrarum verum ac proprium sacrificium sacrificandum: Quasi diceret mulieri huic loquens, Venit tempus

tempus, in quo non Ierosolymæ dumtaxat per carnalia figuratiuaque sacrificia adorabitur, sed per vniuersum terrarum orbem in spiritu & veritate, id est, per sacrificium corporis spiritualis, spirituali ritu immolati, quoque omnium præteritarum figurarum sit complementum ac veritas.

Adorare pro sacrificare in S. scriptura. Quod vero adorare hic pro sacrificare sumatur, facile declaratu est, & satis colligitur ex controuersia; quæ tunc temporis inter Iudæos & Samaritanos acerrime ventilabatur, circa adorationem Dei, quæ in publico cultu & proprio quodam sacrificio consistebat, vt in Antiquitatibus suis notauit Iosephus. Lib. 11. c. 8. Asserebant enim Iudæi in templo Ierosolymitano dumtaxat sacrificandum esse, quod & omnium Prophetarum confirmabant testimonio, ac Dauidis, Salomonis, & omnium Hebræorum veterum exemplo, qui Ierosolymis sacrificarant, & ipso DEI verbo, qui Ierusalem in habitationem sibi delegerat, in qua preces sacrificiaque reciperet, Deut. 12. Samaritani è contra opponebant in templo suo in monte Garizim ædificato id fieri debere, in quo iam olim benedictiones erant promissæ iis, qui legem diuinam inuiolate custodierant, & in quo ei Iacob Patriarcha olim Gen. 12. sacrificia & victimas immolaret.

Ad hæc Genes. 22. adorare ad sacrificium refertur, quo loco Abraham seruis suis Gen. 22. loquens, ait: *Manete hic in pede montis, veniemus statim atque adorauerimus*, id est, sacrificauerimus; nam filium immolaturus montem conscendebat. Et apud Ioannem de quibusdam proselytis gentilibus Ioan. 12. dictum est: *Venerunt Ierusalem ad adorandum*, quo loco *adorandum* pro sacrificandum positum; quod adoratio summa sit sacrificii pars, & à sacrificio diuidi ac separari nequeat. Post testimonia hæc è sacræ scripturæ scrinio deprompta, rationes producam prægnantissimas. Quarum hæc prima.

Rationes probantes Missā esse sacrificiū. Iam inde à prima Eucharistiæ institutione fuere in Ecclesia altaria. Testem hic habeo Apostolum, qui suo tempore in Iudæa aras fuisse testatur, *Non habemus altare, de quo edere potestatē non habent, q tabernaculo inseruiunt.* I. Heb. 13. ac multo id manifestius declarat textus Græcus, in quo legitur θυσιαστήριον. At sequentibus deinde sæculis sæpius altarium meminêre S. Dionysius, Tertullianus, Chrysostomus, Ambrosius, Augustinus, ac cæteri Patres omnes; Cap. 3. Hierarch. erat ergo sacrificium, erant Missæ, nec aliud dici aut cogitari potest sacrificium, & relatiua sunt hæc inter se, quorum vnum sine altero esse nequit: Relata enim, iuxta Philosophos, sunt simul. Caluinus hoc ne admittere cogatur, impudenter & impie negare audet in primitiua Ecclesia altaria fuisse, ne ita sacrificium aliquod fuisse confiteri cogatur: *Dedit nobis mensas*, inquit, *ad manducandum, non altaria ad sacrificandum.* Lib. 4. Instit. sed notandum hic est, docti, Scripturam aliquando de mensis, aliquando vero de altaribus loqui, quod Eucharistia simul sacramentum sit & sacrificium.

Ecce secundam. In ipso sacerdotio etiam Missa consistit, dico igitur, in Ecclesia semper fuisse, proprie iuxta nomen & mysterium sumptos sacerdotes; certum inquam ordinem virorum Deo ad sacrificandum consecratorum. Semper igitur sacrificium aliquod fuit, quo est ipsum corporis IESV CHRISTI in Missa oblati. Probo maiorem. Isaias de sacrificatoribus legis Euangelicæ loquens, his vsus est verbis, Isai. 66. *Et assumam ex eis sacerdotes & Leuitas, dixit Dominus.* Quod de Iudæis nequit intelligi, quod eorum sacerdotium sumendum esset non secus ad sacrificium, vt prædixerat Malachias. Legis autem Euangelicæ æternum esse debebat, iuxta Dauidis vaticinium: *Tu es sacerdos in æternum iuxta ordinem Melchisedech.* Psal. 109. quæ æternitas consistere nequit, nisi sint inter Christianos viri, qui velut legati ac Iesu Christi summi Pontificis vicarii sacerdotium exerceant, & ad illius imitationē sacrificantium munus ac functionem exerceant. Et si Christus sacerdos æternus sit, vbinam æternum hoc sacerdotium & sacrificium, nisi in Ecclesia sua per sacerdotes vicarios suos exercebitur? Et si quod etiam sacrificium est, credendū est, aliud non esse, quam ipsum

ipsum Missæ, nullum enim aliud est aut esse potest.

Tertiam hanc statuo. Ipsa omnium gentium consuetudo, & omnium sæculorum præteritorum agendi ratio, Missam nostram confirmant: nam ex quo orbis machina condi cœpit, nulla vnquam religio exstitit, quin semper sacrificium aliquod habuerit, velut primarium omnis religionis pignus & supremum adorationis cultum. Videte namque vt iam inde a mundi cunabulis, filii Adæ, primi terræ incolæ sacrificia Deo offerant: post diluuium quoq; odor sacrificiorum Noei acra compleuit. Videte quod in lege Mosaica animalia ad sacrificandum immolentur & mactentur. Nihil etiam est, quod Sancti & Prophetæ magis deplorarunt quam sacrificiorum interitum & cessationem, vti Elias 3. Reg & Daniel aliiq; plurimi. Fierine potest igitur, Christianam religionē, quę omnium perfectissima & nobilissima, sacrificio destitutā mansisse? Non fit hoc mihi verisimile, sed falsum est, mendax, & ratione repugnans quique asserere ausit, blasphemus est & impius.

Nulla vnquam religio sine sacrificio.

3. Reg. 17.

VI. Patrū auctoritas circa Missæ sacrificium.

Ad hæc ad maiorem certioremque opinionis meæ confirmationem, omnium Ecclesiæ Patrum auctoritatem ac testimoniū produco, qui vnanimi sentētia ac suffragio Missæ nostræ sacrificii nomen & titulum dederunt. Chrysostomus, & cum eo omnes Patres Græci, nullo non loco illam *sacrificium terribile & plenum horroris*, ob maiestatem illius, qui in eodem offertur, nuncupant. Eusebius libro primo Demonstrationis Euangelicæ, *sacrificium plenum* appellauit, Cyprianus *plenum & verum sacrificium*, Augustinus *supremum & verissimum sacrificium*, atque hoc pro vniuersa terra cultu latriæ supremo honore soli Deo debito offerri. S. Dionysius vero lib. de cœlesti Hierarchia, ipsam *mysterium cœleste, oblationem sanctissimi sacrificij augustum & sacratissimum mysterium* vocare non dubitauit. Denique omnes Patres aperte profitentur, Missam verum sacrificium esse, quod Christus nobis testamento lagauit vt in sacrificiū passionis memoriam idipsum offerretur. Addit insuper Epiphanius, sacrificium hoc adeo diuinum & augustum esse, vt & à matre sua offerri ipsum vetuerit, sed à solis Apostolis, quos in sacerdotes ordinauerat.

Hom. 6 ad popul.

L. 1. Ep. 3.

Lib. 10. Can. 8. 20.

O sacra, sancta ac venerabilis Missa! cuius Dei filius & auctor & institutor, Christus enim mundi Saluator, qui primus eam celebrauit, à mensa surgens, longam discipulis exhortationem faciens, eorumque pedes abluens & abstergens, iterum mensæ accubuit, panem in manus sumpsit & calicem, in altum sustulit, Deo Patri obtulit gratias egit, eumque in sui ipsius corporis substantiam conuertit; idque horum verborum vi & efficacia, *Hoc est corpus meum*; ac discipulis comedendum ac bibendum dedit, dicens, *Accipite & manducate ex hoc omnes*: ac deinde præcepit, vt idipsum imitarentur ac sequerentur, id est, Missam celebrarent, *Hoc facite in meam commemorationem*.

Primus Christus Missam celebrauit.

Matt. 26.

Quod & re ipsa factum, nam mox à Christo Apostoli omnes Missam celebrarunt, vtpote omnes sacerdotes constituti, sed nō antę Pentecosten & prius quam Spiritus sanctus descenderet, sed eodem ipso die, vt notat Hesychius S. Hieronymo æqualis; quod & ex Actis Apostolorum colligere est, quando dicitur; *Erant perseuerantes in doctrina*, id est, concionando, *& communicatione, & fractione panis, & orationibus*, id est, celebratione Missæ; ac deinde Actorum capite tertio decimo Apostoli omnes Missam celebrarunt, cum Paulum & Barnabam in Euangelii præcones elegerunt, λειτουργούντων αὐτῶν, *sacrificantibus ipsis*, id est, Missam celebrantibus.

Omnes Apostoli Missam celebrarunt.

In cap 9. Leuit.

Act. 2.

Post Apostolos Pontifices omnes immediate post Petrum Missam celebrarunt, & vocabulum ipsum Missæ in scriptis eorū reperitur, Clemēs scilicet, Euaristus, Alexander, Sixtus, Telesphorus, qui in festo Natiuitatis Dominicæ tres celebrari Missas præcepit, quiq; ad Ecclesiæ gubernacula sedit anno Domini CCLXXVII. Siluester, qui anno salutis, vt Gratianus retulit, CCCXLIII. vetuitne in loco profano & prius nō consecrato quis Missā celebraret. Nec in Pōtificum

Papæ omnes Missam celebrarunt.

cum modo commentariis, sed in Conciliis generalibus, quæ quatuor primis annorum centuriis celebrata fuere, manifesta Missæ mentio fit: atq; inter cætera Carthaginense secundum, quod à sexto Oecumenico confirmatum est, cap. secundo habet, *Reconciliare quemquam in publica Missa presbytero non licet*, & tertiũ Carthaginense, cui ducẽti quatuordecim Episcopi, atq; inter cæteros Augustinus anno CCCXCVII. interfuere, canone octuagesimo quarto sic ait, *Episcopus nullũ prohibeat usque ad Missam*, & alia plurima. Concludendum igitur, Auditores, quidquid aduersarii nostri è contra obganniant, atque impio blaterent, Missam verum & sanctum sacrificium esse, & crucis sacrificii repræsentationem, passionis & mortis Dominicæ cõmemorationem, thesaurum & reconditorium omnium filii Dei meritorum, victoriarum Messiæ trophæum, cœli terræque mirabilium memoriam ac compendium, Christianæ religionis fulcrum, atque salutis animarum originem. Discite Catholici, quà reuerentia, quo honore, qua pietate vos Missæ sacrificio interesse oporteat, si in die passionis Dominicæ præsentes, Christum cum lachrymis orantem postulantemque vidissetis, & crucem ascendendo dicentem audissetis, per hasce te lachrymas æterne & benigne Deus, quas oculis meis emanare vides per cruciatus ac supplicia quæ hic patior, & hactenus passus sum, te supplex obsecro, *dimitte eis, quia nesciunt quid faciunt*: an non inquam, & ipse dixisses, Omnipotens & misericors Deus, id ipsum & nos à te postulamus, omnia hæc in salutem nostram admitte, his omnibus fias propitius nobis. Cum vero idem in Missa peragatur, quare eamdem pietatem & affectum non ostendis? cur easdem preces non effundis? Anne ridendi iocandique occasionem habuisses, si Christum in cruce morientem & expirantem pœnis saturatum vidisses, cum vero in Missa hoc ipsum tibi repræsentetur, cur vanis & inanibus cogitationibus distrahi mentem & euagari sinis? cur de profanis & secularibus rebus cum aliis colloqueris? cur in templo ridere & fabulari audes?

Missæ repræsentatio sacrificii crucis.

Tu vero animarum saluator Domine, sacerdos in æternum, sacrificii huius auctor, prime sanctæ Missæ nostræ institutor gratiam præsta, vt ipsam tantum honoremus ac veneremur, quantum hæretici contemnunt ac cauillantur, & quod illis cicuta & exitium, nobis salus sit & potio salutaris. Virga Aaronis olim Ægyptiis afflictionem, infirmitatem, & mortem afferebat: Hebræis vere salutem & vitam: Rubri maris aqua Israelitis liberum in terram promissionis proficiscentibus iter dabat: Pharaoni autem eiusque exercitui naufragium, omnes absorptos ad inferos trasmisit. Idipsum quoque fit crux & passio tua mundi Redemptor, quæ in Missa repræsentatur, hæreticis inquam flagellum & castigatio, solamen vero & salus fidelibus: nec iam amplius aquæ, sed sanguis tuus in rubro passionis tuæ mari, cuius figura & commemoratio ipsa Missa est, efferuescens, naufragium Satanæ, eiusque asseclis ac ministris hæreticis afferat, & omnes absorbeat: Dei vero filiis iter tutum cœlum versus, quod terra promissionis est, & in quo beatitudine aliquando potiri speramus præbeat, cuius nos compotes reddant Pater, & Filius, & Spiritus sanctus Amen.

Exod. 7. 8. 9.

APPENDIX

DE VNA ET VTRAQVE SPECIE EVCHARISTICA.

LECTORI.

Cum percelebres viri doctissimi M. Petri Bessei S. Th. D. profundissimi Conceptus Theologiæ passim in Germania, Polonia, alibiue in ore præconum verbi diuini versentur; quibus in locis De Communione sub Vna & Vtraque specie *docendi, non parua occurrit necessitas, operæpretium visum fuit, subiungere hanc Appendiculam, compendiose materiam istam pertractantem, à viro Religioso ex Ill*mi *Card. Bellarmini & R. P. Martini Becani è Societatis IESV Opusculis pro maiori tuo commodo, concinnatam. Fruere, & Vale.*

PRIMORDIVM INFOElicis Controuersiæ.

Sub annum Domini M. cccc. xiv. *Æneas Syluio teste in historia Bohemorum*, extitit Pragæ Petrus quidam Dresdensis: qui ex illo Ioan. 6. *Nisi manducaueritis Carnem filij hominis, & biberitis eius Sanguinē, non habebitis vitā in vobis*: miratus, contra præceptum hoc Vsum obtinere Ecclesiæ, populum sub vna duntaxat specie communicantis. Itaque Iacobellum, Pragæ Concionatorem inducit, vt idem cum ipso sentiret, ac pro concione populum informaret. Fit: populoque perplacuit. Et ex hoc ouo prodiit in Boemiam innouata hæresis Hussitica.

Successit Lutherus, inque peius indies profecit. 1. Negabat, se consuluisse vnquam, peruulgari vtramque, nisi ex Concilii decreto. 2. In Assert. art. 2. ait: *Consultum mihi videtur nunc, vt non modo Concilium: sed per quamque diœcesim quilibet Episcopus etiam inuito Papa, Christum secutus in Euangelio, rursus vtramque speciem laicis daret.* 3. In Formula Missæ. *Si quod Concil. statueret, & permitteret vtramque speciem: nos nequaquam vtraque vti vellemus: sed in despectum Concilij, eiusque statuti, aut vna, aut neutra, & minime vtraque vti vellemus: Maledicturi vniuersos, qui ex potestate, aut statuto Concilij vtraque vterentur.*

Quo ad Communicantes similiter *impietas impij ascendit semper*. Nam 1. docuit, necesse non esse, laicis vtramque porrigi. 2. *In Cap. Bab. c. 1.* Cogi posse Sacerdotes ad vtramque laicis præbendam poscentibus vtramque. His tamen liberum esse, vnam, vtramque, vel neutram sumere. 3. *In Assert. art. 3.* ait: Qui vtramque nequiuerint impetrare, si omittant desiderare, impios hoc ipso Christum abnegare. 4. Demum vnam speciem penitus condemnat.

ARGVMENTA HVIVS APPENDICVLÆ.

PARS I.

Totum esse Christum sub vtraque specie separatim.

TOtus sub vtraque Christus adest specie in Eucharistia. Neque id tam vi verbi significatiui istius: *Hoc est corpus meum*: quam Effectiui eiusdem: vt ad quod effectiuũ Corporis, sequitur Concomitantia Sanguinis, & Animæ: (ob naturalem eorum vnionem:) & Diuinitatis: ob vnionem hypostaticam. Vis etiam verbi significatiua, est item optime repræsentatiua mortis Dominicæ. Quippe sicut in hoc Corpus ab Sanguine & Anima separatum fuit, ita verborum quoque significatus idem intellectui repræsentat.

Fundamentum asserti primũ est, 1. Ioan. 4. *Omnis spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non est: & hic est Antichristus.* Atqui soluunt Iesum, q Concomitantiam Partium negant: vt irrisores eius Caluinistæ, qui & totius abnegant Præsentiam: Vtque Lutherani, id est, *Sacramentarij*: qui tamen Præsentiam admittunt: sed diuisam, vt sit Corpus exanime, exangue: Calix solum sanguis, cæterum sit excorpor, & inanimis. 2. *Vbiquitarij* concedunt Concomitantiam: & tamen postulant vtramque speciem, veluti præceptam. 3. *Molles*: Vt Phil. Melancht. in Aug. Conf. Apolog. art. 10. dissimulant hanc quæstionem: postulant vtramque speciem. Ergo *hi sunt Antichristi.*

Concomitantiam vero in simili percipe, Vt in pomo inest color, odor, sapor, quantitas, substantia: Sic cum corpore Christi est Sanguis, Anima, Diuinitas. Nec tamen oculi pomum cernunt totum: sed colorem solum: Quia vero color cum cæteris realiter coniunctus est: totum videri pomum censetur: idque per naturalem concomitantiam. Ita & in Corpore Dominico.

Alterum Fund. Ioan. 6. *Qui manducat me, viuet propter me* At manducatur in specie Panis: ergo in hac totus adest. *Nam Ego* ait, *sum panis viuus, qui de cælo descendi.* Et *Hic est Panis, qui de cælo descendit.*

Tertium Fund. Math. 26. *Hoc est corpus meum*: Et viuum quia Rom. 6. *Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur: mors illi vltra non dominabitur.* Et indiuisum. Quia Ioan. 1. *Verbum Caro factum est*, id est, Humanitati est hypostatice vnita diuinitas inseparabiliter: Sic vt, vbi est Corpus Christi, sit ibidem & subsistentia eius: at aliam non habet, nisi diuinam: hæc autem est idem re cum diuina Essentia: Atqui diuina essentia & Subsistentia separari non possunt: ergo nec à Corpore Christi. Neque Corpus potest amplius separari ab anima & sanguine, quia hæc mors esset ipsa. Ergo vbi Corpus Christi ibi totus est Christus.

Quartum Fund. Huc vnanimis S. Patrum omnium incumbit consensus: sensusque Ecclesiæ omnium retro sæculorum.

Accedunt miracula, hostiarum sæpius sanguine manantium.

Et hæreticorum argumenta sunt ventosa, vana, meraque crepitacula. *Bell. t. 3. l. 4 c. 21.*

Eucharistia bifariam attendi potest 1. Vt Sacrificiũ: 2. Vt Sacramentũ. 1. Sicut Sacrificium: Iam in vna specie non habetur perfecte Sacrificii ratio: sed vtraque necessaria est. 1. Quia id est imitatio Sacrificii in Cruce peracti: proin debet Corpus mortuũ, & Sanguinem effusum repræsentare. 2. Debet esse in Sacrificio re ipsa, quod fuit in typo Melchisedechano, panis scil. & vinum, *Gen.* 14. Cum Christus sit Sacerdos secundũ Ord. Melch. *Psal.* 109. 3. Sacrificium ordinatur ad remissionẽ peccatorum: sed sine hac non fit remissio, *Heb* 9. 4. Ideo Ecclesia nunquã est passa sacrificari sub vna. Duarũ itaq; specierũ necessitas pertinet ad sacrificiũ, nõ ad Sacramẽtũ.

2. Si Eucharistia consideretur vt Sacramentum: tam sub vna totus, quam sub vtraque Christus adest specie; vi concomitantiæ dictæ. 1. Quia in vna specie est perfecta & tota ratio Sacramenti, significans Refectionem internam animæ: & vnionem fidelium inter se, & cum Christo. 2. Quælibet species propriam habet & formam, & materiam. Nec vna species dependet ab alia, vt sit Sacramentum. 3. Figuræ Vet. Testam. quæ Eucharistiam spectabant vt Sacramentum, in sola specie manducabili consistebant: Vt lignum Vitæ in paradiso Panis propositionis, Agnus, Manna. Cuius dum Iesus, *Ioan. 6.* meminit, de potu silet. Atqui figuratum respondere figuræ debet: Ioan. 19. *vt impleretur Scriptura.* Satis in præsens ista ad propositum quæ desiderabuntur reliqua, Patres dabunt secuturæ. Vnum pro symbolo addo Simile: sed rem quod declarat apte.

Sit tibi legatum: quod idem duplici codicillo scripserit testator. Datur alter tibi codicillorum solus: quid desideras amplius? Rem tenes: Testamentum habes: altero quo indiges? Accipias tamē: at nihilo plus hæreditatis capies. Negetur alter: de re nec hilū perdes.

4. Sicut, Exod. 16. *nec, qui plus* (mannæ) *collegerat, habuit amplius: nec, qui minus parauerat, reperit minus: sed singuli iuxta id, quod edere poterant, congregauerunt.* Quo beatiores Catholici: infeliciores aduersarii. Nam quo illi cūque modo communicent, totum percipiunt; hi Lutherani diuisum seu mortuum: hoc est, nullum: vmbras captant Caluiniani.

—Vtrique polo debentur eidem.

PARS II.

De Eucharistiæ Institutione, & Precepto.

Fons errorum. FOntes errorum, ac querelarum partis aduersæ, quas circa Vsum Eucharistiæ sub vna, seu vtraque Specie mouet, duos comperio. Alter est opinantium, quod idem sit Sacramenti *Institutio, & Præceptum.* Alter, quod Specierum alterius ab altera diuisione facta, ipsius Christi fiat diuisio dimidiati.

Quod primum attinet. Est in ipso limine impingere: sic ratiocinari. Quidquid Dominus *Instituit,* & quo modo, id ipsum quoque præcepit. Sed Eucharistiam *instituit* sub Vtraque: Ergo & *præcepit.* Propositio bimembris est, de Re, & Modo rei: & vtrinque falsa. Vera assumptio. Conclusio falsa.

1. Quod ad Rem. Non id omne præceptū est, quod institutum à Domino. Aliud enim est Institutio per se sola: aliud Præceptum. Illa rei duntaxat, quæ non fuit, initiū introducit, formamq; constituit: hoc eiusdem necessitatē imponit. Sunt autē complura, quæ instituit Dominus, vt iusta, & cuiq; salutaria: quæ tamen non præcepit, vt omnibus necessaria. Cuius sunt generis Consilia Euangelica: Matrimonium, Ordo Ecclesiasticus: officiū prædicandi, baptizandi, ægros inungēdi, &c. Ad hæc talia, etsi instituta pro cunctis, nō cuncti tamen ex præcepto attinentur. Quia, non, quæ omnibus salutaria creditu, sunt item omnib. necessaria factu, vel obseruatu. *Non, quod à Deo institutum, id Præceptum idem.*

2. Quoad modum rei, dices. Non tenentur quilibet ad quælibet Instituta Christi: attamen, qui quodcunque appenhenderit spōte vsurpandum: is idem ad Institutionis modum vsurpare tenetur. Ergo, qui communicant, tenentur ad formam Institutionis obire Synaxin. *Nec vniuersè Instituti à Christo modus est semper necessarius.*

1. Quid? inquam. Si antecedens vniuersè verum, iam cuique vxorem ducere instituenti necesse foret è sua sibi costa sponsam efformare. Nam eum ad modum Deus in Matrimonii institutione fecisse proditur.

2. Et vero vel in ipsa Eucharistiæ Institutione an non vsurpabantur & ista: Quod in domo priuata, non in templo: quod vesperi: quod lotis ante pedibus Discipulorum: quod non ieiunis, sed bene prius, religioseque pastis omnibus administrata fuerit Eucharistia? Et ea quis etiamnum obseruatu necessaria, atque præcepta esse affirmarit? Atqui sunt in Institutione: neque tamen in præcepto.

II. Quare nemo non videt, ea inter sese discernenda esse, idque bifariam; quæ in Sacramenti Institutione vsu venisse accepimus. Vt alia statuat pertinere ad Substantiam seu Essentiam rei institutæ: ad Circumstantiam, seu Accidens alia. 1. Vnde sic ratiocinandum est. Quæcunque ad cuiusque Dominicæ Institu- *In quoque Institutione sunt substantialia, & Accidentalia. Ad necessitatem non item,*

stitutionis substantiam pertinent: eadem vsurpanti. Institutum ipsum sunt obseruatu necessaria: non, quæ quamlibet attinent circumstantiam. 2. Sicut baptizaturus vtatur neceesse est materia aquæ naturalis, & verborum forma: in his substantia baptismi cõsistit. Quod ad circumstantiam, & materiæ quidem, necesse non est vt aqua sit Iordanis, eo quod in hoc sit baptizatus Dominus: nec interest, pluuialis, fluuialis, fontana sit, an stagnans: vna, an trina immersio: Formæ autem idioma latinum sit, an aliud.

Vt in Baptismali.

Ergo similiter in Eucharistiæ Instituto, quæ substantiæ sunt: non quæ circumstantiæ: necessaria sunt obseruatu. Iam vero in Eucharistia ipse Christus totus, vere, realiter ac substantialiter præsens sub symbolo, est ipsa substantia: At, Vnum sit, aut geminatum symbolum: id circumstantia est vtrumq; : modo adsit alterum. Ac proinde ea neque necessaria est absolute ad substantialem integritatem Sacramenti. Ratio est duplex. Prior. Quia Vtraque non est præcepta à Domino: licet instituta. Posterior, Quia vnam licite vsurpari euidenter conuincimus.

In Eucharistico similiter.

Non est præcepta. 1. Quia ipsa Institutio, non est Præceptum: vt liquet. 2. Nec in Institutione sunt addita verba, quæ vtrãque præcipiant. 3. Nec alibi vsquam præceptum reperire queunt aduersarii, Ergo.

In hac speci es vtraque nunc est in Præcepto.

Aduersarii autem sunt Hussitæ: Lutherani: Caluinistæ.

Hussitæ quærunt præceptum, Ioan. 6. *Nisi manducaueritis Carnẽ Filij hominis, & biberitis eius Sanguinem: non habebitis vitam in vobis.* At pernegant Lutherani toto eo capite vel apicem loqui de Eucharistia. Ergo quærũt præceptum in eo Luc. 22. *Hoc facite.* At repugnat iis Caluinus cum Gallicanis Caluinistis, pertendens: solis id Laicis dictũ. Ergo is quærit mandatum in istis, Matth 26. *Bibite ex eo omnes.* At hoc ad solos pertinuisse Apostolos, declarat Marcus, dicens: *Et biberunt ex eo omnes.* Hæc pluribus infra Parte IX. Quare se ipsi mutuo destruunt: & nos confirmant.

Hæretici certant secum, & sub iudice lis est adhuc.

Nam, si *Ioan.* 6. agitur de Eucharistia: (Vt vere docent Orthodoxi, & assentiuntur Caluinistæ Gallicani, cum Hussitis) Ergo ex dictis Christi licet Vna species: prodestque tantum, quantum vtraque. Nam *Si quis manducauerit ex hoc Pane: viuet in æternum.* Si non agitur: ergo temerarii sunt omnes Hussitæ quidem, astruendo hoc dogma inde, vbi nulla de eo mentio: Lutherani item & Caluiniani: idem dogma tamen amplexando.

Orthodoxi Veritatem dicens: 1. Ex Dictis Domini.

PARS III.

De vsu vnius speciei in Emaus.

I. **D**Ictis ergo Christi, *Ioan.* 6. de vna specie cõsonum est factum eiusdem, *Luc.* 24. Nam discipulos in Emaus cõmunicauit sub vna. Vt Phil. Melanchton. in Confes. Augustã. pluresq; alii confitentur. Et constat 1. Consensu SS. Patrum. *August. l.* 3. *de Consensu Euang. c.* 25. *& serm.* 146. *de Temp. Et Epist.* 59. *q.* 8. *Auctor operis imperf. hom.* 17. *in Matth. Theoph. in c.* 24. *Luc. &c.* Hier. in epitaph. Paulæ: vbi sic: *In fractione Panis cognitus Dominus Cleophæ domum in Ecclesiam dedicauit.*

1. Ex Facto Christi in Emaus.

Id docetur 1. Patrum consensu.

2. Constat ex textu Luc. 24. *Et factum est:* quid? Magnum & nouũ. *Accepit Panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis.* Verbis iisdẽ idem factum describunt Matth. 26. *Accepit panem, benedixit, fregit, deditq; Discipulis suis.* Atqui hæc intelliguntur de Eucharistia: cur non & illa? Bis igitur eam instituit Dominus. Semel *pridie, quam pateretur,* sub vtraque, datam Apostolis Sacerdotibus: iterum, die Resurrectionis, sub vna, datam laicis discipulis in Emaus.

2. Textu.

3. Constat ex effectu. Nam aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum. Vnde? ex sumtione Panis Eucharistici. Sic Augustinus l. 3. de Cons. Euang. *Accipimus hoc impedimentum in oculis eorum à Satana factum fuisse. Sed tamen à Christo est facta permissio vsque ad Sacramentum panis: Vt Vnitate Corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentũ inimici, vt Christus possit agnosci.* Theophyl. *Oculi eorum, qui Benedictum Panem assumunt, aperiuntur, vt agnoscant illum. Magnam enim & indicibilem vim habet Caro Domini.*

3. Effectu.

II. Dicent. Factum in Emaus quidam S. Patres negant fuisse Eucharisticum. Esto, inquam: negent. 1. Non tamen idcirco negant Communionem sub Vna. 2. Nec id

1. Patrum Defenditur consensus.

 inter-

interpretantes de vna istos arguūt hi de hoc, quod senserint Communionem sub vna licere. 3. Vereinde liquet, dictos S. Patres credidisse, Communionem sub vna iure diuino prohibitam non esse: siue Christus dederit etiam in Emaus sub vna: siue non. Probent igitur hæretici, Patres istos errasse. Interim omnis illis ætas, & Ecclesia consentit, consciscitque.

2. Textus. Dicunt porro: Marci 6. Similia referuntur in multiplicatione quinq; panum. Nam *accepit, intuens in cælum, benedixit, & fregit panes, & dedit discipulis suis, vt ponerent ante eos:* At hæc non intelligenda sunt de Actione Eucharistica: ergo nec illa in Emaus: Sequela negatur. Quia t. nullus vnquā SS. Patrum id factum, *Marc* 6. interpretatus est, vt Eucharisticum: sed vt merum miraculum. At in Cœna edixit: *Hoc est corpus meum.*

3. Effectus. In Emaus, effectus ipse, & Patres declarant esse Sacramentum, non miraculum. Quod autem hæretici comminiscuntur, vsum Dominum singulari modo frangendi panem, ac si cultro sectus esset: fabulæ sunt & logi. Alii confitentur fuisse Sacramentum: sed synecdochicōs, sub vna specie intelligi & alteram. Sed quo probant? Dicunt: & hoc tantum.

4. Sacrificauit sub vna tantum. Obiiciunt: Si in Emaus dedit vnam Dominus: ergo & vnam solam consecrauit: sed hoc apud Romanos est factu nefas. Respondeo. Ex natura rei potest vna consecrari sine altera. Idque in Emaus factum. At ex Iure Ecclesiastico non licet.

PARS IV.

De vsu vnius speciei Apostolico.

Exposita Apostolorum Hic liquet 1. Testimonio vno. I. APostoli quoque, Dictum, Factumque Domini sunt imitati. 1. Act. 2. *Erant perseuerantes in doctrina Apostolorum, & Communicatione fractionis Panis, & orationibus.* Hic agi de Eucharistia fatentur hæretici, Luth. serm. de Euch. Kemn. p. 2. Exam. Calu. 4 Inst. ca. 17. §. 35. & alii. Liquet

1. Quia Fractio Panis coniungitur cū doctrina & oratione, tanquam res sacra cum rebus sacris. 2. Syriace legitur: *Et communicabant in precibus, & fractione Eucharistiæ.* Vt fatentur Beza, & Plessæus. 3. Sermo est ibidem de primum conuersis ex Petri concione Neophytis. Vnde mos iste statim à Baptismo dari S. Synaxim. 4. Parua laus primitiuo Christianorum zelo fuisset perseuerare in cibo corporali.

2. Item alterum. 2. Act. 20. *Vna Sabbati cum conuenissemus ad frangendum Panem, &c.* Et hic agi de Eucharistia fatetur Caluinus, Beza, Kemnitius p. 2. Exam. 2. & alii. Et liquet 1. Quia illa prima Sabbati erat Dominica, ait Iust. Apol. 2. & Aug. epist. 86 qua Fideles communicabant. Atqui nulla ibi mentio calicis. Ergo sub vna est communicatum.

Synecdoche ... singuli. Istud: *Per Synecdochen* subaudiri calicem: Figmentum est. 1. Pari enim modo affirmes: Dominum in deserto vini etiam cados aliquot multiplicasse cum pane. 2. Dein cum Lucas ter solius panis in vsu Eucharistiæ meminerit, incredibile fit in re tanta ipsi synecdochicōs loqui libuisse.

3. Adhuc ... fidelium. 3. Demum Iudæi, vt recens conuersi, in multis seruabant Legem Mosaicam: Patet Act. 21. *Vides frater, quod millia sunt in Iudæis, qui crediderunt: & omnes æmulatores sunt Legis.* At ex Lege abstinebant in sacrificiis à sanguine & vino.

4. Adde: quod ex iis multi essent Nazaræi, qui ex voto nunquam bibebant vinum. Act. 18. & 21. Et tamen *erant perseuerantes in fractione Panis:* ergo solius.

Corinthij amantes calicis. 5. Quod autem in Corinthiorum communicatione Paulus vtriusque speciei meminit: causa est: Quia ipsi ante ethnici cōsueuerant vti *calice dæmoniorum.* Quo libentius communicarunt sub vtraque dein conuersi.

Problema. II. Anne igitur & Apostoli consecrarint vnam tantum sacrificantes? Non id quidem, inquam, necesse fuit: Illis tamen licebat, & exemplo Domini in Emaus, & Natura Rei, & Formula Institutionis libera, quoad vnam, vel vtramque. 2. Nec solis iis: sed Innocentius VIII. Noruegis permisit absque vino sacrificare: teste *Volat. l. 7. Geographiæ.* Nam in Iure Canonico fieri potest dispensatio.

Deinde quid attinet dicere sub vna celebrasse Apostolos: quando asserere licet, quod Calix semper benedicebatur cum Pane: sed is non

non semper distribuebatur, vt Panis. Vnde 1. Corinth. 10. *Calix benedictionis, cui benedicimus.* De pane autem sic: *Panis, quem frangimus:* nimirum ad distribuendum. Ideo infra: *Vnus panis, & vnum Corpus sumus: qui de vno Pane participamus.*

PARS V.

De Vsu vnius speciei Ecclesiastico:

1. *Vsus permissus & vsurpat Ecclesia.*

Nvmquam Ecclesia seu Orientalis, seu Occidentalis, reprehendit Communionem sub vna: ne quidem in hæreticis Manichæis: Quin horum etiam causam abstinendi à specie vini, vt hæreticam, damnauit. Nam ait Aug. l. de hæresib. c. 46. *Vinum non bibunt dicentes, fel esse principium tenebrarum.* Cumque eodem libro complures eorum hæreses enumerasset, ac damnasset: vt & Leo ser. 4. de Collectis, & serm. 5. de ieiunio: ne verbo tamen innuisset, eos sub vna communicando errare. Adeo communiter id, & indubitate licebat. 2. Quin Leo Papa serm. 4. de Quadragesima ait: *Ore indigno Christi Corpus accipiunt* (Manichæi:) *Sanguinem autem redemptionis nostræ haurire omnino declinant.* Qua causa pro concione monuit, eos pro Manichæis habendos, qui semper à Calice abstinerent. Secus de iis censendum, qui aliquando duntaxat abstinerent. Nam ex Africa profugi Romæ degebant Manichæi plures.

Vtramque præcipit sumi.

At vero quod orthodoxi aliquando non sumerent Calicem, idque non satis ab Manichæis latitantibus internosci posset; præcece sibi Galusius Papa edicto prohibet abstinentiam à Calice, mandatque communionem sub vtraque singulis vsurpandam. Vt est de Consec. ca. Comperimus. dist. 2. *Diuisio vnius, eiusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest prouenire.* Nam Manichæi ideo diuidebant sacrilege abstemii. Cum, quod docerent vinum fel esse draconum: Tum, quod negarent Christum vere mortuum, verumque sanguinem profudisse.

Constantinopoli, ex manibus S. Chrysostomi communicauit hæretica, vt lateret. Testis *Cæs. Baron. to. 5. anno 400. ex Sozom. & Niceph.* [illegible] moris, excepit manu; abit, paratū aliunt accepit à famula, vt comedere videretur. At hic in ore lapidescebat; vt lapis impressam dentium vestigia referret. Territa supplex ad Chrysostomum aduolat, rem fassa omnem, lapidem exhibebat. Ergo communio sub vna vulgaris tes fuit vsitata.

Ex Communione domestica.

II. Communio domestica frequens olim fuit; *accepto Corpore Domini*, ait Tert. lib. de Orat. *& reseruato: vtrumque saluum est, & participatio Sacrificij, & executio officii.*

2. Idem l. 2. ad vxorem. *Non sciet maritus,* (infidelis) *quid secreto ante omnem cibum gustet Et si scierit, panem, non illum credit esse, qui dicitur.* De eadem reseruatione domestica Eucharistiæ plures plura Patres, *Basilius, Cyprianus, Hieronymus, Augustinus, &c.* Frequentata fuit igitur antiquitus communio sub vna.

3. Nam diserte, *Atha. Apol. 2. contra Arianos*, ait nullum calicem seu mysticum populum vsquam reperiri, nisi in Ecclesia.

4. Quare si domi licitus fuit Vnius vsus, ergo magis in Ecclesia. Nam, *An alius in publico, alius in domo Christus est? Quod in Ecclesia non licet:* ait S. Hieronymus in Apol. ad Pammachium pro libris suis contra Iouinianum.

Obiectio pars soluta.

Kemnitius ait, in Ecclesia fideles Calicem prægustasse: deinde panem sumsisse priuatim. At dicit, non docet. Fingit. Plessæus vult, *mulierculanum & idiotarum abusus fuisse:* ideoque demum ab Ecclesia abrogatos. Peruersa veritas est ipsa falsitas. Abrogatus est abusus prisci vsus boni: & hic propter illum. Sicut hodie vsus vtriusque speciei propter eiusdem abusum hæreticum: non propter ipsumet per se sacrificium, iustum, sanctum.

Item ex laica.

III. Peruetus fuit vsus Communionis laicæ; quæ Clericis in pœnam enormis delicti decernebatur; ablata clericali. Nam ante mortem laici vna, clerici vtraque communicabantur. Felix l. 3 Epist. 1. cap. 2. Et Conc. Sardic. c. 2. Nisi malis laicam dicere eam, quæ extra chorū dispensabatur in plebem Communio. Quo in pœnam remittebantur rei Clerici. Nam in choro Clerus Synaxes agebat.

Demum ex conglobatis aliis.

IV. Multa præterea [illegible] instituta, nostri [illegible] Communionis. 1. Cuiusmodi

modi sunt Vsus Præsan. & ficatorum: quæ apud Græcos per hebdomadam; apud Latinos die Veneris Sancto porrigebantur.

2. Asseruatio Sacramenti tempore longissimo: quo tantillæ vini species acescerent.

3. Puberum communicatio: quibus reliquiæ, communicatis cæteris, diuidebantur.

4. Guttæ instillatio in ora infantum.

5. Ægrotũ sub vna panis communicatio.

6. Eucharistiæ missio in occursum, Romæ Episcopis ad Vrbem aduentantibus fieri consueta.

7. Quid? Cum vna in Missa plures vno benedici calices haud liceret; nec repetere Actionem consecrationis: nec calices libræ vnius pondus excederent: vix capi sat potest, quemadmodũ vnus vrbi toti sufficere calix quiuerit. Vt ad vnam sæpe fuerit necessario acquiescendum speciem. Neq; hoc difficulter iis; qui credebant constanter, non modum, sed rem spectari oportere; quæ eadem sub altera, ac sub vtraq; confertur.

8. Quot vero, & quanta incommoda secum importaret Vtriusque necessitas? In populo numerosiore quotus quisq; participare integre Mysteria quiuisset.

9. Quot non casus, effusiones, aliamque irreuerentiam interuenire necesse fuisset.

10. Male abstemiis: Miseri Nortvvegi, Ruthenique: quibus & vinũ deest: & si adsit, ex cæli terræq; genio mox acescit.

Quare qui Rem vnam omnium maxime, post Baptismum, necessariam instituit; eandem per adiunctum Modi præceptum restringere noluit; quo minus abiret in vsum, pro salubritate sua facillimum; pro sanctitate religiosissimũ; pro necessitate communem; atq; in rerum omnium mutabilitate constantem: in casuum varietate securum.

PARS VI.

De Fructu Eucharistico quid Lutherani, & Caluiniani?

Fructus Eucharistiæ: 1. Christianus ex vna specie.

NEC minor ex Vna fructus, quam ex Vtraq; manat. Quia Ioan. 6. *Si quis manducauerit ex hoc Pane, viuet in æternum.* Et infra; *Non sicut patres vestri manducauerunt manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc Panem, viuet in æternum.* Hæc Dominus. Quæ aduersarii? Ista ex Viri optimi Becani ratiocinatione subiiciam meo compendiata stylo.

Lutheranorum fructus ex vtraque.

1. *Lutherani* vnum, ac totum fructum esse volunt istum: Vt fides nobis excitetur, aut confirmetur. 1. At quæ fides? Quæ est fiducia, aiunt, qua quis certo persuasus est, peccata sibi gratuito remissa, per merita Christi, iuxta diuinam promissionem. 2. Atque huius causa instituta esse Sacramenta, vt sigilla promissi, quorum aspectu vel vsu dicta suscitetur fiducia.

Dijudicatur, & inuenitur minus habens.

Atqui, inquam, huc Vtraque species non est necessaria: Vnaque præstat idem. Ergo frustra vrgent vtramque. Nam ea fides excitatur vel Auditu verborum: vel Aspectu; vel Sumptione Sacramenti. 1. Si Auditum: iam sufficit vna: quia eadem laici verba audiunt ad vnam sumptam quæ ad vtramque.

2. Si Aspectu solo: ergo vtriusque sumtio haud necessaria; sed sufficit ostensio ab Sacerdote facta. Neque vel vnam opus sumere: sat est vtramque spectasse. *Dicent.* Vna excitat visa: fidem visaque altera confirmat eandem. At illa excitata fides per vnam aut est vera iustificans; aut non est. Si est: ergo iam vere remissa peccata sunt; nec opus alia remissione: quare nec visione altera alterius speciei. Si non est vera fides ex visu vnius; quid ergo est? aut quid prodest?

3. Sin vero nec auditu, nec visu; sed sumtione vtriusque fides excitanda erit: cum in hac sint quatuor; primo, actio sumendi: secundo, fides interna sumentis: tertio, species panis ac vini: quarto, Corpus & Sanguis sub speciebus: quid horum excitationem illam conficiet?

I. *An sumtio?* At hæc Vnius vel fit cum fide præuia: ergo eam non excitat: Vel excitat subsequentem: ergo & pro remissione sufficientem: sicque altera species est superuacanea. Si insufficientem: ergo mutilam ac mancam.

Itaque sumatur & altera species, excitat & ipsa fidem: Num poterit maiorem, quam altera: cur, & vnde? Si parem; erit vtraque manca: & similis ab vtraque remissio peccatorum. Nisi malint ambabus imperfectis vnam conflari perfectam. At hæc conflatio aliam ipsis incommodorum, absurdorumq;

nubem

nubem conflat & puluere lentiſſimam, & ſordidam: in qua prorſum nihil videant. 2. Quid ergo fidem eis excitabit iuſtificantem.

2. *An fides interna* ſumentis? At ſic fides ſeipſam excitaret, & exiſteret ante.

3. *An ſpecies vtraque* ſimul? An Res vtraque Corporis & Sanguinis? At iam ſupra docui hác ipſos habere rem mortuam; ideoque nullam: quia diuiſam. Proinde & ſpecies vtraque eſt quoque vacua. Quam igitur res mortua excitet, confirmetque fidem? Nempe mortua mortuam. Et vero quid poterit ſpecis, cum nulla ſit vſquam res? Nullus igitur Cœnæ eſt fructus Lutheranæ.

3. Caluinianus fructus Cænæ.

II. *Caluinianæ* quis? Dubia ipſiſmet hic omnia. 1. Dubia Realis Præſentia. Nam hác Caluinus in 1. Corinth. 11, affirmat: *Concludo*, ait, *realiter, vt vulgo loquuntur, nobis in cæna dari Corpus Chriſti.* Negat idem in confeſſione de re Sacramenti. *Quia tamen*, air, *Chriſti Corpus finitum eſt & cœlo, vt loco, continetur: neceſſe eſt à nobis tanto locorum interuallo diſtare, quanto cœlum abeſt à terra.* Item Pleſſæus l. 4. de Euchariſtia, cap. 3. negat: Ait, autem cap. 2.

2. Dubius eſt modus manducationis & bibitionis Chriſti. 1. Caluinus 4. Inſt. c. 17. §. 5. ait, *Credendo manducari Chriſti Carnem: quia fide noſter efficitur: eamque manducationem eſſe fructum, effectumq́; fidei dico.* 2. Aliter Pleſſæus. l. 4. cap. 3. *Cibus in ſacra Cœna, fons in ſacro lauacro. Et vtrobique Chriſtus eodem modo. Vt Chriſtus proinde in ſacra Cœna non aliter, quam in baptiſmo ſuſcipiatur, guſtetur.* Et quomodo? *Non aliter*, ait alibi, *quam in verbo Dei, id eſt, ſola fide.*

3. Dubius & fructus eſt manducationis. 1. Nam Caluinus ait ibid. *Hinc ſequitur, vt nobis ſecure ſpondere audeamus, vitam æternam noſtram eſſe, cuius Ipſe* (Chriſtus) *eſt hæres:* 2. *nec regnum cœlorum, quo iam ingreſſus eſt, poſſe magis nobis excidere, quam ipſi.* 3. *Rurſum, peccatis noſtris non poſſe nos damnari.* At aliter Pleſſæus l. 4. cap. 1. *Sacramenta noſtra Veteribus quid præſtant? Reſponſio in promtu eſt. Sermonis Prophetici, & Apoſtolici eadem virtus. Chriſtus vtrobique ſibi, ipſi par & ſimilis. Idem*

Beſſ. de Sanct.

de Sacramentis vtriuſque populi dicendum Hem! Quam Iudæo par Chriſtianus? Quem is ex Agno paſchali: eundem hic è Sacramento fructum percipit. Vah!

Ita impii: ita diuerſi in iſtis: at in vtraque ſpecie poſtulanda concordes, & importuni ſunt. Cur? An, quod plus ſub vtraque, quam vna.

1. At ſub neutra iis Chriſtus præſens eſt. Et Pleſſæo tantum in Euchariſtia, quantum in Baptiſmo manducatur. At in hoc ſufficit vna merſio: trina nil eſt neceſſaria: ergo & in illa ſpecies vna ſatis: altera nil opus eſt.

2. Imo, cum, ſecundum Caluiniſtas, omnes fidelium proles contineantur ſub fœdere promiſſæ vitæ æternæ, nil iis opus eſt baptiſmi vna, vel trina aſperſione: ita nec vna, vel vtraq; ſpecie cœnæ. 3. Adde cum prædeſtinati habeant in ſe plus eam fidei certitudinem; (vt volunt;) quid fructum, fidem illam, quærunt in Euchariſtia, quem habent ante? Vt neutra ſit opus ſpecie. Fruſtra igitur vtramque poſtulant.

At tu Pleſſæe, audi iam Auguſtinum in Pſal. 73. *Sacramenta*, inquit, *non ſunt eadem, Quia alia ſunt Sacramenta dantia Salutem: alia promittentia Saluatorem. Sacramenta Noui Teſtamenti dant ſalutem: Sacramenta Veteris Teſtamenti promiſerunt Saluatorem.* Iſta Hæretici. Quid nos.

III. Euchariſtiæ inſtitutæ finis & fructus eſt, animas viuentium Deo nutrire, & corroborare per gratiam: non mortuos Deo reuiuificare. Nam ideo dicitur *Cibus, Potus, Eſca, Viaticum*: quæ viuentium ſunt, non mortuorum.

2. Inter corporalem: & ſpiritualem nutritionem hoc intereſt: quod illa fiat cibo & potu, vt rebus diuerſis: hæc, re vna, quæ ſimul ſit & cibus & potus. Itaque vt Chriſtus totus ſub vna continetur: ſic & comeditur ac ſimul bibitur vna ſumtione ſub vna ſpecie. Nam in ſpiritualibus, ac Scripturis eſurire, ſitire: edere, bibere, indifferenter ſumuntur. Vt Matth. 5. *Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam: quoniam ipſi ſaturabuntur.* Ioan. 6. *Ego ſum Panis vitæ: qui venit ad me, non eſuriet: & qui credit in me non ſitiet vnquã.*

3. Iam quid eſt: quod Brentius in Conf.

Wirt abstemiis Communionem licere aiat sub vna: Phil. Melanchton l. de vsu Sacram. Ruthenis, vino carentibus vti mulsa aut medone concedat: cum vtraque & alii sacrilegos esse clamitent, qui sine specie vini communicarint? Si sub vna communicare sit lege diuina prohibitū: qui audet potestue Brentius vnā abstemiis indulgere? Nec enim homini fas, aut potestas in pure diuino iure dispensandi.

4. Porro quod Ecclesia tempore Gelasii Vtramq; mandarit, prohibuerit vnam in vsu vulgari, ob Manichæos: Et contra, tempore Concil. Constantiensis Vnam mandarit; vtrumq; prohibuerit, ob Hussitas: id licite fecit. 1. Quia species iure diuino sunt liberæ relictæ. 2. Quia vtraque non est de essentia Sacramenti: sed de accidente.

5. Quæ autem non sunt de essentia Sacramēti: nec Iure diuino sunt ordinata: in ea potestatem habet Ecclesia. Neque etiam vsus rei permanentis, ac per sese subsistentis est de essentia eiusdē: quippe reipsa posterior, & eā consecutus. Itaq; tam sub vna est totus, quā in vtraq; Christus. 4. Quia idē & fructus est. 5. Quia per vnam & Abstemiis: & vino carentibus populis: & effusionum periculis est certius consultum. 6. Quia similiter olim de vna, deque trina mersione Baptismi fuit ab Ecclesia dispositum. Trina fuit à Canone 49. Apostolorum mandata, ob negantes Trinitatē hæreticos. Vna longe post in Conc. Toletano 4. Can. 5. fuit præcepta: ad designandam Vnitatem mortis Christi ob rebaptizatores hæreticos.

PARS VII.

Obiectiones hæreticæ de Præcepto Institutionis.

ADuersus iam allata, quædam vrgent alia aduersarii. I. Hussitæ obtendunt præceptum Vtriusq; in istis? Ioan. 6. *Nisi manducaueritis Carnem filij hominis, & biberitis eius Sanguinem: non habebitis vitam in vobis.* At respondetur 1. Præcipit hic Dominus Substātiam sumtionis: quæ consistit in manducando Corpore Christi, & bibendo Sanguine: Non Modum: qui est in vna, vel vtraque. Ratio est. Quia toto eo capite nulla fit mentio vini, vel calicis: at plurima panis.

Deinde *Caro & Sanguis voce sunt* diuersæ at reipsa sunt in Christo indiuisa: vt, qui Carnem: is sumat & Sanguinem: viceq; versa.

Ad hæc *Manducare: & Bibere* in spiritualibus, promiscue sumuntur, & pro eodem: vt supra. Hinc 1. Cor. *Lac potum vobis dedi.* Et cap. 9. *Quis pascit gregem, & de lacte eius non manducat.* Item Psal. 68. *Dederunt in Escam meam fel.* Matth. 27. *Dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum.* En *Edere & bibere* de re dicuntur eadem.

2. Per vocem *Panis*, Ioan. 6. Dominus intelligit vel speciem panis solam: aut seipsum. Si prius: iam Hussitæ Caluinisant. Si posterius: ergo sub pane intelligitur Corpus & Sanguis. Vnde *Qui manducat hunc Panem*, id est, Corpus & Sanguinem: *viuet in æternum.*

3. Lutherani, & pleriq; Caluinistarum negant, (quamquam falso:) Ioan. 6. quicquam agi de Eucharistia. Nos vero dicimus agi de cibo. 1 Materiali manna, & panibus à Domino multiplicatis. 2. De Spiritali. *Vt operamini non cibum, qui perit. Sed qui permanet in vitam æternam.* 3. Et de Sacramentali. *Vt Panis, quem ego dabo, Caro mea est, pro mundi vita.*

II. Lutherani obiiciunt: Præceptum est: *Hoc facite in meam commemorationem*, Luc. 22. Sed distribuit Ipse vtrumque: Ergo tenemur ad idem. Respondeo. Lutherani pertendunt id pertinere ad omnes: Caluiniani: ad solos Ecclesiæ ministros: Digladianturque inter se atrociter. Prius litem dirimant: quam incertum obiectent. 2 Lucas & Paulus aiunt id Soli: & post datam speciem panis, non post Calicem. Paulus vero post Calicem conditionate id repetit: *Hoc facite, quotiescunque bibetis, in meam commemorationem.* Hic mandatur commemoratio mortis: non bibitio: quæ libera relinquitur. Si tamen fiat: fiet in commemorationem mortis Domini.

III. Caluinistæ, velut præceptum, vrgent istud. Matth. 26. *Bibite ex eo omnes.* Respondet Marc. 14. *Et Biberunt ex eo omnes.* Lucas 22. explicat dicens: *Accipite, & diuidite inter vos.* Quæris: Vbi ergo Dominus præceptum dedit,

dit, si ibi non? Dico, de Vtraque specie nusquam. At de Re Sacramenti, Ioannis 6. *Nisi manducaueritis*. Et illud 1. Corinth. 11. *Accepi à Domino, quod & Tradidi vobis*: non est præceptum: sed Traditio. Sicut & istud ibidem. *Cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate. Si quis esurit: domi manducet.*

Quæ cætera Vitiligatores afferunt nugamenta, sua ipsorummet vanitate soluuntur in nihilum. Christiani pie sentientis, & credentis animo indigna: indigna ingenio: inutilia vulgo: noxia popello.

Constat igitur, Vsum Eucharistiæ sub vna specie nequaquam esse contra, sed vel maxime secundum Sacram Scripturam. 1. Nō contra Figura. 2. Non contra Christi doctirnam Ioan. 6. 3. Non contra Institutionem Domini. 4 Non contra Vsum Institutionis à Domino ipso vsurpatum. 5. Non contra doctrinam & Vsum Apostolorum. 6. Non contra Vsum Ecclesiæ, & omnium sæculorum: Sed istis omnibus constanter esse conformem. Ergò iuste licitum: tametsi non præceptum. Superest, vt digne, & crebro sacras obire Synaxes studeamus. Quo de breuiter pro clausula.

PARS IIX.

De digna ad Eucharistiam accessione: an, & quæ, necessaria?

Lutherus tria asserit infanda. 1. Pricipem Eucharistiæ effectum esse Remissionem peccatorum mortalium. 2. Hoc digniorem esse communicaturum: quo grauiorum peccatorum sibi conscium. 3. Non opus confessione: sed fide, esse peccata sibi remissa. Cæteri primum propugnant, & tertium. De quo supra Parte VI.

At istud isti contra Scripturam. 1. Ioannis 6. Talia reperiuntur: *Non esuriet: Non morietur: Viuet in æternum: In me manet & ego in illo.* At hæc sunt amicorum Dei viuentium: non in peccatis mortalibus mortuorum.

2. Ioan. 6. *Caro mea vere est cibus, & Sanguis meus vere est potus.* At absurdum est mortuis dare cibum & potum: cum nutriri non queant. Sanis datur, vt conseruentur: ægris, vt roborentur. Sic Eucharistia, &c.

3. Figuræ id præmonstrant. Esus Agni paschalis non licitus erat nisi purificatis, & Israelitis, aut circumcisis proselytis. *Num.* 9. 2. *Par.* 30. Panes propositionis dabantur liberis ab re vxoria 1. *Reg.* 21. Et qui aliqua pollutus immunditia edebat de carne Sacrificiorum, peribat anima eius de populo. *Leuit.* 22.

4. In N. T. Dominus ante lauit pedes discipulorum, quam daret Sacramentum. *Matt.* 22. Prodigus, (in exemplum:) *Luc.* 15. prius reconciliatur patri: ornatur: tum ad esum vituli saginati admittitur. Vnde *Amb. l.* 7. *c.* 66. *in* 15. *Luc.* 5. *Vnus Panis, & vnum Corpus sumus: qui de vno pane participamus* 1. Cor. 10. ergo Communicaturi esse debent vniti cum Deo, & Christo capite, vt viua membra. Et cum Ecclesia Et inter sese. Teste *Aug. Tract.* 26. *in Ioan.* Ratio, qui Communicatio est significatio & professio trinæ istius Vnionis: At qui in peccato sunt, ab vnionum earum vna absunt. Ergo indigni.

6. Ideo *Probet seipsum homo, & sic de Pane illo edat. Qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit.* Aduersarii hanc probationem referunt ad solam fidem specialem de sibi iam remissis peccatis. At fingunt. Nam Apostolus ibidem arguit, conuenientes ad manducandum diuites, post sumtam Eucharistiam, splendide epulari, (quæ intemperantia est,) pauperesque deserere exclusos: (quæ immisericordia & superbia est:) scandalizare Ecclesiam: & profanas epulas miscere sacratissimis: (quæ profanatio est.) Ideo ait. *Alius ebrius est: alius esurit.* Et: *Nunquid domos habetis ad manducandum, & bibendum? Aut Ecclesiam Dei contemnitis: & confunditis eos, qui non habent?* Demum: *Itaque fratres, cum conuenitis, inuicem expectate. Si quis esurit: domi manducet: vt non in iudicium incidatis.* Quare super talibus *probet seipsum homo, &c.* id est, conscientiam peccatorum suorum inspiciat: & quæ expianda, expiet: ne *manducet indigne.*

6. Traditio, & Sanctorum Patrum consensus testatur idipsum. 1. Nam in Græco-

tum Liturgiis iam inde ex æuo Ecclesiæ primæuo proclamabat Diaconus: *Sancta Sanctis.* Quo non Soli arcebantur Catechumeni, vt Kemnitius confingit; sed quicunque peccatores: vt Sanctus Chrysostomus testatur hom. 16. ad pop. Ant. 2. Iustinus in Apol. 2. *Alimentum hoc apud nos appellatur Eucharistia: quod nulli alij participare licitum est: quam veram esse nostram doctrinam credendi, &c. & ita, vt Christus tradidit, viuenti.* 3. S. Cyprianus l. 3. Epist. 14. Arguit eos, qui admittebant ad Euchariſtiã nondum absolutos. *Nondum*, ait, *pœnitentia acta, nondum exhomologesi, nondum manu eis ab Episcopo, & Clero imposita, Eucharistia illis datur. Cum scriptum sit: qui ederit Panem, aut biberit Calicem Domini indigne, reus erit, &c.* Idem toto libro de lapsis exemplo ostendit, quam sit perniciosum cum peccati conscientia communicare. 4. Ambr. l. 6. in 9. Luc. c. 39. *Vbique Mysterij ordo seruatur: vt prius per remissionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur: postea alimonia mensæ cœlestis exuberet.* Idem nec vel Imperatorem Theodosium ad communionem admisit: nisi acta prius pœnitentia. S Chrysostomus cum alibi: tum in Epist. ad Ephes. ista: *Cum tali puritate accede semper. Regem vtique non audeas osculari, si os tuum olet grauiter: & Regem cælorum impudens oscularis anima tua, vitiis olente? &c.* 6. August. tract. 26. in Ioan. *Innocentiam ad altare portate.*

Rationes affert efficaces B. llarm. *tom.* 3. *l.* 4. *c.* 28. quas sciens prætereo.

FINIS APPENDICIS. De SS. Communione.

CON-

CONCEPTVS THEOLOGICI IN FESTO IOANNIS BAPTISTÆ.

Partitio.

1. *De Baptista incomparabili excellentia.*
II. *De admiratione ista. Quis putas puer iste erit?*
III. *De dotibus gratiosi Ioannis.*
IV. *De vita eius eremitica & factis.*
V. *Vnde & quibus sit Magnus?*

Quis putas puer iste erit? Luc. 1.

4. Reg. 1. VEtus Testamentum virum nobis depingit, cui vulgo nomen Elias, Dei obseruantissimum, vitæ austeritate celebrem, zona pellicea velut cilicio ad renes accinctū, acerrimum peccantium, ac flagitiosorum vindicem, & honoris diuini zelo feruentissimum. similem omnino hodie nouum Testamentum depingit, cui nomen Ioannes Baptista, cuius vita, virtutes, & mores sunt penitus admirabiles: qui priori per omnia similis exstitit: Elias erat Propheta, Ioannes plusquam Propheta: ille verba ignita & flammantia loquebatur, hic lucerna ardens & lucens: ille à coruis pastus est, & nō nisi frigidā in deserto bibebat: hic locustis & melle siluestri in solitudine Palæstinæ, quod apes illi præparabant victitauit: ille impium Achab & sanguinariam Iesabelem insolescentes castigauit, hic vero aduersus nefarium Herodis Herodiadis incestum coarguendo insurrexit. mira in vtroque similitudo & harmonia, & magna vtrimq; prodigia: quæ latius vobis deducam, si prius Spiritum Sanctum adorauerimus & gratiam ab eo postulauerimus, virginemque Deiparam salutauerimus, sua vt ope nobis adesse & intercedere dignetur: idcirco communi supplicatione Angelicis eam verbis compellemus.

AVE MARIA.

Apocalypseos mysteria contemplans & I.
penitius intuens, admirabilem video Angelum, qui duas pedum loco columnas habet, Apoc. 10.
quarum hæc terræ, illa mari insistit, quibus corpus è nube efformatum fulcitur: facies illi solis instar refulget, caput iride conuestitur, cuius extremitates terram versus vergebant, quæ oculis eius lacrymas eliciebat: leonis instar rugiebat, iurabatque breui mundum consumendum & iudicium in foribus adesse. *Iurauit per viuentem in sæcula sæculorum, quia tempus non erit amplius.*

Cum figuram hanc accuratius intueor, Ioan. Ba-

dicere ausim, Angelum hunc Ioannis Baptistæ nostri typum fuisse, qui à Prophetis etiam iam olim Angelus meruit appellari. Tobias autem instar columnarum habet, vt hinc illius soliditas & constantia appareant, quodque Ioannes non fuerit arundo ventis agitata, sed solida quædam columna basi firmissimæ innitens: pes vnus terræ & alter mari insistens, quod elementum non minus inconstans, vagum ac mutabile, quam terra solida, constans & immobilis: symbolum sunt legis, tum veteris, tum nouæ. Illa enim varia & inconstans quæque aliquando abroganda & abolenda esset: hæc vero perpetua & sempiterna. S. Ioannes autem tantus fuit & tam late patens, vtramque vt sit legem complexus, pede vno veterem, altero nouum premens. Corpus ad hæc habet è nube compactum & coaptatum, quod Ioannes, corpus adeo tenue & exhaustum ieiuniis habuerit, vt non carneum, sed aereum & è nubibus efformatum videretur, quia sine cibo aut potu propemodum vitam trahebat, *Erat neque manducans, neque bibens.* Leonis præterea instar rugit, & lacrymarum flumina emittit, quia eremicola noster in solitudine egit pœnitentiam, & mundi delicta lachrymis excipiauit. Denique capite iridem præfert velut arcum, qui in bello & conflictu vsu venire solet, vt hinc fieret manifestum, Ioannem edoctum, regnum cœlorum pugnando & violentia & certaminibus comparari.

Angelo Apocal. designatus.

Quid in hoc Angelo deest, quod non Ioanni commode aptari possit? Malachias Propheta eminus eius virtutes & merita præuidens, plusquam hominem illum esse ait, nihilque ex homine participare, sed Angeli nomen illi assignat, *Ecce ego mitto Angelum meũ, & præparabit viam ante faciem meam:* non quod natura quidam Angelus fuerit, vt stolide nonulli cum Origine crediderunt, sed gratia dumtaxat & functione, quod longe maius ac dignius, vt enim quamuis pannus auro argentove intertextus laneo sit dignior & pretiosior: tamen hic ita insigniri & artificis manu ita exornari opere phrygio potest, alterum vt sit pretio antecessurus: ita quoque se res habet cum homine & Angelo. Licet enim hic illo natura dignior sit & excellentior, ita tamen per gratiam sublimari homo potest, vt Angelo sit futurus superior ac maior.

Mal. 3.

Ioannes non fuit natura Angelus sed gratia dumtaxat & officio.

Tradit in naturali sua historia Plinius, Lisippum sæculo suo sculptorum facile principem, duas Alexandri Macedonis statuas efformasse, vnam solido ex argento, alteram è marmore: marmoream tamen excellentiorem fuisse ac pluris æstimatam: ob argenteam enim non nisi duo talenta à Rege tulit, sed ob marmoream viginti, hæc superabat, scilicet materia, illa artificio & elegantia. Idem de homine & Angelo dicto: ambo imago sunt diuina efformata manum, & ambo magnum illum totius vniuersi creatorem artificem nacti. Angeli quidem natura dignior & augustior, quod nobilior, liberior, & penitus spiritualis sit: at gratia ascendere potest in homine sublimius, quemadmodum in Ioanne Baptista ascẽdit, adeo vt & angelũ transgressura sit: & sane homines, quantumcumque viles & plebei, per gratiam maiores & eminentiores ipsis Seraphinis, Cherubinis, & omnibus Angelis fieri possunt.

Homo angelo maior esse per gratiam potest.

Fuit hæc opinio magni Patris Ioann. Chrysostomi, qui in homilia de laudibus Ioan. Baptistæ ait, *Gloriosius fuit Ioanni, quod cum homo esset, Angelus vocaretur, quam si illud esset & nomine & natura.* Nec omnino id abs re: si enim quemquã regnum aliquod virtute propria & meritis nancisci contingat, maiori hoc illi laudi & gloriæ futurum est, quam si hæreditare & successione legitima patri in regno succederet. Atqui, qui natura est Angelus, velut per successionem & hæreditatẽ hoc habet, non vero meritis id sibi pepetit: Deus quippe ex infinita sua misericordia Angelum illũ creare voluit. At Ioannem Angelum esse & gratiis ornatum, propriis illius meritis id ascribendum, diuina tamẽ illi gratia ac benedictione cœlesti auxilante.

Simile.

Non est mirum aut nouum, egregiam oliuam in fertilique feraci consitam solo, terraque pingui & diligenter exculta fructus ferre: at dumetum quoddã sterile in deserta solitudine, locisq; scrupulosis & arenosis progerminatum, à nemine excultum, fructus proferre, longe censendum mirabilius: Angelorum quoque in cœlo, quod terra benedictio-

Simile.

benedictionis & felicitatis, opimos amoris, zeli, charitatisq; fructus procreare mirum nulli videri debet; at Ioannem Baptistã, tubam, inquam, siluestrem, velut qui deserta incoluerat eosdem, quos Angelus, fructus producentem cernere, mirandum est, miraculum sapit, cumque Angelis omnibus maiorem constituit.

S. Ioannes Bapt. solus hierarchiã in cœlo cõstituit.

At hæc est ratio cur mellifluus Bernardus & doctissimus Parisiensis Cancellarius Ioan. Gerson dixerint, Ioannem Baptistam, quod per gratiam adeptus esset id, quod Angeli natura habebant, solum Hierarchiam quãdam in cœlo constituere & neminem sibi parem aut socium habere. Adeo vt si petas ab iis, quid Ioannes Baptista sit, responsuri sint audacter, esse quid Christo & Deipara minus, ceteris tamẽ Sanctis & Angelis quid dignius: atque hæc omnium propemodum Ecclesiæ Patrum opinio est sententia.

Hinc Augustinus, ait: *Vis scire, quid sit Ioannes, non est Deus, non est Christus*; Quasi diceret, DEO creatore & Iesu Christo mundi vindice excepto, inter homines sanctos primum ac principem locum obtinet. Quin & alio loco manifestius & audacius ait: *Præcellit ceteros, eminet vniuersis: quisquis de muliere natus est, inferior est illo.*

Ser. natal.

Post Christũ & Deipa: à Ioan. Bapt. honorandus.

S. Bernardus vere Christum soli, virginẽ lunæ & Ioannem lucifero comparans scribit, illum in perfectione sua vnicum esse, & inter homines secundum non habere. *vnus est*, inquit, *& secundum non habet; Tria nam q; fecit Deus sine secundo, Christum, Mariam & Ioannem.* S. Ioannes Damascenus post Christum eiusque matrem sanctissimam tertium Ioanni Baptistæ locum assignat; ac post duos priores præ ceteris hunc creaturis honorandum & colendum dicit. S. Gregorius Nyssenus in illius encomia se effundens turturem Veris prænuntium illum appellare, eique verba hæc Sponsi in Canticis accommodati non dubitauit: *Imber abiit & recessit, surge amica mea, & veni. vox turturis audita est in terra nostra, &c.* Postquam enim hyems rigida legis Mosaicæ pertransisset, Ioannis vox per deserta inclamans, per Ecclesiæ tertam est exaudita.

Cant. 2.

Epist. ad Eustoch.

Magnus Doctor Hieronymus Princip..m illum nuncupat Anachoretarum, & Eremicolarum primipilũ. Quin & pater ipsius Zacharias futuram illius dignitatem auguratus & præsagiens, iam inde ab incunabulis puerum Prophetam Altissimi vocare non est veritus: *Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis.* Luc. 1.

Aliĩ nõ prius Prophetæ dicebãtur fiebantq; quam ad virilem ætatem peruenissent, at hic Propheta fuit etiamnum puer. Ioannes Euangelista, qui eiusdem consanguineus erat, illius horoscopum constituens, vocauit hominem à Deo missum: *Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes.* Ioan. 1.

Post elogia & encomia illa hominũ, si & cœlestia & Angelorũ audire est animus, Archangelũ Gabrielem eius natiuitatẽ prænuntiantem, huiusmodi de illo dicentem ac prædicantem audieris, qualia de nullo vnquã mortalium dicta memini; q; sc. magnus coram Deo futurus esset, Spiritu S. iam inde à matris vtero replendus: *Erit magnus coram Domino, Spiritu S. replebitur adhuc in vtero matris suæ.* Ipse quinetiam Christus, hominum simul & Angelorum Rex, post humanas & Angelicas prædicationes maximũ omnium qui vnquam inter homines nati esse censuit, vnde apud Matthæum legere est, *inter natos mulierum nõ surrexit maior Ioanne Baptista, &c.* Luc. 1.

Matth. 11.

Regum historia quemdam villicum in deserto Pharan & Carmeli habitantem describens, inter cætera ait, quod magnus esset, & in omnibus potens: *Erat autem vir quisquam in solitudine Maon, & possessio eius in Carmelo, & homo ille magnus nimis.* Veterem hanc historiam nouæ adaptando, & figuras veritati, qui desertum Palæstinæ & Iudææ solitudines adire voluerit, maximum ibi virum reperiet, quo nullus vmquam maior exstitit. Ita namque de illo testatus est CHRISTVS: *Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista, &c.* 1. Reg. 25.

Eodem in libro, Samuel mores, vitæ rationem, corporisq; habitum & formam Saulis describens, ait, illum electum à Deo fuisse, omnium Israelitarum sincerissimã, & tantæ proceritatis, vt capite & ceruicibus altis, reliquo populo quasi gigas & colossus supereminerct. *Et erat ei filius vocabulo Saül, electus & bon⁹, & nõ erat vir de filiis Israel melior illo, ab humero* 1. Reg. 9.

humero & sursum eminebat super omnem populum, &c. Qui omnes hasce proprietates examinare voluerit, & æquâ lance ponderare, videbit confestim, hæc maiori cum ratione de Ioanne nostro dici posse; ille enim electus à DEO & prædestinatus, illius vt foret præcursor, non erat inter natos mulierum vir melior illo, perfectior aut dignior, & omnes mundi populos non capite & superis, sed gratia, perfectionib. & meritis superabat.

Ideirco Salomon sancti huius viri vitam miraculosam prodigiosamque contemplatas, inter cetera paradoxa, & inter quatuor sibi ad comprehendendum difficilia, illam ponit, *Tria sunt*, inquit, *mihi difficilia, & quartum penitus ignoro, viam Aquilæ in cælo, viam nauis in medio mari, viam, colubri super petram, & viam viri in adolescentia sua*: Per primam nonnulli Ioannem Euangelistam intelligunt, qui Aquilæ instar ad sublime diuinitatis mysterium euolauit, per secundum Apostolū Petrum, qui nauis Ecclesiæ rector constitutus, magna omnium admiratione, non sine miraculo, super aquas ambulauit; per tertium Christum Dominum à mortuis è sepulchro resurgentem, qui serpentis instar tam subtiliter super & per sepulchri petram repsit, nullum vt vestigium reliquerit; per quartum denique Ioannem Baptistam, ille enim portentum & miraculum quoddā naturæ fuit, q in pueritia, imo infantia, vir fuerit, & rationis ac iudicii vsum nactus sit.

Prouer. 30.

Quatuor quæ Salomon nequit comprehendere.

Hoc est quod hodie omnes homines demirantur, hoc est, quod vniuersa Iudæa obstupescit, hinc est quod amici & vicini Zachariæ, viso puerum hunc tam miraculosa ratione, totq; portentis præuiis nasci ad inuicem dixerint. *Quis putas puer erit?* Hoc hodie in concionis thema delegi, ac velut fundamentum panegyreos huius viri; quam vt digne prosequar & debita ratione ac methodo qua consueui deducam, à mirabilibus, q̄ in vitæ exordio & natiuitate contigerunt, exordium sumam; ac deinde quæ in totius vitæ serie eluxerunt prosequar; quibus duobus ostendam, vosq; omnes fateri cogam, nullum vnquam virum in terram aut sanctiorem aut maiorem cœlitus destinatum fuisse.

II.

Quod ad primum attinet cum admirabilem mirabilis huius infantis natiuitatē considero, præter communem naturæ legem, præter ordinem vulgarem, & non sine miraculo, cœlum terramq; gaudio & exaltatione replēdo, illam in lucem prodire, video. Multa quidem magnaq; quæ in infantium multorū natiuitate contigêre prodigia, tum sacræ, tum profanæ referunt historiæ, nulla tamen, q̄ cum Ioannis natiuitate comparanda sint, legere apud quemquam memini. Legimus Zoroastrem Ægypti regem, & idololatriæ magiæq; inuentorem, mox vt natus est risisse; Esau vero & Iacobum matris in vtero calcibus se inuicem petiuisse. Phares & Zaran cum iam iam in lucem edituri essent, vnus manum vtero exeruit, cui obstetrix coccineam fasciam alligauit: *Atque in ipsa effusione infantium vnus protulit manum, in qua obstetrix ligauit coccinum* Tradunt alii sancto Ambrosio nato & in cunis posito, examen apum aduolasse & cunas circumsepsisse, quo denotatum fuit, melle dulciorem eius sermonem futurum, & eloquentiæ illius dulcedine omnes demulcendos. S. Nicolaus vix in mūdum venerat, quin ieiunium & abstinentiā sectatus, diebus Mercurii & Veneris vbera sugere noluerit. Qui S. Dominici vitā & miracula conscripsêre, tradunt matrem eius, dum adhuc vterum ferret, in somnis vidisse, canem in vtero se ferre, qui facem ore, & fronte stellam præferret, quod certissimum futuræ illius doctrinæ ac vitæ sanctitatis erat præsagium. At quod hodie in Ioan. Baptistæ natiuitate cernimus, longe rarius & admirabilius est, & magis percellit, & admiratione complet, vnde merito quotquot viderunt, dicere obstupescentes poterant, *Quis putas puer iste erit?*

Natiuitatēs puerorum mirabiles.

Gen. 26

Gen. 38

Apes in Ambrosii cunis mellificarunt.

D Dominici matris somnium.

S. Lucas hæc omnia describens ait, *Mirati sunt vniuersi*: hæc autem admiratio & stupor vicinos & cognatos multa dicere & augurari de puero hoc, & varias sibi coniecturas effingere, ac plurimis eum patriarcharū similem fore, præsagire coēgit. Dicebāt siquidem hi, secundum hūc Noe futurum; nā vt Noe vere Ianus biceps duo viderat sæcula vnū ante, alterum post diluuium, ita quoq; puer hic, vetus legis Mosaicæ & nouum Euāgelii & gratiæ sæculum vidit. Illi vero alterū Abraham; nam

Comparatur Ioan. veteribus Patriarchis.

nam vel hic fidei & credentium pater fuerat, ita hic venerat, *vt omnes crederent per illum.* Erant qui dicerent nouum futurum Isaac, quod sicut hic filius risus & gaudii appellatus fuit, & pater eius centenario maior, audito sibi filium nasciturū, rei nouitate perculsus, effuse risit, Ioannes nascens omnes gaudio & exultatione repleuisset, *& in natiuitate eius multi gaudebunt.*

Gen. 28. Alii vero aliud comminiscentes spargebant in vulgus, fore nouum quemdā Iacob; nam vt Patriarcha ille scalam viderat, quæ vna extremitate terram, altera cœlum tangebat, ita quoq; Propheta hic cœlos viderat

Matth. 3. apertos. Credebāt alii nouum Mosem fore;

Exod. 14. sicut enim ille populum Dei per desertum deduxerat, ita hic à teneris annis solitudinē incoluit, & pœnitentiam promulgauit, omnes ad eamdem inuitans,

Antra deserti teneris sub annis
Ciuium turmas fugiens petisti. &c.

3. Reg. 7. Alii deniq; augurabantur, Eliam quendam futurum zelo plenum; prædixerat enim Angelus de eo, *ipse præcedet in spiritu & virtute*

Luc. 1. *Eliæ*, atq; ita diuersa de puero hoc prædicentes, eiusq; horoscopū examinantes, omnes sibi mutuo dicebāt, *Quis putas puer iste erit?*

Ioannes patre & matre sterili natus. Quod vero omnes in admirationem rapiebat, & maxime percellebat, erat, quod præter naturæ ordinem & communem nascendi gignendiq; consuetudinē nasceretur, è patre scilicet sterili & matre infœcūda. Ita porro id destinauerat Deus, vt pueri huius natiuitas eo foret admirabilior; quod cum Zacharias pater diffidens nō credidisset, & Angelo natiuitatem eius denūtianti fidem non adhibuisset, *perdidit prompta modulos lo-*

Simile. *quela.* Cum vestibulū aliquod palatii magnifici construendum est, siccum & aridum quæri lignum solet, ne si viride sit, opus hiet, rimas agat, ac proinde ad normā aptari nequeat; ne vero lignū putrescat, luna minuente putari solet. Ioannes Baptista porta ac propylæum fuit, per quod Christi & fides & cognitio in mundum introiuit, ideo è ligno arido illum construi oportuit, id est, è parentibus senibus, sterilibus, frigidis, & in-

Gen. 17. & 21. corruptibilibus nasci.

Et sane cum Ioannis generationem natiuitatemq; considero, Isaac natiuitatem videre videor, qui matre sterili & nonagenaria natus est; atq; ideo filio nato admirās secum ait, *Risum fecit mihi Deus & quicumq; audierit, corridebit mihi.* De Elisabethæ, quæ naturā sterilis, puerperio hodie dictū, filiū genuisse, in cuius natiuitate oēs sint gauisuri & exultaturi. O prodigia, ô miracula, ô natiuitatem admirabilem, in qua miracula illa, quæ in deserto iam olim contigerunt, mihi videre videor.

Legimus in Exodo petrā in Sinai deserto virga percussam aquam emisisse, qua omnis exercitus potatus & adaquatus fuit, cuius rei Dau. in Psalmis meminit dicēs, *dirupit petram & fluxerunt aqua*: & alio loco, *Qui conuertit petram in stagna aquarum.* Exod. 17. Num. 20. Deut. 28. Psal. 104. Psal. 103.

Hic vero videmus duas quasdā petras, vnam senectutis, & alterā sterilitatis, diuinæ omnipotentiæ virga percussas, magnū gratiarum & virtutum torrētem, Ioannem Baptistam scilicet, emittere, qui synagogam omnem in deserto aquis Baptismalibus refecit & irrigauit.

In eodem quoq; deserto cum manna cœlo decideret, omnes admirantes exclamarūt, *Manhu*, quid est hoc? quæ nouitas? quæ miracula? & ecce cum hodie in deserto sterilitatis & senectutis filius velut manna quoddam descendit, omnes admirantes exclamant & stupentes, *Quis putas puer iste erit?* quid de puero hoc futurum? Exod. 16.

Et si sterili matre quod nascentem videant admirantur, eō sterilitate augurantur puerum hoc magnum fore & singularem. Omnes enim quos scriptura ex infœcundis matrib. genitos prodit, admirabiles, rari, eximii, & cæteris præstantiores extitēre. Qualis Isaac è Sara nonagenaria progenitus, in quo omnes gentes benedicendas Dominus promisit, Iosephus è Rachele, qui totius Ægypti constitutus vicarius, & totius mundi saluator est nuncupatus, Sampson naturæ miraculū, Prophetarū gloria Samuel, aliiq; plurimi. Quorum quidem omnium natiuitas admirabilis, extitit, at nō adeo mirabilis, q cu Ioannis Baptistæ natiuitate cōferre potuerit, quæ oēs percellens & obstupefaciens dicere cogit vicinos, *Quis putas puer iste erit?* Gen. 21.

Ioannes in vtero matris sanctificatur. Futuram magnitudinem è mirabilibus quæ in natiuitate illius cōtigerunt, augurantur, inter cætera vero, quod in matris vtero fuerit sanctificatus, quam & Angelus suo prius calculo confirmauit, *Spiritu sancto replebitur, adhuc ex vtero matris sua.* Arca Testamenti Iordani cum accederet, aquæ diuisæ sunt, & vtrumque conglobatæ montem effecere: quod Psalmista Dei mirabilia in deserto patrata recensens, non est oblitus, at loquens velut de re insolita & noua per apostrophen ait, *Quid est tibi mare quod fugisti, & tu Iordanis quia conuersus es retrorsum?* Idem in natiuitate gloriosi pueri cōtigit, quamprimum enim vt naturæ territorium attigit, peccati originalis mare fugit, & diuinorum iudiciorum, quæ in omnes homines extendebantur, Iordanis stetit; *Mare vidit & fugit, Iordanis conuersus est retrorsum.* & addam amplius; *Montes exultauerūt vt arietes;* fide intellectus, charitate voluntas & spe memoria.

Luc. 1.

Num. 4.

Psal. 114.

Iob paupertatem aut potius miseriam natiuitatis suæ exponens, quæ tamen illi cum aliis hominibus communis, lachrymans dicebat, *Nudus egressus sum de vtero matris mea:* quo loco non tam de corporis quam de animæ nuditate loquebatur. Certum est enim, omnes nos nasci nudos, tum corpore, tum anima, corpore vestibus destituto, anima gratiis. An non Ioannes; quamuis enim corpore nudus sit natus, nō tamen quoad animam, vtpote, cui data sit gratia iam inde à matris vtero.

Tanta inquam gratia, quæq; tantopere illum exornauit ac confirmauit, numquā vt toto vitæ tempore mortaliter peccarit. Nam vt diuus Thomas docet, *Sanctificatis in vtero creditur praestitum esse, vt de cætero mortaliter non peccarent.* Vnde quidam sanctus Abbas præconia sancti huius decātās, sanctitatem illius, originalem sanctitatem dixit, quod eam in matris vtero receperit, quam deinde numquam amisit. Imo docet Galatinus & Abulēsis, numquam illum ne venialiter quidem peccasse, verbis Ecclesiastici hymni innixi *Ne leui saltem macula re vitam famine posses.*

3.p.q.27. a.6.ad1.

Guerricus serm. 1.

Lib. 7.c.9.

Psal. 57.

Psaltes regius hominum natiuitatem & conceptionem describens, & calamitatem, quę illos semper etiā ab vtero sequi solet, ait, *Alienati sunt peccatores à vulua, errauerunt ab vtero.* Hoc quidem locum habet in cæterorum hominum ortu, non vero in Ioanne Baptista, qui ab vtero matris Elisabeth cum Deo vnitus & coniunctus fuit, & gratia a Spiritu sancto repletus. Adeo vt de eo cantari illud possit, *Domine, praeuenisti eum in benedictionibus.* Vere enim benedictionibus cœlestib. præuentus fuit, quas deinde vniuersæ communicauit Iudææ.

III. Arbor mirabilis in Canaria.

Est in insulis Fortunatis, quas Canarias vocant, arbor, quam *Amaquam* dicūt, quæ ab ipso exortu suo rore pasta, & quotidie eumdem recipiens, omnibus insulanis aquam velut fons aut scaturigo suppeditat. Talis fuit etiam Ioannes noster, & rara quædam per Iudæam planta; nam iam inde a matris vtero eum gratiam, rorem inquam illum cœlestem, recepisset, & eadem semper deinde pastus esset, omnibus deinde, qui eam audiuere, eamdem communicauit, & cognatis & vicinis occasionem dedit dicendi, *Quis putas puer iste erit?*

Vere admirandum ac stupendum est, infantem in vtero matris subsultare & exultare præ gaudio. Esau & Iacobi motus ac concussio matri molesta & displicens fuit, quod inter se colliderentur & sese mutuo oppugnarēt. At Ioannis motus matri gratus & iucundus fuit. Nam vt prolem ad Messiæ præsentiam in Deiparæ aduētu exultare sensit, gaudio & lætitia plena, cognatæ dicere cœpit, ei ob visitatiōnē gratias agens, *Vt facta est vox salutationis tua in auribus meis, exultauit infans in vtero meo.* Quod egregia figura faciet manifestius.

David Iudææ Rex corā arca Domini saltauit, & magna gaudii & iubili signa ostendit, *Et David percutiebat in organis armigatis, & saltabat totis viribus ante Dominū. &c.* Ita Ioannes corā arca nobiliori excellētiorīq; Deipara sc. quæ nō tabulas legis, sed ipsum legis auctorē in se cōtinebat, exultat & subsilit, inq; matris vtero p̄ gaudio tripudiat.

2. Reg. 6.

Cōparatur Ioannes cum acu naudica.

Acus nautica vbi magnetem tetigerit, ad Boream semp vergit, & sidus Boreale ostendit. Ita Ioañes, vera legis nouæ acus iam in-

de à natiuitate à Spiritus S. gratia tactus, non stellam modo poli, sed magnum illum mundi solem lætitiæ & exultationis signis demonstrauit.

Item cum monte.

Atque vt altus quidam mons, qualis Athos; Atlas, vel Caucasus, citius à sole illuminatus quam depressa quædam vallis aut obscurius senticetum, eius quoq; exortum denotat citius: ad eundem quoq; modum Ioannes noster, qui quo ad perfectionem altus quidam vertex fuit, prius à Christo quam reliqui Iudæorum inspiratus & illustratus, citius etiam illis, ipsius exortum & aduentum annuntiauit, ad illius præsentiam etiam ante exultans, quam in mundo natus esset, *Exultauit infans in vtero.*

Item cum lynce.

Nouam hic videte lyncem, quæ oculos adeo viuidos & perspicaces habet, vt non parietes modo & ianuas, sed maternum & virginalē simul vterum visu penetret, & in eodem Creatorem ac redemptorem suum perspiciat. Quid dicitis ad hæc peruicaces & contumaces hæretici? Is, qui in matris vtero conclusus, Messiam videt in alio etiā vtero occlusum, & cum salutat; cœlo iam receptus & gloria pfruens & oculos iā subtiliores & penetrātiores habens ea, q̄ in hoc mundo fiunt, nō videbit, & nostras preces nō audiet vel intelliget? sed de his alias. Iam in natiuitatis illius mirabilibus pergamus.

Si repentina hæc in vtero exultatio fuit admirabilis, rationis vsus, per quem à Deo, iuxta Augustinum & Anselmum, præuentus fuit, longe etiam est mirabilior. Esse, tradunt herbarū scriptores, florem, cui nomē, *filius ante patrem*, cui hoc mirabile à natura datum, vt prius fructus ferat q̄ floreat. Talis fuit & Ioannes noster, fructus enim tulit amplissimos, antequā floruisset; Christumq; adorauit anteq̄ loqueretur, saltauit & exultauit antequā nosset incedere; credidit prius, quā natus; iudicio & rationis vsu polluit, priusquam ad ætatem venisset maturam; deniq; vir fuit & sapiens, antequam puer & linguam mouere posset.

Herba q̄ seminat antequā floreat.

Gen. 2.

In Genesi leguntur arbores fructib. onustæ à Deo creatæ; fructusque ante flores apparuisse. Videte vero hic nouam quamdam arborem in medio synagogæ cum pleno rationis vsu plantatam, id est, genitam. Præcoces & præmaturos hos fructus, naturæ florem & ætatis præcedere, nouum penitus & mundo inauditum.

Aaronis virga floruit & simul fructum eadem nocte tulit, quod miraculum omnes Hebræos in admirationem perculit: *sequēti die regressus inuenit germinasse virgam Aaron in domo Leui; & turgentib. gemmis eruperunt flores, qui folijs dilatatis in amygdalas deformati sunt.* Ecce hic quid etiam mirabilius, videmus enim Ioannem eodem quo genitus est momento, rationis vsu pollere.

Num. 17.

Constat solem, omnis luminis fontem, ac totius vniuersi faculam, mox vt cōditus est, radios quocumque sparsisse, suamq; claritatem & lumen diffudisse: certum quoq; est, eodem instanti quo Ioannes, stella illa matutina conceptus, rationis iubar & diem illum ostendere cœpisse.

Sol mox vt conditus illuminare cœpit.

Docet nos experientia, nō tamen sine admiratione, reperiri auiculas quasdam, quæ mox vt exclusæ sunt ouo, cantillant, incedunt, & quocūq; impetus tulerit, cursitant. Idem quoq; Ioannem nostrum, præclaram illam solitudinis auem, fecisse comperimus; quam primum enim vt conceptus, Messiæ laudes decantauit; & ad illius præsentiam adorationis gressus mouit, in matris vtero gaudio exultans. Quæ omnia adeo noua & inaudita vicinis visa, vt omnes admirantes dicant, *Quis putas puer iste erit?*

Aues quæ cantant mox vt ouo sunt exclusæ.

Cum aurora Sole ab Antipodib⁹ reuerso, vt hemisphærium nostrum obambulet, iubar effundere incipit, aues cantillare & minurire incipiunt, ac iucundissimo concentu siluas & agros perstrepere. Ad eumdē quoq; modum, Ioanne nostro exoriente, ac velut aurora, horizontem nostrum illustratura, iustitiæ Solem Christum præcedente; omnium auium genera cantillare, & suauissimam edere harmoniam incipiūt: nam auis illa paradisica, illa cœli terræque Phœnix, Deipara inquam Virgo cantat: *Magnificat anima mea Dominum.* Mutus quoq; Zacharias, *Benedictus Dominus Deus Israel.* Angelicæ etiā aues, *Magnus erit corā Domino, &c.* Deniq; vicini & cognati, *Quis putas puer iste erit?*

Simile.

Luc. 1.

Cum hanc Zachariæ vicinorum interrogationem audio petentium, Quis qualisve puer ille futurus est; respondere illis posse videor, quod olim mystica Salomonis spōsa ad interrogationem, quam proponebant ei Israelitides dilectum quærentes: *Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum?* Quibus illa respondit: *Dilectus meus candidus, & rubicundus electus ex millibus.* Cant. 5.

Idem inquam, de puero hoc dicere licet, puer hic candidus est, & erit ob virginalem pudicitiam; rubicundus ob sanguinem, quem in martyrio effudit; electus etiam ex millibus, quod parem nec habuerit, nec habiturus sit. Merito igitur petere possunt. *Quis putas puer iste erit?*

Huic vestræ petitioni respondebo, Iudæi; Astrologum hic agam & genethliacum, eiusq; horoscopum examinando, futuram pueri huius fortunam, ac sortem aperiam. Cum igitur videam, sub benignissimo & fauentissimo illum nasci astro, augutor & præsagio maximum simul & beatissimum hunc mortalium fore.

Astrologorum augutia in principum ortu. Solent Astrologi in Principum natiuitate per signorum & planetarum aspectum, & siderum dispositionem de futura eorum ætate & gestis augurari, num scilicet ad bellum, an vero ad pacem propensuri sint, munifici, an ad rem attenti, felices, an infelices. Si solis aspectum in Ioannis natiuitate videre voluerimus, & quo in signo tū fuerit, indagare, solē iustitię tunc in signo Virginis fuisse comperiemus, quod omnium signorum fortunatissimum, semperq; prosperitatem portendens, & quod fortitudinis ac virtutis prænuntium. Adeo vt hinc inferre liceat, puerum hunc non nisi maximum & felicissimum fore, cum sub felicissimo & maximo nascatur signo, gloriosa in, quam Virgine; quam denotauit signum illud Apocalypticū, de quo scriptum legimus: *Signum magnum apparuit in cælo.* Apoc. 12.

Suetonius in vita. Augusti Cæsaris numismata quædam ab vno latere capricornum præferunt, qui in piscem desinebat, pedibusq; anterioribus sphæram premebat. Figura hæc, vt Suetonius ait, horoscopum illius designabat, & signa hæc illius natiuitati præsederunt, atque futuram fortunam præsignarunt. Siquidem maiori ratione Ioannis nostri Baptistæ natiuitatem extollere possum, ac dicere, horoscopo illius denotari, felicissimum & perfectissimum illum puerum fore, qui vmquam in terra apparuerit; cum in ipso natiuitatis illius puncto solem iustitiæ, & virginem, Dei matrem, quæ omnium astrorum, quæ in Zodiaco conspiciuntur, benignissima atque optima sunt, videam præsidentes.

In vita. Idem Suetonius ait, notatu dignissimum fuisse, Neronem Imperatorem eodem temporis pūcto, quo sol oriebatur, natum; hocque exponens ait, solem nescio qua ambitione motum, in terra prius radiis suis illustrandā festinasse visum, quam puer hic eamdem nascens tangeret.

Quanto hoc melius de præclaro hoc Sancto dicendum, eodem namque quo nasci voluit tempore, magnus iustitiæ Sol oritur, videturque reuera prius illum radiis gratiæ suæ afflare voluisse, quam terram tetigerit. Quis non igitur inde futuram illius sanctitatem augeretur & magnitudinem, & cum aliis dicet: *Quis putas puer iste erit?*

1. Reg. 1. Prognosticon meum prosequens, magnum illum fore præsagio; atq; ideo vnicus fuit. Anna mater Samuelis, miraculo primum nacta est filium, & deinde alios naturali ordine; at Elisabeth nullum post hac habuit, quique ita debebat esse vnicus, socium & fratrem habere vt non potuerit. Quod futuræ illius magnitudinis viræque sanctitatis euidens præsagium fuit. Atque hoc adeo verum est, vt si Sancti sibi inuicem inuidere possent, ingemiscerent & plorarent, Alexandri Macedonis more, qui lachrymatus dicitur, audito Philippum patrē varias per Græciam obtinere victorias, quasi nihil sibi ad nomē immortale comparandum, fortitudinemque patefaciendam in posterum relinqueret; expostulare inquam possent, videntes Ioannem esse Angelum, Patriarcham, Prophetam, Apostolum Dei, martyrem, virginem, doctorem, confessorē, Anachoretam, &c. quasi nihil sibi ad meritum foret reliquum, cum illi donata fuerint omnia nullusque Alexandri ambitio.

Iusque vmquam inter mortales vixerit, cum illo qui sit dignitate cōparandus, *inter natos mulierum nō surrexit maior Ioanne Baptista.*

Simile. Solent in musicis instrumentis chordæ grossiores, quas bassos vocant, semper singulæ tangi, tenuiores vero, binæ. Ecclesia instrumentum harmonicū est, in qua quotidie Dei laudes decantantur iusti & sancti chordæ sunt, qui semper pares & socios habuere: in cuius duplicitatis cōbinationisque signum Dominus Apostolos binos ad pdicandum misit, *Misit illos binos ante faciem suam.* At Ioannes Baptista, vox illa velut bassus, *clamans in deserto*, solus fuit, nullum vnquam similem aut parem habuit. Vnde præclare de eo dixit Diuus Augustinus; *Quidquid Ioanne maius est; non tantum homo, sed Deus est.* Quin & Bernardus longius in laudum illius campum excurrens dicebat, *Maior homine, par Angelis, tuba cœli, præco Christi, arcanum Patris.* An non igitur merito cognati petunt, *Quis putas puer iste erit?* Plura igitur de natiuitatis illius miraculis non loquar, iam vitæ eius mirabilia prosequenda sunt, atque hoc reliquum panegyreos meæ futurum erat.

Luc. 10.

IV. Quinquennis in eremum concessit.

Vitæ Ioannis mirabilia ab admirabili infantiæ illius austeritate incipiam, q̄ deinde reliquo vitæ tempore seruauit. Non nisi quinquennium agebat, vt plurima Patrum pars testatur, dum Zachariæ patris domū deserens, & hominum consortiū deuitans, mundi honores & voluptates perosus in eremum, vitæ austeritatem sectaturus, confugit & ferarum se socium constituit. Ita namque canit Ecclesia:

Antra deserti teneris sub annis
Ciuium turmas fugiens, petisti, &c.

O admirabilē eremicolam! ô Angelum incarnatum! Quid tibi ô puer innocens cum hoc deserto; cum solitudine, anima purissima? Quid tibi opus cum bestijs viuere, cilicio tenella membra constringere, tamque rigide in puerile corpusculum deseuire? tibi inquam, qui quid peccare sit, nondum nosti, quique in vtero matris sanctificatus es? Non est, scilicet ad expianda peccata illius hæc pœnitentia, sed vt exemplo eius edoceantur alii, vitaque hæc schola quædam est & gymnasium.

CHRISTVS olim de illius austeritate apud principes sacerdotum & Pharisæos agens, hoc illum elogio cōdecorauit: *Venit Ioannes neque manducans, neque bibens, & dicunt Dæmonium habet: venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini.* Quis igitur mundo satisfaciat & vsquequaque placeat? Idē de mundanis quibusdā & libertinis dicere potero, qui omnium Catholicorum mores sugillāt & denigrāt. Si sint Religiosi, qui nec manducant nec bibunt, & laceris induuntur, idque ad carnem edomandam, & pœnitentiam agendā, hypocritæ & fucati audiunt; illinc vero Episcopi & Prælati, qui vitam magis sæcularem & ad populum accommodatam agunt dicuntur prodigi & profusi. Hæc scilicet sunt mundi iudicia.

Matth. 11.

Iudicia sinistra mundi.

Cur Ioannes austere, Christus communiter viueret.

Verum cur Ioānes tum austere ac rigide, Christus communiter & familiariter viuebat; Hæc dari solet & potest ratio? Quod Ioannes peccata metueret, ideo ad pœnitentiam confugit, & in desertum concessit; at Christus hæc non metuebat. Tradunt, qui de animalibus scripsere, Leonem omnium animalium regem, non in cauernis & spelunca, sed in via publica & agro subdio dormire, viribus suis confisum, si vero interdum antra subire contingat, hoc solis declinandi, vmbræque captandæ gratia, non metus causa fit; sed cætera animalia nocte ingruente antra subeunt velut habitacula tutiora. Ita CHRISTVS, quod esset leo ille de tribu Iuda, numquam desertum petiit metu aut formidine compulsus, sed semper cum hominibus, & inter homines conuersatus est, quod nihil metueret; si vero interdum solitudinem adiit, hoc quietis & secessus captandi, id est, Patrem orandi, & aduersus diabolum confligendi gratiā, factum. Sed reliqui Sanctorum, & Ioannes imprimis, peccata & abominationes, quæ in sæculo dominantur, perspecta habentes, desertum veluti asylum & locum refugii delegerunt.

Nullum mortale delictum.

Verum est Ioannem eremum adiisse ad venialia delicta vitanda, mortalia enim nūquam admisit; quamuis autem hoc è sacra scr ptu-

scriptura erui nequeat; ad credendum tamen sufficiat, in ea reperiri, iam inde à matris vtero à Spiritu sancto fuisse sanctificatum; sufficiat, reperiri illum plusquã Prophetam fuisse; sufficiat Christum dixisse, inter natos mulierum illo maiorem non surrexisse: venialia vero cõmittere poterat, quę vt euitaret, solitudinem adiit, vt è se in tuto collocaret, & occasiones declinaret.

admisit. Venialiter peccare poterat.

Simile.

Qui in æstate aliquo profecturi sunt, ne à muscis importunius diuexentur, summo mane iter aggredi solẽt, vt sub vmbra incedant, & hanc molestiã fugiant. Peccata venialia muscæ quędã importunæ sunt, quęque hominibus, interea dum vitæ huius æstas durat, molestiam pariunt, atq; ideo Ioannes iam inde à vitæ exordientis aurora, id est, quinquennis, molestiæ huius declinandæ causa eremum petiuit, & solitudinis vmbraculum captiuit. Conceptum hũc Salomon confirmans, ait, *Muscæ morientes perdunt suauitatem vnguenti*, id est, peccata venialia, quæ nos muscarum vesparumq; instar circumuolitant, tandem in causa sunt, cur gratia, verum illud & cœleste vnguentum, pereat ac pessum eat.

Eccle. 10.

In Eremo igitur viuit, sed Cameli exuuiis indutus, vnde Euangelistæ, *Ioannes erat vestitus pilis Cameli.* Qui habitus pœnitentiæ symbolum, non vero subtilis & mollis: testimonium hoc Domini confirmat, *Quid existis in desertum videre, hominem mollibus vestitum? ecce qui mollibus vestiuntur in domibus Regum sunt.* Erat hic cilicium è pilis camelorum contextum, rude, austerum, durum, sed quod Eremitæ huius animi robur & fortitudinem declararet. Vnde factum, vt Ethnici suos etiam Deos leonum & aliarum ferarum pellibus conuestirent, ad eorum potentiam & robur designandũ. Imperatorum quoque Romanorum ea fuit insania ac temeritas, vt huiusmodi gestare exuuias pulchrum ducerent, ac loco paludamẽti purpurei, leonia humeris pellis dependeret, vt ita & Herculem imitarentur, & terribiliores viderentur, & horrorem præferre. Hæc Gentilium fuit insania risu potius & ludibrio, quam applausu & admiratione excipienda; at mysterio

Matt. 3. & Ioan. 3.

Matth. 11.

non vacat puerum quinquennium in deserto camelina pelle coopertũ viuere hocque est, quod illum tum coram Deo & hominibus admirabilem, tum dæmonibus terribilem reddit.

Sed mox vt desertum adiit, & antra subiit, inque cauernis delituit, lucernæ instar cœpit effulgere, & lumen suum eiaculari. Hinc est quod ab Euangelistis *lucerna ardens & lucens* dicatur; idq; non sine ratione. Primo Christus Deus quidem abscõditus erat (*Vere tu es Deus absconditus*) ideo lucerna opus erat, qua illum detegeret, & ostenderet. Secundo, nondum exortus erat sol, sed iam iam exoriturus; dum quis igitur ante auroram & crepusculum matutinum surgit, lucerna opus habet; Ioannes igitur, quod in mundum venisset, Deum illum absconditum reuelaturus, & nasceretur antequam iustitiæ Sol Christus exoriretur, lucernæ nomine appellari potuit. *Erat* itaque *lucerna*, sed *ardens*, vt hinc manifestum fieret illum concionatorem ardentem zelo & virtute æstuantem, qualis Helias, futurum. Hinc de se dictum, *Hic venit in virtute & spiritu Eliæ, &c.*

Ioannes lucerna ardens & lucens.

Sanct. Epiphanius & Dorotheus Martyrin vita Prophetarum docent, Angelos, dum in cunis Elias adhuc puer cubaret, ignis illum fasciis inuoluisse: quo viso, patrem cõsternatum Hierosolymam summum sacerdotem super illo spectro consulendi gratia concessisse; ac diuino responsum oraculo, futuram pueri sanctitatem ac zelum hic tacite denotari, significarumque, illum aliquando ignem viuentem & penitus cœlestem aduersus Dei inicos futurum. Idem de Ioanne nostro dicere possumus, cum lucerna ardens nuncupatus sit, atq; hinc colligere; illum ignem etiam aduersus Herodem & synagogę principes fore, ideoque sanctus Basilius illi verba hæc Psalmistæ accommodare non veretur, *Ignis ante ipsum præcedet, & inflãmabit in circuitu inimicos eius.* Quam præclari hic sese nobis conceptus offerunt!

Psal. 96.

Reges Persarum, teste Xenophonte, & Imperatores Romani, teste Herodiano; & aliarum etiam gentium Principes, eũ solẽni ince-

Lib. 8. in Commodo.

ni incedere pompa per vrbem vellent, aut triumphum agerent, ignem sacrum è sacrificiis sibi præferri iubebat. De Cyro ita scribit Xenophon, *Post illum ignem sequitur Cyrus.* Commodus vero Imperator Romanorum Lucillæ sorori dum per plateas incederet, ignem præferri præcepit, *Honores sorori,* inquit, Herodianus, *suæ seruauit; nam & in theatris in sella Imperatoria sedebat, & ignis eam præcedebat*, è profanis sacra illustraturus dico, DEVM hodie ignem, facem & lucernam hanc præmittere, ad Messiæ suiq; Filii maiestatem, dignitatem, diuinitatemque patefaciendam.

Exo. 28. In Exodo candelabrum quoddam describitur aureum, in quo noctu diuque coram Arca Testamenti lucernæ arderent. Antiquitatem hanc cum nouitate comparans, ipse mihi persuadeo, Sācti huius fortunam hic tacite demonstratam; Ioannes enim, velut nouum quoddam candelabrum aureū, id est, auro & virtutibus rutilans, coram Messia accensum est, & nocte dieque zelo & amore ante maiestatem illius inardescit, velut lampas quædam ante arcam fœderis. Et sane, Tertullianus libro contra Iudæos & Cyrillus de Ioanne Baptista, locum illum Psalmi interpretantur, *paraui lucernam Christo meo.* & Euangelista ait, *Erat lucerna ardens.* Atque vti fax luminarum semper præcedit, ita Messiam suum hic præcursor.

Comparatur Ioannes candelabro aureo.

Lib. 1. c. 7. Psal. 131.

Gen. 41. Pharao, dum Iosephum exaltare & honoribus afficere vellet, quadriiugo illum currui imposuit, & præconem ante currum enuntiare imperauit, vt omnes genu flecterent, & supplice poplite adorarent, *Fecitque eum ascendere super currum suum secundum, clamante præcone, vt omnes coram eo genu flecterent, &c.* Deus æternus, velut nouus quidam Pharao, Iesum Christum filium suum extollere & exaltare dum cupit, sublimem ac gloriosum incarnationis currum fecit conscendere, Ioannem Baptistam veluti præconem, ad populi animos disponendos, quo Messiam debito honore prosequerentur præmisit, *vox clamantis in deserto, parate viam Domini.*

Gen. 24. Magnus Patriarcha Abraham, filio suo Isaac cum vxorem quæreret, antiquissimum famulorum suorum misit, nomine Eleeser, qui foras profectus, puellam aliquam tanto adolescente dignam inuestigaret; qui cum tandem ad fontem venisset, & Rebeccam vidisset, Domini nomine illam despondit, aurea & argentea illi offerens monilia, inaures & armillas, *Postquam autem biberunt Cameli, protulit vir inaures aureas, appendentes siclos duos, & armillas totidem pondo siclorum decem.* Ad eumdem modum Pater æternus connubium filii sui dilectissimi cum Ecclesia celebrare volens, nobilissimum & maximum seruorum & Prophetarum suorum, Ioannem Baptistam scilicet, emisit, qui iuxta Iordanem commoratus Christum synagogæ despondit, & inaures illi dedit, id est, fidem (quia *fides ex auditu*) duos pendentem siclos, quod omnis religio & fides nostra circa duo potissimum versetur mysteria, Trinitatis & incarnationis; armillas vero, decem pendentes siclos, id est, præceptorum diuinorum, quæ decalogus complectitur, obseruationem; vasaque aurea & argentea, id est, sacramenta Confessionis & Baptismi, quæ Ioannes in deserto docebat & executioni mandabat, quæ non nisi vacua erant vasa, liquore omni & gratia destitura, ac sacramentorum legis Euangelicæ figura. Exclamem igitur in laudem tuam, O præcursorem & prodromum vere admirabilem! imo vero & Prophetam maximum!

Ioannes Messiæ præcursor.

Et sane pauper hic Anachorera, pœnitens hic solitudinis incola, Propheta extitit, non tamen magnus ille Propheta, de quo in Deuteronomio Moyses ait, *Prophetam de gente tua & de fratribus tuis, sicut me, suscitauit tibi Dominus Deus tuus, &c.* Quē & ipse se negauit esse apud Iudæos, percunctantes *Propheta es tu?* id est, Tune Messias, quam lex vetus sub nomine Prophetæ designauit? *Non sum*, inquit. At tamen Christus illo absente, *& plusquam Propheta.* Quod cæteri Prophetæ vel prædixerint futura, vt Ioannes in Apocalypsi, Ieremias, Isaias, aliique; vel præterita, vt Moyses, qui spiritu quodam prophetico mundi originem & primordia descripsit, & quid-

Deut. 19.

Ioannes plusquam propheta.

Gen. 1.

quidquid in illius creatione contigisset, quamuis nihil horum aut præsens vidisset, aut ab aliis scriptum legisset; vel præsentia, vt Elisæus, qui Giezi simoniam & munerum a Naamano acceptionē etiam absens vidit & intellexit. 4. Reg. 5. At Ioannes Baptista in omnibus Propheta fuit; præsentia quidem prædixit & annuntiauit, Cum Christū digito ostendit, dicens, *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi.* Luc. 3. Præterea autem, cum Iudæorum scelera coarguit; quæ tamen non videat, nam ab incunabulis in desertum concesserat, dicens, *Genimina viperarum, quis vos docuit fugere à ventura ira?* Luc. 3. Futura denique, cum Christi Domini passionē prædixit. *Hunc oportet crescere*, in crucem sublatum; *me autem minui*, capite truncatum. Ioan. 3.

Vulturum genus cadauera præsentiscens antequā emoriantur. Plinius testatur, esse quoddam aquilarū aut miluorum genus, qui triduo, etiam quatriduo prius odorantur corpora, quam emoriantur; hoc an verum sit nescio, scio tamen Ioannem Baptistā, velut huiusmodi aquilam, eminus & multo prius Christi corpus præsensisse; quod in cruce moriturum erat. Atq; hoc forsitan Christus intellexit, dum ait, *Vbi ceciderit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ.* Matt. 24. Magnus igitur Propheta fuit, qui de omnibus annuntiauit, ac vir vere & in omnibus magnus.

V. Creditur Ioanni etiā sine miraculis. Et ita magnus, quod quamuis fides non nisi circa ardua, difficilia, quæque sensus & naturam omnem excedunt versetur, quæ proinde miraculis prius confirmari opus habent, quam credantur; diuina tamē bonitas ita sanctū hunc exornare gratia, tali innocentia condecorare, tot eum virtutibus insignire, tamq; in omnium oculis admirabilem voluit reddere, vt etiam non patratis miraculis Iudæi illi crediderint, doctrinamque illius vt verissimam habuerint, *Hic venit vt testimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum.* Ioan. 1. Apostoli quidem docuere & promulgauere Euangelium, & populus omnes ad fidem credendum incitarent, sed sermonem & doctrinā illorum sequentibus signis & prodigiis confirmauit; *Prædicauerunt vbiq; Domino cooperante, & sermonem cōfirmante sequentibus signis, &c.* Marc. 16. At nullum Ioannes miraculum edidit, tamen mox vt Petrus & Andreas illum audiuere dicentem, *Ecce Agnus Dei*, quamprimum crediderunt, & Christo relictis omnibus adhæserunt.

Ioannes creditus Messias. Adeo quoque magnus fuit vt vulgo à populo Messias sit habitus. Quare Christus infinita cum patrasset miracula, quibus diuinitatem suam testatus erat, crederetque nullum adeo brutū & stupidum fore, quin vt talem se haberet, & quodam tempore ab Apostolis petiisset, *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Matth. 16. tanta de sanctitate Ioannis, populi animis insedit opinio, vt respondeant Apostoli, Ioannem pro Messia a populo haberi, *Alij Ioannem Baptistam.* Neu ea populi dumtaxat erat sententia & opinio, sed scribarum, Pharisæorum, sacerdotum, & doctorum legis, qui propterea legatos suos ad illum in deserto miserunt postulaturos, *Tu quis es? Messias es tu? &c.* Magnus quoque fuit iuxta ea, quæ in viro magno requirit Euangelium; Nam apud Matthæum legimus; *Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum*: Matth. 5. nam Ioannes & fecit & docuit: in deserto fecit pœnitentiam, & eamdem quoque verbis edocuit. Huc respexit Angelus, qui natiuitatem illius annuntiauit, dum dixit: *Hic erit magnus coram Domino.* Cur non addis eadem opera, Angele; magnum illum fore coram hominibus, cū crediderint illum suum esse Saluatorem ac Messiam? Magnus deinde fuit, quod sibi ipsi paruulus videretur; ideoq; a Deo meruit exaltari, iuxta id, quod de Saule dixit Samuel, *cum esses paruulus in oculis tuis, ecce caput in tribubus Israel factus es.* 1. Reg. 5.

Adeo quoque magnus fuit, vt ad illum producendum, & in mundum inducendum, Dei ipsius manibus opus fuerit; *Manus Domini erat cum illo.* Luc. 1. Dauid vates, cum de totius vniuersi creatione ageret, ait Deū ad vniuersam hanc machinam procreandam, non nisi digitos suos adhibuisse, *Quoniam videbo cœlos tuos opera digitorum tuorum.* Psal. 8. Isaias quoque de admirabili illa vi, quæ vniuersam terrā velut sphæram in aere suspensam continet, agens, id Dei digitis fieri

Isa. 40. heri ait, *Qui mensus est pugillo aquas, & appendit tribus digitis molem terræ.* Moses quoque in Exodo de muscarum Ægyptiarum plaga loquens, quæ Pharaonis magos consternabat & in admirationem rapiebat, ait, illos perculsos exclamasse, *Digitus Dei est hic.* Quin & apud Lucam, quamuis magnum quid & sublime sit fugare & eijcere dæmonia, Christus tamen hoc nisi digitorum suorum opus esse dicit, *si in digito Dei eijcio Dæmonia.* At dum de Ioannis Baptistæ natiuitate incidit sermo, ait scriptura, vniuersam DEI manum in illo creando occupatam fuisse, *Manus Domini erat cum illo.* Dum Euangelium de mysterio incarnationis loquitur, quo nullum vnquam maius DEVS edidit, ab omnipotentiæ diuinæ brachio id profectum esse tradit, *Fecit potentiam in brachio suo.* Et apud Isaiam, *Brachium Domini cui reuelatum est.* Cum itaque de Ioannis generatione loqui incipit, a DEI manu id opus profectum testatur, de cæterorum autem productione agens, non nisi digitorum diuinorum opera esse asseuerat, vt hinc fore manifestum, sancti huius viri productionem incarnationi IESV CHRISTI esse quid inferius ac minus, at rerum cæterarum creatione quid maius & excellentius. Dicite igitur, an non vere magnus exstiterit?

Exo. 8.

Luc. 11.

Luca 1.

Isa. 53.

Numquã quis Ioanne maior. Tam magnus siquidem fuit, nullus nunquam eo vt fuerit maior, aut caput manus ve extulerit sublimius. Hoc vt intelligatur, sciendum est, Christum regulam & dimensionem omnium Sanctorum fuisse, secundum illud Apostoli, *Quos præsciuit, hos & prædestinauit, conformes fieri imagini filij sui. &c.* In huius rei figuram vidit Ioannes in Apocalypsi Angelum, qui virga aurea ciuitatem illam cœlestem ac beatorum, quam cœlo descendentem viderat, metiebatur, muros scilicet propugnacula, portas & propylæa, imo & lapides singulos. Virga hæc & calamus mensorius erat Christus, quo omnes lapides viui, qui aliquando in ædificium cœleste cooptandi erunt, metiri debent; quoque lapis aliquis ad regulam hanc magis adaptatur, sitque conformior, eo & altiorē in cœlesti regno locum sortietur. Si igitur ostendero, cæteris nostrum Ioannem caput extulisse altius, & Christo conformiorē extitisse, satis me tunc ostendisse, nullum eo vnquam maiorem aut digniorem exstitisse, putauero. Magdalena cum se ad hanc regulam & normam dimensa esset, non nisi ad pedes vsque pertingit,

Rom. 8.

Apoc. 21.

Luc. 7. *stans retro secus pedes eius:* secuta deinde Hæmorrhoissa, non nisi ad fimbriam vestimenti peruenit. *Si tetigero fimbriam vestimenti* Matth. 9. *eius.* Thomas quoque accedens, sese vt dimetiretur, ve qui regulam non adhæreret, sed peruicax foret, ad latus vsque peruenit, & exclamat, *Dominus meus & Deus meus.* Dilectus D. discipulus etiam se ad Christi regulam metiendam vult, eumque amplecti, pectus illius solum attingit. At Ioannes Baptista in Iordane ad illius se dimensus mensuram, manum vltra Christi caput extulit, ad quam altitudinem nunquam homo aut Angelus potuit pertingere. Quamobrē dicendū magnitudine illum omnes homines excessisse.

Luc. 24.

Matt. 17.

Denique adeo magnus fuit illius vt magnitudo excellentiaque vix a quoquam comprehendi possit: & sane Ioannes de illo loquens, affirmatiue quid esset dicere nō est ausus, at negatiue quid non esset, *Non erat* Ioan. 1. *ille lux.* Quin & ipse sacerdotibus & Leuitis Ierosolymam ad se missis nō nisi negatiue respondit, *Non sum Christus, non sum Elias, nō sum Propheta.* Diuus Thomas docet quidditatē & essentiam Dei, quod eius natura incomprehensibilis sit, potius per negatiua percipi, quid non sit, quā per affirmatiua quid sit. Idē de dignitate, magnitudine, & excellentia Ioannis Baptistæ dicendū, negationes ad eandem exprimendam aptiores, quā propositiones affirmatiuas videri. Ita hoc D. Augustinus ostendit, dicens, *Vis scire quid sit Ioannes, non est Deus, nō est Christus,* quasi, illum omnium hominum & maximum & primum esse, denique & omnium creaturarum Phœnicem diceret.

1. p. q. 11. a. 3. ad 2.

De laud. S. Ioan.

Amor Christi erga Ioan. Addã hic velut appendicem & magnitudinis illius coronidem, extremum & singularem, quo illū Christus est prosecutus amorem & dilectionē; ita quippe illum dilexit, vt etiam ventre Virgineo conclusus, neminem antea illum visitare sit dignatus. Si

rex potens & nobilis vrbem aliquam ingressus, priusquam curru descenderet, ciuem aliquem inuiseret, an non magni & insignis amoris & dilectionis signum foret? Christus Dominus Regum Rex, & Princeps cœlorum, magnam mundi huius vrbem ingressus, priusquam sacro Virginis vtero egrederetur, Angelicum hunc virum visitare dignatus est; quod extremæ amicitiæ & dilectionis argumentum. Quin etiam audito illum ab Herode occisum, luctum induens, & non mediocriter contristatus in desertum secessit, *Quo audito abijt in desertum*. Et etiam dum vixit, non semel aut bis, at sæpius illum coram omnibus Iudæis dilaudauit. Ecquæ gloria, tam præclarum facinorum suorum præconem nactum esse!

Marc. 6.

In Sigro. Refert in vita Diui Hilarionis Hieronymus, Alexandrum Magnum cum ad Achillis tumulum constitisset, beatum ac felicem Achillem pronuntiasse, quod Poetarum principem Homerum gestorum suorū præconem nactus esset. Quanto igitur maior Ioannis nostri laus & beatitudo, vt qui Iesum Christum meritorum suorum sit præconem consecutus?

Christo fidelis Ioannes. Et sane si Christus Ioannem tanto est amore prosecutus, non sine causa id factum; nam ipse vicissim Christum etiam dilaudauit, vt qui priuatim & publice verum illum esse Messiam declararit, se vero eumdem esse negarit, honorem qui sibi a Synagogæ legatis delatus esset in illum transfundens; *Medius vestrum stetit, quem vos nescitis*. in quo insignem erga filium fidelitatem declarauit, cui Messiæ dignitatem ablatum ibant Iudæi, & in Ioannem relatum, fidelitatem inquam maiorem quam Lycurgum vsurpasse tradunt historiæ.

Fidelitas Lycurgi. Spartani enim Reipublicæ gerendæ peritissimi, cum Lycurgo, fratre illius Polydecte mortuo, regnum & coronam detulissent, viduaque defuncti prægnantem se esse comperisset, verita ne nouus rex hoc audito indignaretur ac moleste ferret, quod forsitan masculus ex se nasciturus, regnum illi auferret, vtpote legitimus hæres; nunciauit illi, se, quo illius regnum firmaret, tutum & ab omni competitore liberum redderet, si modo vellet, fœtum vtero conceptum, veneno aliquo aut medicamento necaturam, aut abortum causaturam. Placere sibi consilium finxit Lycurgus, at nolle se, ne tali sibi medicamento aliquod afferret detrimentum; quare infantem tempore suo nasci sineret, ubi iam nati exstinguendi rationes non defuturas. Credidit illa, & cum egregium masculum peperisset, Lycurgus acceptum in senatum detulit, atque hac ad Lacedæmonios vsus est oratione: Ecce legitimum regem vestrum, Lacedæmonii, non vero me; quare regia ornamenta exuta puello imposuit posthumo. Magna hæc profecto fuit fidelitas; non tamen cum Ioannis nostri fidelitate comparanda, regnum enim quod detrectauit, Messiæ regnum fuit, cumque omnes vt Messiam & redemptorem orbis illum haberent, declarauit, mox vt puer ille in mundum venit, non se, sed puerum Iesum Messiam ac verum illorum Regem esse, *Medius*, inquit, *vestrum stetit, quem vos nescitis, cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamenti*. O fidelem seruum! virum admirabilem! ô mundi Phœnicem.

Sed iam satis superq; Auditores, de hac re locuti sumus, citius siquidem me verba quam materia defecerit; iam enim vox me & latera destituunt, cum Sancti huius merita perfectionesque infinitæ, immensæ & impenetrabiles sint; sufficiat nobis virtutem & vitam illius admirari, & in natiuitate illius exultare. Benedicamus & deprædicemus Zachariam, quod tam beati filii pater existat; gloriam Elisabethæ & felicitatem cecanteimus, quod tam admirabilem ediderit prolem. Erat apud Ethnicos moris, vt puerperarum foris coronis & floribus conuestirentur postes: cuius quidem consuetudinis Satyricus meminit:

Veterum consuetudo in puerperio. Iuuen. Sat. 9.

——Floribus suspende coronas,
Iam pater es.

Elisabeth Zachariæ Pontificis vxor è sanguine & stirpe Aaronis, hodie filium enixa est

est Ioannem, hanc igitur consuetudinem sequamur, illiusq; foribus & postibus coronas alligamus, atque omnigenarum laudum & præconiorum flosculos depromamus, & matri huic suam felicitatem cógratulemur, simulque cum vniuersa Ecclesia hodie exultemus & lætemur. Pueri huius magnitudinem diuulgemus, merita illius deprædicemus, natiuitatis illius mirabilia decantemus, & ad illum, quum modo in cœlo gloriosus regnet, vota & supplicationes nostras dirigamus.

Ioannis epithera. O gloriose Ioannes: mundi miraculum, naturæ stupor & portentum, cœlorum opus, terræ gloria, hominum Phœnix, sanctissimæ Trinitatis legate, Messiæ præcursor, eremi doctor, solitudinis incola, Eremicolarum princeps, Anachoretarum patrone & præses, pœnitentiæ exemplum, pater pietatis, omnisque sanctimoniæ Magister ac præceptor: tu olim propemodum in terra Angele, at modo in cœlo omnibus Angelorum hierarchiis maior ac superior, Zachariæ fili, IESV CHRISTI cognate, è magni Pontificis Aaronis stirpe progenite, iam inde ab incunabulis magne & eximie, ante natiuitatem prudens & discrete, in matris vtero sanctificate, magnorum mysteriorum Propheta, Synagogæ oraculum, ac totius vniuersi iubile & exaltatio; è toto corde & animo tibi hodie laudem offerimus; omni qua possumus pietate opem tuam deposcimus, orationes tibi nostras & preces omni humilitate ac demissione præsentamus. Tu nobis faueas ac benignus esto, præsta, vt qua tum in cœlo, tū in terra auctoritate ac potestate polles, sentiamus; tu scilicet, qui nunquam peccasti, tantam tamen fecisti pœnitentiam, tamque in corpus tuum rigidus fuisti; fac obsecro, vt intercessione tua veniam delictorum obtinere mereamur, quam vt obtineamus, ex hoc momento pœnitentiam nos acturos pollicemur. Tu vanitatum contemptor, qui à teneris annis mundum deserens, in desertum & intimam solitudinem fugisti; fac vt exemplo & ad imitationem tuidem sequamur; si vero eandem forsan non tam mature & cito incepimus, ac te constat incepisse, ac stulte & stolide maximam & potissimam vitæ partem traduxerimus; tamen quoniam satius & serius quam numquam, præsta vt exiguum id, quod restat vitæ ac temporis, in mundi fuga, vanitatum contemptu, & pœnitentiæ austeritatisque sectatione impendamus, vt hac ratione salutem nostram in tuto collocemus, peccata fugiamus, gratiam mereamur, atque ita Deum metuentes, & virtutem sectantes, beatitudinis nos compotes reddamus, quam sanctissimus Pater cum vnigenito Filio, & paracleto Spiritu sancto nobis dignetur concedere. Amen.

IN FESTO GLORIOSORVM APOSTOLORVM PETRI ET PAVLI.

Partitio.

I. Adseruntur figuræ de mystico numero duodenary.

II. De titulis & petra Petri.

III. De incomparabili excellentia Petri ex potestate clauium.

IV. De S. Pauli in prædicando auctoritate & scientia.

V. De gemina doctoris gentium charitate.

Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Matth. 16.

FIGVRA.

MOSI cum arcam Testamenti iam olim facere præciperet DEVS, duos illum Cherubinos super propitiatorium collocare voluit, qui penitus aurei, & versis se vultibus intuentes, & alas extendentes, summum & dignissimum arcæ locum occupabant. In Euangelica lege hanc figuram adimpleram videre videor. Hic siquidem duos magnos & eximios Apostolos intueor, velut duos Cherubinos, Petrum & Paulum, qui charitate aurei & virtutibus circumsecus exornati, & se mutuo Exod. 25.

 auerso

auerso vultu intuentes, quod ille Iudæorum, hic Ethnicorum saluti procurandæ incubuerit; & alas potentiæ ac doctrinæ extendentes, summum in Ecclesia locum & dignitatem occupant. Apostolorum princeps, vnus est, magnus Iesu Christi vicarius, ac generalis totius Ecclesiæ rector & nauclerus: alter vero vas electionis, magnus gentium Doctor, Euangelii buccina, ambo quo ad scientiã Cherubini, dignitatẽ Apostoli, & socii & sodales; ambo quippe eodem mortui sunt die, non vero eodem mortis genere; Petrus siquidem cruci affixus fuit, Paulus vero ceruices præcisas habuit. O martyres admirabiles, o gloriosi principes terræ, orbis lumina, ac bases Ecclesiæ. Hodie vestras ego laudes, vester iam præco factus celebrabo, vestra mirabilia depromam, vestræ vitæ seriem prosequar, & in morte terminabo. Hoc meum propositum ope tua promouere Spiritus paraclete; tuque precibus tuis Deipara dignare; ideo Angelicam tibi salutationem depromimus.

AVE MARIA.

I. Numerus duodenarius Apostolorũ figura erat.

Quotiescunque in scriptura duodenarius occurrit numerus, sancti Ecclesiæ Patres duodecim Apostolos in eo figuratos crediderere, adeo vt cum duodecim, in Bibliis, Israelitarum tribus legimus, duodecim Apostolos denotari sibi persuadeant. Nam quemadmodum in Synagoga Iudæorum duodecim fuere Patriarchæ, qui duodecim constituerunt tribus, ita in Ecclesia Christi duodecim aliquando futuros Apostolos. Id hoc præuiderat & prænuntiarat regius Vates: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram*, id est, Patriarcharum loco successerunt Apostoli. (Psal. 44.)

Idem quoque in Apocalypsi sua præuidens Ioannes, vidisse se scribit quemdam maiestate plenum in throno considentem, quem viginti quatuor seniores amicti albis, & coronis redimiti ambibant, & circumstabant: *Et super thronos viginti quatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ.* (Apoc. 4.) Viginti quatuor hi seniores haud dubie Patriarchas simul & Apostolos denotabant, qui in bis duodenum diuisi numerum, viginti quatuor constituunt; throni vero eorum iam authoritatem, senectus & canities antiquitatem, vestium candor sanctitatem, coronæ denique aureæ eorum dominium & potestatem repræsentabant.

Deinde cum in exitu de Ægypto duodecim fontes in Elim & septuaginta palmas legunt: *Venerunt autem in Elim filij Israelis vbi erant duodecim fontes aquarum, & septuaginta palmæ*: dicunt duodecim hisce fontibus Apostolos designari, qui velut duodecim fontes & scaturigines doctrinæ & gratiæ, omnem Dei populum ex Ægypto Synagogæ ad viuam Euangelii aquam egredientem, refecerunt ac potarunt; septuaginta autem palmas, discipulorum figuram fuisse. (Exo. 15. Apostoli 12. denotati sunt 12. fontibus Elim.)

Quamprimum vero in Leuitico duodecim panes propositionis legerunt, de quibus ita Dominus locutus est: *Accipies quoque similam, & coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas decimas, &c.* dicunt duodecim Apostolorum illos typum fuisse, qui duodecim fidei articulos proponentes, omnes fideles panibus vitæ enutriuêre. (Cap. 24.)

Postea cum libro tertio Regum duodecim præfectos a Salomone Regiæ super omnem Israelem stabilitos legunt, *Habebat autem Salomon duodecim præfectos super omnem Israel, qui præbebant annonam Regi & domui eius, &c.* Quamprimum sibi persuadent duodecim Apostolos etiam hic significari, qui velut duodecim oeconomi in domo Iesu Christi, id est, Ecclesia, constituti curant, seruiunt, superintendunt, imperant, & omnia peragunt. Illi sunt, quibus commeatus spiritualis cura & præfectura concredita est, qui sacramenta administrant, qui doctrinam edocent, deque cibis coelestis, quibus animæ nostræ vegetantur, disponunt, *Non enim in solo pane viuit homo, sed de omni verbo quod procedit de ore Dei.* (3. Reg. 4. 12. Apostoli denotati sunt 12. oeconomis Salomonis.) (Matth. 4.)

Scriptura regium Salomonis thronum cum descripsisset, ait, illum duodecim leunculis innixum esse, *Et duodecim leunculi* (3. Reg. 10.)

culi stantes super gradus, hinc atque inde; Ita enim [illegible] persuadent leones hos Apostolorum prototypon fuisse; qui velut duodecim leunculi, à magno illo leone tribu Iuda prognati, tantum animi ac roboris demonstrarunt, & tantum concionando rugitum ediderunt, ut per totum terrarum orbem sit exauditus, *In omnem terram exiuit sonus eorum*.

2. Reg. 7. Apostoli 12. denotati in 12. bobus maris aenei.

Libro eodem vas quoddam amplum & capax describitur, quod propterea *mare* appellatur: inter cætera autem dicitur opus hoc duodecim bobus innixum fuisse, *Et mare vnum, & boues duodecim subter mare*. Vix videre [illegible] hoc Patres, quin per vas hoc Ecclesiam denotari credentes, simul persuaserint per duodecim hos boues Apostolos figurari, qui boum instar labori & iugo & operi assuetorum, Christi iugum humeris tulere, nationes omnes perstrigere, & doctrina excoluere, & idololatriæ vrticas & sentes exaudicarunt, ac potentiæ suæ humeris omne Ecclesiæ opus & pondus infracti sustinuerunt.

Apoc. 21.

Denique S. Ioannes in Apocalypsi ciuitatem illam regiam, quam viderat, describens, (*Et ego Ioannes vidi sanctam ciuitatem*) & inter cætera commemorans, duodecim illam fundamentis innixam fuisse, ac duodecim lapidibus pretiosis, velut basibus inædificatam (*& murus ciuitatis habens fundamenta duodecim*,) occasionem Patribus dedit existimandi, Ecclesiam ciuitatis nomine denotari, in duodecim vero lapidibus fundamentalibus duodecim nostros Apostolos intelligi, qui reuera velut duodecim quædam gemmæ pretiosæ ac lapides [illegible] pes infracti, prima Ecclesiæ fundamenta extitere. Videre quid eorum voluerit [illegible] sed omnium principi, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*.

12. Apocalypticæ ciuitatis fundamenta 12. Apostolorum typus.

Matt. 10.

At qui fieri potest, dicet quispiam, vt duodenarius hic numerus Apostolos figuret, cum plures quam duodecim extiterint, imo & quatuor decim inueniuntur, nisi Paulum & Barnabam Apostolos fuisse negemus; quod tamen dici nequit, nisi veritati aduersari velimus? Christus quoq; apud Matthæum Apostolis iudiciarium potestatem promittens ait *Sedebitis Vos super sedes duodecim iudicantes, &c.* Hoc quidem duodecim Apostolis dictum est & promissum; Quid vero Paulo & Barnabæ fiet? vbinam duo illi sedebunt? quosnam iudicabunt? Ad exactam difficultatis huius solutionem notandum est primo, sæpe in scriptura tam accuratam numeri vbiq; rationem non haberi, vt cum in Apocalypsi dicit, *Duodecim millia signati*, qui numerus pro maiori capaciori q; accipitur. Item apud Danielem, *Millia millium ministrabant, &c.* quo loco numerus certus & finitus pro incerto & infinito ponitur.

Matt. 19. Nota.

Apoc. 7.

Dan. 7.

Deinde, quod quamuis Apostoli in prima vocatione, & iuxta decretum Christi duodecim duntaxat electi essent, qui numerus perfectus est & vniuersalis; & deinde alii ad eumdem accederent, numerus tamen ille semper idem, qualis fuit initio, manserit nec mutatus sit. Quod & alio exemplo probo. Non nisi duodecim filii fuere Iacob, qui in duodecim diuisi fuere tribus; at cum Iacob benedictionem filiis Ioseph daret, tribum Ioseph in duas alias subdiuisit, Ephraim scilicet & Manassis, atque ita tredecim fuere tribus: tamen non nisi duodecim fuisse reperiuntur Patriarchæ, quem numerum scriptura secuta, & semper sequens, quamuis hæc accederet appendix, numquam nisi de duodecim tribubus locuta est. Deinde communi auctorum Doctorum q; testimonio constat, septuaginta duos sacrorum Bibliorum interpretes fuisse, ac quoniam numerus hic fractus & imperfectus videtur, ideo duorum aliorum nulla, sed nonnisi septuaginta habetur ratio; quod numerus rotundus, nobilis, & altero sæpe felicior.

Gen. 48.

[illegible] figuram iam producam, quæ hoc quod [illegible] de Apostolis dicitur, faciet manifestius. Salomon thronum constituit eburneum, [illegible] auro connestiuit, duodecim, sex [illegible] sex leunculi erant, sed inferne [illegible] maiores, quibus tota throni moles incumbebat. *Et duæ manus hinc atque inde tenentes sedile, & duo leones stabant iuxta manum singulas.* Thronus hic, tribunum Christi thronum quod est Ecclesia, denotabat, duodecim illi leunculi duodecim Apostolos; &

3. Reg. 10.

 duo

Petrus & Paulus cóparati duob. leonib. grandioribus. duo leones maiores, totam molem & pondus sustinentes, Petrum & Paulum; atque hoc modo duodecim erunt simul & quatuordecim. Certum enim est, duos illos Apostolos, de cæteris hic taceam, fuisse leones maiores, quorum rugitus, id est, vox & prædicati per vniuersum fuit mundum exaudita.

Num. 13. Mosem duodecim exploratores terrã promissionis exploraturos è deserto misit, sed inter illos duo eminuere, Iosue & Caleb. Hunc in modum duodecim Apostoli velut duodecim exploratores per vniuersum orbem dispersi sunt (*Euntes prædicate Euangelium omni creaturæ.*) vt animas in cœlum deducerent; sed inter illos duo existere duces, qui populum, id est, Ecclesiam, ab vno polo ad alterum conduxere, Petrus sc. & Paulus, duo præfecti bellici, duo principes terræ, ac duo fidelium duces. (Itẽ Iosue & Caleb.)

An non vidistis in Isaia duos illos generosos & validos equites, qui terram Babylonis euerterunt, & omnia illius simulacra solo prostrarunt? *Et vidit currum duorum equitum, &c. & dixit, Cecidit, cecidit Babylon, & omnia sculptilia deorum eius contrita sunt in terram.* (Isai. 21.) Mea quidem sententia duo duces hic denotantur, qui Romam, quam S. Ioannes in Apocalypsi Babylonem nuncupauit, inuaserunt, & tot tamque varia illius idola ad terram deiecerunt.

S. Petrus & Paulus eodẽ die mortem subiere. Denique ambo Ecclesiæ Romanæ fuere præsides, ambo faces religionis, quæ ab Oriente in Occidentem vsque rutilarunt, ambo Catholicæ Ecclesiæ oculi, ambo tertio decimo Imperii Neronis anno eodem die, eodemq; anno, hic cruci affixus, ille capite diminutus, Romæ sub crudelissimo tyranno occubuere. Quorum anniuersariam memoriam hodie vniuersa celebrat Ecclesia, in vnius honoré decantans. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c.* Vt vero vtriusque præconia ac laudes referam, primo Petri panegyrim celebrabo, deinde ad Pauli laudes descensurus, & in duplici hoc subiecto duplicia videre dabitur mirabilia.

II. S. Petri epistrema. Principio cum de Petro loqui propono, de principe me Apostolorum loqui credatis velim, de Ecclesiæ vertice, de Iesu Christi vicario, de regni cælorum ianitore, de mysteriorum diuinorum dispensatore, de petra fidei, & Mosis successore. Omnes hosce titulos Ephesinum mihi Concilium suggessit, quod de sancto Petro loquens, aliisque eum comparans Apostolis fontem illum appellat, cæteros vero riuulos ab hoc fonte deriuatos; ipsum arborem; cæteros vero ramos; asseritque hunc solem esse, cæteros vero non nisi radios qui ab eo procedunt. Adeo vt qui naturam in Petro consideraturus est, illud Psalmographi hic locum habere confessurus, *Minuisti eũ paulo minus ab Angelis;* in quantũ enim homo, Angelis est inferior, quod vero totius Ecclesiæ illi sit cura concredita, omnibus est Angelis dignior & excellentior. (Psal. 8.) Ratio est manifesta: Angelis enim inferioribus singuli commissi sunt homines, *Angelis suis Deus mandauit de te;* Archangelis vero familiæ & ciuitates, Principatus, prouinciæ & regna; at nullus Spirituum cœlestium & beatorum totius orbis curam habuit; vni soli Petro inter mortales honor hic & dignitas reseruata erat. Ideo illi dictum, *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Merito & iure hic illi soli primo & præ aliis honos est habitus; nam & ipse primus fuit, qui, cum audisset Christum dicentem, *Nunquid & vos vultis abire?* ambitionem hanc & separationem veritus, secumque quamprimum perpendens, quot damna secum traheret; magno Zelo & affectu ait; *Domine quo ibimus: verba vitæ æternæ habes.* (Matth. 16.) Primus quoque Christum Dei filium esse confessus est, *Tu es Christus Dei viui.* Primus magna constantia, & ingenti amore flagrans in mare se deiecit aquis inambulaturus, quo ad Christum accederet. (Matth. 14.) Primus periculis sese offerens & ingentem erga Dominum amorem ostendens, libere ait, *Paratus sum tecum in carcerem & in mortem ire.* Primus ipse in Dominicæ passionis conflictu & concertatione manum gladio admouit, aduersus integram militum & armatorum cohortem dimicaturus, & eorum audaciam ab he-

ab herili capite defensurus. Primus denique sine vllo metu ac formidine sepulcrum Christi, post resurrectionem ingressus est; ideoque merito ceteris exclusis primatus Ecclesiæ illi datur, *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, &c.

Gen. 2.
S. Petrus costæ Adæ spiritualis.

Quis vero dubitabit, quin hoc Geneseos testimonium, *Ædificabit Dominus costam, quam tulerat, ex Adam*, huc vsu veniat? Christus, nouus Adam est; Eua, Ecclesia Petrus autem costa est; primum & proximum Christo membrum, cui Ecclesia inædificata fuit. Audite promissum; *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, &c.

Gen. 28.

Iacob Patriarcha locum designans, in quo Deo suo oratorium & titulũ exstrueret, lapidem vnum è mille aliis delegit, quem erexit in titulum. *Tulit lapidem quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum.* Christus verus quidam Iacob fuit, qui ædificium Ecclesiæ suæ, quæ in cultum & obsequium suum cederet, exstructurus, lapidem hunc præ aliis, etiam præ ceteris Apostolis delegit, eumque in titulum Ecclesiæ erexit, Petrum seligens, qui fundamentum & lapis fundamentalis foret, *Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.*

S. Petrus [illegible]

Dan. 2.
S. Petrus comparatus cũ lapide Nabuchodonosoris statuam comminuente.

Danielis secundo capite de lapillo quodam sermo est, qui summo montis vertice delapsus, statuam Nabuchodonosoris in frusta comminuit, qui deinde coalescens in montem magnum excreuit, adeo vt vniuersam terram repleuerit, *Lapis autem qui percusserat statuam, factus est mons magnus, & impleuit vniuersam terram.* Mysterii huius aliam expositionem ne quæratis, auditores, lapis hic Petrus noster fuit, qui lapidis in morem à Iesu Christo, qui toties in Scriptura mons dicitur quo ad electionem vocationem, prædestinationem, missionem, & authoritatem deuolutus, paganismi & idololatriæ statuam comminuit & euertit: ipse siquidem superbum & triumphantem illam Romam pessumdedit ac subuertit; quique initio exiguus, vtpote qui nonnisi piscator esset, sed mox adeo excreuit, itaque magnus effectus est, vt mons factus, vniuersam terram repleuerit: nam Christus Vicarium eum suum constituens, plenam ei in orbem vniuersum potestatem & auctoritatem dedit, adeo vt illi adaptari fecerit, quod de se dicitur apud Psalmographum: *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Psal. 2.

David Propheta de afflictionibus & ærumnis suis loquens, petræ cuiusdam meminit, quæ illi solatio & robori erat, & quantum afflictiones aduersitatesq; illum deiicerent & ad terram deprimerent, tantum ab hac petra se erectum & exaltatum refert: *Dum anxiaretur cor meum, in petra exaltasti me.* Qui propius verba illa considerârit, quamprimum sibi ea non ad solam principis huius personam, sed vlterius etiam se extendere persuadebit. Credendum igitur, Ecclesiam per Prophetæ huius os loqui; quamuis enim ipsa varias persecutiones perpessa sit, & indies etiam perpetiatur, non ideo tamen animum despondet, quod firmæ cuidam petræ innixam se norit, & si hæreses ac aduersi turbines illam diuexent & affligant, lapis hic cui inædificata est, & in quo erecta, consolationem illi & robur suggerit; *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Petrus autem dicitur, vt hinc Ecclesiæ constantia & infractum robur, vtpote quæ rupi inædificata, denotetur: dum enim Ecclesia de re aliqua petræ inædificata loquitur, denotat eam stabilem, firmam & tutam esse; *statuit supra Petram pedes meos*, id est, cogitationum mearum, qui sunt animæ pedes, statum firmum & stabilem reddidit, cumque ante errarent & huc illucque vagarentur, iam quietæ, fixæ & constantes sunt. Ita quoque de Ecclesia credendum est super Petram hanc exstructa, atque è Petra hac, de firmitate, constantia, infallibilitate augurandum. Psal. 39.

Refert quidam plurimas, haud procul à Delo, insulas magno terræ motu concidisse & euersas esse; tam inquam magno nulla vt domus, fanum, palatium, ara, foret, quod non solo æquaretur, excepto fano quodam veteri, quod rupi erat inædificatum. Epiphan. lib. 17.

cetum, quod integrum permansit, & omnem naturæ & temporis iniuriam eluisit. Idem quoque de Ecclesia, magno illo Dei templo, cogitandum, quamuis enim fractus illabatur orbis, quamuis omnia persecutionum & tyrannidis violentia sursum deorsum que ferantur, non est quod metuamus, ne regium hoc ædificium ad terram collabatur, nimis enim firmum & fixum est, vtpote quod Petræ illi veteri, Petro, inquam, Apostolo, inædificatum est. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Liuius. Romani etiam, teste Liuio, cum quid firmum & perpetuum stabilire vellent ac constituere, per lapidem iurabant, quem in altum sustollebant, deinde in terram dimittebant. Pagana hæc fuit & vana superstitio, sed tamen hinc eruo; Christum, cum Petrum velut Petram & fundamentum Ecclesiæ statueret, tacite innuere voluisse, constantiam illius & firmitatem nulli aduersitati persecutionique succubituram, *Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam.*

Cap. 1. Docet nos Ecclesiastica historia, Ieremiam Prophetam, cum Ierosolymitani templi destructionem præuideret, Arcam Testamenti & quidquid eadem continebatur, inde sustulisse eamque in rupe quadam collocasse, Deum postulando, illam tueri & conseruare dignaretur. Iesus Christus Prophetarum Rex id omnino de Ecclesiæ salute solicitus, fecisse comperitur; cum enim persecutiones & aduersitates mundi præuideret, in summo potentiæ suæ monte eam collocauit, cum ipsa *ciuitas sit super montem posita*, vt ait Euangelium, eamque in petra & rupe ædificauit, Deum æternum orans, fundamentum hoc numquam vt fatiscat aut collabascat, atq; Petri fides numquam deficiat, *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua*: Sed audite & alia de petra & rupe mirabilia.

Exod. 17. Num. 20. Olim in deserto e rupibus Sinai aqua prodigiosa erupit, quæ omnes Hebræos per castrasiti propemodũ enectos recreauit; quodque longe mirabilius, numquam

Deut. 8. eos petra hæc deserebat, sed perpetuo eos sequebatur, donec in terram promissionis venissent. Testem hac co Paulum, qui ait, *de consequente eos Petra.* Petrus vera illa petra extitit, è qua salutaris illa fidei & doctrinæ aqua erupit, quæ veros Ecclesiæ filios numquã deferet, sed semper comitabitur. 1. Cor. 10.

1. Reg. 17. Lapis, è manu Dauidis proiectus, Goliadæ vitam abstulit, Philisthæos consternauit, & vniuerso Israeli honorem attulit, pacem peperit, ac res illius in tuto collocauit. Et ecce hic ipse qui nomine Petri dicitur, vera Dauidis, id est, Iesu Christi, manu impulsus, Satanam inferni Goliam debellauit, hæreticos profligauit, atq; omne Ecclesiæ regnũ quiete & gloria beauit, ac securum reddidit. Audite, an nõ hoc vère ita se habeat, *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Omnia legis veteris sacrificia super viuũ lapidem offerri voluit Deus: quo præcepto tacite significabatur, omnia sacrificia nostra, vota, deuotionesq; super fidem Petri, id est, in Ecclesia, fidei gloriosi huius Apostoli inædificata offerri debere; *Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Sacrificia vetera super lapidẽ offerebantur.

Zach. 3. Zacharias Propheta vidisse se ait lapidem septem instructum oculis. *Super vnum lapidem septem oculi.* Scio hoc vulgo à plerisque de Christo intelligi: sed cur non communicatione quadam & mutua dependentia de illo intelligatur, de quo dictũ in Euangelio, *Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã?* septem porro oculi septem dona Spiritus sunt, quæ illi data fuere; numerus vero septenus, qui pluralitatem includit, plenitudinem scientiæ & potentiæ, quæ in capite illo omnium fidelium apparebat, denotat.

Isaias Propheta ostendere volens, quanti Pater æternus vnicum suum faceret filium, quantique ab Angelis fieret, quæ illi data sint dona, & imprimis quod Ecclesiæ suæ fundamentum fecerit, dicebat, *Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretiosum.* Quem locum Hieronymus, Cyprianus, & Eusebius Alexandrinus ad literam de Iesu Christo intelligunt. O mirabilem, ô dignitatem! Eadem quæ Pater æternus filio suo dedit, Filius deinde Petro contulit, dicens, Isai. 28.

Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam;* nam illum in fundamentalem & angularem Ecclesiæ suæ lapidem delegit.

Ignis petram emollit, & lutũ indurat.

Idem ignis lutum indurat & lapidescere cogit, vt in tegulis & lateribus manifestum est, qui cocti in magna celsaq; coaptantur ædificia, eaq; sustinent; alias etiam lapides durissimos emollit, & in calcem conuertit. Ignis sancti Spiritus Paulum petra duriorem emollit, sed petra scandali & offensionis, eumq; adeo mollem & flexibilem reddidit, vt morigerũ se præbens dixerit: Act. 9. *Domine quid me vis facere?* Petrum vero adeo mollem ac fragilem initio, in durissimum lapidem conuertit, cui tota posset Ecclesiæ moles incumbere, iuxta illud: *Tu es Petrus, & super hanc petrã ædificabo Ecclesiam meam.*

III. Hinc magnitudo & maiestas Petri, simul & clauium, quas ei Christus Dominus contulit, colligi potest. Propheta Isai. Messiæ excellentiam exaggeraturus, velut insigne quiddam refert, patrem æternum diuinorum thesaurorum illi claues tradidisse: Isai. 22. *Dabo clauem domus David super humerum eius, aperiet; & non erit qui claudat; claudet; & non erit qui aperiat:* Eandem ob causam ipse Vicarii Messiæ huius magnitudinem extollere potero, cum idem, quem Deus Filio suo honorem dedit, à filio vicissim Vicario suo collatus sit, easdem scilicet claues Petro dando, *Tibi dabo claues regni cœlorum.*

Apud auctorem aliquem scriptum me legere memini, moris fuisse, vt cum alicui prouincia aliqua mandaretur, claues ei daretur, gleba terræ, lapis, & septem nummi: clauis potentiæ erat Symbolum; gleba, regni; lapis, constantiæ; nummi medii, quibus officium suum & munus exequi poterat, designabat. Christus Ecclesiæ suæ gubernationem curamq; Petro concredens, eamdem seruasse videtur cõsuetudinem, & inter cetera claues illi velut auctoritatis & potentiæ symbolum in manus dedisse: *Tibi dabo claues regni cœlorum.*

S. Petrus Iano cõparatus.

Statum Iani apud veteres binas eodem in capite habebat facies, & manu gestabat claues, petræ impositura, atque hic inter ceteros deos Romæ plurimi fiebat. Crediderim Deum Romanos hac figura docere voluisse, quam illis suo tempore daturus esset religionem, & præsertim quidquid ad Petri auctoritatẽ spectaret, quem ad tantum eleuare honoris culmen voluit, vt Ecclesiæ ei suæ claues dederit, & solidæ eum petræ imposuerit: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo, &c.* Illum quoque omnium Apostolorum maximum & celeberrimum reddere voluit; binæ facies potestatem quam habebat in terra, quodcumque vellet circa peccatorum remissionem decernendi, & in cœlo, vbi sententiæ & decreta illius vt rata habentur, designabat: *Quæcumque ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcumque solueris super terram, &c.*

Petrus collegii Apostolici Princeps.

Cum igitur cœli claues vni Petro & non aliis concessas video, risu digni & ludibrio mihi iure videntur illi, qui persuadere conantur, Apostolos omnes, auctoritate, potestate & iurisdictione æquales fuisse; quare aliam viam insistens, Petrum vltra alios prærogatiuam aliquam & priuilegium habuisse assero, & collegii Apostolici caput & Principem exstitisse. Vt vero me magis intelligatis, notari & obseruari velim, claues Ecclesiæ, quæ potestatem & Ecclesiasticã Prælatorum iurisdictionẽ significant, duplici ratione capi posse, tum secundum vsum tũ secundũ rei proprietatẽ: quo præsupposito dicendũ omnes Apostolos Ecclesiæ claues habuisse, vt iis vterentur; at Petrum eas sibi proprias nactum esse. Nota. Ceteris quidem Apostolis à Christo promissum: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis;* Sed hic vsus duntaxat clauium est: at nusquam legitur claues alteri dedisse, sed soli Petro, *dabo tibi,* & non, *vobis claues regni cœlorum.*

Quod similitudine quadam ostendam clarius: Paterfamilias cum foras proficiscitur, seruorum fidelissimo, vniuersæ domus & omnium thesaurorum claues relinquere solet, vt de iis disponere, vti herum dispositurum nouit si domi præsens adesset; non tamen ideo vetuit ne alii eisdem vti possent clauibus, sed permisit earum Simile.

vsum tum in exeundo & introeundo, tum in claudendo & aperiendo, modo nihil noxium domum aut ingrediatur aut egrediatur. Paterille familias, de quo toties in Euangelio sermo est, CHRISTVS est, qui *in longinquam regionem profectus*, domus suæ, id est, Ecclesiæ claues fidelissimo suo discipulo Petro concredidit, ea tamen conditione, vt aliis Apostolis iisdem; si quando necessitas cogeret, vti liceret.

Solus Pontifex supremam habet iurisdictionem.

Ad solum igitur Petrum clauium spectat proprietas, ad alios Apostolos vsus illarum dumtaxat; Papæ igitur soli suprema auctoritas & iurisdictio competit; Episcopi & Sacerdotes, qui eodem insigniti sunt charactere, vel etiam cum extensione aliqua, eamdem non nisi delegatam & subalternatam habent. Atque hæc inter Apostolos & Episcopos est differentia, quod illorum iurisdictio per vniuersum orbem generalis esset, (*Ite in mundum vniuersum*,) quod temporis ratio & Euangeli prædicatio id ita requireret; at horum limitata & intra diœceseos limites constricta.

Adeo vt Petrus sine vlla difficultate, nisi aliqua subesse forsan videatur iis, qui hæresim sapiunt, auctoritate primus sit, vt egregie ac valide sanctus Bernardus defendit, hoc vsus argumento, *Cui vnquam Apostolorum dixit CHRISTVS, pasce oues meas, Tibi dabo claues Regni cælorum, super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam?* Quod ille argumentum à Paulo Apostolo est mutatus qui dignitatem IESV CHRISTI omnium Angelorum dignitati antepositurus, iisdem pene vsus est verbis, *Cui vnquam Angelorum dixit DEVS; Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Atque vt Paulus hic probat CHRISTVM Angelis superiorem extitisse, quod nulli eorum concessum sit, DEI filium dici; ita Bernardus efficere & probare contendit & ostendit, Petrum caput & superiorem esse & quid maius ceteris Apostolis; nemini enim quam huic claues, regimen & administrationem dedisse CHRISTVS comperitur; atque hoc est quod Apostolum hunc præ aliis excellentem & apud homines admirabilem reddit.

Hebr. 1.

Scriptum in Machabæorum libro legimus, Athenobium Antiochi Satrapam cum Ierosolymam legatus venisset, & Pontificis Iudaici Simonis honorem, gloriam & maiestatem vidisset, obstupuisse, *Et venit Athenobius amicus Regis in Ierusalem, & vidit gloriam Simonis & claritatem in auro & argento, & apparatum copiosum, & obstupuit.* Aurum & argentum, & maiestas Pontificis Iudæorum, legatum hunc in admirationem trahebat; sed nonnisi terrena & caduca hæc erant. At hodie magis totus orbis obstupescat cum alterius cuiusdam Simonis Petri, summi Sacerdotis vel Pontificis Ecclesiæ, gloriam & honorem contemplatur; at gloriam quæ non in rerum vanarum & temporalium apparentia, sed in omni virtutum genere & potestate admirabili consistit. Et sane quis non obstupescat vbi piscatorem indoctum, imperitum & inopem cœlorum claues videt gestantem, & animas soluentem & ligantem? O fortunam admirabilem!

1. Mach. 15.

Gloria S. Petri collata cum gloria Simonis Pontificis Iudæorũ.

Purpuratus Aman, qui inter cæteros Satrapas ita à Rege Assuero sublimatus erat, vt primus in Regno à Rege foret, adeo superbire & insolescere cœpit, vt Rex Esthere in sponsam cooptatâ, illum aula pellere, & pauperem Mardochæum & alienigenam in locum illius subrogare fuerit coactus; quod omnis regni principes non parum sunt admirati. In Iudæorum Synagoga, cum summus Sacerdos, primus in sacris Princeps, adeo arrogans insolens factus esset, vt aduersus suum Regem CHRISTVM, quod potens hic Monarcha Ecclesiam per Estherem designatam sibi connubio copulasset, conspirarit, odium & indignationem incurrit, honoribus & omni prærogatiua fuit priuatus, & inops Petrus in illius locum suffectus; quæ mutatio omnem & hominum & Angelorum aulam in admirationem rapuit, & omnia etiam mundi regna coegit obstupescere.

Esth. 7.

pescere, cum illum ad tantam dignitatem & amplissimos honores euectum, tanta auctoritate potestateque donatum, vt diuinæ propemodum par sit ac respondeat, cernerent.

Iob.40. Dixit olim dilecto suo Iob potentiam suam declarans Deus, *Si habes brachium sicut Deus & simili voce tonas, circumda tibi decorem, esto gloriosus, & in sublime erigere.* Hoc sane nomine gloriari potest Sanctus Petrus; Habet enim brachium diuino persimile; nam cum in terra versaretur, brachium adeo longum & potens nactus est, vt oues pascat in terra, cœli portas aperiat, & indulgentias ad vsque purgatorium destinet. Deinde voce tonat simili diuinæ, nam DEI vox hæc est: *Remittuntur tibi peccata tua*; eadem etiam est, Petri, nam hæc illa authoritas & potestas data est, *Quorum remiseritis peccata*, &c.

S. Petrus eamdem pene vocē & robur habet quod Deus.

Luc.5.

Gen.39. Ioseph Patriarcha fortunæ se felicitatem & auctoritatem, quā in domo Putiphatis Domini sui pollebat, extollens, dicebat admirans, *Ecce Dominus meus omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua, nec quidquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi.* Quam bene verba hæc Petro nostro accommodari queunt? certe potiori iure quam olim Iosephus dicere potest, *Ecce Dominus omnibus mihi traditis*, &c. nihil enim in magna IESV CHRISTI Domini sui domo, id est, Ecclesia est, quod non illi traditum sit; omnia illi in manus data, remittendorum peccatorum auctoritas, cœli reserandi potestas, concedendarum indulgentiarum iurisdictio, ac mille alii fauores & priuilegia.

Angeli D. Petrum honore affecerūt. Atque ob hanc prærogatiuam & dona collata, Angeli eum colere cœperunt, eiusque honorem tueri, vt qui illum Herodis carcere eduxerint, & captiuitatis vincula & catenas disruperint, indignum arbitrati, illum captiuum & vinctum teneri, alios qui soluere & in libertatem vindicare debebat. Vniuersa quoque Trinitas magni illum semper æstimauit, reuelabit ei Pater mysteria quæ carne & sanguine reuelante discere non poterat; Spiritus sanctus peccatorum remittendorum illi potestatem dedit, Filius denique illum Ecclesiæ suæ Principem & gubernatorem constituit: quin & magnitudinem illius declarare volens, ipse ad Matthæum beatum illum pronuntiauit, hoc modo, *Beatus Simon Bar Iona*, idem illi nomen dans quod in passione reperiit, dum illum dormientem compellauit, *Simon dormis? non potuisti vna hora vigilare mecum?* Quod nomine illi fidelitatem in mentem reuocauit, quam prius Domino suo promiserat. Matt.16.

Christus Petrum appellat beatum.

Nabuchodonosor cum tempore Regis Ioachin Iudæam sub ditionem redegisset, Mathaniam sui loco Viceregem constituit, cui nomen Sedechiæ imposuit. Nicolaus de Lyra ait, idcirco hoc illi nomen impositum, vt hac ratione fidelitatem illi in mentem reuocaret, quam Regi Babylonio iurasset, vt è libro primo Paralipomenon colligere licet, quo loco illum iuramento astrictum legimus, quotannis se tributum persoluturum; atque in iuramenti huius memoriam Sedechiæ illi nomen impositum, id est, iustitia DEI, vt nomen illum iuramenti commonefaceret. Ita quoque magnus ille Regum Rex, CHRISTVS, ille inquam naturæ Rex, postquam vniuersi mundi imperium subegisset, & Monarcha Ecclesiæ iam factus esset, Vicarium & Viceregem in terra constituit Petrum & Simonem illum nominauit eodem ipso tempore, quo fidelitatem illi promisit ac iurauit, atque illum vt DEVM & Messiam agnouit, *Beatus es Simon Bar Iona*, vt hoc illi nomen in mentem reuocaret, in hac se confessione fideliter perseuerare ac numquam à Domini obsequio & dilectione declinare debere. 4. Reg.24.

1. Par.36.

O gloriose Apostole, quo in laudibus & elogio tuo esse studeo succinctior, & hanc panegyrim, cōcludere, quo & plurima dicenda occurrunt, meritis tuis & præconiis omnem eloquentiam excedentibus: Maiestas enim & magnitudo tua concionem superant,

 rant;

rant, & in perfectionibus enarrandis lingua mihi & latera fatiscunt; vnum hoc Bernardi elogium, quod Eugenio successori olim tuo ille occinuit, produxisse satis erit, tibique adaptare, *Age, indagemus diligentius quis sis, Sacerdos magnus, summus Pontifex, tu Princeps Apostolorum, tu in primatu Abel, in regimine Noe, in Patriarchatu Abraham, in ordine Melchisedech, in dignitate Aarõ, in auctoritate Moyses, in iudicando Samuel, in vnctione denique & potestate Iesus Christus.* Hæc sunt quæ paucis de Petro dicenda habui, iam ad Pauli panegyrim descendam, quam aggressurum me initio promiseram.

Lib. 5. de consid. c. 8.

S. Petri Epitheta.

Si Petri auctoritatem potestatemque admirari potuistis, Auditores, non minùs credo, Pauli doctrinam & scientiam, & quidquid de illo dicturus sum, admirabimini. Ipse namque fuit noui Testamenti prædicator, magnorum mysteriorum interpres, Iudææ Theologus, totius Christianitatis Apostolus, ciuis paradysi, Gentilium Doctor, Christi os, Spiritus sancti tuba, vas electionis, & Ecclesiæ cithara.

IV. Error eorum qui negant Petrum & Paulum Romæ fuisse.

Non dicam ne multis ostendam, Petrum & Paulum Romæ olim fuisse, nam præterquam quod certum sit, illos hodie sub crudelissima Neronis persecutione mortem subiisse, ipsum adeo clarum ac perspicuum est, atque ita vnanimi totius antiquitatis consensu stabilitum, vt mirer hodie reperiri quosdam qui hoc in controuersiam vocare audeant, vel de eo dubitare, cum nec Caluinus ipse vnquam hoc negare ausus fuerit, communi omnium, vt fatetur, historiarum veterum consensu conuictus; & sane nugas agunt, dum id à nobis scripturarum testimonio probari volunt: Acta enim Apostolorum iam scripta & finita erant, antequam duo hi Apostoli martyrium consummassent; idcirco hoc scripto mandari non potuit: deinde Apocalypsis de præteritis mentionem nullum facit, sed de futuris dumtaxat. Cum vero nullæ aliæ in nouo Testamento historiæ reperiantur, mirum non est hoc à scriptura probari non posse.

Hoc igitur vt verissimo præsupposito, dico, quemadmodum Petrus magnus fuit auctoritate, & potestate, ita Paulum doctrina & scientia magnum & eximium exstitisse; idcirco per excellentiam & antonomasiam dictum esse Apostolum, & fuit profecto magnus quidam prædicator omnes enim conditiones & qualitates in concionatore perfecto requisitas & ad tubæ Euangelicæ perfectionem necessarias in se habuit, quæ ad tria reuocari capita possunt, authoritatem & missionem, doctrinam ac scientiam; deinque charitatem; quarũ vna vbi defuerit, nihil in Doctore Euangelico esse perfectum potest.

S. Paulus Apostolus dicitur per excellentiam.

Primo, auctoritatem docendi talem habuit Paulus, qualem vllus vmquam, vtpote immediate ab ipso Deo missus: hocque nomine apud Galatas se iactat & gloriatur, *Paulus, Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, & Deum Patrem, qui suscitauit eum à mortuis.*

Tria in concionatore necessaria. *Gal. 1.*

Ipsius vero missio velut mixta fuit, id est, partim extraordinaria, quando scilicet Dei manu equo in terram deiectus est; partim etiam ordinaria, quando hæc eadem ab Ordinario fuit confirmata; nam extraordinariè à Deo vocatus & missus cum esset, Hierosolymam quamprimum venit, vt illius missio à Petro qui tum Ordinarii fungebatur vice probaretur.

Notandum hic est, ad veram & legitimam missionem cognoscendam, opus esse, vt hæc ab Ordinario confirmetur; deinde ne extraordinaria ordinariæ non aduersetur. Ita ipsemet Iesus Christus extra ordinem missus, Synagogæ quæ velut ordinarius mittere solebat, ordinem non contempsit, sed populum semper docuit, vt Scribis ac Pharisæis, qui tum velut præsules & Doctores super Cathedram Moysis sedebant, integre ac sincere obedirent *Super Cathedram Moysis sederunt Scribæ & Pharisæi, omnia, ergo quæcumque dixerint vobis, seruate & facite.* Quæ perfectio cum Reformatis nostris Pseudo Euangelicis desit, qui Ecclesiæ prælatis aduersantur & repugnant, dicendum est, missionem illorum nullam esse, ac proinde doctri-

Legitimæ missionis signa.

Matth. 23.

doctrinam illorum & dogmata suspecta.

Scientia in vero prædicatore necessaria. Altera in prædicatore requisita dos, est scientia ac doctrina; quomodo enim docebit, si numquam didicerit: & necesse est, doctrinæ aliquod lumen & lucernam in eis esse, qui vitæ iter, & semitam salutis aliis errantibus ostendere voluerint: *si enim cæcus cæcum ducere*, & ignorans ignorantem docere voluerit, *ambo* teste Euange- Matth.15. lio, *in foueam cadent*. Non quod opus sit prædicatorem, doctum Philosophum esse, aut historicum oratoremue, sed satis est, si cognitione habeat scripturarum, & aptus sit ad populum edocendum; cum ipsi Apostoli huiusmodi scientias non didicerint. At quoniam iam Deus tam crebra miracula patrare non vult, hinc opus est, humaniores illos scientias callere, antequam ad Theologiam accedat: nec par est aut expediens, sartores, sutores, cerdones, aliosque mechanicos, qui numquam Vniuersitates adiere, nec huiusmodi scientias didicere, cathedram, populi docendi gratia, conscendere.

2. Pet. 3. Atqui Paul[9] adeo doctus fuit, tantumq; scientiæ & doctrinæ est assecutus, nullus vt Apostolorum maiorem ampliorémque à Domino acceperit. Testatur hoc Apostolus Petrus, qui in secunda sua Epistola, tantum doctrinæ & reconditæ scientiæ in Paulinis Epistolis delitescere ait, vt nonnisi doctissimi quique eandem intelligant, imperitiores vero non percipiant; *sicut & charissimus frater noster Paulus, secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, sicut & in omnibus Epistolis suis, loquens in eis de his: in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ instabiles & indocti deprauant*, &c. Quin & ipse Paulus hoc fatetur, quasi hoc nomine superbiat, & scientia sibi cœlitus infusa, quasi modestiæ limites egressus, glo- 2. Cor. 12. rietur: Idcirco quodam loco ait, *Scio hominem ad tertium vsque cœlum raptum, quoniam raptus est in paradisum & audiuit arcana verba, &c. & ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus Satanæ qui me colaphizet*, &c. vt sic modeste & demisse de me sentiā neu ob concessam mihi scientiam extollar.

Tria Augustini vota. Quis porro fuit vnquam Christianus Philosophus, quis Theologus, qui non è Pauli Epistolis recondità doctrinam hausit? Quis vmquam sacrarum scripturarum scientia magnus est habitus, qui non libere confessus sit, è Pauli eam scriptis se mutuatum esse? Dicitur Africæ columen Augustinus, magnum illud Ecclesiæ decus, tria summopere videre optasse, Christum scilic. in terra inter homines conuersantem, Paulum Apostolum concionantē, Ciceronē in Rostris Romanis detonantem. Paulus profecto parem non habuit, qui etiam totius orbis Doctor & magnum Ecclesiæ luminare ac facula extitit.

Luminaris quoniam mentio facta est, scriptum in Genesi est, DEVM in orbis Gen. 1. creatione duo magna luminaria condidisse, vnum maius, & alterum minus, illud vt diei, hoc vt nocti pręsideret, *Fecitq; Deus duo lumina magna, luminare maius, vt præesset diei; & luminare minus, vt præesset nocti*. Primum erat Sol, alterum Luna, faces & Petrus & Paulus veluti Sol & Luna. luminaria ad mundi conseruationem penitus necessaria. Idem quoque Deus sed iam incarnatus, in exordio Ecclesiæ suæ duo alia luminaria creauit ac produxit, *Luminare maius*, id est, Petrum, *& minus*, id est, Paulum; primum vt Solis instar, diei cognitionis diuinæ inter Iudæos præesset, Petrus scilicet; alterum vero vt ad similitudinem Lunæ, paganismi & gentilitatis caliginí ac tenebris imperaret, nimirum Paulus; qui ambo ad Catholicæ religionis progressum augmentumque adeo sunt necessarii, vt ab eorum lumine & influxu omnia in inferiori hoc orbe & Ecclesia militante dependeant.

Qui de Sole & Luna Philosophi olim locuti sunt, non errarunt, mea quidem sententia, cum duos illos planetas, oculos mundi nuncuparunt, ad imitationem ocu- Hom. SS. in Ioan. lorum qui in humano corpore conspiciuntur, atque hoc illos nomine Ioan. Chrysostomus nuncupare non est veritus eiusdem quoque opinionis fuit in Hexaemero S. Ambrosius. Quod illi de mundo, equidem mihi potiori iure de Ecclesiā dicere posse videor & non sine ratione, asserere,

magnos hosce apostolos, ambo luminaria maiora, duos mundi oculos extitisse. Atque vt homo nonnisi oculorum adminiculo videt, incedit, & omnes suas actiones dirigit & gubernat, ita quoq; vniuersum Ecclesiæ corpus nihil omnino in fide videt, non incedit per viam salutis, nec ea quæ salutis aut religionis sunt, quam sub horum Apostolorum ductu & auctoritate, procurat aut sectatur.

Serm. de laudibus Petri & Pauli. S. Bernardus duorum illorum Principum terræ laudes & præconia prosecutus, inter ceteros quibus illos exornauit titulos ait: *Duo mundi lumina*: præterquam quod conceptus hic illis Christi verbis fundatus sit: *Vos estis lux mundi*, experientia quoque poteris confirmari; nam vt de Petro interim taceam, Quæ fax, quis oculus, ecquæ lux fuit Paulus? ecquam claritatem, quem splendorem, quem fulgorem luna hæc per gentilitatis tenebras diffudit? Quis populus adeo barbarus, quæ natio incognita & abstrusa, quis mundi angulus adeo remotus, qui de scientia illius, virtute & vita loqui non audiuerit?

Apoc. 11. S Petrus & Paulus candelabris Apoc. comparati. Vndecimo Apocalypseos capite, duo candelabra aurea, semper ardentia, & coram diuina maiestate in terra collucentia describuntur: *Et duo candelabra in conspectu Domini terræ stantia.* Quorumdam Patrum opinioni innixus dicere non verebor, per duo hæc candelabra duos hosce Apostolos designari, qui à primo vocationis suæ die, prædicatione & vitæ conuersatione, coram vniuerso mundo in medio Ecclesiæ lucere ac fulgere non cessarunt. Ecquod candelabrum fuit Petrus? ecquod Paulus? Certe de ipso illam Christi sententiam repetere licet: *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum vt luceat omnibus qui in domo sunt.* Nam lampas hæc virtutis & doctrinæ, quæ in illo accensa erat, abscondita non fuit, aut sub modio collocata, sed velut in sublimi candelabro posita, per omnia loca lumen sparsit, & ab omnibus qui in domo DEI, id est, Ecclesia commorabantur, visa est.

Zacharias Propheta de duabus oliuis locutus est, quas vidisse se ait, è quibus oleum ad lampadem quamdam fouendam effluebat: *Et duæ oliuæ super illud; vna à dextris lampadis, & vna à sinistris eius.* *Item duabus oliuis Zachariæ.* Cum visionem hanc diligenter mecum perpendi, & omnes illius partes examinaui, si per lampadem intelligere liceat Ecclesiam, vtpote quæ visibilis sit, ac de qua dictum à Psalte: *In Sole posuit tabernaculum suum:* *Psal. 18.* dicere audebo, per duas hasce oliuas, duos Apostolos nostros commode exponi posse. illi enim sunt duæ illæ oliuæ, quæ virtutis, charitatis, prædicationis, doctrinæ oleum suppeditarunt, quod Ecclesiæ lampadem etiamnum lucidam & resplendentem reddit; Paulus præsertim, qui ad mysteriorum claritatem, olei & lactis virtutum plurimum, ad enutriendos fideles subministrauit.

Quin amplius hanc materiam prosequendo, huc etiam traham, quod in Canticis sponsa dilectum suum allocuta dixit: *Cant. 7.* *Statura tua assimilata est palmæ & vbera tua botris.* E quo inferre licet, quod quemadmodum sponsus vbera habet, sponsa, id est, Ecclesia non minus habeat, sed gratiæ scientiarum, doctrinæ, aliarumque perfectionum lacte plena; duo porro hæc Ecclesiæ vbera Apostoli nostri sunt qui velut duo vbera plenissima ac turgentissima vniuersum orbem scientiæ & doctrinæ lacte enutriere, scriptura hunc conceptum suggessit ac confirmat: audite enim vt Petrus *1. Petr. 2.* vber suum exerens clamet & omnes ad lactendum inuitet, *Quasi modo geniti infantes, lac concupiscite*, Videte quoq; vt Paulus Corinthios prædicationum suarum lacte enutriisse se glorietur, *Lac vobis potum dedi, non escam*, &c.

Cur vero putetis Paulum prædicationes suas lacti assimilasse? annè ob verborum qua vtebatur suauitatem? annè ob candorem & vitæ innocentiam, cuius lactis *1. Cor. 3.* est symbolum? annè ob teneritudinem, imbecillitatem & infirmitatem illorum, quos imbuebat, quique fortioris & durioris escæ capaces non erant? Versimilia quidem omnia hæc: sed tamen alio illum respexisse crediderim, cuius conceptum ac anco-

mentem vt intelligatis, meminetitis oportet Deum per Prophetam Esaiam omnes ad bibendum inuitantem, hic vsum verbis, *Omnes sitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum, emite gratis vinum & lac.* Trium hoc loco liquorum habetur mentio, aquæ, vini & lactis; quæ tria triplicis etiam scientiæ & cognitionis sunt symbola, naturalis humanæ, ac diuinæ. Per aquam igitur naturalis, scientia intelligenda venit, per vinum humana, per lac verò diuina: Paulus itaq; vt se non naturalem vel humanam scientiam, sed diuina omnia, quæque ad fidem, Religionem & animarum salutem spectarent, edocuisse ostendat nonnisi lac illis in potum se dedisse, id est, nonnisi diuina docuisse testatur. Exclamabo igitur, O magnum, sanctum & admirabilem prædicatorem.

Esai. 55.

Triplex scientia.

V. Sed pergamus in concionatoriis dotibus recensendis; tertia quam in Ecclesiaste requiri perfectionem declarauimus, actus est & charitas; per hanc enim vir probus constituitur; scientia quidem doctum illum efficit, at sola charitas bonum; quicumque hac virtute concionator fuerit destitutus, flocci non fecerim. Audite, vt hoc Paulus noster confirmet, & suo exemplo manifestet, *Si linguis hominum vel Angelorum loquar, charitatem autem non habeam, nihil sum*: id est, Quamuis angelicâ insignitus essem eloquentia, & Cherubinorum donatus scientia; si vnica mihi defecerit charitas, doctrina mea & prædicatio nihil omnino est.

Charitas concionatori necessaria.

1. Cor. 13.

Quis porro maiorem feruentioremque caritatem ostendit quam Paulus, vtpote qui anathema pro fratribus suis esse optarit, *Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, &c.* in quo te imitatus est Domine, animarum nostrarum Redemptor, qui pro nobis maledictum, vt prophetæ & Paulus noster testantur, fieri non exhorruisti, *Factus pro nobis maledictum.*

Rom. 9.

Gal. 3.

Rom. 8.

Duplex in anima illius æstuabat charitas, hinc ergà Deum, illinc erga proximũ. Prima exclamare illum cogebat, *Quis nos separabit à charitate Christi?* aut ab obsequio illius abstrahet? Esse tradit Plinius lapidem, quem qui de lapidibus scripsere Arestim appellant, qui vbi semel in ignem coniectus fuerit & ignitus fuerit, aqua vel vento aut alia quapiam ratione nequit extingui. Hunc ita Poeta descripsit.

Ferreus hic color est, natura mira potestas,
Nam semel accensus susceptos detinet ignes,
Extinguique nequit.

Talis reuera Paulus noster extitit charitate & amore erga Deum inflammatus: cùm enim semel cor eius cœlesti hoc igne succensum esset, nulla id formido, pauor nullus, nullum tormentum aut persecutio quæpiam ipsum extinguere potuit.

Adeo siquidem anima illius æstuabat, & cor ita charitate accensum erat, vt diceret non se, sed Christum in se viuere, quem velut alterum se complectebatur, *Viuo autem, iam non ego, viuit verò in me Christus.* Verumque axioma hoc in se fuisse ostendit, quo dicitur anima magis esse vbi amat, quam vbi animat; eius enim anima magis cum Christo in cruce erat, quem ex toto corde & mente diligebat, quam apud illum in proprio corpore, quod animabat & viuificabat.

Magna Pauli charitas erga Deum.

Gal. 2.

Propter charitatem erga proximum, quod regiones peragrauit, quod itinera confecit, quot maria, ad animarum salutem comparandam, enauigauit? Modò illũ Antiochiæ videas, modo Lystris, modo in Pamphilia, modo etiam Romæ, aliisque, locis innumeris. Quot ille labores subiit, quot afflictiones pertulit, quot pericula adiit, in quot discriminibus, ad Euangelium annunciandum, idololatras conuertendos versatus est. Audite vt hoc ipse ad Corinthios enarret, *In itineribus sæpe periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, &c. in labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate, &c.*

Magna charitas illius erga proximum.

2. Cor. 11.

Esse docent naturalium rerum scriptores pisciculum echineida vel remoram appellatũ, qui maximas in mari sistere naues potest, sale verò cõditus si fluuiis, puteis, & mari iniiciatur, aurum ad se trahere, quocumq;

Echineis pisciculus.

cumq; demum loco reperiatur. Huiusmodi piscis exstitit Paulus, cumque remoræ instar, tot peccatrices animas in mundi huius mari stitisset, tandem sale tribulationum conditus, aurum conuersionis in mari, fluminibus ac torrentibus mundi, id est, à peccantium cordibus, attrahere potuit.

Emunctoria symbola reprehensionũ. Fuit haudubie magna illa charitas, quæ tantam illi audaciam & dexteritatem in corripiendis peccatoribus dedit. Emunctoria Tabernaculi ex auro fieri iussit Deus, *Emunctoria quoque & vbi quæ emuncta sunt extinguentur, fiant ex auro purissimo, &c.* Emunctoria symbola sunt reprehensionum, dicere porro mysterium vult, eum qui alios reprehendere vult, totũ aureum, id est charitate plenum, qualis hic Apostolus fuit, esse debere.

Hæc eadem erat charitas, quæ sanctum Petrum vt coargueret, illi animum dedit, vti in Epistola ad Galatas ipse testatur, *Cum autem venisset Antiochiam, in faciem ei restiti quia reprehensibilis erat.* Est quippe insignis charitatis actus, superiores reprehendere, modo id cum modestia fiat; nec aduersariorum nostrorum blasphemiis hic credendum, asserentium Paulum peccasse mortifere, dum Petro in faciem restitit; hoc enim è charitatis zelo factum est, nec Petrus hic etiam peccauit, qui ad euitandum scandalum Iudæos cum Gentilibus cõuersari nolebat, nisi forsan hic Petrus venialiter peccarit.

S. Paulus non peccauit Petrum coarguendo.

Videte igitur, Auditores, duos Apostolos nostros, ambos magnos, vnum auctoritate, alterum prædicatione, qui fidem nos edocuerũt, & modo pro nobis in cœlo intercedunt. Nec petendum est quomodò, si enim Petrus fraudem & imposturam Ananiæ & Sapphiræ cognoscere potuit, imas etiam & intimas cogitationes intueri, credendum est multo illum melius faciliusque scire ea, quæ in hoc mundo contingunt, & pro nobis Deum deprecari, cum nostra negotia perspecta habeat. Longius enim interuallum est inter cognitiones humanas & penita cordis penetralia, quam inter cœlum & terram. Ac deinde notate

Act. 5.

quid Paulus dicat, *Ex parte hic cognoscimus, ex parte prophetamus, cum autem venerit quod perfectum est*, id est, quidquid hic scimus & cognoscimus nonnisi media & imperfecta scientia est; at in cœlo scientia perfecta futura est. Dicere vult igitur Paulus, Beatos omnia in cœlo videre, quin & illa quæ hic in terra fiunt, finem vero faciam si miraculum illud celebre hic obiter attulero. *1. Cor. 13.*

In Actibus Apostolorum scriptum est, Petrum & Ioannem ascendisse in templum, & ad portam speciosam claudum eleemosynam ab iisdem petiisse, ac Petrum ei dixisse *Aurum & argentum non habeo, sed respice in nos; quod autem habeo hoc tibi do, surge & ambula.* Quotquot hic sumus auditores, claudi sumus ad portam templi, id est, Ecclesiæ militantis, quæ triumphantis porta & introitus est, iacentes. Fingamus igitur Ioannis loco Paulum, & Petrum cum illo hodie templum ascendere; eleemosynam ab illis postulemus, & misericordiam imploremus supplices. Omnes enim claudicamus, si enim ab vno latere incedamus recti, altero sumus claudi, si prælatus hic à latere doctrinæ recte incedat, à latere prædicationis claudicat, eo quod prædicare nolit, si diues hic quantum ad prudentiam perfectus sit, in misericordia claudicat. *Act. 3.*

Omnes hac in vita claudicamus.

Stipem igitur ab illis postulemus, clamemus post illos supplices & in terrã prostrati, ipsi vicissim dicent, *respice in nos*; oculos in nos coniecite circumandique nos intueamini, aurum & argentum non habemus, hæc enim contempsimus, *Ecce reliquimus omnia.* Quod autem habemus, hoc vobis damus: quam modo habemus gloriam vobis offerimus, vobis [illegible]pramus, & precibus nostris impetramus. Surgite ergo & ambulate. Surgite à vitiis ad pœnitentiam, ad contritionem, perque virtutes & bona opera incedite. *1. Cor. 13.*

O gloriosi apostoli, totius vniuersi lumina Euangelii buccinæ, religionis axes, Ecclesiæ fulcra, principes terræ, hactenus aurum & argentum, honores & diuitias à vobis postulauimus velut pueri, in orationibus

bus nostris luteas & sputeas domos, vt ait scriptura, ædificauimus. At cum vos contemplamur, & in vos respicimus, omnia hæc metam vanitatem esse agnoscimus. Petimus igitur ea quam habetis, id est, qua fruimini gloriam, non quod vestrum sit eam elargiri, nam *gratiā & gloriam dabit Dominus*, sed intercessionibus vestris nobis eam impetrare, precibusque vestris efficere, vt postquam hic in terra fidem quā nos edocuistis integram & inuiolatam seruauerimus, tandem aliquando in cœlo mercedem, & remunerationem nanciscamur beatitudinem scilicet sempiternam & gloriam sine fine mansuram, ad quam nos Pater & Filius & Spiritus sanctus deducere dignentur, Amen.

In Festo S. Mariæ Magdalenæ vide feriam 5. post Dominicam V. in Quadrag.

In festo S. Iacobi Apostoli vide feria 4. post Dominicam 2. Quadrag.

IN FESTO ASSVMPTIONIS DEIPARÆ VIRGINIS.

Partitio.

- I. *De supereminente B. Mariæ Virginis præcellentia.*
- II. *De obdormitione Deiparæ.*
- III. *De conuenientia suscitandæ Mariæ & seruandæ ab incorruptione.*
- IV. *Probabilitates aliæ super eodem priuilegio.*
- V. *De triumpho & gloria assumptæ.*
- VI. *De cultu Virgini & matri debito.*

Quæ est illa quæ progreditur, quasi aurora consurgens. &c. CANT. 6.

FIGVRA.

MAGNA illa prodigiosa & admirabilis nauis Noei, inquam, arca, postquam longo tempore diluuii aquis, fluctibus & tempestatibus agitata, procellis & tempestatibus concussa innatasset, in montibus Armeniæ tandem stetit. Hodie vero videmus gloriosam Mariam Virginem, veram arcam, quæ verum Noeum saluatorem & restauratorem totius vniuersi tulit, postquā longo tempore super aquas & miseriæ & tribulationum vitæ huius, tentationum ventis pulsata, & tot tantarumque tempestatibus ac procellis aduersitatum agitata, natasset, in montibus æternis substitisse. Est hoc festi gloriosæ Assumptionis occasio & subiectū, subiectum triumphis & mirabilibus plenum, subiectū quod homines simul & Angelos ob Reginæ suæ coronationē recreat & gaudio replet. Tu vero sacratissima Virgo, quæ hodie instar auroræ ascendis, quæ pulchra vt luna es, electa vt sol, & terribilis vt castrorum acies ordinata, cum de tuo hic honore agatur, tua gloria in aciem hic veniat, nobis gratiam impetra, opem cœlestem implora, cymbam hanc nostram dirige, cumque hodie te Angeli cœlum ingredientem noua quadam salutatione compellent, nos veteri te salutatione, quæ tibi olim ab Angelo Gabriele impertita fuit, compellabimus, communi voce dicentes.

AVE MARIA.

Magnus ille, celebris & admirabilis pictor Apelles, de quo tanta tradit, quemque tanti olim fecit Antiquitas, vt nomem suum ad posteros egregio quodam opere transmitteret, Venerem quandam pingere voluit, quam vt perficeret & omnibus numeris absolutam redderet, decem ipsos annos in illa depingenda impendit, sed tantum huc contulit ingenii, laboris, industriæ & artificii, nullum vt simile opus à quoquam fuerit alias elaboratum: adeo vt, cum publice Athenis spectanda proposita esset, & omnes eam extollerent & prodigii instar admirarentur, vtpote quæ quo omnium animos & oculos simul raperet, iuuentus Atheniensis in eius amorem exarserit, quamobrem visum senatui, ad desideria lasciuiorum, & lubricorum cupiditatem restinguendam, imaginem tollere, eamque in loco aliquo non ita patulo ponere, ne quam fortè reip. corruptionem afferret, & adolescentum animos nouo cupiditatis fomite succenderet. — I. *Mirabilia Apellis opera.*

Magnum hoc & stupendum artis & naturæ mi-

Mariæ nulla imago pulchrior.

ræ miraculum: sed non sunt huic imagini cogitationes vestræ ita affigendæ, auditores, vt auellere nequeatis, nam quid aliud longe dignius admirari & obstupescere par est. Videre quippe hic licet opus centuplo perfectius, admirabilius & subtilius: videre licet, inquam, pulcherrimam, elegantissimam, perfectissimam imaginem, qua nulla in mundo vnquam conspecta fuit dignior. Imago hæc Deipara est, non Dea impudicitiæ & lasciuiæ vermis, sed sacratissima Maria Virgo, omnis castimoniæ regina. Qui eam depinxit pictor Spiritus sanctus est, quod impensum est tempus, quinque annorum excedit millia, sed opus ipsum & imago adeo præclara sunt, vt cum in die natiuitatis esset in terra ad spectandum proposita, & hodie in die assumptionis in cœlum euecta, totus orbis obstupescens confiteatur nihil se vmquam simile conspexisse, vnde canit Ecclesia.

3. Reg. 10. ...*Nec primam similem visa est, nec habere sequentem.*

Libro tertio Regum dicitur Salomon regium construxisse thronum, idque ex ebore, & auro mundo eum conuestiisse: & ecce addit scriptura simile nihil vmquam conspectũ fuisse, *Non est factum tale opus in vniuersis regnis.* Regum Rex Deus cum virginem hanc conderet, quæ veri Salomonis Christi esse debebat thronus, eamque ex ebore castitatis efformaret, & mundissimo caritatis auro conuestiret, tam luculentum id opus fuit, nihil vt in omnibus mundi regnis simile apparuerit, nec in Angelorum regno in cœlo, nec hominum in terra.

Deipara throno Salomonis assimilata.

Scriptura de templo Salomonico agens, res tam nouas & admirandas profert, vt nisi credere teneremur quod Dei verbum sit fallere nescium, incredibilia crederemus, quod nimirum, *Ædificarunt eam annis septem,* cum 3. Reg. 6. tamẽ quotidie septuaginta millia onera portantium, & octoginta millia latomorum in 3. Reg 5. eo occuparentur. Ipse quoq; ædificii fabricator & constructor dicebat, *Grande opus, nec* 1. Par. 29. *enim homini praparatur habitatio, sed Deo.* Sane quicumq; magnitudinem, maiestatem, & quidquid in prædestinatione & perfectione Virginis huius peractum est, propius intueri voluerit, quod quinq; annorum millibus & amplius in eius consummatione laboratum sit quodq; vniuersa Trinitas in ea perficiẽda allaborarit, merito Salomonis hæc verba repetere potest, *Grande opus,* admirabile, & nonnisi ab omnipotentis Dei manu profectum, nec proinde mirum cuipiam videre debet, si opus sit admirabile, *Neque enim homini praparabatur habitatio, sed Dei filio,* cuius illa esse Mater debebat.

Quamobrem D. Thomas cum eius mirabilia, dotes, gratias, & perfectiones considerasset, tandem concludit, ipsam quoddam omnipotentis Dei opus, & singulare quidem 1. p. q. 25. extitisse, sed perfectum adeo & admirabile, ar. 4. vt Creator ipse maius aut perfectius aliquod efficere non posset. Omnipotentiam enim Dei examinans, & inuestigans, num agens illud infinitum & æternum, pulchriora & præclariora quædam facere posset quam ea quæ fecisset, & mundum aliquem hoc ipso quo fruimur perfectiorem fabricare, concludit tandem & asserit, posse. Tria tamen ab ipso facta tam perfecta, vt imposterum perfectiora excellentioraue efficere nequeat, scilicet ipsam, quam Beatis parauit gloriam & compensationem, deinde Iesum Christum in quantum erat homo, deniq; gloriosam Deiparam Mariam: nam vt priorum ratio omittatur, creaturam aliquam Deus altius eleuare non poterat, aut maiorem ei honorem, gratiam aut perfectionem conferre, quam creatoris illam matrem, & cœli terræque Reginam constituere. Quod ipsa Virgo etiam obstupescens, alios admirari etiam cogens ait, *Quia fecit mihi magna qui potens est.* Quasi diceret, magnificare Dominum debet anima, eiusq; potentiam deprædicare; quod in me magna patrarit, & sane (Virgo sacratissima) ita magna & eximia, nihil vt maius digniusue dici aut fingi potuerit.

Deipara opus Dei primariũ.

Luc. 1.

Et sane omnipotens Deus magna in Virgine hac fecit; primo in eo quod gloriam illius spectat, illam hodie super omnium tum Angelorum tum Sanctorum gloriam extollendo, deinde etiam quo ad gratiam, vtpote cui maiorem ampliorem que hac in vita gratiam quam omnibus simul creaturis communicarit, tum denique quo ad naturam, plura

Magna Deus in Virgine fecit per gloriam, gratiam & naturã.

plura siquidem illi merita ac dotes maioremque pulchritudinem contulit, quam alteri cuidam mulieri, quæ hac aliquando in terra vixerit. Fuit scilicet Deipara vera Apellæa imago quæ in admirationem amoremque omnes omnino homines pellexit. Ita hoc prædixit Psalmographus, *Vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis.* (Psal. 44.) Id est, Ita te, Virgo perfectionibus locupletabit Deus ac ditabit dotibus, vt ditissimi quique quos orbis fert, easdem sint admiraturi, magnumque sibi honorem exhiberi putaturi, si vultum tuum adorare & colere posse illis contigerit.

Dionysius Areopagita, cum audiuisset tantam è virginali hoc vultu elucere pulchritudinem, patriam reliquisse dicitur, & in Iudæam venisse Deiparam visurus: quam mox vt vidit, maiorem è vultu illius pulchritudinem emicantem conspicatus est, quam ab aliis audiuisset, quare illam demiratus, & venerandam vultus maiestatem ex oculis & fronte promicantem veneratus ingenue cõfessus est, se, nisi diuinitatem quandam in cœlo latitantem docuisset fides, aliud in terra numen præter hoc ipsum non adoraturum, credebatque nullum diuinius in terra subiectum posse & augustius reperiri. (Iudicium Dionysii de Deiparæ pulchritudine.)

Milites Assyrii, interea dum Bethuliam obsiderent, visa Iudith viduæ pulchritudine capti fuere, quin & ipse Imperator Holofernes, mox vt in conspectum eius venit, oculorum illius illicio inescatus est, & confessus, similem aut parem se numquam conspexisse, *Cumque intrasset ante faciem eius, statim captus est in suis oculis Holofernes.* (Iudit. 10.) Nulla fuit cum Deiparæ pulcritudine Iudithæ pulchritudini affinitas, comparatio nulla, fuit enim totius vniuersi admiratio, naturæ stupor, omnisq; tum cœlestis tum terrenæ venustatis ornamentum. Atque ideo fideles omnes Ecclesiæ militantis milites, qui eamdem vel in terris cogitationum oculis videre potuere, confestim vultus illius pulchritudine, & animæ dotibus capti & illecti fuerunt, vt libere aperteque confessi sint, nihil vnquam solem vidisse admirabilius, atque hinc extra se rapti, inque illius affectum transformati, suum illi obsequium, affectum & cultum lubenter meritoque, ab eo momento, dedicarunt. (Iudith pulchritudini præfertur B. Virgo.)

In officiis Cicero de virtutis venustate ac splendore loquens, tam venustam eam & eximiam esse tradit, vt si humanis cerni posset oculis, admirabile sui in animis hominum excitaret desiderium, atque omnes in amorem suum pertraheret. Quod orator ille de virtutis dignitate, mihi potiori iure de Deipara virtutum omnium Regina dicere licuerit, dico igitur tantum illam pulchritudinis in vultu tantum in animo gratiarum continere, nullus vt vmquam propius illam sit intuitus, qui non eamdem admiratus sit, & eius exemplo ad virtutum ac vitæ imitationem fuerit incitatus. Non loquar hic de hominum stupore, non dicam quo modo eam creaturæ omnes sint demiratæ, quo ad Angelorum admirationem, stuporem meritorumque illius prædicationem descendam. Audite enim vt illa cœlum subeunte, admirantes, consternati, perculsique clament. *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, & electa vt Sol?* Subiectum hoc thema meæ panegyreos, quam vt debito ordine prosequar, primo mortem & assumptionem Deiparæ proponam, deinde illius ad cœlos ascensum describam, & gloriæ magnitudinem recensebo.

II. Principio igitur, quamuis historici non conueniant in motis Deiparæ tempore & circumstantiis recensendis, omnium tamen simul opinio est, vna cum Filio illam non exspirasse, vti nonnullorum scriptorum sententia fuit, sed longo post illum tempore mortem obiisse, quod mysterii huius & historiæ summa est & breue compendium. (Nonnullorum opinio Virginem vna cum Filio exstinctam.) Certum quidem est ac manifestum, nullum in sacris litteris reperiri locum, qui Virginem mortuam doceat, adeo vt credere possemus, numquam illam mortuam fuisse, vti indubitate Enoch, Eliam, & Ioannem Euangelistam mortem non sensisse credimus, qui tamen in fine sæculorum morituri sunt, vt ipsa Apocalypsis tradit, (Apoc. 12.) cum nullum scripturæ haberi possit testimonium quod refragetur: Discimus quidem generaliter è sacris litteris Omnibus mor- (Hebr. 9.)

 tem

tem oppetendam, *Statutum est omnibus hominibus semel mori*, ait Apostolus, & *quis est homo qui viuet, & non videbit mortem?* canit Dauid: at hunc aut illum mortuum esse, non traditur, at è contra è scriptura seruit potest, aliquos nōdum obiisse. Verum sacra & sancta docet traditio, quæ per tot iam secula inuiolata permansit, virginem vere obiisse. Traditione igitur id constat, non vero è scriptura.

Psal. 118.

Traditione cōstat Virginem obiisse.

Virginem vna cum filio obiisse Euangelio repugnat.

Dicere vero vna cum filio illam obiisse in tristi Caluariæ tragædia, Scripturæ simul & Euangelistis aduersatur. Constat enim Sacratissimam Virginem, filio patiente & in crucem sublato, iuxta crucem firmam infractamque constituisse. Quin & in actis Apostolorum traditur, illam post filii ascensionem vna cum Apostolis in die pentecostes Deum orasse, *Hi omnes erant perseuerantes in oratione cum mulieribus & Maria Matre Iesu & fratribus eius.* Ad hæc Ecclesiasticæ historiæ docent, Dionysium Areopagitam illius videndi causa in Iudæam profectum, eamque tot à morte filii annis in terra conspexisse.

Cur Virgo post filiū vixerit.

Igitur vna cum filio non est mortua, sed longo deinde post tempore: idque duas ob rationes prægnantissimas, primam quæ ipsam spectat, alteram quæ nos, vt scilicet ipsa merita varia coaceruaret, ac velut fascem colligeret: cùm enim vita hæc ad merendum concessa sit, hinc diutius viuere illam permisit Deus: nostri vero respectu, vt hac ratione variis hæreticis via obstrueretur, ac præsertim Manichæis, credentibus Christi corpus verum non fuisse corpus, sed phantasticum, euanidum, apparens, aereum: quos vt conuinceret Christus, Virginem ac Matrem suam in terra commorari voluit, vt fidelis ac vera testis foret, omnesque illam conspicati sibi persuaderent, filium verum ac reale corpus habuisse, quale habere matrem videbant.

Lib. de excellent. Virg.

Aliam adhæc rationem adfert Anselmus, docetque idcirco vitam illi productam, vt in filii absentia apostolos, ceterosq; fideles edoceret, Ecclesiæque solatio foret. Prouidit solerter haud dubie natura, vt Sol & Luna numquam simul à terra absint, adeo vt Sole absente Luna radios & lumen diffundere soleat. Maior etiam fuit sapientia naturæ ipsius auctoris in Ecclesiæ suæ bono procurando, censebat enim, rationi consentaneum non esse, vt Christo Sole Iustitiæ in cœlum sublato, Luna, id est De para, quæ pulchra vt luna, simul cum ipso in cœlum ascenderet, mansit hæc igitur superstes, ad Ecclesiam illustrandam, & fulgore suo illuminandam.

Opinio nōnullorum Virginē morte violenta obiisse.

At quo mortis genere sacratissim. hæc Virgo occubuit? nonnulli, martyrio & morte violenta illam extinctam credunt, verbis illis Simeonis innixi, *Tuam ipsius animam doloris pertransibit gladius.* At falsum hoc est, & contrarium figuris affirmari potest. Nam in Deuteronom. Moysi præcepit Deus, *Ædificabis ibi altare Domino Deo tuo, de lapidibus quos ferrum non tetigit.* Vti Deus ferrum tangere lapides altaris vetuit, ita & Virginis huius membra. *Deut. 27.*

Libro tertio Regum velut miraculum refertur, numquam malleum, securim, serram, aut aliquod ferramentum in Dei domo esse exauditum, interea dum ædificaretur, *Malleus & securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo Domini, dum ædificaretur.* Ita quoque gladius nullius nulla violentia, aut cruciatus in virginis huius corpore, quod vera Dei domus, cum ex hoc mundo decederet, fuit, exauditus. *3. Reg. 6.*

Virgo morte filii sui extincta est.

Dicendum igitur, aliis curiositatibus relictis filii sui morte eam extinctam esse quod hac ratione probo, Eamdem quam filius vitam vixit Virgo, eadem ergo qua ille morte exstincta: non quod eamdem Christum & Matrem animam habuisse velim, sed eo modo, quod dicitur in actis, *Credentium vnum cor & animam fuisse*, idque vt magnam vnionem communionemque, quæ inter primitiuæ Ecclesiæ fideles erat, amor porro & vnio Christum inter & Matrem adeo perfecta erat, vt vna amborum vita esset, Atque vt de se Paulus ait, *Viuo ego, iam non ego, viuit vero in me Christus*, ita Virginis anima filio sic vnita erat, vt merito parodice dicere posset, *Viuo ego, iam non ego, viuit autem in me Filius.* Cumque vita filii vixerit, sequitur etiam, morte illam filii occubuisse. *Act. 4.* *Gal. 2.*

Tanta

1. Reg. 18. Iau dis & Ionathæ amor.

Tanta Ionathan inter & Dauidem fuisse scribitur coniunctio, vt anima Ionathæ animæ Dauidis agglutinata amoris visco dicretur, *Anima Ionathæ conglutinata erat animæ Dauidis, & dilexit eum Ionathas quasi animam suam*, &c. Quam igitur magnus fuisse amor Virginis erga Filium credendum est? an non dicendum, Mariæ animam animæ Iesu adhæsisse agglutinatam, Filiumq; à matre velut animam suam dilectam? Adeo vt vna parte exstincta, alteram eodem vulnere occubuisse credendum sit. Atque hæc fuit Simeonis Prophetia, qui Virgini hoc mortis genus prædixit, dicens, *Tuam ipsius animam doloris gladius pertransibit*. Loci huius interpretes hoc modo illum exponunt, spiritualis passionis gladius, id est, tormenta crucis, animam tuam transuerberabunt, ad mortem vsq; te sauciabunt, & verbo dicam, morte Filii tui occumbes.

Luc. 2.

Simile.

Cum vehemens quidem ictus & magna violentia corpori infligitur, sæpe ipsum traiicit & transadigit, vt & proxime astans eodem sæpe vulneretur. Ita quoque tormenta crucis tanta violentia inflicta, non modo Christum in cruce mori coegerunt, sed & gloriosæ Virginis animam, quæ filii sui animæ conglutinata erat & cruci quam proxime adstabat, transuerberarunt.

Aliud

Cerui venatorum saucii iaculis in ipso mori loco quamprimum non solent, sed per agros & auia fugientes, letale corpore nihilominus vulnus tenentes, procul à venatorib. emoriuntur. Mors venatrix quædam cruenta cum in ipso Caluariæ loco magnum illum ceruum, Iesum Christum occidisset, & eodem ictu præclaram illam ceruam, Deiparam scilicet, vulnerasset, ipsa tamen eodem in loco non exspirauit, sed à monte Caluariæ fugitans, & animo ferale & letale hoc vulnus fouens, nonnisi aliquot post annos mortua est.

Mors venatori similis.

Ceruorũ Cretensiũ astus.

Aristoteles litteris prodidit, ceruos Cretenses, cum telo se vulneratos senriunt, quamprimum dictamnum quærere, quam herbam vbi gustarint, & iacula statim excidere & plagam coalescere. Nullum Christianum esse crediderim, auditores, qui non, vbi oculos in crucem coniecerit, & Dominicæ passionis supplicia perpenderit, compassionis telo intrinsecus in animo saucietur: sed ceruis hisce Cretensibus persimiles sumus, vt enim vulnus hoc salutare senserimus, ad mundum quamprimum conferimus, dictamnum consolationum mundanarum, vanitatum ineptiarumque secularium quæsituri, atq; ita clauorum, spinarum, & lanceæ sensum doloremque, quæ cor nostrum ad mortem vsq; vulnerant, reiicimus, at gloriosa hæc Virgo ad mortem vsq; semel vulnerata, nullum deinde medicamentum aut remedium quæsiuit, sed religiose semper plagas suas seruauit.

Virgo præ amore mortua.

At qua tandem morte exstincta est? mortem filii, porro vt ille ex amore & libere ac sponte mortem oppetiit, ita idem quoque de Virgine cogitandum. Hæc scilicet est Magni Alberti opinio, *Virgo præ amore & sine dolore mortua est*. Scio Christum Dominum infinita tum in corpore tum in anima tormenta perpessum esse: quoad animam quidem, proponire eum vobis in horto gementem & afflictum, ac præanimi amaritudine dicentem; *Tristis est anima mea vsque ad mortem*: quoad corpus vero respicite illum in cruce constitutũ. Sed non satis erant hæc omnia ad illi vitam eripiendam, sed solus ei amor vitam eripuit. Testatur hoc in Euangelio dicens, *Animam meam pono*, id est morti me offero. Neque enim audebat ei mors vincula iniicere, cumque comprehendere, atque ideo *inclinato capite tradidit Spiritum*, quem non mors violenter abstulit, sed vltro, sponte, libenterque emisit. Ita quoque amor virginem hanc mori coegit, sancta quippe & cœlestis hæc passio ita corpus hoc nobile inuaserat & occuparat, vt tandem ipsam prostrauerit, & animam exire compulerit.

Matth. 26.

Ioan. 10.

Matth. 27.

Simile.

Ignis nube velut carcere quodam conclusus, non quiescit, donec erumpat & violenter sibi exitũ paret. Ignis amoris est Symbolũ, qui in animo virginali inclusus, & accensus nõ prius cessauit, quã animę exitum è corpore, quod illam captiuam detinebat, pararit. Amor siquidem & mors eiusdem sunt potentiæ ac virium & imperio dominioque pares. Vnde Cantica, *fortis est vt dilectio*. Quasi dilectæ diceret Sponsus, Tanta amoris tui & dilectio-

Cant. 8.

dilectionis vis est ac rubor, quanta mortis, & iurare ausim, mortem illum mihi illaturum, vitamque erepturum.

Annon Dauidis filius sororis suæ Thamaris amore dum inardesceret, elanguebat & tantum non emoriebatur. Vnde dicitur. *Ita vt propter amorem eius ægrotaret.* Si amor lasciuus & impudicus tantarum apud stolidos Veneris clientes virium est, quantarum amor sanctus, purus & diuinus est futurus? annon ille Virginem elanguere, & tabescere coegit, animamque à corpore & vitam à corpore violenter abstulit? adeo vt morte voluntaria spontaneaque exstincta sit. (2. Reg. 13.)

Phœnix omnium auium Princeps, & Arabiæ Felicis incola, cum iam annis grauis vitam pertæsus est ligna calida & bene olentia coaceruat, eaq; Solis radiis exponens, alas concutit, vt ignem concipiant, quo seaduri finit. Ita quoque Virgo nostra, vera mundi Phœnix, iam senior, aromatica crucis ligna, clauos & spinas coaceruans, & alis meditationis super eadem assidue volitans, ignem amoris excitauit. (*Et in meditatione mea exardescet ignis,*) qui illam hic assumpsit, vt redeuiuam & sospitem in altero mundo sistat.

(Mors Virginis mori Phœnicis collata.) (Psal. 38.)

III. Sed mortua quamprimum resuscitata est, ita porro hoc prædixerat Psalmographus, *Exurge Psalterium & cithara, exurgam diluculo.* Scio Hieronymum, & Augustinum de Christi hoc resurrectione exponere, sed quid impedit quo minus etiam de gloriosa illius matre intelligamus? ipsa siquidem verum exstitit Psalterium, quod superius cecinit, docendo, credendoq; mysteria, & lyra, quæ & infimum tonum sonuit, tribulationes & aduersitates vitæ huius perferrens, atq; hæc ipsa diluculo surrexit, id est, statim à morte, à corruptione quæ cæteris communis est, libera penitus & exemta. (Psal 56.)

Voluit in Exodo Deus Arcam fœderis è ligno Sethim, quod corruptionem nescit, compingi & construi. Gloriosæ Virginis corpus vera arca fuit, pacis & fœderis nostri Symbolum, quæ verum manna, & ipsum legis auctorem in se continuit, ac proinde ab omni liberum esse corruptione debebat, nec in cineres, quibus cetera hominum corpora obnoxia, conuerti. Prærogatiuam hanc & gratiam præsignarat Propheta cum diceret, *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem,* id est. Virginis nostræ corpus, quod penitus sanctum erat, nec ab vllo vnquam peccato profanatum. (Exod. 25. Arca è ligno incorruptibili constructa.) (Psal. 15.)

Propheta in Christi persona hæc ait, sed loco verborum *Sanctum tuum*, vertunt nonnulli, *carnem meam*: quod Apostolorum Princeps Act. 2. de Christo interpretatur: qui fieri queat igitur, Virginis corpus corruptioni obnoxium esse, è quo suam Christus humanitatem acceperat? Ad hæc, si Prophetas quosdam in corpore simul & anima ad cælum sustollere potuit Deus, cur Virgini matri id ipsum denegarit?

Vnum est, sed non tanti momenti quod hoc impediat, generale scilicet illud decretum, aduersus vniuersum hominum genus promulgatum, *Puluis es, & in puluerem redigeris.* Nam multæ ab hac regula dari possunt exceptiones. Legimus enim Eliam in curru igneo per aera raptum, nullam corruptionem passum, vbi hic cineres & puluis? Docet etiam Genesis Enoch non apparuisse amplius, sed subdito disparuisse, nulla mortis cinerumue mentione facta. Quamuis certum sit circa mundi finem illos morituros, vt docet apocalypsis: Sed aliter se in Virgine hæc res habet, si enim anima illius contra vniuersalem illam regulam, *Omnes peccauerunt in Adam,* &c. speciali quadam gratia ab originali peccato præseruata fuit, cur non corpus quoque illius, eadem gratia ab omni naturali putredine præseruetur? Quod figuræ Biblicæ facient manifestius. (4. Reg. 2.) (Gen. 4.) (Apo 11.)

In excidio & euersione Ierichuntina cum omnes domus & basilicæ ad terrã deiicerentur & ferro & igni euerrerentur, sola domus Raab conseruata fuit & sospes, quod Iosuæ exploratores occultasset. Audite militare decretum aduersus vrbem promulgatum, *Sitq; ciuitas hac anathema, & omnia quæ in ea sunt Domino, sola Raab meretrix viuat cum vniuersis qui cum ea in domo sunt, abscondit enim nuntios quos direximus.* Ita quoque in generali generis humani excidio & euersione, in qua cælesti decreto omnia hominum corpora cineribus adiudicata fuerant, sola domus (Ios. 6.) (Virginis corpus cũ domo Raab cõparatum.)

mus Raab, id est, Deiparæ corpus, quod ipsum Iosuam, idest Christum Dominum, sacro vtero suo tulisset & occultasset, exempta fuit.

Gen. 6. Diluuio per vniuersam terræ superficiem sæuiente, si forte meministis, palatia omnia, vrbes, & integræ regiones, & quidquid in mundo esset, euersum & perditum fuit, at sola Arca Noei tempestatibus, aquis & vndis resistens, fluctuauit enatauitq; incolumis. Ad eumdem modum in diluuio primæ illius condemnationis omnia hominum corpora, quæ viua animarum nostrarum domicilia sunt, pereunt & putrescunt, ac nullum, præterquam virginis, post filii sui, quod vera illa Noei Arca enauigauit, & numquam fundum petiit, id est, nunquam in cineres & corruptionem redactum est. E sacra scriptura conceptus hic eductus est, *Tu & arca sanctificationis tuæ.* Psal. 13.

Abiathar Sacerdos quod cum Adonia aduersus Salomonem conspirasset, læsæ Maiestatis crimen ei condonans Rex ait, *Vir quidem mortis es, sed hodie te non interficiam, quia portasti Arcam Domini Dei coram Dauid patre meo, & sustinuisti laborem in omnibus in quibus laborauit pater meus,* &c. Ita omnipotens Deus, videns Virginem sub conspiratione vniuersali aduersus maiestatem suam inita, & ab Adamo in paradiso terrestri tentata comprehendi, proinde mortem & corporis putredinem mereri, gratiam ei præstitit, & prærogatiuam, quod salu is nostræ arcam, id est, sacram filii sui humanitatem, portasset. 3. Reg. 2.

Iob. 1. Omnes filii Iob in morte primogeniti occubuerunt, corporaq; eorum sub ruderibus ac ruinis domus obtrita, adeo vt nonnisi, qui rem nuntiaret, euaserit nuntius, *Et ego solus euasi.* Verus quidam Iob Deus est, cuius filii omnes sunt homines, quo um primogenitus ipse fuit Adam, quo moriente, omnes simul mortui sunt, omniumque animæ sub peccati originalis ruderibus sepultæ, corpora vero morti & cineribus adiudicata, *Omnes peccauerunt in Adamo & mortui sunt*: sola hæc euasit Virgo, ac sola dicere potuit, *& ego sola euasi*, in die conceptionis anima ab originali peccato præseruata, & hodie corpore illius à cineribus & corruptione exempto.

IV. Quomodo puniri soleant Regum proditores.

Solent apud iudices ciuiles, eorum domus qui regni & Regum proditores fuere, & aduersus eorum incolumitatem ac salutem conspirarunt, euerti & solo æquari, at fideles Regum clientes & regni sospitatores, huic legi consuetudinique obnoxii non sunt. O diuina iudicia! Omnes nos Dei nostri proditores exstitimus, & aduersus Principis nostri maiestatem in paradiso terrestri conspirauimus, idcirco in criminis expiationem, domus nostræ, id est, corpora, morte euertuntur & in cineres rediguntur, idque irreuocabili hoc decreto, *Puluis es, & in puluerem redigeris.* At Virgo hæc, quæ nullam vmquam proditionem machinata erat, sed Deo suo & Regi fida semper exstiterat, à legis huius rigore eximi debebat: ideoque corpus illius quamprimum vt sepulchro illatum fuit, resurrexit, nec corruptionem aut putredinem sensit.

Virgo semper Deo fidelis exstitit.

Plutarch. Augustus Cæsar cum Alexandriam Ægypti metropolim obsidione premeret, eamdem euertere aut muros eius solo prosternere noluit, eam solum ob causam, quod magnus eam Alexander excitasset, & in suam habitationem delegisset. Nō potuit igitur Magnus ille orbis Monarcha Deus, omnia corpora hominū euertēs, & in cineres ac vermes redigens, pati, vt Virginis nostræ corpus periret & corruptioni succumberet, tam sancta, inquam, ciuitas, æterni Dei manu fundata, *Et ipse fundauit eam altissimus*, & quam filius vnigenitus sibi ad habitandum delegisset.

Cant. 7. Legitur in Canticis, *Quam pulchri gressus tui filia Principis in calceamentis tuis.* De Virgine Deipara, cœlesti Regina hoc interpretor, ac duo quos fecit passus, pulchri supra modum fuere, primus in conceptione, qui primus est passus ad vitam hanc ingrediendam, hunc illa fecit ab originali tunc peccato exemta, alter in obitu qui vltimus est quo è vita egredimur, at in quo tanta felicitas eius fuit, vt ne in terram decideret, cauere potuerit, id est, ne corpus in cinerem ac puluerem conuerteretur. At gressus quem calceata & vestita fecit, nam ad cœlum corpore vo-

Virgo duos egregios fecit gressus in mundum veniens & hinc abiens.

re vestita atq; induta, præter aliorum beatorum consuetudinem ascendit. Hunc mihi conceptum S. Bernardus suggessit, qui per calceamentum hoc corpus intelligi vult, quo anima, non secus ac mortui animalis exuuiis induta est.

1. Reg. 30. Adeo vt corpore simul & anima ad cœlum ascenderit eisdem quibus filius gaudens priuilegiis, cuius rei eximiam producam figuram. Dauid Amalecitas persequens eosdem funditus deleturus, iter suum, vti vellet, prosequi non poterat, quod saucios aliquot secum duceret, & exhaustos, & ob viarum difficultates defatigatos, quibus præcepit, vt in tuto loco manerent, impedimenta, currus, arma, commeatum, & belli sarcinas custodirent. Iste ea cum aliis inimicos prosecutus est, quos profligauit, atq; ita ad suos opimis onustus spoliis reuertit, at cum ea iam diuidenda esset, magna lis & controuersia inter milites orta est, num qui ad sarcinas & machinas mansissent, & hostem non vidissent, è præda participes esse deberent, quare cum inter se litem dirimere non possent, Regem contentionis placuit arbitrum diligere, qui ait, *Non sic facietis fratres mei, de his quæ tradidit nobis Dominus: æqua enim portio erit descendentis ad prælium & remanentis ad sarcinas, & similiter diuident. Et factum est hoc ex die illa, & deinceps constitutum & præfinitum. & quasi lex in Israel vsq; in diem hanc*: Insignis allegoria. In cruento & ferali illo Caluariæ conflictu, auditores, Iesus Christus Dominus noster inimicos debellauit, & solus dæmonem confregit, *Torcular calcaui solus, & de gentibus non fuit vir mecum*, ait Isaias, Ieremias, *Fortis impegit in fortem, & ambo pariter ceciderunt.* Nemo victoriæ quam de Satana retulit, aut angelorum, apostolorum aut Sanctorum aliquis, particeps exstitit: idcirco ad hoc designandum ab omnibus derelictus fuit, sola Virgo ad sarcinas mansit sola ipsa iuxta crucem stetit immobilis, & sola fidem seruauit: non disputabo hic aut inquiram, num apostoli eamdem seruarint nec ne. At in ipsa non defecit, sed fidelis exstitit: cum igitur æqua debeat esse & eorum qui castra tutantur, & eorum qui conflictum ineunt & sanguinem effundunt, portio, cumque Christus è conflictu nominis sui exaltationem, corporis glorificationem, & ascensionis suæ gloriam sit consecutus, sequitur, idem omnino ius iure merito que in Virginem nostram competere. Atq; hoc illi hodie in assumptione concessum & eiusdem cum Filio sortis esse iudicata est.

Isai. 63. Ierem. 46.

Deniq; Virgo hæc Vix exstincta est, quin Filius eam suus in altum euexerit. Huius esse magnes naturæ dicitur, vt ferrum quocumque demum loco sit, at se attrahat, ita lapis ille angularis, & de quo Paulus ait, *Petra autem erat Christus*, è summo cœlorum habitaculo sacrum matris suæ corpus sepulcro inclusum, in cœlum sustulit.

Tradunt Physici Ciconias, dum cœlum mutant & ex vno climate in aliud concedunt, parentes senio graues & viribus destitutos in humeros excipere & in aliam regionem transportare feruentiorem. *Exurge Domine in præcepto quod mandasti.* Animalibus etiam brutis hunc instinctum indidisti, vt parentes colerent & honorarent. *Exurge Domine*, hoc amoris præceptum & effectum illius in gloriosa matre tua exhibe, atq; ita potentiæ suæ alis matrem excitauit, & in cœlum transtulit, iam mortem perpessam, & sexaginta quinq; annos, vt communior fert opinio, agentem: decimo quinto enim ætatis anno peperit Christum, triginta tribus annis cum eodem conuersata est, ac quindecim post mortem illius annis mortua est. Ciconiarum affectus in parentes.

Mortua, inquam, morte miraculis & priuilegiis plena. Primo, sine vllo dolore, & morbo nullo diuexata, vt quidem Ioannes Damascenus testatur: ita mortuus est Aaron in monte Hor, & Moyses in Monte Nebo, vnde ait scriptura, *Mortuus est ibi Moyses seruus Domini, iubente Domino non caligauit oculus, nec dentes illius moti sunt.* 2 Omnes apostoli, qui tum temporis in mundo viuebant, diuino quodam miraculo illi morienti adfuerunt. Apud Lucam scriptum est, *Vbicumque fuerit corpus, ibi congregabuntur & Aquilæ*: Sacrum Virginis corpus Ierosolymis erat, & ecce mortis illius articulo, aquilæ illæ imperiales, quæ per totum mundum volauerant, congregabantur. 3. Omnes illi morienti astitere Angeli ad tam diuinam putamque

Num. 33. Deut. 34. Luc. 17.

que animam recipiendam, eamque ad æternam beatitudinem perlaturi, quod secunda me parte expositurum promiseram, in quam mentis impetu delatus eram, & nesciebam.

V. 1. Reg. 6. Hodie igitur, auditores, triumphi, gloriæ, & coronationis Deiparæ dies est, hodie arca illa testamenti è terra Philisthim ad Bethsamites, id est, domum Solis refertur, Hodie egregium hoc tabernaculum, quod tanto 3. Reg. 8. tempore sub vitæ huius tentoriis & papilio- 3 Reg. 2. nibus cómoratum fuit, in magnificum cœli templum illatum est: hodie verus Salomon dilectissimam matrem ad dextram suam collocauit, sanctè illi promittens ac iurans omnibus illius precibus postulationibusque Esth. 2. se annuiturum, hodie formosa illa Esther Regni cœlestis corona, quod præ cæteris fæminis Regi Assuero placuisset, insignitur, hodie pulchra illa Sara à Principibus domus Pharaonis commendatur & extollitur, hoGen. 12. die deniq; pulchra vt Luna facta est, & vt plena luna, quæ tot prius dolorum & molestiarum Eclypses erat passa.

Ecquod tunc cœlesti in aula gaudium, ecquæ fuit exultatio? Hanc Patres describunt & quam scitissime depingunt, & sanctus Anselmus imprimis. *Contempletur animo qui potest* Lib. de excell. Virg. *quo gaudio, qua festiuitate, quibus consentibus, iubilabant omnes beatorum Spirituum ordines, quando & amicam Domini sui matrem aduentare, & ipsum Dominum suum ei videbant omni sua gloria decoratum velle occurrere?* Plura etiam Bernardus, *Quis cogitare sufficiat, quam* Serm. de Assumpt. *gloriosa Regina mundi processerit, & quanto deuotionis affectu, tota in occursum cœlestium legionum prodierit multitudo, quibus gloria canticis ad thronum sit deducta, quam placido vultu, quam serena facie, quam diuinis amplexibus suscepta à filio, & super omnem exaltata creaturam.*

Gen 46. Iacob Patriarcha cum filium suum Iosephum visurus, in Ægyptum descenderat, qui tum primus à Rege erat, omnes regni Principes Iosepho congratulaturi eidem occurrerunt, omnemq; quem potuere honoré exhibuere. Ita hodie Maria Virgine cœlum subeunte gloriosum visura filium, qui tunc vniuerso orbi dominabatur (nam de seipso ait, *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra*) omnes cœli ciues ac Principes, in Christi, qui Dux & Caput eorum erat, gratiam, illi obuiam procedunt, tamque excellentem matrem honoraturi, admirantes simul & gaudentes illi occinunt, *Quæ est ista quæ ascendit de deserto, deliciis affluens.*

Regina Saba dum relicto regno Regem Salomonem visum venit, multis stipata comi- 3. Reg. 10. tibus & diuitiis multis & aromatibus onusta venit, *Multo cum comitatu & diuitiis, camelis portantib. aromata & aurum infinitum nimis & gēmas pretiosas.* Additq; scriptura tot antea diuitias & aromata Ierosolymis conspecta non fuisse, *Nō sunt allata vltra aromata tam multa, quam ea quæ dedit regina Saba, Regi Salomoni.* Maior & excellentior fuit haud dubie cœli terræque Reginæ in cœlum introitus, nam è mundi huius territorio, filium suum Christū verum Salomonem visura, eodem conscendens multis angelorum myriadibus, & infinita Cherubinorum multitudine stipata, & omni aromatum & diuitiarum spiritualium genere affluens introiuit, & nullus vnquam sanctus, nullaue vnquam creatura, tantum aromatum aut tot bonorum operum gemmas, quot illa vita hac egrediens, secum tulit, contulisse comperitur.

Ingressus Deiparæ in cœlum collatus cum ingressu Reginæ Saba in Ierusalem.

Cordatam mulierem describens Salomon ait, *Multæ filiæ congregauerunt sibi diuitias, tu* Prou. 31. *supergressa es vniuersas.* De virgine Deipara sine dubio locutus est, nam quamuis multæ creaturæ & sancti multas virtutes bonaque opera in hac vita congregarint, meritis tamen omnes longe transcendit: in hoc mundo multa bona congregamus, sed eadem quamprimum etiam dissipamus: cum scilicet sæpius ieiunauimus, multas effudimus eleemosynas, multum temporis orationi impendimus, ingentes nobis thesauros & diuitias collegimus, at vnico letali admisso peccato omnium iacturam facimus. At gloriosa hæc Virgo numquam vllum admisit delictum, & à primo natiuitatis suæ puncto semper diuitias accumularat, neq; vmquam destitit. Quam igitur diues & opulenta cœlos ascendit? Quanta fuit & hodie etiamnum est illius gloria.

Deipara reliquos sanctos meritis transcendit.

Apostolus gloriam Christi exaggeraturus, Ioel. 2. his

bis ad Hebræos verbis est vsus, *Sedet ad dexteram maiestatis in excelsis, tanto maior Angelis effectus quanto præ illis differentius nomen hereditauit: cui enim aliquando Angelorum dixit, filius meus es tu, ego hodie genui te*: Vnde efficere vult gloriam angelorum nonnisi seruorum gloriam esse. Christi vero, filii vnigeniti. *Et*
Ioan. 1. *vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti.* Eodem ego vti argumento possum & concludere, gloriam virginis longo interuallo aliorum Sanctorum gloriam antecellere, vt pote quæ sola gratiam accepit, quod sc. Dei Mater esset quæ nulli vmquam creaturæ concessa fuit. Adeo vt tanto gloria eius ceterorum gloriam excedat quanto meritorum numero ac magnitudine ceteris præcelluit.

Ioan. 12. Dixit apud Ioannem Dominus, *Vbi ego sum, illic & minister meus erit*, id est, ea qua fruor gloria, fruetur & is qui mihi obsequium impenderit, atqui Virgo, quamuis ancillam se dixerit, *Ecce ancilla Domini, fiat*
Luc. 1. *mihi secundum verbum tuum*, quid tamen maius fuit, hominum scilicet & Angelorum Regina, naturæ miraculum, totius vniuersi gemma, denique Dei mater, credendum igitur gloriam illius omnem aliam transcendere gloriam.

1. Cor. 2. Paulus de Sanctorum loquens gloria, eam adeo eximiam, magnam & admirabilem esse prædicat, vt nec oculus viderit, nec auris audiuerit, nec in cor hominis ascenderit, quę præparauit Deus diligentibus se. Huic ipsi sententiæ innixus, ad eumdem modum dico, si gloria Deum amantium adeo futura est magna, vt comprehendi nequeat, ecquæ futura est & modo etiam est illius gloria, quæ non modo illum dilexit, sed mundo etiam peperit, illiusq; mater extitit? illa exprimi potest, aut cogitatione comprehendi?

VI.
Apoc. 12. Vidisse se signum magnum in cœlo Ioannes ait, mulierem scilicet amictam Sole, & duodecim stellis velut diademate redimitam. Virgo nostra signum hoc est, quæ hodie in cœlo apparet, & amictus ille solaris & corona è stellis compaginata, fulgorem & splendorem, ac maiestatem gloriæ illius denotat: corona mulieris illius è duodecim composita erat stellis, & virginis nostræ è duodecim pulcherrimis qualitatibus compacta, prima est clarissima SS. Trinitatis visio: secunda ardentissimus è beata hac visione procedens amor: tertia extremum & infinitum quoddam gaudium: quarta admirabilis quædā creaturarum in verbo cognitio: quinta corporis splendor: sexta, impassibilitas: septima, agilitas, octaua, subtilitas, nona, super omnes angelos exaltatio, decima, matris Dei dignitas: vndecima, virginitatis laureola: duodecima excellentia Reginæ cœlorum. An non corona hæc splendida & gloriosa, & duodecim egregiis stellis insignita? Virginis gloriæ descriptio.

At non magnificus ille triumphus? introitus quidam admirabilis? assumptio plane admirabilis & stupenda? Virginem quatuor elementa transcendentem videre, ac Lunæ, Mercurii, Veneris, Solis, Martis, Iouis & Saturni orbes, primum mobile, cœlum Christallinum transcuntem, & cœlum empyreum ingredientem? est profecto, aquila illa, quæ in scriptura nidum suum in arduis posuisse dicitur, aquila inquam, quæ vltra angelorū caput transuolat, & ab angelis honoratur. Virginis huius triumph.

Cum igitur ab angelis in cœlo hodie honoretur, par est & nos homines illam in terra colere, non velut deam quamdam, vt insani quidam hæretici comminiscuntur, non velut creatricem, sed creaturam, non velut mediatricem, sed aduocatam duntaxat. Et sane eandem vt Dei matrem & matrē misericordiæ honorare debemus & reipsa etiam, honoramus, filium in illa honorantes: si enim gloria filiorum parentum est gloria, ita vicissim ac reciproce parentum gloria in filios redundabit, *Gloria filiorum patres eorum.* Quomodo virgo honoranda. Prou. 17.

Stulti igitur & vesani hæretici, qui creditis peccare nos & idololatriam cōmittere, cum Virgini huic obsequium aliquod impendimus, facimus enim hoc antiquitus & semper & ab omnibus Patribus factitatum est, Augustino, Bernardo, Gregorio, aliisq; plurimis, at quis vmquam Virginem nostram digno non est honore prosecutus? oculos per vniuersum Christianum orbem circumferte, circumspicite singula, quatuor mundi angulos cogitatione percurrite, tot veteres Basilicas inspicite, ac videbitis tertiam eorum partem Virgini huic dedicatam esse. Orbis Christianus vniuersus virginem honorauit.

Erratis

Catholicorum fides de honore virginis. Erratis haud dubie cum idololatras nos dicitis & putatis, quid enim de virgine credere nos creditis? dicimus illam magis Christo deuinctam esse, magisq; ab illo propendere, quam nos, dicimus magis eam illius ancillam esse & creaturam, magis ab illo redemptam, quia plura ab ipso accepit beneficia, maioremq; gratiam, quidquid; enim est, per Christum est, *Pulchra vt Luna*, ait scriptura in laudem eius, quæ lumen habet, sed non à se, at à Sole: ita gloriosa virgo pulchra est, & peccati omnis expers, sed à Christo Domino id profectum.

Luc. 1. Audite vt hoc ipsa confiteatur in Cantico suo, *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*, & quamobrem quæso? *Quia fecit mihi magna qui potens est.*

Eam igitur vt aduocatam nostram, vt Domini atque vnici Redemptoris matrem colimus, est enim in cœlo velut noua quædam
4. Reg. 1. Bersabæa ad Salomonis dextram residens, certa se impetraturam, quodcumque precibus ab eo postulauerit, velut altera Esther
Esth. 2. iuxta Assuerum pro misero Mardochæo, genere inquam humano deprecans, velut secunda Abigail Dauidis iracundiam & furorem
1. Reg. 25. aduersus stolidum Nabal, id est peccatorem, indignantis mitigans, deniq; velut cœlestis quædam Thecuitis, rebelles, Absalomos,
2. Reg. 14. id est, peccatores, Regi ac Patri suo reconcilians.

Est igitur honoranda, cum & angeli illam honorent, idque dupliciter, primo laudes eius dilatando deprædicandoque, *Ecce enim beatam me dicent omnes generationes*: deinde filium illius amando & obsequendo, atque is potissimum est, qui reddi ei honor potest.
3 Reg. 1. Bersabee coram Dauide se magna humilitate prosternens, aliud ab eo non postulauit, quam vt filius Patri in regno posset succedere: Deipara quoque aliud ab hominibus non postulat, quam vt filius illius Rex sit, id est, in animis nostris & cordis throno, Dominium exerceat.
Virgo nõ nisi bis locuta legitur hominibus. Non reperitur in vniuersa scriptura virgo nonnisi bis hominibus locuta, semel cum cognatam suam Elisabeth salutauit, deinde ministris in Cana Galilææ dicens,
Ioan. 2. *Omnia quæcunque dixerit vobis facite.* Cogitate, idem illam nobis dicere ac suggerere, pro nobis in cœlo intercedit, vultq; omnia seruari atq; exacte fieri, quæ filius nobis suus præceperit, non sufficit rosarium è cingulo gestare, nisi obseruationi mandatorum eius incumbamus, filio igitur obediendum, si placere voluerimus matri.

Et si vere ita res habet, Virgo sanctissima, vt enim seruire & colere & adorare quam humillime tuum debemus filium, ita te ex toto corde & ex animo, toto vitæ tempore honorare ac venerari. Tu namq; cœli porta es, stella maris, peccatorum patrona, angelorum Regina, mater misericordiæ, & quantum te hic in terra colimus & veneramur, tantum te in cœlo pro nobis orare constat. Ideoq; te suppliciter obsecrantes, solitum vt fauorem nobis exhibeas, iisdem te iam precibus ac verbis compellamus, quib. olim Adonias Bersabeam, *Precor vt dicas Salomoni Regi*, (neq; enim tibi negare quidquam potest) *vt det mihi Abisag vxorem.* 3. Reg. 2. Easdem tibi preces, tibi ô cœli terræque Regina, depromimus tibiq; magna animi demissione supplicamus, verum vt Salomonem Filium tuũ Iesum Christum deprecetis certi quippe sumus, nihil illum tibi denegaturum, vt nobis non Abisaig, sed gloriam cœlestem in præmium concedat. Bersabee vero illum exaudiens, ait animo promptissimo, *Ego loquar pro te Regi.* Idem obsecro fac Deipara, pro nobis apud filium intercede, nostram apud illum causam age, nostrique apud maiestatem illius suscipe patrocinium.

Assuerus Rex præ affectus, quo Estherem prosequebatur, vehementia ait: *Quid vis Regina Esther? quæ est petitio tua? etiam si dimidiam partem Regni petieris dabitur tibi.* Esth. 5. Idem tecum agitur in cœlo, quod olim cum Esthere in Perside apud Assuerum: nam summus Regum Rex Christus tanto te honore, amore, reuerentia, & affectu prosequitur, vt quidquid ab illo petieris, tibi daturus sit. Tu igitur, spes nostra & refugium vnicum, veniam nobis delictorum impetra, emendationem vitæ obtine, & gratiam illius in hoc mundo adipiscere, & in altero gloriam & beatitudinem, cuius nos participes reddant Pater & Filius & Spiritus sanctus,

AMEN.

IN FESTO NATIVITATIS DEIPARÆ VIRGINIS.

Partitio.

I. *De infelicitate natalium mortalium.*
II. *De nata Seruatrice: sed cur tam sero?*
III. *De gaudio ex Nata concepto.*
IV. *De festiuitate gaudii ex Nata.*
V. *De Nata meritis.*

De qua natus est Iesus qui dicitur Christus, Matth. 6.

FIGVRA.

Gen. 40. VEteres Ægyptii pro more habebant Auditores, publico quodam festo & applausu Principum suorum natalem celebrare, vt è quadragesimo Geneseos capite colligi datur. Longe maiori cum ratione fideles & Christiani, magno lætitiæ & exultationis testimonio, hodie & singulis etiam annis, beatum ac felicem natalē Principis suæ, id est, Deiparæ Virginis hominum simul & Angelorum Dominæ ac Reginæ, celebrare possunt. Hoc est quod hodie colit & veneratur Ecclesia, quod vniuersa celebrat Christianitas, quod cœlum terramque lætificat, quod præsenti concione & celebrare & deprædicare conabor, cuiusque laudes, triumphos & mirabilia canam: tu sacra Virgo cymbam nostram dirige, cumque tui causa nauigationem instituerimus, tu nobis cynosura & helice esto, tuisq; ad Deum intercessionibus præsta vt Spiritus sancti flabrum auramq; propitiam sentiamus. Atq; hunc in finem salutationem Angelicam omnes pronuntiabimus.

AVE MARIA.

I. Magna eorum dementia & insania erat, auditores, qui vitæ huius miseræ & ærumnosæ dulcedine inescati felicem ac fortunatum eum putabant diem, quo in mundum exierant, & sui amore dementati, omni cum & plausu celebrabant si enim oculos coniecerimus in id, quod vitæ nobis parat introitus, ingressus, commoratio & vita quam in ipso viuimus, exiguam gaudendi seu plurimas lachrymandi dolendique occasiones reperiemus. Et sane iniquum & impar videatur & rationi aduersarium, diem illum ab homine inter beatos & albo notandos calculo referri, quo magna cum infamia in carcerem coniectus est, gehennam passus est, & quo non prius egressurus est, quam dum ad supplicium rapietur. Idem nobis in vitæ huius introitu contingere solet, mundum enim hunc intrantes tristem quemdam ingredimur carcerem, in quo mille tormenta, & mille cruciatus pati debemus, nec eo prius egredi datur, quam ad mortem dum rapimur, nefas igitur & indignum diem illum inter felices recensere. *Fatuitas n talem suum celebrantiū.* *Mundus hic hominis est carcer.*

Hoc perspectum habens Plinius, quamuis alioquin veri Dei cultus ignarus, diem natalem suum detestabatur, & cum natura expostulabat, quod erga cætera se animalia vt matrem, erga hominem vero solum, vt nouercam, se exhibuisset. Nec immerito ea expostulatio deprompta, certumque est, hominem quamprimum vt in mundum editus est, duplici carceri includi, corpori quidem animam, & corpus mundo, è quo post plurimos exantlatos labores, non prius egredi dabitur, quam in cineres & putredinem conuertemur. *Plinius de natura expostulabat.*

Egregia hoc figura è libro Exodi deprompta faciet manifestius. Moyses è stirpe Leui prognatus mox vt natus est, in profluentem deiicitur, & Ægyptiarum aquarum impetum experiri cogitur, *Posuitque infantulum intus, & exposuit eum in carectis ripa fluminis.* Calamitatis nostræ augurium & signum manifestum, nos quamprimum vt nati in hunc mundum venimus, vitæ infortuniis obnoxios & fluctibus milleque aduersitatum hoc in mundo occurrentium vorticibus expositos esse. *Exod. 2.*

Hæc fuit causa, cur duo Philosophi nimium quantum inter se discrepantes vitæ inanias & aduersitatem, hic risu, ille fletu excepetit: suam prior natiuitatem natalemque deri- *Duo Philosophi diuersi ingenii.*

deridebat explodebatque, dum quibus nos illa malis inuolueret, perpenderet, & huic nomen Democriti, alter dum vitæ calamitates sibi ob oculos poneret in lacrymas resoluebatur, ac nullo non tempore ingemiscebat, Heraclitus scilicet.

Non discrepat multum filiorum Israel historia, in Babilonem enim captiui abducti, in clima barbarum & immite, cum ab inimicis ad patria carmina decantanda inuitarentur, omnem risum perosi, lacrymantes gemiscentesque dicebant. *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Idem quoq; homo cœlo extorris & in mundi captiuitatem mundiq; tyrannidem redactus respondeat, cum inimici illum ad risum & inanitates sæculi consectandas inuitant, cogitet, inquam, se in loco ærumnoso, & immiti climate versari. Qui igitur rideat, gaudeatue in vita tam molesta miseraq; constitutus?

Psal. 136.

Thracum mos.

Thraces immanitate ac feritate barbari, vitæ huius afflictionem & ærumnas perspectas cum haberent, in filiorum natiuitate plorabant, cum tam miseram & ærumnosam illos ingredi vitam viderent, in eorum vero morte ac funere plaudebant ac lætabantur, quod tam periculosam nauigationem confecissent, & vitæ huius captiuitate soluti, vitæ alterius gaudiorum suauitatisq; compotes facti essent.

Plut in cō. uiuio sep. sapient.

Huic consuetudini quam proxime accedebant Ægyptii, diem enim natalem suum negligentes vnicum mortis & funeris præ oculis habebant, vtq; nunquam illum animo exuerent, mortis imaginem epulis inferri mandabant, eam amplectentes, ac velut miseriarum suarum finem, ac felicitatis initium habentes.

Refert Antipatrum Sidonium Poetam Valerius Maximus diem natalem suum detestatum semper fuisse, quod vnico hoc die semper ægrotaret, & eodem etiam exstinctus sit, vt qui vitam ei dederat Sol, idem quoq; mortem & interitum afferret, quique vitæ fuerat introitus, foret & exitus. Merito igitur diem hunc detestari poterat, eumq; vt feralem & nigro dignum lapillo auersari, vt qui mortalis ei fuerit & extremus.

Nemini igitur mirum aut nouum videri debet, si gentiles hi primum dierum suorum ita sint detestati, eumque dierum esse duxerint acerbissimum: cum & Iob, qui Dei cognitione fuit imbutus eumdem diris deuouerit ac maledictione prosciderit, *Maledixit diei suo & locutus est pereat dies quo natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo, dies ille vertatur in tenebras.* Quin & impatientiæ limites egressus in recensendis ærumnis pergit dicens, *Quare de vulua egressus sum? qui vtinam consumptus essem, essem quasi non essem.*

Iob. 3.

Iob maledic it diei natali.

Gen. 47.

Quam vitam hanc auersaretur quamque illius molestias ægre ferret, satis Iacob Patriarcha declarauit: Pharao namque ætatem illius sciscitatus ait, *Quot sunt dies annorum vitæ tuæ.* cui ille respondit, *Dies peregrinationis meæ centum & triginta anni sunt parui & mali.* Tanto cum vixisset tempore nonnisi minimo se vixisse credebat, vitæ enim huius ærumnas & calamitates sibi proponens, credebat vitam mortis potius, mortem vero vitæ nomine appellandam esse.

Iacob vitæ huius miserias dolebat.

Atque ideo Ecclesia à Spiritu sancto edocta, diem natalem Sanctorum non celebrat, sed eum quo ex hac vita abierunt, ac præter mundi consuetudinem diem mortis, eorum *natalitia*, nuncupat. Adeo vt nonnisi trium dies natales Sanctorum celebret, ceteros vero deplorare videatur, Iesu Christi scilicet, Beatæ Virginis, & Ioannis Bapt. stæ, Filii inquam, matris, ac clientis, prioris ante natiuitatem, secundæ in conceptione, natura sanctificati. Deiparæ igitur natiuitas inter feliciores natiuitates numerari potest, cuius hodie Ecclesia memoriam recolit, & Euangelio hoc hodierno continetur: vt vero in illius expositione gaudendi quoq; & exultandi sit occasio, primo de festi huius celebritate, deinde de illius quæ hodie nascitur & celebratur meritis & dignitate loquar.

Ecclesia diem mortis sanctorum natalem nuncupat.

II.

Primo itaque, felix ac Beata gloriosæ Virginis ac Dei matris, natiuitas, ex Abulensis supputandi ratione contigit anno mundi MMM.DCCCCCXLVII. & à transmigratione è captiuitate Babilonica DLXXVI. & ab vrbe condita DCCXXXVIII. vigesimo secundo Imperii Augusti, secundum

Quo tempore nata Deipara.

lis hebdomades, hebdomade LXIV. cum Herodes Ethnicus alienigena ad regnum & sceptrum Israelis peruenisset, iuxta vaticinium Patriarchæ Iacob, *Auferetur sceptrum de Iuda.* Nata porro Virgo nostra est octaua septembris die, neu sine mysterio: annum quippe suum Hebræi à prima septembris luna auspicabantur, credebantque mundum eodem esse mense conditum, eo nixi fundamento quod arbores tum fructibus & pomis onustæ essent quod nonnisi in autumno fieri potest. Adeo vt eodem tempore, anno, mense, & eodem propemodum die, quo infelix Eua malorum pandora à Deo creata fuit, gloriosa Virgo, omnis felicitatis nuntia & causa, nata sit, atq; ad præuaricationem primæ fœminæ expiandam destinata.

Nata eo quo creata Eua tempore.

Vnde factum vero & quamobrem, vt sancta hæc natiuitas tanto fuerit tempore dilata? multæ ac præclaræ dari rationes possunt. Prima sit hac similitudine expressa, cum Rex aliquis nouum sibi regnum acquisiuit, & ipsum adire vult vt in eo in Principē admittatur, Principes suos ac præfectos, viam paraturos præmittere solet. Ita quoque totius vniuersi Monarcha mundum ingressurus, atque infinitam maiestatem suam & incredibilem potentiam patefacturus, Principes suos, Patriarchas scilicet Prophetas, Reges plurimos, ac varios sanctitate illustres viros præmittere visum fuit. Catalogum eorum texit Matthæus, dum Euangelium suum ab eodem auspicatus ait, *Liber generationis Iesu Christi filii David, filii Abraham, Isaac genuit Iacob.* O egregiam seriem & recensionem! duodecim hic videre patriarchas, totidem prophetas, totidem quoque summos licet pontifices, qui ordine quiq; suo incedentes, quatuor annorum millibus præcessere, antequam Christus Rex, eiusque sacratissima mater ac Regina nascerentur: quos deinde duodecim Apostoli, septuaginta discipuli, & infinitæ Martyrum myriades, tot confessores ac virgines & plurimi Sanctorum, secuti sunt.

Rationes cur dilata Virginis natiuitas.

Ecce & aliam. Natiuitas hæc dilata etiam partim est, vt hinc mundo Dei omnipotentis furor & indignatio manifesta fiat, qui vnico mortali delicto ita irritatus erat, vt ad quatuor annorum millia iram suam extenderit, nec generi humano voluerit reconciliari, *Tantane animis cælestibus iræ?* E quo peccator grauitatem & m[a]l[itiam] peccati agnoscere potes, cum enim ipsius te reum constituis, in tam profundam ac præcipitem laberis voraginem, ex ea vt sine Dei misericordia egredi nequeas. De filio prodigo ad Lucam dictum est, quod postquam paternam domum dereliquit, in regionem longinquam concesserit, in qua cum ad multos annos substitisset omnem substantiam dissipauit. Veram ecce peccatoris imaginem, qui dissolutione sua domum Patris cælestis deserens, in peccati regionem concedit, quæ vere regio longinqua & remota est, in qua longo commoratus tempore, gratias virtutes, bona, tempus, & reliquum substantiæ dissipat. Quantum Deus bone peccatum inter & gratiam interuallum! Quam sunt hæ viæ à se inuicem distantes, & iter hoc longum.

Peccati mortalis grauitas.

Luc. 15.

Infelix Adam atq; omnis illius posteritas cū in hanc regionē venisset & vias illas abditas esset ingressus, quatuor aut quinq; annorum millibus errauit, priusquam exitum reperiret, & à statu damnationis, ad beatam iustificationem se conuerteret. Angeli Spiritus illi prompti, celeres pernices, cum semel hoc iter ingressi essent, idq; ob superbiam & arrogantiam, nondum redire potuerunt, nec vmquam reuertentur eorumque elongatio perpetua futura. Sed ecce allegoriam huc spectantem.

Iter à peccato ad gratiam longum est.

Hebræi rerum penuria & fame stimulante pressi patriam & cœlum mutare coacti sunt, & in Ægyptum se conferre, nonnisi ad triennium vel quadriennium forte ibidem permanere proponentes, quamdiu scilicet fames & rerum inopia duraret, vt fertilitatis annis venientibus, iterum in patriam reuerterentur, sed longe secus & præter opinionem accidit, omnes enim in Ægypto mortui, atque eorum posteritas quadringentis ibidem annis commorata est, & nonnisi Deo iuuante, vi armorum, ac præuiis miraculis egredi potuit. Vnde Psalmista, *Emisit signa & prodigia in medio tui Ægypte, in Pharaonem & in omnes seruos eius*, & alibi, *Fecit magnalia in Ægypto, mirabilia in terra Cham,*

Allegoria.

Psal. 134.

Psal. 105.

Cham, terribilia in mari rubro, &c. Eheu peccator infelix, cum fame & inordinato voluptatum & deliciarum mundi huius fame pressum te vides, placidum ac suaue gratiæ diuinæ clima mutas, quo in peccati Ægyptum descendas, è qua te mox vbi voluptatibus nonnihil indulseris, redituturum, breui exomologesin facturum, ac breui pœnitentiam facturum speras, sed sæpe te diutius ibidem commorari contingit, & spe frustratus in peccato moreris, iuxta interminationem illam Euangelicam, *Et in peccato vestro moriemini*. Numquam vero inde egrederis, nisi diuina tibi affulserit misericordia, & miraculorum violentia extraharis. Adeo vt, sicut diuus Thomas asserit, iustificatio & remissio peccatorum maximum opus Dei sit. Sed iam in rationibus nostris proferendis pergamus.

Tract. de gratia.

Tertiam hanc statuo. Natiuitatis huius felicitas tam diu dilata fuit, vt hinc Dei de peccatorum salute sollicitudo denotetur. Huc respiciebat in Canticis Sponsa, cum de Sponsi interrogata qualitatibus, *Qualis est dilectus tuus ô pulcherrima mulierum?* inter cetera respondit, *Caput eius aurum optimum, comæ eius sicut elatæ palmarum, nigræ quasi coruus*: per palmam denotantur iusti, per coruum vero peccatores, atq; ideo dicere vult, dilecti sui cogitationes quas comæ figurant, & de iustorum & iniustorum salute occupatas esse, vt conuertat, illos vero vt in gratia conseruet.

Cant. 5.

Tantopere Deo præuaricantium emendatio cordi est, vt aliud propemodum cogitare aut facere, quam media illius suggerere, & inspirationes sanctas immittere ad eos conuertendos, & in gratiæ viam reuocandos, non videatur, imo gaudet & omnes cum eo Angeli, audito vel vnicam animam errantem in viam redire, quæ maiori illum gaudio afficit, quam nonaginta nouem quæ non indiguerunt pœnitentia, sed in vocatione firmæ & immobiles perstiterunt, vnde ait. *Gaudium erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia.*

Gaudet Deus de peccatorum conuersione.

Luc. 15.

Simile.

In domo & aula Principis alicuius: nemo gaudet vel admiratur, cum arietes, agni, capelli, vituli, gallinæ, columbæ, aliaque domestica animalia iugulantur, quia ordinarium & solidum est, at si vrsus, aper vel leo mactetur, omnes exultant & gestiunt. Iusti animalia domestica sunt & ad Dei donum spectantia, ob quorum mortificationem nulla noua Angelis Deoue oritur exultatio, at dum peccator immite & ferox illud animal leone & vrso immanius, bestiales impetus sequendo, per diuinas inspirationes, contritione & pœnitentia intrinsecus saucius, peccato mori incipit, quantum in cœlo inter beatos sit gaudium exprimi nequit. Hæc igitur est ratio, cur tanto tempore Virginis huius natiuitatem aduentumque distulerit Deus, vt hac ratione iis tempus de salute cogitandi, seseque ad pœnitemtiam disponendi concederet.

Omnes hæ rationes præclaræ sunt, attamen qui fieri potuerit, cur aduentum tuum, Regina mundi optatissima & expectatissima, differre volueris, intelligere non possum, tu enim iam olim, vel tuo nomine prophetæ gloriati sunt, ante mundi creationem te prælectam & prædestinatam fuisse, *Dominus possedit me ab initio viarum suarum antequam quidquam faceret, cum eo eram cuncta componens.* Quamuis enim locus hic primo & per se iuxta Origenem, de æterna sapientia intelligatur, proprie tamen & aptissime ad Virginem Deiparam referri potest, quin & Galatinus libro de Catholicæ veritatis arcanis docet, quamuis loca hæc prouerbiorum & Ecclesiastici Christo & Ecclesiæ conueniant, Virgini tamen non improprie adaptari posse, cum & Epiphanius iam à mille annis, locum hunc Salomonis, de Messia intelligi posse negauerit, eiusdem opinionis sunt Gregorius Nazianzenus & magnus Basilius, accedit quod Arriani loci huius auctoritate grauiter Catholicos, aduersus verbi diuinitatem, insectarentur. Cum itaque loca hæc de gloriosa Virgine intelligi debeant, atque ipsa in Dei matrem, iam inde ab initio viarum illius, id est, iam inde à peccati præuisione & de genere humano redimendo decreto & voluntate verbi, quam humanam naturam assumere voluit, præelecta & prædestinata fueris, vnde fit ergo, natiui-

IIII.

Prou. 8.

Lib. 7. c. 11.

natiuitatem hanc tanto dilatam esse tempore?

Psalmographus hanc temporis moram & exspectationem diuturnam ante quam Messias descenderet perosus, dicebat lacrymans, *Defecerunt oculi mei suspicientes in excelsum*, & alio loco, *Defecit in salutare tuum anima mea*. *dicentes quando consolaberis me*, & venies ô Redemptor orbis? Idem mundus de natiuitatis huius dilatione dicere poterat, defecerant scilicet oculi eius ob continuas lacrymas, raucæ factæ erant fauces eius, & viscera singultiendo suspirandoque fracta, dum aduentum illius præstolantur. Sed quid? non sic visum Deo, & arcanum hoc prædestinationis secretum, erat eamque nasci fecit dum voluit & placuit. Ecce tandem aliquando apparuit & nata est, omnes gaudio & exultatione replens.

Psal. 68.

Psal. 108.

Exultate iam igitur Angeli, vos Spiritus non minus perfecti quam beati & felices: ecce enim in foribus illam, quæ ruinas vestras restaurabit, videte hic iam aurotam quam olim demirati estis dicentes, *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens?* Aurora noctis est extremum, & diei exordium: hic vero vera aurora conspicitur, Virgo enim nascens noctis Synagogicæ, rigoris legalis, exilium illorum Sacramentorum, Sacrificiorum cruentorum, & ceterarum Mosaicarum cærimoniarum finem adfert, simul & diei Ecclesiæ, noui Euangelii gratiæ, remissionisque peccatorum, Sacramentorum efficacium ac Sacrificii Missæ exordium. Huc alludens Apostolus ad Romanos ait, *Nox præcessit* damnationis & peccati, *dies autem* gratiæ, ac misericordiæ *appropinquauit*, quorum prius finem, & alterum initium nascente hac Virgine habuit.

Cant. 6.

Virgo auroræ comparata.

Rom. 13.

Exultate etiam Patres, qui iam à tot annorum millibus in limbi cauernis delitescitis, & tetro illo carcere captiui detinemini: iam certa liberationis vestræ spes affulsit, iam breui captiuitatis vestræ vincula disrupta ac dissoluta videbitis. Felicem vobis offero nuntium, illam iam natam esse, quæ in Messiæ matrem iam olim delecta est, quamque iam tanto tempore expectastis, videre, virgam illam, quæ è radice Iesse pullulare & florem iucundissimum proferre debebat, iam progredientem, *Egredietur virga è radice Iesse, & flos de radice eius ascendet*. Videte redemptionis vestræ simul & totius orbis certissimum indicium ac signum, quod iam olim Ioannes vidit, *Signum magnum apparuit in cœlo*, &c. Signum misericordiæ, gratiæ, salutis & redemptionis hominum.

Natiuitas Virginis. Omnes Limbi patres recreauit.

Isai. 11.

Apo. 12.

O diem millies beatum! ô natiuitatem gloriosam, & admirabilem! vere dixit mirabilem, quod illam viro sanctissimo Ioachim è tribu Iuda, & Anna è stirpe Isachar è domo Dauid, post viginti sterilitatis annos vtrinque transactos videam nasci. Quod miraculum mihi veterum veteris Testamenti prodigiorum memoriam refricat. Magnum hauddubie prodigium ac miraculum fuit, cum aquarum torrentes è durissima petra in Sinai deserto proruperunt. At longe maius & excellentius, dum Virginem hanc, quæ puteus & fons aquarum viuentium nominatur, è Ioachimo & Anna, quæ steriles rupes & quasi de prole suspicienda desperantes, enasci conspicio.

Num. 20.

Sara magni Abrahæ vxor cum ab angelo didicisset, filium è se nasciturum, effuse ridere cœpit ac dicere sibi ipsi congratulando, *Risum fecit mihi Dominus, & omnes qui audierint, corridebunt mihi*: quasi diceret. An nō ridiculū est, omnibusq; ridendi causam dare, me cum iuuencula & valido vegetoq; corpore prolem concipere non potuerim, iam nonagenariam & effœtam Abrahamo marito meo centesimum etiam annum excedente, parere? an non hoc me sannis & sibilo omnium exponere? Quanto potiori iure S. Anna, egregium hoc totius vniuersi margaritum pariens, tamque eximiæ filiæ præter spem omnem & communem naturæ ordinem mater futura, eadem verba vsurpet? & sane omnibus ridendi, non quidem irridendi subsannandique, sed tam præclaram filiæ huius natiuitatem admirandi datur occasio. Atq; ideo vniuersa Ecclesia in huius celebritate exultat & plaudit.

Gen. 21.

Solus Lutherus sacrilegus apostata, inferni soboles & Megeræ anguibus prognatus festum hoc oppugnauit, eiusq; memoriam abolere voluit, quam ob causam odio & rabie tu-

Circa Euangel. fest. Natiuit. Mariæ.

bie tumens Virginis huius honori aduersatus, quodam in loco scripsit, *Perue lim hoc festum omitti, cum nullo scriptura nitatur testimonio*: sed ostendat ipse peruelim, quo scripturæ testimonio Dominicæ diei, paschatis, Pentecostes, & Natalitiorum Domini obseruatio nitatur. Deinde in præsumptione & arrogantia progressus vlterius alio quodam loco ait, *Assumptionis & Natiuitatis festa plane reiicimus*. At debachetur infernalis hæc Tisiphone quantum voluerit, quaslibet effundat calumnias ac blasphemias, Christi fideles tamen festum hoc ad Deiparæ honorem perpetuo obseruabunt.

Lib. de piis ceremon. obseruandis.

IV. Si Salomon, omnisque adeo populus Israel tantum gaudii & exultationis in dedicatione & erectione templi magnifici, in quod nonnisi tabulæ legis inferendæ essent, ostendit, quid non Christianos, natiuitate, id est, in veri huius templi perfectione, in quo ipse legis auctor & lator habitare & domicilium figere debet, facere par est? Conceptum hunc à Petro Damiano, sanctissimo simul & doctissimo Cardinale sum mutuatus, qui cum figuram superiorem protulisset, in Virginis tandem præconia erumpens, hæc illi epitheta affingit, *hæc est thronus Dei, folium diuinitatis, palatium Regis æterni, gazophylacium thesauri, quo de cruenti prædonis seruitio sumus comparati*. Quis igitur hoc in festo non exultet, cum Ecclesia eodem vniuersos fideles inuitet.

3. Reg. 7.

Serm. 2. & 3. de natiu.

Mulier illa Euangelica cum drachmam quam perdiderat, reperisset, gaudio & exultatione effusa, *conuocat amicas & vicinas dicens, Congratulamini mihi, quia inueni drachmam quam perdideram*. Magna illa mulier ac parens natura, non vnam, sed omnes margaritas, diuitias, moniliaque pretiosissima amiserat, gloriam scilicet, innocentiam, gratiam immortalitatem, aliaque innumera, sed cum hodie Virginem hanc reperiendo, gemmam pretiosissimam, quaque nulla vmquam extitit, illustrior, (*multa filiæ congregauerunt sibi diuitias, tu supergressa es vniuersas*) omnia hæc repetiisset, omnes mundi nationes conuocat & vnum in locum colligit, vt sibi congaudeant, & de tam perfectæ creaturæ inuentione, id est, natiuitate congratulentur. Et vere gaudio & lætitia dignissima est.

Luc. 15.

Gausus sibique congratulatus esset Salomon, si hanc tempore suo mulierem fortem & generosam reperisset, quam tantopere in Prouerbiis suis quæsiuit, sibique ostendi postulauit: *Mulierem fortem quis inueniet?* Nostris eam temporibus inuenimus Christiani, & coram oculis nostris nasci vidimus, quod Reges veteres suo tempore tantopere videre cupiebant. Ecce hic mulierem illam fortem bellatricem illam Amazona, quæ omnipotentem debellabit, diabolum sibi subiiciet, & redemptionis mundi, quæ iam in foribus futura est occasio & exordium.

Prou. 31.

Tres Purpurati Persiæ cum in aula Darii disceptarent, quid rerum omnium foret fortissimum, & suam singuli sententiam protulissent, tandem suam Symbolam attulit etiã Zorobabel, omnib. fortitudine præstare censens mulierem. De Virgine hac nostra sine dubio loquebatur, ac velut Propheta præsagiebat S. sancto plenus, tandem aliquando, hodierna scilicet die, Virginem nascituram, quæ omnium quæ vmquã in rerum natura extitere, fortissima futura esset. Quæ enim fortitudo ac robur iram cœlestem auertere inferos obserare, Dæmones consternare, Solem ad deliquium cogere, infinitum certis terminis ac finibus circumscribere, omnipotentem vtero ferre, creatorem parere, Dei genitrix existere, aliaq; fortitudinis opera edere? Quæ omnia cum hodie contigerint, an non ingens gaudii & exultationis nobis materia data est?

3. Esdr. 3.

An non vrbi obsessæ ab hostibus, & ad extremam necessitatem redactæ, magnum gaudium foret, si ad portum suum nauem commeatu onustam appellentem videat. Mundus hic magna quædam ciuitas est, Oriens, Occidens, septemtrio & meridies illius portæ sunt & ingressus: quinque annorum millibus hæc obsessa erat, & ad extremam necessitatem redacta, at gaudio illa non mediocri hodie perfunditur, cum portum suum nauem illam regiam ingredientem videt, videt Virginem inquam nostram, quæ hodie mundi huius mare ingressa, post annos quatuordecim panem illum vitæ adfert, qui vni-

Simile.

tur est Iesus qui dicitur Christus: Quasi diceret Quicunq; scire voluerit, quam perfectionem, quot dotes, quot virtutes, gratias & merita Virgo hæc nostra in se complexa sit, cogitet oportet, Matrem illam Vnigeniti Dei Filii exstitisse, qua nulla teste diuo Thoma, maior aut amplior haberi dignitas potest, cum maiorem perfectioremq; filii sui Matre creaturam, propter qualitatem & priuilegium ei datum, creare non posset. 1.q.25.a.4.

Prou. 10. Dixit olim Sapiens, parentum decus & ornamentum esse filiorum virtutem ac sapientiam, *Filius sapiens, gloria parentum*. Adeo vt Pater cœlestis, omnem gloriæ suæ magnitudinem ac diuinitatis splendorem filii sui sapientiæ acceptum referat, *Filius meus es tu, ego hodie genui te*. Psal. 2. Cum igitur Virgo ipsum repetere possit, & Patris cœlestis instar gloriari, *Filius meus es tu, ego hodie genui te*, ecquæ obsecro illius magnitudo, dignitas & maiestas?

Pandorā finxere Poetæ. Poetæ fabularum Patres vna cum Hesiodo in Theogonia commenti sunt, Deos olim Pandoram omnigenis donis & muneribus cumulasse, quod cœlestem & diuinam sobolem edidisset, quod è nomine illius etiā colligi potest, quod tantumdem græce sonat, atque omnia dona, fabulosum hoc est & commentum, at certum cum sit, Virginem tam egregii filii, vnigeniti, inquam Dei Patris Matrem exstitisse, quibus eam donis cumulatam fuisse credendum? quibus dotibus locupletatam? *De qua natus est Iesus qui dicitur Christus*. O dignitatem admirabilem!

Deus cum Abrahamum & Dauidem, egregios viros & sanctitate eximios amore singulari prosequeretur, & singularem iis gratiam dare decreuisset, suum & amorem in eos testatum faceret, promisit filium suum è stirpe & progenie illorum nasciturum, *In semine tuo benedicentur omnes gentes*, Gen. 17. alteri in Psalmis iurauit, *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam*, &c. Psal. 131. Quo audito in terram se prostrauit Abraham supplex, tanti honorem ac singulare hoc beneficium faciens, sibi vt vires deesse putauerit ad dignas benefactori gratias persoluendas. Si tantum sit beneficium Christum consanguineum: sed nonnisi post multas annorum centurias nasciturum, habere, vti Abraham eum & Dauid habuere, Quæ futura est dignitas ac maiestas Mariæ, quæ vera illius & parens & genitrix exstitit, quæque illum sacro tulit vtero nouem mensibus inclusum? *De qua natus est Iesus*.

Hieronymus Ezechiæ Regis lacrimarum rationem reddens (*fleuit Ezechias fletu magno*) ait, non ob aliam eum causam fleuisse, quam ob promissum ac iuramentum Dauidi factum, è sua scilicet progenie ac stirpe Messiam nasciturum, quod in se iam morti proximo, & illibeto hinc abeunte fractum cerneret atque interruptum. At cum quindecim annos vitæ addidisset Deus, in illorum tertio Manassem genuit, fletus igitur hæc erat ratio, quod hac spe frustraretur, dicebatque intra se, In me igitur longa hæc & catenata annorum series deficiet, atque illa frustrabor gloria, quod meus non sit nepos Messias futurus. Magni, vt videtis, Princeps faciebat, quod Christus è stirpe illius descenderet, quid ergo de Virgine hac cogitandum, quomodo magnitudo illius ponderanda, quantique gloria illius facienda, quod Dei mater fuerit, atque illum vtero tulerit. In Isai 38. & 4. Reg. 20. Fletus Ezechiæ causa.

David Rex vt audiuit à Saule se in generum adoptandum & filiam illius Michol ducturum, sese humilians ait, *Quis sum ego: aut quis est filius Isai, vt sim gener Regis* cumque in aula inter magnates & Principes versaretur, hoc nomine gloriatus dicebat, *An paruum vobis esse videtur esse generum Regis*? 1. Reg. 18. Tanti scilicet honorem hunc faciebat, vt omnes in Psalmo 112. ad gratias ob tantum beneficium sibi collatum agendas inuitet, Psal. 112. *Laudate pueri Dominum*: quasi dicere vellet, vos pueri pauperes, plebei & ignobiles, huc adeste, ac mecum nomen Domini deprædicate, & sanctum nomen eius per omnes mundi angelos extollite ac dilaudare, *Quis sicut Dominus Deus noster*: id est, dicite num aliquem Deo, quem adoramus, videritis maiorem? *Suscitans à terra inopem & de stercore erigens pauperē, vt collocet eum cum Principibus*. Ipse enim bonus ille Deus est qui pauculū & inopem Dauid è mundi huius fœcib. & miseriæ fimo, ab omni fortuna destitutū,

& inglorium sublimauit, vt cum Principibus illum collocaret, Regis me generum constitueret, & inter Reges terræ numerari faceret. Si tanti hoc faciebat Dauid, & maxime sibi id gloriæ esse ducebat, quid de illa cogitandum, quæ hodie nascitur, vt in Dei ipsius matrem assumatur? Euangelista porro honorem illum comprehendere non valens, ait duntaxat, *De qua natus est Iesus, qui dicitur Christus.*

V. Simile. Imitatus Apellem hic Euangelista videtur, qui cum exigua in tabella gigantis alicuius colosseam magnitudinē effingere deberet, videretq; commode hoc fieri non posse, pollicem illius tantum depinxit, inferne hoc addito Epigrammate, *Ex vngue leonem*; id est, è pollicis huius proportione facile reliqua gigantis huius magnitudo cognosci potest. Euangelista magnitudinem, excellētiam, maiestatem ac reliqua merita illius quæ hodie nascitur, exponere cum vellet ac velut in tabula depingere, videretque hoc apte scitéq; fieri, tantamque meritorū copiam tam exiguo in subiecto contineri non posse, satis putauit, dixisse; Iesu Christi illam matrem esse, è sola hac qualitate de ceteris illius meritis perfectionibusque sufficientem coniecturam fieri posse sibi persuadens, *De qua natus est Iesus*, &c.

Num. 13. Simile quid vetus proponit testamentum cum nobis duos illos exploratores è terra promissionis redeuntes depingit, qui vt Hebræis regni illius fæcunditatem & fructuum illic prouenientiū abundantiam declararent, botrum ingentem in vecte velut diuitiarum & feracitis terræ illius specimen, humeris detulerunt. Cogitare Euangelistam nostrum idipsum hic imitari voluisse: gloriosæ enim Virginis diuitias, perfectiones & admirabiles virtutes eius depingere & declarare volens, magnam illam, quod Christi Domini mater extiterit, dignitatem ob oculos ponit, quæ velut specimen & omnis magnitudinis infinitorumq; meritorum eius indicium, *De qua natus est Christus*, &c.

Eia igitur, Catholici auditores, virginem hanc demirem ni, solemne hoc festum colite, felicitatem natiuitatis illius magnificate, ac diem hunc velut dierum omnium iam inde à mundi exordio felicissimum existimate, diem, inquam, qui vniuersum recreat: & non sine ratione; si enim in natiuitate filii Zachariæ plurimi gauisi sint, (*Et in natiuitate eius multi gaudebunt*) an non potiori iure matris Dei natiuitas omnes omnino Catholicos magis recreet & gaudere cogat?

Et sane totus hodie exultet orbis & plaudat, hodie quippe salutis nostræ ac redemptionis exordium fuit, hodie vitæ arbor in paradiso terrestri plantatur, quæ vobis fructum vitæ est allatura: hodie arca illa absoluta, in mundi huius mare exponitur, quę verum Noe & totius orbis Saluatorem vehere & gestare debebit: hodie thronus ille eburneus & auro conuestitus, mundi miraculum, perfectus est, in quo verus Salomon Iesus Christus considebit, hodie arca illa fœderis è ligno incorruptibili compacta, & ad legis ipsius auctorem recipiendum destinata, perfecta & constructa est: hodie deniq; turris illa Dauidica, ex qua omnigena dependet armatura, & vndique communita velut inimici terror, fidelium præsidium, ac velut Ecclesiæ propugnaculum agnoscitur. Ad illam igitur confugiamus, illam in asylum deligamus, & toto illam oremus corde, in patronā adoptemus, deuoti illi & obsequiosi simus, & nunquam a laudibus illius deprędicandis diuulgandisq; lingua nostra conticescat.

Natiuitatis Deiparæ figuræ. Gen. 1. Gen 6. 3 Reg 10. Exod 25.

Ita etiam fiet, gloriosa ac beata Virgo. Oculi nostri perpetuo te admirabuntur, linguæ te laudabunt, & cor totum tibi dedicabitur, te enim velut dignissimam, maximam, ac creaturarū omnium quæ vnquā in mundo vixere perfectissimam agnoscimus. Deus enim, qui omnibus in rebus liberalis, erga te se velut prodigum & profusum declarauit, in vnicam animam tuam colligens & simul coaceruans, quod ceteris creaturis nonnisi sigillatim ac minutim distribuit. In Exodo præcepit Deus, vt Moysi tabernaculum constructuro, omnes aurum, argentum, gemmas, imo & animalium pelles conferrent. Mysterium hoc fuit & prognosticon, gloriosissima Virgo, ac meritorum tuorum magnitudinis quodammodo præsagium: vt enim tu in verum Ecclesiæ tabernaculum destinata es, ita declarare voluit Deus, omnes sanctissimarum Exod. 25.

marum quarumlibet creaturarum perfectiones in tuis finiendas, & Sanctos omnes, qui te præcederent, è suis virtutibus aliquid ad tuarum perfectionem & complementum collaturos. Adeo vt fidelitate Sara, pulchritudine Rebecca, humilitate Abigail, fortitudine Iudith, & gratia fueris Esther.

E natiuitatis tuæ felicitate de ceteris vitæ tuæ mirabilibus licet præsagire: tibi namque Deus huiusmodi priuilegia & gratias contulit, quæ nunquam vlli alteri collata sunt. Conceptio siquidem tua sine peccato originali, natiuitas gratia & vitæ sanctitate plena fuit, & præter hæc, ipsa Dei matris dignitas quæ tibi collata, verum esse ostendit, quod angelus tibi prædixit, inter ceteras scilicet te mulieres imo & creaturas omnes benedicendam. O Virgo decus mundi, hominum beatitudo, Angelorum gloria, peccantium patrona, atque omnis misericordiæ Mater, pro nobis obsecro, iam intercede; iram Dei nostri mitiga, nos patri illi reconcilia, furorem illius compesce, & castigationis fulmina manibus illius excute, vtque natiuitatis tuæ festum hic celebramus, fac obsecro, vt post mortem gloriæ tuæ fauorem sentire mereamur, ad quam Patre & Filio, & S. Spiritu ducente vtinam aliquando peruenire contingat, Amen.

IN FESTO S. MICHAELIS ARCHANGELI.

Partitio.

I. *De Angelorum nostri custodia.*

II. *Quod angeli custodes hominum deuote sunt colendi.*

III. *De effectibus nonnullis custodia Angelorum.*

IV. *De portis quatuor humanis per vtrosque Angelos obsessis.*

V. *De S. Michaelis inter Angelos praeminentia generatim.*

VI. *In qua Hierarchia speciatim sit Princeps, in prima ne, an tertia ordine primo.*

Archangele Michael constitui te principem super omnes animas suscipiendas.

FIGVRA.

SEnacherib Assyriorum Princeps cum Ierosolimitanam ciuitatē numeroso exercitu, cui parem Iudæa non viderat, cinxisset, & omnem se regionem ferro & igni vastaturum comminatus esset, nisi auxilium cœleste affulsisset, ecce tibi angelum cœlo descendere, qui velut cœlestium legionum præfectus, quadam nocte Barbarorum castra ingressus, vnico momento centum octoginta quinq; hominum millia vindice gladio interemit. Cum fortitudinem, animum & gesta angeli huius propius intueor, crediderim, nec etiam vane, vtpote sanctorum Ecclesiæ Patrum auctoritate nixus, sub illius imagine magnum illum angelum, cuius hodie festū celebrat Ecclesia, Michaelem depingi, qui propterea caput ac ductor angelorum, spirituum cœlestium princeps, animarum coram Deo præsentator, turmarum angelicarum dux, & generalis diuini exercitus vicarius est appellatus. Vt vero vos de veris ac supremis gloriosi huius archangeli effectis ac gestis dicentem audire, & ipse eadem proferre possim, S. sancti opem & auxilium, solitis & cōsuetis gloriosæ Virginis, quæ vera angelorum Regina est, precibus & intercessionibus postulemus, atque in hanc rem omnes eam angelicis verbis salutemus. *4 Reg 19. 2. Par. 36. Isai. 36. & 37.*

AVE MARIA.

I. Ea Theologorum ac Philosophorum omnium quoad vniuersi totius gubernationem directionemq; fuit semper opinio magnum illum Deum maiestate terribilem, vnitate adorabilem, & potentia infinitum, inferiora & terrena nonnisi per media regere ac gubernare. Cæterum tria in hoc mundo loca sunt & videri queunt, tam conditione quā situ & ordine meritorum inter se discrepantia, supremus, in quo solus Deus *qui in altis habitat, & humilia respicit in cœlo & in terra*: infimus, in quo tum homines & animalia, & *Tria loca in mundo. Psal. 112.*

rum omnia corpora inferiora in naturæ officina producta commorantur, & medius demiq; , qui tam corpora cœlestia quam angelos comprehendit.

Deus inferiora per superiora gubernat.

Adeo vt sapiens ille & omnipotens mundi gubernator, cuius nutu ac prouidentia omnia conseruantur, inferiora hæc superiorum corporum influxu & adminiculo dirigat ac tueatur. Hinc enim pluuiæ & serenitates, niues, grando ros matutinus, gelu, pruina, noctis ac diei vicissitudo, quatuor annui tempestatum varietas sapienter ad rerum omnium productionem generationemque disposita & concinnata enascuntur. Homo porro cum essentia sua è duabus sit compositus partibus, corpore inquam & anima, quod in statua illa Nabuchodonosoris caput aureum & pedes luteos habente, (hic corporis illis animi imaginem, gerentibus,) repræsentatum est, cumq; corpora superiora nullam in animam illius potestatem & ius obtineant, admirabilis ille prouisor spiritus quosdam cœlestes, ad hominum animas regendas gubernandasque, & ad finem suum quocunque medio possibili conducendas destinauit, vnde Psaltes, *Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos ignem vrentem*, &c.

Dan. 2.

Psal. 8.

Satis hauddubie amorem suum declarauerat Deus, & qua hominem beneuolentia prosequeretur indicauerat, cum magnum illud & splendidum totius vniuersi palatium construxit, & cœlum inquam tot stellis variegatum, terram tot fructibus fœcundam, arboribus conuestitam mare denique tot piscium generibus locupletatum, in vnius hominis vsum è nihilo producit. Quem affectum Propheta demiratus exclamat, *Domine quid est homo quod memor es eius, &c. Minuisti eum paulo minus ab Angelis, &c. omnia subiecisti sub pedibus eius.* Tamen in amando excedens, & communem amoris legem transgrediens cum non putaret, sat um & quidquid sub illius conuexis & fornicibus continetur in vsum nostrum condidisse, satis esse ipsum quoq; quod sub & in cœlo cōtinetur, id est, angelos nobis elargiri voluit, vt scilicet salutem nostram promouerent, nos defenderent, & ab omni vitæ discrimine & aduer-

Psal. 103.

Signa amoris diuini erga hominem

sitatibus tuerentur. Cum vero inter angelos quidam supremi sunt, & supremum locum obtinentes, vti sunt, qui supremam hierarchiam constituunt, quales sunt Seraphini, Cherubini, & Throni, quorum est semper supremo numini assistere & ab eo non recedere, omnes tamen ad hominum sunt tutelam, eorumq; salutem procurandam destinati, iuxta illud Apostoli, *Omnes sunt administratorii Spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.*

Hebr. 1.

Angeli filii Dei dicuntur.

Eo vero maior & amplior nostra erga Deum obligatio, quo essentia & natura spirituum illorum cœlestium, in salutem nostrā destinatorum & nobilior & sublimior. Scriptura porro tam sublimes illos efferet, adeoque nobiles efficit, vt filios Dei illos nuncupare non vereatur. Nam apud Iob loquens Deus ait, *Quis dimisit lapidem angularem eius, cum me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filii Dei?* quæ verba glossa ordinaria exponens addit, *Astra matutina & filii Dei, id est, Angeli.*

Iidem lapides igniti.

Ezechiel vero lapides igneos & ardentes illos nuncupat, lapides quidem ob fortitudinem & constantiam, ignem vero ob ardentem quo nos prosequuntur amorem & affectum. Quare de Luciferi casu & præcipitio loquens ironice & satyrice illi exprobrat, *Et tu Cherub extentus, posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti.* Id est, Proh, quanta tua calamitas est infelix Lucifer quod cum olim honore & gloria in sancto Dei monte afflueres, in imas abyssi voragines, magna tua infamia te præcipitasti, quiq; inter angelos, qui velut igniti lapides, ambulare consueueras, iam extinctus es, & carbonis instar nigricans, pœnis æternis inuolutus.

Ezech. 28.

Sunt vigiles & custodes mundi.

Isaias porro eos milites Dei, cœlestes bellatores, & mundi præsidiarios nuncupat, inque Dei persona loquens ait, *Super muros tuos Ierusalem constitui custodes, tota die & nocte non tacebunt.* Quod de Ierusalem hic duntaxat dicitur, absolute de vniuerso hominum genere & mundo intelligendum, super cuius muros idem Deus Angelos & Cherubinos, velut custodes collocauit, qui excubarent, noctesque diesque circumspicerent,

Isai. 62.

Psal. 33.

ne

ne quid homo detrimenti caperet. Hoc Psalmista etiam confirmabit dum ait, *Immittet Angelos Domini in circuitu timentium eum*, &c.

Rex qui plures imperio suo continet prouincias, & regna, si qua aduersus illum turbas mouent & tristas tollunt, è peccato quietoque regno milites & duces, quorum fidem & obedientiam perspectam habet, seligere solet, qui in turbulentis illis regionibus, velut præsidium sint, & regiam authoritatem rueantur. Deus æternus magnus quidam Princeps est, imo Regum Rex, & Dominus dominantium, plurima imperio suo regina subdita habet, regnum cœlorum, regnum mundi, & diaboli regnum. Primum illi morigerum & penitus subiectum est, alterum pace perpetua gaudet, *Qui posuit fines tuos pacem:* tertium vero rebellionem & turbas mouet, inquietum est, atq; hic audire voces illas est, *Quis noster Dominus est?* &. *Noluimus hunc regnare, super nos, & non habemus Regem nisi Cæsarem.* Quamobrem vt turbulentos hos compescat, & authoritatem suam in hoc mundo aduersus maleuolorum audaciam tueatur, è peccato & tranquillo cœlorum regno milites & duces loci naturales, id est, Angelos, qui fidelissimi illi sunt & fuere, ac semper obsequentes, destinat. Et iam plusquam quinq; annorum elapsa sunt millia, ex quo magnus hic princeps suis præsidia hæc expensis alit, & ad totius vniuersi conseruationem & hominum salutem fouet. Angeli velut milites præsidiarii in regno mundi.

Cum custodum & præsidiariorum hic incidat mentio, video, Sponsam Salomonis de custodibus quibusdam maiorum loqui, in quos illa dilectum per plateas quæritans, incidit, *Inuenerunt me vigiles qui custodiunt ciuitatem.* Ambrosius & Rubertus hunc exponentes locum de angelis eundem interpretantur, eosque veros mundi ciuitatis custodes esse asseuerant, quod eorum curæ custodiæq; totus orbis terrarum & animatum nostrarum salus concredita sit. Ideoq; in scriptura milites & pugiles dicuntur. 5. Cant. 5. Lib. de virginit. & Rupert. in 5. cant.

Ipsum quoq; ex alio Canticorum loco eruo, *Quid videbis in Sunamite, nisi choros castrorum?* Porro per castrorum choros & turmas militares omnes sine dubio angelos intelligunt, qui velut milites in turmas, centurias & legiones distributi, magnum exercitum constant, sed milites validi generosi & fortissimi. Huius figura erat ille, quem vidit Daniel, brachia habentem ferrea, & Chrysolito vestitum, ferrum, robur, gemma nobilitatem & excellentiam figurabat. Cant. 6. Angeli validi milites Dan. 10.

Origenes in eumdem incidens conceptum, & exploratores quos Iosue in Iericho destinauit allegorice exponens, ait, Angelorum eos figuram gessisse, qui quotidie à Deo ad mundi conseruationem huc & illuc emittuntur. Hom. 2. in Iosue.

Gregorius locum illum Iobi exponens, *Cum Regibus & consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines*, ait per Reges & consules terræ beatos Angelos denotari, qui velut Principes & mundi cōsules, omnia hominum negocia administrant & mundi tutelam habent. 4. Moral. 31. & 11. Moral. 18.

Hieronymus eiusdem Iobi locum interpretans, *Columnæ cœli contremiscunt & pauent ad nutum eius*, per columnas angeli intelligi assent, qui quod in gratia confirmati & stabiliti sint columnis & fulcris inconcussis similes esse dicuntur; qui tamen in omnipotentis Dei omnia concutientis conspectu, contremiscunt & pallent, Tam scilicet maiestas eius terribilis est. In Iob. 26.

Denique vt exordio huic finem imponam: materiam propositam aggrediar, dico Angelos substantias illas corporeas esse, & intelligentias illas Aristotelicas, & Spiritus illos cœlestes, quorum dux & caput gloriosus Michael est, in cuius laudem hodie Ecclesia canit, *Archangele Michael constitui te Principē super omnes animas suscipiēdas*, & in eiuus prædicationem hodie mirabilia proponam, & concionem in duo membra dispertiar, primo naturam, excellentiam & angelorum effectus in genere, altero archangeli Michaelis laudes, dignitatem ac merita prosequar. Vos benignas aures accommodate.

Quod ad primum attinet: sciendum, iuxta magni Theologi Dionysii, & diui Thomæ doctrinam, omnes angelos nouem esse distinctos ordinibus, & tribus hierarchiis comprehensos, & ex omnibus aciem illam cœlestem conflari, de qua Ecclesia canit, *Cumque omni militia cœlestis exercitus.* II. Angeli in nouem choros & 3. hierarchias distributi.

Tres.

Tres primæ hierarchiæ ordines similes sunt Nobilibus & Principibus magni alicuius Regis, qui semper & quotidie Maiestati illius adstant & obsequuntur, quales sunt Duces, Comites & Barones, nobiles concilauis regii, & illius œconomi, secundæ hierarchiæ similes putem regiis ministris & magistratibus, quales præsides, libellorum supplicum examini præpositi, præfecti generales, prætores prouinciarum, consiliarii statuum, duces militares ac tribuni: denique tertiæ & postremæ, qui ad aliquas prouincias destinantur, & singularum hominum curam gerunt, imaginem gerunt eorum qui in bene instituta republica, consulum, prætorum, iudicum inferiorum, commissariorum, consiliariorum in curiis subalternis sub authoritate magni cuiusdam Principis terræ partes agunt & munus.

Angelorũ numerus infinitus. Tanto porro spirituum cœlestium multitudo est, vt exprimi nequeat, nec numerus illius exactæ subduci. Daniel nonnisi per millium millia illos computat, finem inuenire nequit, *Millia millium ministrabant ei.* Quin & Iob illos derisui habet & explodit, qui numerum illorum inuestigare se posse confidunt, aitque admirans, *Numquid est numerus militum eius?* Plura addit etiam D. Thomas, ait enim cœlestes hosce milites ita reliquis naturæ rebus numero præcellere, vt cœli magnitudine reliqua sub aere comprehensa corpora superant.

Dan. 10. a

Iob. 25.

1. p. q. 50. a. 3.

Quod si verum sit, vt esse verissimum mihi persuadeo, tã sancto & celebri viro id referente crediderim hinc angelorum & pulchritudinem, & excellentia euidenter ostendi posse addens enim quod idem Thomas alio loco docet, omnes angelos specie inter se differre, vt ab aquila differt columba, Luscinia ab acanthide, coruus à psittaco, atque ita de ceteris, & simul illud Aristotelicum axioma respiciens, *rerum species numerorum rationem imitari*, id est, quod quemadmodum numerus superior inferiorem comprehendit, & aliquid illi proprium adiungit, ita quoq; species superior omnes inferioris perfectiones ac suam præterea velut particularem complectatur, hine inquam, eruo & cognosco: & palam profiteri cogor, spirituum illorum pulchritudinem comprehendi aut percipi non posse.

1. p. q. 50. a. 4.

Pulchritudo angelorum astruitur. Vt sententia hæc fiat manifestior, ab vltimo & infimo angelorum ducamus initium, quem rebus ceteris corporeis pulchritudine perfectioneq; præcellere credimus ac supponimus. Quod testatur angelus ille Danielis, quem vbi Propheta conspexit, tantus è vultu illius fulgor ac maiestas emicuit, vt teste scriptura, parum abfuerit quin exanimis in terram ceciderit, atqui secundus angelus omnem inferioris simul & propriam perfectionem continet: tertius merita & perfectionem aliorum duorum, suam etiam superaddens: quartus deniq; priorum trium pulchritudinem in se continet, simul & suam: adeo vt hac ratione ab inferioribus ad superiores, per omnes angelorum choros, vsque ad seraphinorum supremum ascendendo, cum ille omnem omnium angelorum inferiorum excellentiam, præter suam propriam, quæque singularem speciem constituit, in se complectatur, & angeli numerari nequeant, magna & perfectio & pulchritudo in eo continenda sit. Quanto vero in Deo qui omnes infinito interuallo præcedit, futura? O secreta, ô mirabilia!

Lib. de diuinis nomin. c. 4. S. Dionysius tractans eadem, & spirituum illorum & substantiarum immaterialium essentiam examinans, definitionem quandam ex imis naturæ penetralibus quæ pulchritudinem quandam singularem & admirabilem denotat, hinc elicit, *Angelus, inquit, est imago Dei, manifestatio inuisibilis lucis speculum purum lucidissimum immaculatum.* E quibus verbis hoc excludamus argumentum, nihil Deo perfectius, nihil lumine pulchrius, nihil speculo politius & æqualius, atqui angelus primi imago est, manifestatio alterius, & tertium effectu. Ergo perfecta, pulchra, & penitus admirabilis creatura est.

Anselmi sententia de angelorum pulchritudine. Plura & maiora habet Anselmus, asserit enim si angelus cœlum stelliferum subiret, & omnes stellæ in Soles conuerterentur, lumine illum suo & splendore omnia sidera ob scuraturum ac tenebras, quoddammodo offusurum. Addit insuper Angelum illũ fulgore & pulchritudine sua tantum solium illorum

illorum splendorem superaturum, quantum opacam & caliginosam terram Sol lumine antecellat. Hinc colligi igitur potest, quanta eorum sit pulchritudo & perfectio.

Tanta scil. vt, præterquam quod commune inter homines prouerbium sit, quod, dum alicuius pulchritudinem extollere volumus, eum angeli instar pulchrum esse asseramus, scripturæ quoque loquendi sit modus, homines pulchros angelis comparare. Hinc sanctus Lucas de gloriosi protomartyris Stephani donis perfectionibusque loquens faciem ei Angeli instar pulchram & splendidam habuisse dixit, *Et intuentes eum omnes qui sedebant in Concilio, viderunt faciem eius tamquam faciem Angeli.*

Hominũ pulchritudo angelicę collata.

Longius quoque Prouerbium hoc petitum, nam in veteri testamento vsum habuit: Regina enim Esther maiestate & excellentia Regis Assueri consternata, qui in centum ac vigini prouincias dominium & imperium exercebat, ab India ad vsque Æthiopiam, ait *Vidi te Domine, quasi Angelum Dei & conturbatum est cor meum præ timore gloriæ tuæ, valde enim mirabilis es Domine, & facies tua plena est gratiarum.* Quasi diceret, Mirum tibi ô potens Rex videri non debet, si ad maiestatis tuæ intuitum animus me defecerit, & deliquium passa sim, vt enim te conspicata sum, adeo mihi pulcher & perfectus visus es, vt angelum me videre mihi persuaserim: mirabilis enim es, Domine, & facies tua omnigenam gratiam spirans.

Est.15.

An non profecto admirabile, beatos illos Spiritus, adeo excellentes, perfectos, & essentia pulchros, in tutelam nostram ac protectionem destinatos esse, ac noctu diuque in misellorum ac plebeiorum defensionem excubare. In huius rei figuram vidit olim scalam Patriarcha, per quam Angeli summa diligentia & ascenderent, & descenderent. *Viditque in somnis scalam stantem super terram & cacumen illius tangens cœlum, Angelos quoque ascendentes & descendentes per eam.* Quam visionem exponens Bernardus ait, *Numquid sedentem quempiam aut stantem vidit, certe non: quia non habemus hic manentem ciuitatem, nec futuram adhuc possidentes, sed inquirimus: & vt eam consequamur, & in eis similes simus, Angeli summo studio ac diligentia ascendunt & descendunt.* Quibus è verbis non secus atque ex ipsa Patriarchæ visione colligere licet, quantopere de salute nostra soliciti sint angeli, cum nostri causa & descendant & ascendant, veniant & abeant, numquamque quiescant, quamdiu hoc in mundo commoramur, sed perpetui custodes nostri sunt.

Gen.18.

Idcirco hoc in Psalmo 33. vulgata interpretatio habet, *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum*, Hieronymus ad fontes Hebræos interpretatur, *Circumdat Angelus Domini in gyro timentes eum:* Septuaginta vero, *Castrametatur Angelus Domini in circuitu timentium eum.* Quæ phrases & loquendi consuetudines solicitudinem ac curam repræsentant, quam de hominibus gerunt cum custodes & præsidiarii sint, non domorum aut castrorum, sed animarum illorum. Testatur hoc Psalmista, *Angelis suis mandauit de te.* *Psal.90.*

Ostendit hoc puero suo Giezi Elisæus cũ ille Syris vrbem obsidione prementibus tremeret & paueret: cum enim se ad orandum composuisset, ecce serui oculos aperuit Dominus, ita vt montem equitibus & curribus ignitis circum Elisæum girantibus plenum viderit, *Et aperuit Dominus oculos pueri & vidit, & ecce mons plenus equorum & curruum igneorum in circuitu Elisæi.* Atque omnia hæc per angelorum manus fiebant. *4.Reg.6.*

Idem quoque in Genesi legere est. Iacob enim è Mesopotamia cum vniuersa familia, fratrem Esau veritus, qui iam ab ineunte ætate illum persecutus erat, cum descendisset, angelum patrocinium illius suscipientes, illi occurrerunt: quos mox vt vidit, castra Dei illos esse & auxiliũ cœlitus missum asseruit, *Fueruntque eidem obuiam Angeli, quos cum vidisset, ait, castra Dei sunt hæc:* quasi his seipsum verbis solaretur, sume animos Iacob, noli metuere, esto iam securus: si enim hominem nactus sis aduersarium, ecce angelicam cohortem quæ te ab omni hostili incursione defensura est. *Gen.32.*

Simile quoque libro canticorum continetur: dicitur quippe lectulus Salomonis à sexaginta ducibus quibus nulli in Israel fortiores *Cap.3.*

tiores erant circumdari: qui omnes arma manu præferebant, & bellandi erant peritissimi, & suum singuli in femore paratum gladium habentes ad nocturnos, si qui forte accideretent impetus propulsandos, *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi, vniuscuiusque ensis super femur suum propter timores nocturnos.* Certum est per regium illum thalamum, in quo Salomon noster requiescit ac dormit, vniuscuiusque iusti animam significari: in hac siquidem Sponsus ille cœlestis, cuius deliciæ sunt esse cum filiis hominum, requiescit: quinam autem sint egregii illi & validi duces, illum circumstantes, satis Psalmographus declarat, dum ait, *Benedicite Domino omnes Angeli eius potentes virtute qui facitis verbum eius.*

Anima iusti comparata lectulo Salomonis.

Psal. 102.

Egregios hinc conceptus & corollaria educemus, primo, animas nostras lectulos & thalamos esse in quibus omnipotens requiescat, atque angelos, veteres illos exercitatos bellatores, illius esse custodes constitutos. Secundo si in lege Mosaica cœlestes illi Spiritus tam sedulo diligenterque homines custodirent, quid non ab illis in Euangelica sit præsidii exspectandum? tertio, illum qui tam sedulos ac vigiles custodes nactus fuerit, secure in vtramque aurem dormire posse ac nihil metuere, vnde Ecclesiasticus, *In conspectu Angelorum nolite timere.*

Consecutiua egregia ex angelorum custodia.

Eccle. 33.

Reipsa hoc perspectum habuit Daniel, qui in immanissimorum & sanguini & feritati assuetorum leonum medio nihil omnino formidans, securitatem suam & à timore exemptionem, angelorum custodiæ ascribit, *Deus meus misit Angelum suum, & obturauit ora Leonum, & non nocuerunt mihi.* Id ipsum quoque significauit cordata & formosa illa Iudith cum simili in periculo versaretur, *Viuit Dominus quoniam custodiuit me Angelus eius & hinc euntem & ibi commorantem, & inde huc reuertentem.* Quo loco ad Psalmographi sententiam videtur allusisse, qui ait, *Angelis suis Deus mãdauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis*, ait, *in omnibus vijs tuis*: vt hinc perspectum fiat angelos & vitæ huius curriculo durante & expirante, in statu peccati simul & gratiæ, tam in aduersitate quam prosperitate, in sanitate non minus quam ægritudine, denique in omnibus viis, nostri curam gerere.

Dan. 6.

Iudith 8.

Psal. 90.

Quam porro Deus noster prouidus est auditores quantopere de bono & salute nostra sollicitus! vt tam potentes Principes & creaturas adeo excellentes custodiæ nostræ assignet! Ex hinc & colligi potest, quanti hominem faciat, quanta etiam Angelorum obedientia, imo vero, quantus Dei erga nos miseros amor sit & affectus. Neque enim mirum est angelos eum suos ad nostri custodiam deputasse, cum & filium vnigenitum pro nobis emori in cruce voluerit: *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.*

Dei amor erga hominem.

Verba illa Psalmographi Bernardus exponens, *Angelis suis Deus mandauit de te*, admirans exclamat, *O quantam debet tibi hoc verbum inferre reuerentiam afferre deuotionem, inferre fiduciam! pro præsentia reuerentiam, pro beneuolentia deuotionem, pro custodia fiduciam?* Quasi diceret Infinitis obligatus est homo nominibus ad reuerentiam & cultũ angelis deferendam, quod semper illum præsentes circumstent: ad pietatem & deuotionem quoq; exercendam, ob beneuolentiam qua illam prosequuntur: ad fiduciam simul concipiendam, cum sciat tam valido & ad succurrendum prompto se præsidio communitum.

In Psal. 90.

Tam scilicet in bono nostro procurando seduli & prompti sunt, vt scriptura hoc exponere dum vellet, alas illis adiunxerit & alatos sæpius describat, vt hinc constet illos in rebus nostris expediendis cunctandisq; non incedere, sed quam promptissime volare, *Et erant sex alæ vni, & sex alæ alteri, duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius & duabus volabant*. Quod igitur alas circa caput, in pedibus, & medio corpore præferãt, ostendunt se & initio operis vitæque, & in fine simul, & in medio eiusdem, denique in omnibus viis nostris nobis opitulari.

Angeli alati in scriptura depingũtur.

Isa. 6.

Huc accedens quam proxime Dionysius Areopagita in libro quem de cœlesti hierarchia scripsit, illos & alatos & nudipedes, pingi solere asserit, vnum eorum ad Dei manda-

Lib de cœlest. hierar. cap. 15.

ta

tæ exequenda & hominibus succurrendum volnntatem ac promptitudinem: alterum ad exprimendum, ab omni eos terrena contagione ac concretione liberos & exemptos existere, vtpote qui intelligentiæ penitus puræ & mundæ sunt.

Addam hic quod magis vos percellat & admirari cogat, fuisse scilicet olim Philosophos qui nescio quo Spiritu, quod modo dixi, intellexere, ac præsertim quod angeli custodes nobis ordinatii & tutores cœlitus constituti essent: Inter ceteros hoc intellexit Seneca, ita namque amico suo Lucilio scribit, *sepone, inquit, in præsentia quæ quibusdam placent, vnicuique nostrum padagogum dari Deum non quidem ordinarium, sed hunc inferioris notæ, ex horum numero, quos Ouid. ait de plebe Deos*: quos porro veteres Ethnici Deos ordinarios & vulgares dicebant, Angelos Christiani dicimus.

Epist. 3. Ethnici angelorũ custodiam agnouerunt.

III. Angelorũ custodia quadrupliciter demonstratur.

Ceterum vt sciatis in quo hæc angelorum custodia & tutela consistat, è quatuor illam effectis & quadrupliciter elici posse dicendum: primo per subtractionem qua omnem homini peccandi occasionem, illicium, materiamque auferunt: quod tripliciter contingit, primo præterita peccata coarguendo, vt ab iisdem imposterum sibi caueat homo, vt eum in libro Iudicum Angelus Israelitis commissorum delictorum turpitudinem ob oculos poneret, atque ideo illos obiurgaret, quamprimum veniam petiere & lachymis eadem eluerunt. Secundo à præsenti eum peccato, in quo versatur, auocando, vti Lothum angeli Sodomitico incendio eduxerunt. Tertio deniq; futura, ne cõmittantur impediendo: ita Balaam eum omne maledictionum genus aduersus Israelitas deprompturus esset, per angelum impeditus fuit. Alterum custodiæ angelicæ genus in protectione & defensione situm est, ne scilicet toties in peccatum ad quod à dæmone inuitatur prolabatur, illum præseruando ac custodiendo: quod tribus etiam modis contingit. Primo dum dæmonum potentiam infringunt, eorumque impetum violentum cohibent: quod significatum fuit in eo quod apud Tobiam & in Apocalypsi diabolum angelus vinxerit, & in abyssum præcipitem

Iud. 2. *Gen. 19.* *Num. 22.* Defendũt hominem tripliciter. *Tob. & Apoc. 20.*

dederit. Secundo concupiscentiæ vires elidendo ac debilitando. Cuius rei figura fuit angelus qui neruum femoris Iacob elisit, eumque claudum reddidit, *Tetigit neruum femoris eius & statim emarcuit*, Animæ femur allegorice loquendo cõcupiscentia est: nerui illius passiones sunt & violentæ: eum vero angelus eosdem incidit & infringit, tum neruum concupiscentiæ debilitat, ita vt penitus emarcescat. Tertio passionis Dominicæ memoriam in medio animæ nostræ imprimendo: signatum hoc fuit in angelo illo qui signo Tau notauit viros dolentes & lachrymantes: *Signa Tau, super frontes virorum gementium.* Porro Angelum literam illam hebraicam gementium fronti imprimere, aliud mystice non est, quam sanctis animabus dominicæ passionis memoriam & omnia Caluariæ mysteria insculpere.

Gen. 32. *Ezech. 9.*

Tertius angelorum custodientium effectus in ministerio consistit, eo quod omnes iuxta Apostolum *administratorũ spiritus sint.* Et sane Seraphini in terram mittuntur ad hominum corda inflammanda, vt è quarto Regum libro manifestum redditur in Angelis qui in curribus & equis igneis apparuere: apud Isai. quoque in Seraphino qui calculo ignito Prophetæ labia purgauit, *volauit ad me vnus de seraphin, & calculo quem forcipe tulerat de altari, &c.* Cherubini ad scientiam destinantur edocendã: testis sit ille qui Apocalypseos decimo ingens manu volumen tenebat, & ille cap. 18. qui lumine & fulgore suo vniuersam terram illustrabat. Throni emitti solent ad iudicium peragendum & iustitiam administrandam, horumque munus est, iudices ac præsides vt leges debito modo intelligant, & vnicuique ius suum administrent, edocere, vt in Act. Apostol. dicitur, *Accepistis legem in dispositione Angelorum.* Dominationes cœlo emitti consueuere, vt sensum rationis imperio subiiciant. Hoc designauit Angelus ille, qui Agari ancillæ suasit vt ad heram se conferret, coram illa se demitteret, eique se morigeram præberet. Virtutum munus est edere miracula, vt angelus ille Raphael reipsa fecit, qui seniori Tobiæ visum reddidit,

Heb. 1. Seraphinorum munus. *4. Reg 2.* *Isai. 6* Cherubinorum. *Apoc. 10. & 18.* Thronorum. *Acto. 8.* Dominationum. *Gen. 21.* Virtutum. *Tob. 11.*

Potestatũ. *Exod.* 18. diabolum compescuit, aliaq; mirabilia præstitit. Potestatum partes sunt, dæmones cohibere, eorum tentationes infringere, ac violentiam retũdere cuius rei exemplum in Exod. legimus, vbi angelus Pharaonis se tyrannidi opponens, inter Israelitarum & Ægyptiorum agmen quod populum Dei insequebatur, medium se constituit.

Principatuum. *Dan* 10. Archangelorum. Principatus emittere Dei solet, ad Reges & Principes tuendos & dirigendos: videmus. n. apud Danielem tres potentissimos Monarchas Persarum, Græcorum, Iudæorum, ab angelo singulos edoceri & gubernari. Archangeli præsulum & præfectorum omnium sigillatim curam gerunt, iisque maxima secrete & mysteria reuelant: testis erit magnus ille archangelus Gabriel, qui Zachariæ Pontifici astitit, eique filium nasciturum promisit, a que is ipse Virgini Deiparæ incarnationem Iesu Christi annuntiauit. Denique Angeli ad vniuscuiusque nostrum defensionem, tutelam, conseruationem & custodiam destinantur, vt etiam eis de cibo & alimento prospiciant: exemplo sit, vt alios infinitos omittamus qui Eliæ Prophetæ aquam & panem subcinetitium attulit.

Luc. 1. Angelorum. *3. Reg.* 19.

IV. *Zach.* 1. Quartum & vltimum Angelicæ tutelæ munus est, consolari: sunt enim afflictorum consolatores, errantium ductores, & ærumnosorum tutores. Testatur hoc Zacharias dicens, *Angelus loquebatur in me verba consolatoria & bona.* In huius rei signum vidisse se in Apocalypsi Ioannes quatuor angelos ait, super quatuor terræ cardines innixos, & quatuor ventos tenentes ne terram perflarent, *Vidi*, inquit, *Quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terræ tenentes quatuor ventos, ne flarent super terram.* Emblema hoc denotabat, quatuor illos prauarum affectionum turbines & tempestates è quibus omnes tentationes quæ hominem in vitia pertrahunt, proficiscuntur, ab Angelis propulsari & impediri.

Apoc. 7. Quatuor animæ passiones per quatuor hosce ventos designatæ.

Homo similis vrbi in quadro fundatæ. Hoc vt mysterium intelligatur, sciatis oportet singulum hominem, vrbi in quadro fundatæ, & ad singulos angulos portam habenti esse persimilem. Primum latus est Oriens, alterum ad Occidentem vergit, alia duo ad Meridiem & Septentrionem spectant: eundem prospectum habent & portæ. sed ita illæ constitutæ sunt, vt ad singulas duo spiritus excubent, vnus malus & alter bonus, hic ad hominum salutem procurandam, eosque conseruandos, ille vero ad interitum & damnationem arcessendam.

Tentationes diabolicæ per primam animæ passionem. Prima igitur porta Orientem spectat, atque hinc malignus Angelus animam prima passione, id est gaudio, quod primus ille ventus Apocalypticus denotat, oppugnat. Asmodæus autem princeps, qui vano huic gaudio præsidet, circa portam hãc, quatuor turmas ad animam oppugnandam collocauit: in prima constituit lusus, tripudia, choreas, & lasciua carmina: in secundam retulit iuuenculorum vanitates, vestium luxum, fucum & aromata mulierum, & historias veneteas: in tertio agmine sunt epulæ, conuiuia, ebrietas, gula, ingluuies, impudicitiæ immuditia, scutriles, mimici, & meretricii ioci, & quidquid obscœnum aut salax proferre lingua potest: in quartam coniecit fornicationes, adulteria, stupra, atque omne libidinis genus.

Consolationes boni Angeli aduersus tentationes gaudii mundani. Bonus è contra Angelus, Raphael, huic inimico se opponens, & misellam animam defensurus, & tentationibus restiturus, sancto quodam dolore & tristitia secundũ Deum illam consolatur & corroborat: ita scilicet intrinsecus eam illustrando, vt doleat, & sancta quadam ratione contristetur, veritatem vbi perspicere potuerit: atque idcirco quatuor ei radios luminis immittit: primus est sui ipsius cognitio, qui adeo splendidus & fulgidus est, vt anima lachrymari vbertim incipiat, vbi Dei sui imaginem in se penitus inquinatam conspicit, & culpæ se ream, gratia priuatam, à gloria repulsam, & tartareo supplicio mancipatam agnoscit. Secundus est peccati cognitio: qua delictorum suorum horrorem & enormitatem, multitudinem, grauitatem, pœnam iis debitam, simul & ingratitudinem ob oculos ponit. Tertius mundi cognitio, quo fit, vt perspiciat, quam fraudulente mundi gaudia nos illiciant, fallant, circumueniant, deficiant, ac tandem tædium sui generent. Quartus, Dei cognitio, qui, Deum illius creatorem esse redemptorem, iustificatorem, glorificato-

Insignis D. Bernardi sententia.

catorem tandem futurum ostendit. Vnde præclare, vt soler, ait Bernardus, *Clamat mundus, Ego deficio: clamat Caro, ego inficio: clamat dæmon, ego decipio: clamat Christus, ego reficio. Vide ergo quem sequaris.* Sed ad portas nostras redeamus.

Secundæ passionis tentationes.

Secunda porta Occidentem spectat, atque hic malignus spiritus, secunda passione, qui est dolor mundanus, animam inuadere & oppugnare solet: hic quidquid in mundo triste, acerbum, noxium & tædiosum dici aut fingi potest, crudele bellum infert, vt non immerito illud Psalmistæ repetere ipsa queat, *Inuenerunt me labores mortis, & dolores inferni circumdederunt me.* Abadon, id est, Angelus exterminator, vel Spiritus diuisionis, qui in Apocalypsi describitur, circa portam hanc quatuor agmina opponit, de quibus Ioannes ait, *Vidi Angelos in visione:* in primo constituit inimicitias, odia, suspiciones, perfidiam ac vindictam: in secundo, murmurationem, detractionem, infamiam, rebellionem, discordiam, blasphemiam: maledictionem, & iram: in tertio, bella, homicidia, cædes, incendia, afflictiones pauperum, persecutiones innocentum, ædium conflagrationem, vrbium excidia, & regnorum ruinam: in quarto denique lites, proditiones, impiorum auxilia, falsa testimonia, & peruersa iudicia.

Apoc. 9.

Boni Angeli consolationes aduersus tristitiam mundanã.

Hinc vero ex aduerso bonus Angelus, qui sanctus Michael est, tentationes hasce profligat, & sancto quodam gaudio secundum Deum resistit, quod animam ad spiritualia gaudia sustollat, verba illa Apostoli illi occinens, *Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete:* sanctum vero hoc gaudium & spiritualis recreatio, ad virtutum amorem, ad conscientiæ consolationem, & ad gloriæ cœlestis contemplationem inuitat: agminibusque hostilibus quatuor alia obiicit, velut radios quosdam splendoris supernaturalis, qui animos irradiat & illustrat. Primus, est gratia aduersus aduersitates confortans & roborans, iuxta id Apostoli, *omnia possum in eo, qui me confortat.* Secudus, gratia humilians sub potenti diuinæ voluntatis manu, qua per patientiam meritoriam sub fortunæ insultibus, & vitæ huius asperitate se deiicit & humiliat, tertius, gratia exultans, qua cum voluptate & gaudio afflictiones & iniurias mundi huius sustinet ac patitur, Apostolos imitando, *qui ibant gaudentes à conspectu Concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine IESV contumeliam pati:* Quartus, Gratia calefaciens, affectiones inflammans, voluntatem succendens, desideria ad gaudia æterna comparanda exurens.

Philip. 4

Ibid.

Act. 5.

Tertia porta ad Meridiem vergit, atque hic inimicus, tertia passione, quæ spes præsumens & insolescens est, euertere animam molitur: hac olim oppugnati fuere illi, quos loquentes Isaias inducit, *Posuimus mendacium spem nostram, & protecti mendacio sumus:* Behemoræ princeps spei vanæ, quatuor hic legiones in aciem explicat: primam occupant Dei obliuio, votorum violatio, Apostasia, sacramentorum contemptus, indigna sacræ communionis sumptio, delictorum excusatio, & sacrorum consiliorum derisio: in secundam adlecta sunt scandalum proximi, innocentum per praua exempla destructio, peccandi consuetudo, & de peccato iactantia: tertiæ ascripta sunt irreuerentia, hypocrisis, curiositas, & vana gloria: in quartam relata, mundi gloria, dignitatem ambitio, honores sæculi, fastus & superbia, minæ & verbera, aliorum contemptus, prodigalitas, luxus, auaritia.

Isai. 28.

Boni Angeli aduersus vanam spem præsidia.

Bonus Angelus, qui Azarias, omnia hæc tentamina elidit, idque timore Dei, qui initium & apex sapientiæ, quo semper animam ad Deum eiusque iustitiam timendam inducit, vt ex quarto Apocalypseos capite colligere est, eique triplex lumen suggerit: primum, timor Dei, occinitque illud Ecclesiastici, *Qui timet Deum, faciet bona.* Secundum, honor Dei in Apocalypsi clamantem audiuimus Angelum, *Date illi honorem,* & in Prouerbiis, *Honora Dominum, & valebis:* Tertium diuinorum iudiciorum repræsentatio ac formido, in cuius rei signum Angelus initio Apocalypseos clamat, *Timete Deum, quia venit hora iudicij eius.*

Eccl. 15
Apoc. 4.
Prou. 7.
Apoc. 14.

Tentatio diabolica circa quartam passionẽ animæ, quæ metus.

Quarta & postrema, porta Septentrionalis est, circa quam metu malignus Spiritus animam oppugnat, iuxta illud, *Ibi trepidauerunt timore, vbi non erat timor:* atqui hic. qua

druplicẽ cohortem armat, in prima collocat dubitationem & ambiguitatem circa res fidei, agnitæ veritatis derelictionem, vitæ præsentis prolongationem, paupertatis repudium, mendacia & periuria: in secunda peccati complacentiam, à satisfactione horrorem, conscientiæ malignitatem: in tertia peruersam consuetudinem, incredulitatem, excæcationem mentis, hæresin & ignorantiam: in quarta denique spem vitæ longioris, pœnitentiæ dilationem, deque misericordia diuina præsumptionem.

Solatium boni Angeli circa metus tentationem. E contra bonus Angelus, qui Gabriel, sancta quadam passione penitus contraria, quæ est spes diuina, omnem hanc tentationem eneruat, verba illa Sapientis occlamans, *Aspicite filij nationes hominũ, & scitote, quia nullus sperauit in Domino & confusus est: permansit in mandatis eius, & derelictus est:* Eccl. 2. simulque triplicem ei spem velut aciem triangularem opponit, quæ animam excitat & corroborat. Prima est spes quædam viua & fide plena, qua credit & sperat mysterio passionis Iesu Christi credens. Secunda est spes prouida, qua anima sperat simul & credit, Deum casibus & aduersitatibus humanis, qualia bella, pestes, afflictiones, necessitates, aliaq; prouidere & succurrere posse, iuxta illud Prophetæ, *spes mea tu in die afflictionis meæ.* Ierem. 17. Tertia est spes fidelis, per quam anima Dei sui promissis confidit, illiusque sanctæ prouidentiæ innititur.

Hæc sunt ministeria, Auditores, quæ à bonis nobis Angelis exhibentur, hi sunt custodiæ illorũ effectus potissimi, videte quoque allegoricam & mysticam quatuor ventorum vel passionum animi nostri expositionem. Atque huius occasione alterius cuiusdam conceptus Rabinorum, qui cum hoc nostro coincidit, mihi in mentem venit. Conceptus Cabalistarum antiquorum. Crediderē scioli illi Iudaizantes, & Thalmudici consarcinatores, Dei currum à quatuor Angelis trahi & compositum esse, velut è quatuor lapidibus pretiosis: ad latus dextrum gemmam quamdam finxerunt, è qua felicia omnia prodibant, quam Michaelem appellabant: ad sinum aliam, quæ omnium afflictionum, aduersitatum, & molestiarum causa erat, nomine Gabrielem. Tertia mixta erat, & de duabus prioribus participans, cui nomen dederant Raphael: quarta denique erat velut gubernatrix ac dispensatrix omnium, quam Vrielem dicebant. Hæc non nisi Iudaica commenta, at Christiana veritas docet, Dei currum non ab his quatuor dumtaxat, sed ab infinitis aliis Angelis trahi, vt è Psalmistæ verbis elici potest, *currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium, &c.* Psal. 67.

Plura de perfectionibus Angelicis in genere non dicã, nam tempus iam est ad alterum concionis membrũ accedendi, in quo gloriosi Michaelis Archangeli excellentiam, magnitudinem & mirabilia singillatim ostensurum me dixeram: & quamuis Ecclesia hodierna die omnium beatorum spirituum festum & solennitatem celebret, singillatim tamen gloriosi huius Archangeli, velut omnium capitis & cæterorum principis.

V. Tres Angeli dunta xat in scriprura nominati. Digne igitur vt hac de re loquar, dico, si authoritate quadam irrefragabili agendum est, qualis est reuelatio diuina, non nisi tria in vniuersa scriptura bonorum Angelorum nomina reperiri, scilicet, Michaelem, Gabrielem, & Raphaelem: primum decimo & duodecimo Danielis capite, & Iudæ Apostoli Epistola Canonica, & quarto Apocalypseos: secundum 8. & 9. Danielis & Lucæ capite primo: tertium denique tertio Tobiæ capite: cætera, quæ ab aliis citantur nomina, nulla librorum Canonicorum authoritate nituntur, nec ab aliqua Ecclesiæ traditione accepta, sed partim à Cabala Hebræorum mutuata, partim è libris Apocalypsis, qui ad nostram vsque ætatem peruenere, educta sunt. Ita nomen Vrielis libro quarto Esdræ legitur, qui inter Canonicas scripturas, vti & quartus, non est referendus. Libro secundo oraculorum Sibyllinorum, quæ Tomo secundo Bibliothecæ sanctorum Patrum leguntur, mentio habetur, Eomielis, Vrielis, Samielis, & Azaelis, aliorumque plurimorum. Beda quoque in Collectaneis suis numerat & alios, Rumielem scilicet & Pauielem: alios etiam addunt alii, vt Iehudielem, Barahielem, Escaltielem, & plurimos alios: at nullius frequentior in sacro volumine,

lumine, quam Archangeli Michaelis habetur mentio.

Effecta & opera Michaelis Archangeli. Effecta, opera & ministeria illius vtroque in testamento frequentissime occurrunt. Ipse siquidem fuit, qui olim Abrahamum, ne filium immolaret, impediuit, & gladii iam sublati ictum infregit. *Gen. 22.* Ipse nocte integra cum Iacobo eumdem aduersus Esau animaturus, luctatus est, eumque in femore læsit. *Gen. 32.* Ipse Mosi in rubo ardenti apparuit, ad quem legislator ille tanta cum reuerentia accessit. *Exod. 3.* Ipse eiusdem cadauer iam defunctum magna diligentia occultauit, ne ipsum Hebræi velut numen quoddam adorarent. Ipse gladium manu vibrans Gedeoni apparuit, eique robur & animum addens causa fuit, vt trecentis dumtaxat assumptis viris copiosum Madianitarum exercitum profligârit. *Iud. 6. & 7.* Ipse denique vna nocte centum octoginta quinque hominum millia in castris Sennacherib regis letho dedit. *4. Reg. 19.*

Audite & alia. Ipse Ægyptum afflixit, & tantas per omnes illius terminos plagas ostendit. *Exod. 8.* Ipse aquas maris Rubri separauit, & sicco pede tantam hominum multitudinem per ipsum traduxit. *Exod. 14.* Ipse velut tæda fer filios Israel in columna ignis in terram promissionis perduxit. *Exod. 15.* Ipse Prophetam Abacuc capillitio arreptum è Palæstina in Babylonem transportauit, & Danieli, qui in lacu leonum asseruabatur, alimentum procurauit. *Dan. 14.* Ipse tres illos adolescentes in fornacē Babylonicā coniectos conseruauit, & in medio flammarum iis astare visus est. *Dan. 3.*

Hæc quidem è veteri Testamento: iam è nouo non minora illius opera producamus. Ipse fuit, qui quotannis aquas piscinæ Probaticæ mouebat, per quem motum omne morbidorum genus sanabatur. *Ioan. 5.* Ipse succentor fuit & choragus symphoniæ illius Angelicæ, quæ Christo nascente in montanis Iudææ fuit exaudita. Ipse erit horrendus ille tubicen & præco, ad cuius vocem omnes mortui sepulchris exibunt, & iudicio se sistent. Ipse in die iudicii vniuersalis crucem, clauos, coronam spineam, lanceam, ac reliquum passionis apparatum præferet. *1. Thess. 4.* Ipse deniq; animas in statera ponit, & summo illi iudici offert, vnde canit Ecclesia: *Michael Archangele, cōstitui te super animas suscipiēdas.*

Equidem crediderim, gloriosum hunc Archangelum vnum esse è septem illis spiritibus, (& fortasse inter illos principem obtinere locum) qui semper throno diuino adstant, & rebus inferioribus, & quæ ad hominem spectant, præsunt, quiq; cæteris Angelis inferioribus ministeria delegant, & quæ ad mundi gubernationem directionemque pertinent, facere imperant. de illis loquitur spiritus, de quibus Apocalypsis loquitur, *Et vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei,* *Apoc. 8.* & in cap. decimo quinto, decimo sexto, & decimo septimo sermo est de septem Angelis velut œconomis & agentibus generalibus omnium quæ in mundo peraguntur. Angelus quoque Raphael vnum se de eorum numero esse ait, *Ego sum Angelus Raphael, vnus ex septem, qui astamus ante Dominum.* *Tob. 3.* Clemens Alexandrinus de illis agens, hæc addit, *Septem sunt, quorum est maxima potentia, primogeniti Angelorum principes.* *Lib. 6 Stromat.* Horum porro de numero Michael est iuxta Danielis verba, *Ecce Michael vnus de principibus mihi venit in adiutorium.* *Dan. 10.*

Describit Apocalypsis septem lampades noctu diuque ante Deum collucentes, quas Ioannes de Angelis exponit: quem secutus dicere ausim, Michaelem vnam esse è præcipuis, quemadmodum & Angelorum princeps est: ar lampadem igne amoris ardētem, mirabilibus collucentem, & semper ante diuinæ maiestatis thronum refulgentem. *Apoc. 4.*

De hoc Archangelo illud Psalmi intelligam, *Immittet Angelus Domini in circuitu timentem eum,* *Psal. 33.* quo loco Septuaginta pro *immittet,* exponunt *castrametabitur:* Hieronymus, *circumdat in gyro:* è quibus colligo, gloriosum Michaelem cœlestes spiritus velut in acie & castris ad fidelium defensionem & omnipotentis gloriam, disponere. Confirmabit hoc, prælium quod Apocalypsis in cœlo peractum scribit: *Factum est prælium magnum in cœlo, Michael & Angeli eius præliabantur cum Dracone.* *Apoc. 12.* Vere prælium magnū, de re enim magna concertabatur, num scilicet Deo honor & gloria reddenda foret, vel vt Bernardus, Alexander Halensis, & Lactantius volunt, num sacra Christi humanitas *Serm 17. in Cant. 3 p. q. 70 m 4. l. 2. c. 9.* adoran-

adoranda esset: & prælium hoc non vi armorum, sed rationum; non manuum motu & ictu, sed mentis, q longe vehementior, fiebat.

VI. Quo ordine sit in cœlo Michael. Non satisfacit mihi communis Theologorum nostrorū opinio, dicentium, Michaelem nostrum è primo & supremo vltimæ Hierarchiæ choro, id est, è Principatib. vnū esse; quod tamen illi è magno Theologo Dionysio didicerunt, qui libro de cœlesti Hierarchia Michaelē postremæ Hierarchiæ,

Lib de cœlest. hierarchia c. 9. quæ Principatus, Archangelos & Angelos comprehendit, adscribit. Ipse enim eorum semper opinionem, vt probabiliorem, sum secutus, qui Michaelem in primo supremæ hierarchiæ ordine, qui Seraphinorum est, collocandum censent; atq; hoc apertissime

Dan. 10. & 12. è decimo Danielis capite, quo *vnus de principibus magnis* dicitur; & duodecimo, vbi lego *Michael princeps magnus*, colligi posse iudico. Quomodo enim Princeps magnus dici queat, si nonnisi in postrema hierarchia collocaretur?

Tob. 12. Deinde Angelus Raphael, coram vtroque Tobia de dignitate sua agens ait: *Ego sum vnus ex septem, qui astamus ante Dominum.* Cum vero septem hi Spiritus, omnium iudicio Seraphini sint, Clemens enim Alexandrinus illos Angelorum principes & primogenitos nuncupat, & horū de numero vnus sit Raphael, qui tamen tam mirabilia opera edidisse non legitur, q̄ Michael; crediderim Michaelem nostrum huius ordinis fuisse.

Hom. 34. in Euang. Homil. 1. super Missus est. Tertio Magnus Papa Gregorius de angelo Gabriele in homiliis suis hunc in modum locutus est: *Ad hoc ministerium summum Angelorum venire dignum fuerat, quia summum omnium nuntiabat:* eiusdem quoque opinionis Bernardus est. Ambo igitur mea sententia inferre volunt, Gabrielem è Seraphinorū & præcipuorum Angelorum numero esse; atque ego hinc colligere, huc etiam referendum esse Michaelem nostrum. Si enim ob vnam legationem (maximam hauddubie) Angelus Gabriel hunc in ordinem allegatur, cur Michael noster, qui plures executus est, hoc numero excludatur?

Si quis vero opponat & è contra obiiciat, Michaelem in scriptura, Angeli semper & Archangeli nomine cēseri, deinde cum semp vt missum describi, quod ad inferioris hierarchiæ ordines spectat. Respondeo ad primum cum magno Gregorio, Angeli nomen officii ac dignitatis esse, non naturæ. Ad secundum cum Paulo, omnes esse administratorios spiritus, omnes ministrare, & ad hominum salutē procurandam destinari: quod nemini mirum videatur, cum & creator ipse & Angelorum omnium Rex, venerit non ministrari sed ministrare.

Nomen Angeli, officii est, nō naturæ. Hom. 34. in Euang. Heb. 1. Matth. 20.

Quo stabilito progredior vlterius, dicoq; principem hunc & turmarum Angelicarum ducem nō modo è primo primæ hierarchiæ ordine & choro esse, sed omnium etiam Angelorum, qui post Luciferi eiusq; sequacium rebellionem ac ruinam in cœlo remansēre, primum, nobilissimum, excellentissimum, & tum naturâ, gratiâ, & scientiâ, tum aliis perfectionibus præstantissimum. Hæc magni Basilii opinio est dicentis: *Tibi, ô Michael dux superiorum spirituum, qui dignitate & honoribus prælatus es cæteris omnib. spiritibus superius, tibi inquam supplico.* Beatus Laurentius Iustinianus idem quoque habet: *Sanctis*, inquit, *spiritibus prælatus est Michael, sicut Lucifer malis.* Inter recentiores huius opinionis est Ambrosius Catharinus; quod & è Daniele Propheta confirmari potest, qui Michaelem nostrum principem magnum nuncupat; quæ dignitas ei non competeret, nisi caput & primarius aliorum foret.

Michael omnium Angelorū non prævaricantium primus.

Homil. de Angelis.

Serm. de S. Michaele.

In 1. ad Heb.

Dan. 12.

Ad hæc ipsum validis & prægnantibus rationibus confirmari potest. quorum hæc prima, iuxta Theologorum, imo & Ecclesiæ vniuersalis sententiam certissimum est, in magno illo & terribili prælio, quod in cœlo Empyreo peractum est, Michaelem DEI personam gessisse, & velut diuinæ maiestatis vicarium depugnasse; eum igitur Lucifer agminis aduersarii caput, omnium Angelorum (vt vulgo creditur) princeps fuerit; rationi consentaneum fuit, aliorum angelorum principem & nobilissimum, ei se Dei nomine obiicere, & vim illius retundere.

Rationib' probatur Michaelē primū omniū Seraphinorum esse.

1.

Secunda ex Apocalypsi eruitur, in qua magnum illud prælium describitur: ad literā de prælio illic sermo, q̄ Lucifero & Antichristo Michael circa mundi finē intentabit. Petierim 2. *Apoc. 12.*

rim igitur, cui potius tam horrendum bellum, in quo de imperio & authoritate Iesu Christi decertabitur, quam omnium spirituum Angelicorum maximo & nobilissimo, conficere incumbat.

3. *Exod. 3.* Tertium hunc porro, certissimum est Michaelem fuisse, qui Dei viuentis personam in rubo ardenti repræsentauit: ita enim Moysi locutus est, *Ego sum Deus Abraham, Deus Isac, & Deus Iacob.* Credibile autem est, imo vel verisimile, alium à Deo vt vicarium, & personam suam repræsentantem electum esse, quam Angelorum suorum principem & maximum?

4. Nomina ab Ecclesia S. Michaeli dari solita.

Succedat quarta, veritas hæc quamuis aliunde erui non possit, euidenter satis colligitur è nominib⁹ ac titulis, quos Ecclesia huic Archangelo dare solet: modo enim illum præpositum paradisi, ac primatem, cœlestis exercitus, modo cœlestis militiæ principem, Angelorum tribunum, & turmarum creatoris vicarium generalem nũcupat. Adhæc veritatem hanc adstruit Catharinus (*In cap. 1. ad Heb.*) è communi orandi precandique consuetudine Ecclesiæ, quã in Litaniis Romanis, post SS. Trinitatis personas, & gloriosam Virginem, primus inuocari Michael solet. Quo testimonio satis confirmatur, merita illius & magnitudinem cæteris spiritibus Angelicis præcellere.

5. Quinta sequatur. In extremi iudicii die, vt apud Matthæum scribitur, signum filii hominis in cœlo appariturum dicitur, id est, signũ crucis, velut summi Imperatoris & Regis totius vniuersi vexillum & aquila, hoc autem Michael noster, vt in homiliis suis docet Eckius (*Homil. 8. in festo S. Michaelis.*), præferet Inde canit Ecclesiam, *signifer sanctus Michael repræsentet eas.* Adeo vt hinc sequi videatur, inter turmas Angelicas eum primatum esse, quemadmodum capitaneus & vexillifer in turmis millitaribus in terra primi etiam esse solent.

His addo, quæ de Angelo hoc scripsit Richardus Brixianus: inter cætera nomina, quę veteres Hebræi, qui de religionis suæ mysteriis tractarunt, sancte coluerunt, fuit ipsum *Mitaton*, id est, princeps facierum, quod animas ad Deum offerret, easque gloriæ illius redderet participes. Mysterium hoc dum excutio, mihi persuaserim, admirabile & præclarum hoc nomen, glorioso Michaeli competere, facierum enim multitudo ingentem forte claritatem & splendorem diuini illius Archangeli denotat, tum etiam quod ab Ecclesia princeps, qui animas recipit, easque Deo offert, appelletur, *Constituit te principem super omnes animas suscipiendas, &c.*

Audiuistis igitur, Auditores, mirabilia munia & perfectiones Angelorum omnium in genere: audiuistis etiam singillatim excellentiam, dignitatem & merita gloriosi Michaelis, atque his duobus punctis vniuersam concionem absolui. Honoremus igitur Angelos, milites illos cœlestes revereamur, agnoscamus, quantum illis deuincti simus, illosque vt semper nobis adsint, obsecremus: & imprimis gloriosum hunc Archangelum illum Seraphinorum principem colamus, ducem illum generalem militiæ cœlestis inuocemus, vota nostra ac preces ad generosum hunc athletam, ad draconis illum debellatorem, cœlestem signiferum, fidelem animarum tutorem dirigamus, ac magna animi dimissione hanc illi orationem offeramus.

Gloriose sancte Michael, bonorum Angelorum ductor, Spirituum cœlestium decus, cœlorum miraculum, principatuum & dominationum caput, Cherubinorum Vice-Rex, summe Seraphinorum superintendens, agminum omnipotentis ductor, & generalis omnium regnorũ prouisor: oculos tuos ad nos conuerte, rem nostrã cordi habe, à periculis nos defende, nosq; custodi ac protege.

Tu beatissime Angele, cuius gesta adeo celebria sunt, & facinora adeo heroica, tu enim Adamum paradiso tam dulciter eduxisti, tu Abrahæ gladium iamiam Isaaci ceruicibus imminentem retinuisti, tu Moysi in rubo apparuisti, tu legem in monte Sinai dedisti, tu Iosue animos, gladium illi quo hostem conficeret adferendo, addidisti, tu Gedeoni aduersus Madianitas victoriam cōtulisti, tu tribus pueris in fornace Babylonico refrigerio fuisti, tu denique tot tantaque in terra mirabilia opera edidisti: nos in custodiam tuam recipe, tuere, & ab inimicis defende, imminenti periculo eripe, & in muris nostris excubias age. Tu fidelis fidelium pro- (Michaelis opera.)

rector & tutor, hominum inquisitor, atque animarum coram magni illius iudicis tribunali præsentator: tu qui iustitiæ bilancem manu tenes, atque omnium actionū nostrarum merita ponderabis, cum animæ corporibus emigrauerint, & iam iam iudicio sistēdæ sunt, benigne eas admitte, placide bilanci impone, Deoque magno cū affectu præsenta, & paucis vt cōplectar, su iis esto propitius ac fauorabilis felicitatem hanc igitur sperantes, toto vitæ tempore in hoc mundo te colomus, exspectantes interim donec in alio eiusdem compotes reddamur, ad quā Pater, & Filius, & Spiritus sanctus nos deducere dignentur, Amen.

IN FESTO S. LVCÆ EVANGELISTÆ.

Partitio.

I. *De missis animarum curionibus in atate gratia.*
II. *De modo Apostolica missionis.*
III. *Cur sine pera & calceis.*
IV. *De S. Luca variis scientiis.*
V. *De eiusdem boue symbolico.*

Designauit Dominus & alios septuaginta duos. Luc.10.

FIGVRA.

Ezech. 1. Apoc. 4. Ezechiel & Apocalypsis quatuor nobis animalia describunt, mystica, prodigiosa, & mirabilibus plena, quorum vnum vitulo erat simillimum. Patrum omnium expositionem sequendo, quatuor hisce animalibus quatuor Euangelistas, & vitulo Lucā denotari assero, cuius hodie celebritatem colimus, cuiusque vitam, gesta, merita, virtutes ac mirabilia describere vobis conabor, felicem porro vt exitum propositum meum cōsequatur, tum quo vobis satisfiat, tum quo suus glorioso huic Euangelistæ honos habeatur, ad Spiritum sanctum nos conuertamus, suo nobis vt adsit auxilio, gloriosæque Virginis intercessionem solitam inuocemus, atque ideo communi voto in genua prouoluti, AVE MARIA recitemus.

Quicunque vniuersam sacræ scripturæ seriem & ordinem vtroque in Testamento comprehensam, curiosius indagarunt, animaduerterunt, ex omnibus illius historiis & enarrationibus tres mundi status præcipuos & ætates notari posse. Primum ab Adamo ad vsque Moysen, quem Paulus ad Romanos signauit, *Regnauit mors ab Adam vsque ad Moysem.* Secundum à Moyse ad Christum: tertium à Iesu Christo ad vsque finem sæculi: atque triplici hoc in statu, semper Ecclesiæ suæ Deus viros tum authoritate, tum sanctitate præstantes destinauit, qui eamdem regerent, & animarum salutem procurarent. I. Triplex mundi status in scriptura notatus. Rom. 5.

In primo Patriarchas destinauit, Noëum, Abrahamum, Isaac, Iacob, Iosephum, aliosq; in secundo Prophetas, Moysem, Eliam, Elisæum, Isaiam, Ieremiam, & alios infinitos, de quibus Dominus in Euangelio locutus est, *Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & ex illis occidetis & crucifigetis, &c.* In tertio Apostolos, Euangelistas, septuaginta discipulos, & alios sanctos & eximios viros: de quibus omnibus ad Ephesios loquens Paulus ait, *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum.* Matt. 23. Ephes. 4.

Mystice hoc figuratum fuit & adumbratum in operariis illis vineæ, de quibus in Euangelio sermo, *Simile est regnum cœlorum, homini patri familias qui exijt primo mane conducere operarios in vineam suam.* Magnus ille paterfamilias Deus est: vinea, Ecclesia: operarii vero pastores & sancti, quos ad illius regimen ac directionem destinauit, ait Parabola patrem famil. quater exiisse, summo mane, hora tertia, sexta, nona, & vndecima. vt hinc constaret, Deum similiter quoque egressum esse ad operarios in Ecclesiæ suæ laborem emittendos. Primo summo mane egressus est, iam inde à mundi exordio, quo tempore Patriarchas conduxit, qui ad vsque tempora Moysis in vinea sua sudarunt. Deinde hora tertia, quando Prophetas adduxit, qui vineam illam runcarunt, & excaudicarunt, ad vsque Matt. 20. Parabola de operariis in vinea accommodata.

que Christi ætatem. Tertia vice circa sextã & nonam egressus, Apostolos & Euangelistas & septuaginta discipulos in vnum coegit, & in vineam Ecclesiæ destinauit, qui strenue post Christi in cœlo ascensum in eadem operati sunt, vltima vice, id est, circa vndecimam & vesperam egressus, post tempora Apostolorum & discipulorum, Doctores, Prædicatores, aliosque sanctos viros emisit, qui tum manu & voce, tum etiam opere ipso & exemplo non segniter & integre laborarunt, & ad mundi vsque consummationem in Ecclesiæ salutẽ, defensionem ac propagationẽ incumbent. Quamuis porro parabola quadruplicis egressus patris huius familias mentionem faciat, non nisi tres tamen cæteris insigniores notantur, matutinus scilicet, ad tertiam, & ad sextam & nonam, qui triplicem mundi statum, quem iam descripsimus, repræsentant.

Dei prouidentia in Ecclesiæ regimine.

Tametsi autem in triplici hoc statu se sapientem ac prouidum Deus declararit, vtpote, qui in horum singulis magni nominis operarios miserit: in tertio tamen longe se admirabiliorem quam in duobus prioribus ostendit: post Christi siquidem aduentum, ad Ecclesiæ suæ gubernationem bonorum operariorum florem & selectissimos quosque destinauit, tot celebres Doctores, tot prouidos & intrepidos Confessores, tot generosos Martyres, & infinitos alios viros, sanctitate vitæque innocentia conspicuos, vt hoc eminus conspicatus Psaltes admirando exclamet, *Mirabilis Deus in Sanctis suis.* Quasi diceret, tot tantosque sanctos viros ad Ecclesiæ suæ statum dirigendum Deus destinauit, vt mirabilem se hic exhibuerit, mirabilem scilicet in eorum prædicatione, vita, miraculis & martyrio. Quamobrem Prophetæ intentionem dum examino, inferre hinc voluisse video, operarios, quos DEVS in primo ac secundo mundi statu misit, non esse cum tertiis vllo pacto conferendos.

Psal. 67.

Exod. 17.

Amalecitæ dum Israelitas bello lacesserent, Moyses Iesu, id est, Iosue ait; *Elige tibi viros potentes ex omnibus filiis Israel, & egredere, & confligo cum Amalec crastino, &c.* Tria hic notanda veniunt: primum, nunquam prius ante Iosuam hoc nomine vocitatum fuisse, vt docte obseruauit Origenes: secundum, Moysem hoc bellum aggredi, neu sibi victoriam spondere ausum: imo ne delectum quidem militum facere voluisse, sed Iesu omnem authoritatem tradidisse: tertium, cum nomen Iesu hic reperiatur, mystice hic denotatum fuisse, per legem naturalem aut scriptam, peccatum non debellari, imo nec illas gratiam conferre, neu strenuos bellatores seligere potuisse, sed Iesu Christo & Euangelio id reseruatum fuisse.

Homil. 1 in Iosue.

Nescio sane, an sol vnquam generosiores magisque strenuos bellatores viderit, quã illos, qui post Iesu Christi aduentum in mũdo comparuerunt. Quis, obsecro, fortiores & infractiore animo vidit vnquam milites, quam Apostolos & Martyres? David inter primos de iisdem vaticinatus, deos fortes terræ eos nuncupat, *Dii fortes terræ vehementer eleuati sunt.* Apostolus quoque ad Hebræos de aliis etiam loquens, in bello inuincibiles eosdem extitisse refert: *Fortes facti sunt in bello, &c.*

Psal. 48.

Heb. 11.

Canticorum liber lectulum Salomonis à sexaginta viris fortissimis & circumtectis armatis quotidie custodiri asserit, *Sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel.* Lectulus hic ac thalamus regius Ecclesiæ Christi statum repræsentat, de quo in Euangelio dicitur, *Ecce plusquam Salomon hic.* Sexaginta porro fortissimi, vbi numerus certus pro incerto ponitur, qui assidue illum custodiendo circumstabant, Apostolos, Euangelistas, discipulos, atque alios plurimos sanctos, quos Deus velut omnium fortissimos & generosissimos ad Ecclesiæ suæ custodiam & conseruationem selegerat, designant. Quorum robur ac fortitudinem expressit Propheta dicens, *Ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ.* Eaque fuit Apostolorum virtus, quæ septuaginta discipulorum fortitudo?

Cant. 3.

Ecclesia thalamo Salomoni eo simili

Psal. 67.

Occasione septuaginta discipulorum huc traham quod in libro Numerorum dictum est. Deus enim quo Moysis onus subleuaret, & populus frui quiete posset, septuaginta magni nominis & auctoritatis viros de senioribus Israel seligi iussit, quibus Moysis spiritum communicauit ac sapientiam illius

Num. 11.

vt coadiutores & collegæ forent, tamque domi quam belli illum consiliis & opere iuuarent, *Et dixit ad Moysem congrega mihi septuaginta de senibus Israel, &c. auferam de spiritu tuo, tradamque eis vt sustentent tecum onus populi, & non tu solus grauetur.* Hoc olim inter Iudæos in figura, at deinde in Ecclesia Christi in rei veritate contigit: Nam Pater æternus auferens de spiritu Iesu Christi, Apostolis & septuaginta discipulis illum communicauit, quos vt coadiutores illius & collegas, vt in mundi conuersione & Ecclesiæ regimine illi collaborarent, & onus simul sustentarent, assignauit, imo velut socios dedit ita docet prima ad Corinthios Apostolus, *vocati estis in societatem filij eius, &c.*

1. Cor. 1.

Sexta filiorum Israel mansio fuit in loco quodam duodecim fontibus irriguo, & septuaginta palmis conspicuo: *Venerunt autem in Elim filij Israel, ubi erant duodecim fontes aquarum & septuaginta palmæ, &c.* Qui allegorice exponere hoc voluerit, reperiet, sextam hanc mansionem sextæ mundi ætatis figuram fuisse, in quam Iesu Christi incidit natiuitas, in qua Ecclesia substitit & castrametata est: prima ab Adamo fuit ad vsque Noecum, secunda à Noeo ad Abrahamum, tertia ab Abrahamo ad Moysem, quarta à Moyse ad Dauidem, quinta à Dauide ad Christum, sexta deniq; à Christo ad finem vsque mundi. Cæterum duodecim illi fontes duodecim denotabant Apostolos, qui velut gratiarum fontes vniuersam Ecclesiam irrigarunt, & septuaginta palmæ discipulorum septuaginta figuræ erant, qui modestiæ suæ vmbra & miraculorum opacitate eamdem obumbrarunt. Moyses initio Exodi illustrem ac splendidam Iacobi genealogiam tenês, duodecim illum Patriarcharum patrem fuisse ait, quorum hæc fuere nomina, Ruben, Simeon, Leui, Iudas, Isachar, Zabulon, Beniamin, Dan, Nephthali, Aser & Ioseph: è quib9 deinde septuaginta natos ait. *Erant igitur omnes animæ eorum, qui ingressi sunt de femore Iacob septuaginta.* Accedit hoc quam proxime opinioni nostræ, si enim vel parum mysterium hoc sublimare voluerimus, & ad anagogiam reducere, inueniemus, quod quemadmodum Iacob duodecim habuit filios,

Exod. 15. Num. 33.

70. Discipuli in 70. palmis figurati.

Exod. 1.

12. Apostoli collati duodecim Patriarchis.

qui duodecim illi Patriarchæ fuere, ita Christus totidem habuerit adoptiuos, duodecim inquam Apostolos, & alios septuaginta discipulos, omnes è se genitos & à se destinatos missos, *sicut misit me viuens Pater & ego mitto vos,* atque omnes auctoritate & sanctimonia eximios.

Ioan 20.

Et paucis vt dicam, sunt noui illi operarii, noui illi bellatores & septuaginta discipuli, de quibus in Euangelio sermo est, *Designauit Dominus & alios septuaginta duos:* & quoniam Euangelium hoc non sine omine in gloriosi Lucæ Euangelicæ festo legitur, qui vnus è numero septuaginta illorum discipulorum primo in genere Euangelii expositionem adferemus, ac deinde sigillatim ad Diui Lucæ merita & elogium descendemus. Atque vtraque ex parte demonstrabimus, in vltimo hoc & tertio mundi statu maximos homines, virosque sanctissimos ad Ecclesiæ administrationem illum selegisse, vt in exordio dicere cœperam.

Quod ad primum, certum est, & è scriptura colligitur, post electionem ac vocationem duodecim Apostolorum, Dominum ad sui sequelam & Ecclesiæ regimen, septuaginta duos elegisse discipulos, vt è verbis his colligitur, *Designauit Dominus & alios septuaginta duos,* quos voto paupertatis astrinxit, vetuitque baculum, aut sacculum, aut calceamenta ferre, *Nolite portare sacculum, aut peram, aut calceamenta:* Inermes illos emittit, & sine pecunia: sine armis mundum tamen vniuersum subiugaturos, sine pecunia eumdem ditaturos: sine armis, vt terræ fortitudinem & potentiam irriderent: sine pecunia, vt diuitias superarent; sine armis, suum vt robur & potentiam demonstraret, sine pecunia, vt prouidentiam. Quæ agendi ratio mundi cõsuetudini penitus contraria est & repugnans.

II. Electio 72 discipulorum.

Mundus enim suis in conflictibus & expeditionibus semper arma & aurum adhibet, iisq; victoriã consequi solet, & terrorẽ incutere: hæc siquidẽ belli neruus sunt & robur. Adeo vt Aristot. in Politicis scripserit, *Necesse est eos; qui ad remp. accedunt, & propter eos, qui imperium detrectant, & propter eos, qui inferre iniuriam conantur, arma domi in armamentario habere, &c.*

Sine auro & armis nihil agit mundus.

Hoc

Tullii regis sententia.

Hoc spectabat olim Tullius Rex, cum apud Liuium diceret, *In armorū sita est vrbium potentia, qua nulla est absque numerosis copiis.* Idem quoque habet Tacitus, *Neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendiis, neque stipendia sine tributis haberi queunt.* Hæc quidem mundi sententia & consuetudo.

Dei conceptus alii, quam hominum.

Sed longe alia agendi ratio Dei est; limites enim imperii extensurus, inimicos debellaturus, victoriam relaturus, suos ab armis & auro parum instructos destinare solet. Hoc modo Isaiam Prophetam misit, nudum scilicet & inermem, *Vade & solue,* inquit, *sacculum de lumbis tuis, & calceamenta tua tolle de pedibus tuis, & fecit sic, vadens nudus & discalceatus.* Quod ipsum Propheta admiratus exclamat, omnesque ad cœli adinuentiones, nouamque agendi rationem admirandam excitat, *Notas facite in populo adinuentiones eius.* An non enim eximia & præstans adinuentio, quam admirari par est, Reges à piscatoribus debellari, Philosophos ab indoctis & imperitis refutari, magnos à paruis euinci, diuitibus insultare pauperes, milites & bellatores ab inermibus & simplicibus pessumdari. Hoc est quod Apostolus admiratur dicens, *Infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia, &c.*

Isai. 12.

1. Cor. 1.

In quo mundi vis & robur sita.

Omnes mundi vires & rerum stabilimentum non nisi in voluptatibus & cardinalibus desideriis, in inani scientiarum fastu, & falsæ cuiusdam libertatis spe consistebat. At Deus omnipotens, qui longe alius in consiliis suos emittit, vt alia quadam ratione, & omnino contraria ipsum aggrediantur, ac debellent, inermes scilicet & tamen confidentes: sine diuitiis, & tamen contentos: omni commeatu & promissione destitutos, & tamen securos: sine libris, & tamen omniscios. Audite commissionis eorum articulos, *Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta.*

Lib. pro Cæcinna.

Cicero oratione pro Cæcinna eximiam hanc sententiam protulit, *Nihil est æquitati tam contrarium atque infestum, quam conuocati armatique milites, nihil iuri tam inimicum, quam vis, &c.* Oratoris huius verba dum attendo, videtur mihi discipulorum Christi, egregiorum inquam illorum cœli bellatorū, missio non absimilis fuisse, ac summum illum Dominum, qui eosdem misit, censuisse, nefas videri & æquitati penitus contrarium, eos, qui iustitiam & æquitatem promulgaturi veniebant, arma manu præferre & militum mundi instar vim & violentiam spirare. Neque enim ea Dei est agendi ratio, ideoque illis dictum; *Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta.*

Milites Christi sine armis & auro destinati.

Adhæc mundi robur & fortitudo terrena, inertiam, formidinem & diffidentiam, præsertim in viris generosis & magnanimis, quales milites & bellatores Christi sunt, ostentant; ideo sine armis & auro ire debent, & mitti solent. Lacedæmoniorum rex Cleomenes, cum elatos vrbis cuiusdam muros videret, ciues inertiæ ac vecordiæ arguens ait: O refugium & asylum mulierum! Potius hoc de Christi militibus dici queat, qui, si armati & crumena referta commissionem exequi suam velint, inertes, vecordes, & effœminati censendi sunt.

Cleomenis apophthegma.

Lycurgi lex.

Noluit Spartam Lycurgus muro cingi aut propugnaculis communiri, veritus ne ciues murorum altitudini & spissitudini confisi, fortitudinem exuerent. Magnus illius totius orbis legislator Christus, Apostolos & discipulos baculum, peram, calceamenta, & sacculum, quæ sunt propugnacula & munitiones vitæ, ferre vetuit, ne forte illis fidentes, viribus & fortitudine cœlitus collata excidant. Atque ideo aliter vt viuerent illis imperauit dicens, *Nolite portare sacculum, neque peram.*

Luc. 10.

Addunt Matthæus & Marcus, *neque virgam aut baculum.* virga autem hæc egregios mihi suggerit conceptus. Docere hic illos & simul omnes vos voluit, veterem idolorum cultum iam exterminandam, & profanas superstitiones abolendas. Ratio huius est, quod veteres inter cæteras abominationes baculo instructi idola consulerent: vnde Oseas Propheta, *Populus meus in ligno suo interrogauit, & baculus eius annunciauit, spiritus fornicationum decepit, &c.* Discipulos autem dū vetat baculum ferre Dominus, idololatricæ superstitionis ruinam portendebat.

Matt. 10.
Marc. 6.
Osee 4.

Secunda ratio hæc est. Magnus Gentium Pontifex in sacrificiis baculo vti solebat,

quem lituum dicebant, vt ait in diuinatione Cicero, *Quid*, inquit, *lituus ille vester* (*quod clarissimum est insigne auguratus*) *vnde vobis est traditus*. Plutarchus quoque in Romuli vita ait, *Lituus* inquit, *consecratus est in Palatino colle vsque ad Gallorum tempora à quibus capta vrbs incensa est*. Baculo hoc, velut pontificatus sui insigni varias superstitiones & ineptias exercebant: nam illum in sublime iacientes, è sono quem in terram cadens edebat, augurabantur & futura prædicebant. Christus vero quod discipulos ad prædicationem emittat, & sacerdotales functiones exercere, & sine baculo inter Gentiles incedere velit; ostendere vult, baculum diuinatorium & augurem illis necessarium non esse, & omnem idololatriam pessum ituram.

Lib. 1. de diuin.

Tertiam hanc pono. Baculus aut virga libertatis olim erat symbolum, Romani quippe seruos manumittentes virga, quā *vindiciam*, nomine, à quodam seruo Vindicio, qui coniurationem quandam in Rempubl. conceptam detexit, mutuato vocabant, percutiebant. Libertatem mundi euersurus, & hominum intellectum beata quadam ratione captiuaturus venerat Christus: de qua Apostolus ait, *Captiuantes intellectū in obsequiū fidei, exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem*, ac paulo post, *Nunc vero liberati à peccato, serui autem facti Deo*. Ideoque discipulos sine virga per viam destinat.

Symbolū libertatis baculus. *Vindicta.*

Rom. 6.

Ibid.

Quarta accedat. Mundus iam longo sub tyrannica quadam violentia iustos & innocentes affligebat, Christus vero ad nos ex hac captiuitate liberandos, & huiusmodi crudelitatem proscribendam venerat, iuxta illud Psalmi, *Non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem iustorum, vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas*. Hinc cum virga libertatis figura semper fuerit, vt se mundum in libertatem asserendum venisse testaretur, non vult discipulos virgam per viam portare.

Hæc denique quinta. Baculus tēpore Mosayco veterem legem denotabat: ita tradit in Homiliis in Exodum Origenes, & Chrysostomus in Psalmum vigesimum secundum, Baculum quem habebant Hebræi agnum Paschalem manducabant, veteris legis imaginem esse. idem quoque denotabat virga Mosis, & Iacob & Elisæi baculus, quo Sunamitidis filium ad vitam reuocare potuit: & virga illa ferrea, cuius Psalmographus meminit, legis rigorem designabat. Ostensurus igitur Dominus, legem illam transisse, & Euangelicam inualescere & celebrem fieri debere, voluit discipulos sine virga, baculo, imo & sine pera prædicare, *Neque sacculum, neque peram, &c.*

Virga symbolum legis antiquæ.

Exod. 4. Gen. 32. 4. Reg. 4. Psal. 2.

III.

Ad conuiuiorum scil. delicias, & ferculorum luxus, ingluuiem & auaritiam proscribendam, quæ duo, si in seruo Dei & prædicatore Euangelico reperiantur, magnum illi dedecus & infamiam adferunt. si enim de milite hoc testimonium Alexander Seuerus, teste Lampridio dixerit, *Miles non timet nisi vestitus, armatus calceatus, & satur, & habens aliquid*: quasi nihil generoso & strenuo militi ingluuie, voluptate, delitiis & diuitiis foret indignius: merito Dominus à discipulis suis hæc omnia proscripta & ablegata voluit, eosq; quam paucissimis contentos esse, ac diuitias negligere, eos *nec saculum, nec perā*, gestare permittens, id est, nec commeatū, nec pecuniam, quod alius Euangelista clarius exponit, dum ait, *neque pecuniæ in zonis vestris*.

Matth. 10.

Locum hunc expositurus, tum Latinas tū Græcas antiquitates consulere debeo: atque vt intelligatur, sciendum, moris apud veteres fuisse, aurum in zonis gestare. Egregium mihi huius testimonium suggerit Suetonius in Vitellio, *Zona se aureorum plena circumdedit*, quin & Pescennio Nigro scribens Spartianus ait, *iussit ne zonis milites ad bellum aureos vel argenteos portarēt*. Gracchum quoq; tradit Angellius, cum proconsulatu defunctus Romam rediisset, integritatem suam testaturum, his apud populum Roman. verbis vsum, *Zonas quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inanis retuli*: quasi diceret, nemo me concussionis aut peculatus, aut auaritiæ nomine sugillet: nam in prouinciam proconsul profectus, zonam auro & argento grauem extuli, at dignitate defunctus & domum reuertens nihil mecum circumfero, quod sinceritatis integritatisque proconsularis argumentum est.

Veteres pecuniam in zonis portabant.

Quod

Quod cum ita sit cum discipulos aurum in zonis gestare prohibet Dominus, ab omni auaritia eos alienos esse vult, & ad Euangelicam libertatem spirare, auaritia enim seruitus est, iuxta id Apostoli: *Quod est idolorum seruitus.* Porro hoc modo cum incederent, verum Isaiam dixisse testabantur, qui de futura Messiæ ætate agens dicebat, *in illa die proiiciet homo idola auri & argenti sui, &c.* seseque illos esse, de quibus Psaltes prædixerat: *Qui probati sunt argento.* sed nec his contentus est, vult etiam nudipedes illos incedere, sine calceamentis: *neque calceamenta.*

In huius rei figuram voluit olim Moysem calceos soluere Deus, & nudis pedibus ad rubum ardentem accedere. *Solue calceamenta de pedibus tuis.* Moyses rubum hunc sentibus & igne plenum *visionem magnam* nuncupat, eumque accessurus, calceos exuit. Ostendere mysterium volebat, illos, qui ad diuinorum mysteriorum pertingere cognitionem volunt, quæ rubus ardens & spinosus sunt, nudis pedibus accedere; id est, corde mundo & puro, omnemque immundum animæ affectum exuere debere. Quare cum discipuli ad hoc destinati essent, i. e. ad maximorum fidei mysteriorum, qualia sunt omnia, in quibus maxima difficultas & spinæ variæ ac nodi continentur, cognitionē percipiendam, vetuit nē calceamenta portarent.

Sed audite & alia. Dilectus ille in Canticis, dilectæ suæ merita & perfectiones dilaudans calceamenta quoq; illius deprædicauit. *Quam pulchri gressus tui filia Principis in calceamentis, &c.* Interea idem sponsus, qui Christus, discipulos vetat calceamenta gestare. Quam mysteriorum harmoniam vt intelligatis, sciatis oportet, calceamenta affectuum & voluntatum imaginem esse, & virginis Deiparæ sponsam: & quoniam omnes illius affectus & cogitationes sanctæ fuere ac cœlestes, cæterarum vero creaturarum terrestres & vitiosæ; ideo hæc ob calceamenta dilaudatur, cæteris vero interdictum, ne eadem velut inhonesta gestent, *neque calceamenta.*

Exod. 12. Deut. 29. 2. Par. 28. Voluit Israelitas semper calceatos esse Dominus, quamdiu in terra Ægypti permanerent, quod moraliter exponentes patres, plura huc spectantia adferunt. Ambrosius & Gregorius aiunt tacite hic denotari, in mundo noxia ac venenosa timenda esse. Alium conceptum adfert Gregorius Nyssenus, atque vitam asperam & rigidam hic denotari eorum, qui Ægypto mundi huius egredi gestiunt, ne forte a vitiorum spinis lædantur. Quidquid sit, non parum mirandum Hebræis præcipi, semper vt calceati essent, discipulis vero, calceamenta gestare inhiberi. Sup. Luc. 10. hom. Cant. & hom. ... de vita Moysis.

Vt vero hoc mirandum, ita quoque mysterio non vacat. primo namque designatum hic fuit ministrorum Synagogicorum & Ecclesiæ pastorum ac præsulum discrimen: illi calceati & vestiti erant, & mundo penitus immersi; hi vero nudi esse iubentur, & ab omni terreno affectu mundati. Deinde ad voti, quod omnium nomine Petrus emisit, solennitatem demonstrandam, *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te*, reliquimus inquam vxores, bona, honores, voluntates, imo & cogitationum & affectuum calceos. Tertio calcei, vt bene sanctus Hilarius obseruauit, è mortuorum animalium corio confecti, symbola mortis esse queunt, adeo vt calceos gestare aliud non sit, quam mortem non metuere. Et quoniam Iesu Christi discipuli eiusmodi & animi generosi esse debebant, vt quibus ipse antea dixisset, *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere*; vt magis etiam intrepidi & validi redderentur, toto vitæ tempore calceos illos ferre vetuit. Atque hæc sunt, quæ circa Euangelium dicenda habebam, iam de S. Luca agendum, quod reliquum nauigationis meæ spatium est. Cur Christi discipuli calceos ferre vetentur. Matth. 19. Sup. Matth. Matth. 10.

IV. Gloriosus Lucas (eius vt præconia texere incipiam) vnus è numero quatuor secretariorum & notariorū religionis nostræ, id est, Euāgelistarum fuit, cuius Paulus Corinthiis scribens meminit, *Misimus vobis fratrē nostrum (Lucā scilicet) cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias.* Ipse fuit, iuxta magni Gregorii opinionem, discipulus ille, qui in die resurrectionis Dominicę cū Cleopha Dominum in Emaus retinere conatus est dicens, *Mane nobiscū Domine, quoniam ad vesperascit.* Fuit fidelis D. Pauli in omnibus illius itineribus 2. Cor. 8. Luc. 24.

ribus & aduersitatibus comes & socius, vt ipsemet Timotheo scribens testatur, *Lucas est mecum solus, &c.*

2. Tim. 4.

Medicus peritus Lucas. Coloss. 4.

Erat autem arte medicus, & quidem inter peritissimos accensendus. Ita siquidem de eo ad Colossenses scribit Apostolus: *Salutat vos Lucas medicus charissimus.* atque vt medicus præcipuas quasque curationes & sanationes, quas Christus in vita fecit, scripto prodidit, ac præsertim, quæ ad spiritus & animi persanationem spectabant. solus siquidem ipse Magdalenæ morbum, lasciuiã scilicet & carnis petulantiam, simul quoque quam sanitatem consecuta est, enarrauit; solus ipse Zachæi vlcus tetigit, auri cupiditatem scilicet, eiusq; malagmata: solus ipse filii prodigi apostema, luxum scilicet, detexit, & mirabilem illius sanationem descripsit. Ipse denique solus de iniuriis loquens, Christi exemplum protulit, qui pro inimicis suis, tormentis & suppliciis saturatus, in cruce deprecatus est.

Quatuor morbos corporales curandi modi.

Velut peritus & excellens medicus, cum sciret omnes corporum morbos quadruplici ratione; primo per phlebotomiam vel sanguinis noxii, qui intra venas delitescit, diminutionem: deinde per abstinentiam ac diætam; tertio sudoribus; quarto per purgationem & amara Catapotia persanari, quatuor alia his affinia, ad morbos animæ dispellendos imprimis expedientia media suggessit. Ac primum medicinæ aphorismũ quem hic tradit, ita in scripta retulit: *Beati pauperes spiritu*; paupertas enim quædam phlebotomia est, qua, quod in vita superfluum est, & morbos in anima causatur auferimus. Secundus est, *Beati qui nunc esuritis*, vide diætam & abstinentiam. Tertius, *Beati qui nunc fletis*, quod ad sudorem spectat, lachrymæ omnes fletus veri animarum sudores sunt, at sudores qui illis imprimis necessarii sunt. Quartus denique, *Beati qui persecutionem patiuntur:* persecutiones enim catapotia & pocula absinthiaca sunt, animabus tamen vtilia. S. Lucas vero velut peritus medicus, solus hos aphorismos & medica præcepta tradidit, hæcq; remedia aduersus hos morbos præscripsit.

Luc. 6.

At præterquam, quod magni nominis esset medicus, egregius quoque pictor erat, multasque Christi & Deiparæ illius manu depictas imagines post mortem illius etiam superstites fuisse fama est, venit mihi hic in mentem quod Cicero & Plinius referunt: Postquam Paulus Æmilius Perseum Macedoniæ regem bello deuicisset, duos sibi Athenis mitti viros postulabat, vnum Philosophum, qui Macedones Philosophicis præceptis imbueret; & alterum pictorem, qui domos artificio suo condecoraret; cuius iussu morem gerentes Athenienses Metrodorum Carneadis discipulum illi misere, qui duabus hisce dotibus ad stuporem vsque insignitus erat, vt qui pictor egregius, & Philosophus non minor simul esset, quod Athenienisibus laudi & ornamenti fuit, qui tantos in Republica viros haberent. Proposito hoc meo adaptans, dico Ecclesiam multo potius alũnis & filiis suis gloriari posse, vtpote, quæ tot excellentes & diuinos viros protulerit, sanctimonia & pietate illustres. alia huc exempla trahere nolo, quam Lucã hunc nostrũ, qui solus inter reliquos & magnus exstiterit Philosophus. & Theologus, medicus quoque simul & pictor: doctrina illius è scriptis erui potest, in Actibus scilicet Apostolorum & vniuerso illius Euangelio.

S. Lucas pictor egregius.

Lib. de oratore.

Lib. 35. c. 11.

Metrodorus pictor & Philosophus.

Figura huius rei fuit limpidus ille fons, qui in terrestri paradiso scaturiẽs, in quatuor se mox flumina diuisit, quæ vniuersam terræ superficiem irrigabant. Fons hic Christum Dominum figurabat, de quo in Psalmis dictum, *apud te est fons vitæ:* & in Canticis: *Fons hortorum, puteus aquarũ viuentium:* apud Isaiã quoque, *haurietis aquas de fontibus Saluatoris:* & Ieremiam; Me dereliquerunt *fontem aquæ viuæ*: & in Euangelio Ioannis, *Fiet in eo fons aquæ salientis:* & Apocalypsi, *Dabo de fonte aquæ viuæ.* Scaturiens hic fons Christus est, magnus ille magister cœlorum, & totius vniuersi doctor, cuius doctrina in quatuor sapientiæ riuos deriuata est, quatuor inquam Euangelia, quorum vnus Lucas composuit, qui velut flumen quoddam doctrinæ cœlestis omnem Ecclesiæ agrum irrigauit.

Gen. 2.

Psal. 35.

Ierem. 2.

Ioan. 4.

Apoc. 21.

Qui nominis illius etymologiã examinare & inquirere voluerit, videbit à luce ipsum deri-

Nomen S. Lucæ deri-

deriuari: atque fuisse vnum de numero illorum, de quibus dictum, *Vos estis lux mundi.* Lux vero mundi sol est, qui quatuor habet mirabilia, primo, quod sublimi sit in loco collocatus *sol oriens in mundo in altissimis Dei.* Deinde, quod lumine suo hominum oculis sit iucundissimus, *Et delectabile est oculis videre solem.* Tertio, quod celerrime moueatur, *Magna est terra, & excelsum est cœlum, & velox cursus solis.* Quod denique vtiles & admirabiles effectus producat, *Quia homo hominem generat, & sol.* Omnia hæc Lucæ nostro adaptās, dico, eum velut paruum quemdam solem, easdem habuisse proprietates, sublimitatem, rerum cœlestium contemplatione: ipse enim dixit, *Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis:* delectationem & gaudium, honestæ & benignæ vitæ conuersatione: fuit namque de numero illorum, de quibus Apostolus ait, *Nostra autem conuersatio in cælis est.* Promptitudinem & velocitatem, ardenti & zelosa prædicatione, quod Dei verbum Antiochiæ, Alexandriæ, & per vniuersam Syriam annuntiarent, atque infinitam hominum multitudinem ibi conuerterit. Denique vtilitatem quamdam singularem & incredibilem Euangelium suum componendo, quod vniuersam Ecclesiam locupletauit: de quo Paulus ait, *Cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias.*

Et sane omnes per orbem Ecclesiæ eundem deprædicant, & vniuersus Christianus orbis infinitis eum laudibus extollit, tum ob ea, quæ superius diximus, tum quod semper virgo & cælebs exstiterit: ita sibi persuadet Eucharius & alii, qui ob hoc illum in virginis Deiparæ secretarium credunt adlectum, quæ plurima illi mysteria & arcana, quæ aliis reuelata non fuere, aperuit: velut colloquium quod habuit in conclaui cum Angelo, qui incarnationem Dominicam illi annuntiabat: canticum *Magnificat,* quod ipsa composuit, & Zachariæ & Simeonis, quæ ipsa ab illis audierat: circumstantias & ceremonias natiuitatis & circumcisionis Christi, & alia infinita, quæ solus ipse, non alii Euangelistæ scripto mandauit, atque huiusmodi in puritate octoginta quatuor annos traduxit, ac propterea in boue denotatur, qui castitatis est symbolum & continentiæ, *Facies bouis à sinistris ipsorum quatuor:* & in Apocalypsi, *Secundum animal simile vitulo.*

[Margin: cœlo; p. 2.; Cor. 8.; Lucas virgo. Virginis Deiparæ secretarius.; Vixit annos 84.; Ezech. 1. Apoc. c. 4.]

V. Plurima mihi hic occasione vituli ac bouis dicenda occurrunt, atque omnia in Euangelistæ nostri laudem & præconium: primo ob quatuor bos prædicari solet: scilicet ob sacrificia, in quibus Deo immolari solet. Lucas autem Euangelium suum à sacrificio Zachariæ & virginis purificatione exorsus est. Ita enim incipit, *Fuit in diebus Herodis sacerdos nomine Zacharias:* ideoque per bouem designari solet, vt notat Eucharius & Irenæus. secundo ob gressum, lente enim progreditur: atque hoc modo in Euangelio Lucas procedit. Primo enim Messiæ præcursorem introducit, deinde ipsam Christi conceptionem, natiuitatem, infantiam, pubertatem, adolescentiam, ad finem vsq; vitæ. Matthæus & Ioannes de ascensu illius in cœlum ne verbum scripsere: Marcus vero nullum de iudiciaria illius potestate: Lucas autem gradatim progreditur, pertractat, scribit, ac tradit omnia. Tertia ob benignitatem, hoc enim animal iugo alligatum, stimulo impeditum, clamoribus obtusum non mugit obmurmurans, at iter suum semper prosequitur, omniaq; placidissime sustinet: ad eumdem quoque modum Lucas noster, pœnitentiæ iugū dum subiisset, & acri persecutionem tyrannicarum stimulo pressus, & iniuriarum obstreperis clamoribus aures obtusas habens, magna animi fortitudine ac patientia omnia semper tolerauit, atque vt Ecclesia canit, *Crucis mortificationem iugiter in suo corpore portauit, &c.* Quarto denique ob laborem, atque hinc olim apud Romanos caput bouinum floribus coronatum, laboris symbolum dicebatur: ipsa vero corona denotabat, laborem omnem & sudorem remuneratione dignum esse. Atque hoc ipsum non inscite Lucæ nostro accommodari queat, qui bouis instar mille labores & difficultates pertulit, & strenue impigreque in Euangelii prædicatione, & animarum conuersione laborauit.

[Margin: Quatuor notabilia in boue quæ S. Lucæ adaptātur.; Bouinum caput serto redimitum laboris olim symbolū.]

Bos ad hæc, vt longius progrediar, olim trium rerum Hieroglyphicum fuit, quæ Euangelistæ nostro apte conueniunt, conti-

[Margin: Bos continentiæ symbolum.]

ribus & aduersitatibus comes & socius, vt ipsemet Timotheo scribens testatur, *Lucas est mecum solus, &c.* 2. Tim. 4.

Medicus peritus Lucas. Erat autem arte medicus, & quidem inter peritissimos accensendus. Ita siquidem de eo ad Colossenses scribit Apostolus: *Salutat vos Lucas medicus charissimus.* Coloss. 4. atque vt medicus præcipuas quasque curationes & sanationes, quas Christus in vita fecit, scripto prodidit, ac præsertim, quæ ad spiritus & animi persanationem spectabant. solus siquidem ipse Magdalenæ morbum, lasciuiá scilicet & carnis petulantiam, simul quoque quam sanitatem consecuta est, enarrauit; solus ipse Zachæi vlcus tetigit, auri cupiditatem scilicet, eiusq; malagmata: solus ipse filii prodigi apostema, luxum scilicet, detexit, & mirabilem illius sanationem descripsit. Ipse denique solus de iniuriis loquens, Christi exemplum protulit, qui pro inimicis suis, tormentis & suppliciis saturatus, in cruce deprecatus est.

Quatuor morbos corporales curandi modi. Velut peritus & excellens medicus, cum sciret omnes corporum morbos quadruplici ratione, primo per phlebotomiam vel sanguinis noxii, qui intra venas delitescit, diminutionem: deinde per abstinentiam ac diætam; tertio sudoribus; quarto per purgationem & amara Catapotia persanari, quatuor alia his affinia, ad morbos animæ dispellendos imprimis expedientia media suggessit. Ac primum medicinæ aphorismũ quem hic tradit, ita in scripta retulit: *Beati pauperes spiritu*; Luc. 6. paupertas enim quædam phlebotomia est, qua, quod in vita superfluum est, & morbos in anima causatur auferimus. Secundus est, *Beati qui nunc esuritis*, vide diætam & abstinentiam. Tertius, *Beati qui nunc fletis*, quod ad sudorem spectat, lachrymæ omnes fletus veri animarum sudores sunt, at sudores qui illis imprimis necessarii sunt. Quartus denique, *Beati qui persecutionem patiuntur*: persecutiones enim catapotia & pocula absinthiaca sunt, animabus tamen vtilia. S. Lucas vero velut peritus medicus, solus hos aphorismos & medica præcepta tradidit, hæcq; remedia aduersus hos morbos præscripsit.

At præterquam, quod magni nominis esset medicus, egregius quoque pictor erat, S. Lucas pictor egregius. multasque Christi & Deiparæ illius manu depictas imagines post mortem illius etiam superstites fuisse fama est, venit mihi hic in mentem quod Cicero & Plinius referunt: Lib. de oratore. Postquam Paulus Æmilius Perseum Macedoniæ regem bello deuicisset, duos sibi Athenis mitti viros postulabat, Lib. 35. c. 11. vnum Philosophum, qui Macedones Philosophicis præceptis imbueret; & alterum pictorem, qui domos artificio suo condecoraret; cuius iussu morem gerentes Athenienses Metrodorum Carneadis discipulum illi misere, qui duabus hisce dotibus ad stuporem vsque insignitus erat, Metrodorus pictor & Philosophus. vt qui pictor egregius, & Philosophus non minor simul esset, quod Atheniensibus laudi & ornamenti fuit, qui tantos in Republica viros haberent. Proposito hoc meo adaptans, dico Ecclesiam multo potius alũnis & filiis suis gloriari posse, vtpote, quæ tot excellentes & diuinos viros protulerit, sanctimonia & pietate illustres: alia hæc exempla trahere nolo, quam Lucã hunc nostrũ, qui solus inter reliquos & magnus exstiterit Philosophus, & Theologus, medicus quoque simul & pictor: doctrina illius è scriptis erui potest, in Actibus scilicet Apostolorum & vniuerso illius Euangelio.

Figura huius rei fuit limpidus ille fons, Gen. 12. qui in terrestri paradiso scaturiẽs, in quatuor se mox flumina diuisit, quæ vniuersam terræ superficiem irrigatunt. Fons hic Christum Dominum figurabat, de quo in Psalmis dictum, Psal. 35. *apud te est fons vitæ:* & in Canticis: *Fons hortorum, puteus aquarũ viuentium:* apud Isaiã quoque, *haurietis aquas de fontibus Saluatoris;* Ierem. 2. & Ieremiam; Me dereliquerunt *fontem aquæ viuæ*: & in Euangelio Ioannis, *Fiet in eo fons aquæ salientis:* Ioan. 4. & Apocalypsi, *Dabo de fonte aquæ viuæ.* Apoc. 21. Scaturiens hic fons Christus est, magnus ille magister cœlorum, & totius vniuersi doctor, cuius doctrina in quatuor sapientiæ riuos deriuata est; quatuor inquam Euangelia, quorum vnus Lucas composuit, qui velut flumen quoddam doctrinæ cœlestis omnem Ecclesiæ agrum irrigauit.

Qui nominis illius etymologiã examinare & inquirere voluerit, videbit à luce ipsum Nomen S. Lucæ deri-

deri-

deriuari: atque fuisse vnum de numero illo- natum à luce.
rum, de quibus dictum, *Vos estis lux mundi.* Matt. 5.
Lux vero mundi sol est, qui quatuor habet
mirabilia, primo, quod sublimi sit in loco Eccle. 26.
collocatus *sol oriens in mundo in altissimis Dei.*
Deinde, quod lumine suo hominum oculis Eccl. 2.
sit iucundissimus, *Et delectabile est oculis videre* 2. Esd. 4.
solem. Tertio, quod celerrime moueatur, *Magna est terra, & excelsum est cœlum, & velox cursus solis.* Quod denique vtiles & admirabiles Lib. de cœlo
effectus producat, *Quia homo hominem generat, & sol.* Omnia hæc Lucæ nostro adaptās,
dico, eum velut paruum quemdam solem,
easdem habuisse proprietates, sublimitatem,
rerum cœlestium contemplatione: ipse enim Luc. 2.
dixit, *Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis:*
delectationem & gaudium, honestæ & benignæ vitæ conuersatione: fuit namque de numero illorum, de quibus Apostolus ait, *Nostra autem conuersatio in cœlis est.* Promptitu- Philip. 2.
dinem & velocitatem, ardenti & zelosa prædicatione, quod Dei verbum Antiochiæ, Alexandriæ, & per vniuersam Syriam annuntiarent, atque infinitam hominum multitudinem ibi conuerterit. Denique vtilitatem quamdam singularem & incredibilem Euangelium suum componendo, quod vniuersam Ecclesiam locupletauit: de quo Paulus ait, *Cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias.* 2. Cor. 8.

Et sane omnes per orbem Ecclesiæ eundem deprædicant, & vniuersus Christianus orbis infinitis eum laudibus extollit, tum ob ea, quæ superius diximus, tum quod semper virgo & cælebs exstiterit: ita sibi persuader Eucharius & alii, qui ob hoc illum in virginis Deiparæ secretarium credunt adlectum, quæ plurima illi mysteria & arcana, quæ aliis reuelata non fuere, aperuit: velut colloquium quod habuit in carnatione cum Angelo, qui in carnationem Dominicam illi annuntiabat canticum *Magnificat*, quod ipsa composuit, & Zachariæ & Simeonis, quæ ipsa ab illis audierat: circumstantias & ceremonias natiuitatis & circumcisionis Christi, & alia infinita, quæ solus ipse, non alii Euangelistæ scripto mandauit, atque huiusmodi in puritate octoginta quatuor annos traduxit, ac propterea in boue denotatur, qui ca- Lucas virgo. Virginis Deiparæ secretarius. Vixit annos 84.

Bess. de Sanct.

stitatis est symbolum & continentiæ, *Facies bouis à sinistris ipsorum quatuor*: & in Apocalypsi, *Secundum animal simile vitulo.* Ezech. 1. Apoc. c. 4.

Plurima mihi hic occasione vituli ac bonis V.
dicenda occurrunt, atque omnia in Euangelistæ nostri laudem & præconium: primo ob quatuor bos prædicari solet: scilicet ob sacrificia, in quibus Deo immolari solet. Lucas autem Euangelium suum à sacrificio Zachariæ & virginis purificatione exorsus est. Ita enim incipit, *Fuit in diebus Herodis sacerdos nomine Zacharias:* ideoque per bouem designari solet, vt notat Eucharius & Irenæus. Secundo ob gressum, lente enim progreditur: atque hoc modo in Euangelio Lucas procedit. Primo enim Messiæ præcursorem introducit, deinde ipsam Christi conceptionem, natiuitatem, infantiam, pubertatem, adolescentiam, ad finem vsq; vitæ. Matthæus & Ioannes de ascensu illius in cœlum ne verbum scripsere: Marcus vero nullum de iudiciaria illius potestate: Lucas autem gradatim progreditur, pertractat, scribit, ac tradit omnia. Tertia ob benignitatem, hoc enim animal iugo alligatum, stimulo impeditum, clamoribus obtusum non mugit obmurmurans, at iter suum semper prosequitur, omniaq; placidissime sustinet: ad eumdem quoque modum Lucas noster, pœnitentiæ iugū dum subiisset, & acri persecutionem tyrannicarum stimulo pressus, & iniuriarum obstreperis clamoribus aures obtusas habens, magna animi fortitudine ac patientia omnia semper tolerauit, atque vt Ecclesia canit, *Crucis mortificationem iugiter in suo corpore portauit, &c.* Quarto denique ob laborem, atque hinc olim apud Romanos caput bouinum floribus coronatum, laboris symbolum dicebatur: ipsa vero corona denotabat, laborem omnem & sudorem remuneratione dignum esse. Atque hoc ipsum non inscite Lucæ nostro accommodari queat, qui bouis instar mille labores & difficultates pertulit, & strenue impigreque in Euangelii prædicatione, & animarum conuersione laborauit. Quatuor notabilia in boue quæ S. Lucæ adaptā tur. Bouinum caput serto redimitum labo ris olim symbolū.

Bos ad hæc, vt longius progrediar, olim trium rerum Hieroglyphicum fuit, quæ Euangelistæ nostro apte conueniunt, conti- Bos continentiæ symbolum.

nentiæ scilicet, iustitiæ & laboris. Quod ad primum igitur spectat, Sacerdotes Ægyptii quod in boue insignem continentiam obseruassent, cum modestum temperantem virum, prauarumque cupiditatum debellatorem, continentiæ studiosum repræsentare vellent, taurum expressere, qui natura validus & robustus. Testem huiusce rei habeo Pierium Valerianum libro Hieroglyphicorum tertio. Non inepte igitur ac male scriptura & Ecclesia Lucam virum adeo prudentem, temperantem, castum & modestum, vt octoginta quatuor annis inuiolatam castimoniam & continentiam seruarit, hac imagine expressit.

Item iustitiam. Secundo certissimum est, taurum imaginē & figuram iustitiæ semper extitisse, in cuius rei confirmationem Aaron Pontifex, quo iustitiam suam populo testatam faceret, iussus fuit tum pro se, tum pro vniuersa familia vitulum & hircum pro populi delictis immolare. Adhæc Athenienses suam patefacturi iustitiam, vel honestum laborem, vt nonnulli volunt, compensaturi peccuniam suam bouino capite signabant. Quin etiam ad tempus, ab vno nummorum latere Imperatoris sui imaginem, ab altero bouinum caput pingebant, quam cudendi consuetudinem iam inde à Thesei temporibus illis in vsu fuisse prodit Plutarchus. Ad hæc ita bouem, qui iustitiæ symbolum, veteres colebant vt iidem Athenienses morte eum afficiendū censerent, qui bouē extra necessitatē occidisset, non secus ac si hominem interfecisset. Romæ quoque capitale putabatur huicce animali iniuriam aliquam irrogare. Cum igitur Lucas tam sanctus & iustus vir fuerit, mirum nemini videri debet, si inter Euangelistas per bouem, qui iustitiæ symbolum, denotetur.

Pierius lib. 3.

Capitale olim delictum erat bouem mactare.

Bos laboris & tolerātiæ symbolum. Tertio, constat bouem vel taurum laboris & tolerantiæ semper symbolum fuisse. Hinc moris apud veteres Germanos fuit, nouis nuptis par boum eidem iugo annexorum, equum frenatum, & clypeum cum reliquis armis, velut dotem & connubii artas, mittere: quod munus Tacitus interpretatus, ait, sponsæ illos indicare voluisse, iam se cum marito eosdem subire labores & matrimonii onera, & omnium molestiarum tam pacis quam belli tempore, quod bos, equus, & arma repræsentabant, fieri participem debere.

Pierius lib. 3.

His adiungamus quid è Mathematicorum & Astrologorum scrinio depromptum: tradunt siquidem eos, qui in Tauro signo nascuntur, laboriosos fore & perpetua mancipia, quod animal hoc præ cæteris iugum subeat. Quod spectarunt etiam Tyrii, cum Carthaginis fundamenta iacerent: reperto enim capite bouino ab incepto destitere, & alio loco se ciuitatem fundare debere iudicabant: quod animal hoc & fatalis inuentio non nisi modestiam, difficultatem, ac laborem portenderet: tum vero meliore animo fuerunt, cum procul inde equi caput reperetunt, quod vehementer bellacem & bello inclytam fore significaret. Non immerito igitur Lucas noster per animal hoc exprimitur, vtpote, qui tot exantlarit ac subierit labores, totque in vitæ cursu perpessus sit molestias: Testabantur hoc ea, quæ scripsit, quæ multis in locis prædicauit, atque ad Ecclesiæ augmentum præstitit.

In Numerorum libro duodecim boues reperio, qui ingens quoddam vas æneum sustinentes, non nisi capita præferunt, & posteriora occultant. quod sanctus Gregorius exponens ait verum hoc Ecclesiæ pastorum symbolum esse, quorum exteriorem quidem agendi viuendique rationem perspicere licet, at interiora & opera & arcana à solo Deo conspici. Interpretatio hæc non adeo insulta & incommoda est, vt nec illa, qua vase hoc fusili Ecclesiam denotante, & bobus illius pastores, qui ad laborandum sudandumque electi & destinati sunt, dixero, Lucam non male in vno horum animalium designari, quod vnus è primis & maximis Ecclesiæ pastoribus fuerit, quique tantum in crucis fundatione & Euangelii propagatione laborauit.

Num. 7. 3. Reg. 7.

Bos & ceruus auditu excellunt. Vestra venia aliud quid de hoc animali dicendum occurrit: notatum scilicet ab iis, qui de animalibus scripsere, inter quadrupedes, bouem & ceruum auditu valere. Atque ideo hieroglyphici Ægyptii promptam & expeditam obedientiam exprimere dum vellent,

Valerianus lib.

lent, autem bouinam, velut auditus symbolum pingebant. Lucas vero doctus ille, diuinus & gloriosus Euangelista, cum in Dei obsequio, vocatione, Euangelio, in terras exteras profectione, prædicationis officio, tot laborum, molestiarum, ac difficultatum tolerantia, facultatum terrenarum relictione, suiipsius abnegatione tam promptum se, humilem & obsequentem reddidisset: nemini mirum videri debet, si per bouem denotari illum voluerit Deus, cuius auris adeo bona & sapida, quæque & obedientiæ symbolum.

Leuit. 22. In huius rei testimonium noluit sibi Deus animal auribus truncum immolari, vt hinc euidens fieret, animas quæ inobedientes sunt, illi gratas non esse, sed quam maxime displicere.

Mors D. Lucæ. Nihil itaque ad laudum & præconiorum sancti huius Euangelistæ complementum & perfectionem reliquum est, quam vt de morte illius loquamur: in qua aliqua occurrere solet difficultas. dubitant enim, imo & negant plurimi, martyrium illum subiisse, Diuum Hieronymum secuti, qui in illius elogio, Martyrii non meminit. Certissimum est tamen, Martyrem illum fuisse, quod magnorum virorum & omni exceptione maiorum testimonio confirmare possumus: *Orat. 1. in Iulian.* primo sancti Gregorii Nazianzeni, sancti *Epist. 22.* Paulini Nolani, qui suum hoc distichio testimonium complexus est.

Hic pater Andreas & magno nomine Lucas.
Martyr, & illustris nomine Nazarius.

Tract. de dedic. Basil. Niceph. l. 2. c. 43. Sanctum Andream & Lucam iungit & combinat, quod ambo Patres in Achaia martyrium subierint. Deinde & Gaudentii Brixiensis, & Nicephori, qui supplicii quoque genus describens, in cruce oleagina illum obiisse asserit.

Cum generosum hunc Christi athletam tam feliciter in cruce vitam finientem videam, orationi quoque meæ in cathedra finem imponam, vosque exhortor & obtestor, vt vitam mortem, & eximias gloriosi huius Euangelistæ virtutes colatis, admiremini, & honoretis. Quamobrem merita illius vobis proponite, vitæ sanctitatem imitemini, in perfectione respicite, cumque vniuersa Ecclesia de illius martyrio gaudere, vestras illi preces offerte, illiusque patrocinium, & qua in cœlo valet auctoritatem deposcite.

Tu vero gloriose Euangelista, beate cœli ciuis, & meritis incomparabilis, vota & supplicationes nostras propitius exaudi, unam ô medicorum gloria, Euangelistarum decus, prudentum Virginum speculum, pictorum gemma, & discipulorum Iesu Christi ornamentum, opem deposcimus, ad te oculos nostros conuertimus, ad te animum mentemque dirigimus, aurem precibus nostris accommoda; Fac ô veritatis mysta, Spiritus sancti calame, Euangelii doctor, sublimium mysteriorum scriba, diuinitatis præco, vt quod verbo docuisti, nos opere compleamus: quod prædicasti, credamus: quod fecisti & operatus es, imitemur: quæ enim scripsisti, si crediderimus, & quæ fecisti imitati simus, certissimam, per fidem simul & bona opera, cœlestem aliquando gloriam adeundi, concipere spem possumus, ad quam nos Pater, & Filius, & Spiritus sanctus conducere ac perducere dignetur, Amen.

Festum Simonis & Iudæ Apost.
Alibi quæras.

IN FESTO OMNIVM SANCTORVM.

Partitio.

I. *De bonorum operum merito ac pretio.*
II. *Quanta beatorum sit beatitudo.*
III. *Qualis sit eadem*
IV. *De octo beatitudinibus generatim.*
V. *De paupertate spiritus.*
VI. *De mitibus & patientibus.*

Gaudete & exultate, quia merces vestra copiosa est in cœlis, Matth. 5.

FIGVRA.

2. Reg. 5. CVm fortissimus ille Hebræorum Princeps Dauid arcem Sion, arte & natura inter ceteras Israelis arces munitissimã, numerosa militum corona circumquaque cinxisset, & Iebuzæi, qui eidem inclusi oppugnabantur, acriter & strenue sese defenderent: vt Principes Iuda & fortissimos Israel ad fortiter agendum ipsiusque arcis expugnationem maturandam incitaret, præmium, acre ad victoriam & triumphum calcar, omnibus fortiter agentibus, ac summos honores, veros virtutis & fortitudinis stimulos, proposuit. Equidem cum egregium hocce Dauidis facinus animo reuoluo accuratius, in eo ad oculum expressum videre videor, quod Deum inter & hominem, quoad cœlorum expugnationem quotidie transigitur. Deus quippe, Dominus ille dominantium, ac totius vniuersi Imperator, vt nobis in obsidio arcis illius validissimæ, totius inquam mundi valli ac velut armamentarii, sed arcis, quæ non nisi à violentis & à strenue pugnantibus, teste Euangelista, expugnatur, quæq; vndique à Diabolis, tartareis illis Iebuzæis, aditũ quoquo modo prohibentibus, propugnatur, vt nobis inquam omnibus, qui natura milites eius sumus, atque inter vniuersas creaturas nobilissimi: animum adderet, quo fortiter & generose nos gereremus, & ad arcis huius expugnationem accingeremur: Christiani nominis honorem ac dignitatem, qua ad agendum & ferendum fortia nos potissimum incitari par est, Sanctorum item omnium exemplum, eorumque gloriam & felicitatem, qua in cœlestibus habitaculis perfruuntur, hodie nobis velut rei præclare gestæ præmium, ob oculos ponit, ac certantibus demonstrat. O præmium valoris & pretii infiniti! ô mercedem incredibilem! Sed ô diem vere admirabilem, in quo tot victorum ac triumphantium solennis agitur memoria! diem, inquam, omnium dierum ac sollennitatum principem, in quo omnes nobis sancti, vno simul tempore spectandi, proponuntur! O diem iucundum ac festiuum, qui eodem modulamine eademque voce, Angelorum felicitatem, Patriarcharum fidem, Prophetarum zelum, Apostolorum miracula, Martyrum tolerantiam, Confessorum virtutes, Doctorum merita, Virginum castitatem, omniumque denique Beatorum ac cœlestium triumphos victoriasque decantat. Postremo diem sanctum, omniũ nobis Sanctorum festiuitates sub vna celebritate repræsentantem! diem adhæc festum, omnia simul anni festa in se complectentem: diem qui non nisi coronas, serta, aureolas, gloriam, beatitudinem, mercedem denique continebit. Quæ omnia vt pro dignitate vobis exponere queam Auditores, Paracliti Spiritus auxilium in primis inuocandum est, eiusq; benedictio & gratia enixius postulanda: gloriosa deinde cœli Regina, ac Sanctorum omnium Sancta ac Domina, Maria, veluti Patrona & Mediatrix adhibenda: quamobrem vnanimes communi eam prece, Angelica nempe salutatione, compellemus.

AVE MARIA.

I. Bonorum operum merces in sacris litteris euidenter demonstratur.

Cum plerique fidei Christianæ mysteria sacris nobis literis tradita, & diuinis testimoniis consignata sint Auditores, tum nullum in iisdem litteris aut notius, aut magis stabilitatum est, quam iustorum pieq; viuentium merces, & amplissima bonorum operum hic olim factorum in cœlesti habitaculo remuneratio. Sexcenta vtroq; è Testamento quibus id effici queat, producere queã testimonia, vt in primis illa Apostoli verba: *Qui red-* Rom. 2. Sap. 5.

det

det vnicuiq; secundum opera sua. & , *Apud Dominum est merces eorum*, multis ante sæculis scripserat Sapiēs: vt & alibi: *Reddes iustis mercedem laborum suorum.* Hieremias vero, *Erit merces operi tuo*, aliaq; & numero infinita & auctoritate prægnantia. Sed non postremum mihi inter cætera vindicare locum videtur quod in prouerbiis legimus. *Impius facit opus instabile, seruanti autem iustitiam, merces fidelis.*

Sap.10. Ierem.31. Prou.11.

Vbi notate vos velim Christiani, Spiritum Sanctum hæc verba, *Merces fidelis*, non in cassum aut sine ratione adhibuisse: sed vt hinc omnes euidenter colligerent, Deum esse iustissimum, nec quemquam velle fallere, neu in laboribus, ærumnis, aduersitatibusq; eius nomine toleratis, remunerandis vmquā deesse. Neque enim perfidum illum Laban imitatur, de quo fidelis ille gener Iacob apud vxores suas cōquestus est dicens: *Et ipsæ nostis, quod totis viribus meis seruierim patri vestro: sed & pater vester circumuenit me, & mutauit mercedem meam decem vicibus.* Non est mihi credite, eius naturæ Deus noster, sed è contra, *fidelis omnibus verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis*: tam nimirum fidelis in promittendo, quā largus & profusus in elargiendo.

Gen.1.

Deūs promissis fidelis est.

Psal.144.

Crudelis ille Ægyptiorum Rex Pharao ingentem reuera ingratitudinem, crudelitatēque erga Hebræos qui in Ægypto captiui grauissimo seruitutis iugo premebantur, ostendit: nam eos postquā grauibus ac duris per totum diem laboribus exhausti erant, circa vesperam, persoluto penso, à præfectis operum flagellari adhuc iubebat. Non est hæc summi illius Dei qui natura vniuersi Dominus est, quiq; iustitiam diligit, agendi ratio, sed exactissime & perfectissime quicquid ei vnquam obsequii impensum est, agnoscit, ac vel minimam eius nomine susceptam molestiam & difficultatem infinita mercede & præmio compensat. Docet nos parabola illa de operariis in vinea, quibus cum vesper iam aduenisset aduocatis mercedem ex condicto persolui iussit.

Exod. 3. & 5.

Matt.20.

Magnam haud dubie tribunus ille Amalecitarū, de quo in libris Regum, erga seruū suū inhumanitatem declarauit, quando, visa eiusdem inualetudine, sine vllo eum commiserationis affectu, sine vllo obsequiorum, quæ Domino fideliter aliquando præstiterat, aut vllo discriminū, quæ toties eius nomine subierat, intuitu, ægrotantem in agris deseruit, & omni destitutum auxilio, hostibus licet tergo iam iam imminentibus, dereliquit. Audiamus obsecro, vt suum ipse miles casum deploret: *Puer Ægyptius ego sum, seruus viri Amalecitæ: dereliquit autem me Dominus meus qui ægrotare cœpi nudius tertius.* O iniquā crudelitatem, & crudelem iniquitatem! Summus ille exercituum Deus hunc agendi modum ignorat, nec quemq̄ ex omnibus omnino mortalibus reperire dabitur, quē ille sub signis suis militantē vnq̄ deseruerit, aut quē strenue laborantem post vitæ huius diē peractum, nō persoluta mercede, eaq; amplissima, domū dimiserit. Testē huiusce rei habeo Dauidem Regē, qui ait, *Iunior fui, etenim senui & non vidi iustum* & fidelem militem à Deo duce suo *derelictū, nec semen eius quærens panē.*

1.Reg.30.

1.Reg.30.

Dicere vult, Deū, non sine præclaro ingētis æquitatis testimonio, omnia quam iustissime remunerari, & magna liberalitate vicissim præmia sua & dona in eos refundere, qui sincere & ex animo eius voluntati morem gesserint, eiusque legem ex tota mente & corde perfecto obseruarint.

Et sane omnia Prophetarum oracula certissime hoc & magno consensu tradiderunt: quin & ipse Sapiens, hinc occasione arrepta, Dominum cōmonefacit, vt fidem seruet, promissis stet, liberalitatis ac munificentiæ thesauros reseret, ne ipsa Prophetarum miracula alicuius forte mendacii coarguantur: *Da mercedē*, inquit, *sustinentibus te, vt Prophetæ tui fideles inueniantur*: qui nempe toties iustitiam tuam deprædicarunt, teque æquissimum ac largissimum in dando descripserunt.

Omnes Prophetæ bonis operibus mercedem assignarunt.

Eccl.36.

Vlterius quin etiam progressus est Apostolus Paulus, qui Hebræos docet, Deū si digna bona opera mercede non cōpensaret, iniustitiæ culpandū: dicens: *Non est iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri.* perinde ac si dicere vellet, fidele fideli Deo obsequium exhibere: eiusq; præceptis pro virili satisfacere contendite, legē eius seruate, præsertim cum certum sit & indubitatum, eum haud esse iniustum, aut bonorū vestrorum operū obliuisci, perpetuo eadem memoriæ insculpta gerere. Ita

Iniustus Deus audiret, si bonis operibus mercedem denegaret.

Heb.1.

1. Tim. 4. vt idem Apoſtolus de ſe ipſo loquens ad Timotheum, ſcribere non erubuerit, *Bonū certamen certaui, curſum conſummaui: in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitia, quam reddet mihi Dominus iuſtus Iudex.* vbi notare vos velim, vt operum noſtrorum remunerationem *coronam iuſtitiæ* appellare non dubitarit.

Sed, hem! vtriuſque Iuris Doctor Paule, quanti iuſtitiam hanc facis? vnde quæſo hāc concluſionem Theologicā depromis? quod obſecro homo, etiam præſtitis omnibus, quæ & voluerit, & potuerit, coram Deo promeretur? An ignoras in Euangelio à veritate dictum eſſe, *Cum feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis dicite: Serui inutiles ſumus, quæ debuimus facere, fecimus.* Apoſtolus autem vt qu d innuere vellet, melius intelligendū daret, Scholaſticis Doctoribus anſam dedit, meritū in duo genera diſtinguēdi: vnū namque meriti genus eſt, *quod de condigno*, alterū quod *de congruo* appellarunt, a Deo vt opera omnia ex cōdigno pure ſimpliciter, & in ſe ſe conſiderata nihil omnino mereantur, nullaque remuneratione digna cenſenda ſint: ita quippe Paulus ad Romanos ait: *Non ſunt cōdigna paſſiones huius temporis ad futurā gloriā, quæ reuelabitur in nobis.* Verum opera noſtra de congruo, præter id quod plurimis aliis promiſſionibus quas ipſe Deus nobis pollicitus eſt, innituntur: (vt in primis verbis illis S. Scripturæ, *Erit merces operi tuo.*) in quo ita nobiſcum conuenit, quemadmodū ex verbis illis parabolæ Euangelicæ. *Nunquid ex denario cōuenisti mecū*, colligitur: vt ſeipſum etiam ad mercedē reddendam obligarit, quæ ſi bene attendantur, ingentem ſine dubio remunerationē conſequentur: *dignus eſt enim operarius mercede ſua.* Ita vt non mediocre in Deo iniuſtitiæ ſignum foret, mercedem eorū fruſtrari, ac remunerationē, non impedientibus tot promiſſis, contractibus, conuentis, obligationibus, pactis quæ pro eadē faciunt, fallere, vt taceamus hic interim, quod ipſis Ieſu Chriſti meritis, quæ infinita ſunt, innitantur, quæ iiſdem robur & vires ſubminiſtrant.

Luc. 17.

Duo genera meriti.

Rom. 8.

Ierem. 31

Matt. 20.
1. Tim. 5.

Statim vt Elizæus Propheta ſalē in aquas Ierichuntis, quæ natura inſipidæ erant & amariores, coniecit, ſubito mutatæ ſunt, & ex amaris potui ſuaues, ex ſterilibus fertiles, atq; ex virulentis ſalubres redditæ. Certum porro eſt, aquarum nomine in ſcripturis Sanctis hominum opera deſignari. Ita vt dicere liceat, opera noſtr a inſtar aquarum inſipidarum eſſe origine & ſcaturigine fœtentium, ac meritis ſterilium: verum ſi Chriſti paſſionis ſal in eaſdem coniiciatur, dulces eas reddi, alium ſaporem induere, Deo, hominibuſq; gratiſſimas reddi, indeque merito fœcundari.

Exod. 12. Cum Angelus ille exterminator omnes Ægyptiorum primogenitos interficeret, iis ſolū domibus pepercit, quarū poſtes ac ſuperliminaria agni Paſchalis ſanguine cruentata cernebat, cæteris omnibus internecione deletis. Eſt hoc veluti quoddā præſagiū, Chriſtiani, omnia noſtra, quæ in mūdi huius Ægypto opera edimus, ſine ſanguine ac cruē.a Domini Saluatoris paſſione emortua, & exſanguia quodāmodo eſſe, atq; omnis prorſus meriti expertia: ſed ſi eadē Agni illius immaculati cruore tingātur, vitā nobis æternam & immortalē elargiri, prout ad Romanos teſtatur Apoſtolus: *Qui reddet vnicuiq; ſecundum opera eius: iis quidem qui ſecundū patientiam boni operis gloriam & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam.* Rom. 2.

Ezech. 9. Omnes quoq; olim neci eripiebātur quorū frontes ſigno Tau, velut ſtigmate quodā inuſtæ conſpiciebantur, cum qui eodē carerent ſigno, vindice gladio interimerentur. Hinc colligo, omnia quæ à nobis hic bona fiunt opera, quæ ſigno crucis, cuius Hieroglyphicū Hebraicum Tau erat, ſignata non ſunt, ad tantū ſigillo & nota naturæ noſtræ, morti eſſe deſtinata, neu vitam ac ſalutem promereri poſſe: è contra vero, quæ regiam hanc epigraphen fronti inſculptam gerunt, ab omni eſſe prorſus diſcrimine ſecura, vitamque ſemper duraturam mereri.

Exod. 4. Ipſa Moyſis manus, ſi nudata ac ſine velamine videbatur, lepram præferebat, ſed veſtibus cooperta & ad ſinum iuſſa referri, ab omni prorſus lepræ macula libera erat, & integerrima. Scitum eſt in ſacris voluminibus, manus operum ipſorum figuram ac ſymbolum eſſe, adeo vt, ſi actiones noſtræ nudæ penitus & in ſua ipſæ natura, extraque gratiam conſtitutæ conſpiciantur, nihil aliud præter lepram quamdam teterrimam, meras ſordes & col-

& colluuiem esse videantur: at si eædem in sacrissimæ Passionis sinū ingerantur, ac pretiosis meritorum Iesu Christi vestibus circumuestiantur, mundissimæ coram diuinæ maiestatis oculis, ac pulcherrimæ cōpareăt.

Num. 21. Aeneus ille serpens, quamdiu humi iacebat, Israelitas veneno ac tabo quodāmodo inficiebat, & conspicientibus horrorem incutiebat, sed in altum stipitē, in deserto Sinai, sublatus, intuentibus vitā ac sanitatem conferebat, prodigia operabatur, & percussos à serpentibus cæteris omni prorsus contagione liberabat. Hic rursus docemur opera nostra cum in naturæ suæ terra conspiciuntur, vitulenta esse & contagiosa & diuinæ maiestatis oculis ingratissima: sed in deserto Caluariæ in arborem crucis Dominicæ sublata, virtutes admirabiles operari, ac merita superexcellentis producere.

4. Reg. 5. Princeps ille Syrus Naaman licet opibus ac diuitiis afflueret, lepra tamen turpissima toto corpore coopertus erat: hinc factum est, vt nullum durante lepra Propheta Elizæus ab eo munus vel minimum recipere voluerit, sed quam primum vt Iordanis se se aquis abluit, & lepra abiit, at caro eius sicut caro pueri paruuli restituta est, suam ei ipse Propheta nō rogatus benedictionem impertiit, munetaq; eidem obtulit. Hic iterum demonstratur, hominem, qui in mundi huius aula instar reguli cuiusdam dominatur, si in natura spectatus, insignia quædam preciosa ac preclara opera edit, lepra tamen turpissima esse coopertū: Vnde bene apud Prophetam legimus. *Et facti sumus vt immundus omnes nos, & quasi pannus menstruata vniuersa iustitia nostra.* atque eadem opera, quamquam propter vitam æternam promerendam eidē offerantur, grata neutiquam existere, at si eadem semel rubicundis ac limpidis sacri Iordanis, id est, Dominicæ passionis aquis immergi contigerit, venustatem quandam & noui splendoris imaginem assumptura, adeo vt gratissima ac iucundissima ei futura sint, atque ipse Deus è contra leproso huic benedictionum suarum & gratiarum cœlestium thesaurum quam amplissime reseraturus. Desunt ne igitur nobis figuræ, & bonis operibus meritæ?

Isa. 64.

Simile. Nam quemadmodum globi, quibus balistæ ac tormenta bellica infarciuntur, pondere suo graues sunt, & nonnisi magno labore & contentione in altum librari queunt: si vero tormenti angustiis atque orificio, igne nimirum & puluere tormentario accedentibus, egrediantur, horrendi cuiusdam fulminis in morem per aëra librarunt, ac muros, valla validissima concutiunt ac perfringunt. Non secus quoque opera nostra, quæ velut pilæ quædam bellicæ sunt: adeo namque ea natura sua grauia & ponderosa sunt, vt semper ad terram trahantur, nulla vero ratione in altum, ad æternam beatitudinem acquirendam sustolli valeant: Si eadem corde cuiuspiam caritatis incendio succensi, gratiaq; onerati, velut orificio tormenti, egredi contigerit, mirum, vt in altum sustollantur, adeo vt ad vsque cœleste domicilium volitent, vitæque æternæ repagula quodammodo perfringant.

Exo. 36. 37. Ægyptiorum aurum & argentum, atque omnes eorum opes nulli alii rei, quam sacrificiis idolorum destinata erant, sed statim eædem Hebræis cessere, in sacros easdem vsus conflarunt, atq; in primis in tabernaculum, quod auro mundissimo intus & foris coopertum fuit. Opera nostra, Christiani, velut opes Ægyptiorum sunt, quæ si in seipsis considerentur, meræ sordes sunt, & idololatrica superstitione fœdata, atq; ante oculos Dei velut immunditiæ sordescunt, sed statim vt charitatis fornax ac diuini amoris incendium eadem exeoquit ac sublimat, pulcherrimum quoddam æternæ gloriæ tabernaculum constituunt, luculentamque mercedem promerentur. Docet hoc ipsum nos hodiernæ festiuitatis Euangelium, quod ab Ecclesia inter reliqua omnia hodie institutum est, vt præmia & remunerationem laborum, ærumnarumq; quas Sancti hoc in mūdo iam olim subierunt, nobis in mentem reuocaret, nosq; ad eorum imitationem potissimum accenderet, dicens, *Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.* Vt porro Matth. 5. apte & methodice verba hæc valeam expo- Luc. 6. nere primo mercedis ipsius magnitudinem, ac deinde media, quibus ad eandem peruenitur, explicabo: ac duobus hisce punctis to-

tam

tam concionis meæ seriem, atque omnem Sanctorum triumphum animarumque beatarum gloriam circumscribam.

II. Quid sit beatitudo. Principio igitur ipsa beatitudo ac cœlestis gloria, Electorum inquam merces, quã Sancti omnes quorum hodie festiuitatẽ celebramus, in remunerationem acceperunt, adeo sublimis, augusta & magna est, vt eam aliquatenus quidem admirari, verbis autem consequi, aut pro dignitate explicare nullus queat: quippe quæ nec sensu cognosci, nec ratione percipi, neve ipsa potest cogitatione comprehẽdi. Testem hic habeo Apostolum Paulum, qui post raptum in tertium cœlum ad se reuersus, eiusdem magnitudinem demiratus exclamat. *Nec oculus vidit, nec auris* 1. Cor. 2. *audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se.*

Epist. 58. Cyprianus, magnum illud Africæ sidus, & Carthaginensis Episcopus, qui sub Valeriano Imper. Martyrio coronatus est, atq; anno post Christi natiuitatem ducentesimo quinquagesimo in Ecclesia floruit, cum beatitudinis huius mentio incidisset, hoc iam elogio deprædicat: *Quæ erit gloria & quanta læ-* 1. Cor. 2. *titia admitti, vt Deum videas, honorari, vt cũ Christo Domino Deo tuo salutis ac lucis æternæ gaudium capias? Abraham, & Isaac, & Iacob, & Patriarchas omnes, & Prophetas, & Apostolos, & Martyres salutare? cum iustis ac Dei amicis in regno cœlorum datæ immortalitatis voluptate gaudere, sumere illic quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit?* Quibus verbis insinuare vult, nihil esse omnino aut reperiri, quod cum sempiterna hac felicitate, quæ Electorum omnium & cœlitum merces est, sit comparandum.

1. Par. q. 25. art. 6. ad 4. Angelicus ille Doctor Thomas, Theologorum omnium Coryphæus ac Princeps, Sorbonæ nostræ Phœnix, cũ quæreret, Num Deus Opt. Max. ea quæ olim condidit meliora iam reddere queat & perfectiora, quam in ipso rerum primordio condita erant, tandem hoc modo concludit, Omnipotentem hunc artificem posse quidem eorum aliqua iam perficere, atq; emendatiora reddere; esse tamẽ quædam tanta perfectione & artificio ab eo condita, atq; ita numeris omnib. absoluta, vt summus ille naturæ opifex nihil perfectius aut absolutius condere valeret. Atq; horum in numero ponendã esse gloriam & beatitudinẽ cœlestium, quæ tantæ nimirum magnitudinis est, nihil vt maius fieri, aut mente comprehendi queat. Et firmissimo quidem ipse nititur fundamento. Cum enim omnis, vt ait, sanctorum beatitudo & merces ipse sit Deus, & Deus nihil se ipso maius aut perfectius possit effingere, sequitur hinc etiam Deum nihil aut melius aut diuinius, tum nec quidq̃ præstantius, Electorum gloria ac Beatorũ gaudio posse efficere.

Christianus ille Sophus Torquatus Boetius cũ suum huc etiã symbolũ conferre vellet, optime mihi rẽ visus est tetigisse, ita nãq; eandẽ definit: *Beatitudo est status omniũ bonorũ aggregatione perfectus.* Cum ait *omnium*, generalitatẽ quandã includit. Si enim vel vnũ, quamuis minimum desit, omnis eiusdẽ perfectio cõcidat necesse est, ac fœlix ille status, q nonnisi perfectione absoluta constat, si vel minimũ quid defuerit, consistere nõ valebit. Beatitudo definitur.

Quod summus ille Metaphysicus terminis Philosophicis declarauit, Deus ipse Theologicis, multis ante sæculis exposuit, quando nimirum Moysi loquens omnis ei boni visionem, ac perfectam omnis voluptatis fruitionem, in remunerationem & beatitudinem daturũ se pollicitus est, dicens, *Ostendã* Exod. 33. *tibi omne bonum*, q. diceret, Noli animũ contrahere Moses, aut aduersitatib. ærumnisq; nimium quantũ deiici: nam tametsi labores tui & molestiæ quas sustines, graues sint & permolestæ, merces tua tamen multo, mihi crede, maior erit. Videbunt quippe oculi tui, quod hactenus minime viderunt, ostendam quippe eis omne quod bonũ est, & quidquid summũ ad bonum referri potest. Non enim vidisti in mundi huius officina, nisi vmbrati- Dan. 10. cam quandam boni imaginem, sed ipse te de- Apoc. 1. ducam in officinam, in qua omnia bonorum genera recondita sint. Illic videbis corpora gloriosa, non qualia videre olim Daniel & Ioannes in Reuelationibus, quæ fulguris aut solis instar resplendebant, sed quæ transluceant, ac non nisi lumen sint & splendor, Exod. 25. immortalia adhæc & pari nescia. Videbis Isai. 6. illic Cherubinos, non quidem in ænigmate, vti in propitiatorio apparebant, & Seraphinos,

nos, non quales Isaias vidit, admirabili nimirum schemate, pennis circumuestitos alatos; sed vt spiritus purissimos, subtilissimos, & substantias ab omni prorsus materia secretas. Videbis Angelos, non iam in figura & velamine humanamque formam indutos, vt eos videre Abraham, Loth, Iacob, aliique veteris testamenti Patriarchæ, (Gen. 19. 22. 28.) sed ad viuum, prout sunt, sine corpore, non iam figuratos, non iam occupantes locum, sed omni prorsus dimensione quantitatis carentes. Meipsum denique videbis, qualis (Exod. 3.) sum è natura, non iam in rubo ardenti, vt in deserto Sinai olim visus sum; non in specie turbinis, sicut tempore Eliæ apparui; (3. Reg. 18.) sed facie ad faciem, & in propria natura: meque ipsum cum videas, omne simul bonum videbis; & meipsum cum tibi ostendam, *ostendam tibi omne bonum.* (Exod. 33.)

O sublimem Theologiam! sed penitus mihi eadem examinanda est, eiusque promissi geminus sensus inuestigandus, qui hic esse videtur: Ostendam tibi quidquid honestum est, quidquid vtile, quidquid iucundum est. Infernus enim omne malum ostendit, mundus autem bonum malo permixtum, at in cœlo non nisi omne bonum tibi ostendam. Exploratores quidem quos Iosue olim emisit, vuas & botros terræ Chanaan in castris, velut euidēs fertilitatis (Num. 13.) eiusdem specimen ostenderunt; Ezechias Rex legatis Babyloniis diuitias & thesauros suos, (4. Reg. 20.) Assuerus Satrapis & Principibus regni sui magnificentiā & splendorem; Satanas Christi omnia mundi regna ac gloriam eorum; (Esth. 1. Matth. 4.) ast ipse maius, quid & excellentius tibi demonstrabo, ostendam tibi scilicet omne bonum.

Quodnam vestrum de hac propositione iudicium est ô Philosophi? quid inde effici putatis? quid inde concluditis? scilicet, Deum, cum verbis & reipsa Mosi, & post eum omnibus omnino fidelibus promittit, ostēsurum se illis, idq; in laborum ac molestiarum remunerationem, *omne bonum* eadem quoq; opera promittere, ostensurum se illis *omne ens*, & cōsequēter quoq; Omne verū. Ens enim, Bonum & verum ad se inuicē reciproca sunt, & à se mutuo disiungi nequeunt, & vt Metaphysici loquuntur, conuertuntur. Adeo vt ipsa felicitas & gloria Beatorum sit, ipsius Boni, Veri & Entis visio, & in his tribus virtutis ipsius merces atque actionum nostrarum honorarium cōsistat.

Ostendit quidem mundus ipse Ens aliquod, sed transitorium & labile, ac nonnisi per transennam aliquod quidem bonum, sed fucatum & fallax; aliquod quidem Verum, sed falsum & rātū specie tenus. (Mundus inops est & vanitatibus plenus.) Quid enim ipse aliud est, quam vilis quadam veteramentarius ac scrutarius, qui nō nisi decem categorias habet, velut indicē omniū opum suarum vafer quidam magno est, cuius omnes merces vitium continent, & facū olent; falsarius est & impostor, qui inani quadā rerum imagine nos ludit, & mendaciis aures & oculos hominum opplet. Vnde Rex ille Dauid fraudes eiusdem detegens & versutias, omnes omnino mortales alloquitur, sibi vt caueant, & mundanorum auribus eiusdem technas instillat dicens, *Filij hominum, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* (Psal. 4.) vt quid cœlum & cœlestia negligitis, vbi tamē Omne ens, Omne bonum, & Omne verum Beatorum animabus ostendit Deus? ô præmium inæstimabile! Quāobrem gaudete animæ, quę in hoc mundo pœnitentiam agitis, atq; omnem vitam vestrā summi illius Principis obsequiis impenditis, *gaudete inquā, & exultate, quoniā merces vestra copiosa est in cœlo.* (Matth. 5. Luc. 6.)

Copiosa inquam, ac tanta, vt omnes Sācti patres luculentum de ea testimonium perhibuerint, quorum omnium verba, vt ex iis quanti eandem fecerint, colligatis, in medium proferam. Primus in scenam prodeat Basilius, Cæsareæ Cappadociæ Episcopus, Magni illius Gregorii, cognomēto Theologi, discipulus, Arianorum terror, atq; omnium Græcorum, meo quidem iudicio & doctissimus & eloquētissimus; qui circa annum Dom: CCCLXX. floruit: hic cum plurib. cœlestē hanc gloriā verbis assertum iuisset, eiusdemq; felicitatē dignissimis encomiis deprædicasset, tandem cōcludens ait: *Ibi Angelorum millia, primorum parentum conuentus, Apostolorum sedes, tribunalia Prophetarum, Patriarcham sceptra,* (Exhort. ad Baptismum.) *Marty-*

Martyrum corona, Iustorum laudes cumulatissime spectabuntur.

Quinquaginta deinde interiectis annis post hunc Orientis solem, nouum in Africa effulgēs iubar Augustinus, verbis tum grauibus tum egregiis hanc Sanctorum beatitudinem cumulatissime descripsit: *Quanta erit illa fœlicitas, vbi nullum erit malum, nullum latebit bonum, vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus.*

Lib. 22. de ciuit. Dei, cap. 30.

Prosper Aquitanicus (qui post quinquaginta & quod excurrit, annos, Augustinum excepit, quiq; anno potissimum CCCCLX. & vitæ sanctitate & doctrina in Ecclesia viguit, quam proxime quoque, eum in scribendo secutus est) cum animam contemplatiuam ad cœlestis gloriæ Beatorumque felicitatis considerationem incitaret: his eam verbis allocutus est: *Futura vita creditur beate sempiterna, & sempiterne beata, vbi est certa securitas: & secura tranquillitas, & tranquilla iucunditas, felix æternitas, æterna felicitas; vbi est amor perfectus, timor nullus, dies æternus.* O verba aurea, & quibus collatum aurum, non ita carum! Ecce & alia.

De vita contemp. l. 1. c. 3.

Prodeat de hinc Carthagine itidē natus Fulgentius, qui tēpore Vandalico circa annum Domini quingentesimū floruit, summus Episcopus & scriptor non postremus: qui cum de cœlesti gloria mentionem faceret, hac oratione exorsus est: *Quis non illius vitæ desiderio præsentem vitam despiciat: quis non illius abundantia delectamento diuitias temporis labentis exhorreat? quis non illius regni dilectione omnia terrena regna contemnat?*

Epist. 6. c. 4.

Magnus autem Doctor & Pontifex Gregorius ante mille circiter annos, tam ample & digne eandem descripsit, itaq; laudes eius decantauit, vt dicere non erubuerit, tā ingentem mercedem illam esse, quæ Beatis in regno cœlorū promissa est, vt si vel scintillam eiusdem animis nostris inseremus, omnis subito rerū temporalium amor eiusdem ardore in nobis extingueretur. Verba eius audiamus: *Si consideremus, fratres charissimi, quæ & quanta sint, quæ in nobis promittuntur in cœlis, vilescunt animo quæ habentur in terris.* nam quidquid quatuor hæc elemēta, & orbis inferior continet, nihil omnino est, atq; indignū prorsus, vt cum eo, quod in cœlesti nobis domicilio paratum est, cōferatur.

Hom. 37. in Euang.

Hos omnes vero multis sæculis antecedēs Martialis, Apostolorum discipulus, eiuium meorum decus & columen, magnus Aquitaniæ Apostolus, primusq; per hanc nostram Galliam Euangelii præco, ad Tholosanos scribens, vt eos ad fortiter in vitæ huius plo certandum animaret, & ad virtutis iter capessendum incitaret, aliud profecto calcar non adhibuit, quam vt semper mercedem gloriæ cœlestis ante oculos haberēt: *Memētote vero sermonis mei, quem sæpe dicebam vobis, quanta & qualia in cœlo præparata sunt Sanctis, & timentibus Deum, Omnis enim potentia & gloria in regno Dei indesinenter permanent, quæ nec augeri nec minui possunt.*

Epist. ad Tholosanos cap. 22.

Sed nimis iam diu veterū Patrum sententiis inhæsimus. S. Scripturæ hortum quoq; ingrediamur, atq; ex eo qui ad hanc corollā facere videbuntur, flosculos decerpamus. prodeat itaq; in mediū generosa illa Amazō ac Virago, Machabæorū mater, quæ impii & efferati Antiochi tyrannidē crudelitatēque haud verita, filiosq; ad fortiter agendū exhortans, infinitam illam iustorum mercedē, & immarcescibilem legitime pugnātium coronā ipsis in mentem reuocauit: ita namq; septimū & natu minimū, in mediis constitutū suppliciis, sex priorib. Martyrio iam cōsumptis, ad perseuerantiam constantiamq; adhortata est; *Peto nate, vt adspicias ad cœlum, & ad terram, & ad omnia quæ in eis sunt, & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus; ita fiet, vt non timeas carnificem istum,* mortē rideas, inq; mediis suppliciis animū sumas.

2. Mach. 7.

Deinde, quod multo magis admirandū est, ipsemet Dominus ac Redemptor noster IESVS, nudus in cruce pendens, omni humano destitutus auxilio, spineo serto redimitus, toto corpore vulneratus, ac viribus exhaustis; spem gloriæ & mercedis immensæ, quæ ipsi post passionem parata erat, velut vnicum solamen ac dolorū lenimen, habeat: proposito enim sibi gaudio, quod ex gloriæ illius fruitione oriebatur, clauos non sentiebat, in flagris velut in epulis versabatur, & hastam militis delicias existimabat. ita namq; ad Hebræos testatur Doctor

Hebr. 12. ctor Gentium Paulus: *Qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem.* Sumite igitur animos, Auditores, atq; luculenta hac gloriæ spe ad fortiter agendũ excitamini, & *gaudete & exultate, quoniã merces vestra copiosa est in cœlo.* Matth. 5. Luc. 6.

Gloria Beatorum verbis exprimi nequit. Iterum inquam *copiosa*, ac tanta, vt voluptas, quam eiusdem perfecta ac plena fruitio generat, nullis exprimi verbis, nullis scripturæ testimoniis valeat demonstrari. Amans illa mulier, quæ sub sponsæ imagine in Canticis describitur, cum dilectum suum p vicos & plateas indagaret, & filiæ Sion ab ea peterent: *Qualis est dilectus tuus, ô pulcherrima mulierum?* eiusdem statim virtutes, proprietates, perfectiones, dotes & merita graphice & ad viuum depinxit: *Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus. Caput eius aurum optimum, coma eius sicut elata palmarum, nigra quasi coruus; oculi eius sicut columba, quæ lacte sunt lota & resident iuxta fluenta plenissima. Genæ eius sicut areola aromatũ consita à pigmẽtarijs. Labia eius lilia destillãtia myrrham primam; man⁹ illius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis, guttur illius suauissimũ, & totus desiderabilis.* Cant. 5. Ibid.

Mirari satis non possum hanc sponsam, quæ, cum omnia dilecti membra similitudinibus depingat, auro caput, palmæ cæsariem, columbis oculos, gemmis manus, myrrhæ os cõparans; nihil tamen reperire potuerit, cui guttur eius compararet, id solum iucundissimum ac suauissimum nuncupans. Et sane id mysterio non vacat; sed declaratur hic, multa quidem ac plurima hoc in mundo reperiri, quæ diuinæ maiestatis attributa ad viuum exprimant, & eius Sapientiam, Prouidentiam, Iustitiam, Misericordiam, aliaque plurima quæ per hæc membra designantur, sed nihil omnino à Deo creatum esse, cui spõsi guttur, id est gaudium, quo Electi in cœlo pfruunt˜, pro dignitate conferatur, sed sufficere, si spõsæ verbis dicat, *Guttur illius suauissimũ.*

Sancta porro Scriptura, vt idipsum gaudiũ aliquo modo exprimeret, nobisq; quadam tenus repræsentaret, *Gaudiũ Domini* id appellat, ita namq; in S. Matthæi Euangelio id expresũ lego, *Intra in gaudiũ Domini tui:* q. dicere voluisset, gaudium quo cœlicolæ & Iusti aliquando in cœlis perfundentur, simile fore gaudio, quo ipse Christus Dei filius fruitur. Ita namq; ipse id in Euangelio S. Ioannis expressit; *Si quis mihi ministrat, me sequatur; & vbi sum ego, illic & minister meus erit.* Quin & amplius, quid in verbis illis: *Intra in gaudium*, innuco; videtur enim illa loquẽdi ratio immensam huius gaudii magnitudinẽ appositissime declarare, quæ nimirum adeo copiosa & infinita existet, vt ipsa non in Iustorũ animas, sed in ipsam animæ intraturæ sint: deficiente quippe sinu, quo illam contineant & complectantur, in profundissimis illius abyssis penitus absorbebuntur. Exclamem igitur merito, O gaudiũ! ô mercedẽ! ô ter & quater beatas animas! & *Gaudete & exultate, quoniã merces vestra copiosa est in cœlo.* Ibid. Matth. 25. Ioan. 12. Matth. 5. Luc. 6.

Ostenditur diuersimode magnitudo Gloriæ Sanctorum, idq; per similitudines. 1. Vere *copiosa*, tum propter perpetuitatẽ, quoniam in æternum permansura est; tum propter eiusdem eminẽtiam ac perfectionem, quia finis eius diuina essentia est, quæ omnis gaudii oceanus, in qua omnes thesauri reconditi sunt, & è qua velut è fonte quidquid habemus, aut videmus, deriuatur; quæ proinde obiectum infinitum est: Cuius eminentiam, magnitudinem amplitudinem ac maiestatem vt melius perspectam habeatis, aperta vobis eã similitudine declarabo. Si per plateas transiẽs sordes è domo foras proiici videres, quæ tamẽ reuera non sordes, sed pyropi, adamantes, gemmæ atque aurum essent, an non obstupesceres, oculisq; & cogitationibus in altũ sublatis, tecum ipse admirans diceres: Hẽ quam pretiosos in domo illa thesauros, quas diuitias, quasnã opes latitare existimandum est! hem quam felices ac beati illi sunt domestici, qui in opulentam hanc familiam adoptati sunt! O vos omnes, qui per mundi huius plateas inceditis, attollite, paulisper oculos; & vobiscum quæso perpendite, omnia quæ in mundo, cœlis, pelago, elementis, bestiis, gemis, ac vobismetipsis deniq; cõspicitis, & quidquid demum in rerũ natura preciosum exstat, è diuinæ hui⁹ essentiæ fundo pfecta esse, & potentiæ illius scopis p creationis fenestras in hunc mundum velut quasdam quisquilias,

purgamenta, resque superfluas, quæ inexhausto diuinæ huius essentiæ reconditorio superabundant, eiecta: ac mille nouos mundos, & multo etiam perfectiores, eodem adhuc egredi posse, sit vt eosdem creare potest, ita & vellet. Hic igitur sistite, oculisq; & animis in altum erectis vobiscum perpẽdite, quales thesauri, quæ diuitiæ, ecquæ gaudia in profundis Deitatis ipsius abyssis delitescant; quantaque eorum felicitas sit & beatitudo, quorum ante oculos infinitus ille thesaurus semper versatur, quorum ipse merces est & omnia, quique in atriis illius semper commorantur: quam felicitatem cum Psalmographus cōsideraret, exclamat:
Psal. 83. *Beati qui habitant in domo tua Domine; in secula seculorum laudabunt te.* & ipse verbis
Matth. 5. Euangelicis eidem succino dicens, *Gaudete*
Luc. 6. *& exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlo.*

Copiosa tenera ac quodammodo infinita; præsertim cum eiusdem obiectum ipse sit Deus, idque in sæculorum sæcula: Deus inquam, cuius vel solus intuitus homines simul & Angelos in admirationem rapit: cuius maiestatem atq; amplitudinem quoniam nullis exprimere verbis possum, similitudine quadam quantum potero demonstrare contendam. Non esse sane mirum, si Rege per regni sui terminos incedente agricolæ, coloni, ac promiscua multitudo, quibus regiam intueri maiestatem insolitum foret, in admirationem & stuporem raperentur, tanta maiestate perculsi: at si ipsi aulici & regni Principes, qui regem quotidie viderent & alloquerentur, quique a primis annis aulam frequentassent, cum Rege ipso quodammodo educati, si illi inquam, quoties eiusdem amplitudinem, magnificentiam & maiestatem intuentur, præ admiratione toties in mentis stuporem raperentur, an non dicendum foret, summum hunc ac diuinum quodammodo Regem esse? Hinc vlterius cogitatione progredere Christiane, ac tecum cogita regem illum regum summum quendam Deum esse, ac maiestatem quandam infinitam, cum non modo ipsos Sanctos, qui mundi huius olim incolæ fuerunt, sed ipsos etiã Angelos aulæ cœlestis inquilinos, qui iam à quinque annorum millib. ei obsequuntur, seruiunt, ministrant, in admirationem & stuporem rapiat: ipsas etiam Virtutes, Dominationes, Potestates, ipsam sc. regni eius nobilitatem; ipsos Thronos, Cherubinos, Seraphinos denique, Principes ei loco proximos, & ad coronam pertinentes. Atque ex his omnib. tecum statue, num magnæ sit mercedis loco habendum, ac plurimi faciendum, summum hunc regem quotidie intueri, eiusque visione, in perpetuum frui; & num iterum iure meritoq; mihi liceat dicere, *Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.* Luc. 6.

3. Tertium mihi, ad hanc mercedem magis magisque exaltandam, Cœlestiumq; felicitatem sublimius adhuc extollendam, conceptus suggessit D. Ioannes Chrysost. Dic obsecro, inquit, Christiane, si quis te in theatrum induceret, in quod magna virorum præstantium multitudo conuenisset, splendide ac regifice indutorum, magna seruorum caterua stipatorum, summoq; ab vniuersis honore affectorum: in eorum vero medio potentissimus quidam Monarcha sederet, auro gemmisque effulgens, qui suo te lateri assidere cuperet, teque in amplissimum illum virorum illustrium consessum adoptare; an non te totum libens ac merito, eiusdem obsequio dedicares? an nō te mortalium felicissimum existimares? Hac subnixus deinde cogitatione in cœlos euola, ad illud amplissimum theatrum oculos intende, quod non ex huiusmodi viris, sed ex purissimis spiritibus virtutibusque mundissimis coiit, quorum species, pulchritudo, diuitiæq;, gemmas atq; aurum longe antecellunt, quorum splendor solis radios superat; ne solum ex hominibus, sed ex iis qui hominibus infinitis partibus dignitate & conditione præstant, Angelis inquam, Archangelis, Thronis, Dominationibus, & Principatibus: in eorum vero medio potens ille Rex sedet, maiestatis infinitę, cuius magnitudinis & amplitudinis vnicus splendor omnium creaturarum oculos præstringit. Adeo vt, si mille mortis genera essent subeunda, quo tantæ felicitatis participes reddi pos-

di possimus, promptissime ea ac libentissime fatenda forent, & ab ambabus vlnis vtroque amplectenda. Ita vt hac Chrysost. similitudine permotus rursum plena voce [*Matth. 5.*] clamare cogat: *Gaudete & exultate quoniam merces vestra copiosa est in cœlo.*

Sunt nimirũ animæ illæ Sanctæ ac Beatæ, quas hic exultare volumus, quibus sc. hodierna die panegyrim hãc offerimus, & quarum lætam hodie festiuitatem celebramus; cum ipse sint; quæ hanc pro laboribus suis gloriam, hanc ob certamina coronam, hancq; pro sudore mercedem adeptæ sint. Animæ Sanctæ, quæ vere in cœlesti habitaculo cõmorantur; nõ autem in aliquo mundi angulo, donec vltimus iudicii dies aduenerit, delitescũt, vt absurde olim asserebat Tertullian. [*lib. 4. contra Marcion. c. 34.*] quæ Dei modo visione perfruuntur, nõ vero eadẽ vsq; ad generalis iudicii diẽ priuatæ sunt, vt credebãt Armenii teste Guidone, & Græci teste D. Thoma [*D. Thom. de errorib. Græcor. Concil. Flor. sess. 1.*] & Concilio Florẽtino: quæ in cœlesti paradiso iam exultant & lætantur, nõ vero eodẽ exclusæ manebunt, donec Christus ad iudicium venturus sit, vt docebat Vigilãtius, Petrus Abaillardus, Petrobrusiani, & Fraticelli testantibus id Hieron. cõtra Vigilantium. Gabr. Prateolo de hæresibus, & Platina in vitis Põtificũ; quæ mundo huic mortuæ in cœlo viuunt, omnium quæ hic geruntur consciæ non vero perpetuo somno sepultæ iacent rerum mortaliũ prorsus ignaræ, vt sacrilego ore calumniatur † Lutherus, [*ad ca. 25. Genes. † lib. 3. de occulta Philosop.*] vel, vt † Corn. Agrippa, nondum cœlo receptæ, vel, vti impius & nefarius Caluin⁹; qui mera commenta ac nugas existimauit, asserere easdem iam gloria donatas: quæ [*† lib. 3 inst. c. 25. sess. 6.*] mendacia ac deliramenta vno hoc ammone ex Euangelio Ioannis deprompto retũdo: [*Ioan. 17.*] *Pater, quos dedisti mihi, volo vt vbi sum* [*Philip. 1.*] *ego, & illi sint mecum; vt videant claritatem meam quam dedisti mihi.* & loco illo Paulino, *Cupio dissolui, & esse cum Christo.*

Animæ inquam sanctæ, ac terq; quaterque beatæ, quæ nobis coram diuino tribunali patrocinantur, rem nostram agunt, ac pro nobis apud supremum illum iudicem intercedunt, vt in Baruch Propheta legi- [*cap. 3.*] mus, *Domine omnipotẽs Deus Israel, audi nũc orationem mortuorum Israel, & filiorum ipsorum, qui peccauerunt ante te.* Et secũdo Machabæorum [*2. Mac 15.*] legimus summum Iudæorum Pontificem Oniam, qui dudum antea defunctus erat, à fortissimo populi vindice, ac patriarum legum æmulatore Iuda Machabæo visum, qui iunctis Deo manib. pro Iudaici populi salute supplicabat. Si diues ille [*Luc. 16.*] Epulo, de quo in Euangelio, in medio flãmarum infernalium constitutus pro fratrũ salute Abrahamum deprecatus est, eorumque memor exstitit; an non id potiore iure de Sanctis existimandum est? vt nimirũ Vigilantii impietas refellatur, qui teste [*contra Vigilant. c. 3.*] Hieronymo Sanctorum intercessionem sustulit, vt Constantini Copronymi temeritas cõuincatur, qui etiam edicto publico Sanctorum inuocationem euertere conatus est, dicens Sanctos de nobis rebusque nostris nõ esse sollicitos, nobisq; nulla posse ratione opitulari: cuius dementiæ assertores & testes habeo: † Theocteristum, [*† orat. funebri. in S. Nicetam.*] † Suidam, [*† in verbo Constantinus.*] & Michaelem Glycam, [*† part. 4. annal.*] vt refutentur hæreticæ assertiones Vualdensium, testib. Guidone & S. Antonino; Viclefitarum, Thaborensium in Bohemia, vt refert Æneas Sylu. Lutheri quoque & Zuinglii, qui omnes nefarie crediderunt, & suos verbis & scriptis docuerunt, Sanctorum inuocationem frustra esse institutam, eosdem carere auribus, quibus nostras preces excipiant, eisque nulla suppetere media, quibus nobis succurrant; aut hominum postulatis vlla ratione posse morem gerere. Similis omnino error est Mahumetanorum, [*Mahumetus Azoara. 49.*] qui Sanctorum intercessionem, iuxta Alcorani sui doctrinam penitus negant, quod vnum è præcipuis nefandæ eorũ superstitionis capitib. est ac veluti fundamẽtum.

Animæ beatæ ac felices, quæ ex variis nationib. omnibusq; orbis gentibus congregatæ sunt; ita namque easdem nobis Sanctus Ioannes hodie in Epistola describit, qui suis eas oculis præsens aspexit: [*Apoc. 7.*] *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, tribubus & linguis stantes ante thronum Dei.* ait, *vidi turbam magnam* nõ vt hinc temere præsumemus, nos certo certius de numero eorum

futuros, sed ne fortasse visa electorũ, ac saluãdorũ paucitate, in desperationis voraginem prolaberemur, q. æterna gloria excludẽdi, at vt hinc animos potius sumeremus, eo nos aliquando peruenturos, quo tot generosi athletæ, tot strenui milites, & tãto quidem numero peruenerunt. Hęc porro gentium & tribuum cõmixtio, linguarumque diuersitas aliud nihil denotat, quam ex omnibus mũdi populis & nationibus aliquos, in cœlesti habitaculo iucunda ac beata Dei visione perfrui. Atque in huiusce rei confirmationem, insignis illa ciuitas, de qua in Apocalypsi, quæ Ierusalem cœlestis figura & typus erat, duodecim habebat portas amplas & late patentes, quæ versus omnia mundi climata respiciebãt: vt hinc ad oculum pateat, ex omnibus terræ partibus & insulis maris ad ciuitatem illam cœlestem aditum patere.

Ex omnibus mundi angulis ad cœlum ascenditur.

Apoc. 21.

Animæ quinetiam gloriosæ, quarum tamen gloria & beatitudo inæqualis est, licet singulæ vsque ad satietatem reficiantur, & plena voluptate perfundantur, docuêre me id duo magni nominis & sanctitatis scriptores: Eucherius nimirum Lugdunensis, qui anno Domini CCCCL. in nostra hac Gallia floruit, Prosper Aquitanicus Eucherio per omnia æqualis. Prioris verba sunt hæc: *Qui plus laborauerit: plus mercedis accipiet: stella enim, vt Apostolus ait, differt à stella in claritate: sic & resurrectio mortuorum: quamuis igitur omnes beati erunt, non tamen omnes æquales erunt.* Posterioris vero hæc: *Propterea quicunque ibi erunt, etsi differentibus meritis abinuicem distabunt omnes tamen vna perfectione beati erunt, quia singulis sua præmia sufficientia erunt, & capere amplius præmijs suis tam perfecti non poterunt: sicut enim corporalis saturitas omnes saturos æqualiter habet, quamuis singuli cibum non æqualiter, sed pro possibilitate perceperint; ita omnes Sancti etsi fuerint aliqua graduum suorum diuersitate distincti, vna beatitudine perfecti erunt, quia & vna perfectione beati sunt.* Adnectamus hisce testimoniis figuras è sacra Scriptura depromptas.

Homil. in Natali venius Confes.

Li. de vita contemp cap. 4.

Exod. 16.

Figuræ quibus de

Traditum est, filios Israel, cum in deserto Sinai hærerent, & manna de cœlis præstito nutrirẽtur, quãuis alii plus aliis colligerent & comederent, eandem tamen omnes ex eo voluptatem percepisse, & saturatos fuisse, adeo vt tam satur esset, qui minus collegerat, quam is, qui amplius. Textus verba audiamus: *Et mensi sunt ad mensuram Gomor, nec qui plus collegerat habuit amplius, nec qui minus parauerat, reperit minus, sed singuli iuxta id quod edere poterant, congregauerunt.* Manna in sacris litteris beatitudinem designat, vt ex eo ipso Apocalypsis loco manifestum redditur, *Vincẽti dabo manna absconditum.* & iucundissimum ea profecto manna est, qua Beatorum animæ reficiuntur, sed eo discrimine, quod reuera mirandum est, vt quamuis omnes non æqualiter de eadem participent, omnes tamen iucundissime reficiantur, & sufficientissime saturentur, tam ii qui minori gloria potiuntur, quam qui maiori.

monstratur, non esse gloriam Sanctorum æqualem. 1.

Apoc. 2.

Ioseph Patriarcha cum totius Ægypti habenas moderaretur, & fratres qui in Ægyptum venerant conuiuio excepisset, ordine ætatis singulos mensæ iussit accumbere, in suprema scilicet mensa priores natu, in ima vero natu minores. *Sederunt coram eo primogenitus iuxta primogenita sua, & minimus iuxta ætatem suam.* & quamuis loco inter se differrent, omnes tamẽ iucundissime, & ad satietatem epulati sunt: eodem namq; loco scriptum est, *Biberuntque & inebriati sunt cum eo.* Quis est obsecro, qui negare audeat, hoc Iosephi epulum, epuli cœlestis figuram fuisse, beatitudinis inquam æternæ, in qua Iesus Christus verus Ioseph omnes Cœlites & Sanctos, qui fratres eius secundum carnem sunt, lautissimo conuiuio excipit; sed ita, vt tamen velut quendam, nõ quidem ætatis, sed meritorum vniuscuiusque ordinem seruet: adeo vt maiores natu velut in capite mensæ sedeãt, maioriq; gloria perfruantur, qui vero inferiores sunt meritis, inferiores sint etiam gloria, omnes tamen sine vlla exceptione saturentur, & deliciarũ vbertate inebrientur. Vnde Propheta, *Inebriabuntur ab vbertate domus tua.*

Gen 43. 2.

Gen. 43.

Psal. 35. 2.

Magnus ille Balthasar, magni Nabuchodonosoris filius, Babylonior. Rex, splendidum ac regale optimatibus suis, purpuratis, ac re-

Daniel. 5.

ac regnorum præfectis conuiuium parauit, in quo *vnusquisque secundum suam bibebat ætatem.*

Quidam, quorum est omnia cauillari, ac sacra verba sannis excipere, aiunt, quæ eorum ignorantia est hæc verba *secundum suam ætatem*, ita intelligenda, vt tot quisque scyphos exhauriret, quot esset annorum: ita vt qui viginti annorum esset viginti; qui triginta, triginta, qui quinquaginta, quinquaginta pateras euacuaret; vt nimirum crescentib. annis, crescerent & haustus, atque ita qui cæteros superaret ætate, superaret & numero paterarum maiorique vinum biberet abundantia. Alii vero, quorum & mens sanior, ac doctrina maior, aiunt per *ætatem* hic dignitatem honorum meritorumq; gradus designari: quorũ opinioni equidem accedens, dico, hoc epulũ Regis solemnis Beatitudinis epuli, quod ab omni æternitate electis suis Deus præparauit, typũ existere, sed epuli exquisitissimi, in quo vnusquisque Sanctorum secundum ætatem, id est, secundum merita virtutisque bibit. Docuit me id olim Propheta Isaias, idque egregia quadam metaphora, *Pascentur agni iuxta ordinem suum:* & figura quadam non inferiori Psalmista, *Torrente voluptatis tuæ potabis eos.*

Esa.5. *Psalm.35.* *Luc.19.*

Ad nouum iam testamentum veniamus; in quo legitur, *homo quidam nobilis* in aliud regnum expeditionem adornasse, suasque facultates inter seruos distribuisse: qui cũ parta victoria domum rediisset, & seruos singulos ad se vocasset, vt nimirũ disceret, quantum quisque negotiatus esset, laudauit eos, qui se absente gnauiter in negotiando se gesserant, dominiq; diuitias cum fœnore impenderant, quorum aliquos decem ciuitatibus, aliquos vero quinq; præficiendos curauit, in qua parabola liquido apparet, omnes quidem remunerationem accepisse, licet nõ æqualem. Hæc quidem, fateor, parabola est, sed Eucherius Lugdunens. cuius verba paulo ante adduximus, ait eam vt veram intelligendam esse, atque eadem denotari, Deum, qui in crucis certamine regnũ sibi cœlorum acquisiuit, Electos suos ac fideles ministros, post rigidam de traditis talentis rationem exactam, in cœlesti habitaculo amplissima mercede ac remuneratione donare, sed non per omnia æquali: hos enim decem ciuitatibus; illos vero nonnisi quinq; præfici, id est, hos maiori, illos autem minori in cœlo gloria donari. Fixum igitur sit & penitus indubitatum, Electorum mercedẽ infinitam esse & copiosam: in qua hic iam finio, vt ad alterum tandem aliquando concionis membrum descendam, simulque edoceam, qua via, quaue ratione ad tam immensam gloriam perueniatur.

IV. Octo ad beatitudinem viæ.

Octo olim Dominus vias esse docuit, quibus ad Beatitudinem pertingatur, quas hodiernum nobis Euangelium etiam describit, Paupertatem scil. spiritus, Humilitatem animi, Dolorem & luctum vna cum lacrymis, Sitim & ardẽs quoddam desiderium iustitiæ, Benignitatem & misericordiam erga egenos, Munditiem & puritatẽ cordis, Mansuetudinem & dulcedinem morum, & singularem in ærumnis ac persecutionibus tolerantiam. *Beati pauperes spiritu, quoniã ipsorum est regnum cœlorum. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* &c. Sunt hæ velut totidem viæ quibus ad salutem peruenitur, ac veluti semitæ, quas omnes sancti, qui modo cœlesti gloria potantur, calcarunt, vt ad beatitudinem peruenirent. Porro has octo vias in sacris legimus voluminibus expressas. *Matth.5.*

Vidit olim Ezechiel templum amplum ac magnificum, quadrangulare, in qua varia prodigia videbat, ad quod per octo gradus ascendebatur, splendidum illud ac superbum ædificium typus fuit ac figura templi illius cœlestis, & octo illi gradus, graduum per quos ad gloriam & felicitatem æternam conscenditur, ac viarum, per quas ad cœlum iter patet. *Ezech.40.*

Iacob Patriarcha cum Bersabee (qui Iudææ vicus erat, in limitibus terræ Chanaã, qui in terræ diuisione Simeonitis obtigit) egrederetur, vt in Haram pergeret, somno grauatus in saxum caput reclinauit, cumque altum dormiret, vidit scalam quandam prodigiosam, cuius vna extremitas cœlum, altera terram tangebat, per quã Angeli *Gen.28.*

geli descendebant & ascendebant. Qui veram somni huius interpretationem habere desiderat, sibi ille persuadeat, scalam hanc figuram illius esse scalæ, quam hodie in Euangelio nostro erectam cernimus, quæ octo gradus habet, & cuius vna extremitas terram tangit, cum dicitur: *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram*; altera vero cœlum cum in fine sequatur: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Scala inquam, non Iacob, sed Iesu Christi, per quam nimirum Patriarchæ, Prophetæ, Reges, Apostoli, Martyres, Confessores, Doctores, Virgines deniq; ad cœlestem gloriam peruenerunt, sempiternæq; felicitatis consortes effecti sunt. Quotnam igitur, Deus bone, semitæ sunt & viæ, quibus ad salutem perueniatur! quot portus è quibus ad beatitudinem enauigare possimus; quotnam media quibus æterna felicitas acquiratur! Quamobrem nolite iam amplius ô mundani præ animi angustia ac pusillanimitate dicere, ipsum iter cœlum versus angustũ esse, & variis periculis & casibus aditum eius interclusum. Nam proponit ecce nobis octo Dominus vias, vt ex iis vnam deligamus, quam ingrediamur; Certissimeque nobis affirmat, quacumque tandem ince damus, per eam ad æternam nos beatitudinem perducendos. In quam rem egregiam è profanorum libris historiam proferam.

Matth. 5.

Ibid.

Præclara Atheniensium consuetudo.

Solemne erat Atheniensibus, quo liberorum suorum indolem melius perspectã haberent, eosque à teneris ad omnem probitatem vitæq; honestatem erudirent, eosdem certis quibusdam diebus, omnium artificum patentibus officinis, adhuc iuniores, per omnes vrbis plateas deducere. In hac deductione diligenter notabant, in quam potissimum officinam oculos coniicerent, quos artifices attentius & curiosius intuerentur, & quorũ artificio maxime caperentur: nam & fixo & accurato illo intuitu propensiones liberorũ, & primos naturæ instinctus facile colligebant. Quando igitur eos policionis officinam attentius inspicientes viderent, ac singula arma non siue ingenti animi voluptate gestientisque vultus indicio contemplantes, hanc nimirum loricam bene compactam, huius hastilis leuitatem, huius gladii aciem illius galeæ temperatam mixturam demirantes; præsagiebant patres, eos ad bellũ natos, ac Martiis proinde exercitiis & certaminib. exercendos, colligebant, itaque eos veluti secundos Hercules, Philippos quasi nouos Alexandros, patriam armis & dextra defensuros. Si vero iidem liberi ante bibliopolæ cuiusdam fores sisterent, & operib. Platonis, Euclidis inspiciendis, Homeri versibus, aut orationib. Demosthenis legendis caperentur; augurabantur eosdem ad studia & artes humaniores editos, atque ideo studiis & scholis applicandos: atque eos aliquando vel in rostris declamando, vel philosophicas disciplinas perdiscendo, sibi parentibusque honorem & gloriam immortalem allaturos. Quod si illos mechanici alicuius artificio delectari cernerent, coniectabant eos non ad sublimia, sed ad triuialia natos, atque ita è diuersarum rerum intuitu, in quas li' erorum oculi & tenelli animi ferebantur, veluti præsagiebant, quo quisq; animo foret, & ad natura sua propenderet.

Idipsum omnino hodie nobiscum Iesum Christum, benignum illum Patrem & Dominum agere video: cupiens enim a primis incunabulis ad virtutem honestamq; conuersationem nos extimulare, atque beatitudinem accendere, omnib. amarissimæ vitæ huius diebus, ac præsertim hodierna die, per omnia nos Euangelii sui loca deducit, ac per varias semitas & vias, quibus ad gloriam peruenitur, quo naturam nostram propensionemque naturalem exploret, & videat num occulto naturæ instinctu ad æternam beatitudinẽ feramur. Modo namq; ostendit nobis officinam pauperum, qui voluntate sua paupertatem amplexi sunt, & si videat nos hac eorum paupertate delectari & affici, certo sibi persuadet, ad regnũ cœlorum nos aliquando peruenturos. Modo nos deducit ad lacrymantes, gemebundos, ad beatos illos Heraclitos, qui sic ad mortem vsq; peccata singultibus, suspiriis, gemiti-

gemitib. inenarrabilibus pœnitentia, & lacrymis eluere conantur. & si cernat horum nos gemendi, plorandiq; consuetudine capi, continuo infert, gaudiorum nos sempiternorum participes futuros. Deinde proponit nobis mansuetos, benignos, mites, placidos, eos inquã, qui humilitatem consectantur, passiones & lasciuientes animi motus edomuere, eos quorum cor mundũ est atq; ab omni prorsus labe vacuum; etsi hic sentiat nos rapi & affici augurarur & coniicit nos Deum aliquando visuros, atq; iucunda diuinæ eiusdem essentiæ visione aliquando recreandos. Denique per rubicunda persecutionum theatra nos exspatiatum deducit per officinas nimitũ afflictionum, per Martyriorum ac tribulationum pædagogia, quorum omnium aspectu si nos videt recreari, ac defixis oculis magna cum animi voluptate contemplari, hinc Petrum in cruce, Paulũ sub ense, Stephanum sub lapidibus Laurentium in craticula, Iosephum in carcere, Danielem inter leones, tres pueros in camino ignis ardentis: si conspiciat inquam, nos non sine aliquo lætitiæ gestu videre, Dauidẽ a filio bello petitum, Tobiam oculorum lumine orbatum, Iob vlceribus plenum, ac sanie coopertum, populum Israel tam diuturno tempore in captiuitate constitutum; hoc ei velut certissimum præsagium erit ac signum rectissima nos ad cœlum grassari via, & ad regni sempiterni fruitionem nos esse destinatos. Atq; ita ex plurimis aliis considerationib. de intentione nostra & affectu, qui & de internis cogitationib. diiudicare potest: ideoq; varias hasce vias nobis aperit, aliquam vt ex illis quam calcemus nobis seligamus, vt iter ad æternam felicitatem obtinendam hac ratione facile nobis & expeditum reddamus.

Iosue.6. Magnus ille Israelitarum dux Iosue, vrbem Iericho, quæ in primo terræ Chanaan limine sita erat, quæque à sexcentis hominum millibus cingebatur, expugnaturus, suos ad fortiter agendum cohortatus præmonebat, ad tubarum sacerdotalium clangorem muros eiusdem ad terram quidem prosternendos: sed cauerent etiam atq; etiam, ne patentibus iam muris & ad terram deiectis, oẽs, vno simul impetu per principem portam intrarẽt, ne sibi mutuo impedimento forent; sed singuli è regione loci in quo stabant. Erit hæc nobis historia instar allegoriæ, dicemusq; regnum cœlorũ, quod toties in Euangeliis ciuitati comparatur, violenter rapi, ac vim quodammodo pati, in primis autem prædicationis buccina, quæ omnia valla demolitur, omnia etiam validissima propugnacula deiicit, omnes muros quos dæmones ad sese defendendos obiicere queant, ad terram prosternit, vinci & expugnari. *Matth. 11.*

Quæ omnia ad terram cum deiecta fuerint, & iter ad cœlum iam complanatum, ingensq; ad transeundũ patuerit hiatus, nõ vult summus ille regum rex Deus eadem nos intrare porta, eumdemq; calcare callem; sed plures nobis demonstrat vias, vt quæ visa fuerit facillima & expeditissima, eam nobis ad calcandum seligamus. Vult quodammodo, vt sine vllo nostro dispendio, magnaq; commoditate cœlum ingrediamur, & facile ad salutem pertingamus: audite obsecro quot nobis ostia reserет, quod aditus patefaciat: ait enim, *Beati pauperes spiritu, Beati mites, Beati qui lugent, Beati misericordes, Beati mundo corde, Beati pacifici, Beati qui sitiunt iustitiam, Beati qui persecutionem patiuntur*: Aperiet ecce iter paupertatis, lachrymarum, misericordiæ, humilitatis, ac tolerantiæ semitam, aliasq; varias, quarum vnam nobis deligamus, per quam in cœlestem patriam proficisci, & in Beatitudinis portum secure pertingere valeamus. *Matth.5.*

Vetus Hebræorũ traditio, est, Israelitis mare Rubrum transeuntibus, duodecim id locis mirabili quadã ratione diuisum fuisse vt vnaquaq; tribus sine vllo impedimẽto, libere pertransiret; ita namq; Origenes, Tostatus, & Genebrardus in Psalmos tradidere, illis Psalmographi verbis potissimum innixi, Psal. 135. *qui diuisit mare rubrũ in diuisiones.* Voluit nimirum Deus dilecto sibi populo duodecim transitus parare, vt tanto facilius & citius terram promissam per tribus ingrederetur. Discite hinc *14. Exod.*

Auditores, eundem ipsum Deum, vt nos vitæ huius Ægypto & Satanæ tyrannide eductos in paradisum, qui vere terra est, quâ nobis toties & tam sancte promisit, deduceret, rubrum mundi huius mare, quod nobis prius transeundum est, in plures partes diuidere, dilatare quodammodo & complanare diuersis locis, vt tanto nobis transitus facilior foret & expeditior. Hinc transitur per paupertatem, illinc per humilitatem; hac itur per misericordiam, illac per patientiam. Sed octo nobis vias hodiernum Euangelium, velut regias demonstrat, & eas penitus è se mutuo differentes, quas Beati & iusti calcando, diuersis an à fractibus ad cœlestem patriam peruenêre, & in gaudium Domini admissi sunt. Quarum aliquas accuratius iam persequar, & enucleatius explicabo. Prima itaque sit paupertatis.

V. Paupertas voluntaria prima ad beatitudinem via est. *Matth. 5.*

Ipsa namque est prima omnium via, eaque certissima & compendiosissima, quâ ad cœlum & salutis portum peruenìatur. hanc namque Christus primo loco nuncupauit, ceterisq; omnibus præposuit, *Beati*, inquit *pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorũ*: quo loco non paupertatem quæ necessario, etiam ab inuitis, ferenda venit, intelligit, sed voluntariam; deq; iis solum pauperibus agit qui vltro & spontanee, sancto quodam ac religioso proposito, Dei amore succensi, eamdem amplexi sunt atq; omnia quę in mundo possidebant, vel aliquando etiam possidere poterant, deseruere. Non possum vero quin hoc loco eorum impudentiam & ineptam cauillandi pruriginem coarguã, qui honore & dignitate beatitudinis huius abutentes, per pauperes hos spiritu, fatuos, stolidos, idiotas, Bardos, & emotæ mentis & imminuti cerebri homũciones denotari volunt. Sed Glossam Ordinariam; quæ è cœlo profecta est, hic sequimur, quæ per pauperes hos spiritu, intelligit eos, qui vltro nullius persuasu propria voluntate ac consensu, omni se rerum mundanarum affectu exuerunt, & heroico quodam mentis proposito diuitiis & deliciis sæculi huius valedixêre, Deoq; Religiosæ paupertatis votum obtulêre. Atque in hunc modum humilis illa Dauidis Regis oratio capienda est, *Inclina Domine aurẽ tuã, quia inops & pauper sum ego.* quæ verba Augustin. explanans ait, *Pauper nõ erat Dauid, cum Rex esset. sed interius pauper erat: multi enim exterius pauperes sũt qui intus diuites sunt desiderio*, & Sanctum Pauli pceptum transgrediuntur, *Tamquã nihil habentes & omnia possidentes.* Quare hic nõ nisi de paupertate voluntaria sit sermo, cui & hoc Euangelicum elogium accino, *Beati pauperes spiritu.* *Psal. 85.* *2. Cor. 6.*

Item quam securus paupertas ipsa portus est, è quo recta, sine vllo discrimine aut piratarum metu per infames naufragii voragines ac mundi huius charybdes in patriam viuentium enauigamus. Quam multos sanctos viros fidus hoc a tempestate, procellis ac fluctibus eripuit! Testis nobis sit Ionas Propheta; hic enim cum mare pernauigaret, non meliorem & seruandę nauis & vitæ nauarchi, suiq; à tempestate liberandi rationẽ inuenire valuit, quam mercibus nauim exonerare, easq; in mare deiicere. Vita nostra, Auditores, mera quædam nauigatio est, idq; in mari mundi huius, variis tempestatibus & procellis agitata: in qua nauigatione vt vitam nostram conseruemus animamq; in tuto collocemus, & damnationis perpetuæ naufragium euadamus, nullum, meo quidem iudicio, aut aptius aut conuenientius remedium reperire datur, quam inordinatis erga mundi huius res affectib. seipsum exonerare; diuitias velut res quasdam superfluas eiicere; atq; sub vndis paupertatis omnia concupiscentiæ desideria, quæ nõnnunquam offerre sese gestiunt, animoque periculum accersunt, submergere. *Paupertas securus quidam portus est.* *Ion. 1.*

Vasa, quæ Elizæus in domo Sunamitidis miraculosa quadam ratione oleo replebat, vacua prius fuisse constat. Vt autem nostro hoc proposito tropologice adaptem, dico, animæ nostræ vasa non prius oleo gloriæ patriæ cælestis, in domo Dei; i. cæli adimplenda, quam ab omni penitus concupiscentia, atque omni terreno desiderio, in mundi huius domo, eadẽ vacua reddantur. Nam mihi credatis velim, eum qui in hoc mundo pauper & inops est, hac sibi paupertate diuitias in altero comparaturum. *4. Reg. 4.*

Docent.

Non est motus in vacuo. Docent Philosophi, atque in primis Aristoteles nullum in vacuo motum dari: adeo vt quamuis omni in re aliquis semper naturæ motus existat, in vacuo tamen nullus omnino reperiri possit. Dogma hoc quidē Philosophicum est: quid ni & Theologicum? aio nempe in anima paupere atq; ab omni inordinato affectu rerumq; fragilium desiderio vacua, nullum omnino motum corruptibilem existere, eamque velut in tuto, ne ab vllis vitiosis motibus, impeti possit, esse collocatam: adeo vt cum diuites & opibus pleni, ventis, tentationibus, & casibus variis obnoxii sint, pauperes velut in tuto & aprico loco constituti, ab omnib. procellis tempestatibusq; immunes existāt.

Luna nūquam deliquium patitur nisi dum plena est. Luna noctis illa domina numquam defectum patitur, nisi dum plena est; quādiu enim dimidiata est & in cornua curuata, ab huiusmodi deliquio tuta existit; quin etiā tum cum plena est, à sole omnis luminis principio & fonte quam maxime distat. Idipsum quid impedit quo min⁹ de gratia dicamus. Peccata sc. q̄ obscurissima quædā deliquia nominari queunt; in anima paupere, egena, rebusq; necessariis destituta (q̄ hoc in mundo instar lunæ crescentis & decrescentis est) rarissime locum habere: sed tum potissimum eamdem deliquium & Eclipsim experiri, ac lōgissime à Deo, qui sol iustitiæ est, remotam esse, cum diuitiis & opibus turget. Exclamem igitur merito, O infelices diuitias, atq; omnium irritamēta malorum! & è contra, *Beati pauperes spiritu.*

Matth. 8. Vere inquā beati qui propria sua voluntate, ac sponte vniuersos mundi thesauros dereliquere, seq; ex omnibus sæculi huius pedicis & insidiis eripuere. Horum felicitatem olim quoque demiratus est Sapiens

Eccl. 31. dū ait, *Beatus vir qui inuētus est sine macula, qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecunia thesauru. Quis est hic, & laudabimus eū? fecit. n. mirabilia in vita sua.* Mirabilia inquam, ac mera miracula, ipsaq; miracula multis quin etiam partibus superātia. Asse-

Hom. 27. in 1. ad Cor. rit, enim Chrysost. atq; aperte confitetur, rerum temporalium & omnis lætioris fortunę contemptum, omnium miraculorum esse maximum. in omnibus enim qui præter & supra communem naturæ cursum, ac nō sine diuina cooperatione fieri videmus, Deus ipse præcipuus operator est, homo vero non nisi instrumentum est, ac veluti quoddam zero in numerandi arte, quod ipsum quidem nullum ex se efficit numerū, sed aliis adiunctum notis ad millenarium vsque & etiam amplius extenditur: Verum in singulari hoc miraculo, q̄ in paupertate voluntaria ac rerū mundanarū contemptu situm est, homo pręcipuus opifex est; hic n. ille voluntatem suam refrenat, hic prauos & inordinatos affect⁹ cōpescit, eosq; à fluxis & perituris diuitiis auocat: Deus autem non nisi cooperator est, Creator velut persona secundaria impellit, at creatura opus ipsum perficit & consummat. *Beati igitur pauperes spiritu.*

Laudatur in sacris literis singularis illa patientia ac magnanimitas Iob Prophetæ, q̄ nimirū, cum ignem, fulmina, elementa, homines etiam ac Diabolos, & totam vniuersi machinam in suam cōiurasse perniciē *Iob 1.* videret, aliud nihil, vnus iam & nudus ad extremum inopiæ & paupertatis redactus, heroica quadam & mascula animi magnitudine dixerit, quam, *Nudus egressus sum de vtero matris meæ; & nudus reuertar illuc. Dominus dedit, Dominus abstulit; sit nomē Domini benedictū.* Dicere voluit expostulans, Quid est quod me hic affligam? cur animo excrucier? quippe q̄ nihil perdiderim; cum nihil huc intulerim, dū pedē in hunc mundum inferrem; & nihil quoq; hinc mecum ablaturus sim, dum mihi ad sepulchrū abeundum erit? Si De⁹ mihi facultates sit elargitus, & easdem iā abstulerit, solum reperiit quod ad se pertinebat: quare in æternum & in sæculum sęculi nomē eius maneat benedictum. *Pauperes voluntarii cum Iobo cōparati.* Cum hanc Prophetæ Stoicam magnanimitatem ac simul voluntariā Religiosi paupertatē & in abdicandis opib. cōstantiam accuratius mecum perpendo existimo sane hanc maioribus dignam esse encomiis magisq; deprædicandam. hic n. sine vlla vanitate & inanis gloriæ metu dicere pōt: Dederas Domine tam amplas facultates & opes seruo tuo Iob, & eas idem ipse, in omnes illius possessiones sæuiendo, repe-

repetiisti; in quo ipsa tibi elementa famulata sunt, Diaboli vero voluntatis tuæ executores extitere: Ego vero mihi ipsi futurus sum carnifex & tortor: neq; enim exspectabo, donec ignis, latrones, Diaboli quoq; in me crudelitatem suam exerceant, violenterq; mihi auferant quæ benignissime mihi aliquando indulsisti: at ego ipse amore tui iisdem me denudabo, atq; omnibus omnino rebus motu proprio cedere, paupertatemq; voluntariam ambabus vlnis amplecti paratus sum. Iterum igitur dico, *Beati pauperes spiritu*.

Beati inquam ac terq; quaterque felices, qui disruptis captiuitatis suæ vinculis, seq; ipsos mundi huius catenis exsoluentes ad egregiam quamdam libertatem & vere auream aspirant. Hinc Augu. *Quem delectat vera libertas, ad amore mutabilium liber esse appetit.* & apud Lucilium suum Seneca hanc suam libertatem extulit ad eamq; eundem inuitauit dicens: *Vaco, mi Lucili, vaco; & vbicumq; sum, meus sum; rebus.n. non me trado, sed commodo*. quasi diceret, non meam ego libertatatem vendo, nec ipsis de rebus penitus submitto, sed horas tantum aliquot ex otio meo illis elargior, nec nonnullas tantum animini cogitationes. Singula hic verba pondus & energiam habent. *non me trado*: rebus enim se tradere est de iure suo decedere, libertatem perdere, vincula quædam pedib. inijcere, seq; mancipiū confiteri, *sed commodo*. neque enim affectus rebus hisce fluxis, nisi in quantum vitam necessariis, affigendi sunt: sed post aliquot occupationes deinde ad desideratam libertatē exoptatumq; asylum redeundū. Atqui hanc Senecæ agendi consuetudinem imitantur pauperes hi beati, quos hoc beatitudinis nomine ipsa Patris Veritas donauit, dicens, *Beati pauperes spiritu*.

Ion. 4. Luculentus hic mihi conceptus in mentē venit. Ionas Propheta è Niniue reuersus cum die media sub vmbra virentis hederæ defatigatus & laboribus exhaustus incūdissime dormiret, vidit, ecce subito ad radicem eius vermē, qui eamdē depascebat, quo facto omnis statim vigor eiusdē exaruit. Scripturæ verba sunt hæc: *Et præparauit Dominus Deus hederā, & ascendit super caput Ionæ, vt esset vmbra super caput eius: Laborauerat enim, & lætatus est Ionas super hedera lætitia magna; & parauit Deus vermem, & percussit hederam & exaruit.* Per semper virentem hanc hederam bona temporalia intelligo. & merito: quēadmodum. n. hedera parieti aut maceriæ alicui adhæresens in sublime excrescit & caput inter nubila condit; sola autem, & sine sustentaculo, sine vigore & flore per terram serpit: ad eumdem modum & diuitiæ, si bonis hæ & piis operib. adhærent, si eleemosynis innituntur, captiuorum videlicet redemptioni, ægrotorum curationi; aliisq; exercitiis misericordiæ mirum quam sublime excrescant, quamq; late meritorū ramos extendant: sin minus, facile apparet, quam euanidæ & emortuæ ac quodammodo exsuccæ ad terram delapsæ iaceant. Huius autem sub hederæ vmbra quā suauiter mundani dormiunt cum nimirum diuitiis terræ huius gaudentes ingentem ex iisdem voluptatem percipiunt? Sed, hē breuem ac fugacem voluptatem dum minime credunt vel exspectant, vermiculus quidam terra egrediens, viridem hanc arborem exedit & eiusdem radice depasta omni eam penitus vigore despoliat. Vermis hic Auditores, ipse Christus est qui & hoc seipsum nomine appellare non dubitauit (*Ego sum vermis & nō homo*, superbiens & arrogans atq; instar aliorum peruersus & iniquus) vermis hic arbusculi huius radices depastus est; cum sacro sancto suo ore pauperes spiritu felices ac beatos pronunciauit. Hinc porro factū est, vt oēs deinde viri sancti elogio hoc potissimum incitati opes & diuitias sæculi huius velut mortuas, aridas & exsuccas existimarint.

Tempora lia bona hederæ compara ta.

VI. Post opulentam hanc paupertatem altera ad cœlos semita ipsa est benignitas & iniuriarum placida perpessio. ita namque id docuit olim magnus ille artium Magister Christus Dominus, dum ait, *Discite à me quia mitis sum & humilis corde*. discite inquā non mundos de nouo condere, mortuos ad vitā reuocare, manna de cœlo pluere, rupes in fontes aquarū cōuertere, sed benignitatem; discite rancorē & omnē animi amaritudinem

Benignitas secunda ad gloriam via est.

Matth. 11.

tudinem

tudinem exuere, & humilitatem cordis vesti tabulis insculpere. Hinc inter maxima Mosis Prophetæ encomia scriptum de eo legimus: *Erat enim Moses vir mitissimus*. & Psaltes inter cæteras Dei optimi maximi proprietates hanc non postremam arbitratur, *Tu Domine suauis & mitis*. Quin & ipse Deus beatitudines suas exponens, & eos qui beati sunt enumerans, secundo loco benignitatem & mansuetudinem posuit, atq; eos qui mites sunt & benigni: ab omni videlicet felle & animi virulentia alieni.

Num. 12. Psal. 85.

Maledicta sit igitur iracundia, & rabies, ac nimium vos infelices, qui ira & effrenata vindictæ vos cupiditate transuorsum rapi sinitis. neq; enim cœlum vlla ad vos ratione spectat: Certũ namq; est furias ac quidquid ad rabiem spectat tartara incolere, benignitatem vero ac mansuetudinem cœlorum inquilinas esse. Quantum porro malum sit cholera, quantumque animam commoueat, nõ existimo hic necessarium pluribus exponere, præsertium cum ex verbis Prophetæ Iob, *De naribus eius ascendit fumus olla succensa*, satis id manifestum reddatur, quibus iratum ollæ feruenti comparat, cum enim olla propter subiectum ignem feruet, quidquid in imo est sursum ascendit: calor quippe qui subtus operatur, fæces, sordes, & quidquid in fundo latebat exsetit, quod aqua æstuante minime videri poterat. Ira quoque dum animus ira & furore effetuescit, igneque ebullientis choleræ superimpositus est, omnia interiora cõcitantur & altum petunt, blasphemiæ ore euaporant, iniuriæ prodeunt, & quidquid fæcis, spumæ, sordium in animo delitescit foras gestit erumpere: adeo vt quando aliquem furere & cholera succensum videmus, illud Ieremiæ merito dicere possimus: *Ollam succensam ego video*.

Ollæ ferventi cholera comparata est.

Ierem. 1.

Cholera grandini comparata.

Alii vehementem hunc furorem grandini assimilant: quemadmodum enim grando impressio quædam meteorologica est, quæ in aeris regione nascitur, quæ dum in terram delabitur, tanto impetu decidit; vt *Sternat agros, sternat sata læta, boũq; labores*: non secus quoq; ira; quæ impressio quædã animæ est, in parte irascibili effotmata, dum in terrã conscientiæ alicuius ingruit, omnia destruit, dissipat, stragemq; illic non exiguã edit; adeo vt de cholericis illa scripturæ verba vsurpare liceat: *Ignis, grando, nix, glacies, spirit⁹ procellarũ pars calicis eorũ*: ac veluti in temperata quadam regione rarissima est grando; ita & in anima suaui ac benigna cholera rarissime locum habet.

Psal. 148.

Docent rerum naturalium inuestigatores Olympum montem, qui omnium montium facile princeps est à fulmine, turbinibus, procellis, & grandine non impeti. Docemur occulto hoc naturæ arcano sublimes & heroicos animos, quales mites sunt & pacifici, fulminantibus illis passionibus iræ obnoxios nõ esse, à procellis iracundiæ remotissimos, & à grandine æstuãtis furoris nimium quantũ alienos; ac proinde mites & benignos ex Euangelii sententia vere mites pronunciari, in q̃ rem figuras producã.

Olympus mons grãdinẽ non experitur.

Grando illa Ægyptia, qua nulla maior vnquam aut vehementior fuit, omnia in Ægypto comminuit & euertit, pecora & armenta interemit & segetes p vniuersum regnum pessum dedit. at in terra Gessen, in qua Israelitæ habitabant, nulla prorsus grando apparuit, & cum oẽs circumquaq; vicini tristi hoc casu affligerentur, minima hæc terræ portio immunis mãsit. Peregregia sane allegoria. Per Ægyptum hanc iracundos intellige, qui densis nebulis & spissis vaporibus oppleti, facillime se à cholera extra animæ statum abripi sinunt, quæ instar grandinis omnes partes illas vitales, quę in irascibili & cõcupiscibili sunt, euertit ac destruit, & eadem simul opera omnes virtutes & merita, quæ in animæ agro reperiuntur, quæ eiusdem quodammodo segetes & messis sunt, demolitur; at in terra Gessen, per quam pacifici anima, benignitati assueta denotatur, nullam vel minimã perniciem causat: ita vt vniuerso iracundorum horum Ægyptiorum regno grandine hac vastato, solus angulus Gessen, qui mansuetorum ac placidorum typus est, ab eadem tutus sit & immunis. Hinc non iniuria iuxta Euangelium dicimus, *Beati mites*.

Exod. 9.

At quoniam similitudines magnam apud omnes vim habere solent, aliam adhuc domi meæ natam producam. Dico itaque iram & furorem similem esse turbini cuidam vehementi, quantum è verbis Ezechiel. colligi potest, *Ecce ventus turbinis venit ab aquilone*; at turbini qui hoc ipsum in anima Christiani, quod olim domui Iob factum est, operari consueuit. Tradit namque scriptura, ventum quendam è deserto repente excitatum, tanto impetu ac vehementia domum viri sancti concussisse, vt quatuor angulis eiusdem loco motis ipsi ad terram conciderit, miseraq; ruina cunctos eius liberos oppresserit. Per infelicem hanc domum, hominis animam designari autumo, quæ quatuor columnis innixa, quatuor inquam virtutibus cardinalibus à violento illo iræ turbine, qui ex infernali abysso repente consurgit, tanto nonnumquam impetu vndequaque concutitur, vt ad terram concidat necesse sit, suoque casu omnia simul bona & liberos eius, virtutes sc. pia opera, ac merita inuoluat. Vbi enim vehemens hæc dominatur passio, & iracundia sæuitiam & tyrannidem exercet, omnia concidant & pereant necesse est. Cogitare igitur vobiscum, an non ira vere scelesta quædam sit rabies, & num mansuetudo heroica quædam virtus sit, & an merito inter octo beatitudines à Domino constituatur: atq; num vna è viis sit, p quas dū eas animæ insistunt, recta ad cœlestē Patriam & iucūdissimā Sanctorum societatem perueniunt.

Matth. 5. Ira turbini confertur. Ezech. 1. Iob. 1.

Ad priores hasce vias tertia accedit Patientia & afflictionum æquanimis tolerantia, quæ vere via quædam regia est, per quā compendiosissime simul & expeditissime ad regnum cœlorum tenditur, & quam insistere adeo necessarium est, nulla vt ad gloriam peruenerit anima, quæ hanc viam non prius calcarit. Ita namq; id Apostoli auctoritate sua tradiderunt; *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum*: & deinde singillatim Paulus, *Hoc leue tribulationis nostræ immēsum gloriæ pondus operatur in nobis.* Idipsum & Angelus Ioanni in Apocal. viuo exemplo demōstrauit, cum ei plurimas bellatorum turmas, victoriis nobiles, ac palmas manibus gestantes, & vestibus agni immaculati sanguine tinctis indutas ostenderet, quas hoc elogio condecorauit: *Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna.* Quin & ante hos omnes publice Saluator noster docuerat: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorū.*

Patientia in tribulationib. via est p q̄ ad gloriā peruenitur cælestem. Actor. 14. 2. Cor. 4. Apoc. 7. Matth. 5.

O igitur omnibus votis exoptandæ persecutiones, quas tam ampla mercede compensat Omnipotens! ô auro redimendæ afflictiones, quæ cœlestem gloriam in præmium recipietis! Docuit id me Doctor gentium Paulus, qui in nulla re alia præterquā in cruce Domini, quæ Christianarum tribulationum symbolum est, gloriatur & triumphat: *Absit mihi*, inquit, *gloriari nisi in cruce Domini nostri*, perinde ac si diceret, Glorient̃ mundani in diuitiis, in omniscia rerum cognitione philosophi, reges in sceptris & diadematis: equidem aliud nō quęram aut ambiam, quam crucem Domini mei: illa futura est mihi honos, voluptas, vnica mea gloria ac triumphus. Perspectū namq; habeo, quid sit crux, & quantū boni contineant tribulationes, noui, præsertim cum per easdem ad gloriam perueniatur.

Gal. 6.

Magnus ille Patriarcha Iacob quamdiu caput in lapidem reclinatum habebat, mirabilem illam ac prodigiosam scalam conspexit, per quam Angeli è cœlo deorsum & è terra sursum ascendebant, cuiusq; extremitates cœlum cum terra copulabant. Denotabat hoc nos, quamdiu tribulationum lapides capitib. nostris subiecti sunt, quādiu super nudam membra extēdimus, quādiu persecutiones sustinemus, ppter iustitiam, Angelorum visione recreari, cœlitum conspectum & scalam, p quam ad gloriam ascendimus, promereri. Merito igitur in Euangelio Dominus: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.*

Gen. 28.

Iterum igitur exclamo, ô persecutiones super aurum & topazion diligendæ, quæ beatitudinem æquanimiter vos ferentibus affertis, & cælestem mercedem promeremini! quibus solis, vti & voluntariæ paupertati regnum cælorum promisit Dominus.

Matth. 5.

nus. Pacificis quidem & mitibus terræ possessio, lugentibus solatium, misericordibus & benignis in pauperes reciproca misericordia, esurientib. iustitiam saturitas promittitur, sed parentibus & pauperibus spiritu gloria nullo vnquã tempore finienda, *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum*, ac deinde, *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniã ipsorum est regnum cœlorũ*, vtrinq; legimus cælum, vtrinq; coronas, vtrinq; regna eaq; afflictis parata & pauperib. Anne scire vultis curiosi rerũ inuestigatores, cur his duabus potissimum beatitudinib. tam magnificum tamq; amplum Deus præmium proposuerit? dicam. Prudentem hic Christus patremfamilias videtur imitat*, plures habentem filias, quarum non æqualis omnium sit pulchritudo, qui cum æquo singulas amore prosequatur, deformioribus tamen maiorem & ampliorem dotem assignat, q̃ iis quibus pulchritudinem natura cõtulit, quo illæ citius honesto matrimonio copulentur. Testis huiusce rei sit Laban, qui cum duas haberet filias, lippientem vnam nomine Liam, & alterã venustate insignem, cui nomen Rachel, turpiori lautiorem dotem dedit; ita vt q̃ impares forma, essent & dote. Idipsum penitus Pater facit cælestis: cum enim octo habeat filias, cęlestes inquã filias, octo nimirum beatitudines, easque hominib. matrimonio velit iũgere. Paupertati & tribulationum tolerantiæ; quæ mundanorum oculis cæteris videtur deformiores, cælestem gloriam velut in dotem constituit; cuius matrimonii tabulas ipsaque cõtractus verba huc adducã: *Beati pauperes spiritu, & beati qui persecutionẽ patiuntur propter iustitiã, quoniã ipsorum est regnũ cœlorũ.*

Massagetis gentib. immanitate barbaris solenne erat, oẽs quotannis filias nubiles, & simul etiam adolescentes, qui easdẽ ducerent, vnum in locũ congregare: tum adolescẽtes, qui alicuius puellæ pulchritudine capti erant eandẽ magna auri vi sibi in vxorem redimebãt, quod ipsum deinde deformib. in dotẽ dabatur, vt & illæ hac sibi ratione maritos cõpararent, adeo vt pulchris pulchritudo, deformiorib. aurum maritos cõciliaret. Idem omnino hic in beatitudinum suarum enumeratione facit Christus, deformes nempe filias, hominumq; oculis displicentes persecutionum patientiam ac paupertatem voluntariã ducentib. amplissimam mercedem pollicetur. Hæc autem eiusdem pollicitatio est: *Beati pauperes spiritu, & beati qui persecutionẽ patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Audistis iam vias tristissimas, Auditores, per quas ad salutem peruenitur, vidistis planas illas semitas, quas oẽs Sancti, quorum omnium vnam & generalem memoriam agimus, calcando, ad æternã tandem beatitudinem pertigerunt: vestrũ vero est eosdem quam proxime sequi. Currite igitur in odorem tot strenuorum athletarum, virtutes eorum & facta heroica imitamini eorum vos vitæ conformes ac meritorum capaces reddite, hac namq; p̃sertim de causa eorum nobis festiuitatem Ecclesia proponit, cuius rei varias sacræ nobis litteræ figuras subministrant.

Fusile illud mare, quod fecit olim in Dei honorẽ Moses, singulare inter cætera hoc habebat, quod duplex in eo sculptarum striatarum ordo appareret, & ipse quidem fusilis. Ingens illud vas in maris similitudinem efformatum Ecclesiam denotabat; illæ porro sculpturæ SS. exempla & imagines q̃ ad imitandũ potissimũ nobis p̃positi sunt, vt quib. illi viis quibus rationib. ad tantam gloriam peruenerint, hinc colligeremus. erat porro sculpturarum harum ordo duplex, quo Sanctos & veteris & noui simul testamenti melius nobis ostenderet, eorum imagines vr intuendo, virtutes etiam Sanctaq; opera imitaremur.

Moses Dux vt Hebræos, qui Ægypti ollas numquam nõ spirabant, ad terram promissionis armis sibi parandam magis accenderet; exploratores aliquot in totius populi conspectum produxit, qui varia fructuum genera, velut quoddam inauditæ fertilitatis specimen populo demonstrarent. Magnus ille regum Rex Christus, & Ecclesia sancta, quę eiusdem hic vices supplet, nõ imprudenter mihi videntur fecisse, cum vt hominib. ad mundi huius Ægyptum semp anhe-

Matth. 5. Luc. 6.

Insignis cõceptus.

Gen. 29.

Supra.

Laudabilis Massagetarum consuetudo.

Diaz in festo SS. omnium & de Vega in serm. de S. Sebast.

Supra.

Num. 13.

anhelantibus, veræ promissionis terræ desiderium excitarent, omnes illis hodie Sanctos producit, qui omnes regnum cœleste explorarunt, variasq; virtutes qui veri quidam regni illius fructus, euidentia gloriæ indicia, & luculenta numquam visæ vel auditæ fertilitatis argumenta sunt, secum deferunt. Tertiam adhæc post duas hasce sacras è gentium monimentis producam historiam.

Lacedæmoniorū mos in iuuētute ad virtutem excitāda.

Lacedæmonii vt iuuentutem ad maiorū suorum imitationem accenderent, omnes omnium fortissimorum virorum heroumque, tam eorum qui domi, quam qui bello claruerant, imagines in senarum in ære, vel marmore ad viuum expresserant, hoc adiuncto epigrammate, *si fueritis sicut isti, eritis sicut isti.* Laudabile hoc Spartanorum factum sanctius interpretatus dico, Ecclesiam hodierna die idipsum prorsus facere: omnes enim Christianos excitare dum satagit, vt vitam adinstar maiorum suorum agant, eorumq; vestigiis gnauiter insistant, diuersa iis Sanctorum genera, Apostolos nimirum Martyres, Confessores, Virgines, antiquos illos dico heroes & heroinas, qui fortitudine sua & rebus strenue gestis immortalis gloriæ coronam adepti sunt, ob oculos ponit, & iisdem nos verbis alloquitur; Si tales fueritis meritis, quales Sancti hi fuere, quorum iam diem colitis, eritis & tales gloria, quales modo illi. Apostolus vero Paulus idipsum nobis proponit, sed aliis plane verbis: *Si compatimur, & conregnabimus.* Atque in hunc sensum & hodiernum Euangelium, & præsens hæc concio finem accipient: *Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.*

De Vega in Paradiso Sanctor.

2. *Tim.* 2.

Matth. 5.

In hoc porro gratiam tuam nobis elargire, ô omnium Sanctorum Sancte; vosq; eamdem vestris ab illo precibus obtinete ô Sancti cœli incolæ, Angelorum socii, ac summi Dei amici; vos inquam, quorum hodie festiuitatē facimus, quos inuocam', imploram', adoramus nō quidē vt aliquos deos, sed vt fideles summi Patris ministros. Hoc obsecro nobis ab æterna illa maiestate exorate, in hoc preces vestras interponite; votis nostris & desideriis annuite, & orationibus nostris benignas aures accommodate. Nolite vero imitari ingratum illum Pharaonis pincernam qui ergastulo solutus & è Rege suo in pristinum dignitatis locum sublimatus, captiui Ioseph oblitus est, qui eidem tamen cum illo carceri inclusus fuerat. Vos autem Sancti gloriosi, qui nostri olim in pœnis & afflictionibus socii exstitistis, qui eodem, quo nos modo, carcere clausi fuistis, hanc ingratitudinem & inhumanitatem nolite imitari. O ter beati Sancti, qui felici Zephyro afflati, optatum in terra viuentium portum intrastis, nostri quæso nolite obliuisci, qui in procelloso hocce mari plurimis obnoxii casibus adhuc fluctuamus, quique ad eundem portum aspiramus; cursum nostrum dirigite, vt peritissimi nautæ in tempestatibus nobis affulgete, & exoptatæ cynosuræ, lumen nauigantibus præbete, & lucidissimæ lampades, felices Viatores, qui post tot cōfecta itinera in patriam tandem peruenistis; cum nos miseri hic etiamnū peregrinemur, licet interea dum in terra hac exilii versamur, ad perpetuæ hoc quietis domicilium aspiremus; conducite nos, dirigite iter nostrum, vias nos edocete per quas ambulantes peregrinationem nostrā peragamus. Sed ô Sancti felicissimi iterum nostri mementote, pro nobis intercedite & quoniam animæ, in Purgatorio adhuc detinentur, & oculos suos in vos & nos etiam coniiciunt, vestraq; suffragia, & simul nostra efflagitant; nostra vestris vota coniungimus, proq; iis vnanimi oratione, vestræ gloriæ valedicentes, dicimus, *Requiescant in pace.*

Gen. 40.

* † *

IN FE-

IN FESTO COMMEMORATIONIS OMNIUM Fidelium Defunctorum.

Partitio.

I. *De mortis memoria.*
II. *Quid illa sit vtilis.*
III. *De cura pro mortuis.*
IV. *Varia gentium variarum in mortuos cura.*

Requiem æternam dona eis Domine, & lux perpetua luceat eis.

FIGVRA.

2. Reg. 1. FELIX ille Princeps Dauid, qui ex humili ouium pastore ad sceptra Iudææ euectus est, audito fortissimos Israel vna cũ Saule & Ionatha in montibus Gelboe occubuisse, lachrymabundus, ac suspirans, suos omnes ad ieiunia, suspiria, & lamenta inuitabat, singultuque verba interrumpere huiusmodi lesso defunctorum miserias deplorabat: *Considera Israel pro his qui mortui sunt super excelsa tua vulnerati: Inclyti, Israel, super montes tuos interfecti sunt: quomodo ceciderunt fortes? Quomodo ceciderunt fortes in prælio: Ionathas in excelsis tuis occisus est? Quomodo ceciderunt robusti & perierunt arma bellica!* Ipsum mihi hodierna die facere videor. Audiens enim, acerbo omnes Pontifices, Reges, Principes, tot viros illustres & nobiles qui mundo vnquam vixêre, fato occubuisse; plorans & ingemiscens, fideles omnes, ad plorandum, ieiunandum, & orandum inuito, omniumq; auribus voce intensa inclamo: Considerate obsecro Christiani pro his, qui ferali mortis iaculo sauciati in cœmeteriis vestris sepulti requiescunt. Respicite tot nobilitatis insignibus illustres, diuitiis affluentes, doctrina & scientia celebres, qui in tumulis modo iacentes in putredinem & vermes conuersi sunt. Intuemini quot Monarchæ potentissimi, quot mulieres speciosissimæ, quot nymphæ, quot Helenæ, quot Lucretiæ in pulueres & sordes redactæ, in sepulchris vermes, Bufones, & viperas saginent? Horum mecum casum deplorate, ieiunia pro animabus eorum vobis indicite, preces pro iis ad Deum fundite, sacrificia offerri curate, vestrisq; suffragiis eisdem succurrite. atq; hoc potissimum dic qui omnium fidelium defunctorum exequiis obsequiisq; ab Ecclesia destinatus est: dic, quo communc pro omnibus mortuis funus indicitur, quo templorum parietes lugubrem amictum præferunt, campanæ tristem sonum edunt, & quo ipse funebrem pro iisdem orationem facturus huc ascendi. Paracletus Spiritus sua nobis gratia ac Deipara Virgo suis apud Filium precibus adesse dignentur; quam Angelica proinde salutatione compellemus:

AVE MARIA.

I. Salomon ille Regum & mortalium omnium sapientissimus cum probe teneret, *Eccl. 14.* quantum homini mortis memoria vtilitatis afferret, quamque ei ad salutem necessaria foret, omnibus omnino hominibus ait: *Memor esto quoniam mors non tardat, & testamentum inferorum quoniam monstratum est tibi.* quasi dixisset: Noli perpetuam tibi vitam polliceri ô homo, aut annos spondere Nestoreos, sed mortis tuæ numquam non memor viue, & cogita iam à fascibus eius fores tuas pulsari; ac proinde dispone domui tuæ, testamentum conde, deque sepulchro tuo quid fieri velis constitue. In horum verborum sensu Iansenii interpretationem sequor, qui pro ea qua præditus fuit literarum sacrarum cognitione p verbum *Inferorum* sepulchrum dixit significari, ita vt sensus sit: Memento quicumq; demum sis ô homo, & quocumque in loco degas, mortem tibi nocte dieque instare, astare, citatoq; gressu te insequi, vt te semel comprehendat.

Egregium nobis in hanc rem emblema *Apoc. 6.* in Apocalypsi sua suppeditat Ioannes, quo loco vidisse se testatur equum pallidum, & equitem eidem insidentem, cui nomen mors, cui super quatuor terræ partes & orbis cardines potestas data erat, omnia vt vindice gladio interimeret, & ipsas quin etiam

etiam bestias necaret. Mortem se equo vehementem vidit, vt eius celeritatem, quamq; citatis eadem gressibus ad humanum effundendum sanguinem, diuina iussa implenda, vitamq; hominibus eripiendam, feratur, exprimeret.

In mundi exordio nonnisi pedibus mors incedebat, iam vero equo insidet.

In ipso quidem rerum creationis primordio mors nō nisi pedibus incedebat, ac quodammodo claudicans in longū mortalibus tempus vitam protogabat, dudumq; morabatur antequam in noxios animaduerteret. Nongentos enim ac triginta Adamo ad pœnitentiam annos concessit. Noachum nongentis quinquaginta, ac multo etiam post diluuium ipsum tempore, persecuta est; nongentis & vnde septuaginta nouem cucurrit annis antequam Mathusalem comprehenderet. At iam insidet equo atq; ita ad cursum edocta est, nihil vt eadem fit celerius, nosque statim, interdum post annum, nonnumquam post decem, viginti, triginta, comprehendat; ac longissimum quo eam fugere possimus tempus octoginta, ad summum centum sint anni: quibus euolutis tandem inuitis etiam manus iniicit, atque ad supplicium rapit etiam reluctantes. Vnde bene ac vere dixit olim Sapiens, *Memor esto quoniam mors non tardat.*

Ecclesi. 14.

Alexander ab Alexan. Babyloniorum mos in regum inauguratione.

Babyloniis, vt mortis celeritatem & instantiam ad oculum exprimerent, mos erat, ipsa qua Rex eorum inaugurabatur die, quamuot regio throno auiculas appendere, quæ continua alarum agitatione ac volatu ante Regis triumphantis ac gloria tumentis oculos exspirarent. Hoc illi Regem facto edocere volebant, vitam hanc nostram fragilem ac nimis eheu fugacem esse, eamq; adinstar auis per aera celerrime prætereuolantis pertransire, & mortem eidem perpetuo insidiari ac de loco in locum assidue insequi; vtpote quæ & regibus ac orbis Imperatoribus parcere nesciat. De huius porro veritate historiæ vsque adeo mihi non constat, & quamuis Alexander ab Alexandro eandem litteris consignarit, dubito tamen num ille sua eam auctoritate valeat astruere. Sed hoc scio de Ecclesiæ Romanæ esse consuetudine, in solenni

Pia quædam consuetudo in Rom.

Principis eius, id est, summi Pontificis inauguratione, vt mortis memoriam vitæq; fragilitatem in mentem ei reuocaret, Spiritus S. vt credendum est instinctu, stuppam accendere, & hæc ei verba repetere: *Pater Sancte sic trāsit gloria mundi*: quasi diceretur, Noli Sanctissime Pater, noli inordinate erga hanc vitam affici, mortem semper ob oculos habe, & cogita mundi huius gloriam instar stuppæ in momento transire, & similitudinem fumi in auras euanescere.

Pontificis coronatione.

1. Mach. 13

Cum Ionathas Matathiæ filius dolo Tryphonis circumuentus interfectus esset, Simon frater eius, qui in illius locum dux constitutus erat, corpus eius in patrum suorum sepulchrum, q in ciuitate Modin visebatur, intulit; vtq; nomen eius æternum foret, & famam ad posteros transferret, super bum illi ac magnificum monumētum erigi iussit, septē pyramidibus innixum, quibus ingentes columnas circumposuit, columnis vero arma & gentilitiæ nobilitatis addidit insignia, armis autē naues sculptas adiunxit, quæ ab iis qui mare nauigarent, conspicerentur: quæ omnia magno artificio singulariq; elegantia perfecit. Cur porro naues huic monumento apposuit? vt æterno hoc opere posteritatem commonefaceret vitam hominis hoc in mundo similem esse cursui nauis medio in mari nauigantis, atque omnes illos qui tātam sibi in hoc mundo gloriam pepererunt, & tam celebre nomen ad posteros transmisere, eadem omnino celeritate mare hoc percurrisse. Huc visus est allusisse Iob cum diceret, *Pertransierunt quasi naues*, neq; enim tanta celeritate naues ab aquilonibus & flantibus Austris agitatæ feruntur, quā fugiant improborum dies in hoc mundo, quorum vita instar fumi euanuit.

Sepulchrum Ionathæ ducis.

Iob. 9.

Vita hominis instar fumi.

Regiam hanc cogitationem menti semper insculptam gerebat regius vates, & numquam non ingemiscebat dicens, *Defecerunt sicut fumus dies mei*. Filius & successor eius Salomon idem pene semper animo voluebat, atque impios apud inferos hanc vitæ breuitatem semper deplorare, atque his querimoniis vti: *Quoniam spes impij tanquam*

Psal. 101.

Sap. 5.

quam fumus, qui à vento diffusus est, & tanquam memoria hospitis vnius diei prætereuntis, cuius memoria, quamprimum vt diuersorio egressus est, euanescit.

Mundus diuersorio comparatus.

Apposite sane. Videmus namque quotidie quantum hospites viatoribus hospitium intrantibus honorem exhibeant, quam diligenter eis omnia necessaria subministrent, & quam sedulo illis obsequantur, interea dum apud eos diuertunt; sed statim vt profectionem illi adornare incipiunt, & expensarum rationes subducuntur, quam care omnia æstimant, quam exacte singula computant? mox vero vt domo egressi sunt, nulla amplius apud eos horum viget memoria: adeo vt multum se illis honoris exhibuisse existimeńt, si vel affixa parieti exteriori tabella eorum memoriam conseruent, hac addita epigraphe, Tali mensis die atque tali anno ille hîc nobilis, ille Princeps diuertit, tali die talis hoc hospitio Dux exceptus est. Mundus hic, Auditores, verissimum diuersorium est, qui nos interea dum hic peregrinamur, in introitu & exordio humaniter admodum habet, & dum vitæ moras in eo trahere oportet, magna voluptate perfundit: sed in vitæ exitu tyrannum se illis exhibet, nudos & vdos in sepulchrum velut in pistrinum compingens; adeo vt postquam semel pedem hinc eos extulisse contigerit, maiorem eorum memoriam non habeat, quam si vnica tantum hora apud eum diuertissent: vt magnum quid se fecisse arbitretur, si aliquod interdum eorum monumentum templorum columnis affixum videatur, & sane ipsa Epitaphia, bases, obelisci, pyramides, quæ in sublime erectæ superbiunt, aliud nihil sunt, quam inscriptiones funebres, & tituli hospitiorum, vt ex iis transeuntes colligere possint, talem hîc Præsidem, talem Episcopum, talem Principem hospitio exceptum esse. Dicite ergo, num iure meritoque dixerit Sapiens, *Memor esto quod mors non tardat.* Eccles. 14.

Platonis Apophth.

Ingenii ac doctrinæ Princeps Plato dicere solebat, prudentes ac sapientes sibi scholam quamdam constituere, in qua aliud præter vitæ breuitatem, & mortis celeritatem non doceretur; eiusque meditationem veræ, ac germanæ quoddam Philosophiæ genus esse; stolidos vero ac fatuos academiam obliuionis, quod numquam mortis ac nouissimorum recordarentur, semperque de vita proroganda cogitarent. Est enim vero verius, probos, ac virtutem colentes viuendo sensim mori; improbos vero & nefarios moriendo viuere, vitamque semper sibi proponendo mortem pedibus conculcare, quibus nimirum displiceat, vultis eius furorem, ac minas intueri: aduersus quos exclamat Propheta Dauid, mortem illis interminatus, *Veniat mors super illos, & descendant in infernum viuentes.* id est, Imperet tandem aliquando Dominus superbis illis & effrenatis peccatoribus mors; & quoniam ipsi eandem pedibus substrauerunt, fac obsecro, vt ipsa illos tandem etiam substernat; & quoniam numquam eius in vita memores fuére, iure ac merito idcirco ad inferos descendant viuentes. Irascitur ecce peccatoribus pius ille Rex, quod mortis nullam memoriam haberent: Deus autem grauiter propter hoc ipsum nonumquam exacerbatur. Psal. 54.

Amans ille sponsus in Canticis colloquium cum dilecta sua instituens, subiratus in ipso exordio videtur, & acerbioribus eam verbis allocutus: *Si ignoras te: ô pulcherrima inter mulieres, egredere & abi.* Referri possunt tropologice verba hæc ad Deũ, qui dilectam sibi sponsam animam sc. illis interdum alloquitur, quorum sensus & medulla hæc est: O anima quæ inter creaturas omnes pulcherrima es, si inani te cogitatione abripi sinis, nec tuam fragilitatem agnoscis, & quæ sis vel vnde, aut quam vilis, ignoras, nec vmquam mortis aut Dei tui reminisceris; *egredere* è domo mea, *& abi* procul à consortio sodalium meorum, à quo te, ni te cognoris, posthac excludo: *Dura & aspera*, inquit in hæc verba Bernardus, *increpatio hæc quippe verbũ serui audire solent à valde irascentib. & indignantibus do-* Cant. 1. Bern. sup. 30. sup. Cantic.

bus dominis: vel ancilla à dominabus suis cum grauiter illas offenderint: Exi hinc, exi à me, egredere à conspectu meo, & à domo ista. Hoc ergo verbo aspero & amaro satis nimiumq; increpatorio vtitur modo sponsus contra dilectã, sub conditione tamen si seipsam ignorauerit.

Cum Dominus apud Ierem. calamitates & infortunia, quæ Ioachim regi peruersissimo & idololatræ impendebant, prænuntiaret inter cæteras minas intentauit sepultura asini eum sepeliendum; dicere vult, inter monumentum regis huius, qui adeo superbiit, & ceruices tam sublime erexit, ac sepulcrum asini, quo nullum animal, aut vilius, aut abiectius, nullum omnino discrimen futurum. Quid hoc sibi vult? quis audiuit vnquam asinos fuisse sepultos? Referunt quidem historiæ Bucephalum Alexandri equum regio mandato terræ mandatum esse, at de sepulto asino nulla vsquam apud scriptores fit mentio. Et nihilominus Deus, qui mentiri non potest Ioachim regi asini sepulturam comminatur. Dum omnes loci huius consulo interpretes, nullus est, qui melius meo gustui satisfaciat, quam Glossa interlinearis, quæ hoc sensu verba hęc exponit: *Sepultura asini, sunt stomachi canum & ferocium bestiarum, & aues rapaces.* Per hanc igitur comminationem Ierem. 22. signare voluit Deus, insolentem, & arrogantem hunc regem terræ in visceribus nõ sepeliendum, quod terrenæ suæ originis semper immemor extitisset, sed quoniam instar bestiæ & instar asini vixit, asini quoq; ritu sepulturæ mandandum: qui quoniam terram nunquã, vt matrem voluit agnoscere, nec lutum, vt principium ortus sui intueri; ideo Gen. 18. terram eum loco filii non habituram, nec lutum sepulturæ locum ei concessurum, sed canum, leonum, aut alterius cruentæ, cur carniuoræ bestiæ stomachum loco tumuli ei futurum. O minas horrendas!

Magnus ille Patriarcha Abraham, ne hanc a Deo comminationem audiret, mortis memoriam animo iugiter inscriptã gessit. Primum namq; quem possedit agrum in sepulturam suam & Saræ vxoris destinauit, II. vt nobis ostenderet, primam animæ curam & intentionem esse debere, mortis perpetuo reminisci, ac sepulchrum suum ob oculos nunquam nõ habere. Placeo prior ille conceptus, vti & hic quem mox subnecto.

Voluit in Leuitico Deus, locũ cinerum, Leuit. 1. in quem & immolatarum auium plumæ congregabantur, ad orientalẽ non autem ad occidentalem plagam vergere. *Et plumas proijciet prope altare ad oriẽtalem plagam in loco in quo cineres effundi solent.* Quid vobis locus hic cinerum aliud denotare, quam sepulchrum videtur, in quod omnes penitus diuitiæ, honores, voluptates, cũctæq; vitæ nostræ deliciæ, quæ ad instar plumarum sunt, quib. homines supbiendo in altum efferuntur, cõiiciuntur homines namq; veræ quædam aues sunt ad mortem destinatæ, quæq; omni momento & hora crudeli illi vltrici & carnifici in sacrificium immolantur, sed mysterio carere non existimo, quod cinerum ille locus ad orientem situs sit: docemur n. cineres & putredinem semper nobis ob oculos, quos designat Oriens, non vero a tergo, cuius imago est occidens, versari debere, ac mortis memoriam menti penitus insculpendam esse, & nunquam animo deponendam.

Atq; hinc est, quod Sancta mater Ecclesia quę omnium fidelium defunctorum hodie cõmemorationem celebrat, vt mortem nobis in mẽtem reuocaret, nosq; ad preces pro defunctis effundendas cohortaretur, hũc nobis formulam pponat; *Requiem æternam dona eis Domine, & lux perpetua luceat eis.* Libera eos purgatorii ergastulo pœnas eorum minue, aut potius penitus rescinde, vt in lucis regione constituti, te, qui verum lumen es, videre mereantur. De lugubri hac materia hodierna die ad vos verba faciam. Et quoniam dies hic nonnisi mortuis & defunctis sacer est, & nos mortales sumus, de nulla re alia, quam de morte, deque suffragiis pro defunctis hic loquar.

Principio igitur ipsa mortis memoria Christianis omnib. in primis necessaria est, II. ac perutilis, quę nobis idcirco toties tamq; diuersis rationibus inculcatur. Hæc enim vna præ plurimis aliis cogitatio, modo cum vtilitate ac debita ratione adhibeatur, omnem

Mortis memoria hominib. perutilis est. Plutarchi Epist. ad Traian. omnem vitæ nostræ seriem dirigere potest ac moderari. Verum a me dicere ipsę docebunt historiæ. Plut. enim cum Traianum Imp. qui eius olim discipulus extiterat, missa quadam epistola docuisset, quas virtutes sectari, quænam vitia fugere, & quib. cum rationibus laudabilis ac boni Principis officium implere oporteret post varia quib. id confirmat præcepta, facile cum omnia impleturum dixit, si vnica mortis ad hæc omnia accesserit memoria: *Ego scio*, inquit, *quod hæc omnia feceris, si tui nũquam oblitus fueris*, i. conditionis & originis tuæ, & si memineris quam fragilis hæc vita sit, quamq; cito splendor eius ac pulchritudo euanescat. Et sane quis non meretur, aliud à tanto Philosopho præceptum tanto Imperatori ad tam vastum & late patens imperium prudenter ac sapienter administrãdum, datum non esse, quam vnicam mortis meditationem.

Memoria mortis vnicam aduersus superbiam remediũ. Accedit adhæc quod superbos & insolentes animos intra moderationis limites cogat, & quodãmodo retundat, veramq; animi demissionẽ hominib. inferat. Hinc in Macchabæor. historia legimus, superbũ illum & arrogantem Antiochum cum à vermibus se depasci videret, & à morte instante vrgeri, in hæc verba quæ candido signanda sunt lapide prorupisse. *Iustum est subditum esse Deo & mortalẽ non patria Deo sentire*, suamq; fortunam cum diuina non comparare. Quantam igitur vtilitatem affert mortis & nouissimorum meminisse.

2. Mach. 9.

Sap. 7. Salomon quoque rex, quo nullus vmquam extitit sapientior, quoties eum vanitas & mentis elatio extra humilitatis terminos abriperent, vt earum impetus retardaret, hoc ipso fræno vsus est, atque his sese in mediis præliis verbis allocutus, *sum quidem; & ego mortalis, homo similis omnibus*; quid enim est, quod me a vanitate aliorsum abripi finam, cum mihi quoq; moriendum sit & impiæ huic parcę & carnifici nõ secus ac reliqui mortales obnoxius sim, & ad sepulchrum vna cum ipsis condemnatus, quantum igitur prodest mortis memoriam ante oculos habere?

Actor. 14. Barnabas & Paulus Salomone Rege in hoc non inferiores fuere: cum enim essent Lystris (quæ ciuitas Lycaoniæ ac Sanct. Timothei patria est) & ciues eos propter miracula, quæ virtute & cooperatione Dei ediderant, vti deos quosdam suspicerent, colerent, adorarent; ad inanes has laudes reprimendas, & populares gloriæ fastus procul à se reiiciendos, mortis memoriam, velut singulare quoddam antipharmacum adhibuere, discissis tunicis eorum insolentiam increpantes, *Viri quid hæc facitis, & nos mortales sumus, similes vobis homines*. Ad eundem modum & tu ô homo, vt omnia in tuam vtilitatem interpreteris, cur mundum quando diuinis te mactat honoribus, teque ad inanem gloriam sollicitat, à te non reiicis, aut compescis dicens, Quid facis munde? quid cogitas? an ignoras mihi propediem hinc esse discedendum? nescis me iam à multis annis, ab ipsa etiam natiuitate, sepulchro viuere destinatum.

Carolus, qui rerum gestarum gloria inclytus, ac multis victoriis nobilis Magni cognomentum inuenit, cum in extremo vitæ articulo constitutus à suis rogaretur, ecquæ insignia, quænã arma, aut quorum trophæorum imagines, in tot victoriarum, ac luculentorum facinorum memoriam, sepulchro affigi vellet; respondit, referente Turonensi Gregorio, sola se mortis insignia cupere: quæ nimirum omnes illius victorias in nihilum redegisset, conculcasset, deque se victore triumphum egisset. Non petiit Ægypti pyramides, non quæsiuit Mausolæa Cariæ, non ambiuit regalia insignia, non signa bello parta, victrices Rom. Imperii aquilas, non sceptra, non diademata, non denique perennaturam rerum gestarum gloriam, quæ apud posteros immortales haberetur; sed vnicam mortis memoriam. Sola ecce mors deiicit & debellat eũm, qui totum, qua patet, orbem nominis sui fama compleuerat, & armorum terrore concusserat. O factum vere regium! & Epitaphium penitus diuinum. Gregor. Turonens.

Gen. 4.

Impius ac sceleratus Cain ex quo parricidali fratrẽ peremit manu, toto tremuit corpore, ac nunquam non timuit; putabat

enim se ab omnib. quicunq; se inuenissent occidendum: sed ait ad eum Dominus. *Nequaquam ita fiet, nam omnis, qui occiderit Cain, septuplum punietur.* Posuit n. in eo signũ, quo viso nemo in eum manus auderet mittere. Hic sudant interpretes, & magnopere laborant, in signo hoc inuestigando. Hieronym. sanc, & Ambrosius, & Tostatus optime mihi hic ad gustum faciunt, in quotum triumvirûm sententiam equidem libens concedo, aiunt enim signũ hoc tristem mortis memoriam fuisse, quæ mirum adeo eum cõsternabat, ac terrefaciebat, toto vt corpore tremeret, atq; ita quicumq; eum viderent, manus ab eo continerent. Hæc cum auditis, cogitate Auditores, omnes nos esse velut quosdam nefarios ac sceleſtos Cainos eiusdemq; quo ille parricidii reos: toties quippe fratrẽ nostrum, id est proximum innocuum verbis, facto, tamq; variis modis occidimus, vt sane mirum sit, si omnes in nos creaturæ ad vindictam sumendam nõ insurgant, & ipsi quin etiam dæmones nos è medio nõ auferant. Sed benignus ille parens Deus signũ quoddam ad nostri conseruationem adinuenit, ipsam sc. mortis memoriam, quæ iustos ac seruantissimos qui tremere & exalbescere semper cogat: vt hac visa, dæmones, ne quod nobis detrimentum afferant, atq; ipsa inprimis superbia & insolentia, cæteraq; peccata omnia sese contineant. Inprimis namq; diuina illa mortis recordatio insolentiam comprimit, fastum mentibus euelli, typhum minuit, veram cordis humilitatem generat, ipsoq; facto animas penitus mortificat. Lepidum vobis quoad hanc materiam exemplũ ex vita S. Gregor. Nysseni referam. Hic n. cum quodam tempore verba illa Euangelii, *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucẽ suam* exponeret, interrogareturque deinde ab quodam suo discipulo, quid esset sui ipsius abnegatio, & propriæ voluntatis abdicatio, ad cœmeterium eum misit, in quo variæ defunctorum caluariæ, crania, ossa membraque sparsa erant, præcepitque vt varias in eadem calumnias exoneraret, quo facto ad se reuerteretur. Adolescens tanti Patris verbis morem gerens, ad cœmeterium properat, ac mille iniuriarum & conuitiorum plaustra in ossa illa coniicit, dicens, Vah ossa putida, putrida, à vermibus exesa, carne nudata, viperis scatentia; vah informia cadauera, vermium receptacula, ac bufonum domicilia: vah ossa latronum, sicariorum, sacrilegorum. Post varias denique contumelias nullo accepto responso ad S. Præsulem cum reuertisset, eòdem ab illo rursus destinatus est: sed vt iam mutata voce variis eadem ossa encomiis exornaret, & laudibus cœlo tenus efferret. Obsequitur adolescens, & ad cœmeterium reuersus, commutatis vocibus plurima in eadem effundere pæconia, variisq; ea laudib. extollere incepit. Hem ossa insignia & vere illustria! hem pectora vere regia! hem capita Monarcharũ, corpora generosa Principũ! hem ossa inuicta, ossa militum ac ducum! atq; infinita alia laudum genera ingeminãs; nullo accepto responso ad Gregorium reuersus est. Petebat deinde Præsul, quid ad hæc vituperia vel encomia, defuncta alia & semiputrida ossa respondissent: Nihil omnino, inquit ille, subintulit Greg. Vade & tu quoque fac similiter: quacunq; demum iniuria, contumelia & opprobrio accepto, vel quibusq; auditis præconiis permoueri noli, dissimules, teq; velut insensibilem geras: atq, ita fiet, vt vere mortificatus appellari, & teipsum propriamque voluntatem abnegasse dici possis: ac tum perfecte didiceris, quid Euangelica sui sit abnegatio.

Hieron. ad Damasum Ambr. l. 1. de Cain. Gen. 4. Lepida historia. Luc. 9.

Idipsum vos hodierna die facere vellem Auditores: vellem inquam vos cœmiteria adire, ac mortuorum ossa curiosius intueri. Ingredimini igitur funesta illa mortis palatia, accedite ad illa cadauerũ receptacula, inspicite brachia illa carne nudata, membra illa à vermib. exesa, ossa illa semiputrida ac fœtentia, atq; ex iis, vos alloquor, qui tam iniquo iniurias animo accipitis, & laudibus vestris auditis in tantum insolescitis, Christianam mortificationem discetis. Ossium namque horum inspectio ac mortis recordatio singulare aduersus superbiam remedium est; quo nimirum

mirum anima aduersus omnes mundi ac Satanæ impugnationes inexpugnabilis redditur: quod veteres nobis sub fabulæ cuiusdam inuolucris liquido satis demonstrarunt.

Eustat. 6. Antæus ille, Terræ filius, de gigantum stirpe progenitus, dum cum Hercule iactatus in terram procumberet, & matrem illam exoscularetur, vires ei & robur restaurabatur: sed statim vbi in altum caput efferebat, imminutis iterum viribus ab Hercule prosternebatur. Sed fabulæ relicto cortice, veritatis quæ in eo latet nucleum aperiamus. Dico igitur idem omnino accidere homini, qui animos gerit giganteos, & de singulari quadam fortitudine præsumit: dum enim terram intuetur, oculosque in Esse suum conieit, simulque considerat quid sit, vnde venerit, & in quid redigendus nullus omnino reperiri potest hostis, aut tentatio, quæ eum vincat, expugnet, aut prosternat: at si inani quadam præsumptione in elationem se abripi patitur, & nubes & inania captat, sursumq; sese contendit erigere, denique si ignoret quænam sua sit origo, & vnde venerit, neu mortem ante oculos habet, vincitur, superatur, iugulatur. O igitur sanctam mortis memoriam!

Mortis memoria aliarum rerum obliuionem generat.

Vere dixit Sanctam: nam præterquam quod elatos & superbientes retundat, omnium omnino rerum contemptum & obliuionem etiam inducit. Docuit id me magnus ille Doctor Hieron. qui inter cætera quæ ad bene laudabiliterque vitam instituendam ad matronam quandam Romanam scribit, hoc habet, *Facile contemnit omnia: qui se semper cogitat, esse moriturum:* in quam materiam & sacræ mihi literæ egregium suggerunt conceptum. Gen. 25. Pilosus ille Esau cum de venatione rediens fame propemodū enecaretur, propter vile quoddam lenticulæ edulium primogenita sua vendidit: Cogitabat enim secum, satius esse eisdem cedere & viuere, quam iisdem conseruatis fame emori; dicens, *En morior, quid mihi proderunt primogenita.* Sola itaq; mortis cogitatio & apprehēsio ad tam iniquam venditionē Esau compulit. O Christiane, ni Esau ipso deterior audire velis, dic interdum, mortem in medio honorum cursu ob oculos versans: Inter paucos ecce dies mihi è vita abeundum est, quid ergo mihi proderunt diuitiæ, dignitates, ac tot beneficia? Hoc scilicet sæpius animo voluebat pius ille Rex cum diceret interdum; *Diues cū interierit, non sumet omnia, neq; descendet cum eo gloria eius.* Psalm. 48. Hactenus quidem quæ de hac mortis memoria dicta sunt è sacris codicibus deprompta sunt, profanas iam tempus erit proferre historias.

Philippus Macedonum Rex cum tempore quodam, referente Plutarcho, palæstram in qua Græci luctabantur, ingressus esset, & inter luctandum ad terram prosterneretur; iacentis sui imaginem scitè in arena expressam videns, quamque parum loci occuparet considerans, iocando cœpit dicere: *O quam minimam terræ partem natura sortiti, orbem appetimus vniuersum!* Plutar. in Apophth. Audite, audite inquam, cupidi mortales, quibus totus qua patet orbis non sufficit, quorūq; æstuans desiderium vniuersus mundus minime implet, regia illa verba; ac vobis exiguum illum locum, quem tandē post laborum vestrorum finē hæreditate acquiretis, sepulchrum sc. septenum pedum ob oculos ponite. Huc quidam Prophetarum veterum respiciens ait, *Vide vias tuas in conualle:* quæ verba L X X. nostro proposito aptius transtulerunt, *Vide vias tuas in sepulchro.* Ierem. 2. id est, cogita tecum ô homo, quam exiguū tibi post mortem paratum sit domicilium, vt non nisi septem tibi pedum spatium ad ambulandum concedendum sit.

Iulius Cæsar cū Magni Pōpeii, quē canē peius & angue hacten⁹ oderat, cuiusq; auidissime sanguinem & mortem sitierat, caput, quod Ptolomæi Ægyptiorū Regis Eunuchi ad eū deferebant, corā esset intuitus, fortunæ vices demirans, illacrymatus est: tacite nāq; secum cogitabat, ad quantā calamitatem exitiumq; deuenisset ille, quem tam lætis paulo prius flabris fortuna afflauerat, qui omnes mundi limites armorum suorum terrore concusserat, & nominis sui fama compleuerat, & cuius vnius impe- Plutar. in Apophth.

imperium ac vocem omnes Africæ atque Asiæ Reges, & maxima senatus pars sequebantur, Quis vestrum adeo ferreus & adamantinus futurus est, cuius adeo durum erit pectus, cuius oculi adeo austeri & infracti, qui, cum hodie tot Regum, tot Principum, Ducum, militum, capita vermibus oppleta, situ obsita, putredine fœtentia, & in cineres redacta videat, lachrymas contineat?

Principes Israel cum Iezabelem Reginam, quam prius ita superbam & insolentem conspexerant, in terra vt informe quoddam cadauer prostratam, & a canibus dilaniatam viderent; triste hoc spectaculum, fortunæ variantis ludibrium, & horrenda Dei iudicia demirati, ad inuicem dixêre: *Haccine est illa Iezabel*: Illa inquam

4. Reg. 9. Iezabel, quæ omnes nominis sui terrore & auctoritate consternebat, quæ Prophetas Dei vindice gladio ad mortem prosequebatur, q̃ potentiæ suæ cornua in immẽsum tollebat? vbinã modo nunc aulæ & Regius comitatus? vbi omnes priores honores? vbi omnes quas prius habuit diuitiæ & opes? An non & nos hodie, cum tot ossa, tot mortuorum crania, tot brachia, tot tibias per cœmeteria hinc inde sparsas, sub saxis gementes, in sepulchris latitantes, quæ tamẽ tristes quædam reliquiæ sunt præstantium ac doctorum virorum, & formosarum mulierum, videamus; an non inquam, lugubri hoc viso spectaculo dicere præ admiratione poterimus: Illane sunt capita, quæ aureis olim redimita diadematis vidimus? Illane cadauera corporum purpura, & cocco vestitorũ? illæne linguæ tam disertorũ oratorũ? illine vultus nympharum, quibus orientis gemmæ & omnia Arabiæ nemora ad ornatum non suffecêre? illæne genæ quæ tantum stibii, purpurissæ, & stactes consumpsêre?

Sed si mortui ipsi hodie loqui possent, si eorum ossa nostris responderent vocibus, dicerent profecto, quod olim in mediis ærumnis casum suum deplorans Iob Pro-

Iob. 16. pheta dicebat: *Ego ille quondam opulentus, repente contritus sum, tenuit ceruicem meã, confregit me, & posuit me sibi quasi in signum.* Ego sum prudens ille senator, qui tot olim sententias & decreta tuli, tot aliquando homines iudicaui: Ego sum ille Martis pullus, alter Annibal, secundus Hector, qui tot certaminibus interfui, toties cum hoste cõflixi, tot victorias retuli: Ego sum desertus ille ac celebris Ecclesiastes, qui magno omnium applausu toties ad populum verba habui, & ad cuius dicentis os cuncti ora obuertebant sua: Ego sum locuples ille mercator, qui tantis partis opibus honestam familiam institui, & tam amplum patrimonium liberis reliqui: Ego sum formosa illa Iuno, cuius pulchritudo omnes in admirationem & inuidiam traxit, quam tot proci ambierunt, quæque semper gemmis cooperta auro fulgens, bysso & coccino induta fui. Sed proh dolor! vnico omnia hæc momento euanuerunt, fortuna nostra derepente mutauit, tristis nos omnes mors vsque ad ossa depasta est ac feralis illa Parca iræ suæ iacula in nos velut scopum aliquem, detorsit. Repente contriti sumus, & posuit nos mors quasi in signum.

Hæ sunt igitur voces, quæ hodie sepulchris egrediuntur, querelæ quibus cœmeteria resonant, clamores quibus tumuli concrepant, ac tristis oratio quam defuncti è bustariis suis iam verminantes ad nos habent. atque hæc vna è præcipuis rationibus est, cur Sancta Mater Ecclesia omniũ hodie defunctorum commemorationem instituerit, vt nimirum de mortuis, cum mortuis in mortuorum omnium die verba facientes, ipsi quoque mortis recordaremur, altera vero eaque omnium potissima, vt illos ipsos defunctos precibus & suffragiis nostris adiuuemus, idque præsertim vulgari illa orandi, & bene præcandi formula, *Requiem æternam dona eis Domine, & lux perpetua luceat eis.* Hinc porro alteram concionis hodiernæ partem, vt initio proposueram, exordiar.

Hoc igitur tristi & funesto die pro defunctis nos orare oportet, nostrisq; suffragiis iisdem opitulari: non quidem defunctis qui cœlesti iam beatitudine perfruuntur, & gloriæ æternæ consortes facti sunt. III. Non est pro iis orandum q in cœlo

neq;

gaudiis perfruuntur æternis.

neque enim orationibus nostris indigent: nam teste Augustino, *iniuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.* finis quippe precum & suffragiorum is est, vt iis pro quibus oratur, oratione nostra bonum aliquod accedat, vel malum aliquod abscedat: cum vero Martyres sempiternæ iam felicitatis cópotes effecti sint, nullis omnino precibus opus habēt. Quamobrem in vacuum omnis nostra cederet oratio, si pro iisdem oraremus, iniuriamque non modicam illis irrogaret, qui meliorem ac feliciorem illis sortem deprecaretur. Deinde pro damnatis omnino non est orandum: id enim qui ageret, næ ille oleum & operam perderet; cum nimirum in inferno nulla prorsus sit redemptio, aut ne minima quidem solatii spes, etiam vniuersis Sanctis pro iisdem apud Deum intercedentibus, pœnarumque minuendarum affulgere possit: atque idem Augustinus scribere non sit veritus, se, si sciret animam Patris inferorum suppliciis mancipatam esse, non amplius pro eadem quam pro Diaboli salute oraturum. Quamobrem pro iis solum orandum, qui adhuc in purgante illo igne emundantur, proque iis solum diuinæ Maiestati vota facienda, ac nullo non tempore, nulla non hora pro earum redemptione ingeminandum; *Requiem æternam dona eis Domine, & lux perpetua luceat eis.*

Purgatorium asseritur.

Et sane ipsum Purgatorium, quoniam eius iam mentio incidit, quoddam spirituum receptaculum est, & animarum pro quibus hodie nobis supplicandum, ergastulum. Non est porro necesse pluribus vobis, Purgatorium aliquod esse, verbis astruere: sufficit enim, si è sacris litteris, idipsum confirmari, à Sanctorum Patrum auctoritatibus stabiliri, totius Catholici orbis assensu defendi, & è quinque Generalium conciliorum decretis astrui possit, Concilio nempe Carthaginensi, Toletano XI. Lateranensi sub Innocentio Tertio, & Florent. in quo Græci omnes simul & Latini coadunati fuere, & nouissime Tridentino. horum quatuor vt Canones taceam, referam quæ in Conc. Cartha. Can. 95. scripta sunt: *Qui oblationes defunctorum, aut negant Ecclesiis, aut cum difficultate reddunt, tanquam egentium necatores excommunicantur.* quo loco si omnes ii excommunicantur, qui orationes & oblationes pro defunctis non persoluant, ergo multo magis ii, qui ipsum Purgatorium negant; hæc namq; preces præsupponunt aliquod Purgatorium esse.

Asseritur Purgatorium auctoritate Patriarchæ Constantinop. morientis.

Vnius vero Iosephi Patriarchæ Constantinopolitani, omnium Græciæ Ecclesiarum primatis, testimonium hic puto sufficere, quod ad instar mille testium omni exceptione maius habendum est; hic enim in mortis articulo constitutus inter cæteros articulos fidei, quos moriens profitebatur, & Purgatorium se credere asseruit, ac manu propria signauit, cuius deinde professio ad posteritatem dimanauit. *Quoniam ad extremum vitæ meæ deueni, idcirco pro meo munere dilectis filiis benignitate Dei meam sententiam his litteris palam facio: Beatissimum Patrem patrum, ac summum Pontificem, Romaque veteris Papam, Domini nostri Iesu Christi Vicarium esse concedo; atque animarum purgatorium esse non inficior.* Quid hac fidei professione reperiri queat, aut clarius, aut efficacius? cui si quinque generalium Conciliorum accesserit auctoritas atq; omnium quotquot vmquam vixerunt, Sanctorum Patrum, quis adeo impudens futurus est, qui Purgatorium audebit inficiari?

Non patitur temporis iam angustia, pluribus hic ostendere, pro defunctis orandum esse: cum omnis id docuerit antiquitas, omnes Sancti Patres id renuerint, atque vniuersalis id Ecclesia inuiolate semper obseruârit. Quot obsecro elapsa sunt sæcula, ex quo Iudaicæ gentis gloria Iudas Machabæus cótra Gorgiam conserto prælio, & magna suorum clade accepta, duodecim argentearum drachmarum millia, ad sanctam ciuitatem Ierusalem misit, quæ sacerdotibus darentur, vt victimas pro defunctorum militum salute & animarum sospitate Deo offerrent? quod Iudæ factum latius scriptura deducens, hoc tandem Epiphonemate concludit, *Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare vt à peccatis soluantur.* bis mille & amplius 2. Mach. 12. Ibidem.

iam anni elapsi sunt ex quo hoc contigit. Sed aduersus hanc auctoritatem obiicere, libros Machabæorum non esse in Sacrorum librorum Canonem relatos, procul à vero est, mendacium spirat: neque enim aliis verbis Sanctus Augustinus vsus est, vt doceat pro mortuis orandum, quam his quæ modo ex hisce libris produximus. Et quamuis libri hi in canonem relati non essent, quod numquam concedemus, & non nisi historiales quidam libri forent; hinc tamen efficeretur, orationes & suffragia pro vita functis iam à duorum annorum millibus, & quod excurrit, in vsu fuisse.

Li. de cura pro mortuis.

Quantum etiam effluxit temporis, ex quo pius ille Senex Tobias, inter cætera quæ Tobiæ filio suo dabat præcepta, orandum pro defunctis docuit, cum ipso orationis limine his filium verbis admonuit: *Panem tuum & vinū super sepulturam iusti constitue*: quasi diceret, Nunquam mortuorum obliuiscere fili mi, sed pro eorum animarum salute Altissimum deprecare; cumque iusti ex hac vita ad alteram decesserint, panem tuum & vinum tumulis eorum apponēdo, animab. illorum succurre. Hinc notare vos velim, ab illo tum temporis sepulchris defunctorum panem & vinum appositum fuisse, vt pauperes, qui pro eorum salute Deum obsecrabant, hinc sustentarentur. Tradidit hoc Chrysostomus, qui in alium locum ita scripsit, *Cur post mortem tuorum pauperes vocas, cur presbyteros, vt pro eis velint orare, obsecras?*

Tob. 4.

Chrysost. hom. 23. in Matth.

A quot sæculis Galaaditæ Saule & fortissimis Israel interfectis, in eorum exequiis lacrymati sunt, pullis vestes induerunt, & septem sibi diebus ieiunia indixerunt? Cui rei seruiunt hæc pro mortuis ieiunia, nisi vt iisdem placaretur Dominus, ieiuniorumq; merita defunctis applicarentur, & diuinam iustitiam, si forte ob delicta quædam occulta exacerbata esset, defunctis propitiam redderent, quo eosdem Purgatorii eriperet ergastulis.

3. Reg. vlt.

Iam mille sexcenti propemodū præteriêre anni, ex quo Apostolus gentium Paulus orationem p defunctis valide asseruit, Corinthiosque edocuit. ait enim: *Quid facient qui baptizantur pro mortuis, si mortui non resurgunt*: id est, si non mortuorum resurrectio, cur igitur pro mortuis oramus, sacrificia offerimus, ieiunia nobis indicimus? Et sane ipsum verbū *Baptizare* hoc sæpe modo in sacris litteris accipitur: & Apostolus resurrectionis mysterium per orationem pro defunctis probare contendit; & ostendere, quandoquidem pro mortuis vbiq; oretur, eos etiam resurrecturos. Si enim nunquam resurgent, frustra pro iisdem suffragia nostra offeremus.

1. Cor. 15.

Cum hoc igitur fixum & indubitatū sit, & simul certo sit certius, Purgatorium locum quendam subterraneum esse, contra quam sentiant Richardus de S. Victore, Papa Gregorius, aliique plures, qui idipsum modo in mari, modo in aere, modo in certo quodam orbis angulo constituunt; dico, vniuersam hodie Ecclesiam orare, ac nos eius inuitatu orare debere pro defunctorum animabus, quæ corporeis his exuuiis solutæ, & hinc in Dei gratia decedentes, rationem coram seuero illo diuinæ iustitiæ tribunali reddere coactæ, captiuæ detinentur, & in purgatorium velut in carcerem aliquem compactæ manent, è quo nō prius, quam quo ad vltimum quadrantem persoluerint omnique debito vacent, eximentur. Atq; in idipsum magni preces nostras ponderis esse constat.

Purgatorium sub terra est.

Animæ enim, eheu! sunt miseræ illæ captiuæ, quæ in carcerem coniectæ, atque ibidem grauissimis suppliciis excruciatæ, non ante egredi aut liberari queunt, quam nouissimū quadrantem persoluerint; quod in Matth. Euangelio adumbratum legimus. Sunt quoque spiritus illi afflicti, qui in locis infernis constituti, ad Sacratissimum Iesu nomē genua flectunt, manus & oculos in altum tollunt, idipsum prono velut nomen Redemptoris adorant & ab eo liberationem enixissime efflagitant; de quibus ad Philip. Paulus, *In nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorū.* Sunt adhæc miseræ illæ creaturæ quæ ad præfinitum tēporis spatiū, procul à cælo in purgatorii locis exulant, inq;

Insignes cōceptus.

Matth. 5.

Philip. 2.

iisdem

iisdem grauiter castigantur & perpurgantur, licet nō in æternū, diuinę tamen essentiæ visione interea priuatæ. Quod egregia è sacris litteris figura manifestum reddam.

2. Reg. 14. Absalon licet patri post excitatos in vniuerso regno tumultus iam recōciliatus esset, atquod omnium priorum delictorum veniā consecutus, vt tamen iustitiæ debite satisfaceret, & aliquam saltem pœnā propter concitatam multitudinem subiret, ad duos annos aula & dilectissimi patris vultu carere debuit. Actus hic iustitiæ temporalis reuocat mihi in memoriam ea quæ in cœlesti tribunali quotidie contingunt; vt certo mihi persuadeam, eodem prorsus modo cum defunctorum animabus agi: quamuis enim è mundo hoc Deo Patri reconciliatæ decedant, plenam & integram omnium delictorum veniam & indulgentiam consecutæ, vt tamen æternæ illi iustitiæ faciant satis, & pœnas aliquas temporales, à quib. nondum penitus sunt liberæ, adhuc persoluant, ad præfixum temporis terminum cœlo carent, & in purgatorio velut in auxilio quodam constitutæ sunt, incundissima patris sui visione destitutæ.

Animæ in Purgatorio viuentes opem implorāt. Iob. 19. Sunt denique incarceratæ illæ animæ, quæ in fideles Christianos oculos suos hodie coniicientes, cūm lacrymis, gemitu, & suspiriis inenarrabilibus, eorum auribus lugubrem hanc næniam occinunt, & tristib. hisce verbis eorum opem implorant. *Miseremini mei, miseremini mei, saltē vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.* Inclamant se à manu diuina tantū tactas esse, & non nisi ab vnica manu; vt hic discrimen inter has animas, & eas quæ tartareis mancipatæ sunt suppliciis euidens fiat. hæ namque ab vtraque Dei manu, & acriter quidem, etiam percutiuntur: adeo vt teste Apostolo, horrendum sit incidere in manus Dei viuentis.

Heb. 10. Vos autem animæ quæ corpori huic adhuc viuitis inclusæ, clamorem hūc pauperum attendite, & accommodate aures postulatis ac supplicationibus earum quæ in tetro illo purgatorii carcere inclusæ sunt, atq; è verbis earū colligite, si vel vnicæ diuinæ iustitiæ manus adeo easdē excruciet, vt superos ipsos ac non mortales in sui auxilium aduocent, quid de damnatorum suppliciis dicendum sit, quæ ambabus Dei manib. percussæ nocte dieque assidue clamant & eiulant, vt præ cruciatuū grauitate temporisq; quo illis excruciandæ sunt, diuturnitate, in desperationis abyssum præcipites ruant? Ipsæ autem quæ purgatorio cōtinentur clamant, & opem nostram postulant, propter pœnarum quas ferunt grauitatem. idem enim carnifex, ignis sc. ille adurens & castigans delicta, excruciat has & illas. vnde Gregor. *Eodem igne purgatur electus, & crematur damnatus.* At vnum inter vtrasq; discrimen est, quod pœnæ, & supplicia earum, quæ infernalibus tormentis traditæ sunt, æterna sint; purgandarum vero cum tempore præfixo terminentur. Illæ horribili dæmonum intuitu semper deterrentur; hæ frequenti Angelorum visitatione recreantur, illæ furiunt, efferascunt, desperant, & præ pœnarum grauitate impatientes sunt: hæ quotidie exultant: quod tormenta breui finienda sperent, viuunt in spe & opem à fidelibus implorant, dicentes: *Miseremini mei, miseremini mei saltem vos amici mei*: vos in primis hæredes, quibus tot opes & facultates reliquimus; vos filii, quos tot relictis opibus ditauimus; vos noti & consanguinei succurrite & opitulamini nobis, nostras ærumnas inspicite, orationes pro nobis effundite aliisque effundendas indicite, ac viscera misericordiæ nobis laxate. An non tristes illæ querimoniæ cor vestrum feriunt, ac quodammodo dissecant Auditores? an non lugubres illi clamores vos ad commiserationem excitant? feralis illa ac lamentabilis echo, an non vestras aures verberat? Auditisne filii eiulatum parentum vestrorum? auditisne hæredes querimonias benefactorum ac Mecænatum? Auditisne amici preces carissimorum sodalium? O ingrati, ô adamantini, ô perfidi, ô parum antiquæ fidei & amicitiæ memores! sed non ita exigit. namque Christiana caritas, totus vt mundus in solamen & fauorem animarum dicat, *Requiem*

Discrimē inter supplicia damnatorū & electorum in Purgatorio.

Iob. 19.

æternam dona eis Domine, & lux perpetua luceat eis.

Animam precibus purgatorio eximere insignis misericordiæ actus est.

Inter cætera Misericordiæ opera nō postremum locum meo iudicio obtinet, captiuorum redemptio, incarceratorum solutio, vinculorum; captiuitatis disruptio. Nullorum autem captiuorum redemptio luculentior, aut præstantior habenda est, quam eorum, qui in allo orbe captiui detinentur: quos nostris precibus in libertatem asserere, ac flammis tormentisque eripere possumus. Hoc autem pro dignitate facere magnæ atq; diuinæ cuiusdam virtutis actus est, cū religione coniunctus, & quem in sacris litteris expressum legimus.

Exod. 23. 1. Cor. 9.

Voluit olim Deus, vt quicunq; bouē aut asinam aut quodcunq; proximi animal in foueam incidere animaduertisset, omni ratione eidē quamprimū succurreret, ac luto educeret. Errat, qui putat hic de brutis solū animalib. sermonē esse. Audiat a, ille, quid dicat Apost. *Nunquid de bobus cura est Deo?* sed crediderim in hac ope animalibus impensa, curam & auxilium quod animabus exhibendum est, exprimi, quas cum in purgatorii profundum cecidisse hodie videamus, nostrimq; ab iisdem auxilium efflagitari audiamus, nostrum profectò erit omni illis ratione succurrere & opitulari, atq; eleemosynis, sacrificiis, votis, precib. eas tormentis eripere, in earumq; auxilium dicere: *Requiem æternam dona eis Domine.*

Ser. 44. ad fratr. in erem.

In hoc mihi cōceptu viam præiuit magnus ille Doct. Aug. qui ad fratres in eremo degentes verba faciens ait: *Clamat porcus, & cum eo clamare non cessant: cadit asinus, & omnes eum subleuare festinant: sed clamat in tormentis fidelis, & non est qui respondeat: ecce vestra humanitas, fratres,* ô rem deplorandam, ac crudelitatem inauditam.

Magna quidem fratrum Iosephi crudelitas fuit quando exaudito eius eiulatu, & lamentis è cisterna, in quam eum deiecerant, nullus illi succurrere sustinuit, sed surdis clamores eius auribus exceperunt, quod Ruben iis deinde in mentem reuocans magno conscientiæ remorsu illis exprobrauit: *Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, videntes angustias*

Gen. 42.

animæ illius, dum deprecaretur nos, & nō audiuimus. Sed maior multò mihi credite, fidelium est inhumanitas, qui viso fratres suos germanos in purgatorii cisternam deiectos, ac tantum non sepultos, opem illorum quam enixissime postulare non minus ad commiserationem excitantur.

Quam si dura silex, aut stet Marpesia cautes.

Amos 6. Filiorum ingratitudo erga parentes defunctos.

Hunc porro mihi conceptum suggessit Propheta Amos, dicens: *Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, & nihil patiebantur super contritionem Ioseph.*

Quam merito autem nostris hisce temporibus, tuas, ô Propheta, querimonias iterare possumus? quot enim hodie reperire est filios, qui defunctorū parentum opes & diuitias dilapidantes, genioq; quotidie indulgentes, de eorum suppliciis ne minimum quidem solliciti sunt, ac vix vllā amplius eorum memoriam conseruant: imo tantum abest sæpe, vt Deo pro eorumdem salute supplicent, vt testamenta atq; vltimam voluntatem nonnunquam etiam cōplere negligant. O impietatem inauditam! ô barbaram crudelitatem! ô patres infelices, qui tam voracibus & immitibus lupis opes vestras reliquistis!

Hæreticorum modernorū crudelitas.

Rabies porro & crudelitas nostri temporis hæreticorum infinitis etiam partib. maior est omnēsq; crudelitatis & inhumanitatis terminos excedit; defunctis enim bellum indicentes, corpora eorum honore priuant sepulcrali, animas autem fidelium suffragiis: ô barbaros & sanguinarios, ô commentum diabolicum! ô homines minime homines, sed inhumanos, brutos, stupidos, & ad gentilitios mores inclinātes! ô hæreticos, nostri tēporis procellas, religionis fulmina, tartaro genitas furias! Quid similesne esse vultis Parthis, quibus, vt refert Iustinus, solemne fuit mortuos canib. obiicere, caninoq; in ventre iis sepulchrum condere? Imitari vultis Pæones, qui mortuorum cadauera in minuta frusta concidebant, atque ita in profluentem deiiciebant, vt a piscibus & monstris marinis deuorarentur, vt scribit Laertius? Sequemini ne Colchios q eadē culeo insuta ex arborib. suspendebant, vt vultures & aquilæ,

Lib. 41. Lib. 9. in vita Pyrrhi. Lib. 4. Var. Lib. 16.

aquilæ & quidquid auium ad prædam natum est ea deuorarent, teste Æliano? An insisteris vestigiis Arabum, qui vt è Strabone discimus, defunctorum corpora, etiam Regum & Principum in fimo ac cœno componunt, cloacasq; iis & foricas tumulorum loco assignant? An vero Massagetas æmulabimini, qui præ ea, qua erant barbarie & immanitate mortuorum carnes sibi in edulium parabant, paratasq; deuorabant vt ex opere Alexandri ab Alexandro colligere est.

Lib. 3. c. 1. Et sane insensata hæc ingenia, inimici hi Dei & Sanctorum immanissimi, mortuorum hostes, noui illi Euangelici, pseudoprophetæ Baalim, ac sacrificuli idoli, quod est ipsa Hæresis, de illorum sunt numero, de quibus olim locutus est Sapiens. *Et erũt post hac decedentes sine honore, & in contumelia inter mortuos in perpetuum, & memoria illorum peribit*: nullum quippe relinquent Epitaphium, nullos honores sepulchrales, nullas fundationes aut in pios vsus legata quibus nomen eorum posteris innotescat, & pauperes atque alii occasionem habeant pro eorum animabus DEO supplicandi. Sap. 4.

Quid porro necesse est pluribus veritatem prophetiæ huius ostendere, cum ipsa nos quotidiana doceat experientia, rẽ ita, vt diximus, se habere atque ita per vniuersum orbem inualuisse cõstet, ac præsertim iis in locis, in quibus infelix illum hæreseos lolium, & tristis errorum in religione Paliurus inter bonam segetem iniussus excreuit? Hæreticorum namque sepultura infamis est, maximo cum dedecore coniuncta: neque n. maior apud eos mortuo corpori, quod animæ domicilium, ac receptaculũ est splendidum, ac magnificum, habetur reuerenti, quam cadaueri bestiæ: nec maior animæ eiusq; status, aut periculi quod ei in altero orbe subeundum est, habetur ratio, quam aut asini, aut putridi canis. O pudor, ô infamia, ô dedecus intolerabile: Quid videmus in hæretici exequiis, ac pompa funebri aliud, quam cohortes aliquot militum integros cum insignibus manipulos? & lictores securibus instructos? vt magis maleficus quispiam ad supplicium duci, quam defuncti corpus ad tumulum deferri videatur. Bene igitur dixit sapiens: *Et erunt post hac decedentes sine honore, & in contumelia inter mortuos.* Sap. 4.

Quid? nonne in vrbibus nostris maritimis, si Anglum quempiam, aut Belgam in portub. mori contingat, bombardæ & tormenta bellica horrendo boatu remugiunt? de precibus pro mortuo effundendis nulla penitus fit mentio. Illæ nimirum sunt exequiæ quas mortuis peragunt, illa sunt iusta, quæ persoluunt: hæc sunt apud illos officium defunctorum: & sane fumo illo & strepitu animas, non dico ad cœlos, sed ad inferos recta deducunt. An non igitur sepultura hæc infamis est, & exequiæ quales bestiarum, & quales Deus olim p Prophetam Ioachim impio regi intentauit, *sepultura asini sepelietur*: & quales impiorum sepulturas fore auguratus est sapiens: Ierem. 22. *Et erunt post hac decedentes sine honore, & in contumelia inter mortuos?* Sap. 4.

Lutherani vero & ministri Anglici cum perspicerent, quantam hæc sepeliendi ratio infamiam secum trahat, mitius & benignius multo cum mortuis agunt. Psalmos enim in eorum funere decantant, funebri eos oratione cohonestant & epitaphia iisdem erigunt. Et sane nouit vniuersa hæc Gallia, quanto honore & cerimonia, quantaque solennitate, Elisabethæ Angliæ & Hiberniæ reginæ, nuperrime defunctæ corpus deductum sit: deducentib. id nimirum totius regni procerib. atque omnium Ecclesiarum Episcop. superpellicia & pluuialia splendida indutis & defunctorum officium ac varios pro mortuis psalmos decantantibus. In hac porro deductione ducentæ virgines spectabantur, albis indutæ vestibus, & albis caput coopertæ peplis, ac velis, quæ cingulo tenus dependebant: hæ pro defunctæ reginæ anima Deum exorabant, qua Principes & Magnates ac publici ministri, atris induti, & vbertim lacrymantes proq; Principis suæ anima supplicantes, sequebantur, qui nisi animæ hæc omnia salutem suam conducere credidissent, [illegible] hoc schemate. Elisabethæ Angl. reginæ funus.

mate & pompa corpus ad tumulum detulissent, fuisset alioqui ingenti Principem fœminam ludibrio exponere.

Ipsi quin etiam Caluinistæ, qui tam crudeliter modo in cœmiteria nostra desæuiunt, & velut furiæ quædam infernales, magna mortuorum contumelia, in loca sacra & ossa Sanctorum, magno crudelitatis exemplo grassantur, cum sibi post mortem non maiorem honorem quam equo & mulo, quibus non est intellectus, à suis exhiberi cernerent, in conuentu quodam Ministrorum quem Geneuæ an. M.D.LXXII. indixerunt, inter cæteros synodi articulos statuerunt, vt pro mortuis preces effunderentur. Sed laudabile hoc institutum Caluinistica quadam vafritie & astu obliteratum, & penitus erasum fuit, ne quam cum Papistis forsitan in sacris ritibus similitudinem inducerent. An non igitur mera quædam malitia est, ne dicam vesania, mortuis bellum indicere, & instar spumantium ac rabidorum canum lapides sepulchrales vesano dente præmordere?

Ratio 10. Aliud longe magis admirandum audite, Inclytus ille Martyr Edmundus Campianus, societatis Iesu, nobilis de nobili trunco surculus, ac sæculi nostri decus & columen, in suis ad Oxonienses Academicos rationibus, quibus eos ad disputationis certamen prouocauit, & quibus Religionem Catholicam assertum, ac propugnatum iuit, ait magnum Turcarum Imperatorem, totius Christianitatis calamitatem, cum de nouo illo Antichristo Luthero, deque eius erroribus, quos in Germania diffundebat, inaudiuisset (inter quos erat & purgatorii negatio, precum pro defunctis effusarum inutilitas) magnificis eum litteris compellasse, suumque ei obsequium obtulisse, adeo vt quacunque occasione oblata auxilium se ei laturum spoponderit. Mahumetanus ecce tyrannus suum pseudoprophetæ huic obsequium defert: cum sciret, peruersorum eiusdem dogmatum promulgatione maiorem sibi ad Christianorum regiones ferro flammaque vastandas aditum, quam quingentorum millium hominum robore reseratum iri. quamobrem summas ei gratias ob turbas concitatas agebat, ac si qua re & auxilio in posterum indigeret, ei suo se obsequio adfuturum pollicitus est.

Nos vero Catholici Nouatorum horum consuetudine & vafritiem exosi, Sanctos inuocamus, imagines eorum dedicamus, mortuos honore afficimus, animarum eorumdem recordamur, nostrisque eos precibus, quantum in nobis est, adiuuamus? Et quoniam nos filios Sanctorum appellamus, quo olim Tobias nomine suam cognationem commendauit; ideo quoque par est, vt maiores nostros imitemur: nam cum patres nostri, sanctissimi viri fuerint, pietate & religione insignes, consentaneum etiam est, ne filii ab eorum virtute & meritis aliqua ratione degeneres existant: cumque illi tam benignos se erga mortuos præbuerint, tanto reliquias eorum honore coluerint, proque eorum animabus tanto affectu orauerint; æquum est, nos ad imitationem eorum accendi, magnum erga defunctos affectum ostendere, semperque in eorum fauorem sacra hæc verba iterare: *Requiem æternam dona eis Domine, & lux perpetua luceat eis.*

Porro oratiuncula hæc sancta est, bene & recte instituta, ac magnam pietatem spirat, semperque apud omnes, qui vnum se adorare DEVM, veramque religionem amplecti profitebantur, in vsu exstitit. Et cum non nisi tres in orbe vniuerso religiones reperire sit, quæ veluti ceterarum principes ac magistræ sunt, & in vnum DEVM credunt, Iudaica, Mahumetana, & Catholica; hæ tamen omnes Purgatorium aliquod esse credunt, de mortuis pie ac laudabiliter sentiunt, proque eorum animabus Deum quotidie deprecantur. Tres in mūdo religiones capitales, q̄ omnes p mortuis Deo supplicant.

Iudæi enim, qui legem suam infractam & integram adhuc custodierunt, quotidie pro defunctis DEO supplicant: nam cum eos sacrificiis adiuuare nequeant, quæ nonnisi in templo Salomonis, quod in aduentu Messiæ tandem aliquando restaurandum putant, peragere liceat, varias precandi formulas in hunc vsum concinnarunt, ita vt eorum Mahosor, qui iis in- Iudæi pro defunctis orant.

ftar Breuiarii cuiusdam est, in quo variæ preces continentur, orationib. pro defunctis effundi solitis scateat. Deinde & hoc iis solenne est: cum aliquis eorum in extremo vitæ articulo constitutus est, lectum eius frequentes circumstant, magnoque cum affectu obsecrant, vt ita in altero orbe cum fuerit, sodalium suorum memor existat, vt ipsi eius hic in terra memores futuri sunt: enixeque efflagitant, vt, cum in alteram vitam venerit, Messiam roget venire in mundum ne differat, sed aduentum suum maturet.

IV. Turcæ mortuos reuerẽter habent.

Turcæ autem in hoc Iudæis adhuc religiosiores sunt & accuratiores: cum enim credant animas mortalium post hanc vitam purgandas, pro mortuis preces fundunt, de iisdem non nisi reuerenter admodum loquuntur, eorumque memoriam celebrant: adeo vt sex quotidie lampadum millia ante pseudoprophetæ Mahometi tumulum in ciuitate Mechæ accensa colluceant.

Item Christiani.

Christianos vero pro mortuis preces effundere, notius est quam vt pluribus verbis explicari debeat. nam quocunq; demum loco ii reperiantur, Catholici sint, vel schismatici, defunctorum tamẽ memoriam celebrant: Græci S. Constantinopoli, Æthiopes sub Prete-Ianne, Abyssini & Maronitæ in Oriente, Chinenses apud Antipodes, atque adeo per vniuersum terrarum orbem, quo Christianorum nomẽ penetrauit, Purgatorii quoq; fides viget, ac pro defunctis preces indici solent. Solus Caluinista degener ac spurius sanctæ huic consuetudini repugnat.

Quid veteres Ethnici de mortuis senserint.

In quo ipsi eum Ethnici superarunt; qui se benignos & pios erga mortuos eorumq; rel. quias, longe seruquam hæretici, præbuerunt. Quin ipse Cicero, fidei licet lumine destitutus, scribere non erubuit, primum ad pietatem gradum esse, eorum qui ante nos vixêre reminisci, eorumq; memoriam integram seruare, quia iamdudum tributũ, ad quod ipsa nos mors obligat, persoluerunt: adeo vt non solum ille impius ac nefandus & naturæ aduersarius haberetur, qui corpori defuncti debitum officium ac honorem negaret; verum etiam qui animæ. Ipse quoq; Philosophorum omnium caput Aristoteles iisdem insistens vestigiis, æquius esse ait mortuis quã viuentibus auxiliari. O apophthegma aurea, ac Christianis semper recolendã! Ethnicus ecce de mortuis nos reuerenter loqui vult, & hæreticus iisdem bellum indicit. O tempora, ô mores, ô sæculi labem!

In Probl.

Iidem ipsi Ethnici etiam immanitate barbari & feritate inculti, tanto semper defunctos eorumque ex hoc mundo emigrationem honore prosecuti sunt, vt miror, hæreticos historias & gesta veterum legentes non erubescere. Lycurgus quippe Lacedæmoniorum legislator sanxit, vt mortui cum oleæ ramis ad sepulchrum deferrentur: vt edoceret nos, mortuis honorem esse exhibendum, ac misericordiam, cuius oliua symbolum est, ostendendam.

Albanis mos erat, omnes defuncti opes, & quidquid pretiosum habebat, sepulchro inferre: quo audito confundantur Christiani, qui cum parentes & affines terræ mandandi sunt, adeo interdum sordidi & tenaces sunt, vt viles & semilaceros vix iis pannos dare sustineant.

Alexan. ab Alexand. lib. 2. c. 2.

Refert apud Diodorum Siculum, Ctesias historicus Macrobios Æthiopiæ populos, defunctorum statuas ex auro vel argento, vel ligno erigere consueuisse, vt eorum ita memoriam, visa statua, in animo semper conseruarent. His vero statuis quæ intus excauatæ erant, defunctorum cineres includebantur, is vero qui defuncti sanguine erat proximus easdem domum deferebat, qui easdem deinde vitro pellucido includebat, vt melius foris ii eius videri possent, ceteri vero affines iisdem statuis frugum suarum primitias atque alia plurima sacrificia quotannis offerebant.

Diod. lib. 3. c. 2.

Maior adhuc erat Galatarum erga mortuos cultus, ne dicam superstitio: quamprimum enim vt aliquis inter eos exspirasset, varias ad eum litteras & scripta destinabant, quæ deinde ipso sepulturæ die vna cũ corpore cremabant, credebãt namque eadem à mortuis in altero mundo legi.

Alexan. ab Alex. li. 3. c. 7.

Erat

Erat, fateor, hæc mera superstitio: sed ea tamen quam proxime ad sanctam Christianorum consuetudinem & cærimonias accedit; hi enim harum chartularum loco preces iisdem offerunt, quarum efficaciam & robur eas experiri certo certius credunt.

Græci hac in ceteris gentibus haud exstitere negligentiores. Alexander namque Macedo, Hephæstioni amicorum integerrimo extincto tam splendidas exequias adornauit, vt ipsa etiam animalia partibus suis non defuerint: ita vt non suffecerit ei totum exercitum atris indutum spectasse, nisi & vrbi, in qua ille exspirasset, muros quodammodo deraderet, & equorum iubas in signum luctus detonderet.

Plutar. in problem. Halicarn. lib. 5. Græcis quoque non cessere Romani, vt nimirum è funere Iunii Bruti manifestum redditur; Bruti inquam, qui vitæ suæ periculo patriam in libertatem asseruerat, ac duro Tarquiniorum eam imperio liberarat. Hic enim cum fato concessisset, totius populi, ac senatus humeris, magno cum honore in forum delatus est, & funebri omnium primus oratione cohonestatus: qui mos deinde Romæ inualuit, ac mox ad alias nationes, sed ad Christianorum præsertim exequias celebrandas, dimanauit, vt nimirum ex oratione S. Ambrosii in exequiis Magni Theod. videre est.

Videte igitur, vt omnes orbis nationes etiam barbaræ, defunctorum memoriam celebrârint; & soli prô pudor! Caluinistæ eosdem insectantur, preces pro iisdem negant, sepulchra exsibilant, & nulla erga defunctos misericordia tanguntur. O crudelitatem intolerabilem! Audite vt & in sacris literis sepulturæ dignitas extollatur. Inter ceteros enim quos Messiæ venturo tribuit Isaias honores, ait sepulchrum eius fore gloriosum, & magnificêtia eximium: *Isai. 11.* *Erit sepulchrum eius gloriosum*: quod LXX. Interpretes verterunt: *Et erit requies eius honor.* & Hier. Hebraicum textum secutus: *Et erit sepulchrum eius gloria.* è quibus omnibus vnum hoc efficitur Christum magnifice & gloriose sepeliendum. Ipse enim qui toto vitæ suæ tempore omnia sublimia, diuitias, honores & delicias contempserat, ipsum honorem qui mortuis impenditur, & honestam sepulturam noluit negligere: fuit porro ipsa gloriosa, si quæ vmquam eum varia in eam vnguenta & aromata, idque per feminas pias, impensa sint. Quis igitur credat, DEVM, qui tantos honores & tam gloriosum Filio suo sepulchrum destinârat, eosdem fidelibus nolle impendi; fierine potest cum in deteriorem partem interpretari, si pro eorû animarum requie preces fundantur, & sacrificia propitiantia offerantur? an putabimus eum offendi si solitam illam bene apprecandi formulam sæpius in purgandorum auxilium repetamus: *Requiem æternam dona eis Domine & lux perpetua luceat eis*? Nequaquam. Sed eodem nos inuitat dilectissima eius sponsa Ecclesia atque hoc ipsum enixissime miseri illi captiui à nobis efflagitant: hoc vnum hodierna die maximopere à nobis postulant; huius rei ergo in nos oculos coniiciunt, & eam se impetraturos penitus confidunt. Nulla quippe toto anno dies illis illucet optatior, & nulla festiuior. Hodie namque exultant & lætantur, cum preces nostras aliquod habuisse pondus sentiunt, vt hi quidem pœnis omnino liberati ad æternam requiem euolent; illi vero aliquod saltem tormentorum leuamen sentiant. Huc respexisse mihi visus est David vates cum diceret: *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam & exultabunt ossa humiliata*: *Psalm. 50.* scio quidem hoc non minus de resurrectione generali, in qua mortuorum corpora, ad Angelicæ tubæ clangorê, qua ad iudicium ac deinde ad gloriam euocabuntur, sepulchris, immortalitatis & gaudii gloria rutilantia egredientur, posse intelligi. Sed alio sensu & quidem mystico de animabus Purgatorio detentis intelligimus; quæ auditis hodie precibus in earum fauorem effusis mirum in modum exultant, magnoq; iubilo perfunduntur: eas autem eleganter per *ossa humiliata* designari existimo, quæ nimirum toties coram diuina maiestate sese humiliarunt.

Et bene, mea sententia, ait *ossa humiliata*, & non caro. Peccatores enim carnales nimirum homines, qui carnis delicias semper conse-

consecrati sunt, eamque nimis tenere fouendo ad tartari abyssum deuoluti, ad preces Ecclesiæ non exultant, cum eius suffragiis illis nequeant prodesse. Sed sola ossa, homines inquam sancti ac mundi contemptores, qui in vasta quadam solitudine pœnitentiam agentes (Antonios, Paulos, Hilariones, Macarios intelligo) ipsi mundo adeo exsucci videbantur, vt præ macie ex inedia contracta, exsanguia quędam ossa & emedullata cadauera viderentur. Deinde ait, *ossa humiliata*, qui soli humiles, dura inquam illa ac solida ossa, & heroica quadam constantia & virtutibus offirmata, qui nimirum toties genua coram diuinæ maiestatis oculis curuarunt; in altero mundo recreati merentur; non vero ossa illa superbia & ambitione turgentia, qui sese numquam sub potenti Dei manu humiliare, aut submisse de seipsis sapere voluerunt.

Elephantorum forma.

Dicuntur elephanti, vasta illa animalia, quod eorũ crura ex vnico tantum constant osse, sine vllo nodo, aut articulo, quique numquam crura incuruant, cum semel ad terram prostrati fuerint, non posse se rursus in pedes erigere, atque ita facile in venantium potestatem concedere. At alia animalia, quæ exiguis constant ossiculis, ac varias habent in cruribus vertebras, easque flexibiles, licet ad terram concidant, leui se negotio iterum suberigunt, seseque in fugam coniiciunt. Idipsum mihi de dānatis hic dicere liceat: eos nimirũ cum instar brutorum Elephantorum hoc in mundo vixerint, ossa & latera continua inarticulataque habentes; & numquam genua flectere, & ferreum magni Iudicis legibus submittere cor voluerint, si semel ad inferos præcipites ruant, numquam deinde amplius ad vitam posse resurgere. Sed humiles illos electos, de quibus in Euang. dicitur, *Sinite paruulos venire ad me*, qui nimirum toties corpus & ossa ad Dei obsequium incuruarunt, quique sese toties coram maiestate eius humiliarunt, licet ad purgatorium vsq; deciderint, facili negotio posse resurgere, & ad precum nostrarum auditum, magna lętitia & exultatione, (Luc. 18.)

Bess. de Sanctis

iuxta Prophetæ verba, *exultabunt ossa humiliata*, perfundenda. (Psalm. 50.)

Hinc factum est, vt veteres illi Patriarchæ semper iuxta Ierosolymam, aut saltem in Palæstina sepeliri voluerint: spiritu nāque Prophetico augurabātur fore, vt post templi illius splendidi exstructionem, sacrificia ibidem ac preces pro mortuis Deo offerrentur: atque ideo haud procul à ciuitate sancta Ierusalem humari capiebant, vt scil. ossa eorum, preces quodammodo audiendo; & Sacrificiorum nidorem odorando, ad meritorum participationem exultarent. Ne vero me existimetis fabulas, aut nugas vendere, inspicite cap. 50. Genes. & videbitis Patriarcham Ioseph lecto ad mortem vsque affixum enixe à fratribus postulantem, diligentem vt sui corporis à morte rationem haberent, neue ossa sua in Ægypto idololatria infami, & in qua nulla mortuorum habebatur ratio sinerent putrescere, sed secum eadē in terram Chanaan asportarent, in qua tot pro iisdem sacrificia, & victimæ immolari, tot aliquando orationes fundi debebant.

Quamobrem, Christiani, vnum hoc nostrum hodie ac toto vitæ tempore sit studium, pro fidelibus defunctis feruentissime ad Deum preces effundere, eorumque nullo non tempore memoriam facere. Moueant nos obsecro tormenta & supplicia quibus excruciantur, vt querimoniis eorum aures accommodemus, eorum necessitatibus subueniamus, & reipsa iam ostendamus, quo eos olim amore quo affectu fuerimus prosecuti. Marcus Tullius tribus potissimũ de causis nos à Deo conditos asserit, *Non solum enim*, inquit, *nobis nati sumus, sed ortus nostri partem patria, partem parentes, partem sibi amici vendicant*: amici quidem vt diligantur; parentes; vt colantur; patria vero, vt ab hostium incursu defendatur. Idem mihi quoad defunctorum memoriam dicere non liceat? & sane si parodice eadem verba expressero, sanctius multo & melius mihi videor conclusurus: *Non solum nobis nati sumus, sed ortus nostri partem Ecclesia, partem Sancti, partem sibi mortui vendicant*: Ecclesia quidē, quod (Cicero in offic.)

 nostra

nostra vera sit patria; Sancti quod parentum nobis loco sint; mortui denique, quod instar amicorum habendi, quodq; nostras hodie preces etiam atq; etiam implorent. Igitur quantum in nobis est, eos adiuuemus, ac diuinam misericordiam sollicitius pro iisdem exoremus, vt nimirum eorum misereatur, pœnas minuat, temporis spatium abbreuiet, nostras orationes eorumq; querimonias & lachrymas non respuat, demumq; eas acribus purgatorii flammis eripiat. Quamobrem toto vitæ tempore semper pro iisdem Dominum inuocemus, dicentes: *Requiem æternam dona eis Domine, & lux perpetua luceat eis.*

Et sane ô pater misericordiarum, & totius consolationis Deus, viuorum ac mortuorum iudex æquissime, supplices te hodierna die depreeamur, vt captiuarum illarum virginum lamenta, suspiria, clamores, lacrymas benignus exaudias: ac tristes creaturarum tuarum gemitus attendas, quæ iam à tot annis, tamque grauiter, & tam atrocibus apud inferos in iustitiæ tuæ carceribus suppliciis excruciantur. Noli quæso clementissime, ac benignissime Deus aures eorum questubus occludere, qui noctes & dies de profundis terræ visceribus ad te inclamant, ita namque sortem eorum describens Psalmographus, ait: *De profundis clamaui ad te Domine exaudi orationem meam; Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.* Quare age fidelium omnium conditor, eorumque animarum redemptor, misericordiam & gratiam illis impertire, & venia misericordissimæ pietatis tuæ omnia illorum peccata exstingue, & vniuersalem omnium illis delictorum veniam concede, vt indulgentiam quam semper optauerunt, piis supplicationibus consequantur: & tetris illis carceribus egredientes libertatis æternæ compotes efficiātur, ac recta ad beatorum gloriam & requiem sempiternam, quam ipse beatitudinis status secum trahit, perueniant: ad quam nos Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus perducere dignentur.

Psal. 129.

✝

IN FESTO S. MARTINI EPISCOPI ET CONFESSORIS.

Partitio.

I. *Quales esse oportet Episcopos?*
II. *De S. Martini statu militari & admiranda charitate.*
III. *De eius eremitico Monachatu.*
IV. *De mundi statu & contemptu.*
V. *De fuga mundi bonoq; statu monastici.*
VI. *De Episcopatu S. Martini pauperis.*
VII. *De inuicto S. Martini zelo ac fortitudine.*

O virum ineffabilem, nec labore victum, nec morte vincendum; qui nec mori timuit, nec viuere recusauit!

FIGVRA.

ABRAHAM Patriarcha statim vt à Deo vocatus fuit, patriam suam, cognationem, ac domum paternam deseruit, & in regionem alienam profugus secessit, in qua variis laboribus afflictus, ac grauissimas ærumnas perpessus est. Cum oculos in Sanctum Martinum eiusq; vitam coniicio simile quid videre mihi videor. Contemplor enim eum, instar Abrahæ, ad Dei inspirationem, è castris sese proripientem vitā militarem amicos, domum paternā & consanguineos desereutē, & in aliam mundi regionem, in vastam scilicet solitudinem secedentem, in qua variis exercetur molestiis, innumeros subit labores, ac miseriarum iliadem expatitur. Magnus Patriarcha fuit Abraham, ac multarum gentium pater; Martinus vero magnus Episcopus, ac multorum Religiosorum auctor & parens. Porro similitudinibus hisce inhærens, eius hodie vitam, virtutes, res gestas, merita & quidquid de eo refertur, mox dicendo prosequar; si paraclero Spiritui visum fuerit fauere cœptis, & gloriosissimæ Virgini auxilio suo subcurrere. Atq; ideo omnes eam Angelica salutatione compellemus:

Gen. 12.

AVE MARIA.

Inge-

I. Platonis sententia. Ingenii ac doctrinæ princeps Plato tum demum beatas fore resp. dicebat, si aut Philosophi eas regerent, aut qui iisdem præessent Philosophiæ incumberēt. Quod summus ille Philosophus de rebus publicis ac ciuitatib⁹, hoc ipse multo scitius de Ecclesiis queam dicere: eas tum demum felices, ac beatas dicendas, cum a doctis, & probis Pastoribus, virisque Philosophicis gubernantur.

Philippus Macedonum Rex audito, filium sibi natum, magnum se a diis immortalibus beneficium adeptum censebat; at vero multo maius, quod eo potissimum tempore natus fuit, quo Aristot. scientia & doctrinæ magnus Athenis viuebat, cui filium in disciplinam suo tempore traderet. Multo maiorem gaudendi & exultandi occasionem Ecclesias & diœceses habere existimo, quando summus ille rerum arbiter Deus de viris sanctitate illustribus & scientia claris, iisdem prouidet.

Theopompo Regi quidam non esse mirum dicebat, Lacedæmoniorum remp. lōgo tempore & rerum gestarum gloria florere, & non vt cæteras pessum ire; cum scilicet, qui eam gubernarent suo munere optime fungerentur, & suas quisque partes quam diligentissime implere satageret. Idē de rebus publicis Christianorum, Ecclesiis inquam & diœcesib. quid verat dicere, non esse scilicet mirum, si eędem dulcissime floreant, cum fideles habeant pastores, qui eam regere & debite administrare norint; aut si deficiant, ac cōsenescant, cum inepti & incapaces ad earū gubernacula sedeant. (Plutarch. in Lucullo.)

Domus in qua Philisthæi epulabantur statim ad terram corruit cum Samson eorū aduersarius eiusdem columnas adinuicem colliderer. statum quoque Ecclesiast. cum ad terram prosterni necesse est, ac pessum ire, statim vt Præsules, qui eiusdem fulcra sunt & bases, deficiunt, cumq; eos, Satan, iuratus mortalium inimicus, etiam vel minimum cōcutit & labefactat. Hinc quamdiu iustus Loth in Sodomis habitabat, quinq; circumiacentium ciuitatum onus, veluti quidam Athlas, humeris sustentans, nunquā eædem excidi & destrui potuerūt: (*Iud. 16.*) (*Gen. 19.*) sed statim vt eum Angeli vna cum vxore & filiabus exire coegerunt, ecce sublatis iam basibus & fulcris, quinque illæ florentissimæ ciuitates, vltrices diuinæ iustitiæ dexteras expertæ sunt. Adhæc, ingēs illa statua Nabuchodonosor, quoniam luteos pedes habebat, ac proinde fragilis erat, ad primū lapilli attactum in frusta comminuta est, & in cineres redacta. Cogitandum est Auditores idem prorsus accidere Ecclesiis. Nā si Pastores, qui earum fundaméta sunt & bases, quorumq; humeris totū earū idem onus incumbit, firmiter non consistant, si vacillent, si Episc. munere indigni sint, ac dignitatis tam amplæ penitus incapaces, omnia pessum eant & cōcidant necesse est. (*Dan. 2*)

Et sane Episcopi & Prælati Ecclesiæ fulcra sunt & columnæ, ac sæpius in sacris litteris columnis comparantur, at non columnis ligneis, terreis, plumbeis, aut fragili quadam materia constantibus, sed ferreis & æreis; quibus dum diœcesium fornices & vniuersus toties prouinciæ status innititur, penitus inexpugnabilis & immobilis efficitur. Hoc de Hieremia Propheta testimonium dedit Deus, cum enim veluti Pastorem populo suo destinaret, *Ecce dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum aneum super omnē terram.* E quibus Domini verbis elicitur, eos qui a Deo ad Ecclesiarū gubernacula & pfecturas diœcesim vocati sunt, aut hominum suffragio electi firmos, constantes, robustos, in virtute fundatos, atq; instar columnarum ferrearum inflexibiles esse oportere. Audite in hanc rem figuras. (Episc. columnis ferreis comparantur.) (*Ierem. 1.*)

Lectulum Salomonis sexaginta fortes ex fortissimis Israel circumuallabant, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi. Lectulus hic verissima Ecclesiæ imago est, ac duces hi, Præsulum & Episcoporū, cœlitus ad Ecclesiā defendendā constiturorū: atq; eos è toto Christianorum exercitu seligi oportet, omni nimirū virtutū ac meritorū armatura instructissimos, doctissimos æq; ac fortissimos, atq; ex toto Ecclesiæ corpore pfectissimos. Esse debēt veri quidā Cæsares, veri Hercules, non vero ignauiones, aut inertes quidā Thersitæ. Dix., ex fortiorib⁹ (*Cant. 3.*)

 Israel,

Israel, quod Prælatos omni fortitudinis genere, panoplia, & gigantæa quadam firmitate instructos esse oporteat; quoniam interdum accidit, vt, qui vna virtute destituti sunt, officio suo desint.

Strenuus ille Eleazarus viribus suis ac robori militari nimium confisus, cum stricto gladio inimicorum agmen perrumperet, & subtus Elephantum vndiquaque armatum, ac turrita cum militibus propugnacula tergo gestantem conspiceret, confisus eius se molem facile sustinere posse, eodem ad terram concidente, oppressus interiit. Accidere id solet iis qui solicite admodum Episcopatus ambiunt, eosq; humeris se suis sustinere posse arbitrantur. Si enim humeri nutent & vacillent, si metica eorum exigua sunt ac debilia, sub mole oppressi exspirent necessum est. Quamobrem quicumq; Episcopũ agere volunt, meritorum lacertis & virtutũ robore instructi sint oportet. Cum in Geneseos limine Cherubim flammanti romphæa armatum, ante paradisi ianuam constitutum intueor, veram Epis. imaginẽ videre videor: nam vt ille Ecclesiam suam quæ Paradisus quidam est, debito modo defendat ac tueatur, Cherubim quidam scientiã esse debet, ac militis in morem, gladio ancipiti & flammanti verbi Dei rhomphæa, (quod toties in sacris litteris hoc appellatur nomine, quod trans animas simul & corpora feratur) armari. Vnde Dauid, de Apostolis locutus ait: *Gladij ancipites in manibus eorum.*

Epis. fortes meritis esse debent.

Gen. 2.

Psal. 149.

Potens ille Hebræorũ rex Salomon cum superbum thronum extruxisset, duodecim cum leonib. non ouibus, ceruis, aut damis, aliisque animalibus timidis, inniti voluit: *Et duodecim Leunculi stantes super sex gradus, hinc atq; inde, non est factum tale opus in vniuersis regnis.* Cum magnificum hoc opus intus & foris perspicio, per hoc ipsum designatos existimo, eos qui ad onera Ecclesiæ, quæ vere thronus est eius, qui plusquam Salomon, teste Euangelio, subeunda & sustinenda electi sunt; nõ debere esse oues, ceruas, aut instar damarum fugaces & timidos, sed ad instar leonum validos & magnanimos, & singularis heroicæ cuiusdam constantiæ, atque inter homines, vt Leo inter animalia, virtutibus ac doctrina excellere. Hinc Atheniensium dux Chabrias dicere solebat, se malle exercitum ceruorum duce leone, quam exercitum leonum duce ceruo. Equide vt terminis meis inhæream, dico, diœcesim vel parochiam, quæ brutis & ignorãtibus hominibus referta est, cuius ductor & antesignanus sit Leo, in salutis via securius & confidentius procedere, quã eam cui præsit asinus aut ceruus; id est, ineptus, bardus, pauidus, nulliusque meriti aut qualitatis.

3. *Reg.* 10.

Epis. leonibus collati.

Chabrias Dux

Hebræi de Babylonica captiuitate reuersi, cum templum & muros ciuitatis Ierusalem reædificarent, vna quidem manu trullam, altera vero gladium tenebant, vt se contra hostium qui opus impedire conabantur, impetum & insultus tuerentur. Per fabros illos & architectos, Episcopos intelligo: qui vna manu gestare debent malleos ad ædificationem Ecclesiæ, bona scilicet opera edendo; alia vero gladium, id est, litteras, doctrinam & prædicationem, quo gregem suum defendant, lupos arceant, & hæreses opprimant.

2. *Esd.* 4.

Cum mirabilia illa animalia, quæ Propheta ardentia, & quatuor modis ignem euomentia, modo vt scintillas, modo vt carbones ignis, modo instar lampadum, modo instar fulguris coruscantis; describit accuratius circumquaq; perlustro, & omnium sanctorum Patrum expositiones cõsidero, omnib. iis relictis etiam illa quæ per eadem animalia quatuor Euang. designari ait, credo per hæc ipsa ad viuum Præsules & Episcopos designari. Scintillæ quippe eorũ indicant viuacitatem spiritus, quæ in illis singulari quadam ratione eminere debent; carbones zelum officii; lampades bonum exemplum, fulgur vero diligentiam in Episcopali munere debite explendo: quæ singula ad absolutum Episcopum efformandum magnum afferre momentum putamus.

Ezech. 1.

Quin vos ô ambitiosi, qui ad sublimes has dignitates aspiratis, quo nonnisi mitra & pedum somniatis, hæc interdum in mentem reuocatis? cur nõn interdum cogitatis, id esse

Onus & dignitas Episcopalis expenditur.

id esse in Ecclesia Episcopum, quod sol in mundo? nam quemadmodum lucidum illud astrum, ad totius vniuersi cõseruationem, semper calet & splendet, suisque influxibus omnia hæc inferiora fouet; ita & Præsulem, ad maiorem Ecclesiæ vtilitatẽ, in operibus charitatis & virtutum exercitiis, feruentem æstuantemque esse oportet: deinde etiam doctrina resplendentem, ac totã diœcesim sua agendi ratione sanctaq; cõuersatione, velut influxibus quibusdam, fouentem. Cur vobis ob oculos non ponitis, quemadmodum firmamentum, quod supra omnes Planetas est; stellis refertum est, quæ numquam defectum patiuntur; ea vero quæ subtus sunt, vnam tantum stellam habent; ita & Episcopum qui supra sæculares & electum constitutus est, virtutibus velut stellis refertum esse debere: adeo vt, si sæcularis vel Sacerdos aliquis aliquam interdum virtutem demonstret, ipse plurimas in animo gestare debeat, vt, si fieri posset, ex numero stellas superarent.

Sap. 18. Exod. 28. In veste summi apud Iudæos Pontificis totus terrarum orbis, atque omnes omnino creaturæ efformatæ erãt, adeo vt numquam, nisi vniuersum orbem circumgestando, incederet. Quid figurabant hæc omnia, nisi in anima Episcopi, qui per summum Sacerdotem designatur, omnes omnino quæ reperiri possunt virtutes expressas esse debere, & hoc eum schemate & ornatu numquam incedere, aut coram populo apparere debere quin mũdum quemdam virtutum atq; adeo totius mundi virtutes humeris gestet.

Sed iam satis superque in hoc præludii æquore prouecti sumus: qui plura audite, ac veram veri pastoris digni Præsulis, & episcopi penitus admirabilis imaginem intueri desiderat, ille in S. Martinũ in prima ætate militem, mox monachum, ac deinde Episcopum, hodie oculos coniiciat: Episcopum inquã in meditullio Galliæ huius constitutum, cuius nomen ab vno mundi cardine ad alteram vsque peruasit, & cuius vitam virtutesq; totus terrarum orbis obstupescit, semperque, quamdiu hæc machina stabit, obstupescet, cuius deniq; laudes Ecclesia decantans ait admirabunda: *O virum ineffabilem, nec labore victum, nec morte vincendum!* Quæ verba vt pro dignitate expendere possimus, huiusq; Episcopi merita digno præconio celebrare, eum instar Prothei, aut chamæleontis cuiusdam, omnes sibi facies & colores adaptantis producam; primo vt militem, deinde vt Monachum, deniq; vt Episcopum, atq; ita pro varietate colorum in tres concionem partes distinguam.

Principio igitur, si profusam de diuina elementia erga aliquam vnquam creaturam demõstrauit, sane erga S. Martinũ eam profusissimã fuisse dicendũ est: etsi magnus ille Deus iuxta Psalmistam mirabilis est in Sanctis suis, confiteri oportet eum in Martino nostro mirabilem quoque quam maxime extitisse. Cum enim propius eum intueor, toties colores & habitum mutantem, tamque varias induentem figuras, dicere mihi posse videor, quod olim poeta Metamorphosim suam auspicaturus, occinuit: Psal. 67.

In noua fert animus mutatas dicere formas: II.
modo namque eum in castris Iuliani Imp. vt strenuum militem contemplor, modo in vastæ solitudinis cauernis, vt pium Monachum, denique in Ecclesia Christi vt Episcopum vigilantissimũ: vere igitur nouus quidam Trismegistus nuncupari potest.

Cum nouas has metamorphoses & mutationum varietatẽ in viro hoc perpendo, alterum mihi Paulum delapsum cœlo videor intueri, aut saltem magnam inter vtrumq; similitudinẽ. Paulus namq; vt sanguinarius quidam miles, spirans minarum & cædis in discipulis Domini feritate vnico temporis momento deposita, & ad diuinæ vocis auditum armis exutis, ex truculẽto milite sanctissimus; & honoris ac nominis Christiani sitientissimus Apostolus effectus est: Hic vero videmus Martinum, Romanas sequentem aquilas, & gentilitiis imbutum erroribus, cœlesti inspirationi obsecundando, galeam exuere, cingulum deponere, ac militari se sacramento liberando ad Episcopalem dignitatem promoueri. Act. 9.

Ezech. 1. Ezechiel dũ quatuor illa animalia portentosa describit, omnes in admirationem rapit, quæ singula faciem hominis, bouis, aquilæ & leonis habebant: *similitudo autem vultus eorum: facies hominis & facies leonis à dextris ipsorum quatuor facies autem bouis, à sinistris ipsorũ quatuor, & facies aquilæ desuper ipsorum quatuor*, sed mirari desinant homines. videant enim hic Martinum, qui vno in corpore omnes has facies & figuras repræsentet. In castris enim & in bello leonis eum faciem habere videbimus, in aula Principis, hominis morati, & aulicis imbuti moribus, in deserto bouis formam induisse, vbi non nisi pœnitentiam prædicat: aquilæ vero in Ecclesia, qui nimirum cæteris altius, ad Episcopatum nimirũ, quo nullus in Ecclesia locus, aut dignior est, aut eminentior euolauit. Aiunt naturalium rerum indagatores Chamæleontẽ exiguum animalculum, quod nonnisi ex aere viuit, omnes sibi colores adsciscere, de cuius rei veritate non vsque adeo mihi constat. hoc saltem cõstat, Martinum nostrum instar Chamæleontis alicuius vixisse; qui nimirum in primæua ætate colorem militis, deinde in virili Monachi, ac postremo Episcopi assumpserit, adeo vt Ianus quidam triceps, ac veluti monstrum quoddam hominis fuisse videatur.

Vt miles, parem vix habuit, verus quidã Martis pullus erat in acie, Hercules quidã in conflictu, & Lucullus in expeditionibus. Numquã eum hostis in fugam cõpulit, aut pauor tergum vertere coegit, nec mortis instãtis imago exanimauit: ob strenuitatẽ ac robur apud Principes carus erat, & magni apud oẽs nominis. Deinde quo maiorem adhuc laudem meretur, accedebat ad generositatẽ illam animi, magnus semper ad bonum instinctus naturæ, & singularis ad timorem Dei propensio, qua incitatus animam virtutibus exornare quam maxime satagebat.

S. Martini caritas. Sed primã, quam sub lorica eius virtutũ intueor, ipsa est virtutum omnium regia ac princeps, caritas, & immẽsa q̃dam in pauperes benignitas, cum n. sub signis gregarius adhuc miles ageret, & mendicus quidam nudus & vdus eleemosynam ab eo postularet, & aurum aut argentum ei ad manum non esset, nec aliunde suppeteret, ad ei succurrendum, arreptã ex humeris chlamydẽ dissecuit mediam, sibiq; partem seruando, alterã mẽdico magna liberalitate donauit. Quis audiuit vnquam simile quid a quoq̃ factum? O charitatem incomparabilem! ô liberalitatẽ vere prodigam; aut potius prodigiosam! Vos vero quibus castra & castrẽses exosi, vulgatũ illud poetæ amplius dicere nolite, *Nulla salus pietasq; virũ qui castra sequuntur.* contrarium enim ipsa Martinus hic ostẽdit, quippe q̃ castra adhuc sequẽs, amplum fidei suæ, pietatis benignitatis, aliarumque virtutum testimonium dedit.

Iphicrates Atheniensium dux cũ olim in plurimorum conuentu de requisitis in absoluto milite dissereret, dicebat eũ qui cõmilitonib. suis p̃stare vellet & auarum esse debere, & genio indulgentem. Sed iniquũ hoc me iudice iudiciũ est, ac potius barbarũ, nec tanto dignum duce, virtutẽ nimirum in vitiorum medio cõstituere. Martinus enim, qui & inter strenuos milites poterit annumerari, iniquam hanc Iphicratis sententiã mẽdacii coarguens, penitus contrarium præstitit. vtpote qui voluptatũ loco ingenii membra sua macerat inedia, ac tãtum abest, vt auarus audiat, vt omnia sua in pauperes, etiam vestes liberalissime profundat. Vnde tantum tamen adeoq; celebre sibi nomen adeptus est, vt omniũ militum summus ac princeps iure, meritoq;, ac præsertim propter infinitam illam caritatem, quæ omnes in admirationem rapit, haberi queat. Plut. in Galba.

Hebræorum ductor Moses, cum in medio deserti rubum ardentem, ac penitus inflammatum videret, non parum obstupescens, ac perculsus magnam id visionem appellauit: *Vadam & videbo visionem hanc magnam.* Sed maior meã quidẽ sentent a visio, ac longe mirabilius spectaculum in Martino spectandum proponitur, cum nimirum in medio gentilitatis deserto, in ipsis inquam infidelium & ethnicorum castris, nouum quendam rubum, lorica velut sentib. obsitum, atq; ære minacem, charitate exæstuan- Exod. 3.

fluentem, atq; ingentem ignis flammam atque contemplamur, quo visio quis nō merito obstupescat; sicquis porro ignis est, quod incendium? quam iucunda visio est, videre militem ense paludamentum dissecantem, vt nuda & algentia pauperis membra cōtegat? Quis vnquam ab hominum memoria simile quid, aut vidit, aut factum audiuit?

1. Reg. 18. Tanto affectu Dauidem Iessæum colebat Ionathas Princeps Israel, vt vestibus sese suis aliquando exuerit, quo Dauid easdem indueret. ne quis autem me errare existimet, cōtextus verba producam. *Inierunt autē Dauid & Ionathas fœdus: diligebat enim eum quasi animam suam. Nam expoliauit se Ionathas tunica, qua erat indutus, & dedit eam Dauid, & reliqua vestimenta sua vsque ad gladium & arcum suum.* fuit hoc reuera magnum magnæ generositatis, atque euidens singularis amicitiæ testimonium. sed ipsum Martini nostri factum maiorem adhuc laudem meretur. non enim princeps extitit aut opulentus, ita vt ei abunde suppeteret, quo pauperes sustētaret, sed legionarius miles suo victitans stipendio: nihilominus tamen tam ingentem charitatē demonstrat, vt proprias vestes exuat, media sese hieme denudet, quo mendico stipem postulanti succurreret. Merito itaq; cœlum & terra, homines simul & Angeli tantam benignitatem propensionemq; in pauperes obstupescant.

Plin. lib. 2. cap. 106. Plinius aliique naturæ mystæ velut prodigiosum quid retulerunt, rupes reperiri, quæ nocte & interdiu flammescant, quales esse ait montē Chimæram in Lycia, montes Hephæstios, quorum tantus est ardor, nulla vt aqua superinfusa aut pluuia queant restingui, quin & rupes quædam in promontorio Nymphæo esse traduntur, quæ adeo exæstuet, vt ipsam etiam pluuiā exsiccet & accendat. Sed maius hic prodigium narrabo. Video namq; hoc loco nouam quādam petram, æneum scilicet ac ferreum pectus, cor militis sed quod sanctæ caritatis igne adeo inflammescat, vt nulla valeat ratione exstingui, vt merito illud canticorum hic vsurpare possimus, *Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem, nec flumina obruent illam.* O ignes, ô incendium, ô ardentes caritatis fornaces velle se spoliare, & candidum pauperi elargiri!

Cum magnus Elias igneo in aera curru ab hominum oculis sustolleretur, atq; Elisæus qui ipsi ministrabat, subuecto acclamaret, ipse pietate & affectu paterno commotus, pallium ei suum reliquit, vt sui in seruum amoris testimonium daret, factum hoc non in Propheta solum, sed & in milite commendatur, qui caritatis ardore succensus, mendici precib: victus, ac misericordia commotus intrinsecus, vt suum in eum amorem & affectum testatum faceret, media illum chlamyde donauit? An nō hoc in milite summam laudem meretur? an non hoc figuratum optime eum figura coincidit? 4. Reg. 2.

Ioseph Patriarcha cum in domo Idololatræ Putipharis habitaret, & ad impurum se concubitum dominæ importunitate solicitari cerneret, adeo vt eum veste apprehensum ad facinus inuitum quodammodo cogeret, ipse castitatis & amoris in harum præmio sibi proposito, relicto in manibus eius pallio nudus profugit, & illibatum pudoris florem conseruauit. Gen. 39.

Simile quid in Martino intueor; cum enim in aula Iuliani profani idololatræ adhuc commoraretur, sub eiusq; signis militaret, & mūdus eum quotidie illicitis amoribus illaqueare satageret, propriaque eum caro, impudica & lasciua illa pellex, ad voluptates assidue perurgeret, vt nimirum genio indulgeret, abdomini seruiret, instar bruti viueret, libertati militari habenas laxaret, secumque delicias spectando adulterium committeret, singulis eum momentis pallio vanitatis apprehendens: ipse heroica quadam fortitudine hoc idē palliū deserit, pauperi tradit mundiq; pellicis lasciuiam declinans, magno eiusdem ludibrio, & insigni vitæ emendatione nudus omnino profugit.

Et quemadmodum, quando domus aliqua incēdio correpta est, & ignis eircumquaque grassando desæuit, omnia eiusdem supellectilia per fenestras eiiciuntur foras, ac deinde per ostium fugitur. Ita quoque, Sacro caritatis igne, non quidem in aliqua Simile.

aliqua domo, sed in corde Martini exæstuante, omnia ecce p fenestras ei-ciuntur, per oculos lacrymæ, per os suspiria, ex humeris vestes, ac deinde haud multo post p pœnitentiæ ianuam effugiendo, in tuto ipse se collocauit. O factum cœleste, ac plane diuinum! O præclarum conuersionis ad Deum exordium! O mirabiles charitatis effectus!

Charitas igni in terræ visceribus latitanti comparatur.

Et quoniam de igne loqui cœpimus, an non certum est, igne aliquo subterraneo in occultis terræ visceribus exæstuante, insolitos & mirabiles quosdam motus, ac violentas concussiones ignis, omnia effringi, comminui, nec prius illum posse quiescere, quam liberum egressum reperiat. In milite nostro hoc ipsum video contingere; ardens enim & penitus diuinus charitatis ignis mirabili quadam ratione in eius anima cum exæstuaret, quos, bone DEVS, motus, quas concussiones causatur? proponit ei in primis ob oculos horrenda & occulta Dei iudicia, ac vitæ huius pericula: cogit eum chlamydem dissecare: nec prius quiescere poterit, quã liberum egressum, egressum inquam è mundo, egressum è vanitatibus, egressum è castris, egressum denique è seipso nanciscatur. An non mirabilis quidam terræmotus est, & mira quædam ruptura, proprias vestes lacerare, easque in pauperes distribuere?

Cum Deus in monte Sinai in figura ignis descenderet, totus circumquaq; mons fumo & igne oppletus erat, & calidos quosdam vapores non secus atque accensa quædam fornax exhalabat. Cum militem Martinum videbitis, idem vos videre existimabitis, cum enim Deus in specie ignis, caritatis intelligo, super hunc mundanum, Martinum, ac bonitatis montem descenderet, omnia statim fumo opplentur, superfluitates euaporant, ambitiones abeunt, mundi honor dissipatur, inanis gloria, vitæ huius deliciæ, amor proprius, cogitationes sæculi, diuitiarum appetitus, & rerum temporalium desiderium velut in fumum euanescunt. Videte enim vt se exuat, quo pauperes induat, imitatur se. eum cuius se postmodum discipulum profitebi-

Matt. 27. Marc. 15.

tur, & quem deinde vt magistrum sequetur. Christus namque prius quam crucem conscenderet, ad eius pedem vestimenta reliquit, ac nudus in crucem actus est. Miles hic vestigiis se ducis conformare, eius signa sequi, & ad crucem Euangelii euolare gestiens, suas etiam vestes exuit, & chlamydem tradit mendico, vt nudus ac veluti generosus rerũ temporalium contemptor, pœnitentiæ Caluariam conscenderet, in qua ipsi mundus & ipse mundus ad imitationem Pauli crucifigeretur.

Luc. 23. & 10. & 19.

Gal. 6.

Abraham Patriarcha montem conscendens ad filium Isaac immolandum, asinas, seruos, & quidquid secum asportauerat, ad montis radicem reliquit, & solus, vna manu ignem, altera gladium gestando, montem conscendit. Modo animum velitis aduertere, idem omnino in pugile nostro videbitis recta namque ad pœnitentiæ montem properans, Deo seipsum in sacrificium, de quo loquitur Psalmographus, *sacrificium Deo spiritus cõtribulatus*: vel quod innuit Apostolus dum ait, *Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis*, oblaturus pompam vestimentorum & seruorum comitatum inferne relinquit, castris se proripit, vt ad perfectionem, ignem caritatis sinistra, dextera vero gladium quo chlamydem disseceret gestando, ascendat. O strenuum bellatorem! ô generosum pugilem, ô vere nobilem militem! vel, vt Ecclesiæ verbis exclamem, *O virum ineffabilem, nec labore victum, nec morte vincendum.*

Gen. 22.

Psal. 50. Gal. 5.

Sed quoniam iam ad alterum concionis membrum deuenimus, alio quoque eum schemate in scenam producemus. Quem enim paulo ante equo insidentem, in medio castrorum, in ipsa acie, iuxta Imperatores, circumsecus armatum vidistis, eum ipsum obsecro videte iam in humilem monachum commutatum. Induit iam ecce cilicium loco loricæ trilices, flagra & virgas loco gladii manu vibrat, cucullum loco galeæ, & scapulare loco fasciæ humeralis assumit. Heu quantum mutatus ab illo Hectore! ô militem exarmatum! Eequæ nam illa subita metamorphosis? Videte nimirum

III. S. Martinus ex milite factus est Monachus.

fulmen

fulmen illud belli.honestis genitum parentibus; palatio Principum destinatum, solitudines ambientem, antra incolẽtem, cum bestiis commorantem? an non admirabilis quædam rerum mutatio? illum, quem paulo ante inter milites, omnibus gratum, inter magnos duces magnum, Principibus carum conspeximus; Religiosum iam, humilem, à mundo penitus abstractum, honores fugientem, vili habitu amictum inedia corpus macerantem, pauperibus ministrantem, leprosos exosculantem, & innumera alia pietatis humilitatisq; opera exercentem cernere? O pauper humilitas, ô humilis paupertas! ô mira mutatio dexteræ Excelsi!

1.Reg.17. Non prius potuit Philisthæorum ille terror, & Israelitarum decus Dauid, Goliadam Israeli insultantem expugnare, quam regiis exuuiis exutis, tunicam pastoritiam indueret, pedum pastorale & lapides torrentis assumeret; sed hac armatura instructus facile eum prostrauit, victoriamq; de eo consecutus est. Martinus quoq; noster ingentem illum Goliam, mundum intelligo, qui hominibus quotidie insultat, armis bellicis, toga aurea, vesteque splendida indutus, prosternere non potuit; sed habitu humilitatis & veste religiosi assumpta, flagellis scilicet fundæ loco fungentibus & austeritatibus lapidum, facili illum negotio prosterneret, eiusq; victor euaderet. Hinc factum est vt habitum mutarit, & quidquid ad humilitatem & paupertatem spectaret, assumpserit, quæ vero ad fastum & insolentiam tenderent, procul à se vt malorum inuitamenta reiecerit. Quid? an non vos quicumque sub hoc mundo stipendia meretis generosum militis huius factum ad pietatem inuitabit? subita hæc & quidem in melius conuersio an non omnibus vobis lachrymas abundanter excutiet?

2.Reg.15. Dauid Rex cum palatio & omnibus suis derelictis, nudis pedibus nudatoq; vertice, oculisq; lachrymas effundentibus in desertum secederet, vt minas & insolentiam Absalomi in patrem insurgentis declinaret; omnis eum nobilitas, atq; vniuersa ciuitatis multitudo, amaritudine cordis tacta intrinsecus, & Regis sui casu ingemiscens, suspiriis & lachrymis inualescentibus, comitabatur. Quis igitur adeo ferreus & immitis futurus est, qui viso hodie validum illum bellatorem, legionibus, castris, aula, principum amicitia, atque omni sociorum consuetudine derelicta, nudipedem & lacrymabundum in desertum ac solitudinem secedere, quo contumacis, ac perfidi mundi furori sese subtrahat; ad compatiendum excitetur, ac tam acerbæ & tristis rei intuitu totus in lachrymas non resoluatur!

Sed hem cum militem hunc iam non militem considero, cum arma deposita, vexilla composita, & triste hoc mutationis schema intueor, facile perspicio mundum iam in eo deuictum ac triumphatum esse, & Christum longe lateque in anima eius dominari. Quando enim Princeps aliquis aut miles magni nominis ad sepulchrum defertur, signa militaria per terram trahi, milites pulla indutos veste luctum præ se ferre cernimus; tympana atro circumamicta velamine lugubrem & querulum sonum edunt, funiculi exstincti sunt, nobilitatis insignia tristi panno velantur, parietes atrati lugent, atque omnia nescio quam luctus & tristitiæ imaginem induisse videntur. Ita quoque cum militem hunc nostrum, aliud schema assumpsisse, luctum induisse, corporis eius tympanum lugubrem sonum edere, funiculos superbiæ exstinctos, vanitatis insignia deposita, omnes inanitates ac superfluitates recisas, atque omnia apud eum luctu & mœrore plena conspicio; certissime colligo, magnum illum tyrannum mundum mundum inquam, exspirasse, hoc eius funus esse, omnia quæ illius sunt iam exstincta, omnesque vanitates eius terræ mandari. Insignis cõceptus.

3.Reg.20. Purpurati Ben-adad Regis Syriæ cum Regem suum bello fractum & fusum viderent, saccos indui & laqueos collo gestantes ad Achab regem Israel quem oppugnauerant, venêre, veniam commissorum ac misericordiam postulantes. Simile quid in mutatione militis nostri intueor. Videns enim mundi huius tyrannum prostratum, atq; omnes vanitatis illius manipulos fuga distra-

distractos, cilicio & sacco ecce indutus, cucullum gestans & lacrymabundus ad Christum sese confert, quē in gentilitate & idololatria existens oppugnauerat, veniamq; implorans, peccatorum indulgentiam, animæ vitam ac salutem consequitur.

Et sane cum repentinam illam mutationem perpendo, eum cum arma deponentē, militare cingulum exuentem, castris sese subducentem, ac Principibus valedicentem aeterno, vt mundi pericula declinādo velut in securo portu res suas collocaret alterū quēdam Biantem mihi ob oculos positum existimo, nudum se ex vrbe incensa proripientem, nihil præter scientiæ suæ supellectilem secum ferētem, casumq; suum æquo animo ferentem, ac dicentem, *Omnia mea mecum porto*: Videre quoq; videor secundum Loth è Sodoma fugientem, vt se incendio eripiat, & montes iubente Deo petentem. Videre deniq; videor nouum quemdam Noachum, qui perpetuæ damnationis diluuium veritus, ad euitandos fluctus & naufragium, in arcam pœnitentiæ se coniicit.

Gen. 19.

Gen. 7.

Erro, erro, Auditores; non est hoc gloriose Martine, non est hoc. ex habitu namque tuo, tuaque agendi ratione aliud quid longe sublimius elicio. Cum enim te agros peragrantem conspicio, ligna præcidentem, in solitudine piis operibus incumbentem, cum siluarum abdita ad verborum tuorum sonitum audio resonantia ac pœnitentiæ tuæ rigorem contemplor; nouum te Matathiam esse arbitror, qui mala quibus Iudæi miserrime affligebantur, & abominationes quæ Ierosolymis publice fiebant, intuitus, ægerrimeque ferens patrias leges pessumdari, ac tantis calamitatibus ingemiscens, in ciuitatem Modin secessit, ad quem plures quotidie legis patriæ æmulatores confluebant. Videris quin etiam nouus Elias esse, qui vt rabiem & truculentiam Iezabelis declinaret, vrbes deseruit, in horridam quamdam solitudinem secedit, super duram membra extendit, ac pane subcineritio sese sustentat; in qua Angelorum consortio, & filiorum Prophetarū alloquio sæpenumero fuit recreatus. Denique, mihi persuadeo secundum me Moysem cernere, qui plurimorū Religiosorum velut Israelitarum, agmen ducens, mundo, cuius figuram gerebat Rex ille Amorhæorum, præclaram hanc legationem destinasti: *Obsecro vt transire nobis liceat per terram tuam: nō declinabimus in agros & vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur donec transeamus terminos tuos.*

Machab. 1.

3. Reg. 18.

Num. 21.

Sed hic mihi Martine, quanam de causa è mundo secedis? quid? tanton te odio mundum prosequi? irane exossum esse? Audire eminus videor vocem quamdam dicentem: Exiui mundo, quod nihil tuti contineat, quod latrociniis & prædonibus infamis sit, quod sicariis scateat, deniq; quod vniuersa variis in eodem periculis exposita sint. Adam quippe in eo iustitiam originalem perdidit, Abel occisus est, vndis Pharao submersus, & alii innumeri misere periēre, vt & ipsi Angeli vix tuti & immunes fuerint, ipse quin etiam redemptor noster Iesus eius se fallaciis expedire, aut eius insidiis vitam tutus traducere nequaquam potuerit. Sed hē, aliud quidpiam ex alia parte per solitudinis inuia & inaccessa audire mihi videor; vocē scilicet pœnitentis ore prolatum, quā hic, quantum ex sonitu paulum remotiore colligo, exprimere conabor.

IV.

Iam vale ô immunde munde, valete diuitiæ, valete deliciæ, valeant in quam inanes, ac nimium fragiles voluptates. Iterum vale ô munde infelix, perfide, fallax, vafer, fugax, mango, Iuda proditore nequior atq; infinitis partibus deterior: qui nimirum mundanis per honores, ac voluptates tuas oscula præbendo, eosdem ad crucem damnationemque perpetuam trahis, ac dæmonibus tradis.

Proh quanta eius est infelicitas infelix munde, qui te sequi desiderat! & quanta tua perfidia est ac vafrities! Similem te dico Naamano Syro, lepra cooperto; huius nāq; munera cum Giezi Elizæi puer accepisset, toto statim corpore lepra teterrima fuit infectus. Superbis quidem ac diuitias tuas iactas, sed scates leprā quin & omnes qui tibi seruiunt, deque tuis muneribus participant, tuæ quoq; lepræ contagio coinquinantur.

4. Reg. 5.

Repræ-

Exod. 14. Repræsentas mihi ô sacrilege mare illud rubrum, rubrum inquam sanguine, cædibus & insigni quadam crudelitate purpurissans. Submergis & deuoras eos, qui ad instar Ægyptiorum vada tua tentare gestiunt (illi namq; ab vndis celerrime absorpti descenderunt in profundum sicut lapis) veros autem Israelitas, qui omnia sua in Ægypto reliquêre, sicco pede & incolumes traducis, & in optatum littus sospites sistis.

4. Reg. 2. Mūde scelefte & pellax, crediderim haud dubie te esse vrbem illam Iericho, idolorum cultu infamem, in limine terræ Chanaan sitam, de qua olim Helizæo dictum est: *Ecce habitatio ciuitatis huius optima est sicut tu ipse Domine perspicis: sed aquæ pessimæ sunt, & terra sterilis*: Cum enim instar ciuitatis alicuius exstructa sis, situs quidem tuus hominum oculis arridet sed voluptatum tuarum aquæ pessimæ sunt, & cum a te discedendum est, sterilitatem quamdam & siccitatem solum tuum demonstrat.

Docebat olim Isocrates Atheniensem ciuitatē perpulchram esse & ad ambulandum peraccommodā, ad incolendū vero difficilē ac magnopere periculosam. Idipsum de te ô munde quid impediat dicere? amœnū quidem est ac iucundum in te deambulare, sed eheu quātum discriminis sibi accersunt ii, quos diutius in te permanere ac stabilem in te sedem figere delectat. Vale igitur perfide, vale scelefte, vale in æternum vale: iam te fugio, te desero, te derelinquo, te abominor, ac nihil inposterum quod tuum sit aut habere aut desiderare cupio.

Eheu Christiani cum lugubres hasce voces, ac tristem illam echo per vastam solitudinem resonantem audio, audire videor vocem Baræ Regis Sodomorum qua Patriarcham Abrahā allocutus est: *Da mihi animas, cætera tolle tibi*. quasi diceret, Sine quæso animam fideleDeo obsequium exhibere; ac res tuas tibi habe, diuitias, delicias, risus & iocos tibi tolle. Sine me inedia corpusculum hoc macerare, austeritatem induere. Sine me animæ saluti incumbere; & honores, dignitates, splendorem, fastus, tuasque inanias ac vanitates tibi serua.

Gen. 14.

Adhæc quando eum è mundo se proripientem contemplor, existimo nos tacita quadā ratione ad imitandum incitari, atq; cum D. Bernardo exclamandum, *Fugite de Babylone & saluate animas vestras*. Et eum, monasterium ingrediendo, omnibus iis applausisse, eorumq; propositum cōmendasse qui sæculo relicto monastieam vitam profitentur; diuitias deniq; abiiciendo, eos tacitè coarguisse, qui erga easdem perdite nimis afficiuntur.

Menander quidam Poeta dicere solēbat, satius esse pauperem in terra viuere, quam diuitem mari sese committere. At Martinus seipsa hodie religionem ingrediēdo, ostendit, multo satius & securius esse, in monasterio pauperem, ac solitarium in eremo procul ab hominum conspectu degere, quā diuitem & opulētum in vasto mundi huius mari nauigare. Quod fecisse mihi videtur sanctus ille Rex, ac Propheta Dauid, qui licet ad regiam dignitatē euectus esset, opes tamen ac regnum paupertati postponebat dicens, *Elegi abiectus esse in domo Domini, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum*. Addamus & aliquid ex historiis gentilium. Menander. Psal. 83.

Alexander Macedonum Rex cum vitam & agendi rationem Diogenis Cynici, (qui quidquid in mundo erat, contemnebat, & vt plurimum in dolio commorabatur) intuitus esset, & ab eo quæsiisset, num quidnam ab eo peteret; & ille respondisset, aliud nihil se petere, quam ne sibi apricanti officeret, ac nonnihil recederet, qui nimirum corpore suo vmbram quamdam induceret: Rex tam heroicum viri responsum demiratus ait, se, nisi Alexander esset, Diogenem esse velle. Ad huius imitationem dico mundanos, si delicias & voluptates quæ in monasteriis reperiuntur, perspectas haberent, ac scirent quanta Religiosorum sit felicitas ac beatitudo, qui nimirum in corporeo hoc vase voluntatis, aliud nihil à mundo efflagitant, quam ne solis iustitiæ lumen impediat; felicitati eorum inuidentes, ad eandem quietem aspiraturos esse. Alexand. Apophth. Valer. Max. lib. 4. cap. 3.

Moses cum ad sublimes honorum gradus in au-

in aula Regis Pharaonis promoueri potuisset, suptaque omnes Ægypti principes cõstitui, maluit in desertum secedere, mare rubrum transire, cumque populo Dei variis tribulationib. & ærumnis inuolui, quam regio se prognatum sanguine, aut Pharaonis nepotẽ mentiri. Vnde Apostolus ad Hebræos ait, *Moses grandis factus negauit se esse filium filiæ Pharaonis: magis eligens affligi cum populo Dei, quã temporalis peccati habere iucunditatẽ, maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi.* (Hebr, 11.) fuit hoc Auditores velut figura & typus, quo docemur multo esse melius ac laudabilius, in monasteriorum se recessu abdere, votis se monasticis obstringere, paupertatem profiteri, rigori & pœnitentiæ inter Dei seruos quotidie assuescere, quam ad summum honorum fastigium in mundo promoueri, in eiusque regno summum imperium adipisci.

Matth. 17. Apostolorum Princeps Petrus in monte Thabor constitutus, (qui locus erat desertus & incultus) tanto repente gaudio pfusus fuit, vt omnium quę in mũdo vel habebat vel vnquã viderat oblitus exclamarit, *Bonum est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula.* Mons hic, nisi iudicans fallar, Religionis imaginem gerebat; in qua animæ transfigurantur: quam cum semel ascenderint, mirum dictu quibus cõsolationibus, ac voluptatibus perfundantur, quas delicias & iucunditates experiantur. adeo vt præ gaudii abũdantia, oblitæ quidquid est mundi, exclamare compellantur. *Bonum est nos hic esse*, ac diserte confiteri, illic habitantium sortem esse & felicissimam & inuidendam. Amplum eiusce rei Martinus hodie testimonium dabit, qui iucundissimam hanc quietem & dulcem spiritus trãquillitatem bellicis tumultibus, regnum gratiæ, imperatorisque fauori anteponit.

Ita porro sit ô Religiosi, vt semper in tuto viuatis, procul à procellis & turbinibus sæculi: & semper extra discrimina constituti, nec aduersis casib. expositi: vt vos, pereuntibus qui mundum frequentant, saluimini. Superbi n. Amani laqueo vitam finiunt, vos vero humiles Mardochæi discrimine liberamini, & Regi ac Principi vestro perfamiliares reddimini: (Esth. 7.) diuites illi epulones, qui bysso ac purpura vestiuntur, qui splendide ac regifice epulantur, ad infernale barathrum demerguntur, (Luc. 16.) & vos pauperes Lazari recta ad cœlum tenditis, Angelorum manibus subuecti.

Nabuzardã Princeps militiæ regis Nabuchodonosor (qui Ierem. in libertatem assertũ in Iudæam abire permisit) (Ier. 38. 40.) in Ierosolymorũ excidio, omnes principes & magnates vinculis & ferro grauatos, captiuos in Chaldæam abduxit, sed vilem plebeculã ac fæces populi in Iudæa reliquit. (4. Reg. 25.) Allegoriæ huius larmam auferens, ipsumq; mysterium propius, vti est, intuens, opinor hic denotari, in mundi excidio & euersione splẽdidos & opulentos, ab humani generis hoste Satana, plurimum in infernalia ergastula rapi, pauperes vero spiritu, quales haud dubie Religiosi sunt, (dicitur enim in Euangelio, *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum*) (Matt. 5.) immunes & intactos relinqui, & quietos in cellulis permanere, atque inde recta ad æternam beatitudinem proficisci. Quid dicam amplius?

Dicam in omnium rerum creatione (quod notatu dignum est) ingentia & vasta animalia nulla à domino benedictionem videri consecuta: sed auiculas atque omnia volatilia cœli eandem obtinuisse, per hæc solitarios, eremicolas, religiosos, per illa vero mundanos apparet designari, vnum signum est reprobationis, diuitibus scil. & & magnatibus, alterum autem prædestinationis, Religiosis scilicet ac pauperibus.

Hęc omnia animo cum volueres Martine, mundum relinquere, & in desertum te conferre compulsus es, vbi admirabilis ac plane diuinus effectus es, sanctitateq; eximius. Nũquam n. tantum tibi tamq; celebre nomen parere potuit militaris gloria, quantum solitudo & antra pepererunt, cum Religionem ingressus eremum incoluisti.

Omnis Oriẽs, Ægyptus, Thebais, terra Mempheos, omnia circumquaque deserta, & intimæ in Oriente solitudines vitam & sancti-

sanctitatem vnius Martini, qui in Occidente fulgebat, admirabantur, & prædicabant: Pauli, Antonii, Mecharii, Euagrii, Hilariones, Serapiones, aliique plurimi Anachoretæ tum sanctitate admirabiles, tum miraculis celebres, Martinum velut oraculum suspiciebant. Testem huius rei habeo Sulpicium Seuerum, è quo priora hæc hausi quiq; ita narrationem suam cōcludit: *Ego quamdiu viuam & sapiam, Ægypti Monachos prædicabo, laudabo Anachoretas, mirabor Eremitas: Martinum semper excipiam, non ego illi quempiā audebo Monachorum, certe nō Episcoporū quempiam cōparare.*

In vita S. Martini.

S. Martini miracula.

Et verè quidem meo iudicio. Quis enim vnquam plura edidit miracula in mundo, quam ille in deserto? Vestra mihi venia nōnulla hic commemorare liceat, ac breuiter & summatim eorum aliqua perstringere, vnde euidenter appareat, quam admirabilis vita eius exstiterit, quamq; præclara in solitudine opera præstiterit. Pluribus cæcis visum, surdis auditum reddidit, leprosos osculando mūdauit, paralyticis membrorum vsum restituit. O paradoxa! audite maiora, magisque admiranda: diabolos fugauit, Angelorum sæpius visione fuit recreatus, futura prædixit, ac tres mortuos ad vitam reuocauit. An plura ipsi præstitere Apostoli? an maiora ipse Sanctorum omnium dominus Christus? Exclamem igitur vere, *O virum ineffabilem nec labore victum, nec morte vincendum!* sed mutemus iam cursum, & sinus in alium ventum laxemus.

VI.

Vidimus iam heroica militis gesta, vidimus miracula, quæ edidit factus monachus, videre iam restat, qualem vitam duxerit factus Episcopus. Ecce cum Martinus noster latitare satageret, in petris durissimis mēbra exsanguia reclinaret, cauernas incoleret, ac magna austeritate corpus attereret, extremaq; inedia maceraret, cœlesti sine dubio monitu ad mundum redire compellitur, ac Turonens. Ecclesiæ summi inter omnes Gallicas nominis gubernacula capessere. Renouatum hic video, quod L. Cincinnato olim factum narrant historici: hic enim cum vitæ priuatæ desiderio, vrbe se subduxisset, & honorib. abdicatis ruri in otio vitam ageret, nihil minus opinatus ab aratro & stiua ad dictaturam euocatur, quietem alioquin turbis anteferens. Simile quid in Martino nostro videre videor, cum enim procul à mundi tumultibus secretus, firmiter secum statuisset, quietam vitam ducere, & sæculi honores arbitratus esset vt stercora subito ecce legati cœlitus, vt credendum est, missi, ad eum in cauernis latitantem venere, qui infulam ei & pedum offerunt, atque Episcopum electum denuntiant: qua dignitate vlla vix maior in Ecclesia inueniri potest. Exiit igitur è solitudine, & ad vrbes se recepit.

Valer. li. 4. cap. 4.

Cerui, vt naturalium rerum scriptores perhibent, in publicum se dare amissis cornibus non audent, sed speluncis abditi lucem fugiunt, ac delitescunt. at mox vt eadem denuo excrescere sentiunt, per agros euagantur, & montes & plana peragrant. Humilis hic Monachus cerua timidior cū longo temporis spatio; amotis diuini cornibus amissis, in mundo esset commoratus, in publico apparere non audebat, sed in speluncis locisque desertis latitans, honores & dignitates subterfugiebat. At cum eadem recuperasset gratiaque cœlesti atq; omni virtutum munimine sese armatū cerneret, in publicum prodit, lucē intuetur, vrbes ingreditur, & luculentum, sane Episcopatum in Ecclesia regendum suscipit.

Cerui amissis cornibus in publicum se dare nolunt.

Fertur animalium Rex leo nunquam de nocte dormire in cauernis, sed in mediis viarū, quippe qui naturali robori plurimū confidat, aut nullum prorsus animal reformidet. Hanc generositatem inter omnes religiosos ac Monachos etiā Martinus demonstrauit, suique animi vere heroici amplissimum dedit testimonium: nam instar leonis alicuius, deserta & dumosa derelinquens, dum alii in iisdem latitantes perseuerant, in latissimas mundi vias se cōiecit, vrbes adiit, cū hominib. & agere & conuersari incepit, atq; onus Episcopale in humeros suscepit. Videre eū igitur hodie, vt Turonensibus præsit, vt mitram capite gestet.

Leo semper in via quadam regia dormit.

Hodie igitur tempus illud aduenit, quo præclara illa lucerna, quæ tāto tempore in spelun-

spelunciis abdita delitnerat, super Ecclesiæ candelabrum posita est, vt omnes circumquaque prouinciæ lumine suo irradiaret: prout in Euangelio dicitur. *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum.*

Luc. 11. Hodie scil. impletum dicere possumus, quod in Isaia legimus: *Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitãtibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis.* Isai. 9. Turonensis enim populus qui ambulabat in tenebris ignorantiæ, vidit subito lucem magnam lucem, inquam virtutis, & scientiæ, lucem admirabilem. De Ioanne Domini præcursore olim dictum est, *Erat lucerna ardens & lucens.* Ioan. 8. Sed multo æquius idipsum de magno Martino dicendum est: fuit enim lucerna ardens caritate, & honestæ vitæ conuersatione lucens.

Hem quænam fax! ecquis sol inter omnes Episcopos! Nõ sectabatur aulas Regũ, non, delectabatur canibus, non condebat opes, bona Ecclesiæ non dilapidabat, sed semper egens, semper inops vixit, vtque alios locupletes redderet, seipsum exinaniuit, adeo vt senior factus ad tantam inopiam redactus sit (quamuis octoginta & sex annis vixerit, atq; opulentum illum Turonensem Episcopatum triginta sex rexerit.) vt in cineribus, lecto dum caret, ei fuerit moriendum, atque in extremæ paupertatis suæ testimonium, in mortis constitutus articulo dixerit. *Non decet Christianum hominem nisi in cinere mori.* Vnde Bernardus, *Pauper vere fuit Martinus, veste sordidus, crine incultus: facie despicabilis, qua in Episcopatu fere non mutauit.* Ser. de S. Martino.

Fama est Pontificem, quendam Romanum (equidem Pium V. esse crediderim) in vltima ætate dicere solitum, pauper fui Episcopus, egens Cardinalis, & Mendicus Papa. at melius hoc & verius de Martino nostro dici potuisset. Pauper enim fuit dũ militiam sequeretur, ita vt obulum quem in pauperes erogaret, non haberet, mediam chlamydem dare coactus, pauperior multo in statu monastico, at paupertimus in amplissimo Episcopatu. Bap. Fulgo sius lib. 4.

Non est porro necesse ô Græci, Epaminondæ Thebanorum Ducis paupertatem tantopere vos demirari, cuius in domo, licet rerum gestarum gloria inter plurimos duces celebris exstitisset, præter militarem lanceam nihil repertum fuit, vt de publico ei ærario funus adornari necesse fuerit. aut Lysandri inopiam adeo efferre. Hic enim cum Athenienses prælio superasset, & opimam prædã retulisset, in tanta tamen inopia mortuus est, nihil vt pecuniatũ â morte reliquerit: adeo vt generi filias eius, quod nulla adiret hęreditatẽ, repudiassent, ni publico id decreto magistratus fieri vetuisset.

Desinite admirari Romani Valeriũ Publicolam, qui regio Imperio propter nimiam Tarquinii superbiam finito, cõsulatus initium cum Iunio Bruto auspicatus est, ac tres postea consulatus pop. Romano acceptissimos gessit: interim fastorum illud columen patrimonio ne ad exequiarum quidem impensam sufficiente decessit, ideoq; publica pecunia ductæ sunt. Valerius li. 4.

Hic enim quid magis admirãdum videbitis, contemplamini hic nouum Lysandrum, nouum Publicolam nouum Epaminondam, cõtemplamini inquam Ecclesiæ Principem Martinũ, qui tametsi tam opimum sacerdotium tanto tempore possedisset, adeo pauper & inops ex hac vita decessit vt in cineribus eum exspirare necesse fuerit. O paupertatem extremam! ô inopiam inauditam!

Alciatus cum verum paupertatis emblema cuperet exprimere, Biantem pinxit hoc addito elogio, *Omnia mea mecum porto*, at qui perfectiorem & absolutiorum eiusdem imaginem videre desiderat, Martinum nostrum intueatur. Paupertatis Emblema.

Ita namque vera paupertatis imago dici poterit, qui nimirũ pauper fuit miles, pauper monachus, pauper quin etiam Episcopus, pauper quidem facultatibus, at virtutibus opulentus, ac præsertim feruente animarum iuuandarum desiderio. Ecclesiæ commodorum promouendorum studio, & huiusmodi rerum arduarum ad Dei gloriam perpetratione. Quod ad oculum iam demonstrabo.

VII. Dum enim æger ad mortem, ac lecto defixus

Zelus animarum in S. Martino. desixus decumberet, & hinc commissi sibi populi salutem & cõmoda ob oculos poneret, illinc vero oneris sibi crediti grauitatem in mentem reuocaret, zelo animarũ prædominãte atq; oculis in cœlum sublatis, Dominum orauit dicens: *Domine si adhuc populo tuo sum necessarius nõ recuso laborem*. perinde ac si dixisset, si operam meã Ecclesiæ tuæ hactenus impẽsam Domine, eidem adhuc necessariam iudicas, ac videat tibi gregi adhuc verbo & exẽplo posse prodesse: nõ recuso, statue de meipso quod visum fuerit. paradisum mihi adhuc cõclude, introitũ denega, viuere me permitte equidem ad laborem me accingam, molestias non subterfugiam, modo longior vita mea in populi mei salutem, atq; in nominis tui gloriam redundet. O facies amoris, ô ardens incendium! vnum ecce quodammodo pedem in cœlo habet, & retrahit, vt Ecclesiæ suæ adhuc prodesse atque animabus succurrere queat.

Gen. 7. Si quis tibi ô Noe, postquam quadraginta dieb. & noctibus diluuii procellas sustinueras, & iã in Armeniæ montib⁹, velut in portu tutissimo, hæreres, si quis inquam tum dixisset, esse tibi diutius adhuc in mari fluctuandum, ac nouum diluuium expectandum, quid obsecro egisses? an non graue fuisset eandem iterum fortunam experiri, & non secus ac prius iisdem tempestatibus iactari? Et ecce Martinus octoginta licet annis per mundi huius breuia ac syrtes nauigasset, tribulationum procellis varie quotidie iactatus, & grauissimarum afflictionum ventis agitatus, ac salutis portum iam iam esset intraturus, graue tamen non duxit, in tristi hoc oceano diutius fluctuare, vitæque hu us nauigationem longius adhuc producere: sed vltro heroica quadã constantia exclamat, *Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem*.

Dauid licet ad regiam dignitatẽ & sceptrum Iuda effectus esset, lauteq; ac splendide viueret, ægerrime tamen ferebat hanc sibi vitã pduci, adeo vt sæpius de die ingeminaret, *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est*. Noster autem Præsul è deserto Psal. 119. profectus, pœnitentiæ assuetus, in austeritatib. educatus, solo sacco indutus, ieiuniis corpus macerans, ac vitam ærumnis afflictionibusq; plenissimam ducens, libenter eam sibi vult prolongari, vltro quin etiam sese offert, vt eadem differatur, & cœlesti gaudio ad tempus carere desiderat, ne sua commissus grex opem à morte desideraret.

Apostolus Paulus, cuius tantus erat zelus, vt sæpe de se diceret, nullum tormentum aut supplicium posse reperiri, quod eum à diuino posset amore auertere, nec ipsam quin etiam mortem, quæ tamen plurimos de statu mentis deturbat ac percellit, adeo tamen vitæ huius tædio afficiebatur, vt ærumnis ac difficultatibus oppressus, sæpius inclamaret. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius*. Eo- Rom. 7. dem modo & Iob persecutionibus circumuallatus, mortem exoptauit, adeo vt ipsa ei vita mors quædam esset, & non quæreret, nisi eandem quam breuissime finiri, dicens: *Tadet animam meam vitæ meæ*. Quid? Iob. 10. duo illi viri sanctitate noti, quibusdam grauaminibus oppressi, ita hanc vitam perosi sunt, vt eos viuere tæderet; & Martinus, quamuis plurimas in vita sua molestias subierit, ac labores propemodum infinitos: non defatigatur, nec graue putat, eandem adhuc proferri, sed hilariter ingeminat: *Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem*.

Bernardus non minus etiam admirabilis, tum propter libros doctrinam ac pietatem singularem spirantes, tum etiam propter vitam sanctissime transactam apud omnes celebris, hanc Martini constantiam demiratus, ad Angelos orationem conuertit: *O Angeli magna est vestra obedientia, sed pace vestra dixerim, nescio, an inueniatur in vobis quisquam paratus, in tale ministerium mitti, in quo necesse habebat, non videre faciem patris?* vni tamen Martino in hoc concedatis, necesse est.

Magna profecto fuit cõstantiæ, & heroici cuiusdam animi iudicium, cum Princeps Apostolorũ Petrus omnib. rebus in mũdo derelictis Domino diceret: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te*. sed cũ in mõte Matt. 19. Thabor Christi trãsfigurationi interesset, vnica

vnica tantum cœlestis gloriæ guttula degustata, mundum pertæsus, ad eundem reuerti recusat, & ait: *Bonum est nos hic esse*, quasi diceret, Mori mallem Domine, quam vel pedem hinc mouere, atque omnia potius derelinquere, quam ingenti hac voluptate etiam vel paululum priuari, quam ad mundum denuo reuerti. Non sic Martinus, non sic, sed cũ iam in foribus eius quodammodo gloriæ esset, ad mundum redire nõ recusat, turbulenti maris procellas iterum vult experiri, ac de nouo se naufragio exponere.

Magnus ille Ionas, quem Hebræi ex traditione viduæ Sareptanæ filium ab Elia ad vitam reuocatum esse docent, cum maris tempestatem ac ventorum turbines expertus esset, maluit hinc morte discedere, quã eandem rursum fortunam & infidi maris truculentiam denuo subire, ait enim: *Et nũc Domine, tolle quaso animam meam à me, quia melior est mihi mors, quam vita.* Quid ais Iona, quid conqueteris? Alia, mihi credite, lõge mens fuit Martino. Cum enim iam veluti in portu esset, iterum desiderat mare conscendere ventosq; & fluctus vitæ huius exsibilando, diutius in eadem agitari.

Ion. 4.

Elias etiam Propheta, cum atroces Iezabelis persecutiones, eiusque rabiem declinans, in solitudinem se contulisset, veritus ne eandem iterum fortunam subire cogeretur, sublatis ad Deum manib. rogabat, ne se diutius vitæ huius ærumnis confici pateretur, dicens: *Sufficit mihi Domine, tolle animam meã.* Quid metuis Elia? an impiæ mulieris rabies & furor ita te percellũt, vt mortem exoptes? an eiusdem crudelitatis timor vitæ tibi tædium ingerit? Et ecce gregarius quamquam miles, quem tanto tempore tãque variis insidiis, impia illa Iezabel, id est, caro, & crudelis Achab, id est, mundus & crudelis tyrannus, id est, diabolus persecuti sunt, viuere non detrectat, sed mortem sibi differri postulat, & iisdem quin etiam insultare præsumit.

3 Reg. 19.

Simile. Generosus & validus miles ille dicendus est, qui postquam sæpe hostiũ cuneos perfregit, plurimos ictus excepit, fumũ balistarum vidit, innumera vulnera accepit, cũ iam receptui canitur, arma resumere, hostem denuo adoriri, & prælium quoquo modo redintegrare præ feruore desiderat. Ad eundem modum validus quoq; Christi ille miles dici potest, qui postquam tot pericula in mundi huius conflictu pertulit, & tot cruenta certamina solus sustinuit, cũ iam classicum audit, esse sibi ex hac vita discedendum, animo resumpto iterũ in prælium cupit descendere certamina experiri, nouis caput periculis obiectare. Dicite Auditores num simile quid vos vel audisse vel vidisse memineritis?

Quamobrem Christiani hunc viri animum mecum obstupescite, ingentem hunc zelum celebrate, & luculentas hasce virtutes dignis mecum encomiis extollite: Videte inquam mirabiles vitæ eius metamorphoses: inprimis nouam hanc militis conuersionẽ videte deinde piam monachi conuersationem, denique virtutes Episcopales dispicite. Videte namque eum, vt militem, vt monachum, vt Episcopũ, & iudicabitis, nullum vnquam ei parem in trib. hisce vitæ generibus extitisse. Quare ad omnes eius laudes, honores, & præconia hoc velut summarium quoddam adiungatur, in quo nimirum concionem inchoauimus, & in quo eandem concludemus, *O virum ineffabilem, nec labore victum, nec morte vincendum.*

Virum inquam, cuius virtutes & merita nullus etiam eloquentissimus oratione cõsequi queat: Sanctum quoque præcipuis sanctorum annumerandum quem nulli in hac vita labores frangere; nec ipsa mors vnquam potuit percellere. O gloriose Martine, pauperum tutor, militum speculum, Religiosorum pater, Episcoporum sydus, nostri obsecro iam recordare, nostri patrocinium suscipe, nostras apud æternum Iudicem partes age, proque iis in cœlo intercede, qui omnimodis hic in terra vitam tuam imitari conantur. Sancte inquam, mille laudibus dignissime, qui paupertatem tam sancte coluisti, ꝓ iis ora, qui eandem tuo potissimum exemplo sectantur, qui arma aliquando gestasti. Romanas aquilas secutus es, nobis obsecro suc-

curre, qui eandem fortunam sub regio Iesu Christi vexillo experimur, arma nunquam non gestando, quique ab inimicis vndique cingimur, cum hæc vita mera quædam militia sit, qui tam celebris tantique nominis Episcopus exstitisti, pro Episcopis etiam omnibus orare non graueris. Denique tu qui Galliæ nostræ decus es, atq; ornamentum, pro Gallia vniuersa, pro cuncto fidelium cœtu, pro vniuersi demum terrarum orbis hominibus intercede, vt nimirum precum tuarum auxilio, vitæ & meritorum tuorum imitatione accedente, tandem aliquando ad æternæ felicitatis fruitionem, cuius ipse iam es compos, peruenire valeamus, quod concedere dignentur Pater & Filius, ac Spiritus Sanctus. Amen.

IN FESTO S. MARCELLI EPISCOPI ET CONFESSORIS.

Potest esse commune de Episcopo aut Confessore quocunque.

Partitio.

I. Quæ duæ sint dotes Episcopales.
II. De doctrina Episcopali.
III. De vita ac virtute Episcopali.
IV. De dictorum omissione Episcopali.

Ecce Sacerdos magnus qui in diebus suis placuit Deo. Eccles. 44.

FIGVRA.

Plutarch. in Marcello. INTER cæteros quos Romana respubl. tulit viros virtute & rerum gestarum gloria insignes ac bello & pace nobiles, non postremum, meo quidem iudicio, locum obtinet magnus ille Marcellus, qui Hanibalem Italiæ incumbentem profligauit, quintum Consul fuit; ac variis in rempub. collatis beneficiis, egregiam virtutis & fortitudinis apud posteros famam & nomen est consecutus. Non minorem vero laudem mihi commeritus videtur Marcellus Parisiensis, magnus ille Iesu Christi athleta, qui toties in vita, non dico Hanibalem, sed ipsum diabolum fregit, ac superauit: qui quidem non Consul Roman. sed Præsul Parisiensis extitit, multis in tempubl. Christianam meritis celebris, & fidei Catholicæ propagatione nobilis. Eius hodie vobis elogium hic celebrabo, si sanctissimus ille spiritus auxilii sui zephyro, ac gloriosissima Dei mater Maria intercessionum suarum flabris cymbulam meam propellere dignentur. Quare solita eam compellemus salutandi formula:

AVE MARIA.

Apostolus Paulus cum virtutes & qualitates in Episcopo requisitas Timotheo suo præscriberet, duas inprimis ei necessarias esse ait, doctrinam videlicet, & vitæ probitatem, opera simul & verba: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, sobrium, continentem, pudicum, doctorem.* inde vero est, quod verbum *oportet* hic vsurpauit, quod sine iis duabus absolutus Episcopus quis dici nequeat. Ac multis ante, Paulum sæculis in lege Mosaica peregregio id designauit hieroglyphico Deus, cum à sacerdotio arcuit eos, in quibus aliqua esset macula, cæcos quin etiam, & claudos, & eos omnes qui membro aliquo essent mutili. *Qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium eius, si cæcus fuerit, si claudus, si fracto pede, si manu.* Cur putaris eum cæcos & truncos manibus à sacrificiorum oblatione arcuisse non sine ratione. Cæcitas enim symbolum est ignorantiæ, & ipsa scientia oculus animæ & per truncos manibus certum est designati eos qui nullis sanctis, aut piis operibus incumbunt. E quibus omnibus efficitur, eum qui cæcutit, id est, qui ad Dei verbum annuntiandum ineptus est, & eum qui manibus mutilus est, id est, qui in bonis operibus negligens est ad episcopatum, & DEI Ecclesiæque ministerium minime idoneum existere. I. 1 Tim. 3. Leuit. 21.

Idem Apostolus scribens Philippensibus his duobus se instructum gladiis, ad eos Philip. 4.

descendisse gloriatur, atque hæc duo, verba nimirum & opera, velut certa euangelii sui argumenta producit, dicens: *Quæ vidistis & audistis in me, hæc agite*: Perinde ac si diceret: Nolite me nugiuendulum, aut cymbalum tinniens æstimare Philippenses, qui nimirum aliud doceam & aliud faciam: neq; enim de eorum sum numero, quorũ lingua brachio sit longior, qui dicunt & nõ faciunt mea vero agendi ratio cũ operib. semper hactenus coincidit, vtraq; mea ad verba traducere conatus sum, adeo vt duæ hæ dotes vitam meam, velut pretiosæ quædam gemmæ, decorarint.

Philip. 4.

Accedit adhæc, quod duos è suis, qui iam ad Episcopatus dignitatem euecti erant, & Ecclesias moderabantur, admonuit, vt duob. his potissimum armis se instruerent. vni enim eorum in hunc modum scripsit: *In omnib. temetipsum præbe exẽplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate*, dicere vult, Quoniam Spiritui S. & nobis visum est carissime, præsulem te & pastorem animarum in Ecclesia constituere, satage & pro viribus enitere, vt gregi tuo pietatis & probitatis sis exemplum, ac per bona opera vocationem tuam certam facias & confirmes, quadam scilicet grauitate Episcopali, integritate vitæ, & potissimum doctrina. Alterum vero his verbis adhortatus est. *Exemplum esto fidelium in verbo, in conuersatione*: Quandoquidem Timothee ad Episcopatus apicem euectus es, omnem da operam, vt fidelib. bonæ vitæ exemplo preluceas, ac velut sidus quoddam in conuersatione & doctrina effulgeas, nolo autem te campanas templorum imitari, quæ in summitate quidem templi pendentes sono suo & tinnitu omnes vndecunque fideles ad templa cogunt, cum tamen ipsæ nunquam eadem ingrediantur: quib. campanis merito comparauero depascentes illos pastores, qui ad summum in Ecclesia apicem euecti, alto quidem & sonoro tinnitu aures audiẽtium feriunt, bene dicunt, atque omnes ad bene agendum inuitant: sed ad operandum ne digitum quidem mouent. Neq; enim sufficit Præsulem tantummodo loqui, sed necesse quoq; est cum manus ad opus ipsum extendere.

Isaias futuri Messiæ Pontificium & sacerdotium in spiritu præsagiens, his id coloribus Ecclesiæ depinxit: *Et erunt oculi tui videntes præceptorẽ tuum, & aures tuæ audiẽt verba post tergum monẽtis*. Paucis ecce verbis omnem Pontificis perfectionem cõprehendit: verba nimirum eius celebrat & opera: necesse namq; est Præsulem habere aliquid, quod hominum oculis appareat, bona scilicet opera: atq; etiam aliquid quod ab omnibus exaudiatur, insignem doctrinam, adeo vt cui alterutrum desit, perfectus & absolutus pastor dici nequeat.

Isa. 30.

Duo illi viatores, qui in Emaus proficiscebantur, cum Christi qualitates describerent, qui verus Pontifex est, & de quo toties ad Hebræos Apostolus tam magnifice locutus est (scilicet, *Habemus Pontificẽ magnum*, ac deinde *Põtifex factus in æternum*, & alibi, *Christus autem assistens Pontifex*) duas potissimum protulerunt, *qui fuit Propheta potens in opere & sermone*. Quibus verbis demonstrabant, eum qui actionem & prædicationem, opera simul habet & verba, perfectum vere nominari posse: at qui alterutro caret, veri Pontificis & absoluti Pastoris nomine prorsus esse indignum. Quod & gentiles, naturæ tantum ductum sequendo, facile perspexerunt.

Luc. 24. Heb. 4. & 9. Luc. 24.

Anacharsis enim Philosophus, referente Plutarcho, Græcorum insipientiam & ineptiam exsibilando dicere solebat, *Græci verborũ magni sunt Philosophi, sed vita & moribus leuissimi*. Idipsum & Plato in Timæo in iis ipsis Græcis reprehẽdit, *Vos semper pueri estis, senex autẽ Græcorũ nemo*. Garrulitatẽ eorum & verbositatẽ vterq; coarguit, quod multa quidem docerẽt, varia verbis præcepta traderent, opere vero nihil, aut saltem parũ exequerentur. Sed quando hoc rectius & verius de Episcopis, quibus alterutrũ horum desit, dici potest? vtrũq; enim apprime iis necessarium est: quod cum in aliquo perfecte reperitur, næ ille magnus & vere diuinus dicendus est. quod vt veteres melius & perfectius exprimerent, emplemate id explicandum censuerunt.

Li. de prof. virt. Apophthegma Anacharsidis & Platonis.

Nobilis

Zenalidis tabella. Nobilis enim ille pictor Zenalis hoc nobis in tabula scite depinxit; expressit scilicet Vlyssem & Diomedem sese mutuo amplectentes & intuentes, hac addita Epigraphe: *Vnū nihil, duo simul, plurimum*, id est, ex duobus hisce ducibus, Vlysse nimirum prudenti & sagaci, & Diomede Martio & audaci perfectum aliquem posse ducem constitui: ita porro id expressit in emblematis Alciatus:

Embl. 110. *Laerta genitum, genitum quoq; Tydeos vna*
Hac cera expressit Zenalis aptamanus.
Viribus hic præstat, hic pollet acumine mentis:
Nec tamen alterius non eget alter ope.
Cum duo cōiuncti veniunt, victoria certa est;
Solum mens hominem, dextra ve destituit.

quo quid aliud voluit insinuasse, quam eloquentia vna cum prudentia si ad vires & robur alicuius accesserint, admirabilem aliquem & penitus diuinum posse reddere: at alterutrum si cui defuerit inter præstantes eum duces non posse annumerari.

Hieroglyphicum Ægyptiorum. Idipsum & Ægyptii, præclaro Hieroglyphico expressêre: geminum scilicet pingebant Mercurium, sed ita, vt vnus iuuenta vernante niteret, alter vero rugis senium arguentibus esset deformis. Designare hic volebant, eum, qui ad dignitatem aliquam aspirat, & magistratū ambit, vt pro dignitate munus suum exerceat, vno in corpore duos gerere vultus oportere, senis vnam & alteram adolescentis: doctrinam ei esse necessariam, & robur prudentiam simul & opera: & vtrumque hoc magnum aliquem & absolutum reddere, ac Deum quendam efficere, magnum dixi, præeunte mihi ipsomet Domino, dum ait: *Qui autem fecerit & docuerit sic homines, hic magnus vocabitur in regno cœlorum.* *Matth. 5.*

Act. 14. In Actis Apostolorum historiam video, quæ huc optime facere videatur. Paulus enim & Barnabas Apostoli, cum Lystris, quæ Lycaoniæ ciuitas est, claudo ab vtero matris, virtute diuina, pedum vsum restituissent, ciues, nouo hoc & raro portento mirum in modum perculsi, existimabant, Deos sub humana ad se imagine è cœlo descendisse, adeo vt sacerdos Iouis tauros ad diuersorium eorum immolandos raperet, coronasq; è floribus contextas afferret, vt easdem capitib. eorum veluti deorum imponeret, Barnabæ quidem tanquam Ioui, & Paulo vt Mercurio: quod hic ad populum verba haberet, & alterutro esse videretur eloquentior, ille vero inusitata quadam virtute ac supernaturali potentia operaretur prodigia: huic nimirum attribuentes verba, illi autem opera, adeo vt ob duas hasce dotes, quas in duobus his animaduertebant diuinis honoribus vtrumq; censuerint afficiendum.

Et profecto ad eum se modum res habet, ille enim diuinus, admirabilis ac plane cœlestis quin & absolutissimus quidam Episcopus est nuncupandus, qui vtramq; hanc dotem in se cōplectitur. ille namq; vere sacerdos magnus dici potest, q verbis quidē Mercurius, operib. vero sit Iupiter: magnus inquā, vt par ei haud facile queat reperiri. *Verba & opera diuinum aliquem virum efficiunt.*

Horum de numero exstitit Marcellus noster Præsul vigilantissimus, cui hodiernam concionem velut panegyricum quendam do dedicoq; : & cui hodierna die Ecclesia tribuit elogiū: *Ecce sacerdos magnus, qui in diebus suis placuit Deo: non est inuentus similis illi, qui conseruaret legem Excelsi.* *Eccl. 44.* Sacerdos nimirum qui verbis opera adaptauit, quæ duo potissimū Episcopo ad perfectionem necessaria sunt, ac de quib⁹ hodierna ad vos die verba habiturus sum: Primo porro agendum erit de verbis, ac deinde de operibus orationem instituemus.

Quod ad primum igitur spectat, quam sit doctrina ac verba Episcopo alicui necessaria, euidenter satis Redemptor noster in Euangelio demōstrauit, quando nimirum Apostolos, primos nempe Ecclesiæ præsules, lucem mundi appellauit, *Vos estis lux mundi.* perinde ac si dicere voluisset: Ego ô Apostoli mei, cœli atque omnium Angelorum lux existo, vos vero vt mundi & hominum lux sitis, constitui. *Episcopi sunt mundi lux. Matth. 5.* Quid hinc elicietis vos sacrarum literarum interpretes, cum pastores mundi lucem à domino appellari intelligitis? an non sat multæ in cœlo sunt faces? an non quidam sol est, an non luna, an nō sidera? fateor. Sed non hic est genuinus verborum Domini sensus.

altius nimirum euolandũ est, philosophia hæc Christi longe sublimior est ac profundior. Innuere namque vult omnia illa luminaria in solum animalium rerumq; corporalium vsum esse condita, ac animarum lucem ipsos esse pastores, eosq; radiantium quorundam siderum locum tenere, quæ nimirũ Christianos ad gloriam perducãt, & viam ad res supernaturales demonstrẽt.

Comparantur soli.

Ac veluti sol, ille omnituẽs mundi oculus, cum nostrum axem conscendit, tenebras omnes dispellit, spissas nebulas dissoluit, lumen suum quocunq; diffundit, atq; omnia, quæ in inferiori hoc mundo continentur, educat ac fouet, ad eum modum & perfectus quidam Episcopus, qui mundo huic velut quidam sol est, inter omnes late lumen suum debet diffundere, in medio Ecclesiæ splendescere, doctrina ac prædicatione enitere, ignorantiæ tenebras fugare, errorum nebulas auferre, & omni virtutum scientiarumque genere micare: denique instar rutilantis cuiusdam planetæ sit, oportet, atque in Ecclesiæ firmamẽtò velut sidus quoddam elucescat.

Comparantur columnæ ardenti. *Sap.* 18.

Accedit ad hanc meam comparationem quum proxime Sapiens, atque ex eius verbis aliam haud adsimilem elicio. *Dedit*, inquit, *eis ignis ardentem columnã ducem ignotæ viæ.* ecce nuncupat eos columnas & bases, quoniam Deus eos vt fulcra quædam & sustentacula constituit, quibus tota Ecclesiæ moles incũbat, sed columnas ardentes & flammãtes, doctrina nimirum & scientia, vt sint nimirum in lucem gentium, & ambulent populi in splendore eorum, vt ad ipsorum splendorem peccatores deuij in meliorem semitam redeant, vt iis vias quas nesciunt aperiant & ad calcandum difficiles demonstrent; viam sc. qua ad regnum cælorum tenditur, viam mandatorum DEI, vias salebrosas difficiles sublimiũ fidei mysteriorum; vt nimirum doceant, quid sit in sanctissimam Trinitatem credere, qui peractum sit sublime Incarnationis mysterium, quia vnigenitus Dei Filius pro infinito in genus humanum affectu humanam carnem assumpsit: quomodo omnia è nihilo Deus cõdiderit: quæ sunt reuera viæ quædam ad ambulandum difficiles, ac penitus incognitæ.

Holcot lect. 195.

Robertus Holcot magni inter scholasticæ Theologię scriptores nominis, verba hæc Salomonis exponens, ait, Sapientem hæc scribendo, ad historiam quamdam, quæ ex traditione Rabinorum è Genesi eruitur respexisse: sc. Chaam Noachi filium, finito diluuio, visa iam clade quam vehemens illa aquarum inundatio mundo inuexerat, veritum ne idem denuo forsitan contingeret, quatuordecim ingentes columnas statim constituisse; septem quidem æreas quæ aquarum vi resisterent, & septẽ lapideas, quæ flammis incendioq; nequaquam cederent, iisque omnium scientiarum characteres & notas insculpsisse; primæ nimirum, notas Rhetorices; secundæ Dialectices; tertiæ, Musices; quartæ, Mathematices, atque aliis aliarum scientiarũ notas ac præcepta: vt, si iterum similis orbi strages superuentura esset, ipsæ saltem scientiæ & artes superstites forent, perennãtibus illis columnis insculptæ. Porro Doctor ille nostro hoc proposito adaptans ait, Præsules & prælatos, qui veluti bases quædam & fulcra sunt, quibus tota Ecclesia innititur, adinstar harum columnarum esse debere: vt scilicet iis omnium scientiarum characteres insculpti, omnesque iis virtutes inscriptæ legantur, columnæ inquam circumquaque exaratæ, virtutibus & scientiis plenæ, vt licet omnia in hoc mundo naufragio pereant, virtutes & scientiæ nihilominus in eorum animabus hospites perseuerent, & à naufragio immunes, adeo vt Pontificem & Prælatum ita vtriusque instructum esse oporteat, vt ad eum non secus atq; ad scientiarum oraculum & virtutum omnium thesaurum singuli recurrant, vt ab eo simpliciores consilium, ignorantes scientiam, afflicti solamen, pauperes auxilium, egeni remedium, peccatores probitatis exemplum atque vniuersa Ecclesia gloriam & laudem percipiant.

II. Cur vestis summi apud Iu-

Scientia namq; & doctrina Episcopo in primis necessaria sunt. Hinc factum puto, cur Dominus olim vestem summi apud Iudæos Pontificis tintinnabulis, voluerit

instrui,

dæos Pōtifices tintinnabulis fuerit plena. instrui, quæ dum incederet, tinnitum quēdam ad numerum ederent; neq; enim prius Sancta Sanctorum ingredi poterat ad Sacrificia Deo offerenda, quam tintinnabula sonitum edidissent. cuius rei rationem scriptura reddens ait: *vt audiatur ingrediens & egrediens, & non moriatur.* Quid? itane eū, si ingrediendo & egrediēdo sonitū non edat, vitæ periculū incurrere? Plurimæ sunt huiusce loci expositiones. Alii namq; dixere summum sacerdotem Sancta Sanctorum ingrediendo, Angelos vt plurimum videre consueuisse, qui minaci & terribili intuitu timorem ei incutiebāt, sed eosdem ad tintinnabulorum sonitum abire solitos, atq; ita Sacerdotē per tintinnabula morte eripi. Alii vero existimarunt, id propter reuerentiam erga diuinum numen, institutum esse, quod nimirum Deus hunc sibi locum peculiari quadam ratione delegisset, in quem non sine magna reuerentia & sancta quadam formidine, ac non nisi dato signo, aut edito pulsu, vt in palatiis Magnatum & Monasteriis fieri videmus, ingredi oporteret. Alii alia commēti sunt, sed omnium meo quidem iudicio, optime rem tetigisse visus est magnus ille Pontif. Greg. qui per veterem illam cæremoniam ait designari animam sacerdotis & Episc. prædicationis sonitum edere debere: *Sacerdos ingrediens & egrediens moritur, si sine sonitu prædicationis incedat*, & tinnitum, sacras litteras interpretando, non edat. O minas horribiles, ac penitus formidandas! Deus ecce mortem intentat Prælatis, Ecclesiam veram Sanctū Sanctorum, non edito doctrinæ & prædicationis strepitu, ingredientibus, i. curam pastoralem temere assumentibus. Hinc igitur elicere potestis, quam sit doctrina, ac scientia illi necessaria: in quam rem & alium adhue conceptum proferam.

Exod. 28.

D. Tho. 3. par. q. 9. art. 5. Tradunt Doctores Scolast. & in primis S. Tho. in Christo Iesu, in quantum Deus erat, scientiam quandam increatam fuisse, sed in quantum homo, scientiam quādam infusam: cuius rei rationes variæ sunt sed illa principem facile locum occupat, quæ è verbis D Dionysii Areopagitæ eruitur, qui ait Christum etiam vt hominem Angelorum omnium ac spirituum cœlestium magistrum exstitisse; vt nimirum ostenderet se eorum caput, Principem ac Pontif. esse. Vt autē eos in proprio idiomate edoceret, requirebatur in eo scientia quædam infusa, qualem & ipsi habebant, ac necesse erat vt scientia præceptoris scientiæ discipulorū respōderet. Per hæc autem omnia demonstratur, Pastores qui totius populi capita sunt ac vertices singulari quadam scientia ad docendos alios, debere esse instructos.

De cœlesti Hierarch. cap. 7.

Episcopus capiti comparatur. In corpore humano solum caput oculos in se continet, atque omnia membra dirigit & moderatur; ita vt quamprimum oculi eruuntur, tota corporis humani resp. pericula varia adeat, & in ruinam vergat. Ita quoque, vt meo similitudinem hanc proposito accōmodem, certum est, Præsulem in magno illo Ecclesiæ corpore, mystici cuiusdam capitis locum obtinere, in eoq; oculos, id est, litteras, scientiam & doctrinam singularem esse oportere, vt nimirum omnes sibi subditos rite, ac debite dirigat, ac securos per salebras & anfractus deducat: qui si cæcutire ac caligare incipiat, quid de commissis ei animabus, quæ eiusdem quodammodo membra sunt sperandum est aliud, quam ruina, pernicies, & idipsum quod in Euangelio legimus, *si cæcus cæcum ducat, ambo in foueam cadunt?* *Matth. 15.*

Inter cæteras quas in Iudæis deplorat Isaias calamitates erat Principum cæcitas, & nimia in delinquentibus conniuentia: quod sc. instar talpæ cæcutirent, & instar canum mutorum, visis populi peccatis non inclamarent. Audite eius verba: *speculatores cæci omnes nescierunt vniuersi, canes muti nō valentes latrare, videntes vana, dormientes, & amantes somnia.* Quinam vobis hi speculatores esse videntur nisi Episcopi, quorum Græca appellatio ἐπίσκοπος tantundem valet, ac speculator & excubitor? Ecquis est, obsecro, qui non ploret, qui nō lacrymetur, atque Ecclesiæ calamitatem non defleat, cum eius rectorum cæcitatem & ignorantiam intuetur, adeo vt populum instruere, & aduersus hæreticos qui ouili circumquaque insidiantur, latrare *Isai. 56.*

nesciant? scientia namque hominibus ac præsertim Episc. propria est, vt ignorantia brutis ac bestiis.

Non parua quoque meo iuditio, comminatio fuit, cum populo suo Deus comminatus est, daturum se ei Duces & Principes qui excutirent, & gubernatores, quorum oculi caligarent. *Et claudet oculos vestros, Prophetas & Principes vestros, qui vident visiones, operiet;* id est, Prophetas & Reges vestros, qui vestri quodammodo oculi sunt, quorum est reipubl. commodis inuigilare, cæcos reddet, adeo vt conducendi & dirigendi sitis ab iis, qui prorsus cæcutient, qua nulla maior calamitas & infortunium timeri queat, quæque non nisi insignem ruinam vobis allatura sit. Isai. 29.

Hinc cum arx Sion à cæcis Iebuzæis defenderetur, statim ab Hebræis direpta fuit: *Proposuerat enim Dauid in die illa præmium, qui percussisset Iebuzæum, & tetigisset domatum fistulas, & abstulisset cæcos & claudos odientes animam Dauid.* Vnde colligitur Ecclesias cum à Prælatis cæcutientibus, id est ignorantibus & indoctis administrantur, maximo in discrimine versari. 2. Reg. 5.

Atq; ideo Ammonitarum Rex Naas, vt Galaaditas inimicos suos penitus deleret, ducibus eorum oculos eruere conabatur. Cum enim tyrannus ille valida militũ manu aduersus eos descenderet, ipsi duces ad eum velut legatos destinarunt, vt secum pacisceretur, suumque illi obsequium obtulerunt, sed barbarus ille & immitis respondit, non prius se cũ iis pacem inire velle, aut fœdus pacisci, quã dextros singulis oculos eruisset. Doctissimus Lyranus barbarum hocce factum accuratius examinans, tandem hoc modo concludit; Galaaditas, sc. ingentis staturæ viros fuisse, longos proinde & vastos clypeos gestasse. Et quoniam clypeus sinistrum plerumq; oculum tegit, hinc fiebat, vt barbarus ille dextros oculos erutos vellet; quibus erutis ipsi bello prorsus inepti essent, vtpote qui nihil inter pugnandum viderent. Vt hoc nostro cæpto seruiat, dico, ipsos Ecclesiæ militantis duces, ac Principes, Prælatos esse; Satanam vero, qui Naas infernalis est, aliud nihil desiderare, quam vt eos cæcos reddat: quos si semel dextro oculo scientiæ sc. ac prædicationis, orbari contigerit, & imperitos esse, quid obsecro aliud ab illis exspectare potest Ecclesia, quid aliud Christiani omnes, ac grex ipsis concreditus, quam meram ruinam, eosque velut inutiles ac frugiperdas alere? 1. Reg. 11.

Vnum è præcipuis ornamentis quæ in Dei tabernaculo visebantur, fuit candelabrum aureũ, in quo septem lampades collucebat: *faces. & lucernas septem, & pones eas super candelabrum, vt luceant ex aduerso.* designabat hoc, maximum Ecclesiæ ornamentum esse, si Pastor & præsul instar candelabri septẽ eximiis lucernis ad subditos illuminãdos exornatus sit; si inquam Episcopus septẽ liberalibus artibus ac Theologica scientia optime instructus Ecclesiæ præsit; hæ namque artes sunt velut lucidæ quædam lampades, quæ nobis in hoc vitæ itinere lumen prębent: Ita nempe & Euangelium loquitur, quod scientiam lucernæ & Episcopos candelabro assimilat, *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt.* Quidquid sit, efficitur saltem scientiam Sacerdotibus, Prælatis, atq; omnibus qui ad sublimiores dignitates euecti sunt, pernecessariam esse. quod noua adhuc ratione demonstrabo. Exod. 25. Marc. 4. Luc. 8.

Voluit olim Deus, vt Sacerdotes tubis clangerent in medio exercituum quamobrem hoc eum putatis iussisse? an deerant alii, qubus hoc magis pro officio facere incumberet, vt milites ac duces? an non erat indecens, Sacerdotes qui Deo sacri erant, tubas in medio castrorum inflare, officioque tam profano destinari? vt nimirum ostenderet, Sacerdotes & Præsules, in castris Christianorum, i. Ecclesia, quæ terribilis est vt castrorum acies ordinata; tubarum & buccinarum locum obtinere debere, vt nimirum Euangelium annuncient, summi Dei edicta promulgent, eius leges seruandas proponant, suos ad fortiter agendum inuitent, bellumque acerbissimum & implacabile vitiis indicant. Audite quid olim

Isaias

Esa. 98. Isaiæ in simili negotio præceperit Deus, *Quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum.*

Platonis sententia. Princeps ingenii ac doctrinæ Plato tum demum beatas fore resp. dicebat. si aut Philosophi eas regerent, aut qui ad earum gubernacula sederent, philosopharentur. Id ipsum modo de hoc nostro sæculo dicere mihi iure posse videor, beatas tum demum fore parochias, diœceses & Ecclesias, cum Doctores, Theologi, & Philosophicis scientiis instructi, in capita, Pastores & Episcopi constituerentur.

Sed quam temerito felicem nuncupare potes ô Lutetia, orbis epitome, totius Europæ ciuitatum, & caput & Princeps, Regum deliciũ, quæ huiusmodi semper Præsules nacta es? nimirum doctos, sapientes, sanctitate & morum honestate penitus admirabiles! Inter quos Principem facile locum obtinet gloriosus ille Confessor Marcellus, qui in gremio tuo est educatus, qui tibi domi natus est, qui territorii tui & agri fructus est germen, qui inter Episcopos tuos, vt inter stellas Luna minores, emicat. Marcellus inquam qui in hac Parisiensi ciuitate natus nonus in ordine Parisiensium Episcoporum fuit, successor Prudentii, idque temporibus cum hæc Gallia ab infidelibus adhuc regebatur regibus; quinq; iam à mille ducentis propemodum annis viuere desiit, & Sanctæ Genouefæ perfamiliaris exstitit.

Statim vt ingens mundi huius imperiũ, conditum est, duo quamprimum magna luminaria constituit Deus, solem nimirum & lunam, quæ toti quaqua patet orbi de die ac nocte illucerent. Idem Deus cum Galliæ huius Monarchiã constitueret, duo quoque luminaria effulgere fecit, Marcellum nimirum velut solem, & S. Genouefam quæ secunda luna foret, vt duo hæc astra, splendore & luce rutilantia, toti huic regno lucem præberent. Quid autem impedit, quo minus vtrumque virentibus illis oliuis comparem, quæ in conspectu Dei videbantur, vt in Apocalypsi Ioannis describitur? Hem quam eximia virgo! quam magnus & celebris confessor! quam merito de ipso hodierna die cum Ecclesia decantare possumus, *Ecce Sacerdos magnus, qui in diebus suis placuit Deo.* supra.

Vere inquam Sacerdos magnus, ac Episcopus maximus simul sanctissimus, doctissimus, ac salutis animarum studiosissimus. Quoties enim ille ad populum verba habuit vt peccatores à deuio vitiorum tramite ad salutis iter reuocaret, peccata ipsa profligaret, hæreses & praua dogmata extirparet, & idololatrias ad fidei veritatem compelleret! fuit, fuit, Auditores nouus quidam Iacob, qui vt gregem Labani cœlestis seruaret, magna animi constantia frigus & æstum infractus sustinuit, dies noctesque orando traduxit, vt eadem, quæ Iacob, vsurpare verba merito potuisset; *Diu noctuque æstu vrgebar & gelu, & fugiebat somnus ab oculis meis.* Gen. 31. Habuit enim præter verba, doctrinam, sapientiamque etiam opera; docebat nimirum simul faciebat; quod scil. alterum est quod in absoluto Episc. desiderari dicebamus, & secundum concionis nostræ membrum, quod iam prosequamur. III.

Actio & opera externa Episc. quoque necessaria sunt. Boni igitur & fideli pastori non modo verba, sed etiam opera necessaria sunt: neque enim sufficit, vt doctus sit, ad populum sæpenumero verba habeat, sed requiritur etiam vt manum ad opus ipsum extendat, atque ea quæ pro suggestu dixit reipsa & facto probet, omnibusque & singulis egregium probitatis honestatisque exemplum præbeat. Simile. Erit alioquin mendaci horologio persimilis. Nam quemadmodum cum hora 12. audis, & oculos in gnomonem conjicis, ac nonnisi 10. vel 9. horas vides designari, statim tecum ipse iudicas horologium fallere, aut axes introrsum esse vitiatos, aut loco motos. Ita quoque, si pastor, qui verum quoddam fidelium horologiũ est in summo Ecclesiæ fastigio horas & minuta indicans, quique veluti campana quædam est, omnes salutis horas ac momenta populo denuntians, si ipse inquam Ecclesiæ pastor alium sonum prædicatione & alium operibus edat, euidens signum est eum sibi non constare, atque in eius actionibus discordantiam reperiri.

Paulus

Paulus Doctor Gentium veritus, ne id ipsum sibi fortasse accideret, omni ratione contendebat mores & vitã vt verbis prædicationiq; responderent, hinc ad Corinthios

1. Cor. 9.

scribens, aiebat: *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauero, ipse reprobus efficiar*: Id est, Opere implere connitor, quod verbis doceo, & pœnitentiam aliis prædicans, in meipso eandẽ prius exprimere studeo: alios ad fletum & lacrymas inuitans, prius oculis meis lacrymas excutere, atq; imitari gestio præclaros illos agricolas, de quibus Psaltes ait: *Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua.*

Psal. 125.

IV. Variis similitudinibus designatur Episcopus, qui ea quæ dicit, opere non adimplet.

Episcopus namq; multa docens, & pauca præstans, quique theoriam quidem habeat scientiæ, at nullum virtutum praxim, & qui alios ad bene viuendũ inuitat, ipse vero dissolutionem morum ostentat, similis esse perhibetur faci, aliis quidem lucem præbenti, seipsam vero ardendo destruenti, similis quoque est aquis Baptismi, quæ animab. quidem ad cœlum aditum patefaciunt, ipsæ vero in sordib. remanent: similis etiam est iis qui Noe arcam longo tempore compegerunt, in qua alii seruarentur, cum ipsi eadem exclusi aquis immersi perierint. Bonorum igitur operũ exercitium vna cum doctrina & prædicatione Episcopo necessarium est.

Epist. 16. ad Dioscorum.

Demosthenes inter Græciæ oratores eloquentissimus, interrogatus aliquando, referente Aug. quidnam in perfecto Oratore primas ferret, respondit, Actio: petentib. deinde aliis, quid secundas, iterum respondit Actio, ac mox quid tertias, iterum Actio: & sane crediderim, cum semper hoc ipsum de actione dicturum fuisse, si sæpius id ab eo petitum esset: equidem ait idipsum de Episcopis iure meritoq; mihi dicere posse videor: si enim quis à me petat, quid primas in perfecto, absoluto & digno Episcopo ferat, quamprimum sine tergiuersatione, idque totius orbis iudicio, respondebo, vnicam esse Actionem, si deinde, quid obtineat secundas, tertias & quartas vnicam esse dicam actionem: adeo vt si millies eadem quæstio reiteratur, idẽ ego semper de actione testimonium darem. Ipsa namque actio velut fundamentum est Episcopalis dignitatis, à qua nimirum tota Episcopi perfectio dependeat.

Cant. 2.

Satis id indicasse visa mihi est sponsa in Canticis statim namq; vt sponsi vocem laudauit, *sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis & decora*: ad manum eius pulchritudinem celebrandam descendit, *manus tornatiles, aureæ plenæ hyacinthis*. Sponsus hic profecto veram Episcopi imaginem gerit, sponsa autem Ecclesiæ vox eius prædicationem denotat, & manus hyacinthis plenæ, bona opera virtutib. & meritis insignita. Tunc namque manus eius vere aureæ dici possunt, quando caritas & zelus in operib. eius elucent. hoc namq; inter virtutes caritas est, quod aurum inter metalla, & tum digiti eius gemmis & hyacinthis scatent, quando bonis operibus, ac virtutibus incumbit, quibus nulla pretiosiora monilia aut gemmæ cariores repetiri queunt. E quibus omnibus apparet, vocis dulcedinem, vna cum auratis manibus, doctrinam simul & virtutem, prædicationem & opera, præstãtissimas dotes esse quæ in Episcopi anima, qui verus Ecclesiæ sponsus est desiderari possunt.

Cant. 5.

Matt. 20.

Quin etiam magnus ille paterfamilias apud S. Matthæum, vineam suam, dum cultam vellet, elegit in vinitores, non disertos aliquot oratores, non magnos Doctores, non sublimes Philosophos, sed solos operarios & laborib. assuetos. *Rogate dominum messis, vt mittat operarios in vineam suam*, & post pauca addit idem paterfamilias, *Messis quidem multa, operarij autem pauci.* Vinea hæc Ecclesiam repræsentat, vinitores vero & agricolæ cœlitus missi esse debent laborantes, qui tantum nimirũ operantur, quantum loquuntur. Sed vnum hoc deplorandum est, quod multum in hac vinea sit operis, ac messis plurima, at pauci admodum reperiantur operarii, multi quidem in vniuersitatib. Doctores, multi in Collegiis philosophi, multi inter nobiles & Aulicos Abbates, multi in Palatiis Principum Episcopi, sed operarii pauci, pauci, inquam qui Ecclesiæ commodis inuigilent, qui pro eadem laboribus incumbant, pauci scilicet

Matth. 9. Luc. 10. ibidem.

Prælati vinitorib. Euangelicis comparati.

Epi-

Episcopi, qui quidquid dicunt, opere ipso deinde expleant, *dicunt enim & nō faciunt.* Matth. 23.
Hi vero Deum grauissime offendunt. H nc libro 1. Regum, iratus, quod Saul iussa sua non adimplesset eiusq; verbis, Amalecitas internecione non delendo, non obtemperasset, ad Samuelem, ait, *Pœnitet me quod constituerim Saul Regem, quia dereliquit me, & verba mea opere non impleuit.* Nihil porro obstat, quo minus hoc etiam de Episcopis dicatur, illi enim Deum dereliquisse videntur, eiusque verba negligere, qui quod dicunt, non præstant, qui quidem Euangelium ac genuinum Dei verbum populo denuntiant, ad operandum tamen non accinguntur, nec manum operi admouent. 1. Reg 15.

Scriptum est in libro Iudicium, Ad filium Gera, ambidextrum fuisse, & vtraque manu pro dextra vsum, de quo inter cætera scribitur, quod *fecit sibi gladium ancipitem habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus.* Omnia porro hęc mysterio non vacant. Inprimis validus ille miles nostros Episcopos designat, qui quoniam Ecclesiæ copiis præsunt, nunquam inermes sint, oportet, sed semper gladio, quod est verbum Dei, accincti gladio inquam ancipiti, tum ad virtutes laudibus debitis exornandas, tum ad peccata & vitia castigāda: qui gladius quoque ad longitudinem manus aptandus est, vt nimirum faciant, quod docent, atque opere demonstrent, quod verbis aliis persuadere satagunt. Iud. 3.

In mari illo fusili, quod Salomō in templo Ierosolymis constituit, insculpti erant leones, boues, & Cherubini. Si me sculpturæ huius interpretem adhibere vultis, dico per mare hoc optime Ecclesiam designari, per animalia vero insculpta ipsos Episcopos quos fortitudine oportet esse leones, scientia Cherubinos, opere ac labore boues, boues inquam ad effringendas glebas duriores, ad portandū iugum, ad vineam purgandam, & ad Ecclesiæ noualia colenda. 3. Reg. 7.

Ioannes in Insulam Patmos à Domitiano relegatus plurimas à Deo apparitiones habuit, atq; inter cæteras vidisse se ait filiū hominis septem manu stellas tenentem. Per septem has stellas interpretes designari Episcopos arbitrantur, qui scil. instar rutilantium ac splendidorem siderum in Ecclesiæ firmamento colluceant, & in manu Dei versantur, vt nimirum hic discamus, pastores, nisi sincere ac sine vlla fraude, à manu Dei in Ecclesia stabiliti sint, non vero manu mundi, id est, fauore aliquo, aut datis muneribus, aliisque viis illicitis semper obscuros esse, ac nūquam non deliquium pati, nec vllum lumen præbere. Hæ autem stellæ Angeli appellantur. *septē stellæ Angeli sunt septem Ecclesiarum.* vt hinc intelligamus, quanta vitæ puritas Episcopis sit necessaria, qui per doctrina instar stellarum effulgere, & per vitæ integritatem & innocentiam Angelorum imitari debent puritatem. Noto hic deinde stellas has manu teneri, non vero capiti esse superimpositas, aut alteri cuidam corporis membro annexas, vt doceamur hinc opera Prælato imprimis esse necessaria, quorum operum verum symbolum ipsa est manus. Apoc. 1.

Quā pulchrum porro est, ac iucundum videre Principes illos Ecclesiæ munere suo debite ac rite fungentes, populum sibi cōmissum verbi vitæ pabulo fideliter pascentes, doctrina sua salutis iter illi manifestantes, eumq; honesta conuersatione, ac probitate vitæ ædificantes, omniq; ratione contendentes, vt cum theoria praxis quam optime coincidat? Quam vero dolendum est ac deplorandum, cum in iis mores doctrinæ & verbis vsq; adeo non respondent, cum hoc docent, & illud præstant. Egregiam ad hoc propositum historiam refert Plutar. Cum quidam ætate grandior, stadium olympicum ingressus esset, ac cōuenientem ætati suæ locum quæsisset, nullus ei omnino ex vniuersis Græcis assurrexit, aut locum cessit: qui tandē ad Lacedæmonios se cōtulit, qui cæteris cultiores audiebant, inter quos ei non modo pueri, locum cedendo, sed etiam ætate grandiores ac viri assurrexerunt, venerandam canitiem & annos in eodem reueriti quod factū cum cæteri Græci magnopere deprædicarent, inclamare omnium cōsessu senex cœpit, *Heu miseriam! Omnes Græci norunt, quid sit hone-* In Laconicis.

stum, sed eo solum vtuntur Lacedamonij. Vt hoc senis huius apophthegma propositæ accommodem materiæ dent operam Pastores, ne ipsis scientibus quod sit pulchrũ honestum, vtile, ac quantum sit virtutis decus & pulchritudo soli Laici idem opere demonstrent, ac facto præstent.

Huius meminisse vos velim Præsules, & simul in mentem reuocare, quam acrem illi in Euangelio reprehensionem a domino vineæ audierint, qui præ desidia & inertia otiabantur. Matt. 20. *Quid statis hic tota die otiosi?* *Otiosi* inquam, non concionantes, non scribentes, Ecclesiæ commoda negligentes: *Otiosi*, clerum non reformantes, diœcesis visitationem omittentes, hæreseon zizania non exstirpantes: *Otiosi*, extra diœcesim, procul à grege, in aulis Principum, in delicijs, voluptatib. indulgentes. *tota die:* toto iuuentutis vestræ tempore, in flore ætatis, toto denique vitæ spatio. Non ita, non ita inquam vestri fecêre maiores, non hac via sancti illi patres vobis præiuerunt, & in primis S. Marcellus. ille namque & concionabatur, & operabatur, ad imitationem nimirum Apostolorum, qui primi orbis exstitêre Episcopi, qui bona opera velut additamentum ad prædicationem adiungebant, ac virtutem doctrinæ velut sociam adnectebant, zelum prædicationis & vitæ austeritatem semper simul in aciem producentes. Hinc de iis locutus videtur Psal. 125. Psalmographus dicens, *Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua.* In quam rem egregiam mihi similitudinem suggerit Propheta Iob.

Iob. 39. Cum Deus Iobo quædam naturæ miracula reuelaret, inter cætera ait: *Nũquid nosti tempus partus ibicum in pratis, aut parturientes ceruas obseruasti? Incuruantur ad fœtum, vt pariant & mugitus emittunt.* Gregorius locum hunc in Moralib. explicans ait, per has ibices, & ceruas cursu velocissimas, primos Ecclesię patres designari: quorum tanta fuit in cursu celeritas, vt quatuor mundi cardines breuissimo temporis spatio peragrarint. de quib. in Psalmis scriptũ legimus, Psal. 18. *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum:* quique plurimos Deo, sed non sine ingẽti molestia ac magna difficultate pepererunt. vt de se ipse imprimis testatur gentium Apostolus Paulus, *Per Euangelium ego vos genui.* 1. Cor. 4. Scire vultis, quos ille labores subierit, quas ærumnas exantlarit, quos in partu dolores sustinuerit, ipsum de se scribentem audite. 2. Cor. 11. *Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, die & nocte in profundo maris fui, in itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratri. in labore & ærumna, in vigilijs multis, & fame, & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate, &c.* O partum difficilem! ô graue & ærumnosum puerperium! Heu! veteres illi Ecclesiæ Præsules, vt munere suo pastorali optime fungerentur, quos carceres non subiêre, quæ vincula, quas catenas non sustinuêre, quos labores nõ sunt perpessi quos sanguinis torrentes non effuderunt? vt merito de illis Dauidicum hoc vsurpare queam, Psal. 104. *Dedit eis regiones gentium & labores populorum possederunt.*

Tales scilicet fuêre veteres illi Præsules, sanctitate & doctrina admirabiles, tales Episcopi illi Galliæ, quorum nomina scripta sunt in cœlis, Remigius Rhemensis, Martialis Lemouicensis, Saturninus Tholosanus, Surinus Burdegalensis, Astremonius in Aruernia, Hilarius Pictauensis, Martinus Turonensis, & Marcellus Parisiensis Episcopi. (Galliæ veteres Episc.) S. Marcellus inquam, quem hodie præ cæteris prædico, ac de quo canit Ecclesia: Eccl. 44. *Ecce sacerdos magnus, qui in diebus suis placuit Deo, &, Non est inuentus similis illi, qui conseruaret legem excelsi.* qui nimirum adeo magnus in mundo exstitit, ac tanti in Ecclesia nominis, vt paucos ei pares reperias, pares scilicet meritis, pares virtutibus, pares miraculis, pares in docendo populos, pares in idololatria exstirpãda, pares in honore & cultu Dei ꝓmouendo, deniq; in misericordia erga pauperes ac mẽdicos pares.

De eo namq; vere dicere possum ac proprie, ꝙ de omni viro iusto ait sapiens, Prouer. 31. *Laudẽt eum in portis opera eius.* ac publice coram vniuerso mũdo. Nõ est porro necesse pluri-

bus

bus laudes & encomia eius verbis deprædicate, ipsa eius opera, ipsa miracula, eius heroicæ virtutes, in portis, eum decantent, ac celebrent in portis inquam magnę huius Ecclesiæ, honori & cultui Deiparæ Virginis dedicatæ, in portis nobilis huius ac vastæ ciuitatis, in portis ac liminibus magni huiusce regni, denique in portis totius orbis Christiani laudes eius & opera celebrentur.

Cum aliquem magni nominis, aut Principem quempiam mori contigerit, superbis statim stragulis ac peristromatis magnificis parietes & domus limina cōuestiuntur: adeo vt necesse non sit nomen & qualitatem sciscitari defuncti, cum ex aulæis & parietum ornatu satis manifestum sit opulentum aliquem ac dignitate fulgentem obiisse, quem laudent in portis & parietib. opera eius. Idipsum de sancto Marcello hodie mihi dicere licet: si enim scire desideretis, quis qualisue fuerit, quænam eius merita, vnico

Prouer. 31. vobis statim verbo respondebo, *Laudēt eum in portu opera eius*: vitā eius intuemini, actiones eius inspicite, miracula attēdite, & plurimas alias virtutes, quæ vera animæ supellex sunt, & videbitis ex his omnibus, ipsum celebrem aliquem ac magni nominis Episcopum fuisse.

Laudes & encomia S. Marcelli. Eccl. 44.

Tota igitur hæc diœcesis, totum hoc regnum, vniuersus clerus atque vniuersa Catholica Ecclesia hodie mecum dicant, *Ecce sacerdos magnus*. Vere magnus, quia magnæ ac late parentis ciuitatis Epis. magnus, quia magna ac luculenta edidit miracula; magnus, quia magno modo eius in cœlis est gloria; magnus denique quia magni apud omnes nominis est ac famæ. *Ideo fecit illum Dominus crescere in plebem suam*. O mercedem incomparabilem! ô nobile vigilantium Episcoporum præmium! quia nimirum vigilans fuit ac sedulus in Episcopatu, quia populum sibi concreditum assidue verbo vitæ pauit, & sapienter vitam instituit; quia scientiæ opera & actionem coniunxit, *ideo* nomen eius per omnes terrarum angulos celebre redditū est: ideo Episcopatum eius Dominus benignissime fouit ac promouit; *ideo* gregem eius & oues fecit excrescere; *ideo* bonos ei successores elargitus est, *ideo* nomen eius super æthera notum, ac memoria illius apud posteros erit immortalis. Nam. *in memoria æterna erit iustus, ab auditione mala non timebit*. Hoc quidē de omni iusto, sed ipsum Sancti Marcelli nomen peculiari quadam ratione in æternum manebit, nunquam de eo quisquam secius ac debet loquetur, Lutetia semper memoriam celebrabit, nomen eius perpetuo conseruabit; semper eum innocabit, ac numquam non de eo dicet, *Ecce Sacerdos magnus qui in diebus suis placuit Deo*. Psal. 3. Eccl. 44.

O vere magne Marcelle, atq; inter omnes Sanctos eximie, inter Pastores Pastor egregie, decus Lutetię, vniuersæ columē Galliæ, fidelium spes, supplicum refugium & præsidium: cuius hodie Ecclesia festiuitatem celebrat. O Sancte ac gloriose Episcope qui modo Angelis sociatus in cœlesti regione regnas, Altissimo dilectus & æterna beatitudine perfruens. O beate Episcope qui tāta olim prudentia, ac sanctitate hanc diœcesim direxisti, huius obsecro, tui gregis memor esto, ad ouiculas tuas benignissimos oculos conuerte, intercede pro eo, qui nostris diebus locum tuum hic occupat, qui infulam quæ tuum aliquando caput exornauit, capite gestat, & pedum manibus, quod tuum aliquando fuit, qui idem, quo tu olim grauatus fuisti onere, humeris impositum habet. Et quoniam multum te apud Dominum posse, & magni preces tuas apud eum ponderis esse confidimus, nostris hodie precibus aurem accommoda, pro nobis omnibus intercede, nostras quoque Deo orationes repræsenta, ac ꝑ nobis apud Altissimum obtine, vt postquam fidele hic ei obsequium præstiterimus, teque qui ei carus es, debito honore prosecuti fuerimus; ex hac vita in æternam ingredi mereamur, ad quam nos conducat Pater, & Filius ac Spiritus Sanctus.

A M E N.

✝

BREVIS TRACTATVS
DE SANCTORVM CVLTV.

QVEM supplementi vice, LECTOR STVDIOSE, tibi habe, à Compendiatore operis huius collectum, vnde velut ex loco communi petere queas, quibus ea quæ in hac parte de Sanctorum Festis reperiuntur, vel illustres, vel alicubi ob defectum suppleas. Vtere, fruere, donec ab Authore ipso, quæ desunt, suppleantur, & Vale.

PARTITIO.

PARS I.

Prœmialis de Sanctitate Christiana.

I. *Sanctus Sanctorũ Deus.*

PROPHETA Euangelicus Isaias, quæ vidit, & audiuit, testatur cap. 6. *Clamabat alter*, Cherubin, *ad alterum, & dicebat: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituũ, plena est omnis terra gloria eius.* Euangelista quoq; Apocalypticus testes eiusdem ait c. 4. *Quatuor Animalia requiem non habebant: die ac nocte dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Omnipotens, qui Erat, & qui Est, & qui venturus est.* Nimirum cuius natura bonitas, ipsius quoq; essentialis est Sanctitas.

Sancti & homines. Nobis vero aduentitia, Rom. 8. *his, qui secundum propositũ vocati sunt Sancti: Sanctificatis in Christo Iesu*, 1. Cor. 1. *Qui dignos nos fecit*, Cor. 1. *in partẽ sortis Sanctorũ, in lumine.*

Per Christum orantem. Ipse pro nobis id orauit, Ioan. 17. *Pater sanctifica eos in veritate. Et pro eis ego sanctifico meipsum, vt sint & ipsi sanctificati in veritate:* Orauit, inquam, *& exauditus pro Reuerentia sua* impetrauit, Eph. 5. *Qui tradidit seipsum pro ea*, Ecclesia, *vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ, in Verbo: &c. vt sit Sancta & immaculata.* *Ac ita merentem.*

II. Illa vero hominũ accessoria sanctitas duplex est: Officii seu Ministerii gratis data: vt in Leuitis ac Sacerdotibus, 1. Leu. 21. *Sancti erunt Deo suo: & non pollueunt Nomen eius: Incensum enim Domini, & Panes Dei sui offe-* *Sanctitas I. Ministerij.*

offerent: & ideo sancti erunt. 2. Quapropter suum iubentur honorificare ministerium: Leu. 20. *Sanctificamini, & sancti estote, &c. Eritis mihi sancti: quia Sanctus sum ego Dominus & separaui Vos à ceteris populis, vt essetis Mei.*

2 Christiani. Est & Cuiusq; Christiani sanctitas sanctificans, Heb. 13. *Propter quod & Iesus, vt sanctificaret per suum Sanguinem populum, extra portam passus est.*

1 Prædicta. 1. Prædictum Deut. 7. *En elegit te Dominus hodie, vt sis ei populus pecularis: sicut locutus est tibi: & custodias omnia præcepta illius: & faciet te excelsiorem cunctis gentibus, quas creauit in laudem, & nomen, & gloriam suam: vt sis populus sanctus Domini Dei tui.* 2. Exod. 19. *Eritis mihi in regnum Sacerdotale, & gens sancta.*

2. Præstitaque à Christo. III. Inprimis Christiani. 1. Pet. 2. *Genus electum regale Sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, &c.*

3. Acquisita studio. Quare, 1. Pet. 1. *Et ipsi in omni conuersatione Sancti sitis: quoniam scriptum est sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.* Et iure, 1. Thes. 4. *Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra, vt abstineatis vos à fornicatione.*

4 Conseruanda. Nimirum, Heb. 10. *In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem Corporis Iesu Christi semel.* Ideo 1. Ioan. 3. *Et omnis, qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut Ille est sanctus.*

5. Augenda. 2. Pet. 1. *Propter quod succincti lumbos mentis, sperate in eam, quæ offertur vobis gratiam.* Et orate: *Sanctificetur nomen tuum* Quinetiam Apocal. 22. *Qui iustus est iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur.*

Ad gloriã Dei, & Ecclesiæ. Quo fine? Eph. 4 *Ad consummationẽ Sanctorum, in opus Ministerii, in ædificationẽ Corporis Christi: Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virũ perfectum: in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Vt iam non simus paruuli fluctantes, & circumferamur omni vento, &c. Veritatẽ autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui Caput* Christus *: ex quo totum Corpus compactum, & connexum, per omnem iuncturam subministrationis, &c.*

Viuentium preces petuntur. Atq; hos viuos Sanctos Apostolos salutat, Rom. 16. 1. Corinth. 12. Eph. 1. & Tales viuos etiam inuocat. Rom. 15. *Obsecro vos Fratres per Dominũ N. I. Ch. & per Charitatem S. Spiritus, vt adiuuetis me in orationibus ad Deum, vt liberer ab infidelibus, qui in Iudæa sunt, & obsequij mei oblatio accepta fiat in Ierusalem in sanctis* Col. 4. *Orationi instate, vigilantes in ea, in gratiarum actione: orantes simul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis ostium sermonis, ad loquendum mysterium Christi.*

PARS. II.

Quibus Sancti nomen conueniat?

Sancti Purgatorii. MOrtui vero Sãcti sunt duplices. 1 Purgatorii. *Qui cum pietate obdormierunt: tales Iudas considerauit optimũ habere spem.* 2. Mach. 12. Veruntamen, quia, Apoc. 21. *non intrabit in eam* cœlestem Ierusalem, *aliquid coinquinatum:* Et quia Matth. 7. *angusta est porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam: & pauci sunt, qui inueniunt eam. In multis enim offendimus omnes* Iac. 3.

Sunt adiuuandi. Ea propter, 2. Mach. 12. *Sancta, & salubris est cogitatio, pro defunctis exorare: vt à peccatis soluantur.* Hinc iuniorem senior ita formabat Tobias, cap. 4. *Panem, & vinum tuum super sepulcrum Iusti constitue.* Et illi 1. Reg. vlt. ieiunarunt pro mortuis.

Et vere iuuantur. Et expecti, quasi gratulabundi canunt Psal. 65. *Transiuimus per ignem, & aquam; & eduxisti nos in refrigerium.* Quod S. Ambrosius de Purgatoriis interpretatur.

Et vere patiuntur. Et similes quoque 1. Corinth. 3. *Salui erunt: sed quasi per ignem:* id est, ait Ambros. *purgantem*, vel *probantem:*

Sancti sunt in Cælo. II. Et Cœlites sunt sancti mortui: qui in humanis esse desinentes, vt *aurum purgatũ, probatum septuplum; inuenti sunt sine macula:* ideoq; inter Diuos in cœlo beatos à Deo recepti sunt. De talibus Apocalyp. 11. *Aduenit ira tua, & tempus Mortuorum iudicari, & reddere mercedem seruis tuis Prophetis, & Sanctis, & timentibus Nomen tuum pusillis, & magnis: & exterminandi eos, qui corruperunt terram:*

Perfecte sancti. 1. Vt igitur ea papyrus, alba: illud ferrũ, calidum: is homo sanus: cui nigroris, frigoris,

goris, ac nihil inest: Ita in cœlis Sancti, quibus defecatissima, limpidissimaque inest sanctitas.

2. At talis etiam, cui a futura labecula, vel lapsiuncula nihil est quicquam metuendum. Est autem viuis. Hinc 1. Cor. 10. *Qui se existimat stare: videat, ne cadat.*

3. Quocirca cuiq; occinitur illud Apocal. 3. *Tene, quod habes: vt nemo accipiat coronam tuam.* At vero *Qui vicerit: faciam illũ columnã in tẽplo Dei mei: Et foras nõ egredietur amplius.* Quod si igitur viui recte Sãcti possunt appellari: quãto securi⁹ cœlites.

Mortales dicuntur sancti. III. Quid: quod ethnici suos quoq; Sacerdotes titulo *Sãcti* affecerint? Teste *Plut. l. de Orat. defectu.* Sicut & Iudæi suos: Et hi quidem recte. Vti & nos *sanctos* nuncupare fas est *Episcopos.* Beza epist. 39. ait *Doctiss. & Sanctissimus, Basil.* Orig. & D. Hieronymus *Sanctos Monachos.* Vopiscus in Aureliano. Imp. *sacratissimi Quirites: sanctissimi milites:* & id ob Sacramentum dictum militare.

Et hæretici se sanctificant ipsi. Quid aduersarii? Lutherus in suis prophetiis c. de papatu ait: *Sanctissimus Ioannes Huss de me prophetauit. Caluinus* ab Oecolãpadio dicitur Epistol. 52. *Sanctus.* Ab Lutheranis *Lutherus S. Pater.* Ab Sibrando l. 4. c. 1. *Caluinianus* quidam, *sanctissimus* Christi *seruus.*

Et sancti exauctorantur. Vah impietatem! Nolunt Petrum, Paulum, &c. prænominare *sanctum.* De quo Parisiis, publice notati sunt, & damnati. Neq; Heildelbergæ, vt fertur, iã hospitale ad S. Spiritum vulgo appellatur aliter, nisi *ad spiritũ.* Sicq; & in editis libris appellant.

Ita olim Iconomachius Leo Imp. voluit templum *sanctorum 40. Martyrum vocari 40. Martyrũ.* In Miscellaneis Constitutionibus Imperatoris in Theophilo leguntur hæc. *Michaelus pater eius edixerat: ne vlli picta imagini, vbicunque esset, nomen Sanctus imprimeretur, quod id nulli rei, præterquam soli Deo congruere putabat.* Similes hodierni.

PARS. III.

De Canonizatione Sanctorum.

SEruius in Virgil. ait: *Deos perpetuos dicimus. Diuos ex hominibus factos: quasi diẽ obierint Vnde & Diuos Imperatores vocamus.* Iuuenal. *Respice riuales Diuorum.* Sancti autem non sunt Dii nisi improprie: vt Psalm. 81. *Ego dixi Dij estis.* Quod Dominus explicauit *Ioan.* 10. Dii sunt, qui homines fuerunt. Vnde Angelorum nullus rite Diuus nuncupabitur. Quia diẽ nunquã obierunt.

Quo iustius Laurẽtius Valla culpat palpones, qui *insani, ait, & nostra religionis immemores vocant Diuum Augustum, Diuum Claudium: quasi vulgus atque homines possint Principes referre in Deos.* Quodque fœdius; hodie viuos quidam Diuos prænominant. De quibus Tertulliani hoc canas.

Hæc nõ humilitas sed humilitatis imago est.

Beati vero reipsa sunt iidem, qui sancti: at non vsu hodierno. Differuntq; non fœlicitate cœlesti: quod sciamus: sed honore ac testimonio publico felicitatis, ab Ecclesia declarato.

II. Sancti tamen agnoscuntur probabiliter ex miraculis, quæ aut viui, aut mortui designarunt. Probabiliter inquam: cum & prodigia esse falsa queant. 2. *Thess.* 2. & 2. *Corinth.* 11. Et vera miracula etiam à non sanctis dantur. *Matth.* 7. *versicul.* 22. *Nota Sanctorum probabilis.*

Ergo infallibiliter cognoscuntur. 1. Vel testimonio Scripturæ: vt quos Apostolus, *Heb.* 11. recenset in suo hagiologio. 2. Vel iudicio Ecclesiæ: quæ 2. Tim. 3. *Columna, & firmamentum est veritatis.* Quod iudicium *Canonizatio* nominatur. Vt enim Canon est rerum aliarũ numerus: ita & Sanctorũ. Vnde dicitur; quis referri in numerum sanctorum, id est *κανονίζειν.* De hoc luculente *Illust. Card. Bellarmin. t. 1. de sanctis l. 1. cap.* 7. 8. 9. 10. Ex quo subiecta, strictim; sed de solo Canonismo generatim: De cõsequentibus ad ipsũ effectibus nihil. *2. Infallibilis.* *Quid Canonismus sit.*

III. Ergo Sanctos recte ab Ecclesia Canonizari affirmo: id est, reddi publicũ testimoniũ de vera sanctitate, & gloria defunctorum: honoresq; decerni. Et hos septemplices. *Primo* Sanctos vocari. *Secundo* Precibus inuocari. *Tertio* Aris, ac templis coli. *Quarto* Missarum, & Horarum Canonicarum officiis celebrari. *Quinto* Festos eis dies agi. *Sexto* Imaginibus eos repræsentari. *Quid conferat sanctis.*

Septimo Reliquias eorum in aris, at Lipsano-

sanothecis honorati. Ecce ostendo hic locum communem, campumq; latissimum, ac plurimis iam peruagatum quem ideo præteruehor: nihilq; affero de Sanctorum Inuocatione; Templis acris: Festis; Imaginibus: Reliquiis: ad eas Peregrinationibus, &c. Quæ nusquam nec solidius; nec luculentius, quam apud Bellarminum. Sed prolixiora, quã pro compendioso nostro instituto. Idcirco hic vnum hoc. Nimirum.

Canonismo vno omnes istos septenos supradictos rite Sanctis decerni, astruimus & S. Scriptura, & Ratione, & primæua consuetudine moreque maiorum. Nam. 1. Deo ad Canonismum allubescit: Quia vtriusq; Scriptoribus Testamenti eundem suggessit. Enimuero ab hisce publico Ecclesiæ testimonio Sãctos voluit declaratos plurimos.

1. Adeatur, & audiatur Ecclesiasticus c. 44 45. &c. quantum euehat, testetur, atq; promulget cum canonismo inclytos virtutibus, factisque viros Sanctos.

2. Lucas in actis cononizauit Stephanum, Iacobum maiorem, Petrum, Paulum, Silam, &c.

Est debitus sanctis. 3. Eccl. 44. *Sapientiam Sanctorum narrẽt populi, & laudem eorum nunciet Ecclesia.* En, iussio hæc: Et iusta. Nam naturale præmium virtutis honor est, Est & vtile nobis: ad eorũ intercessionẽ promerendã.

Est vtilis nobis. Canonismus seruit ad Sanctorum imitationem. Heb. 13. *Mementote præpositorum vestrorum, qui locuti sunt vobis verbũ. Quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem.* Atqui Canonismus eos, vt lucernas, in candelabro proponit.

Est Charitatis. Christiana. 5. Quia cum membra simus inuicẽ vnius Corporis Christi; par est, vt, sicut afflictis cõparimur; ita & glorificatis cõgaudeamus.

Est necessarius. 6. Quia errare potest populus in colẽdo hoc, vel isto. Vt quem pro Martyre colebat populus quidam. Cumque id S. Martino inspectum accideret: orauit: & pseudomartyris apparens ei anima, inquit, se damnatam latronis esse, isthic olim iusto affectũ supplicio. *Sulpitius in vita S. Martini.* Simile accidit tempore Alexandri III. *cap. Audiuimus. Extrauag. de reliquiis.* Vbi reprehẽdit venerantes occisum in ebrietate.

PARS IV.

Canonismus esse debet infallibilis, ac proinde tantum Pontificius.

CAnonizare prouincialiter, seu particulariter, olim quiuis poterat Episcopus. *Cypr. Epist. 37. Aug. in Breuiculo collat. c. 13.* sed ob factos errores, & abusus prohibuit Alexand. III. c. 1 & 2. de reliquiis. At vniuersaliter, idq; infallibiliter solus Papa põt. 1. *Ratio.* Quia eius est proponere, quid credendum, vel agendũ in Ecclesia. Potestque declarare hæreticos: Ergo & Sanctos.

Prima solẽnis canonizatio legitur facta S. Guiberti, ab Leone Papa III. ad instantiã Caroli Magni ante annos DCCC. *Teste Surio to. 2.* Ante coli sancti cœperunt consuetudine vniuersali, non lege. Sicutq; in aliis cæ vim legis obtinet: ita & in hoc. 2. *Ratio.* Quia de Canonizato non licet dubitare num sit colendus: ergo nec an sit Sanctus.

Hinc S. Bern. Epist. 174. *Quæ accepi ab Ecclesia, securus teneo, & trado.* Et Augustino Epistola 118. cap. 5. *Si quid tota per orbem frequentat Ecclesia, quin ita faciendum sit, disputare insolentissima insania est. Tertia Ratio.* Tenemur obsequi Papæ dies festos indicenti: ergo & sanctos declaranti credere tenemur. Neu pro ipsis orando, ipsis iniuria fiat. Nam Augustinus sermone 17. de verbis Apostol. *Iniuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.* 4. Historicis gestis Alexandri, Cæsaris, &c. creditur, eos fuisse dignos honore viros? Cur non magis Præsulis Ecclesiæ declarationi. Præsertim attestantibus miraculis, & accuratissima præuia singulorum indagatione factæ?

II. Obiiciunt istud Augustini *multorum corpora honorãtur in terris: quorũ animæ torquẽtur in gehenna.* 1 Istud Augustini, an cuiusnam sit dictum, nescitur. 2. Verum est, & in Alexandro Magno, Cæsare, potentumq; monumentis? Nõ autem in quoq; Sanctorum. 3. Verũ & in Luthero: cuius magna & crassa statua, in Francofurdiano Mercatu, spectaculo fuit proposita, quã nõ nisi pretio annumerato cuiquã videre licebat. Sturmius Epist. 222. ad Caluinum de Luthero ait, *Adeo φιλολύθηρος est, vt vel crepidas eius adorandas putet.* 4. Verũ & in ceteris hæreticorum

rum

rum primipilis: quorum mirifica ipsis in terris memoria: in cœlis nulla. Nam haud pridem, ad Rheni oras, rogati hæretici, quos de suis nossent in cœlo sanctos: quem nominarent habebant nullum. Et satrisum fuit. Prædicans dein edito libello respondit: Latronem in cruce bonum Lutheranorum & Caluinistarum esse Sanctum. Plusque risum. Atque vtinam imitarentur latronem cum fide, & opere iuxta inclytum.

III. Neque vero est, quod Apotheosios impieratem nobis aduersarii calumniose conantur imponere. Nam Caluinus l. 3. Institut. cap. 20. ait, *Sanctos* à nobis *Deos tutelares* haberi. Non eos dicimus Deos; sed Diuos & Sanctos: nec eos latriæ; sed duliæ cultu afficimus. Nisi vocem apotheosin accipi placeat sic, vti dictum istud: *Ego dixi, dij estis*: Id est: Improprie. Sed nos *istam consuetudinem* sic loquendi *non habemus*.

IV. Cauendis igitur fraudibus tum philautorum, tum cacodoxorum, tum cacodæmonum; necessarius est Canonismus Sanctorum. Monēte D. Hieronymo in Epistol. ad Philemonem. Vbi *Magnum*, ait, *est crimē dicere sanctum qui non est, & non sanctum, qui est sanctus*.

Atqui venditarentur à nonnullis sancti, qui non essent: idq; vel ex nimio charorum amore: ex beneficiorum perceptorum memoria: ex ambitiosa generis, cœtus, ciuitatis, gentis ac regionis excellentia: è sordida & mendaci adulatione, dum Regibus, Principibus, potentibusq; aliis Sancti parentes, filii, &c. darentur: ex aliqua lucelli alicuius, aut honoris & famæ specula, per populorū scilicet cōcursus & dona: ex improuida deniq; Scriptorum quorūdam de virtutibus & prodigiis aliquorum narratione: ex stolida ac imperita vulgi opinione; ex inepta inanium fallorumq; *per mirabiliarios*, vt ab S. Augustino vocantur Tract. 13. in Ioan miraculorum famigeratione, ac superstitiosa quorundam temeritate.

V. Sic & reipsa factū aliquando monstrat apud Sulpitiū S. Martinus, & Optatus Mileuitanus lib. 1. & apud S. Anselmum Landfrancus, dum de eo, quē postea vere sanctū agnouit, dubitabat *Elphego: Sur. tom. 2.* Cōcilium Laodicenum canon. 34. Carthaginense 1. canon. 2 *Balsamō in canon. 13 Sanct. Basilij*. Et nonne voluit Phocas Imperator, vt omnes, qui ab infidelibus in prælio cæsi essent milites, martyribus ascriberentur? Nonne facinorosi & obcæcati, per honestæ mortis speciem, hunc interdum honorē captarunt, vti monet Sanctus Augustinus in collationis tertiæ Breuiculo cap. 13. Quin & Alexander Tertius Pontifex, *Audiuimus*, inquit, *quod quidam inter vos diabolica fraude decepti, hominem quendam in potatione & ebrietate occisum, quasi Sanctum (more infidelium) venerantur, cum vix pro talibus inebrietatibus perēptis Ecclesia permittat orare Dicit enim Apostolus, Ebriosi regnum Dei non possidebunt. Illum ergo non præsumatis de cætero colere; cum etiam, si per eum miracula fierēt, non liceret vobis ipsum pro Sancto, absq; authoritate Romanæ Ecclesiæ, venerari*. Et rursus: *Inuētas de nouo reliquias nemo publice venerari præsumat, nisi prius authoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ. Prælati vero non permittāt eos, qui ad eorum Ecclesias, causa venerationis, accedunt, variis figmentis aut falsis documētis decipi, sicut in plerisq; locis, occasione quæstus, fieri cōsueuit*. Tridentina demum Synodus, cū de his plura sanxisset, ad extremū tandem, Session. 25. concludit: *Nihil inconsulto sanctissimo Romano Pontifice nouum aut in Ecclesia hactenus inusitatum decernatur*.

X de reliqu. & vener. Sanct.

ib. c. Cum ex eo.

Testis etiā loco citato est Optatus Mileuitanus fas olim non fuisse, vt pro Martyre duceretur, honoreq; afficeretur, q *vincatus non esset*, id est nondū probatus ac receptus, prout eum in locū obseruauit doctissimus, quem ab hæresi resipiscentē frustra allatrauit Beza; *in Ecebolio in vita Caluin. & epist. 6.* Balduinus, & ex eo Baroni⁹ Quod sine Martyres quidē publice quoslibet, ab infidelib⁹ in bona etiā quandoq; causa peremtos nominare ac venerari *nisi vindicatos* non licet, quāto alios quoslibet, publicis sanctorū insignibus ornare minus? *Si* ait Baronius Martyrol. die 4. Martii, *de illis qui pro Christo occidebantur, tamen de eorū fide & charitate, sine qua nihil prodest, etiamsi det quis corpus suum ita vt ardeat, tam exquisitam peruestigationem haberi moris fuit; sane mirum videri*

deri non debet, sanctam Dei Ecclesiam, veritatis columnam, maius studium, multoque exactiorem diligentiam adhibere solitam, in ascribendo cæteros sanctorum numero: vt & merito tanti ponderis negotium non Primati, vel Patriarchæ alicui, sed ipsi tantum Romano Pontifici, pro summa ei à Christo Domino in beatissimo Petro Apostolo tradita potestate, sit creditum.

VI. Et sane multi animorum recessus, latebræ plurimæ. Si ait Sanctus Hieronym. lib.3. ad Galat. cap.5. *ita martyrium fecerimus, vt nostras velimus ab hominibus reliquias venerari: si opinionem vulgi sectantes intrepidi sanguinem fuderimus, & substantiam nostram vsque ad mendicitatem propriam dederimus, huic operi non tam præmium quam pœna debetur, & perfidia magis tormenta sunt, quam corona victoriæ.* De hisce igitur occultissimis hominum cogitationibus, & consiliis, de vera vsque ad extremum vitæ spiritum constantia, de certa denique in cœlos profectione, quis certo, nisi diuinæ opis, astantisque & contestantis sancti Spiritus vi & afflatu pronuntiet? Omnino igitur sacer iste Canonismus nobis opus: & ad eum magna insignisq; cura inquisitio, prudentia, religio, iudicium. Dixi autem, *vt publico inuocentur Sancti*, necessarium Canonismum, qui priuatim potest quis ἀνεξετάστως alicuius preces rogare, vti etiam hominum adhuc viuentium ac spirantium.

Atq; ista generatim, prætermissis iis, quæ septem recensui superius, apud Bellarminum reperiundis. Singularia sunt alia pauca quædam, & eximia: quæ huc retulisse pretium fuerit operę, desumpta ex quæstionibus de sanctis.

PARS V.

Quod nostrum sui cultum sentiant sancti, precesque cognoscant.

NEgant hæreticorum complures: indeque confectum volunt. Sanctos nullo modo inuocandos. Et eam istorum ignorantiam probant *primo* quidem ex Scripturis Iob 41. 21. Ecclesiast. 9.5. Isai. 63.16. 4. Reg. 22.v. 20 *Deinde* ex nonnullis Patribus, D. Augustino lib. de cura pro mortuis cap. 13. lib. de religione cap. 55. Gregorio Nazianzeno in fine suæ in sororem suam Gorgoniam orationis. Origine lib. 2. in Epist. ad Romanos. Sed ista in re sunt hæc statuenda.

Sanctos, certissimum est, quæ hic à no- I.
bis aguntur, nosse: De modo tantum, quo norunt, quæstionem esse: An videlicet generatim tantum nostra ista norint, an singillatim, an naturaliter, an supernaturaliter: & si supernaturaliter, quo id modo fiat.

Generatim cognoscere Sanctos, quæ in II.
hoc mudo fiunt, annunt etiam hæreticorum aliqui. Et merito. Nisi enim omnis ex eorum animis deleatur penitus memoria, necessum est, meminerint, quæ hic esse soleant bona & mala: quæ nostra studia & affectus, quibus periculorum, tentationum ac ærumnarum agitemur tempestatibus, & similia. Testis epulo. Ex hac is memoria dicebat Lucæ 16. vers. 23. *Habeo quinque fratres*, ex eaque aliquantum naturaliter ratiocinans cognoscebat eos idem æternæ gehennæ, quod ipse tenuisset, tenere iter, ideoque rogabat ad eos ablegari aliquem, vt, ait, *testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.* Atque hinc, qui generatim hanc sanctis cognitionem non adimunt, hæretici, simul etiam vel fere, vel omnino fatentur eos pro nobis generatim orare. Lutherus par. 2. in art. 2. Schmalkaldico: *Angeli*, ait *in cælo pro nobis orant, sicut ipse quoque Christus facit, & Sancti in terris, & fortassis etiam in cælis.* Melanchthon etiam in confessionis Augustanæ Apologia, ad art. 21.

Preces nostras singillatim cognoscunt. III.
Primo Apoc. 5.13. Ad creaturarum omnium, ideoque & hominum, qui in hoc mundo adhuc hæremus, preces dicunt cœlestia illa quatuor animalia. *Amen.* Sed qui non cognoscit, quæ dicit alius, dicere hoc non potest. 1. Cor. 14. 16. *Secundo*, accipiunt Sanctorum preces eadem quatuor animalia, & XXIV. Seniores, easque veluti phialas quasdam aureas fragrantissimorum plenas aromatum Deo ipsi offerunt. Apoc. 9.8. Eas igitur certe cognoscunt. *Tertio:* Iidem Seniores sciunt optime, quinam & quales ii sint,

qui ex hoc demigrant ſæculo, ſciunt quibus hic ærumnis diuexati fuerint, quomodo ſuas in Agni Sanguine lauerint ac dealbauerint ſtolas. *Apoc.7. 19.* Quomodo eorum igitur in ærumnis illis preces ac gemitus, eorum religionem ac pietatem, eorum *in Sanguine Agni*, lachrymas & vota neſciant? *Quarto.* Qui morte obita vitam ineunt cœleſtem, *æquales angelis ſunt.* Lucæ 10.36. At norunt Angeli noſtras precationes, Apoc. 8. Tob 3. & ibidem quæſtione 4.5 6. Luc.15.10.

Sed obiicitur ex Caluino lib.3. c.20 §. 25. *Angeli ſunt adminiſtratoris Spiritus, quibus delegatum ſit miniſterium curandæ noſtræ ſalutis, huicque rei eos præfecit Deus. Vnde & ſacros cœtus frequentant, & Eccleſia illis theatrum eſt, in quo mirentur variam & multiplicem Dei ſapientiam. Quod illis peculiare eſt, ad alios qui transferunt, certe ordinem à Deo poſitum, qui inuiolabilis eſſe debebat, confundunt ac peruertunt.* Reſpondeo *Primo*, ſanctorum Spiritus etiamſi Angelis dicantur ſimiles, non ideo ſunt ſimpliciter dominatorii, ſed ſummæ illius maieſtatis miniſtri etiam ſunt. *Secundò*, eos etiam ſaluti noſtræ præfecit Deus, Apoc. 2. 27. Matth.24. 47. *Tertio.* Non omnes Angeli cœtus noſtros frequentant ordinarie ac aſſidue. *Quarto.* Sanctis etiam Eccleſia theatrum eſt in quo mirentur variam & multiplicem Dei ſapientiam Apoc.3. 21 cap. 4 49. 10. 14. cap.17. 14. & ſequentibus. *Quinto* Si res, vota preceſque noſtras omnino ignorarent Sancti; non poſſent fœlices ac beati cenſeri, quia eas res, quarum ex natura & charitate tenentur cognoſcendarum deſiderio, ignorarent. *Sexto.* Gubernant, vt ante dixi ex Apocal.2. & S. Matth. 24. gentes ac populos. Quomodo eorum igitur res non norint?

Septimo. Eſſent beati illi nobis miſeriores. Nos enim etiam, quæ à nobis longiſſime terra mariq; diſſita ſunt poſſumus nuntiis ac literis intelligere, & Sancti, quod ab iis abſimus, rerum, obſecrationumque noſtrarum nihil cognoſcent? Imo inuenire eſt mortalium nonnullos, qui ſiue vere, ſiue falſo (id enim iam non diſputo) promittere audeant, vel per ſpecula, vel per cœleſtes neſcio quos characteriſmos, remotiſſimarum rerum cognitionem, & abſentiſſimorum hominum quædam veluti colloquia, & qui cum Deo ſunt, per ſummam huius, interminatamque poteſtatem, nos abſentes audire, noſtra intueri negotia & ſtatum, non poterunt immortales?

Octauo ab effectu etiam licet euidentiſſime argumentari ſic: Sancti faciunt ac præſtant, quæ ab iis petimus. Cognoſcunt ea igitur. Antecedens è Patribus, hiſtoriis, monumentisq; tam multis patet, vt in eo hærere iam nolim. Videri poteſt *Bellarmin. lib. 1. de cultu Sanctorum c.18. & 19. Nono.* Sancti norunt eos, à quib. exagitati & excruciati ſunt, adhuc viuere, vigere, ac florere, *Apoc. 6. v.* 10. poſſunt igitur & eos noſſe, qui adhuc viuunt, & in miſeria quapiam eos colunt ac rogant. *Decimo*, De ſuo quodam improbiſſimo amiculo ſcripſit ad Farellum ſuum, Epiſtolarum pag 10. Caluinus: *Coraldus ſtat coram Domini tribunali, teſtis & accuſator eorum nequitiæ*; Et Sancti coram eodem illo Dei tribunali, teſtes ac laudatores viuentium virtutis ac pietatis eſſe non queant? *Vndecimo.* Gentiles pœne omnes, quibus quidem animos eſſe immortales perſuaſum fuit, iſtiuſmodi cognitionem illis non negarunt, & noui noſtri negant Sophi?

Duodecimo. Ioſephus lib. 3. belli Iudaici. c.24. in Græco: *Καθαραὶ δὲ ἐπήκοοι μένουσι αἱ ψυχαὶ, χῶρον οὐρανοῦ λαχοῦσαι*, id eſt, *Puræ vero audientes, ſeu ad audiendum aptæ manent animæ, quæ cœlum adeptæ ſunt.* Neq; enim ὑπήκοοι legendum, vt ex reipſa intelligitur, & ex Interpretibus Latinis, Gallicis, Germanicis capite 14. & quodammodo ex Ioſepho altero Gorionide, cap. 21. prout à Dauide Chytræo, Argentinæ prodiit.

Decimotertio. Ad obiecta reſpondeo breuiter quidem, ſed vere loqui tam ſcripturas quam Patres de modo cognitionis naturali & ordinario. Quo autem alio modo cognoſcant Sancti, iam exquiremus. Nam ita de hoc diſputat indicato loco S. Auguſtinus: vt eos cognoſcere, velut in dubium ſupponat libro illo *de cura pro mortuis.* c. 15. & 16.

PARS

PARS VI.

Quomodo preces à nobis ad se fusas cognoscant Sancti.

Obgannitio heretica.

I. MAgnum inter cœlos, vbi sancti sunt, atque terram, vbi nos, interuallum, chaos magnum. Ideo *Quis*, ait Caluinus lib. 3. §. 24. *eo vsque longas esse aures reuelauit, quæ ad voces nostras porrigantur? oculos etiam tam perspicaces qui necessitatibus nostris aduigilent?* Cõcludunt igitur sic Nouatores, *Non potest, quo Pontificiorum preculas cognoscant Sancti, explicari modus. Non igitur cognoscunt. Si non cognoscunt, igitur nec orandi.*

Refutatio orthodoxa sæpe nescitur modus in diuinis rebus.

Sed peccata hic illi, vel vafre ac nequiter vel indocte ac inscienter peccant tria. *Primo*, quod ex modi, quo res aliqua fit, ignoratione, colligunt rem illam non fieri. Nam in diuinis quam plurimis, verbi causa, in æterna filii generatione, S. S. ab vtroq; productione, trina personarum essentiali vnitate modum quis explicet? Quis in mundi olim & hodie, in singularum, quæ hominum sunt, animarum creatione ex nihilo, in aliis similibus tam multis modum, vt ambigere atque controuersari queat nemo, quis indicet?

Item in naturalibus. Exempla.

Imo in naturalibus, & ante oculos ac pedes positis rebus, quotusquisq; modum, quo eæ sunt, intelligit? 1. Serratur lignum, limatur ferrum, scinditur paruo aliquo cum stridore chartula, & plerisque obstupescunt dentes, aures dolent, quid causæ 2. Vident quidã vinum rubrum, odorantur caseum, tangunt leuiter aliquid, quod, ante annos forte plures, pestis quædam afflauit, & conturbantur, cohorrescunt, moriuntur, quis antipathiæ, veneniq; huius modus? 3. quin & inueniuntur nõnulli, qui si conclaue, locumue alium, vbi catus sit, ingrediantur, licet eum, neq; videant, neq; audiant, vel omnino sciant, totis tamen artubus contremiscunt, nauseant, vomitu tiunt. Quem horum, consimiliumque in tota rerum natura plurimorum modum dixerint Nouatorum Soph.? An quia hunc nesciunt, illa fieri negabunt?

Testimonium Augustini modum nesciri. At factum credentis ac profitentis.

Modestius, homo alioqui solertissimus, ingeniosissimus & doctissimus, Sanctus Augustinus, libro de cura pro mortuis capite vndecimo. *Quomodo fiant ista, nescio.* Et capite decimosexto. *Quamquam ista quæstio vires intelligentiæ meæ vincat, quemadmodum opitulentur martyres iis, quos per eos certum est adiuuari: vtrum ipsi per se ipsos assint, vno tempore tam diuersis locis, & tanta inter se longinquitate discretis, siue vbi sunt eorum memoriæ, siue præter suas memorias vbicumque adesse sentiuntur: an ipsis in loco suis meritis congruo, ab omni mortalium conuersatione remotis? & tamen generaliter orantibus, pro indigentia supplicantum, sicut nos oramus pro mortuis, quibus vtique non præsentamur, nec vbi sint, nec quid agant, scimus. Deus omnipotens qui est vbique præsens, nec concretus nobis, nec remotus à nobis, exaudiens martyrum preces per angelica ministeria vsquequaque diffusa, præbeat hominibus ista solatia, quibus in huius vitæ miseria iudicat esse præbenda: & suorum merita martyrum vbi vult, quando vult, quomodo vult, maximeque per eorum memorias, quoniam hoc nouit expedire nobis ad ædificandam fidem Christi, pro cuius illi confessione sunt passi, mirabili atq; ineffabili potestate ac bonitate commendet. Res hæc altior est, quã vt à me possit attingi, & abstrusior, quam vt à me valeat perscrutari: & ideo quid horum duorum sit, an vero fortassis vtrumque fit, vt aliquando ista fiant per ipsam præsentiam Martyrum, aliquando per angelos suscipientes personam martyrum, definire non audeo, mallem à scientibus ista perquirere. Neque enim nemo est qui hæc sciat, non qui sibi scire videatur & nesciat: dona enim Dei sunt, his alia, & illis alia largientis, secundum Apostolum, qui dicit, vnicuique dari manifestationem spiritus ad vtilitatem. Alii quidem, inquit, datur per spiritum sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri autem fides in eodem spiritu, alteri donatio curationum in vno spiritu, alii operationes virtutum, alii prophetia, alii diiudicatio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. Omnia autem hæc operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens propria vnicuique prout vult. Horum omnium spiritualium donorum, quæ commemorauit Apostolus, cuicunque data est diiudicatio spirituum, ipse scit ista, sicut sciendasunt.*

Secundo respondetur. Neq; posterior firma consequentia, quia fieri posset, vt essent, qui Sanctorum nomine, cognoscerét preces nostras Angeli, vel Deus ipsemet, neq; illi eam ob causam frustra orarentur. Quemadmodum si Princeps aliquis adeo illiteratus & rudis esset, vt legere nihil omnino posset, non ideo tamen frustra supplices ei offerentur libelli, quia essent alii, qui eius loco legerent. Et de hoc disputat à *capite decimo, libro de cura pro mortuis gerenda.* Diuus Augstinus.

Simile.

Tertio. Falsum est, explicari haud posse modum, quo iis precum nostrarum suggeratur cognitio. Nam sane non vnum modo, sed plures afferunt Theologi modos, *decem* nimirum & si liberet, plures.

Modi X quibus cognoscunt Sancti nostra.

II. PRIMVS est, vt ipsæ Sanctorum animæ ibi, vbi oratur, præsentes incredibili, quæ spirituũ propria est, adsint celeritate. *D. Hieronym. conta Vigilantium*, cuius tamen verba duplicem & sensum & modum videntur suggerere. Nam vel te reali animarũ præsentia, seu vt non male Theologorum quidam loquuntur, de reali essentia, intelligendus S. Hieronym. vt fere ab omnib. intelligitur, vel de attentionis præsentia, citissimoq; inditarum iis ad cognitionem specierum vsu, prout à Soarez lib. 2. de attributis diuinis, cap. 28. intelligitur. SECVNDVS. Vt non adsint ipsæ, sed ab aliis, qui cognoscunt, accipiant. Et hi alii numerantur triplices: *Homines, Angeli, Deus. Homines* quidem, si hinc demigrantes, nuncient, quæ hic geruntur. D. August. l. de cura pro mortuis c. 15. estq; hic modus proprie TERTIVS *Angeli*, quia hi nobiscum assunt, nobis præsident, nostra norũt, vt ea beatis illis animis referre possint. D. August. eodem capite est *modus* hic. QVARTVS *Deus* dupliciter. *Primo*, quia ipsis iisdem animabus preces illas extraordinario veluti sermone ac lumine reuelat. Ibidem S. Augustin. & hoc bifariam, immediate sc. per seipsum: est *modus* QVINTVS, & mediate per alios, vt Angelos, & *modus* est SEXTVS: vel homines, vt *modus* sit SEPTIMVS. *Secundo*, quia ordinario suo aspectu omnia hæc talia iisdẽ mõstrat, ita vt Deum dum vident, nostra ista desideria optata, & vota in illo videant. Et modus hic rursum dupliciter explicatur, *primo*,

1. Ipsa Sanctorum præsentia.

2. Per homines.

3. Per Angelos.

4. Per Dei immediatam reuelationem.

5. Vel mediatam.

6. Per Dei visionem.

vt per se ac ipsius visionis diuinæ vi, hæc videant, idq; formaliter: vel ab initio cuiusque beatitudinis, vt Caietano visum 3. p. q. 10. art. 2. sicq; *modus* est OCTAVVS: Vel non ab initio, sed successiue, vt censet Ferrariensis, contra Gentes c. 59. & *modus* est NONVS *Secundo*, non per se, sed per accidens, & ex sola Dei voluntate, & libero cõcessu, toties, quoties ex hisce reb. vident aliquid, ideoq; nõ nisi ratione visionis causaliter, isq; *modus* est DECIMVS, post beatitudinem nimirum & successiue, vt rursum Caietano videtur in iis reb. quæ post Sanctorum mortem paulo accidunt diutius: vt vero aliis videtur, etiam in rebus aliis omnib. quæ extra Deum sunt. Horũ aũt modorum, qui probabiliores & aptiores sint, alterius est loci disserere: satis nunc est, ab hominib. hosce intelligi. quanto magis & hi & alii plures à Deo fieri possunt?

III. Certe per suum ipsius sermonem ac reuelationem, qui è positis cognoscẽdi modis *quintus* est, posse Deum eodem quo cõcipiuntur momento efficere, vt nostra percipiant, & exaudiant Sancti vota, nemo omniũ qui in scripturis & rerum naturis aliquid vident, potest ambigere? Deus enim est, qui 1. Reg. 9. 15. & 17. *reuelauit auriculam Samuelis*, vt Saulis inuentas videret asinas, eumq; ignotũ ac inopem ad se venientem agnosceret, Regemq; designaret ac vngeret. 2. Deus est, qui eidem Samueli 1. *Reg.* 16 indicauit speciem in aliis Isai filiis nõ esse dignam imperio, ipsum vero Dauidem v. 12. esse Israelitico sceptro idoneum, regioq; vnguento statim vngendũ. 3, Deus est, qui Eliseo absenti monstrauit, quæ in remoto loco ab Giezi quam occultissime fiebant, ita vt certo & clare huic reuerso diceret, l. 4. Reg. c. 5. v. 26. *Nonne cor meum in præsenti erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tui: Num igitur accepisti argentũ, & accepisti vestes, vt emas olieeta, & vineas, & oues, & boues & seruos, & ancillas.* 4. Deus est, qui *Act.* 5. in Sancti Petri oculis Ananiã & Saphiram de agri precio decipientes & occulentes aliquantulum posuit. 5. Qui vt *venerabilem virum* (S. Gregorii verbis loquor lib. 2. dial. c. 20.) *Benedictum latere nihil posset, in cuius auribus tacita etiam cogitationis verba sonuissent, effecit:* Qui in eius cõspectu Riggonem

Cognitio per Reuelationem docetur Exemplis.

nem Spatharium, cum purpureis vestibus & regio comitatu, personatum ageret Totilam, collocauit; *eodem lib. c. 14.* quo oculorum illius aciem aita intendit, vt a puero vini amphoram, seu vt illo iam æuo appellabant, Flasconem abscondi, & in absconditum hunc irripere serpentem intueretur, *ibid. cap. 18.* Videretq; fratrem quendam cap. 19. à se dissitum, mappulas à monialibus quasdam accipientem, suoq; in sinu abscondentem, sic, vt cum rediisset ille, ipsi mirabiliter diceret: *Numquid ego illic præsens non eram, quando ab ancillis Dei mappulas accepisti, tibique eas in sinu misisti?* 6. Et de S. Bernardo, S. Francisco, aliisq; non paucis memoriæ prodita sunt generis eiusdem complura. Quæ clarissime demonstrant, posse Deum Sanctorum in cœlis mentes luce tali ac tanta collustrare, vt quæ à nobis hac in humo repentib. geruntur, dicuntur, & si idem velit Dominus, cogitantur, perspiciant illi, & cognoscant optime.

Et potest hoc Deus tam per seipsum immediate quam per alios: verbi causa, Angelos, aut beatos alios. Quemadmodum enim Angelis vel per seipsum, vel per superiores Angelos, nonnulla indicat & patefacit, sic & Sāctis aliis. Estq; hic *modus sextus* ac *septimus*.

IV. *Octauus* vero *modus* & *nonus* vniuerse quidem sumuntur ex S. Gregorio, eiusq; ratione, dum de Angelis ait lib. 1 Moral. cap. 2. *Interius, exteriusque sciendo diffusi sunt, quia ipsum scientiæ fontem cōtemplantur. Quid enim de his quæ scienda sunt, nesciunt qui scientem omnia sciunt.* Et de beatis aliis. l. 4. Dial. c. 33. *Quia in æterna hæreditate omnes cōmuni claritate Deū conspiciunt, quid est, quod ibi nesciant, vbi scientem omnia sciunt* Seu vt D. Thom. 1. p. q 12. a. 8. citauit: *Quid est, quod non videant, qui videntem omnia vident.*

Docetur ratione. Distinctius vero iidem modi videntur posse intelligi; quod quisquis causam aliquam, & quidem vt causam cognoscit, is necessario eius effecta cognoscit: & quo illam contuetur perfectius, eo & ista: siue iste istorum contuitus, quo ad maiorem horum multitudinē, siue quo ad maiorē in ipso contuitu intensionē & acrimoniā accipiatur. Nunc vero Deum cognoscunt beati omnes, vt causam omnium, quæ ab homine quocunque fiunt, bonorum: precationum videlicet, desideriorum, & commotionum omnium. Ista igitur in Deo omnia videre omnes possunt. Et quia eadem Dei visio, vna semper & constans, absq; vlla mutatione est, ideo per eam formaliter omnes istæ res ab primo, quo illa incipit momento, videantur, oportet. Magnorumq; hæc Theologorum sententia est, *D. Thomæ 1 p. q. 12. art. 5. Capreoli 4. dist. 49. q. 6. art. 1. & 3. Ferrariensis 3. contra Gentes cap. 56. 59 60. Dominici Soto 4. dist. 49. quæst 3. art. 3. Rich. 3. distinct. 14. art. 2. q. 3. & 4. distinct. 49. art 3. Suarez. lib. 2. de attributis diuinis 5. 28.* Et vero quæ videmus nunc *per speculum in ænigmate,* 1. Cor. 13. *tunc facie ad faciem videbimus.* Nunc vero & fidei mysteria omnia, & quæ in iis comprehensa, ex iisque apta & nexa, *videmus per speculum & in ænigmate.* Nonne ista igitur clare *& facie ad faciem videbimus* postea

V. *Decimus* demum *modus* est etiam per accōmodus, quia fieri potest, vt eis, qui Deum clare intuentur, velit Deus quoddam veluti beatitudinis corollarium ac superpondium adiici, vt quidquid creatarum rerum, & earum præsertim, quæ ipsos spectare ac attingere videntur propius, fuerit, hoc eis postea, cum extiterint istæ res, patefiat vi quidem visionis non per se, ac formaliter, quasi ex ipso, quod Deus videtur, videantur ista omnia; sed per accidens & causaliter. Quia decernit & dat Deus voluntarie, vt beatitudo, quæ ex vno ipsius habetur contemplatu, causa sit, ob quam detur aliud beatis lumen, aliaq; visio, qua inferiores mundi huius res nostras cognoscant ac peruideant. Et hoc magnis etiam visum Theologis. *D. Thom. 1. p. q 57. art. 5. Caietano ibid. & 2. 2. q. 83. art. 4. circa solutionē secundi. D. Bonauentura 3. dist. 19. art. 2. q. 3. Scoto ibid. Petro Alliacensi, 1. p. q. 12. art. 2. aliis,* quos è recentioribus laudat, & excutit, ac probat *Vasquez. 1. p. q 12. art. 8. disp. 50.*

Horum igitur decem modorum, nullus omnino est, qui adhiberi aliquando nō possit. sed omnium vsitatissimi atq; certissimi sunt, qui suam à Deo accessunt cognitionem: & horum quidem antepenultimus. Istiq; modi omnes possunt dici, esse cognitio in verbo, vt citato loco putat *Vasquez. cap. 7.* vel certe

octauus & *nonus modus*, vti cum vetustioribus affirmat *Soarezius l. 2. de attributis. cap. 27. 28. 3. p. q. 10 disp. 26.*

VI. Atq; hinc perspicitur, quanta & quam miseranda hæreticorum, dum Sanctis preces nostras negant innotescere, contumacia sit. Quærunt modũ, quo preces nostras queant illi cognoscere? cum ipsi tamen aliis in rebus plurimis veritatẽ fateantur, veritatis modum ignorent, imo neq; inuestigandum censeant.

1. Hæc Caluini voces, in 1 Cor. c. 11. fol. 192. *Quid opus tam subtiliter philosophari?* Nam in difficilem de Angelorum apud nos præsentia, & nostras in res inquisitione quæstionem inciderat, nec illius ipse modum edicere poterat, neq; ab aliis discere volebat.

2. Erfatetur idem mer se, cum à Zvvinglio discedit, eumq; in Eucharistici mysterii explicatione reprehendit, non posse modum, quo in Eucharistia sit Dominus, explicare.

3. Cumq; ipsius asseclæ concedant à Stephano visum in cœlo CHRISTVM Dominum Act. 7. 56. modum tamen, quo tam longe hominis oculi ad videndum porrigerentur, non explicant: neq;, nisi à Catholicis illius, quod Sanctis datur, cœlestis aliquid luminis mutuentur, explicare possunt.

4. Multo etiam minus in S. Paulo, *Act.* 9. à quo non extra cœlum, ac sub eo, in aere terris vicino, sed in cœlo ipso visum itidem Dominum, nugantur.

5. Sed ecce, quam apte ad id, quod agimus, quam clare Beza in caput 2. epistolæ 1. S. Ioannis. *Sunt*, ait cœlites *solliciti de Laborantiũ fratrum salute, suo nobis incomperto modo.*

PARS VII.

Quatenus cuilibet sit necessarium Sanctos inuocare?

PRimo, Catholico necessarium est credere, rectam & Christianæ pietati consentaneã esse Sanctorum inuocationem: partim quia tota id docet Catholica Ecclesia: partim quia & facit.

II. Cum publicis interest Catholicus quispiam precib. siue in Liturgia, siue in Litania, siue in similibus, aliis, & cum publicas precari preces debet, verbi causa, si ordine sacro initiatus sit: beneficium habeat Ecclesiasticum, vel alia quacunque de causa: tenetur is Sanctos inuocare. Quia vel suam precibus publicis, siquidem earum esse velit particeps, mentem ac voluntatem coniungere: Vel eas etiam totas ac integras probare ac orare debet.

III. Cum priuatim orat quis, siue domi hoc agat, siue in templo, vt Publicanus ille *Luc.* 18. aut alibi, nulli vlla Catholico lex aut necessitas, vt Sanctos inuocet: sed solum, nullo Sanctorum adhibito precatore, affari & inuocare Deum potest. Quin vero si quis omnib. necessario inuocandos sanctos, pertinaciter doceret, non aliter hæreseos dãnaretur, quam qui res alioqui bonas, sed adiaphoras omnibus ad salutem necessarias contenderet, verbi causa, Cõmunionem sub vtraque specie, coniugium, vel simile quid aliud.

PARS VIII.

Vtrum melius sit, Deum immediate per nos ipsos tantum precari, an mediate, Sanctis adhibitis comprecatoribus.

I. DVobus modis oratur Deus 1. ipse vnus & solus 2. ipse quidem oratur: sed in seruis & amicis suis, dum, vt eum postea solum orent, orantur. Quando solus oratur Deus, causæ interdum & quasi argumenta ei quædam, quibus ad exaudiendum, & ea quæ petuntur concedendum inflectatur, adhiberi consueuerunt duplicia. *Quædam* ab ipso vno ducuntur, vt dum oratur, quia misericors est & bonus, quia potens & in promissis suis cõstans ac fidelis: quia hæc & illa beneficia spõte hactenus tribuit, quia eius agitur honos & gloria. *Quædã* vero ab aliis ducuntur, vt, dum ei proponuntur quædã creaturarũ bona vel mala, quorũ intuitu excitetur & moueatur, ab iis, quæ orantur, annuendum. Et vtraq; vel eorum bona sunt ac mala qui orant, vel aliorum *Bona eorum qui orant*, sunt virtutes, & benefacta quæpiã Isa. 38. *Obsecro Domine quaeso: quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim.* Similia Ps. 7. 4. 5. 9. Ps. 16. 3. Ps. 17. 22. 22 23 Esth. 14. 16. 17. *Bona aliorum* sunt eiusdem

Deus oratur dupliciter. *1. Solus.* *Idque per sua attributa ipsi interna.* *Vel per sua creata.*

dem etiam generis. Sed hi alii sunt duplices: *Christus* scilicet Dominus qua homo, & *Sancti alii*, siue hi *Angeli* siue *homines* sint.

Vel per Iesum. De CHRISTO Domino certum est, eius à Deo spectari preces, merita, & gloriam! Hinc enim Ecclesia omnes pœne ad Deum preces cōcludit *per* CHRISTVM *Dominum nostrū*. H. Hine dixit ipse, *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*, Ioan. 16. 24.

Vel per ipsos. Ad aliorum hominum bona pertinent hæc Salomō Ps. 131. vt ex 2. Paral. 6. patet. *Memento Domine David & omnis mansuetudinis eius. Propter David seruum tuum, ne auertas faciem Christi tui.* Sicq; & factum, & cūr factum sit, ostendunt ista 3. Reg. 5. *Propter David dedit ei Dominus Deus suus lucernam in Hierusalem, vt suscitaret filium eius post eum, eo quod fecisset David rectum in oculis Domini.* Dan. c. 3. *Ne auferas misericordiam tuam à nobis, propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruū tuum, & Israel Sanctum tuum.* Hic sane videmus, ea etiam Deo proponi, & ab eo spectari, quæ ipsi agunt homines. Ideo enim Dauidis mansuetudo & eius elogium, quod *Dei seruus* sit, itemq; nominatorum Patriacharum aliorum elogia quod *Deo dilecti*, quod *eius serui* & *sancti* sint, commemorantur. *De malis* exempla vbiq; plurima, cum corporum & animorum pestes, miseriæque multiplices proponuntur.

Quomodo per cælites oretur. Quando Deus in aliis, seu per seruos amicosq; suos oratur, hoc nimirum agitur, vt hos aspiciat, eorum preces, charitatem, Sanctitatem, amicitiam. & hi rursum vel sunt CHRISTVS *Dominus, Sanctorum Sanctus*, vel *Sancti alii*, id est, *Angeli, homines*. Eique, vel huius vitæ hospites vel futuræ ac beatioris illius ciues. Nam, vt supra dictum, & CHRISTI Domini ac Saluatoris nostri pro nobis preces intuetur Deus, & aliorum, qui vel hac in vita nobiscum adhuc degunt, velin cœlestem hinc dimigrarunt.

III. Quæstio igitur est, *Vter Deum orandi modus melior sit*, isne qui Deum in seipso statim ac immediate appellat, an qui in eius Sanctis ac mediate. Et dicendum.

Primo. Vtrumq; modum esse bonum, vti quidem de priore fatemur omnes: de posteriore probatum alias.

Secundo. Modos istos posse inter se comparari dupliciter. 1. Simpliciter, & ex suo, aiunt, genere tantum. 2. ex circumstantiis.

Tertio. Priore modo, videtur is melior modus, qui Deum in seipso, & ἀμέσως inuocat. *Deus vtilius oratur solus.* 1. Quia hic in Deum motus directior ac simplicior est. 2. Quia facilior, & Physico illi pronuntiato conuenientior, *frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora*. 3. Quia hūc nobis orandi modum in ea; quæ aliarum omnium optima, princeps, ac velut idea est, præscipsit Magister diuinarum rerum optimus CHRISTVS ac Saluator noster, dum Matth. 6. v. 9. dixit: *Sic ergo vos orabitis*, *Pater noster*, &c. 4. Quia hanc pœne vnam orandi rationem vsitauit ab ipso mundi primordio Ecclesia, tam in naturæ, quam Moysis lege. 5. Quia prior est latriæ: posterior duliæ actus, quo ad terminum quidem proximum.

Quarto. Posteriore modo, potest sæpissime is Deum melius orare, qui Sanctos, vt hunc pro se orent, orat. *Vtilius per Sanctos.* 1. Quia in hoc modo maior inest Dei OPT. MAX. veneratio, maiorq; gloria, vt supra expositum. Quo enim plures ante diuinam ipsius maiestatem sese prosternunt, eumq; supplibabundi appellant, ei honoris & adorationis defertur plus.

2. In eodem modo maior etiam inest hominum demissio, dum suam ipsorum, coram oculis Dei, vilitatem magis agnoscunt, reqj ipsæ magis profitentur, adhibendo alios: partim quia significant aliorum quam suam religionem, charitatem & virtutem Deo esse gratiorem: partim quia se minus dignos esse quam vt summum illum Regem Regum, Dominantium, solum soli, & ore ad os alloquantur, indicant.

3. Maior in eodem modo inest charitatis erga Deum & proximum significatio. Erga *Deum* quidem quia plures ad sacrum eius obsequium ac venerationem solicitantur: erga *proximum*, quia huic non occasio tantum, sed & causa vera, datur bene agendi, Deum colendi, charitatem, qua erga illum, & nos ipsos flagrat, exercendi.

4. Maior in eodem modo inest non Dei tantum, sed & Christi Domini qua homo, beneuolentiæ, beneficentiæq; agnitio & commemoratio. Dei enim dona in aliis hominibus agno-

agnoſcimus & commemoramus, dum in iis ab illo ea bona cogitamus ac ſtatuimus, quæ per precioſum Christi Domini ſanguinem & meritum diuinæ maieſtati acceptiſſima ſint.

5. Communionis Sanctorum quam in Apoſtolico profitemur Symbolo, maior ac ingentior hic excitatio eſt, dum ab noſtris, in eadem Dei Eccleſia, conſeruis & fratrib. petimus, vt propter Sanctũ, quo in iſta coniuncti & colligati ſumus vinculum, ſua nobiſcum bona, quorũ aſpectu hilaretur ac moueatur Dominus communicent, legationem ad cõmunem illum Dominum pro nobis obeant: nobiſcum illum ſupplices cernui atq; abiecti enixiſſime demiſiſſimeq; orent & adorent.

6. Impetrantur & iſto modo multa, quæ non impetrarentur alias. Vult enim Domi nus ſuorum charorum à nobis cognoſci gratiam, gloriam, & auctoritatem, qua eo apud ſeipſum dignatur. Vult vt intelligamus eos apud ſe vitam viuere beatiſſimam, eas poſſe in malis afflictiſq; reb. opitulari: eos eam, quã in terra inchoarunt, non abiiciſſe erga nos charitatem: eos ſuam nobiſcum & pro nobis libentiſſime, ac humilime venerari maieſtatem, vult deniq; omnia, quæ ſuperioribus cauſis omnib. explicata iam ſunt.

7. Cum eæ cauſæ modum iſtum altero præſtantiorem, quoad quęuis tempora indicent, eſt vna tamen, quæ hoc potiſſimum tempore illum monſtret anteponendum, fidei nimirũ Catholicæ profeſſio. Cum enim modũ eum carpant, damnent & omnino explodant hæretici, magnum & priuatim & publice fidei ſuæ Catholicus actum efficit, cum hoc precis genus aſſumit & celebrat. Quemadmodum, etiamſi præceptum eſſet nullum, foret nunc ſatius, ſub vna, quam ſub duabus ſpecieb. Euchariſtiam ſumere, quod hoc ſacroſanctæ fidei, vna quædam nota, & ſymbolum contra hæreticos ſit, ita & Sanctos, vt SANCTVM *Sanctorum* precentur, precari.

Quinto. Ille vero modus orandi optimus, qui ex vtroq; conſtat, & modo ſcilicet hunc, modo illum vſurpat precandi modum. Exẽplum in Eccleſia ipſa Catholica clariſſimum. *Deum* enim, & *Sanctos* rogat; ſeu illum ipſum immediate ac mediate, itidemq; faciunt, & fecerũt Catholici, ab Eccleſiæ Christi primis

Vtiliſſimũ vtroque modo orare.

ſtatim initiis, Bellar. lib. de cultu Sanctorum. Schererus, initio Poſtillæ de Sanctis.

Sexto. Ne quis pro priore modo allatas rationes eam in partem agat, vt ex iis vnum illũ retinendum, profligandum alterum, exiſtimet, ad earum ſingulas reſpondebo aliquid.

IV. *Ad primum*. Sæpe qui rectior & ſimplicior motus eſt, ob cauſam aliquam minus bonus & vtilis redditur. A puncto quolibet in quodlibet recta poteſt duci linea, & à qualibet vrbe in quamlibet. Sed non ideo illa ſtatim vna tenenda via eſt. Sunt quandoque interiecti montes, amnes, denſæ ſyluæ, viæ lutulentæ, loca teſqua & horrida, vt viatori multo ſit conducibilius iter obliquum licet paulo longius, quam rectius illud ac breuius.

Ad ſecundum. Phyſico illi pronuntiato ſolet a Philoſophis addi vel cautio, vel interpretatio: *Si æque fieri poſſint bene omnia.*

Ad tertium, nimirum eſt, cur vna oratione Dominica contenti non ſint Nouatores. Cur Pſalmos canunt? Cur nouas cudunt recuduntq; preculas? Et tamen in illa etiam iſte pro *aliis* curandi, orandiq; modus innuitur, dum non dicit vnus aliquis *Pater mi, quĩ es in cœlis: Panem meum quotidianum da mihi hodie, dimitte mihi debita mea, ſicu & ego dimitto debitoribus meis. Et ne me inducas in tentationem. Sed libera me à malo.* Verum habita Sanctorum communionis ratione, *Pater noſter, qui es in cœlis, Panem noſtrum, &c.*

Ad Quartum, perfectior ille modus, qui vtrumque complectitur, & perfectiora maiorem in Eccleſia Christiana vſum habent omnia, quam in Adamica, vel Moſaica.

Ad quintum. Virtus vna non reſpuit alteram, neque virtutis vnius actus, proſcribit ac damnat alterius actum virtutis. Coniurant & conſociantur amiciſſime virtutum plurium plures actus, maxime ſi cognitæ ſint atque confines. Quid ſi & vna religionis virtus ſit, quæ latriam, duliamq; contineat?

Certe plurimis atq; ſapientiſſimis ea eſt opinio.

PARS IV.

Recte aliquos huic & illi vel bono procurando, vel malo auertendo præpositos putari, & eam ob causam orari Sanctos.

POstquam, inquit Caluinus, *loc. cit.* §. 2. *coeptum fuerat in Sanctorum intercessionem respicere, sensim sua cuique procuratio est attributa, vt pro negotii diuersitate nunc hic, nunc ille aduocaretur intercessor.* Atque hunc ipsum de singularibus Sanctorum auxiliis locum, valde amplificant & irrident Nouatores pœne omnes, vt è Caluinianis Chamierus & Rainoldus, è Lutheranis Chemnitius Hailbrunnerus. Sed an merito, dispiciamus.

Primo. Sua dona potest Deus cui vult, & quomodo vult dare, vni hoc, illud alii & inter ea, quæ pluribus dat, vnum vni abundantius & illustrius, alteri minus abundanter & conspicue, 1. Corinth. 12. Nam quemadmodum in terra, sic & in cœlo fit Dei voluntas.

Secundo. Vt recte putetur aliquis tali & tali dono præditus, oportet eum reuera tali ac tali dono præditum esse, vel certe iustam subesse causam, cur putari possit præditus. Quemadmodum, vt putetur quis vir bonus, bonum eum esse oportet: vel certe iusta & bona, cur talis censeri queat, suppetere argumenta, vt etiam quædam indicat Iuris regula.

Tertio. Sanctos omnes posse aliquo modo dici rebus nostris omnibus præpositos, & omnium istarum causa posse ipsos orare & orari, videtur ex eo certum, quod communi erga nos in omnibus nostris necessitatib. charitate ardent: & hanc qui eius author approbat, gratamq; habet Dominus.

Quarto, Eorum tamen aliquos, præ aliis, recte censeri certis præpositos negotiis, monstrant ista.

1. Apocal. 2. v. 26 *Qui vicerit, & custodierit vsque in finem, opera mea, dabo illi potestatem super gentes: & reget eas in virga ferrea.* Cui *super gentes* potestas datur, ita vt eas regat, ei certe simul etiam aliqua imponitur commodorum & incommodorum, quæ ad gentes illas attinent, curatio. *Et dabo illi stellam matutinam.* Cui *matutina* datur *stella*, ei depellendarum noctis tenebrarum, & diurnæ inferend e lucis, aliqua tribuitur efficientia. 2. Matth. 24. vers. 45. & 46. *Quis putas est fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis cibum in tempore? Beatus ille seruus, quem cum venerit Dominus eius, inuenerit sic facientem. Amen dico vobis super omnia bona sua constituit eum:* omnia nimirum bona illius familiæ, quæ ipsi est commissa. 3. Ioannis 14 v. 2 *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* Quemadmodum in Domo Dei, quæ est Ecclesia, 1. Tim. 3. v. 15. mansiones multæ sunt, non vt in ea tantum maneant domestici, sed vt suas singuli obeant functiones, variaque accurent, sic & in cœlesti domo Dei. 4. *Sicut alia est claritas solis, alia claritas lunæ & alia stellarum claritas, (stella enim à stella differt in claritate) ita & Sanctorum* non post resurrectionem tantummodo in corporibus, sed etiam nunc in animis *diuersa claritas* est. Solis vero, Lunæ, stellarumq; aliarum claritas, non id tantum efficit, vt luceant hæ sed etiam vt terris calor, frigus, humor, siccitas, salubritas, morbi, tranquillitas, tempestas, aliaque id genus affundantur, prout ex Philosophia, & Astrologia non ignotum. 5. Angelis à Deo varia delegantur munera Matth. 18. Psal. 81. Dan. 7. & 9. At Sancti *æquales Angelis sunt.* Lucæ 20. 36. D. Ambrosius sub finem lib. 8. in Lucam. *Sicut Angeli præsunt, ita & hi qui vitam meruerint Angelorum.* 6. Quemadmodum quæ his & illis herbis, his & illis lapidibus, his & illis lignis diuinitus indita vis sit, qua homines præditi arte, scientia, & industria sint, vel per experientiam discimus, vel per aliorum institutionem ac doctrinam: sic & quæ cui Sanctorum diuinitus demandata præcipue hæc aut illa erga homines fun ctio. & cura. Monstrauit enim, verbi causa, vel experientia vel vetustior aliqua traditio, contra itinerum pericula & morbos adiuuare *S. Raphaelem.* contra dolores dentium *S. Apolloniam*, contra calculos *S. Florentium*, contra pestem *S. Sebastianum & Rochum*, contra tempestates *S. Nicolaum*, contra hostes *S. Michaelem* ac *S. Georgium*: & alios aliis in rebus ac locis.

rum primipilis: quorum mirifica ipsis in terris memoria: in cœlis nulla. Nam haud pridem, ad Rheni otas, rogati hæretici, quos de suis nossent in cœlo sanctos: quem nominarent habebant nullum. Et sattisum fuit. Prædicans dein edito libello respondit: Latronem in cruce bonum Lutheranorum & Caluinistarum esse Sanctum. Plusque risum. Atque vtinam imitarentur latronem cum fide, & opore iuxta inclytum.

III. Neque vero est, quod Apotheosios impietatem nobis aduersarii calumniose conantur imponere. Nam Caluinus l. 3. Institut. cap. 20. ait, *Sanctos* a nobis *Deos tutelares* haberi. Non eos dicimus Deos; sed Diuos & Sanctos: nec eos latriæ; sed duliæ cultu afficimus. Nisi vocem apotheosin accipi placeat sic, vti dictum istud: *Ego dixi, dij estis*: Id est: Impropri. Sed nos *istam consuetudinem* sic loquendi *non habemus*.

IV. Cauendis igitur fraudibus tum philautorum, tum cacodoxorum, tum cacodæmonum; necessarius est Canonismus Sanctorum. Monēte D. Hieronymo in Epistol. ad Philemonem. Vbi *Magnum*, ait, *est crimē dicere sanctum qui non est, & non sanctum, qui est sanctus*.

Atqui venditarentur à nonnullis sancti, qui non essent: idq; vel ex nimio charorum amore: ex beneficiorum perceptorum memoria: ex ambitiosa generis, cœtus, ciuitatis, gentis ac regionis excellentia: è sordida & mendaci adulatione, dum Regibus, Principibus, potentibusq; aliis Sancti parentes, filii, &c. darentur: ex aliqua lucelli alicuius, aut honoris & famæ specula, per populorū scilicet cōcursus & dona: ex improuida deniq; Scriptorum quorūdam de virtutibus & prodigiis aliquorum narratione: ex stolida ac imperita vulgi opinione; ex inepta inanium fallorumq; *per mirabiliarios*, vt ab S. Augustino vocantur Tract. 13. in Ioan miraculorum famigeratione, ac superstitiosa quorundam temeritate.

V. Sic & reipsa factū aliquando monstrat apud Sulpitiū S. Martinus, & Optatus Mileuitanus lib. 1. & apud S. Anselmum Landfrancus, dum de eo, quē postea vere sanctū agnouit, dubitabat *Elphego*: *Sur. tom. 2.* Cōcilium Laodicenum canon. 34. Carthaginense 1. canon. 2 *Balsamō in canon. 13 Sanct. Basilij*. Et nonne voluit Phocas Imperator, vt omnes, qui ab infidelibus in prælio cæsi essent milites, martyribus ascriberentur? Nonne facinorosi & obcæcati, per honestæ mortis speciem, hunc interdum honorē captarunt, vti monet Sanctus Augustinus in collationis tertiæ Breuiculo cap. 13. Quin & Alexander Tertius Pontifex, *Audiuimus*, inquit, *quod quidam inter vos diabolica fraude decepti, hominem quendam in potatione & ebrietate occisum, quasi Sanctum (more infidelium) venerantur, cum vix pro talibus inebrietatibus perēptis Ecclesia permittat orare Dicit enim Apostolus, Ebriosi regnum Dei non possidebunt. Illum ergo non præsumatis de cætero colere; cum etiam, si per eum miracula fierēt, non liceret vobis ipsum pro Sancto, absq; authoritate Romanæ Ecclesiæ, venerari*. Et rursus: *Inuētas de nouo reliquias nemo publice venerari præsumat, nisi prius authoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ. Prælati vero non permittāt eos, qui ad eorum Ecclesias, causa venerationis, accedunt, variis figmentis aut falsis documētis decipi, sicut in plerisq; locis, occasione quæst⁹, fieri cōsueuit*. Tridentina demum Synodus, cū de his plura sanxisset, ad extremū tandem, Session. 25. concludit: *Nihil inconsulto sanctissimo Romano Pontifice nouum aut in Ecclesia hactenus inusitatum decernatur*.

X de reliqu. & vener. Sanct.

ib. c. Cum ex eo.

Testis etiā loco citato est Optatus Mileuitanus fas olim non fuisse, vt pro Martyre duceretur, honoreq; afficeretur, q *vincatus non esset*, id est nondū probatus ac receptus, prout eum in locū obseruauit doctissimus, quem ab hæresi resipiscentē frustra allatrauit Beza; *in Ecebolio in vita Caluin. & epist. 6.* Balduinus, & ex eo Baroni⁹ Quod sine Martyres quidē publice quoslibet, ab infidelib⁹ in bona etiā quandoq; causa peremtos nominare ac venerari *nisi vindicatos* non licet, quāto alios quoslibet, publicis sanctorū insignibus ornare minus? *Si* ait Baronius Martyrol. die 4. Martii, *de illis qui pro Christo occidebantur, tamen de eorū fide & charitate, sine qua nihil prodest, etiamsi det quis corpus suum ita vt ardeat, tam exquisitam peruestigationem haberi moris fuit; sane mirum videri*

deri non debet, sanctam Dei Ecclesiam, veritatis columnam, maius studium, multoque exactiorem diligentiam adhibere solitam, in ascribendo eateros sanctorum numero: vt & merito tanti ponderis negotium non Primati, vel Patriarchæ alicui, sed ipsi tantum Romano Pontifici, pro summa ei à Christo Domino in beatissimo Petro Apostolo tradita potestate, sit creditum.

VI. Et sane multi animorum recessus, latebræ plurimæ. Si ait Sanctus Hieronym. lib.3. ad Galat. cap.5. *ita martyrium fecerimus, vt nostras velimus ab hominibus reliquias venerari: si opinionem vulgi sectantes intrepidi sanguinem fuderimus, & substantiam nostram vsque ad mendicitatem propriam dederimus, huic operi non tam præmium quam pœna debetur, & perfidia magis tormenta sunt, quam corona victoria.* De hisce igitur occultissimis hominum cogitationibus, & consiliis, de vera vsque ad extremum vitæ spiritum constantia, de certa denique in cœlos profectione, quis certo, nisi diuinæ opis, astantisque & contestantis sancti Spiritus vi & afflatu pronuntiet? Omnino igitur sacer iste Canonismus nobis opus: & ad eum magna insignisq; cura inquisitio, prudentia, religio, iudicium. Dixi autem, *vt publicè inuocentur Sancti*, necessarium Canonismum, qui priuatim potest quis *ἀκανονίστου* alicuius preces rogare, vti etiam hominum adhuc viuentium ac spirantium.

Atq; ista generatim, prætermissis iis, quæ septem recensui superius, apud Bellarminum reperiundis. Singularia sunt alia pauca quædam, & eximia: quæ huc retulisse pretium fuerit operæ, desumpta ex quæstionibus de sanctis.

PARS V.

Quod nostrum sui cultum sentiant sancti, precesque cognoscant.

NEgant hæreticorum complures: indeque confectum volunt. Sanctos nullo modo inuocandos. Et eam istorum ignorantiam probant *primo* quidem ex Scripturis Iob 41. 21. Ecclesiast. 9.5. Isai. 63.16. 4. Reg. 22.v. 20 *Deinde* ex nonnullis Patribus,

Bell. de Sanctis.

D. Augustino lib. de cura pro mortuis cap. 13. lib. de religione cap. 55. Gregorio Nazianzeno in fine suæ in sororem suam Gorgoniam orationis, Origine lib. 2. in Epist. ad Romanos. Sed ista in re sunt hæc statuenda.

I. Sanctos, certissimum est, quæ hic à nobis aguntur, nosse: De modo tantum, quo norunt, quæstionem esse: An videlicet generatim tantum nostra ista norint, an singillatim, an naturaliter, an supernaturaliter: & si supernaturaliter, quo id modo fiat.

II. Generatim cognoscere Sanctos, quæ in hoc mudo fiunt, annunt etiam hæreticorum aliqui. Et merito. Nisi enim omnis ex eorum animis deleatur penitus memoria, necessum est, meminerint, quæ hic esse soleant bona & mala; quæ nostra studia & affectus, quibus periculorum, tentationum ac ærumnarum agitemur tempestatibus, & similia. Testis epulo. Ex hac is memoria dicebat Lucæ 16. vers. 23. *Habeo quinque fratres*, ex eaque aliquantum naturaliter ratiocinans cognoscebat eos idem æternæ gehennæ, quod ipse tenuisset, tenere iter, ideoque rogabat ad eos ablegari aliquem, vt, ait, *testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.* Atque hinc, qui generatim hanc sanctis cognitionem non adimunt, hæretici, simul etiam vel fere, vel omnino fatentur eos pro nobis generatim orare. Lutherus par. 2. in art. 2. Schmalkaldico: *Angeli*, ait *in cœlo pro nobis orant, sicut ipse quoque Christus facit, & Sancti in terris, & fortassis etiam in cœlis.* Melanchthon etiam in confessionis Augustanæ Apologia, ad art. 21.

III. Preces nostras singillatim cognoscunt. *Primo* Apoc. 5.13. Ad creaturarum omnium, ideoque & hominum, qui in hoc mundo adhuc hæremus, preces dicunt cœlestia illa quatuor animalia *Amen*. Sed qui non cognoscit, quæ dicit alius, dicere hoc non potest. 1. Cor. 14. 16. *Secundo*, accipiunt Sanctorum preces eadem quatuor animalia, & XXIV. Seniores, easque veluti phialas quasdam aureas fragrantissimorum plenas aromatum Deo ipsi offerunt. Apoc. 9.8. Eas igitur certe cognoscunt. *Tertio:* Iidem Seniores sciunt optime, quinam & quales ii sint,

quæ ex hoc demigrant sæculo, sciunt quibus hic ærumnis diuexati fuerint, quomodo suas in Agni Sanguine lauerint ac dealbauerint stolas. *Apoc.7.19.* Quomodo eorum igitur in æ. umnis illis preces ac gemitus, eorum religionem ac pietatem, eorum *in Sanguine Agni*, lachrymas & vota nesciant? *Quarto.* Qui morte obita vitam ineunt cœlestem, *æquales angelis sunt*. Lucæ 10.36. At norunt Angeli nostras precationes, Apoc. 8. Tob 5. & ibidem quæstione 4.5 6. Luc.15.10.

Sed obiicitur ex Caluino lib.3. c.20 §. 23. *Angeli sunt administratorii Spiritus, quibus delegatum sit ministerium curandæ nostræ salutis, huicque rei eos præfecit Deus. Vnde & sacros cœtus frequentant, & Ecclesia illis theatrum est, in quo mirentur variam & multiplicem Dei sapientiam. Quod illis peculiare est, ad alios qui transferunt, certe ordinem à Deo positum, qui inuiolabilis esse debebat, confundunt ac peruertunt.* Respondeo *Primo*, sanctorum Spiritus etiamsi Angelis dicantur similes, non ideo sunt simpliciter dominatorii, sed summæ illius maiestatis ministri etiam sunt. *Secundo*, eos etiam saluti nostræ præfecit Deus, Apoc. 2. 27. Matth.24. 47. *Tertio.* Non omnes Angeli cœtus nostros frequentant ordinarie ac assidue. *Quarto.* Sanctis etiam Ecclesia theatrum est in quo mirentur variam & multiplicem Dei sapientiam Apoc.3. 11 cap. 4. 49. 10. 14. cap.17. 14. & sequentibus. *Quinto* Si res, vota precesque nostras omnino ignorarent Sancti; non possent fœlices ac beati censeri, quia eas res, quarum ex natura & charitate tenentur cognoscendarum desiderio, ignorarent. *Sexto.* Gubernant, vt antedixi ex Apocal.2. & S. Matth. 24. gentes ac populos. Quomodo eorum igitur res non norint?

Septimo. Essent beati illi nobis miseriores. Nos enim etiam, quæ à nobis longissime terra mariq; dissita sunt possumus nuntiis ac literis intelligere, & Sancti, quod ab iis absimus, rerum, obsecrationumque nostrarum nihil cognoscent? Imo inuenire est mortalium nonnullos, qui siue vere, siue falso (id enim iam non disputo) promittere audeant, vel per specula, vel per cœlestes nescio quos characterismos, remotissimarum rerum cognitionem, & absentissimorum hominum quædam veluti colloquia, & qui cum Deo sunt, per summam huius, interminatamque potestatem, nos absentes audire, nostra intueri negotia & statum, non poterunt immortales?

Octauo ab effectu etiam licet euidentissime argumentari sic: Sancti faciunt ac præstant, quæ ab iis petimus. Cognoscunt ea igitur. Antecedens è Patribus, historiis, monumentisq; tam multis patet, vt in eo hærere iam nolim. Videri potest *Bellarmin. lib. 1. de cultu Sanctorum c.18. & 19. Nono.* Sancti norunt eos, à quib. exagitati & excruciati sunt, adhuc viuere, vigere, ac florere, *Apoc. 6.v. 10.* possunt igitur & eos nosse, qui adhuc viuunt, & in miseria quapiam eos colunt ac rogant. *Decimo*, De suo quodam improbissimo amiculo scripsit ad Farellum suum, Epistolarum pag 10. Caluinus: *Coraldus stat coram Domini tribunali, testis & accusator eorum nequitiæ.* Et Sancti coram eodem illo Dei tribunali, testes ac laudatores viuentium virtutis ac pietatis esse non queant? *Vndecimo.* Gentes pœne omnes, quibus quidem animos esse immortales persuasum fuit, istiusmodi cognitionem illis non negarunt, & noui nostri negant Sophi?

Duodecimo. Iosephus lib. 3. belli Iudaici. c.24. in Græco: *Καθαραὶ δὲ ἐπήκοοι μένουσιν αἱ ψυχαὶ, χῶρον οὐρανοῦ λαχοῦσαι*, id est, *Puræ vero audientes, seu ad audiendum aptæ manent animæ quæ cœlum adeptæ sunt.* Neq; enim ὑπήκοοι legendum, vt ex reipsa intelligitur, & ex Interpretibus Latinis, Gallicis, Germanicis capite 14. & quodammodo ex Iosepho altero Gorionide, cap. 21. prout à Dauide Chytræo, Argentinæ prodiit.

Decimotertio. Ad obiecta respondeo breuiter quidem, sed vere loqui tam scripturas quam Patres de modo cognitionis naturalis & ordinario. Quo autem alio modo cognoscant Sancti, iam exquiremus. Nam ita de hoe disputat indicato loco S. Augustinus: vt eos cognoscere, velut indubium supponat libro illo *de cura pro mortuis. c. 15.&16.*

PARS VI.

Quomodo preces à nobis ad se fusas cognoscant Sancti.

Obganniтus hæreticorum.

I. MAgnum inter cœlos, vbi sancti sunt, atque terram, vbi nos, interuallum, chaos magnum. Ideo *Quis*, ait Caluinus lib. 3. §. 24. *eo vsque longas esse aures reuelauit, quæ ad voces nostras porrigantur? oculos etiam tam perspicaces qui necessitatibus nostris aduigilent?* Cócludunt igitur sic Nouatores, *Non potest, quo Pontificiorum preculas cognoscant Sancti, explicari modus. Non igitur cognoscunt. Si non cognoscunt, igitur nec orandi.*

Refutatio orthodoxa sæpe nescitur modus in diuinis rebus.

Sed peccata hic illi, vel vafre ac nequiter vel indocte ac inscienter peccant tria. *Primo.* quod ex modi, quo res aliqua fit, ignoratione, colligunt, rem illam non fieri. Nam in diuinis quam plurimis, verbi causa, in æterna filii generatione, S. S. ab vtroq; productione, trina personarum essentiali vnitate modum quis explicet? Quis in mundi olim & hodie, in singularum, quæ hominum sunt, animarum creatione ex nihilo, in aliis similibus tam multis modum, vt ambigere atque controuersari queat nemo, quis indicet?

Item in naturalibus. Exempla.

Imo in naturalibus, & ante oculos ac pedes positis rebus, quotusquisq; modum, quo eæ sunt, intelligit? 1. Serratur lignum, limatur ferrum, scinditur paruo aliquo cum stridore chartula, & plerisque obstupescunt dentes, aures dolent, quid causæ 2. Vident quidá vinum rubrum, odorantur caseum, tangunt leuiter aliquid, quod, ante annos forte plures, pestis quædam afflauit, & conturbantur, cohorrescunt, moriuntur, quis antipathiæ, veneniq; huius modus? 3. quin & inueniuntur nónulli, qui si conclaue, locumue alium, vbi catus sit, ingrediantur, licet eum, neq; videant, neq; audiant, vel omnino sciant, totis tamen artubus contremiscunt, nauseant, vomituriunt. Quem horum, consimiliumque in tota rerum natura plurimorum modum dixerint Nouatorum Soph.? An quia hunc nesciunt, illa fieri negabunt?

Testimonium Augustini modum nescientis At factum credentis ac profitentis.

Modestius, homo alioqui solertissimus, ingeniosissimus & doctissimus, Sanctus Augustinus, libro de cura pro mortuis capite vndecimo. *Quomodo faciant ista, nescio.* Et capite decimosexto. *Quamquam ista quæstio vires intelligentiæ meæ vincat, quemadmodum opitulentur martyres iis, quos per eos certum est adiuuari: vtrum ipsi per se ipsos assint, vno tempore tam diuersis locis, & tanta inter se longinquitate discretis, siue vbi sunt eorum memoriæ, siue præter suas memorias vbicumque adesse sentiuntur: an ipsis in loco suis meritis congruo, ab omni mortalium conuersatione remotis? & tamen generaliter orantibus, pro indigentia supplicantium, sicut nos oramus pro mortuis, quibus vtique non præsentamur, nec vbi sint, nec quid agant, scimus. Deus omnipotens qui est vbique præsens, nec concretus nobis, nec remotus à nobis, exaudiens martyrum preces per angelica ministeria vsquequaque diffusa, præbeat hominibus ista solatia, quibus in huius vitæ miseria iudicat esse præbenda: & suorum merita martyrum vbi vult, quando vult, quomodo vult, maximeque per eorum memorias, quoniam hoc nouit expedire nobis ad ædificandam fidem Christi, pro cuius illi confessione sunt passi, mirabili atq; ineffabili potestate ac bonitate commendet. Res hæc altior est, quã vt à me possit attingi, & abstrusior, quam vt à me valeat perscrutari: & ideo quid horum duorum sit, an vero fortassis vtrumque sit, vt aliquando ista fiant per ipsam præsentiam Martyrum, aliquando per angelos suscipientes personam martyrum, definire non audeo, mallem à scientibus ista perquirere. Neque enim nemo est qui hæc sciat, non qui sibi scire videatur & nesciat: dona enim Dei sunt, his alia, & illis alia largientis, secundum Apostolum, qui dicit, vnicuique dari manifestationem spiritus ad vtilitatem. Alii quidem, inquit, datur per spiritum sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri autem fides in eodem spiritu, alteri donatio curationum in vno spiritu, alii operationes virtutum, alii prophetia, alii diiudicatio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. Omnia autem hæc operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens propria vnicuique prout vult. Horum omnium spiritualium donorum, quæ commemorauit Apostolus, cuicumque data est diiudicatio spirituum, ipse scit ista, sicut sciendæ sunt.*

Secundo respondetur. Neq; posterior firma consequentia, quia fieri posset, vt essent, qui Sanctorum nomine, cognoscerent preces nostras Angeli, vel Deus ipsemet, neq; illi eam ob causam frustra orarentur. Quemadmodum si Princeps aliquis adeo illiteratus & rudis esset, vt legere nihil omnino posset, non ideo tamen frustra supplices ei offerentur libelli; quia essent alii, qui eius loco legerent. Et de hoc disputat à *capite decimo, libro de cura pro mortuis gerenda.* Diuus Augustinus. — *Simile.*

Modi X quibus cognoscunt Sancti nostra. *Tertio.* Falsum est, explicari haud posse modum, quo iis precum nostrarum suggeratur cognitio. Nam sane non vnum modo, sed plures afferunt Theologi modos, *decem* nimirum & si liberet, plures.

1. Ipsa Sanctorum præsentia. II. PRIMVS est, vt ipsæ Sanctorum animæ ibi, vbi orãtur, præsentes incredibili, quæ spirituũ propria est, adsint celeritate. *D. Hieronym. conta Vigilantium*, cuius tamen verba duplicem & sensum & modum videntur suggerere. Nam vel te reali animarũ præsentia, seu vt non male Theologorum quidam loquuntur, de reali essentia, intelligendus S. Hieronym. vt fere ab omnib. intelligitur, vel de attentionis præsentia, citissimoq; inditatum iis ad cognitionem specierum vsu, prout à Soarez lib. 2. de attributis diuinis, cap. 28. intelligitur. SECVNDVS. Vt non adsint ipsæ, sed ab aliis, qui cognoscunt, accipiant. Et hi alii numerantur triplices: *Homines, Angeli, Deus. Homines* quidem, si hinc demigrantes, nuncient, quæ hic geruntur. D. August. l. de cura pro mortuis c. 15. estq; hic modus proprie TERTIVS *Angeli*, quia hi nobiscum assunt, nobis præsident, nostra norũt, vt ea beatis illis animis referre possint. D. August. eodem capite est *modus* hic. QVARTVS *Deus* dupliciter. *Primo*, quia ipsis iisdem animabus preces illas extraordinario veluti sermone ac lumine reuelat. Ibidem S. Augustin. & hoc bifariam, immediate sc. per seipsum: est *modus* QVINTVS, & mediate per alios, vt Angelos, & *modus* est SEXTVS vel homines, vt *modus* sit SEPTIMVS. *Secundo*, quia ordinario suo aspectu omnia hæc talia iisdẽ mõstrat, ita vt Deum dum vident, nostra ista desideria optata, & vota in illo videant. Et modus hic rursum dupliciter explicatur, *primo*, vt per se ac ipsius visionis diuinæ vi, hæc videant, idq; formaliter: vel ab initio cuiusque beatitudinis, vt Caietano visum 3. p. q. 10. art. 2. sicq; *modus* est OCTAVVS: Vel non ab initio, sed successiue, vt censet Ferrariensis, contra Gentes c. 59. & *modus* est NONVS *Secundo*, non per se, sed per accidens, & ex sola Dei voluntate, & libero cõcessu, toties, quoties ex hisce reb. vident aliquid, ideoq; nõ nisi ratione visionis causaliter, isq; *modus* est DECIMVS, post beatitudinem nimirum & successiue, vt rursum Caietano videtur in iis reb. quæ post Sanctorum mortem paulo accidunt diutius: vt vero aliis videtur, etiam in rebus aliis omnib. quæ extra Deum sunt. Horũ aũt modorum, qui probabiliores & aptiores sint, alterius est loci disserere: satis nunc est, ab hominib. hosce intelligi. quanto magis & hi & alii plures à Deo fieri possunt?

2. Per homines.

3. Per Angelos.

4. Per Dei immediatam reuelationem.

5. Vel mediatam.

6. Per Dei visionem.

Cognitio per Reuelationem docetur Exemplis. III. Certe per suum ipsius sermonem ac reuelationem, qui è positis cognoscẽdi modis quintus est, posse Deum eodem quo concipiuntur momento efficere, vt nostra percipiant, & exaudiant Sancti vota, nemo omniũ qui in scripturis & rerum naturis aliquid vident, porest ambigere? Deus enim est, qui 1. Reg. 9. 15. & 17. *reuelauit auriculam Samuelis*, vt Saulis inuentas videret asinas, eumq; ignotũ ac inopem ad se venientem agnosceret, Regemq; designaret ac vngeret. 2. Deus est, qui eidem Samueli 1. *Reg.* 16 indicauit speciem in aliis Isai filiis nõ esse dignam imperio, ipsum vero Dauidem v. 12. esse Israelitico sceptro idoneum, regioq; vnguento statim vngendũ. 3, Deus est, qui Eliseo absenti monstrauit, quæ in remoto loco ab Gyezi quam occultissime fiebant, ita vt certo & clare huic reuerso diceret, l. 4. Reg. c. 5. v. 26. *Nonne cor meum in præsenti erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tui: Num igitur accepisti argentũ, & accepisti vestes, vt emas oliueta, & vineas, & oues, & boues & seruos, & ancillas.* 4. Deus est, qui *Act.* 5. in Sancti Petri oculis Ananiã & Saphiram de agri precio decerpentes & occulentes aliquantulũm posuit. 5. Qui vt *venerabilem virum* (S. Gregorii verbis loquor lib. 2. dial. c. 20.) *Benedictum latere nihil posset, in cuius auribus tacita etiam cogitationis verba sonuissent, effecit:* Qui in eius cõspectu Riggonem

nem Spatharium, cum purpureis vestibus & regio comitatu, personatum ageret Totilam, collocauit, *eodem lib c.24.* qui oculorum illius aciem ita intendit, vt a puero vini amphoram, seu vt illo iam æuo appellabant, Flasconem abscondi, & in absconditum hunc irripere serpentem intueretur, *ibid. cap.18.* Videretq; fratrem quendam cap. 19. à se dissitum, mappulas à monialibus quasdam accipientem, suoq; in sinu abscondentem, sic, vt cum rediisset ille, ipsi mirabiliter diceret: *Nunquid ego illic præsens non eram, quando ab ancillis Dei mappulas accepisti, tibique eas in sinu misisti?* 6. Et de S. Bernardo, S. Francisco, aliisq; non paucis memoriæ prodita sunt generis eiusdem complura. Quæ clarissime demonstrant, posse Deum Sanctorum in cœlis mentes luce tali ac tanta collustrare, vt quæ à nobis hac in humo repentib. geruntur, dicuntur, & si idem velit Dominus, cogitantur, perspiciant illi, & cognoscant optime.

Et potest hoc Deus tam per seipsum immediate quam per alios; verbi causa, Angelos, aut beatos alios. Quemadmodum enim Angelis vel per seipsum, vel per superiores Angelos, nonnulla indicat & patefacit, sic & Sāctis aliis. Estq; hic *modus sextus* ac *septimus.*

IV. *Octauus* vero *modus* & *nonus* vniuerse quidem sumuntur ex S. Gregorio, eiusq; ratione, dum de Angelis ait lib.1 Moral. cap. 2. *Interius, exteriusque sciendo diffusi sunt, quia ipsum scientiæ fontem cōtemplantur. Quid enim de his quæ scienda sunt, nesciunt qui scientem omnia sciunt.* Et de beatis aliis. l. 4. Dial. c. 33. *Quia in æterna hæreditate omnes cōmuni claritate Deū conspiciunt, quid est, quod ibi nesciant, vbi scientem omnia sciunt.* Seu vt D. Thom. 1. p. q 12. a. 8. citauit. *Quid est, quod non videant, qui videntem omnia vident.*

Docetur ratione. Distinctius vero iidem modi videntur posse intelligi; quod quisquis causam aliquam, & quidem vt causam cognoscit, is necessario eius effecta cognoscit: & quo illam contuetur perfectius, eo & ista: siue iste istorum contuitus, quo ad maiorem horum multitudinē, siue quo ad maiorē in ipso contuitu intensionē & acrimoniā accipiatur. Nunc vero Deum cognoscunt beati omnes, vt causam omnium, quæ ab homine quocunque fiunt, bonorum: precationum videlicet, desideriorum, & commotionum omnium. Ista igitur in Deo omnia videre omnes possunt. Et quia eadem Dei visio, vna semper & constans, absq; vlla mutatione est, ideo per eam formaliter omnes istæ res ab primo, quo illa incipit momento, videantur, oportet. Magnorumq; hæc Theologorum sententia est. *D. Thomæ 1 p. q. 12. art. 5. Capreoli 4. dist. 49. q. 6. art. 1. & 3. Ferrariensis 3. contra Gentes cap. 56. 59 60. Dominici Soto 4. dist. 49. quæst 3. art. 3. Rich. 3. distinct. 14. art. 2. q. 3. & 4. distinct. 49. art 3. Soarez lib. 2. de attributis diuinis 5. 28.* Et vero quæ videmus nunc *per speculum in ænigmate,* 1. Cor. 13. *tunc facie ad faciem videbimus.* Nunc vero & fidei mysteria omnia; & quæ in iis comprehensa, ex iisque apta & nexa, *videmus per speculum & in ænigmate.* Nonne ista igitur clare *& facie ad faciem videbimus* postea

V. *Decimus* demum *modus* est etiam per accōmodus, quia fieri potest, vt eis, qui Deum clare intuentur, velit Deus quoddam veluti beatitudinis corollarium ac superpondium adiici, vt quidquid creatarum rerum, & earum præsertim, quæ ipsos spectare ac attingere videntur propius, fuerit, hoc eis postea, cum extiterint istæ res, patefiat vi quidem visionis non per se, ac formaliter, quasi ex ipso, quod Deus videtur, videantur ista omnia; sed per accidens & causaliter. Quia decernit & dat Deus voluntarie, vt beatitudo, quæ ex vno ipsius habetur contemplatu, causa sit, ob quam detur aliud beatis lumen, aliaq; visio, qua inferiores mundi huius res nostras cognoscant ac peruideant. Et hoc magnis etiam visum Theologis. *D. Thom. 1. p. q 57. art. 5. Caietano ibid. & 2. 2. q. 83. art. 4. circa solutionē secundi. D. Bonauentura 3. dist. 19. art. 2. q. 3. Scoto ibid. Petro Alliacensi, 1. p. q. 12. art. 2. aliis,* quos è recentioribus laudat, & excutit, ac probat *Vasquez 1. p q 12. art. 8. disp. 50.*

Horum igitur decem modorum, nullus omnino est, qui adhiberi aliquando nō possit. sed omnium vsitatissimi atq; certissimi sunt, qui suam à Deo arcessunt cognitionem: & horum quidem antepenultimus. Istiq; modi omnes possunt dici, esse cognitio in verbo, vt citato loco putat *Vasquez. cap. 7.* vel certe

octauus & *nonus modus*, vti eum vetustioribus affirmat *Soarezius l.2. de attributis. cap.27. 28. 3.p. q. 10 disp. 26.*

VI. Atq; hinc perspicitur, quanta & quam miseranda hæreticorum, dum Sanctis preces nostras negant innotescere, contumacia sit. Quærunt modũ, quo preces nostras queant illi cognoscere? cum ipsi tamen aliis in rebus plurimis veritatẽ fateantur, veritatis modum ignorent, imo neq; inuestigandum censeant.

1. Hæ Caluini voces, in 1 Cor. c. 11. fol. 192. *Quid opus tam subtiliter philosophari?* Nam in difficilem de Angelorum apud nos præsentia, & nostras in res inquisitione quæstionem inciderat, nec illius ipse modum edicere poterat, neq; ab aliis discere volebat.

2. Et fatetur idem met se, cum à Zvvinglio discedit, eumq; in Eucharistici mysterii explicatione reprehendit, non posse modum, quo in Eucharistia sit Dominus, explicare.

3. Cumq; ipsius asseclæ concedant à Stephano visum in cœlo CHRISTVM Dominum Act. 7. 56. modum tamen, quo tam longe hominis oculi ad videndum porrigerentur, non explicant: neq;, nisi à Catholicis illius, quod Sanctis datur, cœlestis aliquid luminis mutuentur, explicare possunt.

4. Multo etiam minus in S. Paulo, *Act. 9.* à quo non extra cœlum, ac sub eo, in aere terris vicino, sed in cœlo ipso visum itidem Dominum, nugantur.

5. Sed ecce, quam apte ad id, quod agimus, quam clare Beza in caput 2. epistolæ 1. S. Ioannis. *Sunt*, ait cœlites *solliciti de laborantiũ fratrum salute, suo nobis incomperto modo.*

PARS VII.

Quatenus cuilibet sit necessarium Sanctos inuocare?

PRimo, Catholico necessarium est credere, rectam & Christianæ pietati consentaneã esse Sanctorum inuocationem: partim quia tota id docet Catholica Ecclesia: partim quia & facit.

II. Cum publicis interest Catholicus quispiam precib. siue in Liturgia, siue in Litania, siue in similibus, aliis, & cum publicas precari preces debet, verbi causa, si ordine sacro initiatus sit: beneficium habeat Ecclesiasticum, vel alia quacunque de causa: tenetur is Sanctos inuocare. Quia vel suam precibus publicis, siquidem earum esse velit particeps, mentem ac voluntatem coniungere: Vel eas etiam totas ac integras probare ac orare debet.

III. Cum priuatim orat quis, siue domi hoc agat, siue in templo, vt Publicanus ille *Luc.* 18. aut alibi, nulli vlla Catholico lex aut necessitas, vt Sanctos inuocet: sed solum, nullo Sanctorum adhibito precatore, affari & inuocare Deum potest. Quin vero si quis omnib. necessario inuocandos sanctos, pertinaciter doceret, non aliter hæreseos dãnaretur, quam qui res alioqui bonas, sed adiaphoras omnibus ad salutem necessarias contenderet, verbi causa, Cõmunionem sub vtraque specie, coniugium, vel simile quid aliud.

PARS VIII.

Vtrum melius sit, Deum immediate per nos ipsos tantum precari, an mediate, Sanctis adhibitis comprecatoribus.

I. DVobus modis oratur Deus 1. ipse vnus & solus 2. ipse quidem oratur: sed in seruis & amicis suis, dum, vt eum postea solum orent, orantur. Quando solus oratur Deus, causæ interdum & quasi argumenta ei quædam, quibus ad exaudiendum, & ea quæ petuntur concedendum inflectatur, adhiberi consueuerunt duplicia. *Quædam* ab ipso vno ducuntur, vt dum oratur, quia misericors est & bonus, quia potens & in promissis suis cõstans ac fidelis: quia hæc & illa beneficia spõte hactenus tribuit, quia eius agitur honos & gloria. *Quædã* vero ab aliis ducuntur, vt, dum ei proponuntur quædã creaturarũ bona vel mala, quorũ intuitu excitetur & moueatur, ab iis, quæ orantur, annuendum. Et vtraq; vel eorum bona sunt ac mala qui orant, vel aliorum. *Bona eorum qui orant*, sunt virtutes, & benefacta quæpiã Isa. 38 2. *Obsecro Domine quæso: quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim.* Similia Ps. 7 q 5. 9. Ps. 16. 3. Ps. 17. 21. 22 23 Esth. 14. 16. 17. *Bona aliorum* sunt eiusdem

Deus oratur dupliciter. 1. Solus. Idque per sua attributa ipsi interna.

Vel per sua creata.

dem etiam generis. Sed hi alii sunt duplices: *Christus* scilicet Dominus quà homo, & *Sancti alii*, siue hi *Angeli* siue *homines* sint.

Vel per Iesum. De CHRISTO Domino certum est, eius à Deo spectari preces, merita, & gloriam! Hinc enim Ecclesia omnes pœne ad Deum preces cõcludit *per* CHRISTVM *Dominum nostrũ*. H. Hinc dixit ipse, *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*, Ioan. 16. 24.

Vel per istos. Ad aliorum hominum bona pertinent hæc Salomõ Ps. 131. vt ex 2. Paral. 6. patet. *Memento Domine Dauid & omnis mansuetudinis eius. Propter Dauid seruum tuum, ne auertas faciem Christi tui.* Sicq; & factum, & cur factum sit, ostendunt ista 3. Reg. 5. *Propter Dauid dedit ei Dominus Deus suus lucernam in Hierusalem, vt suscitaret filium eius post eum, eo quod fecisset Dauid rectum in oculis Domini.* Dan. c. 3. *Ne auferas misericordiam tuam à nobis, propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruũ tuum, & Israel Sanctum tuum* Hic sane videmus, ea etiam Deo proponi, & ab eo spectari, quæ ipsi agunt homines. Ideò enim Dauidis mansuetudo & eius elogium, quod *Dei seruus* sit, itemq; nominatorum Patriacharum aliorum elogia quod *Deo dilecti*, quod *eius serui & sancti* sint, commemorantur. *De malis* exempla vbiq; plurima, cum corporum & animorum pestes, miseriæque multiplices proponuntur.

Quomodo per cœlites oretur. Quando Deus in aliis, seu per seruos amicosq; suos oratur, hoc nimirum agitur, vt hos aspiciat, eorum preces, charitatem, Sanctitatem, amicitiam. & hi rursum vel sunt CHRISTVS *Dominus, Sanctorum Sanctus*, vel *Sancti alii*, id est, *Angeli, homines*. Eique, vel huius vitæ hospites vel futuræ ac beatioris illius ciues. Nam, vt supra dictum, & CHRISTI Domini ac Saluatoris nostri pro nobis preces intuetur Deus, & aliorum, qui vel hac in vita nobiscum adhuc degunt, vel in cœlestem hinc dimigrarunt.

III. Quæstio igitur est, *Vter Deum orandi modus melior sit*, ilne qui Deum in seipso statim ac immediate appellat, an qui in eius Sanctis ac mediate. Et dicendum.

Primo. Vtrumq; modum esse bonum, vti quidem de priore fatemur omnes: de posteriore probatum alias.

Secundo. Modos istos posse inter se comparari dupliciter. 1. Simpliciter, & ex suo, aiunt, genere tantum. 2. ex circumstantiis.

Deus vtilius oratur solus. *Tertio* Priore modo, videtur is melior modus, qui Deum in seipso, & *ad ipsum* inuocat. 1. Quia hic in Deum motus directior ac simplicior est. 2. Quia facilior, & Physico illi pronuntiato conuenientior, *frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora*. 3. Quia hũc nobis orandi modum in ea, quæ aliarum omnium optima, princeps, ac velut idea est, præscripsit Magister diuinarum rerum optimus CHRISTVS ac Saluator noster, dum Matth. 6. v. 9. dixit: *Sic ergo vos orabitis, Pater noster*, &c. 4. Quia hanc pœne vnam orandi rationem vsitauit ab ipso mundi primordio Ecclesia, tam in naturæ, quam Moysis lege. 5. Quia prior est latria: posterior duliæ actus, quo ad terminum quidem proximum.

Vtilius per Sanctos. *Quarto.* Posteriore modo, potest sæpissime is Deum melius orare, qui Sanctos, vt hunc pro se orent, orat. 1. Quia in hoc modo maior inest Dei OPT. MAX. veneratio, maiorq; gloria, vt supra expositum. Quo enim plures ante diuinam ipsius maiestatem sese prosternunt, eumq; supplibabundi appellant, ei honoris & adorationis defertur plus.

2. In eodem modo maior etiam inest hominum demissio, dum suam ipsorum, coram oculis DEI, vilitatem magis agnoscunt, reque ipsa magis profitentur, adhibendo alios: partim quia significant aliorum quam suam religionem, charitatem & virtutem Deo esse gratiorem: partim quia se minus dignos esse quam vt summum illum Regem Regum, Dominantium, solum soli, & ore ad os alloquantur, iudicant.

3. Maior in eodem modo inest charitatis erga Deum & proximum significatio. Erga *Deum* quidem quia plures ad sacrum eius obsequium ac venerationem solicitantur: erga *proximum*, quia huic non occasio tantum, sed & causa vera datur bene agendi, Deum colendi, charitatem, qua erga illum, & nos ipsos flagrat, exercendi.

4. Maior in eodem modo inest non Dei tantum, sed & Christi Domini qua homo, beneuolentiæ, beneficentiæq; agnitio & commemoratio. Dei enim dona in aliis hominibus agno-

PARS IV.

Recte aliquos huic & illi vel bono procurando, vel malo auertendo præpositos putari, & eam ob causam orari Sanctos.

POstquam, inquit Caluinus, *loc. cit.* §. 2. *cœptum fuerat in Sanctorum intercessionem respicere, sensim sua cuique procuratio est attributa, vt pro negotii diuersitate nunc hic, nunc ille aduocaretur intercessor.* Atque hunc ipsum de singularibus Sanctorum auxiliis locum, valde amplificant & irrident Nouatores pœne omnes, vt è Caluinianis Chamierus & Rainoldus, è Lutheranis Chemnitius Hailbrunnerus. Sed an merito, dispiciamus.

Primo. Sua dona potest Deus cui vult, & quomodo vult dare, vni hoc, illud alii & inter ea, quæ pluribus dat, vnum vni abundantius & illustrius, alteri minus abundanter & conspicue, 1. Corinth. 12. Nam quemadmodum in terra, sic & in cœlo fit Dei voluntas.

Secundo. Vt recte putetur aliquis tali & tali dono præditus, oportet eum reuera tali ac tali dono præditum esse, vel certe iustam subesse causam, cur putari possit præditus. Quemadmodum, vt putetur quis vir bonus, bonum eum esse oportet: vel certe iusta & bona, cur talis censeri queat, suppetere argumenta, vt etiam quædam indicat Iuris regula.

Tertio. Sanctos omnes posse aliquo modo dici rebus nostris omnibus præpositos, & omnium istarum causa posse ipsos orare & orari, videtur ex eo certum, quod communi erga nos in omnibus nostris necessitatib. charitate ardent: & hanc qui eius author approbat, gratamq; habet Dominus.

Quarto, Eorum tamen aliquos, præ aliis, recte censeri certis præpositos negotiis, monstrant ista.

1. Apocal. 2. v. 26 *Qui vicerit, & custodierit vsque in finem, opera mea, dabo illi potestatem super gentes: & reget eas in virga ferrea.* Cui *super gentes* potestas datur, ita vt eas regat, ei certe simul etiam aliqua imponitur commodorum & incommodorum, quæ ad gentes illas attinent, curatio. *Et dabo illi stellam matutinam.* Cui *matutina* datur *stella*, ei depellendarum noctis tenebrarum, & diurnæ inferendæ lucis, aliqua tribuitur efficientia. 2. Matth. 24. vers. 45. & 46. *Quis putas est fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis cibum in tempore? Beatus ille seruus, quem cum venerit Dominus eius, inuenerit sic facientem. Amen dico vobis super omnia bona sua constituit eum*: omnia nimirum bona illius familiæ, quæ ipsi est commissa. 3 Ioannis 14 v. 2 *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* Quemadmodum in Domo Dei, quæ est Ecclesia, 1. Tim. 3. v. 15. mansiones multæ sunt, non vt in ea tantum maneant domestici, sed vt suas singuli obeant functiones, variaque accurent, sic & in cœlesti domo Dei. 4. *Sicut alia est claritas solis, alia claritas lunæ & alia stellarum claritas*, (*stella enim à stella differt in claritate*) *ita & sanctorum* non post resurrectionem tantummodo in corporibus, sed etiam nunc in animis *diuersa claritas* est. Solis vero, Lunæ, stellarumq; aliarum claritas, non id tantum efficit, vt luceant hæ sed etiam vt terris calor, frigus, humor, siccitas, salubritas, morbi, tranquillitas, tempestas, aliaque id genus affundantur, prout ex Philosophia, & Astrologia non ignotum. 5. Angelis à Deo varia delegantur munera Matth. 18. Psal. 81. Dan. 7. & 9. At Sancti *æquales Angelis sunt.* Lucæ 20. 36. D. Ambrosius sub finem lib. 8. in Lucam. *Sicut Angeli præsunt, ita & hi qui vitam meruerint Angelorum.* 6. Quemadmodum quæ his & illis herbis, his & illis lapidibus, his & illis lignis diuinitus indita vis sit, qua homines præditi arte, scientia, & industria sint, vel per experientiam discimus, vel per aliorum institutionem ac doctrinam: sic & quæ cui Sanctorum diuinitus demandata præcipue hæc aut illa erga homines functio. & cura. Monstrauit enim, verbi causa, vel experientia vel vetustior aliqua traditio, contra itinerum pericula & morbos adiuuare *S. Raphaelem.* contra dolores dentium *S. Apolloniam*, contra calculos *S. Florentium*, contra pestem *S. Sebastianum & Rochum*, contra tempestates *S. Nicolaum*, contra hostes *S. Michaelem* ac *S. Georgium*: & alios aliis in rebus ac locis.

III. Vere ac sapienter de hiscotalibus S. Augustinus Epistola 137. ad Ecclesiæ suæ Hipponensis Clerum ac populum. *Vbique quidem Deus est, & nullo continetur vel includitur loco, qui condidit omnia, & eum à veris adoratoribus in spiritu, & veritate oportet adorari, vt in occulto exaudiens, in occulto etiam iustificet & coronet. Veruntamen ad ista, quæ hominibus visibiliter nota sunt, quis potest eius consilium perscrutari, quare in aliis locis hæc miracula fiant, in aliis non fiant? Multis enim notissima est sanctitas loci, vbi beati Fœlicis Nolensis corpus conditum est, quo volui vt pergerent, quia inde nobis facilius fideliusque scribi potest, quidquid in eorum aliquo, diuinitus fuerit propalatum. Nam & nos Nouimus Mediolani apud memoriam Sanctorum: vbi mirabiliter & terribiliter Dæmones confitentur, furem quendam quia ad eum locum venerat, vt falsum iurando deciperet, compulsum fuisse confiteri furtum, & quod abstulerat reddere. Numquid non & Aphrica Sanctorum martyrum corporibus plena est? Et tamen nusquam hic scimus talia fieri. Sicut enim quod Apostolus dicit: Non omnes Sancti habent dona curationum, nec omnes habent diiudicationem Spirituũ, ita nec in omnibus memoriis Sanctorum ista fieri voluit ille, qui diuidit propria vnicuique prout vult.*

7. In terram Sanctorum communione, varius variorum munerum ordo, descriptio ac distributio est. Cur non in ordinatissima illa supera ciuitate? & quidem *ad consummationem Sanctorum*, non eorum qui illic, sed qui adhuc versantur, *in opus ministerii, in ædificatione corporis Christi, donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filii Dei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi*. ad Ephes. 4. v. 13.

IV. At hoc est *Æsculapios, Martes, Palladas, Lucinas*, Deos, Deasq; alias constituere. Ita olim Christianos calumniati *Manichæi*, apud S. Augustinus lib. 2. contra Faustum, *Vigilantius* apud S. Hieron. lib. contra ipsum: *Iulianus Apostata* apud S. Cyrillum lib. 6. in ipsum: *Maximus Madaurensis*, apud S. Aug. epist. 44. *Eunapius* pag. 75. 78.

Sed quid iis responderunt sancti temporum illorum Patres? 1. Mendacium scilicet atque calumniam à Gentilibus, Apostatis, & hæreticis in Christianos & Catholicos esse falsissimam. Hos nullum Deum, nisi vnum, credere, colere, ac adorare: cultu scilicet eo, qui summus est, summoq; soli debetur. Sancti vero, quidquid vlla in re possunt, id ab Deo accipiunt: neque à nobis vt Dii orantur, sed vt serui & amici Dei, qui nequaquam huic, (absit) æquentur; sed infime subiiciantur, humillimeque supplicent. 2. Hinc vere collegit alicubi Bellarminus, nos Catholicos, veterum in Sanctis colendis, & certarum rerum gratia inuocandis, Christianorum ac Patrum D. Augustini, D. Hieronymi D. Cyrilli esse similes: nostros vero Nouatores veterum illorum in Sanctis contemnendis, eorumque suffragiis, & opitulationibus irridendis, veteratorum hæreticorum, Apostatarum ac Gentilium.

Collectionem tamen hanc negat Rainoldus, Pag. 247 *quod isti* antiquis Catholicis *iniuriose ac falso Sanctorum cultum & preces culpæ dederint, ipsi vero* nobis recentibus Catholicis *iure ac vere id vertant vitio* Nouatores nostri, *quemadmodum falso veteribus Israelitis quod verbis falsis attenderent, obiecit Pharao*. Exod. 5. v. 9. *Vere autem idem hoc posterioribus Israelitis*. Ieremias cap. 7. v. 8. & c. 18. v. 18. At sane falso, & veteres illi calumniatores veteribus Catholicis, crimen hoc impegerunt, & nobis recentioribus recentiores isti, prout iam expositum, ita vt ouum ouo sit, recens veteri, Catholicus Catholico, hæreticus hæretico, calumniator calumniatori.

PARS X.

Sanctis aliquos patronos ac præsides deligere fas est.

I. NEfas & hoc noui decreuere Aristarchi. Nam *postquam cœptum fuerat in Sanctorum intercessionem respicere, sensim singuli*, ait Caluinus, *lib. 3. c. 20. §. 22. peculiares sibi Diuos adsciuerunt, in quorum non secus, atq; tutelarium Deorum, fidem se contulerunt: neque modo (quod olim Israeli exprobrabat Propheta. Ierem. 3. v. 28 & 11. v 13.) secundum vrbium numerum Dii sunt erecti, sed secundum capitum multitudinem.* Sed hæ solitæ nugæ. An non

non absurdum, & plus quam asininum, quæ de Diis, de idolis, de prophano eorum cultu in Scripturis aut Patribus sunt, ea semper cõtra Dei amicos, moderatumq; ipsorum cultum & honorem trahere atq; conicere.

II. Fas vero esse, aliquos è Sanctis Patronos ac præsides, & prouinciis, & vrbibus, & vicis nostrumque singulis deligere, istosque maiori ac frequentiori colere ac orare studio, monstrat *Deus* ipse ac *ratio*.

Deus quidem. *Primo*, quia certis Sanctos quosdam gentibus ac prouinciis præfecit. Apoc. 2. Matth. 24. vt superiore monstratum quæstione.

Secundo. Præposuit etiam nationibus ac populis, verbi causa, Iudæorum & Persarum, Angelos *Daniel*. 10. 13. 20. & 21. hosque istorum *populorum* nominat *Principes*. ibid. At Sancti alii *æquales Angelis*, Luc. 20.

Tertio. Dedit ex eadem Angelorum genere hominibus singulis et custodes, pædagogos, ac præsides. *Matth*. 18. & fatentur tam Caluiniani, quam Lutherani. Iam vero dictum, Sanctorum quemlibet *Angelis æqualem* esse. Neq; obstat Caluini l. 3. c. 20. §. 23. exceptio: quod *Angeli sint administratorii spiritus*. Nam sane postquam suis è corporibus euolarunt hominum animi, Deo ad nutum in omnibus ministrant, cum suum eum Dominum, & se ipsius agnoscunt seruos. Apoc. 5. & 7.

Quarto. Fecit non raro Deus miracula non parua, cum ii colerentur, & deprecatores adhiberentur Sancti, quos aliqua vel prouincia, vel ciuitas, vel vnus quispiam veluti patronos ac præsides habebat. *D. August. lib. de cura pro mortuis cap* 16. *Eusebius lib. 6. histor. cap. 5. Nyssenus in vita Sancti Gregorii Thaumaturgi, D. Ambrosius sermone de S.S. Geruasio & Protasio*. Euoluantur Constantinopolitanorum Annales, Theodosii Imperatoris gesta, Pariensium, Coloniensium, aliorumq; quamplurimorum monumenta: & apparebit, quantum seruis suis, certo in loco præcipue cultis & inuocatis, vim & gratiam concesserit Dominus. An vt falsis imbuamur opinionibus, crassis implicemur superstitionibus, fœdissima polluamur idololatria, nobis per Sanctos suos auxiliatur, & prodigia facit Deus?

III. *Ratio* idem suadet. *Primo*, quia potest sibi quis aliquem præ aliis Sanctum, ad imitandum, deligere. Quidni ergo & ad orandum? De seipso adhuc viuo & humanæ imbecillitati prolapsionique obnoxio dicebat Apostolus, *Imitatores mei estote*. 1. Corinth. 11. 1. Quanto magis quando ad vitam translatus fuit beatiorem ab omni liberrimam infirmitate, inconstantia, & casu? Quos vero imitari possumus, eosdem si quidem possint (posse autem Sanctos ex dictis certissimum) vt nos iuuent, manumque nobis porrigant rogare quid vetat?

Secundo. In creaturis omnibus eas licet deligere, quas, cum vetitæ non sint, ad summum vltimumq; finem, qui DEVS est, assequendum sibi fore iudicat quis vtilissimas ac opportunissimas. Sancti vero creaturæ sunt, eorumq; cultus & deprecatio vetita non est, vt sæpe clareque ostensum. Ex iis igitur licet, quos vltimum in scopum collimando & iaculando præcipue amemus, obsequiisq; ac precibus prosequamur, deligere.

Tertio. Bonum factu & vtile est, quod à doctissimis ac sanctissimis Ecclesiæ Christianæ Magistris commendatum intelligimus. At legantur *S. Leo serm. 2. & 3. de anniuersario suæ assumptionis, itemque serm. 1. de S.S. Petro & Paulo. S. Maximus serm. de martyribus Tauri. Gregorius Nazian. orat. 14. S. Hieronymus epistola ad Paulam de obitu Blesillæ. D. Augustinus lib. de Baptismo contra Donatistas cap. 1.*

Quarto. Et nonne S. Chrysostomus præcipua quadam veneratione *S. Paulinum* afficiebat, eiusque in Musæo suo imaginem habebat, & ab eo sæpe adiutus est? 2. Nonne Theodosius Imperator, in insigni illa sua contra Eugenium Tyrannum victoria, quam decantat 5. ciuit. 26. S. Augustinus, Sanctorum *Philippi & Ioannis Baptistæ*, quos eximie colebat, præsentissimam certissimamque opem sensit. 3. Nonne S. Paulus Eleanus in *S. Nicolaum*, sanctamque *Catharinam*, singulari amore ac pietate, vt supra dictum, ferebatur? 4. Nonne S. Elisabeth Hassiæ Landtgrauia *S. Ioannem Euangelistam*, aliiq; alios asciuere Diuos, ac Diuas tutelares? 5. Nonne vici, vrbesque integræ, ab huiuscemodi Sanctis in Anglia olim, Germania,

Gallia & in extrema nunc India, nonoque orbe sua etiam accepere nomina? *6.* Nonne in eorum honorem non templa modo, & aręsed collegia, cœnobia, castra & vrbes, Deo Optimo Maximo dicatæ?

Quinto. Neque contra Christianæ pietatis vsum hunc roboris quicquam habet Caluini ratiuncula hæc: *In vnam Dei voluntatem omnia sua referunt sancti aliamque orationem nullam faciunt, quam qua Dei regnum aduenire expetunt.* Ergo non *sunt in suos cultores priuato affectu propensiores.* Consecutio enim negatur. Nam 1. voluntas Dei est, vt quilibet in eum, à quo recte amatur, & colitur, ingratus & durus ne sit, sed beneuolentior ac propensior. Hoc enim & exemplo suo docet, cum de seipso dixit 1. Reg. 2. v. 30. *Quicumque honorificauerit me glorificabo eum* 2. Nobis miseris regnum DEI aduenit, cum cœlesti ope adiuuamur, è malis eripimur, bonis variis, & iis quæ animorum sunt potissimum, cumulamur. Et sicuti orant Sancti, *Adueniat regnum tuum*, nonne & ista etiam quæ vel prægrediuntur vel subsequuntur, orant? *Sanctificetur nomen tuum, Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra.* Sanctificatio vere diuini nominis fit, dum eius causa, intuitu, & nomine à nobis coluntur & inuocantur Sancti: *fit eius voluntas in terra, sicut & in cœlo,* quando istorum charitas & suffragatio non cœlo tantum tenetur inclusa, sed in terram etiam ad nos diffunditur.

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM IN HOC TOMO TERTIO COMPREHENSORVM,

ordine Alphabetico digestus.

A.

Cande-

Contri-

de Deo

Dioge-

in In-

Massa-

Moyſes

Porcus.

Stepha-

V.

Z.

FINIS.